

UNDER SÖNDERSKJUTNA FANOR

ROMANTISERADE SKILDRINGAR FRÅN FINLANDS SISTA STRID AF

NILS HYDÉN

FÖRF. TILL »GULA BRIGADENS HJÄLTAR», »MED VAPEN I HAND» M. FL ----------- STOCKHOLM OL. HANSENS BOKFÖRLAGS AKTIEBOLAG.

STOCKHOLM VICTOR PETTERSONS A.-B. TRYCKERI 1908.

Förord till den elektroniska utgåvan

Verket är scannat direkt från original och anpassat och OCR-tolkat för Projekt Runeberg i juli 2015 av Bert H.

FÖRSTA DELEN.

FÖRRÄDAREN.

KAP. I.

Meri.

ånskenet silade genom tallkronorna och snön lyste blå under den stjärn-strödda himmelen.

Med långa, tysta glid, lätt fram-åtböjda, knäna krökta, den järn-skodda stafven i högra handen, geväret i den vänstra ilade skidlöparne genom skogen. Främst korpralen, Kasken, tätt efter honom Heikki, så Andreas och de två andra. Intet ljud hördes utom det svaga raspet, då skidan skar genom snön, och prasslet af en gren som knäcktes i farten.

Den fiendtliga patrullen hade iaktagits söder ut, hälsats med några skott och försvunnit, och det var i riktning åt söder som finnarne åkte.All trötthet och misstämning från marschen var som bortblåst. De kände sig helt upplifvade af utsikten att ändtligen få syn på en grönrock. Ingen var orolig, tveksam eller rädd. Finnpojkar älska sina skidor, och bara nöjet att känna dem under fotterna och susa fram öfver snön, så vinddraget kyler om kinden, sätter fart i det tröga blodet och gör hjärtat modigt och gladt. Visserligen kunde de lätt råka ut för en öfverlägsen rysk styrka. Men natten var ljus, och på de glatta skidorna kom man snabbt undan. Det var att titta med båda ögonen, kasta några skott i högen och så tillhaka i ilande glid.

Men hur mycket de än spejade mellan trädstam-marne och iakttogo terrängen, kunde de icke se skymten af några ryttare eller ens spår efter dem.

Huisch!.. . Huisch! susade skidorna öfver snön och trädstammar och buskar rusade förbi.

Plötsligt lyfte korpral Kask hufvudet och lyssnade.

Var det en räf som skrek?... Tyst!... Nu hördes det igen.

Heikki var alldeles inpå honom. Han darrade i hela kroppen.

— Det är en kvinna! ropade han. En kvinna . .. som skriker!...

Och med ens kastade han om skidorna och satte af i riktning mot ljudet.

Kasken och de andra följde efter.

— Hvad kom åt pojken! Det var som han stungits af en broms, mumlade korpralen, där han flög fram i Heikkis spår.

Det blänkte till i skogen. Och strax därpå syntes ett ljussken mellan stammarne.

Hela tiden skuro kvinnoskriken .. . gälla, vilda af ångest. .. genom nattens tystnad.

Nu skymtade taket på en stuga. Och i nästa ögonblick voro de fem männen framme vid fönstren.

Rutorna voro utslagna. Och därinne sågo de ...— Det är han!. . . Iwanf. . . Satan!. . . skrek Heikki till och störtade på dörren.

Där mötte han en rysk dragon. Den knäckte han in pannan på med gevärskolfven. Och kastande två andra åt sidan rusade han in i kammaren.

En flicka satt gråtande i pinnsoffan. En annan låg på golfvet... medvetslös.

I ett hörn var en gubbe kastad . . . med klufvet hufvud.

Heikki stirrade omkring med vilda blickar. Så sprang han fram till flickan och grep henne i axlarne.

— Hvar är han . . . “han, som nyss var här inne?

Flickan pekade på det krossade fönstret.

Det kom ett rytande som från ett djur ur Heikkis bröst.

Han vände sig om och såg på henne, som låg på golfvet medvetslös.

— Meri! Meri!...

Nu hade korpral Kask och Andreas expedierat de två dragonerna och kommo in i kammaren.

Då de sågo gubbens blodiga hufvud i hörnet och kvinnan på golfvet, blefvo de stående stilla.

— Ar hon död? frågade Andreas flickan i soffan.

Hon skakade på hufvudet.

Plötsligt vände sig Kask till Andreas, pekade på den medvetslösa och hviskade:

— Se!

Men Heikki hade hört.

— Tig! röt han till.

Och med ett: »Jag ska ha tag i uslingen!» störtade han på dörren, fick fatt i skidorna och ilade bort.Marsch bakåt.

Nordan hven och snösformen slog dem i ansiktet.

Så länge de voro i den glesa tallskogen, gick det väl an, men när de kommo ner på isen, blef det värre. Den skarpa blåsten dref upp snön i hvirflande massor och vräkte dem öfver soldaterna. Snögloppet var så tätt, att de främsta leden i kompaniet knappast kunde se de grå kapporna i det framför marscherande.

Framåtlutade, med hattar och skinnmössor neddragna i pannan, de oformliga bälgvantarne hårdt knutna om gevärshalsarne’ och de fullstoppade renslarne gungande på ryggen pulsade Soldaterna fram genom drifvorna. Näsor, kindknotor och öronlappar lyste röda i kölden, snön låg i små högar öfver buskiga ögonbryn, och i de lingula mustascherna och hakskägget hängde långa is-piggar. Ögonen hade krympt ihop till en smal springa, men i den lyste blicken hård och skarp, och draget öfver de breda, fula munnarna var trotsigt lugnt.

När hela kolonnen kommit ned på insjön, upphörde blåsten, snöhvirflarne lade sig i stora drifvor, luften blef ren och flikar af en isblå himmel tittade fram mellan molntrasorna.

Major Fihlén, som red några steg åt sidan bredvid de marscherande leden, drog ett djupt andedrag och pustade. Så strök han snön ur ögonbrynen och såg sig om.

Likt en oerhördt lång, gråspräcklig orm drogo regementena fram öfver det hvita snöfältet.Främst Nylands dragoner på små, raggiga hästar. Så Björneborgs regemente samt bataljoner af Österbottens och Tavastehus regementen.

Det var öfverste Adlercreutz’ kolonn, på marsch från Tammerfors mot Uleåborg, nu kommen till trakten af Brahestad.

— Fem präktiga bataljoner!... Fem bataljoner... Två tusen fem hundra goda soldater! brummade majoren. —- Och ständigt marsch bakåt. Ständigt norrut . .. baklänges. Pfui!. . .

Han blängde ilsket på sin bataljon, spottade och slog med ridkäppen mot stöfvelskaftet både för att ge utlopp åt sin barm och för att få lif i benet, som domnat i kölden.

Så tog han fram en kort pipa ur pälsfickan, tände den och började bolma, så röken stod som en liten sky ur skägget.

Det bistra uttrycket i det väderbitna anletet slätades ut, och det kom ett visst godmodigt lugn öfver majorens fysiognomi.

Men plötsligt blänkte det till i de grå ögonen, pipan röcks ur munnen, och han röt på bredaste landsmål:

— Hva’ ä’ det för en attan djäfvel, som inte kan hålla takten utan trampar kamraten på hälarne?. .. Jaså, Dufva ä’ framme igen ... Ge den tusan en kolf-stöt i ändan, så han går rätt!

Från leden hördes ett dämpadt skratt och soldaten vid Björneborgs regementes rusthållsbataljons tredje kompani, Sven Dufva, som gick där storväxt, axelbred, grof, tagande ut stegen en half gång till så långa som de andra, fick sig mycket riktigt en kolfstöt där bak, så han drog in ändan och rätade på sin tunga kropp.

Dufva vände sitt runda barnansikte bakåt och gaf kamraten en förebrående blick.

Den som gjorde honom vänskapstjänsten var Heikki, en liten, knotig, svartmuskig finnpojke, hvilken medknyckiga steg samma dags morgon pulsade i snön bredvid sin roteman, den långe studenten Andreas från Åbo.

Heikki gaf Andreas en stöt med armbågen och gjorde ett kast på hufvudet åt majoren till:

— Gubben ä’ arger, som vanligt.

— Undra på det. Alltsedan återtåget beslöts i Ta-vastehus, är han ursinnig.

Heikki fortfor att beskåda majoren, som red där vid sidan af leden, fyrkantig, axelbred, skäggig och bister, med den korta fårskinnspälsen tätt tillknäppt om den tjocka magen, fettskinande becksömsstöflar i de halm-omvirade stigbyglarne, bälgvantar och den lurfviga varg-skinnsmössan djupt neddragen i pannan.

Det var tjugu grader kallt och man var klädd därefter.

Af majorens ansikte syntes icke mera än ett par buskiga bryn öfver de små skarpa ögonen samt en röd näsklump. Resten var bara skägg och skinn.

—- Fryser gör han då inte, mumlade Heikki. Han har det ju riktigt bra. Rida får han och röken står ur käften på’n som ur skorstenen på en bagarstuga.

Och han svepte den grå kappan tätare omkring sig och stampade för att hålla sig varm.

När stormen lagt sig, började soldaterna skaka af den myckna snö, som fallit på hattar, renslar och axlar.

Några rotar framför Andreas och Heikki gick en korpral med en ofantlig snöhög på hufvudet. Det såg ut som om han bar en väldig, hvit turban.

Han slog med näfven mot pannan och nacken, så att snön föll af i flockar. Och då visade det sig, att han i stället för hatt hade hufvudet omviradt af en slags grå, rödrandig ylleschal.

— Hva’ i Herrans namn har du på skallen, karl? utbrast löjtnanten, som gick i jämbredd med honom några steg från leden.

— Det är min gummas underkjol, lyktnant, svarade... pulsade soldaterna fram genom drifvorna.korpralen och vände mot löjtnanten ett grinande anlete, barkadt af väder och vind och så tillplattadt öfver näsa och kinder, att man hade svårt att urskilja några bestämda drag.

Man såg blott ett par stora näsborrar, en oerhördt bred mun och två spiå illmariga, stickande ögon.

— Din gummas underkjol, säger du!

— Jag fick mig ett skrubbsår af en kula vid en patrullering nyligen. Och när sedan gumman min här om dagen hälsade på mig — för jag hor här i trakten — tog hon underkjolen och svepte om skallen på mig.

— Nå, då för du så att säga stugdoften med dig och glömmer icke din gumma så lätt.

— Gu’ bevare lyktnanten, jag känner det i näsan ackurat som jag låge i fållbänken där hemma, svarade korpral Olagus Kask under kamraternas flin.

Och lugnt trafvade han på i snön med sin gummas rödrandiga underkjol på hufvudet och munnen bred af ett förnöjsamt grin.

När man såg närmare efter, befanns det, alt flere af soldaterna för den starka köldens skull voro utstyrda på samma sätt som Olagus. Många hade bröst och rygg omvirade med schalar och kjolar under kapporna. Andra hade benen lindade med fårskinn. Och på en, som fått en otäck frostskada på ena kinden, voro hufvud och ansikte så väl omsurrade med en ylleduk, att icke mer än halfva näsan och ögonen syntes. De som så ägde, voro iförda fårskinnströjor, och mer än en af officerarne hade dragit en kort fårskinnspäls utanpå vapenrocken.

Bort ifrån Tavastlänningarnes kompanier hördes kommandorop och major Fihlén vände på hufvudet.

I detsamma vred han munnen till en grimas, så att pipan stagades uppåt som en klyfvarbom, och det kom ett ilsket och hånfullt uttryck i de små, skarpa ögonen under de buskiga brynen.

Förbi Tavastehus regemente körde en släde, dragenaf fyra hästar med spannridare, och efter åkdonet galopperade en officer och en trupp dragoner.

Allt eftersom släden passerade förbi kompanierna, kommenderades »gif akt!», gevären lades till rätta, soldaterna stramade upp sig och officerarne saluterade med värjorna.

Men icke ett hurrarop höjdes, icke en hänförd glimt lyste i ögonen. Förbi slutna munnar och mulna anleten gled den stora släden i ilande fart öfver det hvita snötäcket.

Bekvämt tillbakalutad mot ryggstödet, ända upp till den pussiga dubbelhakan insvept i en magnifik bäfver-päls, fet, diger, enögd satt en några och sextio års man rökande i släden.

Trots kölden tycktes mannen ha det för varmt, ty han hade skjutit den fina pälsmössan tillbaka och pannan var fuktig af svett.

Dragen voro regelbundna och rätt vackra, näsan välbildad, men ansiktet vanställdes af de uppsvällda kinderna, där bourgognen, hummern och rapphönspa-stejen satt hullet och färgat hyn starkt röd.

Med ett godmodigt leende och en vänlig blick ur sitt enda öga betraktade mannen de marscherande soldaterna, då och då förande handen till mössan och med en maklig honnör besvarande officerarnes hälsningar.

— Fältmarskalken! mumlade Andreas och sände en mörk blick efter den bortilande släden.

Så vände han på hufvudet och iakttog majoren för att se, hvilket intryck på denne åsynen af hans högste chef, hans excellens fältmarskalken, grefve Vilhelm Mau-ritz Klingspor, hade gjort.

Så fort släden passerat, stack majoren häftigt värjan i skidan, körde pipan i mun och började bolma, så röken, liksom Heikki anmärkt, stod ur skägget på honom så tät och hvit som ur skorstenen på en bagarstuga. Och samtidigt hördes några dofva brumningar, som tycktes komma ur djupet af fårskinnspälsen.— Si på'n! Nu ä' han arger igen, hviskade Heikki till Andreas.

Denne svarade med en nick och fortfor att förstulet betrakta majoren.

Och majoren var verkligen arg. Åsynen af den fete, godmodige fältmarskalken hade väckt till lif majorens allra svartaste smådjäflar. Han rökte och spottade och brummade:

— Nu åker det faenskapet till excellens direkt till arméns nästa rastställe för natten. Och där väntar middagen med den vinstarka, kryddade oxsvanssoppan, laxen, orrsteken och syltkakan och bourgognen och portvinet och lilla finfina konjaken. Och hans excellens vräker i sig mat och dryck, så han blir stinn om buken som en fylld oxblåsa och röd i synen som en hummerklo. Och sedan komma korten fram, och man spelar och dricker till midnatt. Då rullar hans excellens i säng och sofver sött mellan uppvärmda lakan ... Och nästa morgon bär det i väg på samma sätt. Regementena marschera norrut... baklänges ... ideligen, ideligen, och hans excellens åker i sin varma släde till det utsedda rastställe för att äta middag och spela kort. Och sen sofver han lugn och belåten!.. . Och här gå hans frusna och svultna soldater i tjugu graders köld och alnsdjup snö och få icke ens värma sig med ett skott i synen på en grönrock eller en bajonettstöt i en kosackkofta. För hundra böflar! . . .

Majoren svor till, så Heikki och Andreas hörde det och utbytte en leende blick.

— Det var tusan, hvad gubben måtte vara arg, mumlade Heikki.

— Lita på det!... Håll takten, Heikki, annars är han öfver dig och du får rapp af käppen, hviskade Andreas tillbaka.

Men majoren fortsatte sin tankegång, medan tänderna beto hårdt om pipans hornskaft och röken bolmade ur skägget:... Har då den mannen intet samvete? Hur kan han vara så lugn och godmodigt belåten på ett slikt erbarmligt återtåg som detta!

Icke en enda gång har han gjort ett manligt försök att invänta tienden och hålla stånd. Och karlarne begära icke bättre. Det kryper i labbarne på dem af lust att skjuta och slåss.

Och dock såg det ut att bli en annan lek, när rys-sarne för en månad sedan vid Keltis, Anjala och Abbor-fors under Kamenski och Bragation gingo öfver Kym-mene älf och gränsen. Men det var, förstås, innan hans excellens kom till armén. Döbeln och Adlercreutz inväntade dem, och vid Forsby, Kuuskoski och Artsjö stod det skarpa strider. Ännu voro vi likväl för svaga och armén måste dra sig tillbaka till Borgå och Tavaste-hus.

Men där borde vi kunnat hålla stånd. Men — då kom hans excellens, i nåder i en snillrik stund af hans tokiga majestät utsedd till högste befälhafvare öfver trupperna i Finland. Gamle Klercker fick gå och feta Rling-spor tog makten. Krigsråd hölls, och trots öfverstarnes motstånd hlef reträtten beslutad, marsch bakåt, norrut mot Uleåborg.

— Men hvarför, excellens? hade Adlercreutz frågat med flammande blick. Här i Tavastehus kunna vi dock hålla stånd och kanske slå fienden tillbaka.

Då lär Klingspor vändt sitt enda öga mot honom och sagt:

»Jag har hans majestäts instruktioner. Hans majestät har ålagt mig att framför allt söka rädda af trupperna hvad räddas kan.

Och så blef återtåget beslutadt.

När major Fihlén erinrade sig dessa dråpliga ord, kunde han trots sin harm icke återhålla ett leende.

— Hvilken utomordentlig tanke! log majoren. Fienden tränger in i landet, armén samlas, högste befälhafvare utses och hans majestät ger sina order. Ickeatt slåss. Icke att söka drifva fienden tillbaka. Utan: Rädda hären! Yid allt hvad heligt är, rädda hären! »Ers majestät, kan vara lugn: Jag skall rädda armén», lär excellensen svarat och lagl handen på sitt feta bröst. Och så hade han funderat ut sin krigsplan: Bästa sättet att rädda armén är otvifvelaktigt att aldrig låta den komma i beröring med fienden. Och därför: Marsch bakåt öfver hela linien! Och sedan ha vi lupit som rädda hundar med svansarne mellan benen: från Tavastehus till Tammerfors, från Tammerfors till Gamla Karleby, och från Gamla Karleby ska vi rakt norrut till Uleåborg, och därpå väl till Nordpolen. Men excellensen är nöjd, han dinerar och spelar kort, ingen karl blir skjuten och — armén räddas. Hans majestät kan sofva lugnt i Stockholm ...

• ... För hundra böflar . . . Brrr! . . .

Majoren spottade och knackade ur pipan mot stöfvel-skaftet.

Kolonnen hade nu passerat öfver den vida, holm-beströdda insjön och kommit in i skogen. Där låg snön alnsdjup, hästar och folk sjönko ned till knäna. Man lyfte på skankorna som när en tupp går öfver en vatten puss, det var ett pulsande och pustande, en och annan tungfotad och klumpig finnpojke halkade och stod på hufvudet i drifvan, men framåt gick det om än trögt och med mycket besvär.

Men snart stötte man på stora landsvägen, och där var väglaget bättre. Trossen och artilleriet, som kört förbi några timmar förut, hade tjänstgjort som plog och packat samman snön, så vägen låg jämn. En stor slätt bredde sig på ömse sidor med snöhöljda fält. Här och där lågo byar och en och annan liten träkyrka stack upp öfver slätten. Gårdarne tycktes öde. Ingen människa syntes till. Alla hade gett sig i väg norrut. Ryssar-ne voro ju tätt efter.

Allt eftersom dagen led, klarnade himlen. På eftermiddagen stack marssolen fram sin hleka skifva ochlyste öfver de hvita snöfälten, så det gjorde ondt i ögonen. Blåsten hade stillnat, men kölden tilltog. Snön knarrade under soldaternas sulor, och andedräkten stod som en hvit rök kring hästarnes och karlarnes hufvuden. Då och då rördes trummorna och stegen blefvo lättare och mera taktfasta. En och annan litligare själ försökte ta upp en sång, men tysnade snart. Det var för kallt att sjunga.

En lång stund hade soldaterna marscherat tysta och trumpna, då plötsligt hurrarop hördes från Tavastlännin-

garnes bortersta kompanier.

Alla vände på hufvudena och vredo halsarne nästan ur led för att se hvad som var på färde.

Längst borta vid slutet af kolonnen syntes en grupp ryttare galoppera. De kommo närmare och närmare, och alltefter som de redo förbi leden brusade hurraropen. Karlarne lyfte hattarne i vädret och rystade geváren. Hurrah! Hurrah!... Ropen tilltogo i styrka och häftighet. Det var glädje och jubel i de sträfva rösterna. Bruset steg till ett dån. En storm af hurrarop susade fram öfver leden. Hela kolonnen skrek sig hes af pur förtjusning.

Nu hade gruppen af ryttare kommit så nära Björne-borgsregementet, att hvarje enskild person kunde urskiljas. De drogo in tyglarne och läto hästarne gå i skridt.

Främst redo tre högre officerare på omkring 50 år. De två närmast leden långa och ståtliga män, i synnerhet den i midten, en ovanligt grann karl, som satt som en gud på en hvit häst af sällsynt skönhet, och talade med stor liflighet. Den längst till höger var betydligt kortare i växten. Han red tyst och sluten. Under hattkanten skymtade en svart bindel tvärs öfver pannan.

Plymerna vajade på de stora Napoleonska båthattar-ne, som sutto tvärs öfver hjässorna, och ordnarne lyste på de breda brösten.IG

Det gick ett sus genom soldaternas led, sedan hurraropen och viftningarne lagt sig.

— Adlercreutz ... Sandels ... Döbeln! hviskade de och tittade på de tre öfverstarne.

— Ser han icke präktig ut, Adlercreutzl vände sig Andreas till Heikki, som endast vid ett tillfälle förut sett öfversten på nära håll. Se såna röda och friska kinder han har! Hade han icke uniformen, skulle han med sitt fryntliga utseende och sina gråsprängda polisonger se ut som en treflig landtpatron, hvilket han också är.

Heikki stirrade på öfversten, så Andreas fick puffa honom i sidan, för att han icke alldeles skulle falla ur takten.

Sandels hade lämnat de två andra och red fram för att tala med major Fihlén.

För hvarje gång Andreas såg öfverste Sandels, slog det honom, hur bra den mannen såg ut. Den svagt böjda näsan var kanske litet för stor och den tjocka underläppen sköt ut, men det låg något så nobelt, fint och stolt öfver hans vackra anlete, och de stora mörkblå ögonen lyste med ovanlig eld.

Och hans leende!... En världsmans och en kvinno-% tjusares, tänkte Andreas. Ja, den öfversten var värk-ligen en ovanligt grann karl.

Gent emot sina officerare och manskapet ansågs han vara litet stram. Men när han red utmed leden och karlarne mötte hans kalla, lugna blick, kände de, att det var en man, som de kunde lita på, och deras förtroende till sin öfverste var orubbligt.

— En riddare ... en grand-seigneur! mumlade Andreas och betraktade Sandels, där han lång, rak, elegant red vid sidan af den kortväxte, fårskinnsklädde majoren.

— Hvem tyckte du häst om? frågade Andreas Heikki, sedan öfverstarne ridit förbi.

— Öfverste Adlercreutz, tror jag. Han såg så hygglig och snäll ut, svarade Heikki.— Han är det också. En riktig landtpatron, som jag nyss sa, gästfri och glad som få. Där hemma på hans gård Kiala i närheten af Borgå går det muntert till, må du tro. Ofta vet han icke hur många gäster som finns i huset. Han har där i ena flygeln af sin landtgård en stor sal, där alltid åtta sängar stå uppbäddade för folk som nattetid komma till gården. Och på morgonen stiger öfversten eller patron in och vittjar ryssjan. Och då kan där ofta ligga en lång officer eller landtjunkare i hvarje säng. Och sen blir det en dundrande frukost och så jagar man till skymningen. Det finns intet hem i hela Finland, så älskadt och gästfritt som det Adler-creutzska på Kiala, har jag hört min farbror säga.

— Präktig karl! Präktig karl! Han skulle vara öfverbefälhafvare, sade Heikki.

— För visso skulle han det. Då blefve det en annan dans, om han hade makten i stället för det feta matvraket till excellens, mumlade Andreas.

Den lille svartmuskige Heikki gjorde en lustig grimas, blåste upp sina magra kinder och knep ihop ena ögat liksom om han velat åskådliggöra en bild af hans excellens.

— Ja, Adlercreutz skulle vara chef och ha Sandels och Döbeln vid sin sida, återtog Heikki. Tre sådana karlar, du, som finge gå framåt som dem lysste ... då skulle allt ryssen vända rumpan till och ge sig hem igen.

Andreas nickade.

— Men, hör du . . . hvarför har Döbeln det där svarta bandet kring pannan? Ar det utaf järn eller läder, jag såg icke så noga? Har han spräckt pannan någon gång och måste nu hålla ihop skallen, så den inte ramlar itu.

— Visst inte. Tror du en människa kan lefva med en spräckt skalle, som hålles tillsammans af ett järnband. Nu är du dum, Heikki-pojk.

— Må vara! Men hvarför bär han bandet då?

Under sönderskjutna fanor.— Han har ett sår i pannan som icke kan läkas. Han fick det under 1788 års krig i skansen vid Porosalmi. Jag har ofta hört min farbror, gamle fanjunkarn, som var med berätta härom. Ryssarne sköto som ena banditer och granaterna surrade så tätt som flugor på en stallruta vid midsommartid. De finska soldaterna som voro ovana och därför rädda, hukade sig ned och vågade knappt sticka upp näsan. »Huka er inte ned, pojkar», ropade då Döbeln, »det är bara grankottar». Och finn-pojkarne flinade, då de hörde denna praktfulla lögn, och morskade till. I detsamma kom en kula hvinande och trängde in mellan ögonen på Döbeln. Blodet strömmade ned, så han knappast kunde se, men likväl fortfor han att leda striden. Till slut blef dock blodförlusten för stor. »Jag går nu bort för att dö, men släpp för böfveln inte packet öfver!» sa han till karlarne, i det han fördes bort.

— Och så dog han? inföll hastigt Heikki, som med spändt intresse åhört skildringen.

Andreas stirrade på honom.

— Hvad pratar du! . . . Du såg ju mannen nyss lifs lefvande.

— Ja visst ja! mumlade Heikki, hvars tankegång just icke var den lilligaste.

— Emellertid — fortfor Andreas — efter en lång och plågsam sjukdom återvann Döbeln hälsan, men såret i pannan läktes aldrig. Och därför måste han ständigt hålla det täckt med en svart bindel , . . Det var förresten icke första gången han blef sårad. Den majinen har varit med om mycket i sin dag.

—- Jaså, mumlade Heikki, som ännu icke hämtat sig riktigt från sin tanklösa fråga.

— Han är född i Sverige på Stora Torpa i Vester-götland, om du vet hvar det ligger. Först skulle han bli präst, men därtill befanns hans sakna gåfvor »både af naturen och nåden» som en magister sa om honom. Så tog han officersexamen, men kort därefter juridiskexamen — du förstår, han skulle bli domare och advokat och sånt där — och under tva år följde han en häradshöfding på tingsresor. Men så gaf han tingsför-hören och tjufvarne fanken och reste 22 år gammal till Paris — det vet du väl inte heller, hvar det ligger, men det gör detsamma — för att få anställning som frivillig i det amerikanska frihetskriget. Han kom inte till Ame-rikat, men i stället med ett franskt regemente till — Ostindien, långt åt hälsike ner i Söderhafvet, forslårr'u. Och där slogs han som en liten babian och blef kapten i franska armén. Så kom han tillbaka, när kriget 1788 bröt ut med Ryssland. Och det var då, han fick gevärskulan i pannan i skansen vid Porosalmi. Och där har du hela hans lefvernebeskrifning, din kvicktänkte lutfisk!

Andreas hade mera för sitt eget nöje som ett afbrott i marschens enformighet än för att öka Heikkis ulan tvifvel mycket- lindriga kunskapsförråd hållik detta utmärkta föredrag för sin kamrat och roteman.

Solen hade nu nått grantopparne och klockan led mot fem.

Alltjämt marscherade regementena. Då och då hölls en kort rast, karlarne satte sig i snödrifvorna, letade fram en brödkant, en ostbit eller kanske till och med en fläskskifva ur mattornistrarne och mumsade under tystnad. Så

kommenderades ställning, leden ordnades och marschen återtogs.

— Undrar just, om vi ska få se en skymt af ryssen under detta fälttåg. Skulle vara roligt att en gång ta ett nappatag med »grönrocken», sade Andreas, sedan de en lång stund gått tysta vid hvarandras sida.

Heikki nickade.

— Om jag bara kunde få träffa honom! mumlade han.

— Hvem?

— Han var från Karelen. Jag tjänade för ett år sedan som dräng på en gård i Jokkas by i Savolaks, då han kom dit, en långhårig ryssknöl från Ladoga. Ful varhan och dum var han, men fräck och inbilsk, så det kliade i näfven, bara man såg honom. Trodde alla flickor tyckte om honom och tänkte han kunde göra med finntöserna som han behagade . . . Det fanns en flicka där på gården — Meri hette hon — vi höllo af hvarandra och voro så godt som fästefolk. Då kom Iwan, ryssen, och genast började han slå sina lofvar kring Meri. Hon visade honom från sig, men han var envis som en igel. En gäng öfverföll han henne i en hage, . då hon mjölkade, och hade inte jag kommit . . .

Heikki pustade och strök sig öfver ögonen . . .

. . . men jag kom. Och han fick sig en smekning öfver kindbenet af knifven, så han blef märkt för allan tid.

— Och sedan?

— Han försvann. Äfven jag lämnade gården. Men jag har hört, att han än en gång visat sig där i trakten, så Meri måst gömma sig, halfdöd af skräck. Nu lär han tjäna vid något ryskt regemente. Får jag bara tag i rackarn...

— Och Meri ... är hon kvar i Jokkas?

— Nej, hon lär vara här i trakten, hos släktingar, men jag vet inte riktigt hvar.

Heikki tystnade. Andreas betraktade honom förstulet. Under de veckor de marscherat tillsammans, hade han så småningom lärt känna kamraten. Långsam var han i tanke och handling och trög både till vänlighet och vrede. Men hade han en gång fått något i sin hårda skalle, så satt det där. Och Andreas beklagade den där Iwan, i fall denne vid något tillfälle under kriget skulle råka ut för Heikkis bajonett.

I solnedgången nådde man fram till några byar, där nattkvarteret var bestämdt.

Midt på slätten, omgifven af små klungor af grå stugor och logar, höjde sig en hvit herrgårdsbyggnad mot bakgrunden af himmelens röda skyar. Alla fönstrenvoro klart upplysta och kastade sitt sken ut öfver drif-vorna.

Major Fihlén, som, sedan han atlämnat sin bataljon tillsammans med några andra majorer och öfverstar red mot herrgården för att där taga kvarter, riktade en ilsken blick upp mot de strålande fönstren.

— Hans excellens har dinerat och kortlapparne äro framme . . . Jag vånne karln finge slag, morrade han i skägget.

I salen på nedra botten var kvällsmåltiden slutad, och rundt borden sutto öfverstar och majorer, kaptener och löjtnanter, rökande, pratande, en och annan värmande sin frusna lekamen med en toddy eller grogg.

Hans excellens, fältmarskalken, med följe höll till i våningen en trappa upp.

Vid ett bord i ett hörn af rummet hade tre skäggiga, väderbitna krutgubbar tagit plats.

Med en mörkbrun toddy framför sig och belåtet sugande på sin kära pipa satt major Fihlén och trummade på bordsskifvan. Han såg icke fullt så arg ut nu som under marschen. Ett godmodigt leende låg öfver hans sträfva drag och han kastade då och då en skälmaktig blick på kamraten bredvid sig, en fyrtio års man med djupt liggande ögon och stora blonda mustascher, som bara brummade och fnyste och spottade.

Midt emot major Fihlén tvärs öfver bordet satt en storväxt, trygg figur, med långa polisonger och grof stubb på hakan, lika skäggig och vederbiten som majoren och nästan ännu värre bolmade ur pipan. Med sin långdragna,

spetsiga näsa och små plirande ögon hade han ett visst tycke af en gammal humoristisk räf.

Det var den originelle, obstinate, argsinte och genomhederlige majoren vid Tavastehus regemente, Otto von Fieandt.Mannen mellan dem med de stora blonda mustascherna och som fnyste och spottade var kaptenen vid Björneborgs regemente Karl Johan von Konow.

— Hur ä’ det, Konow? Mår du inte riktigt illa? vände sig Fieandt till honom med ett gnäggande skratt som lät som när en logdörr knarrar på gångjärnen.

— Pfty! . . . O-äsch! . . . Pfty! . . . spottade Konow och fnyste.

Så gaf han de två piprökarne en ilsken blängning och morrade:

— Hur vid alla rödglödgade smådjäflar kan man bolma tobak som ni?

— Svär då inte så förbannadt, varnade Fieandt.

— Ute står snöstormen i halsen på en, så man kan mista andan, och inne kan man inte andas för den fördömda tobaksröken.

— Du skulle försöka’t! Det är riktigt skönt meden pipa rök. Känn! sade Fieandt och blåste ett väldigt moln midt i synen på Konow.

— 0-äsch|! . . . Pfty! Pfty! fnyste denne och rusade

upp.

— Det kan ju icke självfva fanken sitta i lag med ett par sådana rökmasar som ni! svor han till och lämnade bordet.

Major Fihlén och Fieandt tittade leende efter honom.

— Han tål inte tobak, den gode Konow. Det är nu en konstighet hos honom, sade major Fihlén.

— Nej inte i någon form. Hans korpral får knappt gå med en tuggbuss i mun.

— Den lär ju gå med två ibland, när det är riktigt högtidligt.

Och så skrattade de två krutgubbarne och skålade med toddyglasen.

Midt i rummet promenerade en reslig, slätrakad, sextio års man, rund som en prost öfver mage och bak. Han gick med händerna makligt lagda på ryggen, bred-bent och rak, och skörten i hans långa grå syrtut vajade vid hvarje steg.

— Präktigt tyg i den rocken, farbror! sade en lång, smärt löjtnant med lifliga ögon, då mannen passerade förbi hans stol.

Gubben stannade och lyfte belåten på ena skörtet.

— Ja, är det inte. Känn på det klädet, Zidén! Det är af egen ull och Matts skräddare därhemma har sytt rocken. Den håller i alla väder.

Och major von Törne tog sig en pris ur den blank-nötta silfverdosan, svängde på klacken och återtog sin promenad, bredbent och säker.

Vid ena kortväggen sutto Sandels och Döbeln jämte några andra öfverstar.

Den vackre och ståtlige Sandels var vid ett briljant humör som ofta, då han ätit bra och druckit ett icke alltför dåligt vin.

De mörkblå ögonen strålade och kinderna med de korta, välklippta polisongerna hade fått starkare färg. Munnen med den utskjutande underläppen kröktes till ett muntert leende, och när han skrattade lyste de hvita, präktiga tänderna. Det var icke längre den strame, något stele öfversten framför fronten. Öfver hans vackra anlete och raka hållning låg något så lifsgladt och käckt, att äfven den trumpnaste gamle finnknekt blef upplifvad.

Döbeln satt tyst och sluten med kärft neddragna mungipor, grubblande som vanligt. Det var endast när han blef ond och häftig — och med hans hetsiga lynne hände det rätt ofta — som han talade med någon större liflighet. Men då kommo orden rusande som en fors och den klangfulla stämman smattrade som en trumpet.

Plötsligt öppnades dörren och en ung fänrik vid Björneborgs regemente trädde in i salen. Han gick med hastiga steg tvärs öfver golfvet fram till Döbeln.

— Rapport från vaktposterna att en tiendtlig rytteripatrull iakttagits i närheten!Döbeln såg upp. Sorlet tystnade och allas ögon riktades mot fänriken och den lille öfversten.

— Kapten Dunder! ropade Döbeln tvärs öfver rummet.

— Öfverste!

Kapten Dunder, en blond jätte, reste sig och steg fram.

— Hvilka äro de bästa skidlöparne på kaptens kompani?

— Korpral Kask och soldaten Heikki.

— Låt dem jämte några andra ge sig ut på spaning . . .

Han tystnade och såg sig omkring. Sä sade han med ett bistert leende:

— Möjligtvis ha vi fiendens förtrupper i närheten. Då ... ja då, mina herrar, kanske vi kunde få ett snart slut på denna bedröfliga reträtt.

Det gick ett sus genom salen och sorlet började på

nytt.

Kapten Dunder lämnade rummet jämte fänriken. Och kort därpå fingo korpral Kask, Heikki, Andreas och två andra soldater order att på skidor ge sig ut på spaning efter den fiendtliga patrullen.. . . p& spaning efter den fiendtliga patrullen.Förposten.

I ett hvin for Heikki först rundt stugan ett tag för att söka Iwans spår.

Bundna vid några tallar såg han tre hästar stå. Männen hade varit fyra. En häst var borta. Den hade således Iwan tagit. Efter honom!

Han sökte spåret likt en jakthund, som vädrar i marken. Men han såg endast skidfårorna och en bred uppsparkad stig efter hästarne.

Iwan hade tydligen ridit bort samma väg, han kommit. Efter honom!

Och med sammanbitna tänder, kroppen spänd som en stålfjäder och gungande på tåspetsarne satte Heikki fart och flög i väg.

Framför sig mellan tallstammarne skönjde han ett mörkare band mot den blåhvita snön. Det var stigen, där hästarne trafvat.

Ofta hade han på sina skidor jagat varg och lo och i timmar följt deras spår med flämtande bröst och gnistrande ögon. Men ännu aldrig hade han känt en sådan jäktande lust att mörda som nu. Visst skulle han hinna Iwan, skjuta en kula genom hans kropp och stöta knifven i hans hjärta. Visst skulle han hinna honom. Han på skidor, den andre till häst. Han måste ha tag i honom, skulle han också följa hans spår genom hela Finland. Kompaniet . . . regementet . . . öfversten? Allt var glömt. I Heikkis hjärna brann endast tanken på Meri, medvetslös . . . misshandlad, och på den andre,hvars blod han ville se, hvars ångestfyllda ögon skulle blinka i skräck inför knifven.

Det mörknade i skogen. Blåsten började susa i tallkronorna och moln drefvo upp som skymde månen. Men ibland glindrade ljuset fram mellan drifvande skyar, och då ansträngde Heikki sina ögon till det yttersta.

Skulle han icke snart se en skugga dyka upp på stigen framför sig? Kanske Iwan lämnat den upptrampade vägen och sökt sig in i skogen? Och med blicken mot drifvorna omkring sig letade Hekiki hans spår.

Där skymtade något mörkt mellan de glesa tallarne.

Han gjorde ett kast inåt. Nej, det var endast några enbuskar.

Åter susade han framåt i långa, säkra glid. Geväret som han höll i vänstra handen var laddadt, slidknif-ven hängde vid bältet, hatet brann. Bara icke Iwan undkom honom.

Med ens slutade tallskogen, och han såg en öppen, vid slätt sakta sänka sig ned mot en sjö.

Hvad var det för en svart prick långt därnere på isen?

Blodet steg Heikki åt tinningarne och hjärtat bultade hårdt. Nu gled månen fram och kastade ett blekt sken öfver sjöns hvita plan. Hvad var det för en mörk punkt därborta? En varg? . . . En skildlöpare? .. . En ryttare? Han kunde icke se det i månskenets dunkel. Med kisande ögon stirrade han utåt sjön, medan han i hvinande fart satte utför sluttningen.

Nu såg han.

Det var en ryttare.

Heikki gaf till en hvissling af otålighet och ökade farten.

Nu hade han nått sjön. Som ett svart streck låg han öfver isens jämna yta. Svetten dröp från pannan och han andades häftigt. I ett huj hade han kastat af sig den grå uniformskappan. Han sköt upp hatten i nacken och tog geväret i höger hand.Ryttaren hade nu nästan hunnit öfver sjön och närmade sig stranden. Att det var en ryss, anade han. Och troligtvis var det Iwan. Men hvem än ryttaren månde vara, måste skottet gå, innan han åter hunnit in i skogen.

Annu hade mannen icke sett sig om. Hästen traf-vade lugnt, men hållet var för långt. Det var icke möjligt, att kulan kunde nå fram på detta afstånd.

Heikki ansträngde sig till det yttersta för att kunna komma tillräckligt nära, innan ryttaren försvunnit mellan strandens träd.

Nu hade denne endast några famnar kvar.

Hastigt rätade Heikki på sig. Och stående på skidorna, medan dessa gledo fram öfver den jämna snön, siktade han och sköt.

Hästen tog ett språng åt sidan och ryttaren vände sig om. Bom!

Innan Heikki hunnit ladda om, var mannen inne i skogen.

Stranden höjde sig tämligen hrant upp från sjön. Här hade Heikki på sina skidor ingen fördel framför ryttaren. Tvärtom. Denne kunde låta sin häst trafva fortare uppför, än Heikki förmådde komma fram.

Men spåret fanns alltjämt. Och man skulle väl snart nå jämn mark.

Terrängen befanns dock vara brantare och olän-digare än Heikki tänkt sig. Det gick långsamt uppåt, hur mycket han än sträfvade. Alltjämt såg han spåret tydligt. Men nu måtte dock ryttaren åter fått försprång.

Ändtligen stod han på plan mark. Han pustade ut några ögonblick. Så bar det åter i väg. Och som en skogens svultne varg på jakt efter bytet rusade han fram mellan snåren.

. Snart hade han vunnit på ryttaren, så att han skönjde honom mellan träddungarna.

Hästen galopperade.

— Han flyr. Det måste vara Iwan, tänkte Heikki.Och den tanken satte feber i hans blod och kom honom att ila fram på skidorna som aldrig förr.

Åter sänkte sig marken och det bar utör.

— Några ögonblick till och jag har honom inom skotthåll!

Nu gällde det.

Och efter en våldsam slutspurt ställde han sig kapprak på skidorna i full fart och höjde geväret.

I detsamma rusade fem skuggor upp ur snåren pa ömse sidor om stigen. Och innan Heikki hann skjuta eller kasta sig åt sidan, var sammanstötningen skedd.

Han tumlade omkull i drifvorna, geväret flög ur hans hand, och innan han fått snön ur ögonen, hade han fem skäggiga ryssar öfver sig.

Knifven!

Heikki kämpade och vred sig för att komma åt slidknifven i bältet, men en af karlarne höll fast hans arm, medan en annan letade rätt på vapnet.

Han såg upp.

Emot honom kom Iwan ridande med munnen bred af skratt.

Denne hade alltså i förbifarten hunnit varsko kamraterna och sedan fortsatt — som lockbete. Och nu låg Heikki där, sprattlande i snön, fångad.

Han restes på fötter. En af ryssarne tog hans gevär, en annan skidorna och stafven. Och väl bevakad fördes han inåt skogen, där en rysk förpost slagit läger.

— Den här torde ha åtskilligt att berätta för kaptenen i morgon, yttrade en af karlarne.

Heikki förstod icke deras språk; men så mycket bättre begrep han Iwans flinande anlete och hånfulla ögon.

:i: *

Inne i skogen, strax vid sidan af den upptrampade stigen, hade soldaterna byggt sig två snöhyddor. Snön var undanskottad ända ned till marken, fyra vallar upp-kastade i fyrkant, ett tjockt lager af granris bredt som golf och till tak hade de lagt unga granar tvärs öfver öppningen.

Hyddorna voro skyddade mot blåsten, och liggande tätt intill hvarandra, insvepta i korta fårskinnspälsar och kappor, hade karlarne det riktigt varmt.

Det var en förpost på tio man som blifvit utskjuten dit att hålla känning af fienden. Och nu hade det slumpat sig så lyckligt, att en finsk soldat af någon obegriplig anledning rusat rakt i famnen på den.

Morgonen därpå skulle de föra honom till kaptenen. Jeroschka hade rätt. Den lille finnen torde nog kunna berätta åtskilligt för kaptenen om den flyende finska hären, dess styrka, formering, marschlinie och dylikt.

Den ryske korpralen, som gick på ena sidan af Heikki och höll ett säkert grepp i hans arm, kände sig helt belåten, nästan stolt, som om det varit hans förtjänst att fången blifvit tagen. Och det var med en helt godmodig och vänlig blick den storväxte, skäggige ryssen betraktade sitt byte.

Ja, kapten skulle bli glad och korpralen få beröm. Men . . .

Korpral Peter Petrowitscht sneglade på Heikki.

Tänk om fången skulle visa sig styfsinnad och icke vilja säga något? Iwan, som tjänat i Finland, kunde tjänstgöra som tolk. Men om fången teg som en gråsten? Han kände dessa envisa finnpojkar och visste, att de icke vore lätta att handskas med. I så fall blefve det klent med berömmet.

De buskiga ögonbrynen drogos samman och det kom ett hårdt och grymt drag öfver korpralens väderbitna drag.

Han hvisslade sakta :

— Hå, vi ska nog få honom att tala! Vi ska nog få finnen att tala! mumlade han och gjorde samtidigt en svängande rörelse med högra armen.Fem man af vakten bodde i den ena snöhyddan, fem i den andra.

När Iwan red förbi, hade han endast behöft stanna ett ögonblick och ropa till kamraterna:

— Förföljd af en finsk soldat på skidor . . . Lägg er genast i bakhåll vid stigen!

Och dessa störtade upp och gömde sig.

Så hade han fortsatt . . . som lockbete, som räfven för hundarne.

Heikki kom i ilande fart. Rusade rakt i bakhållet. Pang! Där låg han. Icke så mycket som ettskottens. Iwan kunde lugnt vända tillbaka.

— Roligt att se dig igen. Du är inte fullt så morsk nu som då vi träffades i Savolaks eller senast i stugän. Jag tror du lugnat dig något, lilla fenni, yttrade Iwan till Heikki, sedan han stigit af hästen och de stannat framför snöhyddorna.

Denne sneglade på honom under sin svarta lugg, som sträf och rak hängde honom ned i pannan.

Hvad ryssens flinande skägganlete med de små grisgrå ögonen och den tjocka klumpnäsan förargade honom! Hur gärna skulle han icke velat rusa fram och ge honom ett kvickt slag med sin hårda näfve rakt i hans fula tryne. Han knäppte med fingrarne. Det kliade i handen och han hade svårt att stå stilla. Men han måste behärska sig. Måste tåla den andres hån och förhålla sig lugn, om han ännu ville hysa ett hopp att få återse Meri.

Meri!

Vid tanken på henne var det som en töckenslöj a dragits för hans ögon och han andades tungt.

Hhr vågade den andre, denne skahbige ryske hund, närma sig hans blonda flicka! Men han hade gjort det. Han hade. . .

Heikki knäppte hop händerna, så att det knakade i lederna.

Iwan märkte hans upphetsning. Han närmade sighonom ännu mera, så Heikki kände hans lökluktande andedräkt flåsa sig i ansiktet, och såg honom rakt i ögonen.

. . . Eller är du kanske icke riktigt lugn ännu? Det blir du nog, lilla fenni. Du blir nog spak, hvad det lider, skrattade han på sin brutna finska och svängde med handen, liksom om han klatschat med en piska.

Utan ett ord vände sig Heikki från honom.

Soldaterna hade friskat upp glöden, som kolade i kokgropen, och satt på en gryta snö. De ville först ha en bägare te att värma sig med och sedan sofva, liggande tätt intill hvarandra i snöhyddan, medan några af kamraterna stodo på post och vaktade fången.

Då de druckit téet, hvaraf den godmodige korpralen räckte Heikki en half bägare, ångande varm, gingo de in i hyddorna och togo fången med sig.

Korpralen gjorde tecken åt honom att lägga sig längst in vid väggen. Där var kallaste platsen och dessutom den säkraste. För att komma ut måste fången klifva öfver de andras kroppar.

Alla hade lagt sig, svepta i sina pälsar och kappor. De pustade och suckade, andades tungt och djupt, innan sömnen kom.

Heikki låg och stirrade ut i öppningen, genom hvilken månsknet lyste in. Han undrade, hvad som blifvit af Meri där borta i stugan i skogen. Hade hon vaknat till sans? Hvad hade egentligen händt? . . . Gubben var dödad . . . af ett sabelhugg i hufvudet. Men flickorna. Hvad hade skett med dem? Kanske Meri kämpat med Iwan och af skrämsel förlorat medvetandet och fallit omkull på golfvet. Hur länge hade ryssarne varit där, innan finnarne kommo?

Han ångrade nu, att han så blindt rusat åstad, drif-ven af sitt bat och sitt hämndbegär. Han ville gärna ha sett

Meri vakna. Han ville iakttagit hennes ögon. Kanske kunde han däri läsa . . .

Och nu var han fången. Kanske han aldrig meraskulle få se hennes ljusblå ögon, hennes milda, ljusblå ögon le emot sig?

Han suckade tungt.

Då hörde han en hviskande röst i sitt öra:

— Nu jag gå och hälsa på Meri.. . den va-kra Hickan ... Du stanna här. Adjö . . .

Heikki ryckte till.

Han vände på hufvudet. Och i det svaga månljuset såg han Iwans flinande skägg lutadt öfver sig.

Denne låg framstupa på händer och knän, färdig att krypa ut ur hyddan.

Heikki höll på att rusa upp och gripa honom i strupen. Men tanken på hvad som då skulle inträffa, och att han därigenom endast förvärrade sin ställning, kom honom att låta händerna maktlösa sjunka ned.

Ännu hade han en ringa utsikt att kunna fly... så snart de andra somnat. Han var icke bunden hvarken till händer eller fötter. Kanske skulle han lyckas smyga sig ut ur hyddan och förbi posterna, få fatt på sina skidor... skidorna! skidorna!... och i samma ögonblick vore han räddad.

Men därför måste han nu ligga stilla, lugn.. . trots allt. Han kunde icke hindra lwan att bege sig tillbaka till stugan. Han måste se honom gå bort, fastän svartsjuka och förtviflan brände hans hufvud och kom hans bröst att flämta. Han måste göra våld på sig, bita ihop tänderna för att icke ryta till i raseri, ligga stilla, orörlig.

Han slöt ögonen för alt slippa se hånet och lystnaden i den andres blick.

— Ska du gå ut, lwan? hörde han korpralen fråga.

— Jag rider hort och ser efter om icke kamraterna, som blefvo öfverfallna i stugan, ännu äro vid lif.

— Det är bra. Men var tillbaka i gryningen, svarade Peter Petrowitsch med sömntung röst.

lwan kraflade vidare. En och annan af soldaterna grymtade och brummade, då han fick sina armar och mage klämda af den andres hårda knän.

tinder sönderskjutna fanor.

3Då Iwan kommit till öppningen, vände han sig om och nöp Heikki i benet.

— Nu jag gå till Meri... Hälsa henne från dig. • Du stanna här, lilla tenni. Ho, ho!...

Och med ett kluckande skratt kröp han ut ur snöhyddan.

— O Gud, tänkte Heikki, skall jag icke komma ut och hinna till stugan i tid! .. .

— Hvad pustar du för, fennipojk? Kan du inte sofva? Här har du ju det rätt bra. Sof du! I morgon kommer kaptenen. Och då gäller det för dig att vara vaken och svara rätt på frågorna, brummade korpralen.

Heikki bet ihop tänderna, så att icke ett ljud af den förtviflan, som rasade inom honom, skulle väcka de andras uppmärksamhet.

Bara de snart hade somnat, alla! . ..

Medan han väntade därpå, drogo minnena och bilderna från den sommar i Savolaks, då han lärt känna Meri och fått henne kär, genom hans själ.

Han mindes den hvita julidag, då han såg henne först gången. Efter en natts vandring öfver moar och genom skogar hade han på förmiddagen kommit till Jokkas by. Han sökte arbete och fick det genast. Hö-bergningen var i full gång och efter att ha fått en skål mjölk och en kaka bröd visades han ut på fältet.

Solen gassade från en hvitblå himmel. Det var så ångande varmt, att luften liksom dallrade under solstrå-larnes

tryck och öfver den blå granskogens rand syntes regnbågsfärgade band.

Ändtligen hade han erhållit arbete, kanske för hela sommaren och längre fram. Slut med vildmarkslifvet i skogarne och tiggeriet vid vägarne.

Nöjd och glad gick han öfver de nyslagna ängarne, kände den ljufliga doften från höet sticka sig i näsan och ansiktshuden bränna i solskenet.

I skuggan af några hövålmar låg arbetsfolket lägradt. Ännu var det icke slut med middagsrasten. En ochannan tuggade på en brödbit, men de flesta lågo trött utsträckta i gräset, halfsofvande, lata.

I väntan på arbetets början satte sig Heikki ett stycke från de andra.

Inkrupna i en hövålm sutto några fnittrande flickor, uppvaktade af tre mastiga drängar. Skämtet surrade och kavaljerernas språk var just icke det blygaste. Men flickorna — alla utom en — läto sig intet bekomma. De njöto synbarligen af de mustiga anspelningarne, ögonen tindrade, tänderna lyste i de röda, skrattande mun-narne, och knubbiga händer gåfvo herrar kavaljerer en och annan liten dask, då deras fingrar blefvo för närgångna.

Men en af flickorna, en blekhyad, blond jänta med klara, ljusblå ögon och tunn, något gänglig kropp tycktes icke lika road af samtalet. Med halft nedslagna ögon, blyg, tyst satt hon där. Rodnaden kom och gick på hennes finhyllta ansikte vid drängarnes plumpa skämt, och hon betraktade kamraterna, de fnittrande, knubbiga flickorna med halft förebrående, nästan oförstående blickar. Kavaljererna svarade med att tydligen finna henne ytterst tråkig, och för hennes trots de grofva, röda händerna och den gängliga, arbetsböjda kroppen ömma och veka skönhet hade de endast den sanne bonddrängens självkära och dumma förakt.

— En hvit blomma bland fett ogräs!... Ett lilje-blomster! tänkte Heikki och betraktade den okända flickan med förstulna blickar.

Sedan den stunden fick han henne kär.

Så småningom blefvo de bekanta. Meri fann hos Heikki något, som hon aldrig märkt hos de andra drän-garne och som hon knappast gjorde sig fullt reda för, men som smekte hennes flicksinne och drog henne till den lille svartmuskige finnpojken med de varma och ärliga ögonen: en blyg aktning för henne som kvinna.

Och hon fick honom allt mera kär.

Så kom Iwan, ryssen, fräck, ful, tilltagsen och lustig.Han kunde blåsa träpipa, så vadorna spratt i tös-kjolarne, och snart hade han, stark och djärf, slagit de andra drängarne ur brädet hos de knubbiga jäntorna och spelade tuppen i hönsetlock.

Men det var Meri han ville ha. Och ju räddare och mera tillbakadragen hon visade sig, dess lystnare hlef ryssen.

En kväll hade han fått henne om armarne ute på ängen och kittlade hennes fina kind med sitt smutsiga skägg.

Tillfälligtvis kom Heikki där förbi, sökande sin Hicka.

Han hörde hennes rop.

Ett språng öfver ängarne, ett ryck i nacken på ryssen, ett dundrande knytnäfsslag mellan ögonen och en smekning af knifven. Iwan förstod den andres blick och det hopbitna draget kring munnen. Feg som han var höll han sig stilla i en veckas tid med sitt sår, sina svartsvullna ögon och halfknäckta nos. Så försvann han från trakten. Att ha både Heikkipojken och de andra drängarne till fiender, kände han var för mycket.

Men för Meri och Heikki blef sommaren ljuflig och skön.

Kriget kom. Heikki måste bort. Ingenting visste han om Meri, förrän han oförmodadt återfann henne i stugan i skogen, medvetslös, misshandlad.

Och nu .. . var kanske Iwan åter hos henne.

Det gick en ilning genom Heikkis lemmar, där han låg på granriset i snöhyddan, inklämd mellan korpral

Petrowitschs tunga kropp och väggen.

Iwan hos Meri!

Och hon, slagen, utan skydd, ur stånd att värja sig.

Han måste bort. Skynda till hennes hjälp. Rädda både henne och sig själf.

Med spänd uppmärksamhet lyssnade han till kar-larnes andedrag. Sofvo de alla? Hyddan var fylld af snarkningarnes dån. Det lät som en verkstad, där man sågat, hyllat och dragit tunga stockar öfver ojämna golf-tiljor. Hans skärpta hörsel kunde urskilja korpralens knarrande bas bredvid en annans pipande flöjttoner. Det var bestämdt Jeroschka med sin tunna krumnäsa. Han pep och hvisslade som en fågel.

Dessa sofvo, det var säkert. Men de andra?

Försiktigt lyfte han sig på armbågen.

Månen hade gått ned, men stjärnljuset och snön lyste in i öppningen.

Han kunde dunkelt se karlarnes skäggiga ansikten med mössorna djupt neddragna öfver pannor och öron.

Ingen gjorde en rörelse. Säkert sofvo de alla.

Nu!

Han satte sig upp.

Korpral Petrowitsch’ brumbas knarrade lika lugnt som förut och Jeroschka pep i diskanten. Ingen afkar-larne visade något tecken till att han var vaken och iakttog fången.

Genom att sakta och försiktigt vrida kroppen lyckades Heikki lägga sig ned på knän och händer utan att rubba vid korpralen.

På andra sidan om denne hade Iwan legat. Där var platsen tom.

Hållande andan reste Heikki sig upp i hukande ställning och klef öfver korpralen.

Genom öppningen i hyddan såg han posten gå fram och tillbaka mellan stammarne.

Några sekunder stod han och väntade, till dess denne skulle göra helt om och vända ryggen till.

Nu gällde det.

Med långsamma steg, ett och ett, närmade han sig öppningen. Trots all försiktighet råkade han trampa en karl på foten.

Han hörde en grymtning och såg mannen röra på benet.

Stel af skräck hukade han sig ned. Han kände en iskyla om ryggen och måste bita ihop tänderna, för att de icke skulle skallra.EU ögonblick väntade han. Men ingen vaknade. Karlen mumlade något i sömnen. Så tystnade han, och intet ljud hördes utom snarkningarnes dofva och jämna knarrande.

Borta mellan stammarne såg Heikki postens rygg. Tyst som en skugga gled han ut ur hyddan, smög sig några steg åt sidan och gömde sig bakom ett par enbuskar.

Han visste hvar skidorna voro. Kände han blott dem på fotterna! Men ännu hade han några famnar till den plats, där de stodo nedstuckna i snön.

Nu vände posten tillbaka.

Heikki hukade sig ännu djupare ned. Mellan en-buskarnes barr kunde han se ryssens köldröda ansikte och gevärspipan, som blänkte i stjärnljuset.

Åter väntade han några ögonblick. Men då den andre var på bortväg, tog han hastigt några steg framåt och gömde sig bakom ett par buskar.

I detsamma vände sig posten hastigt om.

— Är det någon? ropade han halfhögt och höjde geväret.

Han stirrade mot buskarne, bakom hvilka Heikki satt.

— Om han kommer hit! . .. Om han kommer hit! tänkte denne, medan blodet bultade hans tinningar, och hjärtat slog, så han tyckte, det borde höras ända bort till ryssen.

Han undrade, ifall han skulle kunna rusa upp och strypa honom utan att de andra vaknade.

Då sänkte posten geväret och foidsatte sin gång.

— Puh!

Heikki andades lättare.

Så tog han åter några hastiga steg och nådde skidorna. Han lade ned dem på snön, grep stafven och stack fotterna i bindslena.

Han vände sig om. Borta mellan stammarne skymtade han posten.

Nu gled han... Ah! Meri och lifvet!Ett skott small.

Och sårad i vaden tumlade Heikki omkull i snön.

Han reste sig och sökte få fart men föll åter.

Postens rop hade väckt de andra och nu voro de öfver honom. Förtviflad kämpade Heikki. Men snart var han hunden till händer och fötter. Trots såret, hvilket blödde ymnigt, lät man honom ligga som han var.

Åter fången! Och hos Meri var Iwan .. .

Då borrade Heikkipojken ansiktet ned i snön och grät.Kommissarien och skrifvaren.

— Halt!

Skrifvaren, som var på nedgående, hoppade till ännu en gång och släppte en stor bläckplump i journalen.

Han försökte fortsätta sitt skrifarbete, men handen darrade af upphetsningen, och bokstäfvernas linier fingo form af små slingrande maskar.

Åter dånade kanonskotten. Och åter flög skrifvaren i vädret.

Den korpulente och myndige kommissarien, som stod midt i rummet, bredbent, med tillbakadragna axlar och magen utskjutande på spänn, så att de nedersta västknapparne höllo på att springa ur, gaf till ett vrålande :

— Halt, herre! Akta taket! Slå inte hål däri med er långhårade träskalle:

Så suckade han, skakade vemodigt det digra huf-vudet och mumlade:

— Jag har då aldrig sett maken till ynkrygg, inte ens för att vara en skrifvarelort.

Han fortsatte promenaden, medan den gänglige och tydligen mycket nervöse skrifvaren återtog sitt arbete med journalen, som under hans darrande fingrar fick utseende af en slags karta med små slingrande floder och stora bläcksvarta sjöar.

Alltjämt dånade kanonskotten. Då och då hördes det svaga smattret af en gevärssalfva på afstånd.... snart var han bunden.Kommissarie Pampen föreföll oberörd. Han gick där fram och tillbaka på golfvet, pipan i mun, händerna i byxfickorna, fet, uppblåst, röd i synen, och med de tegelröda munstaschstråna morskt pekande mot ögon-vinklarne som lyftade ekorsvansar.

Plötsligt stannade han bakom skrifvarens stol.

— Hur långt har ni kommit i förteckningen öfver brödkärrorna.

Han lutade sig fram för att se bättre. Då gaf han till ett frustande af ilska och förakt:

— He-rr-re!... Ska detta kallas en journal? . . . Bläckplump vid bläckplump! Man kan ju hvarken läsa ord eller siffror ... Eller ... kanske ni öfvar er i att måla?

— Jag ... jag ... stammade skrifvaren.

1 detsamma hördes en skräll, starkare än de förra.

Huset darrade. Skrifvaren hoppade till och tappade pennan i journalboken. En praktfull plump i form af en oregelbunden stjärna. Kommissarien hade rätt. Journalsidan började verkligen lå tycke af en målning.

Den stackars skrifvaren sneglade skyggt på sin förman. Men denna gången glömde denne att banna. Det var, som om den skarpa krevaden plötsligt betagit honom förmågan att svära.

Tyst liksom stukad efter en erhållen näpst hade han gått fram till fönstret och skådade betänksamt ut öfver landskapet. Skulle striden draga sig ända hit upp mot Pyhäjoki och Parhalaks gästgifvaregård?

Han visste, att andra brigaden vid fyratiden på mor-gonon hlifvit angripen af fiendens förposter vid Yppäri hy, en och en half mil söderut. Något senare hade första brigaden, som varit förlagd i Pyhäjoki kyrkoby, marscherat i väg mot söder. Kommissariatet hade kvarter i Pahalaks' gästgifvaregård, en fjärdingsväg norr om Pyhäjoki, och där hade han trott sig vara i säkerhet.

Men nu? Alltjämt dundrade kanonskotten och dånet tycktes tilltaga i styrka. Skulle fienden tränga på istället för att ha blifvit tillbakaslagen, som man berättat?

Och kommissarien spejade ut öfver snöfälten och skogsdungarne, om han skulle få syn på en jägarkedja eller kanske se kosackpikar glimma fram. Men det enda lian såg var en trosskolonn, som kom stretande uppför backen.

— Skrif om journalen! Har Palmqvist fått spatten i fingrarne eftersom . . .

Dörren rycktes upp och en trängsoldat kom instörtande. Han gjorde en kort honnör.

— Kommissarien har order att genast begifva sig till Pyhäjoki by, hvarifrån andra brigadens tross skall bryta upp.

Han talade hastigt och andfådt.

Kommissarien stirrade på honom med sina röd-sprängda ögon.

— Hvem fan!... hvem har gifvit befallning?

— Majoren ... Se här!

Han räckte fram ett papper.

Åter en honnör, kortare än den förra, och soldaten var utom dörren.

Den tjockmagade kommissarien stod orörlig midt i rummet och stirrade ömsom på papperets slarfvigt skrifna blyertsbokstäfver ömsom på sin gänglige, långhårade skrifvare, som satt på stolskanten, liksom färdig att hoppa till vid en ny skräll.

Där stod ordern klar och tydlig på papperet. Omöjligt att komma från saken. Han måste ge sig af. Och dånet från kanonerna, som alltjämt ökades. Kanske fienden redan var framme vid Pyhäjoki, innan han hunne dit? De lymlarne till trosskuskar kunde väl maka sig i väg honom förutan!

Han öppnade dörren och skrek ut i luften!

— Matts kusk! Spänn genast för slädan! Vi ska åka till P^iäjoki!— På stunn, på stunn, kumsarjen! hördes en munter stämma utanför.

Så vände han sig inåt rummet:

— Palmqvist följer med!

— Ska ... jag! ... stammade skrifvaren.

— Palmqvist följer med, säger jag.. . Hjälp mig på med pälsen! Fort! röt kommissarien, eldröd i ansiktet af ilska och ångest.

Och med skakande knän och darrande fingrar hjälpte skrifvaren den väldige på med vargskinnspälsen.

* *

*

Just som de kommit ut ur byn, möttes de af en trosskolonn. Matts kusk körde åt sidan och slädan fastnade i en drifva.

Piskande sina små raggiga krakar, så de rödbruna hårtestarna röko, svärjande, hojtande skyndade tross-kuskarne förbi med sina klumpiga åkdon. Hvarje släde, tungt lastad med säckar och kistor, öfver hvilka hade bredts en pressening, drogs af tvänne hästar. I den töiga snön, som fäste sig vid medarne och gjorde föret dubbelt tyngre, stretade dessa allt livad de förmådde, pådrifna af piskrappen och svordomarne.

Ännu aldrig under det långa återtåget hade kommissarien sett trosskuskarne så ursinniga. Merendels brukade de, slöa och likgiltiga, gå bredvid sina slädar eller sofva framstupa på pressenningen med tömmar och piska i handen och fotterna dinglande bakom slädkanten. Men nu hade de fått en annan fart, och harmen lyste ur deras otvättade ansikten.

Han anade orsaken till deras missnöje. Kanske hade de trott, att det np skulle varit slut på det långa tåget mot norr, och de antingen få stanna en tid i lugnt kvarter eller vända åter mot hembygden.

Och så kom plötsligt ordern att köra undan till Brahestad med trossen och bagaget så hastigt de kundenå fram. Åter var det att spänna för och piska på hästarne, så det sved om deras länder. Köra undan skulle de... så hastigt de kunde. Men i detta fördömda, töiga före, som var för slädarne nästan som en grusad väg, kom man ju endast fram steg för steg.

Där brast en sele. Släden stannade. Den närmaste försökte komma förbi, men fastnade i den andres rep.

— Halt! Halt!

Hela kolonnen hejdades. Och två ursinnga trosskuskar begynte ett stormskällande och svärjande, som nästan öfverröstade kanondundret.

Det var att hugga i och draga den ena släden tillbaka och den andra åt sidan i drifvorna.

— Gå på! Gå på! Framåt!

Och under vilda svordomar och hvinade piskrapp sattes kolonnen i rörelse.

När den sista släden och den siste stampande och hojtande trosskusken passeret, körde Matts åter in på vägen och färden fortsattes fråm mot Pyhäjoki.

Snart mötte andra slädar. Och i var en låg en, två, tre sårade. Bleka, blodiga, stönande, kvidande. En och annan jämrade sig högt och ropade efter vatten.

Snön färgades röd af blodet, som sipprade ned genom bottnarne.

Där låg en kapten med låret krossadt, illa förbundet. För hvarje knuff, släden fick, gaf han till ett skärande rop, trots att han försökte behärska sin smärta.

Där åkte tre på en flaksläde. Den ene med sitt blodiga hufvud ombundet med en trasa, den andre med armen i band, den tredje, som var träffad i ljumsken, bet i brädan så det knakade och träflisorna lossnade.

Släde på släde med dödsskjutna. Och mellan åkdonen vacklade bleka soldater, sårade i hufvudet, handen, foten,

skuldrorna, med fmgrarne afskurna och sönderhuggna armar.

Och alltjämt dundrade kanonerna bortifrån söder.Kommissarien började finna situationen obehaglig. Skulle man hinna fram till Pyhäjoki i tid?

Vägen krökte mot stranden. Och plötsligt, just som de kört förbi en skogsdunge, öppnade sig för deras blickar den breda hafsviken med det solglittrande snöfältet.

— Se! Se! sade Matts kusk och pekade med piskan utåt isen.

Långt borta på den hvita ytan syntes små svartg flockar röra sig af och an. Ibland stötte de hastigt tillsamman. Så skiljdes de. Den ena lilla mörka llocken gled bortåt, den andra följde efter.. . Andra närmade sig hvarandra, smälte samman och blefvo till ett mörkt band, som sakta fördes än hit, än dit. Det var som om en osynlig hand flyttat de små svarta flockarne fram och tillbaka öfver isfältet.

— Nylands dragoner och kosackerna mumlade kommissarien, där han satt på framsätet tjock och bred i sin varma vargskinnspäls med Matts kusk trängd till hälften utom karmen.

På slädens baksäte hade skrifvaren Palmqvist fått sin gängliga lekamen placerad.

Utanpå den trådslitna och fläckiga bonjouren hade han dragit en gammal öfverrock, blank af nöta och där den svarta färgen åldrats till grönaktiga skiftningar.

På sin långhåriga hjässa bar han en sliten räfskinns-lufva, på hvilken möss och mal förätit sig, så den såg ut, som om den fått skafsår.

Hans långa näsa lyste rosenröd trots tövädret och på spetsen dallrade en liten klar droppe, som i solskenet glänste som en regnbågsdiamant.

Prån sydväst hördes alltjämt dånet af kanonskotten, blandadt med gevärssalfvornas smatter, som tycktes förflytta sig än hit än dit, än svagt och aflägset, än plötsligt skarpt, som om skyttarne befunnit sig tätt inpå.

Ju närmare man kom Pyhäjoki by, hvars lilla träkyrka, omgifven af små grå stugor, lyste hvit där uppepå kullen mot stranden, dess mindre modig och morsk blef den store kommissarien.

Kosackerna,* som tumlade om med de nyländska dragonerna där ute på isen, voro ännu för långt borta, att man behöfde frukta dem, men i hvilket ögonblick som helst väntade han få se en rysk jägarkedja bryta fram ur skogen på vänstra sidan om vägen.

Hade striden dragit sig ända upp mot Pyhäjoki? Eller hvad betydde det, att man ibland hörde gevärs-skottcn så tydligt?

Oroligt spejade han omkring, medan han tillsade Matts kusk att icke piska på hästen så mycket. Man kom fram tids nog ändå.

— Tids nog ändå! upprepade Matts förvånad. Jag trodde kumsarjen ville vara där så fort som möjligt.

— Hm! .. . Visserligen. Men hästen behöfver sparas.

— Och skinnet, tänkte Matts kusk.

Åt vänster, där skogen sträckte sig ända fram till vägen och de snöhöljda granarne stodo täta och hvita, nådde blicken icke långt, men mot höger hade man den kala sluttningen ned mot stranden med dess uddar och öar och där utanför det vida, hvita hafvet.

De passerade en gård med några uthuslängor och en skogsdunge, som skymde utsikten mot sjön.

Med ens smattrade en gevärsalfva framför dem så skarp, att hästen förskräckt kastade sig åt sidan och var nära att falla i sken.

Nu var det kommissarien som hoppade till.

— Vänd om! skrek han.

Men Matts kusk hörde honom ej eller låtsades icke höx-a honom. För öfrigt var hästen i halft sken och svår att hålla.

Skogsdungen rusade förbi.

Och nu! — det klack till i kommissariens feta bröst och han fäktade för att gripa tag i tömmen.

Uppför strandsluttningen kom en rysk infanterilinie stormande under höga rop. Bajonetterna blänkte i sol-skenet och de vackra uniformerna tedde sig än vackrare och färgrikare mot snöns hvithet.

Från släden kunde man tydligt urskilja soldaternas mörkgröna rockar med de hvita axelremmarne och de röda ståndkragarne, de hvitgråa byxorna och de höga tschakåerna med deras röda knappar.

— Vänd om! Vänd om! skrek kommissarien i full förtviflan. Om åt Matts kusk eller åt ryssarne eller åt bådadera var ej godt att afgöra.

Malts kusk höll in tömmarne, men nu tycktes den stelbente kraken fått koller af skotten, skränet och färgerna och skenade i väg med ekipaget.

En ny gevärsalfva, ännu skarpare än den förra, smattrade från vänster tätt framför hufvudena på de åkande. Flere af ryssarne tumlade omkull och blefvo liggande i snön.

De andra fortsatte, hojtande, med munnarne på vid gafvel, eggade af officerarne, som i sina hvita mössor och guldskim rande epåletter med dragna sablar sprungo bredvid leden.

Men från skogskanten tvärs öfver vägen kom plötsligt ett finskt kompani under vilda hurrarop störtande ned mot strandsluttningen för att vräka fienden tillbaka.

— Vänd om! Vänd om! tjöt kommissarien och hakade sig fast i sätet, liksom om han därigenom kun-' nat hejda farten.

Men Matts kusk hörde honom ej.

— Hurrah! Hurrah! De åboländska gossarne! Hur-rah! skrek han, klatschade med piskan och lät hästen löpa fanen i våld.

Matts kusk blef utom sig af krigisk glädje, då han fick se de välbekanta uniformernas grå rockar med deras hvita axelremmar och mörkblå, uppstående kragar, de höga, svarta hattarne med de gula mässings-banden omkring och de gula ståndarne.

I fullt språng störtade de två kompanierna med kilformigt utskjutande midter emot hvarandra.I nästa ögonblick skulle sammanstötningen och mördandet ske.

Matts kusk blef så gripen af stundens spänning, att han omedvetet ryckte till sig tömmarne, så att hästen plötsligt stannade midt på vägen.

Och med spetsade öron och fnysande mule betraktade kraken det förunderliga skådespelet.

Alla tre i släden: kommissarien, skrifvaren Palm-qvist och Matts kusk höllo andan och sutto stilla som bildstoder. Men till deras öron trängde soldaternas skrän, ryssarnes eggande tjut: I-h-h!... I-h-h! och finnarnes dånande hurrarop.

Nu voro de två kompanierna tätt inpå hvarandra. Matts kusk tyckte sig se, hur ryssarnes skäggiga ansikten gnistrade af mordlust, hur ögonen glimmade, händerna knötos kring gevären. Af finnarne syntes endast ryg-garne, på hvilka de stora patronköken hoppade, hat-tarne, som guppade i takt med språnget, samt benens svarta klädesdamasker, som hvirflade i snön.

Nu hördes ett skri, vildare än de förra, och kompanierna stötte samman. Ofrivilligt blundade Matts kusk och hästen klippte med öronen.

Då Matts åter öppnade ögonen, var allt i en röra. Det enda, han kunde urskilja, var gevärens snabba höjande, bajonetternas glimmande, de kraftiga, hastiga stötarne, blodet som sprutade på snön och karlarne, som föllo till höger och vänster, framåt, bakåt.

Ryska och finska uniformer voro blandade om hvarandra. De vilda ropen hade tystnat och man hörde endast som ett brus af stönanden, ur hvilket ett och annat jämmerrop skar igenom.

Den gänglige skrifvaren på baksätet satt stel med stirrande ögon, som lyste med underlig glans liksom i begynnande vanvett.

Kommissarien var som förlamad af skräck. All tanke var död i hans hjärna liksom också morskheten och skräflet.

Under sönderskjutna fanor.Men Matts kusk, sedan första häpenheten lagt sig, iakttog striden med klaraste intresse. Icke en skymt af rädsla, icke en tanke på att skynda undan i säkerhet, endast en brinnande bön ur hans fattiga hröst att de finska gossarne skulle segra.

Ett ögonblick såg det farligt ut för dem. De ryska leden hade bredt ut sig och klämt finnarne samman.

Men plötsligt syntes de grå rockarne slå sig igenom. De skuro af det ryska kompaniet på midten och rullade hop dess led med bajonetterna, så att de blefvo till två sprattlande knyten af gröna rockar och hvita, blodstänkta byxor.

Ordningen bröts i det ryska kompaniet. En och annan vände ryggen till och sprang. Grupper af soldater följde.

Och plötsligt rusade alla de öfverlefvande ryssarne i två stora ilockar tillbaka öfver strandsluttningen ned mot isen.

Finnarne följde tätt efter under stormande hurrarop och med de blodiga bajonettknifvarne i färdigt hugg.

— Hurrah! Hurrah!... De segra!... De åbolän-ska gossarne segra! skrek Matts kusk, så det ekade i skogen.

Skrifvaren Palmqvist, som rest sig från baksätet, stod där rak i sin trådslitna öfverrock och stirrade efter soldaterna. Ögonen brunno.

Plötsligt greps han af hjältemodets vanvett.

— Jag vill med!... Jag vill med! skrek han till med sin pipiga röst, hoppade ur släden och skyndade i vildt språng 'efter soldaterna.

Matts kusk gapade och såg efter den gängliga figuren, som sprang öfver snöfälten med öfverrocken fladdrande som ett segel i blåst och byxorna upphasade öfver pjäxorna.

Nu hade kommissarien ändtligen vaknat och återfått talförmågan.

— Vänd hästen och kör hem! röt han till Matts.Denne riktade sina grå ögon mot honom.

— Hör du inte, karl? Kör tillbaka till gästgifvare-gården!

Då slog Matts piskskaftet i slädskärmen och sade kort och bestämdt:

— Nä, så tusan jag tjänar kusk hos en kumsarje, när jag kan bli soldat!

Och därmed sprang han ur släden och rusade efter skrifvaren.

Kommissarie Pampen stirrade efter sin bortlupne kusk.

— Di ä' galna... komplett galna! mumlade han, vände släden och körde tillbaka till Parhalaks gästgif-varegård.Jägarkedjan i skogen.

Matts kusk hade snart hunnit fatt skrifvaren Palm-qvist, ehuru denne med sina långa ben tog skutt som en känguru. Men Mattses små korta, stöddiga ben gingo som trumpinnar i en hvirfvel.

— Tänker han ge sig efter soldaterna? ropade Matts flämtande, då han ryckt upp i jämnbredd med skrifvaren.

Denne vände i språnget ett blekt, stirrande anlete mot kusken.

— Ja, ja, mumlade han.

— Obeväpnad?

Alltjämt springande, fäktande med armarne och med rockskörten fladdrande bakom ryggslutet såg skrifvaren på den andre, som om han ej fullt förstått.

— Vi måste ha gevär och patroner, förstår han.

Skrifvaren nickade, men fortsatte obevekligt kursen.

Denna förde emellertid rakt mot några af de i striden stupade.

Just som de kommit fram till dessa, högg Matts kusk skrifvaren i rocken och bromsade, hvarpå han böjde sig ned och grep ett gevär och en patronväska från en fallen soldat.

Bredvid låg en af åboläningarnes svarta höghattar. Dess gula mässingsband och på vänstra sidan uppfästa brätte med den gula ståndaren lyste i ögonen på Matts.

Hastigt strök han fårskinnslufvan från hufvudet och satte på sig hatten.Nu kände sig Matts som en hel soldat.

Skrifvaren Palmqvist gjorde mekaniskt som den andre. Men i hastigheten fick han i stället för en finsk hatt tag i en rund hvitkullig rysk officersmössa med rödt band och läderskärm. Den satte han i distraktion på sina långa, lingula lockar.

Hvarken Matts kusk eller Palmqvist märkte misstaget, upptagna som de voro med att speja efter de bortilande soldaterna och genast fortsätta springandet.

Kompaniet hade nu nått strandkanten nedanför Py-häjoki kyrka och kommit ut på isen. Ett stycke framför det syntes spridda ilockar af flyende ryssar.

Dessa tycktes söka sig mot två granklädda holmar, som stucko mörka upp midt i den breda, hvita hafs-viken. Kanske ämnade ryssarne samla sig bakom dessa och hålla stånd.

Men innan de hunnit dit, bröt plötsligt en lång rysk jägarkedja fram bakom holmarne.

Den tätnade. Och Matts kiisk, som hade ögonen med sig, kunde se, hur soldaterna ställde upp sig på två led och lade an mot de anstormande fmnarne. En rad af blixtar lyste från gevären, hvita moln hvälfde fram och vinden förde smattret till de springandes öron.

— Nu är det slut med finnarne, flämtade Matts.

Skrifvaren svarade ej. Kanske hörde han icke; kanske iddes han ej. Hvar han hade sina tankar, sina ögon och öron visste kanske Gud Fader i himmelen, men icke Matts kusk. Krokig och kutande sin gängliga kropp, vänstra handen krampaktigt gripande om geväret, med patronväskan dinglande i axelremmen, och den vackra, hvitkulliga ryska officersmössan snedvriden på hufvudet, så att skärmen pekade betydligt åt höger, rusade skrifvaren Palmqvist med långa skutt nedför strandsluttningen rakt efter det åboländska kompaniet.

Det var tydligt, att anblicken af den långa, ryskajägarkedjan, om han nu verkligen märkt den, icke gjort något som helst intryck på honom.

— Antingen är han mycket modig, eller också . ..

Öch Matts kusk gjorde en snurrande rörelse med

sitt smutsiga pekfinger mot tinningen.

Plötsligt hörde han dån af stampande hästhofvar bakom sig.

Han vände sig om. Och då såg han en skvadron nyländska dragoner spränga fram bakom de grå stugorna i Pyhäjoki by. Tydligen hade de från höjden märkt den ryska jägarekedjan och det finska kompaniets fara och

skyndade nu kamraterna till hjälp.

Matts kusk och Palmqvist befunno sig rakt i dragonernas anfallslinie mellan dessa och fienden nere på isen.

Allt närmare såg Matts ryttarnes gungande led komma och allt starkare hördes dånet från de galopperande hästarna.

Men skrifvaren märkte ingenting. Han endast rusade blindt framåt.

— De rida öfver oss... Sannerligen rida de icke öfver oss, om vi fortsätta, tänkte Matts kusk förskräckt.

Och med ett kraftigt ryck högg han den springande skrifvaren i armen och stoppade maskinen.

— Hvad nu? grymtade denne, när han kände Matts hårda fingrar kring sin arm.

— Se! sade Matts och pekade mot dragonerna.

Då vaknade skrifvaren.

— Ha! mumlade han och stod där blick stilla med gapande mun och den ryska officersmössan i följd af Mattses häftiga ryck än mera snedvriden öfver hjässan.

Nu susade dragonernas två led i en blink tätt förbi dem. Men Matts kusk, som hade ett märkvärdigt vaket öga, kunde i denna blink uppfatta deras vackra uniformer: de mörkblå rockarne med deras gula axelgehäng, från hvilka studsarne hängde ned bakom männens högra ben, de gula ridbyxorna, stöflarne, de höga hattarnemed deras långa ståndare och gula snören, som fladdrade från dem som från en fanstång i blåst.

I guppande led med de höjda sablarne glimmande i solskenet störtade den nyländska skvadronen ned för strandsluttningen mot den ryska jägarkedjan ute på isen.

Som två statyer stodo Matts kusk och skrifvaren Palmqvist orörliga, betagna och stirrade efter den.

Det var också en grann syn: de mörkblå ryttarne på sina i sträckt traf framrusande hästar, de hvita snöfälten, kransade af skog och hvaröfver solen lyste, så det skimrade för ögonen, den breda hafsviken med de små granklädda holmarne och grupperna, som rörde sig där nere på isen. Och längst ut, långt bort i väster, den mörka strimman af hafvet.

Från Matts kusks finska bröst steg en uppriktighetens och glädjens suck:

— Nu ... tar ... bofinken ... ryssarne!

De skulle just fortsätta att springa efter, då de från skogen på vänstra sidan om vägen plötsligt fingo höra en liflig gevärseld.

Matts kusk lyssnade som en skvadronhäst till trumpeten.

Så knuffade han skrifvaren i sidan.

— Ditåt!

Och i rask fart började de två springa i riktning mot skogen.

Från söder, åt Yiiret till, hördes alltjämt kanondundret, ackompanjeradt af gevärssalfvornas svagare smatter. Men dessa täta skott, som nu ljödo alldeles bredvid dem, tydde på att striden dragit sig ända fram mot Pyhäjoki kyrkoby.

Snart hade de korsat landsvägen och voro inne i skogen. Ännu sågo de ingenting, endast trädstammar och buskar, delvis höljda af våt snö. Men skotten knallade oroväckande nära.

Borta mellan träden skönjde Matts liksom en grå-hvit dimma, som böljade hit och dit. Han förstod. Det var krutröken.

Efter ännu några språng stötte han plötsligt på ett par soldater, som lågo på knä bakom några tallstammar och sköto.

Han såg sig omkring. Och nu upptäckte han i öpp-ningarne mellan krutrökens flagor en lång rad af soldater, stående, knäliggande, hopkrupna bakom stammar stenar och stubbar, alla skjutande, laddande, siktande och åter skjutande skott på skott.

Matts kusk kastade sig ned bakom en grof tall och laddade sitt funna gevär, ett slätborradt fiintlåsgevär med påsatt bajonett. Krut och kulor hade han i den stora patronväskan eller bandoleret, som han också medtagit och nu hängde i den hvita läderremmen öfver hans axel.

Palmqvist, som likt en skugga följt Matts, gjorde likaledes. I början hade hans närsynta blickar svårt att upptäcka någon fiende. Han såg blott, att det då och då blixtrade till bakom stammarne på andra sidan en bred öppning i skogen, som han kunde förstå var ett tillfruset träsk.

Men snart började äfven han bakom träden och buskarne urskilja höga tschakåer med röda knappar och flikar af grå kappor.

Och från hvarje sådan där tschakå blixtrade det ibland till och en rökstråle hvälfde fram. Då förstod han, att där var fienden, och han lade an och sköt.

Tätt vid sitt hufvud hörde han ibland besynnerliga, hvisslande ljud, trädgrenar och snö föllo ned på hans mössa och öfverrock, men han fäste sig ej därvid. Han var mycket lugnare nu, än då han satt vid skrifbordet i Parhalaks gästgifvaregård och förde journalen under den myndige kommissarie Pampéns rytanden. Så fort han afskjutit ett skott, drog han som de andra in hufvudet och laddade på nytt. Den häftiga språngmarschen hade gjort honom godt. De magra kinderna hade fått färg,knäliggande, hopkrupna bakom stammarnaögat brann med varm glans, och det hade kommit en viss säkerhet öfver hans nervösa och besynnerliga figur.

När Matts kusk hade skjutit fem säkra skott och tystat tre af de närmaste ryssarne, började han under laddningen iakttaga omgifningen. Närmast honom till höger låg på knä bakom en grof stubbe en liten satt, fyrkantig figur med små, plirande ögon och en alldeles ovanligt bred mun.

De plirande ögonen betraktade Matts med ett för-vånadt uttryck.

— Hvem är du? frågade soldaten något föraktfullt.

— Matts kusk... nu soldat. Och du?

— Korpral Olagus Kask.

— Jaså... hä!... kanske också jag blir korpral med tiden, svarade Matts, hvars starka självkänsla stacks af den andres spotska ton.

— Du korpral!... Aldrig! fnyste Kask och återtog skjutningen.

Matts gjorde sammaledes.

Emellertid måtte finnarnes skjutning på den plats, där Matts befann sig, varit synnerligen säker, eller om det var af annan anledning, ryssarnes skott tystnade efter hand, och det föreföll, som om de drogo sig mera åt vänster om träsket.

Skrifvaren Palmqvist, hvilkens nerver betydligt lugnats af skotten och rasslet och det underliga hvisslandet i luften, fick äfven ro att titta sig omkring.

Tätt bredvid sig till vänster såg han en ung, smärt soldat, som betraktade honom med visserligen mycket förvånade, men rätt välvilliga blickar.

Palmqvist, som fått en viss bildning, och ehuru han blifvit kujonerad af en dräng till kommissarie, ägde en både fin och säker uppfattning, märkte genast, att den där unge soldaten icke var någon vanlig basse.

Skulle han våga tilltala honom? Han var mycket nyfiken att få veta, hvarför skotten plötsligt tystnat, ehuruhan ännu hörde dem knalla längre in i skogen. Äfven ville han veta, hvad det var för officerare, som stodo bakom

soldaterna.

Men innan han, blyg som han var, tick mod att tilltala kamraten, vände sig denne mot honom:

— Hvar har du fått den där mössan, det är ju en rysk officersmössa?

— Hittade den bland de stupade. Och sedan sprang jag hit tillsammans med Matts kusk där, svarade Palm-qvist något osammanhängande.

— Jaså.

Andreas — soldaten var långe studenten från Abo — trodde, att det var några flyktingar, som slutit sig tili truppen, något icke ovanligt.

Han brydde sig icke om att fråga vidare. Hans uppmärksamhet fästes vid kaptenen, som gått fram för att tala med major Fihlén, hvilken satt på en stubbe ett stycke bortom jägarkedjan och rökte.

Majoren hade lagt af sin korta fårskinnspäls. Temperaturen var ett par grader blidt, så pälsen var onödig. Dessutom var den för tung att röra sig med i terrängen.

Han satt där klädd i den grå uniformssyrtuten med den dubbelvikta s. k. svenska kragen, som var alldeles för hög för majorens korta hals och räckte honom ända upp till örsnibbarne.

Hatten med den yfviga gula ståndaren hade han ställt bredvid sig i snön. En krans af järngrått hår, som icke fullt skylde en början de måne, täckte hans hufvud.

Major Fihlén var ännu skäggigare än för några dagar sedan. Den korta klumpnäsan lyste icke fullt så röd, som då han trafvade bredvid sin bataljon i tjugu graders köld. Men pipan hängde alltjämt i mungipan, och röken steg ur munnen på honom tät och hvit »som ur skorstenen på en bagarstuga».

Ett stycke från honom stod en liten, mager trum-slagarepojke med pinnarna på trumskinnet, färdig att vid första tecken slå hvirfvel.

— Hvem är han, som sitter på stubben med ryggen åt oss? frågade Palmqvist.

— Majoren, svarade Andreas.

— Och den där storväxte mannen, som står bredvid honom?

— Kapten Dunder, kapten för det här kompaniet.

— Jaså . ..

Och Palmqvist riktade sina blickar på de två männen.

Majoren fäste han sig mindre vid. Den fann han mest likna en gammal skomakare. Men så mycket mera iakttog han kaptenen.

Sällan tyckte han sig ha sett en grannare karl.

Kapten Magnus Dunder var en blond jätte på några och trettio år med ljusbruna, yfviga mustascher, spelande ögon och ljuslett hy. Allt hos honom var ljust, öppet, ärligt.

Där han stod i snön, bredbent, med den början de magen något utskjutande, axelbred, lugn, säker och med ett muntert leende öfver sina röda läppar liknade han en viking.

Skrifvaren hade verkligen rätt. Bredvid denna manliga skönhet tedde sig majoren som en gammal skomakare.

— Och hvem är det där? frågade Palmqvist vidare och pekade mot en liten spenslig löjtnant, som stod bakom jägarkedjan ett stycke därifrån i stram hållning med sabeln under armen.

— Löjtnant Elgstjerna, svarade Andreas.

— Jaså, han är . . . löjtnant.

— Ja, hvarför skulle han inte vara det?

— Han ser mig så liten och späd ut.

— Ja, liten är han och spinkig — bland soldaterna går han för resten under namnet »löjtnant Spinkelin» — men akta dig för den, du! Morsk är han somsatan och alldeles obegripligt stram. Si, nu börjar han gå... Si på'n! Så han struttar med de smala benen och sätter näsan i vädret alldeles som en mamsell.

Palmqvist tittade intresserad på den lille löjtnanten.

— Men en säker karl är han i alla fall, fortsatte Andreas. I tretti graders köld gick han bredvid sin pluton fin som en kammarduksnål, liksom om kölden icke angått honom, medan vi andra huttrade och fröso och hade byltat på oss alla möjliga paltor. Och rädd är han inte, fast han nog är lite snobbig, och inte så lite.

Nu reste sig majoren och gick några steg fram mot soldaterna.

I detsamma föll hans blick på skrifvarens mössa.

Häpen stannade han. Hvad var detta? En rysk officersmössa!... En ryss bland hans finnar.

Palmqvist, som icke märkt majoren, satt lugnt ned-hukad vid foten af en tall. Han tuggade begärligt på ett stycke bröd, som Andreas välvilligt skänkt honom.

— Hvad i Herrans namn är detta för en figur? tänkte majoren. Opp karl! röt han med sin barskaste stämma, då han hunnit fram till den besynnerliga företeelsen.

Med munnen full af brödtuggor såg Palmqvist upp. Framför honom stod arg och röd »den gamle skomakaren».

— Opp, karli... Är du döf? röt majoren ännu en gång.

Darrande reste sig skrifvaren. Den vackra, hvit-kulliga officersmössan satt fortfarande bedröfligt på sned på hans långhåriga hjässa, och öfver den slitna, fläckade öfverrocken hängde bandolerremmen.

Att detta icke var någon rysk officer utan en fattig finne såg majoren för visso. Men hvad var det för en persedel.

— Milde himmel, hvilken soldat! tänkte majoren,medan lian nyfiket granskade Palmqvist, som stod där

med brödbiten i hand.

..

Andtligen frågade han: •

— Hvem är du?

— Palm ...

Skrifvaren måste spotta ut brödtuggan, innan han kunde svara.

... qvist.. . skrifvare ...

— Jaså, Palmqvist, skrifvare . . . Hvilken Palmqvist?

— Skrifvare vid kommissariatet, ers nåd!

— Ers nåd!... Hupp!... Jag är väl för faen ingen nåd!.. . Vet du inte, att jag är major vid denna bataljon?

— Jo, jag fick höra det nyss.

— Och ändå kallar du mig »ers nåd» . . . Hupp! . . . Du är verkligen bra. Hur har du egentligen kommit hit?

Och nu började Palmqvist berätta.

I en ström af ord, hastigt och tämligen osamman-hängande, redogjorde han för resan från Parhalaks gäst-gifvaregård, huru han under vägen fått se det finska kompaniet, som gjorde bajonettanfall mot det ryska, huru han gripits af en plötslig och obetvinglig lust att vara med, sprungit ur släden, hunnits upp af Matts kusk, gripit

ett gevär, ett bandoler och den där mössan, som han icke visste hvad det var för en, och huru han slutligen hört skotten, sprungit in i skogen, sett soldaterna och lagt sig bakom ett träd och skjutit.

— Han skjuter bra, major. Jag såg honom döda flera ryssar, inföll Andreas, som stod bredvid.

— Hm! kom en brumning från majoren.

... Och nu skall jag be ers... majoren att få bli soldat bland de andra, afslutade Palmqvist sin harang.

— Hm!

Majoren tog ännu några ögonblick figuren i skärskådande.— Jag med! Jag med! ropade Matts kusk, som smugit sig fram.

— Se där!... Ännu en!

— Jag är Matts kusk och vill bli soldat, yttrade Matts frankt.

— Jaså, det var du, som sprang i fatt skrifvaren.

— Ja, major.

— Du ser då åtminstone ut som ett soldatämne. .. Nåja, gossar, ni få bli soldater vid björneborgarne. Men skatfa er först uniformer bland de stupade och kläd om er i skogen.

... Fast den ene ser då fanken så konstig ut, vände sig majoren till kapten Dunder.

— Jag gaf akt på honom under striden och såg att han verkligen sköt bra.

— Nå då så ...

Det knastrade bland grenarne och trampet af en häst hördes. Några ögonblick senare höll en ung löjtnant framför major Fihlén.

Han hoppade af, gjorde honnör och lämnade fram en papperslapp.

— Order från öfversten att majoren med sin bataljon drar sig tillbaka på vägen mot Brahestad.

Major Fihlén stirrade med arga ögon på den unge löjtnanten.

— Återtåg... återtåg! grymtade han. Jag trodde tredje brigaden slagit tillbaka fiendens anfall vid Viiret.

— Tredje brigaden befinner sig redan på återtåg mot Brahestad. Första brigaden bildar arriergarde och uppehåller ännu fiendens anryckande.

— Nå, då få väl också vi ge oss i väg, brummade majoren.

En kort honnör, ett språng i sadeln, och ryttaren försvann mellan stammarne.

Majoren gaf befallning, att kompanierna skulle gå tillbaka till landsvägen.Där bildades slutna marschkolonner. Matts kusk fick sin plats bredvid Olagus Kask och Palmqvist bredvid Andreas.

Just som de slöto upp i rotarne, sågo de bakom en udde söderut en mängd finska soldater komma half-springande ut på isen. Kompani följde på kompani. Det var spetsen af första brigaden, arriergardet, som retirerade.

Snart voro alla bataljonerna samlade ute på isen, omsvärmade af kosackhopar. De formerades i fyrkant, kanonerna bröstade af, salfvorna smattrade.

— Där fingo sig kosackerna en duktig näsbränna, yttrade Kasken och knuffade Matts i sidan.

Men hän var glad, att han inte var med. Magen var tom. Han längtade alltför mycket efter Brahestads kvarter och köttgrytor.Tre löjtnanter och en till.

Framför sin ryggbrutna stuga i Hannila by, en mil norr om Pyhäjoki, stod i kvällningen förre sergeanten vid Björneborgs regementes rusthållsbataljons tredje kompani, numera sjuttioårige skotlickaren och back-

stugusittaren Isak Efraim Träff och såg nedåt landsvägen söder ut.

Sedan tidigt på morgonen hade trosskolonnerna med sina stretande hästar och hojtande kuskar dragit hans stuga förbi.

Så kommo slädarne med de sårade. Pojken Johan, fjorton år, sonen efter hans olyckliga, döda flicka, den mildögda, dumma tösen, hade hjälpt honom att härа vatten ut till de stönande och jämrande varelserna i slädarne. Och lill-Greta, sju år gammal, knubbig och rundkindad, hade lindrat deras plågor bara genom att visa dem sina stora, undrande ögon och sin lilla röda, smutsiga mun.

Men midt ibland trossen och de sårade hade fram på förmiddagen en stor, öfverhyggd släde, ett riktigt litet hus till släde, dragen af fyra hästar med spannridare och följd af en grupp ryttare, kört förbi.

Den gamle sergeanten hade anat, hvem mannen med den granna hatten i släden var: hans excellens fältmarskalken, som gaf sig i väg åt norr undan trupperna och striderna.

Trosslädarne kördes upp i drifvorna, de sårade vräktes undan, hans excellens öfverbefälhafvaren kunde

Under sönderskjutna fanor. 5icke fort nog komma fram. Frukosten i Pyhäjoki prästgård hade varit miserabel. Han längtade efter en ordentlig middag i Brahestad.

Af förbifarande sårade officerare,' som sergeanten gifvit en dryck vatten, hade han hört, att skarpa strider alltsedan tidigt på morgonen stått vid Yppäri, Viiret och Pyhäjoki byar, att tredje brigaden under öfverste Gripenberg, och särskildt öfverste von Döbelns nylandsbataljon, hållit fienden stången, i synnerhet sedan de fått hjälp af öfverste Palmfelts första brigad, och att de haft stor utsikt att segra och drifva ryssarne tillbaka, men att hans excellens fältmarskalken likväl gifvit befallning om återtåg till Brahestad. Om några timmar kunde trupperna väntas tåga förbi.

Och nu stod sergeanten där vid sin stuguknut rak och styf, klädd i sin gamla uniform oeh spejade nedåt landsvägen söderut. På sin ena sida hade han pojken Johan, på den andra lill-Greta, som med ett fast grepp af sin lilla näfve höll morfadern i byxbenet och undrade, hvad han väntade på.

Klockan led mot sex och den glimmande solskifvan sänkte sig mot det hvita istäcket ute på hafvet. I Pie-hinki fattiga by, som låg nere vid stranden, lyste rutorna i guld.

Plötsligt kände lill-Gretas näfve, att det ryckte till i benet på morfar. Hon såg upp i hans ansikte och märkte, att det gråa skägget darrade kring hans mun.

— Nu komma de, hviskade gubben till Johan.

Han blef ännu stelare och rakare och såg med tindrande ögon nedåt landsvägen.

Där borta vid kröken, där skogen slutade och några stugor lågo i brynet, syntes den mörka massan af framtågande soldater.

Främst red en högre officer, liten till växten, men med stram hållning, Efter hans häst marscherade tre trumslagarepojkar, och så följde de täta leden af sol-dater, kompani på kompani, med kaptener och löjtnanter på korta mellanrum.

Sergeanten skuggade för ögonen. Han tyckte sig känna igen den där lille mannen på den bruna hästen. Det var... det var ju... hans egen kapten von Dö-beln, under hvars befäl han kämpat i 1789 års krig och vid hvars sida han blifvit sårad i skansen vid Porosal-mi. Nu var kaptenen öfverste och chef för Nylands regemente, det visste han. Det var alltså en bataljon af nylänningarne, tillhörande tredje brigaden, som efter hvad de sårade officerarne sagt haft den värsta dusten alt utstå på morgonen vid Yppäri och Viiret, hvilken nu drog förbi hans stuga.

Den lille öfversten syntes dystrare och mera grubblande än vanligt. Mungiporna voro hårdt neddragna, och det låg liksom ett uttryck af bitterhet och hån öf-ver hans skarpa drag.

Men detta märkte icke sergeanten. Han såg blott sin förre kaptens välbekanta ansikte. Och när Döbeln på sin häst

kom midtför hans stuga, rätade sergeanten ännu mera på sin gamla giktvärkta kropp, slog ihop klac-karne med en smäll, gjorde en rask honnör och ropade så det ekade öfver snöfälten:

— Lefve kaptenen!... Hurrah!

Döbeln såg upp ett ögonblick och ett leende gled öfver hans sammanknipna mun. Kanske kände han igen den gamle. Han nickade kort... så var han förbi.

Nu granskade sergeanten soldaterna. Hvad de sågo trötta ut! Många blodiga, många sårade, ombundna kring hufvud och armar. Några rökte, andra mumsade på brödstycken, ingen yttrade ett ord. Tysta, trötta marscherade de förbi.

Ett nytt regemente: Tavastehus. Sergeanten kände igen det på dess öfverste, den storväxte, barske von Essen, och på en af majorerna, den skäggige Fieandt med sin korta pipa. Soldaterna hade samma slags uni-former som nylänningarne: grå rockar och byxor, mörkblå kragar och bröstuppslag.

Tre bataljoner marscherade förbi. Så följde tre skvadroner hvar och en på trettio ryttare af Nylands dragonregemente, hvaraf några skvadroner voro tilldelade hvarje brigad, samt sist artilleriet med tio pjäser.

— Hvad var detta för soldater, morfar? frågade Johan.

— Tredje brigaden, min gosse ... Se där! . . . Nu kommer ännu en. Det lär vara andra brigaden, öfverste Adlercreutz'. Den första under öfverste Palmfelt bildar eftertruppen, sade officerarne.

Samma skådespel. Borta i skogsbrynet vid vägkröken en högre officer till häst med vajande plym på sin tvärsatta napoleonshatt, tre trumslagarepojkar, en marscherande kapten och så de långa, gråa leden af soldater med officerarne bredvid.

Sergeanten kände mycket väl igen öfverste Adlercreutz. Han visste, att denne i 89 års krig varit major. Men som han icke haft någon närmare beröring med majoren, nöjde han sig med att göra stram honnör. Adlercreutz nickade lika hjärtligt och godmodigt åt den gamle som om denne varit hans rättare på Kiala gård.

Men då sergeanten fick se sitt gamla björneborgska regemente, kunde han icke hålla sig.

— Hurrah!. . . Hurrah! skrek han och viftade med hatten.

Och lill-Greta, som märkte att morfar var glad, pep också: '

— Hujjah! Hujjah!

Johan teg. Det var så många nya känslor och tankar, som stormade genom hans pojkhjärta. Han kände, att det brann en låga där inne, en långa, som han icke förut märkt, och han tyckte att branden hotade kväfva honom.

Tyst och stilla men med lysande ögon och blod-varma kinder stod han och såg på soldaterna och officerarne.

När dessa igenkände sin uniform på sergeanten, svarade de också med hurrarop och viftade med händerna. Och Olagus Kask och Matts Kusk, som trafvade jämsides och nu riktigt lärt känna och funnit tycke i hvarandra, hurrade värst af alla. Både Matts och Palm-qvist voro iklädda ordentliga uniformer, och det föreföll dem, som om de varit soldater i all sin tid. Strax framför deras rotar gick kapten Dunder sin trygga, säkra gång och struttade den lille fine löjtnant Elgstjerna.

Bataljon på bataljon marscherade förbi. Sergeanten kände icke de nya cheferna: major Eek för lifbataljo-nen, kapten Grönhagen för öfverstelöjtnantsbataljonen och major Fihlén för rusthållsbataljonen.

Efter björneborgarne kom en bataljon .af Österbottens regemente. Han kunde se det på soldaternas uniformer, som voro olika de andra regementenas grå. Österbottningarne hade blå rockar med gula bröstuppslag och byxor.

Så följde åter tre skvadroner Nylands dragoner, därpå artilleriet, 8 kanoner, och den andra Adlercreutz-ska brigaden hade marscherat förbi.

Nu dröjde det en stund till den nästa, första brigaden under öfverste Palmfelt, kom.

Så länge de tre vid stugknuten, den gamle sergeanten, Johån och lill-Greta, kunde se en skymt af de bort-tågande leden, stodo de och stirrade efter dem.

Och den gamle suckade för sig själf:

— Ständigt norrut! . . . Alltjämt norrut! . . . När ska de vända tillbaka?... Och nu ha vi fienden öfver oss . . .

— Mojfaj lissen? frågade lill-Greta, som märkt det sorgsna tonfallet i den gamles hviskning.

Sergeanten hörde henne ej.

— Inte vaja lissen, mojfaj .. . Gud ä' god.— Ja, ja, mitt barn! Gud är god och ska väl bevara landet.

Nu vändes deras uppmärksamhet åter mot vägkröken i skogsbrynet. Täten af den första brigaden syntes.

Först Åbo läns regemente, tre bataljoner. I de främsta rotarne gick fanbäraren med regementsfanan hoprullad på stången. Sergeanten skulle velat se Åbo läns regementes fana, den vackraste i finska armén: tegelröd med ett guldgult lejon. Det fanns ingen anledning att veckla ut den nu på ett harmfullt och onödigt återtåg. Men det kom tider, och icke långt därefter, då Åbo läns regementes fana fladdrade fri framför segrande trupper.

Efter åbolänningarne följde en bataljon af Nylands regemente, två kompanier af Nylands jägarbataljon, två skvadroner Nylands dragoner samt artilleriet, åtta pjäser.

Solen hade sjunkit och strimman öfver hafvet lyste röd som blod. Det mörknade öfver skogen och snöfälten.

Sergeanten tog lill-Greta vid handen och gick in i stugan. Johan följde.

Där inne värmde han upp litet gröt åt sig och barnen. Sedan fingo de lägga sig, påklädda.

— Ska jag inte ta af mig? frågade Greta, storligen förvånad öfver att hon icke som vanligt skulle sofva afklädd i sin lilla säng.

— Nej, lägg dig nu och sof, barnet mitt.

Och sergeanten bredde täcket öfver henne sådan hon var.

Snart hade Greta och Johan somnat. Men sergeanten vågade icke sofva.

Hvarje ögonblick väntade han påhälsning af ryska arméns förtrupper, Kulneffs kosacker.

* *

*

Tre löjtnanter sutto samma kväll i lilla salen i Brahe-stads gästgifvaregård och åto mat, bestående af salt lax med potatis samt pannkaka.Plötsligt slog Hesselius — han vid artilleriet — en liten svartmuskig löjtnant, handen i bordsskifvan och utbrast på sin sjungande finsksvenska:

Kors för den höge! Det är ju påskafton i kväll, mina herrar! Det var långfredag i går, när vi rastade i Yppäri by, alltså är det påskafton i dag. Och här har man slagits hela förmiddagen och marscherat hela eftermiddagen utan att tänka på den saken.

Han sprang upp från bordet och ropade utåt köket:

— Mutter, ohoj! Har ni ägg, färska ägg i kväll på påskafton.

Ett magert kvinnoansikte med hårda drag visade sig i dörröppningen.

— Ägg, sa han! Hvem tror han har ägg midt i vintern? Det lär allt dröja till våren, det.

Hesselius satte sig åter vid bordet.

— Ingenting finns då i denna usla håla som heter Brahestad, morrade han och högg in på den bastanta pannkakan.

— Det kan då också göra detsamma med ägg, menade Niklason, löjtnant vid Nylands dragoner på första brigaden. Nu ha vi snart ätit oss mätta af traktens läckerheter: denna bittersalta lax och denna utsökta pannkaka, som är torr som ett klappträ.

Hesselius nickade med munnen full af mat.

— Men apropos Brahestad har du verkligen rätt, fortsatte Niklason. Efter hvad jag redan sett af stan, tycks det vara den sämsta håla af alla finska småstäder. Har du hört versen om denna stad och dess mamseller?

— Hvilken vers?

— Den som poeten Choræus en gång, då han var informator här, lär ha diktat om staden och dess skönheter.

— Nej.

— Så hör!Niklason strök sig ett tag öfver sin lockiga peruk, stack tummen i bröstuppslaget och deklamerade:

»Flickorna i Brahestad äro tusenskönor, bleka, blyga, täcka, små, annars såsom hönor; kacklar en, så kacklar två, kackla allihopa; skrattar en, så skratta två, skratta allihopa.»

— Det var ju en ganska lustigt hopkommen vers, menade Elgstjerna, som satt och petade i den salta laxen. Den har hara det felet, att den inte handlar om llickorna i Brahestad.

— Inte handlar om Brahestad?

— Nej, Chormus var informator i Jakobsstad, och det var om dess skönheter, han skref dikten.

Niklason tittade på Elgstjerna litet förbluffad.

— Jaså, sade han. Ja, kanske har du rätt. Det gör i alla fall detsamma. Småstadshöns äro sig lika öfverallt, antingen de bo i Jakobsstad, Brahestad, Bostock eller Motala-

Niklason var född i en småstad. Det var kanske därför, han fann ett sådant behag i dikten.

Den fjärde i laget, löjtnant Kihlström på tavast-länningarne, hade redan slutat sin måltid och tändt pipan. Han såg trött och medtagen ut. Men så var han den af kamraterna, som stått värst i elden alltsedan tidigt på morgonen. En kula hade snuddat vid tinningen och rispat upp köttet, hvarför han har en bindel om hufvudet.

Under det de andra ännu åto, satte han sig bekvämt i soffhörnet, och medan röken steg från pipan och smekte hans trötta nerver, tänkte han tillbaka på morgonens och förmiddagens händelser.

Han erinrade sig truppernas ställning föregåendePå sin ena sida hade han pojken Johan, på den andra iill-Greta,natt. Tredje brigaden i Yppäri by och gårdarne utefter ån, en mil söder om Pyhäjoki; första brigaden i Pyhä-joki; andra brigaden, Adlercreutz’, i Piehinki, en mil norr om Pyhäjoki.

Efter hvad man nu fått veta af under striden fångna ryssar, hade fiendens hufvudstyrka nått Kalajoki och dess förtrupper, Kulneffs infanteri och kosacker, Vasan-kari by, en knapp halfmil söder om Yppäri.

Vid fyratiden på morgonen hade öfverste von Dö-belns nylandsbataljon, som framskjutits ett stycke söder om Yppäri by, angripits af fienden. Lätt kunde det blifvit en öfverrumpling, om icke den förtänksamme öfversten kvällen förut låtit kompanierna i den djupa snön trampa upp vägar till de utsedda stridsställnin-garne.

Just som reveljen slogs vid bataljonen, kom Kul-neff stormande med sina kosacker. Men nylänningarne mottogo dem med välriktade salfvor. Och snart hade Tavastehus regemente hunnit fram och ordnat sig på ömse sidor om bron, som ledde öfver ån.

Vid erinringen om hans regementes första ingrepp i striden, drog ett leende öfver löjtnantens trötta drag.

— Hvad har du så roligt åt, Kihlström? inföll Ni-klason, som med fotterna upplagda på en stol halflåg i det andra soffhörnet.

Hesselius hade grenslat en stol som en häst och lagt armarne i kors öfver ryggstödet. Elgstjerna — »löjtnant

Spinkelin», som soldaterna kallade honom — satt ännu kvar vid bordet och torkade sig sirligt med näsduken om fingrarne. Fastän han var den minste och magraste, tycktes han ha den bästa aptiten. Det var alldeles märkvärdigt, hvilken mängd pannkaksbitar han stoppat i sin tunna kropp.

Alla rökte som skorstenar utom Elgstjerna.

— Jag tänkte på vår öfverste . . . von Essen, då vi skulle fram mot fienden, svarade Kihlström.

— Nå, hvad var det med honom då?— Du skulle sett'en.

— Det har jag gjort flere gånger. Stor och grof är han och arg som fan.

— Men aldrig har han varit argare än då. Snön var djup ... ja, det var den väl öfverallt. . . den räckte oss öfver knäna. Öfversten hade storstöflar och en tung vargskinnspäls. Just inte lämpligaste kostymen att springa i djup snö med. Han kom inte heller vidare fort fram. Häftig och hetlefrad är han, och den här gången var han värre än någonsin. Hur han svor och brummade! Hur han arbetade i snön! Svetten lackade ur pannan på honom och röd var han i synen som en kokt kräfta. Till slut började han nästan tjuta af harm öfver att inte kunna komma fram i tid. Och då skrek han efter soldaterna, som voro ett långt stycke framför honom:

— Bär mej, gossar, för nu orkar jag inte gå längre!

— Men han lär, efter hvad jag hört, i alla fall hunnit fram i tid och hjälpt IJöbeln och hans nylänningar.

— Ja, vi nådde i god tid bron, och där heto vi oss fast, hur häftigt fienden än attackerade. Det gällde att uppehålla den, så att trossen kunde hinna undan. Och det gjorde vi. De kommo ingen vart med oss, hvarken kosackerna eller infanteristerna, faslän de tjöto som besatta. Döbeln var ypperlig. På sin lurfviga, bruna häst red han omkring från afdelning till afdelning, och hvar helst han märkte en svag punkt skickade han fram ett kompani i jägarkedja. På marscherna är han ju merendels dyster och sluten, då han inte är arg och häftig. Men i striden är han nästan munter. Ögonen lysa på'en och munnen ler. Och lugn är han, lugn som en klar vattenspegel. Intet kan rubba hans jämnmod, om blott hans order utföras snabbt och käckt. Jag vet inte riktigt hvad det är, som så drar soldaterna till den lille mannen. Det är kanske framför allt hans lugn och mod och rådighet i hvarje farlig situation. Säkert är, att blott de få se att »Svarta bandet» — som de kalla honom — är med, bli de genast lugnare och djärfvare.— Ja, inföll Hesselius, öfverste von Döbeln är en präktig karl, både som människa och soldat. Litet underlig dock.

— Litet. .. jag menar mycket. En af de egendomligaste människor, man kan träffa på.

— Nå, hur gick det sedan? frågade Niklason, som nog varit med i stridens senare skeden, men icke i dess början.

— Som fiendens öfvermakt var alltför stor, drogo vi oss så småningom tillbaka till Viirets torp, en fjär-dingsväg söder om Pyhäjoki. Döbeln ställde sig med sin bataljon tvärs öfver landsvägen. Tavastehus regemente fördelades på flyglarne. Ny ammunition framfördes, och snart voro vi i lika häftig strid som förut... Jag må då säga, att jag knappast trodde, det gick så hett till i krig. Karlarne stupade i snödrifvorna, så det var ett rent elände. Själf fick jag ett risp af en kula här vid tinningen, men det var ju en bagatell. Största skadan tror jag vi ledo af de ryska skidlöparne, som foro som bin rundt omkring oss och voro synnerligen svåra att drifva undan.

— Så — fingo ni undsättning? sade Hesselius.

— Ja, order kom, att vi skulle draga oss tillbaka. Första brigaden anlände och ryckte in i vårt ställe, medan vi tågade undan.

-— Då var jag med, inföll Niklason. Vår skvadron följde Åbo läns regemente, som fick order alt drifva bort ryssarne från isen nedanför Pyhäjoki kyrka. Ett kompani gjorde attack med bajonetten. Ryssarne flydde bort till ett par holmar, som syntes midt i hafsviken. Åbolänningarne efter. Plötsligt bröt en rysk jägarkedja fram bakom holmarne. Nu såg det illa ut för kompaniet. Men då fick den skvadron, jag tillhör, order att göra attack mot jägarkedjan. Och vi stormade som ett jehu ned för strandsluttningen vid Pyhäjoki kyrka. I förbifarten höllo vi på att rida öfver två lustiga figurer, som stodo och gapade.— Hvad var det för ena? frågade Kihlström.

— Vet inte. Den ene, en lång räkel, hade en rysk officersmössa på skallen, den andre en soldathatt. Gevär buro

de i händerna. Tänkte väl hjälpa till och skjuta någonstans, men stodo bara och gapade. Jag har aldrig sett två så komiska figurer.

— Och hur gick attacken?

— Med tillhjälp af åbolänningarnes kompani hade vi snart drifvit undan jägarkedjan och spridt ryssarne i små flockar öfver isen, som agnar för en vindil, man säger. Det var vid detta tillfälle som öfverste Löwen-hielm, generaladjutanten .. .

— Ja, hvad är det nu för en historia om honom. Han lär ju blifvit tillfångatagen och det på ett rätt egendomligt sätt, inföll Hesselius.

— Fången blef han, men det var då helt och hållet hans egen skull.

— Jag har hört något om, alt han skulle blifvit sjuk under ridten eller ridit omkull och stött hufvudet, hvarpå han tagit en för stark dosis droppar, så att han blifvit oredig.

— Droppar... Ja, man kan ju kalla det så. Men de di'opparne va’ nog vin och konjak.

— Skulle han då inte varit fullt nykter?

-Tja!... H vem fanken tror ni för öfrigt kommer fullt nykter från hans excellens fältmarskalkens frukostar?

De andra — utom den lille fine löjtnant Elgstjerna, som såg helt förnärmad ut — kunde icke återhålla ett leende.

— Hade han då ätit frukost hos fältmarskalken? frågade Hesselius.

— Natiirlich! ... Hans excellens skulle tillsammans med sin generaladjutant göra upp dispositionerna för morgondagens återtåg och det gick väl förmodligen bäst vid frukosten. Men som maten i Pyhäjoki prästgård vid tillfället lär vara högst miserabel, skall hans excel-lens för att få jämvikt i situationen ha dess mera anlitat sitt eget vinförråd. Och öfverste Löwenhielm med sitt glada humör är icke den som säger nej till ett godt glas. Och dessa lära ha varit så grundliga, att då han sedan skulle stiga till häst för att rida till trupperna, påstås det att han, gamla ryttaren, trenne gånger för-gäfves sökt komma i sadeln. Och då var han väl inte klar i knoppen. Synd om honom i alla fall... Fången blef han, en så’n präktig karl. . .

— Men hur gick det till?

— Det var vid det tillfället, då Döbelns trupper dragit sig tillbaka, och äfven första brigaden, sedan den ett par timmar uppehållit fienden, skulle göra sig i ordning till återtåg.

Ute på isen mellan några holmar och stranden hade två sexpundiga kanoner blifvit placerade för att skydda eftertruppen från kosackernas svärmar.

Emellertid nalkades dessa i allt större massor och hotade att kringränna och taga kanonerna. Striden pågick med största häftighet på alla kanter och hvar och en hade sitt att sköta.

Ingen måtte ännu märkt den fara, för hvilken batteriet var utsatt.

Då kom öfverste Löwenhielm till platsen. Mycket upphetsad lär han ha ridit fram till en tropp dragoner, ropat: »Marsch, marsch!» och så genast sprängt i väg mot kosackerna.

I stridsbullret och vimlet uppfattade icke dragonerna hvad han sagt. Ty ingen följde honom utom hans adjutant, kapten Clairfelt.

Löwenhielm måtte emellertid trott, att han haft hela troppen med sig, ty han och adjutanten rusade rakt in i kosackhopen, där de snart försvunno under pikar och sablar.

— Biet vo de dödade?

— Man trodde så först. Men efter hvad ett par kamrater berättat mig, sågo de efter en stund genomkikarne två halfnakna, blödande figurer föras bort af kosackerna. Det var öfversten och hans adjutant.

— Jag har hört tilldragelsen berättas på ungefär samma sätt, inföll Hesselius. Jag stod med mitt batteri icke långt därifrån och vi hade också till uppgift att hålla fienden undan, så att trupperna lugnt kunde draga sig tillbaka.

— Hur gick reträtten? frågade Elgstjerna, som var mycket intresserad af alla strategiska rörelser.

— Utmärkt... jag kan säga mästerligt. Brigadchefen, öfverste Palmfelt, skötte sig som en hel karl.

— Det trodde jag också om honom, mumlade Elgstjerna.

— Man må betänka, att han med sin enda brigad hade fiendens hela styrka emot sig.

— Ja, det är ju klart. .. Men formen för reträtten?

— Den gick öfver isen mot uddarne strax bakom Parhalaks. Brigaden formerades i öppen fyrkant med infanteriet på utsträckt linie, dragonerna på den yttre flygeln mot hafvet och batterierna sist.

— Och ryssarne attackerade?

— Något!... Gång på gång gjorde Kulneff attack med sina kosacker, tjutande som vildar. Husarerna och dragonerna voro inte heller blyga. Då var det att låta trupperna göra helt om, och det blef salfvor ur kanoner och gevär, så det osade om kosackernas skinnpälsar. Jag tänker, de nog fingo nosarne tämligen brända.

— Och ordningen inom brigaden bröts icke?

— Aldrig ett ögonblick. . . Snart hade vi nått uddarne bakom Parhalaks och där upptogs vi af tredje brigaden.

— Apropos Åbo läns regemente, som nyss nämndes, så lär det ju ha förlorat sin chef, öfverste Fleming? yttrade Kihlström.

— Ja, tyvärr. Det var för resten kort efter det öfverste Löwenhielm blifvit tillfångatagen. Och anledningenäfven till den olyckan lär ha varit de där kanonerna ute på isen nedanför Pyhäjoki kyrka, svarade Hesse-lius.

— Sökte också han rädda dem?

— Ja. När han märkte det kritiska läge, hvari batteriet befann sig, sprängde han i sporrsträck dit. Medan han talade med dess befälhafvare, löjtnant An-dersin, fick han benet krossadt af en granat. Han fördes ur striden, men trots att han nog sökte behärska sig, kunde han icke återhålla jämmerropen.

— Det var allt en rätt stor förlust för Abo läns regemente. Öfverste Fleming ansågs ju som en synnerligen skicklig officer och var särdeles omtyckt. Hur gammal var han?

— Fyrtiofem år. Nu ligger han här i Brahestad i sina plågor. Kanske benet just nyss blifvit amputeradt.

Det blef plötsligt tyst i rummet. Det var som om en kall pust blåst in och släckt samtalslågan. Men från piporna bolmade röken värre än förut. Tanken på den sårades plågor och på ohyggligheterna och kvalen vid en amputation, då man vid fullt medvetande kände, hur sågen skar genom ben och nerver, stillade morskheten och svadan hos de unga officerarne och gjorde dem betänksamma.

Röken stod så tät, att talgljusen lyste som dankar i hornlyktor.

— Ja, bäst alt få dö genast, utan stympning och plågor, sade Hesselius efter en stund.

— Ja, ja, nickade Kihlström.

Ater blef det tyst och piporna blossade.

— Men bäst att lefva ändå! utbrast Niklason plötsligt och flög upp från soffan, så att han höll på att stöta hufvudet i det låga taket.

De andra logo, till och med Elgstjerna.

— Men apropos lefva, så torde det vara nödvändigt att sofva. Hvad säger herrarne om vi...— Ja, du har rätt. Det kan vara på tiden, instämde Hesselius.

Pigan inkallades för att göra i ordning bäddarne. Niklason öppnade dörren och spjället.

Förskräckt stirrade gumman på honom.

— Hva' i Jössu na'm tar han sej till! Han släpper ju

in hela vintern. Alla herrarne förkyla sig.

— Töst, kvinna! Det där begriper ni inte, era instängda, osande stugmasar. Ren luft i näsan ska man ha. För resten kan ni inte bädda heller, sade Niklason, svängde ut kärringen och bäddade själf, hvarpå han och kamraterna lade sig och somnade ögonblickligen.

Under sönderskjutna fanor. 6Den främmande officeren.

Samma natt som öfverfallet skedde i stugan i skogen, fördes Meri och den andra flickan, Anna, af Kasken och Andreas till Kalajoki by, där trupperna tagit kvarter.

Innan de begåfvo sig af, buro de ut gubbens lik och bäddade ned det i snön. Så hopsamlade Meri och Anna sina få tillhörigheter. Flickorna sattes på två af dragonhästarna, hvilka de grenslade på karlvis, Andreas tog den tredje, och med Kasken som vägvisare och följda af det vå soldaterna gick färden mot Kalajoki, som nåddes vid midnatt.

När Iwan, lysten och lömsk, kom smygande fram till stugan i skogen, såg han blott sina kamrater, som lågo och grinade i dödsstelhet emot honom.

* *

*

Under natten, då flickorna fått härberge hos en bekant familj till Anna, vaknade Meri flera gånger och skalf. Ständigt återkom i hennes tankar det förfärliga ögonblick, då ryssarna trängt in i stugan och Iwan kastat sig öfver henne.

Lugna och sorglösa hade de på kvällen setat kring den flammande spiseln. Gubben, Annas morfar, en sjuttioårig fiskare, bruten af gikt och umbäranden, band på ett nät, flickorna spunno. Utanför låg snön djup öfver tak och förstubro. Här hade de ett varmt och lugnt rede, undangömdt långt in i skogen, fattigt mentryggt. För ryssarne, hvilka de visste längs kustvägen förföljde den vikande finska hären, hyste de ingen fruktan. Hvem skulle söka dem i deras snöhöljda stuga? Här fanns intet, som kunde locka en lysten fiende.

Meri gnolade en visa, släpande och entonigt som om hon sjungit en psalm, och gubben nickade i takt med den sorgtunga melodien. Och hennes tankar drogo till en liten svartmuskig, knotig finnpojke med de varmaste ögon och den ärligaste håg. »Fjärran han dröjer...» Ja, ja, hvar var han nu? I ledet, som väl alla de andra. Att det dumma kriget skulle komma och förstöra hennes fattiga lycka! Annars hade de kanske varit kvar i Jokkas, i något torp, de två tillsammans, Heikki och hon ... Men nu. När skulle hon åter möta honom? Få känna hans smekning och se hans vackra blick... Kanske aldrig. Striden väntade. Kanonerna dundra, kulorna hvina och soldaterna rusa mot hvarandra. Och stupad i snön, blek och blodig, ligger en liten svart-hårig finnpojke med brusten blick.

Meri tystnade. Sländan stannade. Hon lät händerna sjunka ned i skötet och stirrade in i de röda kolen, som glödde på härden.

Hon väcktes ur sina drömmar af en ofantlig gäspning, som Anna presterade med mycken bravur.

— Ja, det kan vara på tiden att gå och lägga oss, sade Meri och reste sig upp.

I detsamma tyckte hon sig se ett ansikte tryckt mot fönsterrutan. Med ett svagt rop föll hon tillbaka på stolen.

Hon darrade och kallsvetten bröt ut på pannan.

Anna och gubben betraktade henne förvånad.

— Hvad är det, Meri? Blef du sjuk?

— Jag tyckte jag såg... ett ansikte på rutan, stönade Meri.

— Ett ansikte utanför!... Hvem skulle det vara?

Anna gick lugnt fram till fönstret och spejade ut.

Snö och mörker. Endast de närmaste granarne medderas hvita grenar samt drifvorna omkring dem kunde urskiljas. Där bakom svarta mörkret. Intet ansikte, ingen människa.

— Du såg i syne, Meri. Du satt för länge och stirrade in i elden. Hvem skulle vara i skogen denna tid på kvällen?

— Kanske var det bara inbillning, mumlade Meri och reste på sig.

Hon darrade ännu af skräcken och andades djupt.

Gubben gick in i sin kammare och de båda flickorna började kläda af sig.

Just som Meri knäppte upp tröjan, kom hon åter att kasta en blick mot fönstret.

Ett gällt skri.

— Ansiktet!... bakom rutan där ... Iwan!

Det bultade på dörren.

Båda flickorna började gallskrika af förskräckelse. Gubben kom ut halfklädd.

— Hvad är det?

Nu bultade det hårdare. Röster hördes utanför.

— Se så ... lu-ugna er! Låset hå-åller nog. Ingen kan komma in, stammade gubben.

Äfven han var så rädd, att han knappast kunde stå upprätt på sina skakande ben.

Anna lugnade sig. Det var säkert: Låset höll nog. Ingen kunde komma in. Hon försökte trösta Meri. Men denna tycktes icke höra henne. Hvilket hemskt uttryck i hennes blick. Det var som om hon höll på att mista förståndet.

Åter ropade de sträfva rösterna utanför.

Och plötsligt hördes en skräll, ett dundrande slag mot dörren som af en tung slägga.

Flickorna gåfvo till ett anskri och började springa rundt i kammaren, vridande händerna i ångest, stönande, ropande på hjälp.

Gubben hade gripit en yxa men sjunkit ned på en stol, slö, ur stånd att röra sig./

Kolfslagen dånade mot dörren. Och vid hvarje slag kände flickorna det som om de träffats midt i bröstet. Det knakade i plankorna. Hvilket ögonblick som helst kunde dörren springa upp. Denna ångest.. . den förfärliga ångest! Hvart ta vägen? Hvar få skydd? Två flickor och en orkeslös gubbe ... Hjälp!.. Hjälp!.. . Snart komma de ... ryssarne!

Kolfslagen dundrade, så hela huset skakade. Med ett brak sprang dörren upp. Och in rusade fyra skäggiga ryssar med grinande munnar och lystna ögon.

Gubben hade rest sig med lyftad yxa. Men innan hugget föll, fick han sabeln rakt i pannan.

Baklänges störtade han i golfvet. Ett hugg till och det var slut. En spark skjutsade honom in i ett hörn.

— Va-kra finnfli-kan! utbrast Iwan förtjust, då han fick syn på Meri.

Han sprang rakt på henne. Meri flydde undan. Men snart hade Iwan henne i sina armar. Hon kände hans skägg mot sin kind, hans lökstinkande andedräkt.

Meri skrek: Heikki, Heikki!

Hon slet i ryssens hår. Hon sköt honom från sig. Hvad hans ögon voro vämjeliga ... hans leende fräckt! Afskyn för mannen gaf henne kraft och hon kämpade förtviflad.

Men hvad förmådde hennes svaga armar mot hans järnramar. Han grep henne i strupen och tryckte henne ned på golfvet. Meri trodde, han skulle strypa henne. Hon svimmade ...

Då lyfte Iwan hufvudet och fick se en finsk soldat i fönstret. Heikki! Och bakom honom andra finnar.

Han mindes Heikkis tag, blicken, hans hopknipna mun.

Nu voro de på förstubron. I vild skräck rusade Iwan upp, krossade fönsterposten med gevärskolfven och hoppade ut...

* *

*När Meri vaknade på morgonen i stugan i Kala-joki by, var hon ännu i ångest efter nattens drömsyner, i hvilka hon åter genomlefvat den hemska scenen.

Hon såg sig omkring i rummet. Gammelmor var redan uppe och hade fått eld både på den lilla järnpipan som hängde i hennes tandlösa mun samt i spiseln. Rökande, klädd i en kort yllekjol, nedanför hvilken ett par smala benpipor stucko fram och klampande i sina träskor stökade hon bland grytorna.

Anna sof bredvid Meri på golfvet, munnen half-öppen, kinderna heta och fuktiga af svett, snusande, snörflande.

I en liten säng lågo två barn, en gosse på omkring tio år, en flicka något yngre. En vagga syntes bredvid gammelmors bädd. På sänggafveln satt en tupp och några höns. Utom gumman voro en rålthundsvalp och en griskulting uppe på henen. De irrade nosande omkring hland bäddarne.

Snart puttrade grötgrytan på elden, alla utom lillan i vaggan voro klädda, bäddarne hoplagda, matbordet uppslaget.

Och efter åter en stund satt man där, hela familjen och de båda främmande flickorna, kring hordet och slefvade i sig gröten med de konstfullt snidade träske-darne.

Dagern föll in och den osande tranlampan släcktes. Så mycket soldater utanför. Man kunde knappt se byns stugor för dem. På alla vägar och fält soldater, långa led af soldater, slädar, hästar, kanoner.

— Nå, det va’ då för väl, att man blir af med dem, morrade gammelmor i spiseln. Det var ju ett fasligt lif här i går kväll.

Meri kände åter ångesten. Skulle tinnarne tåga bort och ryssarne komma? Kanske bränna byn, döda in-vånarne? Gud hjälpe dem allesamman, gammelmor, barnen, Anna och henne själf.— Hva’ suckar du för, jänta? Har du magvärk? hördes gummans kraxande stämma.

— Ryssarne, mor .. .

— Asch! Inte gör di nått illa. För resten finns här ingenting att ta. Di ä’ inte värre di än finnpojkarne.

Och gammelmor blåste ut en rökstråle genom den krokiga näsan som ett uttryck af förakt öfver allt hvad karlar hette.

Dörren öppnades och in klef en ung soldat, iförd artilleriets klädsamma uniform: blå rock med röd ståndkrage, blå byxor, gul axelrem och lifbälte.

— God dag, Jussi!

Det buttra uttrycket i gummans häxansikte mildrades och det kom en glimt af ömhet i de mörka ögonen, när hon betraktade ynglingen.

Denne hade stannat innanför dörren, helt förlägen vid anblicken af de främmande flickorna.

— Ska ni tåga nu? frågade gumman.

— Ja, nu marschera vi.

— Har du fått nå’n gröt på måron?

— Nä, men varm mjölk och stampbröd.

— Vill du ha nå'n gröt då?

— Nä.

— Ajö då! Se till att du inte låter skjuta ihjäl dig.

— Ajö!

Han nickade och vände sig mot dörren.

— Hör nu, säg mig ...

Meri hade rest sig och gick fram till honom.

Pojken stannade och sneglade på henne.

... äro ryssarne strax efter?

— Dom säjer så.

— O Gud!. .. Då komma de att tåga igenom byn?

— Troligtvis.

— Och döda alla invånarne?

Pojkens mun vreds till ett grin.

— Inte ... Dom ä' inte farliga, efter hvad jag hört.För resten har di så brådt med att förfölja oss, att di nog inte ge sig tid att stanna.

— Tror ni verkligen det?

— Säkert.

Det var alltid någon tröst för Meri. Kanske han hade rätt? Kanske de ryska soldaterna endast voro farliga, då de ströfvade omkring på egen hand?

— Nä, nu måste jag gå. Ajö!

— Ajö! nickade gumman. Vill du verkligen inte ha nå'n gröt?

— Det har jag ju sagt. Ajö!

Då han var borta, greps Meri af längtan alt gå ut och se på soldaterna. Kanske kunde hon finna Heikki? Att hon skulle svimma ögonblicket innan denne kom inrusande i stugan! Nu kunde det dröja länge, innan de åter möttes, kanske aldrig. Hon måste försöka att träffa honom.

De båda flickorna gingo ut och ströfvade skyggt och* nyfiket kring i vimlet af soldater. Kommandorop ljödo. Trummorna gingo. Från alla håll kommo soldater springande, somliga med brödtuggorna ännu i mun och renslar och fältflaskor i näfvarne. Officerare sprängde af och an. Kanonslädarne spändes för. Långa led ordnades. Vänster om, marsch! Och kompanierna tågade bort.

Men ingenstädes såg Meri en skymt af Heikki eller af korpral Kask och Andreas.

Slutligen tog hon mod till sig och frågade en ung soldat, som hon tyckte såg hygglig och beskedlig ut. Om herr soldaten visste hvar björneborgsregementet var?

— Björneborgarna? ... Ha redan afmarscherat, lilla vän, svarade soldaten och klippte tjusfullt med ögonen.

— Usch! Alla karlar ä' sig lika. Alltid ska de göra sig till, om man också bara frågar dom om den enklaste sak, hviskade Anna, tog Meri under armen och svängde henne bort från den kurtislystne soldaten.

Alltså var Heikki redan borta.en lång kosackofficer i lysande uniform trädde in i rummet.Flickorna vände tillbaka

till stugan, Meri tyst och bedröfvad.

Sedan regementena afmarscherat, blef byn som öde. Ingen människa vågade sig utom dörren. I hvarje ögonblick väntade man ryssarnes förtrupper.

Dagen led och det blef eftermiddag. Meri och Anna satt och småhviskade i ett hörn. Lillan i vaggan sof hunden sof, griskultingen sof. Tuppen stod på ett ben i filosofiska drömmar. Gammelmor rökte sin järnpipa och stickade på en strumpa. Flickan lekte med en tygtrasa på golfvet. Pojken var ute. Det var en fridens eftermiddag.

— Hvart ska vi ta vägen, Anna? hviskade Meri.

Att återvända till stugan i skogen och bo där, var

icke rådligt. Här i byn kunde de icke stanna. Hvar skulle de få skydd?

— Jag har en guffar, som alltid varit snäll mot mig, kaplanen Mellin i Revolaks; vi resa till honom och be att få hjälpa till i arbetet. Han har en gård, kreatur, landtbruk, där finns alltid göra.

Meri var med.

— I mårron bitti resa vi.

— Ja.

De tystnade och sågo ut genom fönstret. Hvad byn var lik alla andra byar vid kusten: älfven, bron, kyrkan, hafsviken nedanför. Grå stugor i djup snö, några bryggor och båtskjul vid stranden. På sluttningen half-färdiga båtar med brädtak öfver. Tre pojkar på skidor och en hundracka dansande framför. Vid en stugu-knut en gubbe, sågande ved. En kvinna kommer med två ämbar på oket... Hvitt, tyst, stilla ...

Icke ett ljud hördes i rummet utom snörflandel från gummans pipa och hundvalpens morrande i sömnen.

Då dånade plötsligt hästhofvar på vägen utanför. Vapen klirrade, piskrapp smällde, muntra, underliga rop ekade kring stugväggarne. Och i flott galopp gungade en trupp kosacker förbi fönstret.Meri skrek till.

Lillan vaknade, valpen vaknade, griskultingen vaknade. Och gumman reste sig från pallen.

— Hva ä' de'?

— Kosackerna ...

— Hå, hå!

Och med pipan på spänn mellan de tunna läpparne, så glöden nästan berörde den krokiga näsan, ställde sig gammelmor i fönstret och skådade bistert på kosackerna.

Pojken kom inspringande.

— Så många ryttare, farmor! Så många ryttare! Hela vägen full och älfven med.

— Tyst! Sätt dig ned och vagga lillan.

Gammelmor var alldeles lugn. Hon ville se den

ryss, som skulle ta något ur huset eller göra barnen illa.

Men Meri och Anna voro hleka af skräck.

Dörren öppnades plötsligt och ett skäggigt ansikte, på hvilket satt en grå pälsmössa med röd tofs tittade in.

Meri gaf till ett rop.

Strax därpå rycktes dörren upp på vid gafvel och en lång kosackofficer på omkring fyrtio år, klädd i en lysande uniform, som gnistrade af silfver och blanka knappar, trädde hastigt in i rummet.

Lillan i vaggan satte sig upp och började skrika. Flickan på golfvet skrek, hunden gaf skall, tuppen gol och

griskultingen spatserade grymtande den främmande till mötes.

Då officeren märkte, hvilket mottagande som bereddes honom, flög ett leende öfver hans mörka drag och han skrattade så de hvita, präktiga tänderna lyste under de svarta mustascherna.

Meri tyckte sig aldrig ha sett en så vacker och så välväxt karl. Hela ansiktet var omramadt af kolsvarta, småkrusiga polisonger och ned i pannan föllo långa, svarta lockar. Hur de mörka ögonen blixtrade och hvilket muntert leende öfver hans tjocka, röda läppar.

Det var en annan hållning på den mannen än påde klumpiga finska gossarne. Rank och rak, med det höghvälfda bröstet alldeles täckt af silfversnören och färgskimrande ordnar, smärt om midjan, bred öfver axlarne, stod han där midt i rummet och det lockiga, svarta håret snuddade vid takbjälkarne.

— Är det en zigenare? hviskade pojken till Meri.

Zigenare!... Ja, verkligen liknade mannen en sådan, en rik och mäktig zigenarehöfding, den vackraste och grannaste man kunde se.

Pojken stirrade på hans uniform: den pälsfodrade dolman, silfversnörena på den mörkgröna rocken, de tätt åtsittande ridbyxorna med deras långa rader af små, blanka knappar, de fina stöflarne, utskurna upptill och försedda med tofsar, silfversporrarne, den stora, krokiga sabeln, som stötte i golfvet.

Gammelmor hade tagit pipan ur mun och stod där midt emot honom stum och bara stirrade och gapade.

Officeren gjorde en lustig grimas åt den tandlösa gumman och knep ihop ögonen, så blicken gömdes under de långa, svarta ögonhåren. Så vände han sig till Meri och log.

— Ya-kra fli-ka ... Vatt..., sade han med ett underligt tonfall och tecknade att han ville ha någonting att dricka.

Då märkte han att på bordet stod en mugg, fylld med mjölk. Hastigt grep han muggen och satte den för munnen. I ett drag tömde han den och den hvita mjölken rann i strilar nedför hans svarta skägg.

Då skrattade lillan.

Kvickt vände han hufvudet och fick se vaggan. Det kom ett ömt uttryck i hans mörka ögon. Han gick fram till vaggan, böjde undan täcket och strök lillan smekande öfver kinden. Och den lilla finska tösen låg där stilla och tyst och stirrade med sina ljusblå ögon på den främmande mannen.

Alltjämt skällde hunden och smågrisen gick grymtande omkring. Kosacken som stod i dörren förloradetålamodet. Med en snabb xörelse grep han valpen i nackskinnet och slängde ut honom i snön. Så fick han tag i bakbenet på den gallskrikande grisen. Efter med denne samma väg. Tuppen flög upp på sänggafveln och gol af triumf.

Det blef för mycket för gammelmor. Hon hötte med näfven åt kosacken och öfveröste honom med en ström af skällsord:

— Du ryske hund, du skabbige lort... jag ska ... jag ska ...

Officeren vände sig mot henne och rynkade ögonbrynen.

— Gammal kvinna... ful käring... tiga... sade han på bruten finska.

Och gammelmor teg.

Han gick fram till Meri, böjde sig ned mot henne och såg henne i ögonen.

Meri fick en känsla af att hon sjönk. Hvilken betagande makt i hans strålande blick! Hur munnen log, dårande, lystet! Om han kysste henne — och hon såg det på hans ögon, att det icke var långt därifrån — kunde hon icke vända sig bort. Hon kunde icke röra sig. Hon sjönk ... sjönk ...

Och nu.

Sannerligen böjde sig icke den främmande officeren hastigt ned och kysste henne midt på munnen.

Meri blef blodröd om kinderna.

Så rätade han på sig, skrattade, gaf pojken en klapp, lade en silfverslant på bordet, nickade och gick ut.

— Se en så'n häst! ropade pojken och visade på en ovanligt vacker svart häst, som hölls af en kosack.

Meri såg ut. Lätt och vigt steg den främmande officeren i sadeln. En vink åt fönstret och han galopperade bort.

Kosackerna kastade sig upp på sina hästar och jagade efter i yrande fart.Det krafsade på dörren. Det var hundvalpen och griskultingen som återvände, skamsna och ursinniga.

— Hvem kunde det vara? mumlade Meri, ännu kännande främlingens heta kyss på sina läppar.

— Det var ... det var hestämdt. .. Kulneff! utbrast Anna.

— Kulneff!

Nu erinrade sig Meri, hvad hon redan hört berättas om den fruktade kosacköfversten. Var detta Kulneff? Kanske. Men hvem det än var, en vackrare och grannare karl hade hon aldrig sett.

Och hela eftermiddagen tänkte Meri på den ståtlige kosackofficeren med det svarta skägget, de lågande ögonen och de heta läpparna. —

Tidigt följande morgon foro hon och Anna till kap-lanen Mellin i Revolaks.Georg Karl von Döbeln.

Nattmörkret dröjde ännu öfver skogarne och snöfälten, då brigaderna tidigt på annandagens morgon bröto upp från Brahestad för att öfver Sikajoki nå Uleå-borg.

I alla Brahestads gårdar och i stugorna vid vägen lyste fönsterrutorna som om det varit juldagsmorgon, och bakom glasen skymtade ansikten, som med ängslan i ögonen åsågo soldaternas tysta förbimarsch.

I öster tändes en blekröd strimma af gryningen. Vädret var mildt, ett par grader öfver noll, och den lätta, sydliga vinden förde med sig en aning om våren.

Mången soldatblick riktades söderut, när marschen nu åter begynte åt norr. Icke mot Brahestads glimmande rutor, icke mot fiendens förposter, som de visste befunno sig nedåt Piehinki till, utan långt, långt åt söder, till någon stuga i skogen vid en insjöstrand, till någon herregård, där makan och barnen bodde — hur hade de det nu? — till någon liten stad i sydliga Finland, där kära anförvanter voro kvar och där fienden härjade.

Våren kom — det kändes i luften. Snart skulle snön smälta i skogarne, bäckarne brusa mellan stenar och rötter, rågbrodden lysa grön på åkrarne, gräset spira upp, blommorna lockas fram af solskenet och de ljumma vindarne. Hur vackert var icke då det fattiga Finland! De tusen sjöarne och bäckarne, de djupa, kåddoftande skogarne, ängarne och fälten, fyllda af blommor, strän-dernas skär och öar, det blå hafvet... Intetiland var fagert som Finland — och nu hade man lämnat det i fiendens våld.

Men en och annan af officerarne tänkte föga på sko-garne och sjöarne och våren. Hans blick drogs långt än längre åt söder, till några starka bastioner och vallar på en liten grupp af skär strax utanför kusten. Så länge dessa bastioner höllo sig — och de ansågos ju ointagliga — så länge var icke allt hopp förloradt, hur långt mot norr marschen än gick. Kanske kunde man en vacker dag göra helt om, drifva fienden framför sig och tåga söderut, tillbaka till hembygden. Snart var hafvet öppet och undsättningen skulle komma.

Med sömnen ännu i ögonen, knarrig och purken i följd af den tidiga väckningen, sittande kutig och hopsjunken på hästryggen rökande morgonpipan, red major Fihlén bredvid sin bataljon.

Alltsedan han stigit till häst och fått sin trupp i marsch, hade han icke yttrat ett ord. Då och då vände han på hufvudet och blängde ilsket på rutorna i Brahe-stad och på skogarne där bakom.

Tätt bredvid honom gick kapten Dunder med fasta steg och detta sving på hållningen, som kännetecknar en vig och stark kropp.

Ej heller kaptenen sade ett ord.

Ibland vände han sig mot majoren och betraktade honom förstulet. Och för hvarje gång han så gjorde, återkom samma tanke:

— Det var tusan, hvad han är lik en gammal skomakare!... En gammal skomakare, som sitter kutig på sin trebensstol med sulan mellan knäna och beckar sin tråd.

Han gjorde ett kast på kroppen och tog ut stegen för att komma i jämnbredd med majorens häst.

— Kapten Dunder, vände sig major Fihlén plötsligt mot honom.

— Major!— Ni känner ju personligen vår nye brigadchef, öfverste von Döbeln?

— Ar född i samma trakt af Dalsland, där han haft sitt kaptensboställe, Önne gård.

— Hvad slags karl är det egentligen?

— En satans karl, major.

— Har hört så.

Major Fihlén försjönk i tankediger tystnad, medan röken bolmade ur pipan.

— Synd att vi miste Adlercreutz som brigadchef, yttrade han efter en stunds funderingar. — Han var så hygglig och gemytlig och lätt att ha och göra med. Men den här Döbeln lär ju vara en bit varg. Kunde gärna blitt generaladjutant i stället. Det lär för öfrigt ha varit tal därom.

— Hvad tänker majoren på!... Döbeln... med sitt lynne ... generaladjutant hos hans excellens! Han skulle gjort slut på excellensen inom en vecka.

— Nå, så kunde ju icke det skadat, mumlade major Fihlén. — Är han verkligen så svår?

— Visst icke... blott man förstår sig på honom. Men alt inte hans excellens önskade ha honom bredvid sig, må ej förundra. Han känner den lille mannen med svarta bandet alltsedan 1805, då Döbeln blef utnämd till sekundchef vid Nylands infanteriregemente under hans excellens som chef för brigaden. Och jag tänker, att Döbelns lifliga, rättframma sätt, hans häftighet och bestämdhet mer än en gång förskräckt Klingspor och bringat honom i förlägenhet.

— Ja, liflig är just inte hans excellens och inte bestämd heller. De skulle aldrig passat tillsammans. Då lämpar sig nog Adlercreutz med sitt lugna och godmodiga lynne bättre till generaladjutant.

— Säkerligen. För öfrigt skall öfverste Gripenberg för tredje brigaden äfven varit påtänkt, men han lär ju endast med svårighet kunna skrifva.

— Hvaba ... Kan han inte skrifva?

— Det påstås så.

— Man pratar så mycket.

Trupperna hade nu nått Pattijoki by och solen stack upp sitt skinande anlete ofvan skogarne i öster.

Major Fihlén svängde sin häst, höll stilla ett ögonblick och såg bakåt. I kön af marschkolonnen körde arfilleriet, åtta pjäser, och bakom detta trafvade tre skvadroner nyländska dragoner.

Allra efterst syntes en ensam man på en brun häst. Då och då stannade han och riktade kikaren mot några spridda flockar rytteri, som följde på en half mils af-stånd. Deras lansspetsar glimmade i solskenet. Det var Kulneffs kosacker som iakttogos af Döbeln.

De hundarne hinna väl snart upp oss, tänkte major Fihlén och red ifatt kapten Dunder.

— Vaken och påpasslig är han, vår nye brigadchef. Han gör inte som hans excellens: åker sin väg och ger fan i alltsammans, yttrade han till denne.

Dunder log.

— Nej, han håller nog reda på både fienden och brigaden.

— Ja, det ska gudarne veta. Hela dagen i går höll han på att inspektera trupperna. Jag tror, han inte gaf sig, förrän han fått reda på hvar enda knapp. Han började med trossen. Det märks, att han varit landt-brukare. Han härjade med kuskarne som en inspektor med sina drängar. Så kom turen till trupperna. Soldaterna äro förtjusta i honom. Men jag ska säga kapten, att det inte är utan, att vi majorer äro liksom litet rädda för den där lille ettrige mannen. Sen bjöd han på supé... ja, kapten var ju med... hva' säjes: palt! Det tycks vara hans favoriträtt. Men det var klent med dricksvarorna.

— Han tål intet dryckjom. Det gjorde han ej häller på sin gård, inföll kapten Dunder.

— Hvar låg den där gården?— I Dalsland, långt bort i ödebygden. Jag är född på ett ställe i närheten, och då jag för en tio år sedan var hemma som ung löjtnant, besökte jag ofta öfver-sten på hans gård Önne. Det går många historier om Döbeln som landtbrukare. Han ansågs som en mycket skicklig och driftig jordbrukare men rätt originell.

— Ja, det kan jag tänka mig.

— Många nya rön gjorde han. Så var han den förste som införskref tröskmaskiner och införde koppympning i trakten. Med egen hand koppade han sin son och böndernas ungar. Och på samma gång han gjorde sitt kaptensboställe till en mönstergård och lärde bönderna att rätt bruka jorden, var han också deras doktor, botade benbrott och huggsår och såg till sjuka. Och när de hade någon inlaga till tinget, kommo de till honom. Och han — den förre juristen — skref inlagor, så domarne baxnade, och han hjälpte de fattiga bönderna till deras rätt.

— Det är som kapten sa: en satans karl! mumlade majoren.

— Men hvad bönderna aldrig kunde lära sig begripa, var hans stora oegennytta. Fastän han själf ofta hade det ganska smått, tog han aldrig emot några skänker för sina tjänster. Allt som de i erkänsla kommo till honom med: smågrisar, kalfvar, ostar, skulle betalas. Men en gång lurade de honom.

— Hvaba! Lurade de honom?

— Ja. Döbeln hade åt en bonddräng — Flygarn

kallad — i en krånglig arfstvist vunnit en hel gård i stället för en fjärdedels, som drängen på sin höjd trodde sig ha rätt till. Det var för resten denne dräng, som på domarens förvånade fråga hvem som skrifvit inlagan, helt frankt svarade: »Åh, det har jag själf i min

enfaldighet gjort, nådig lagman.» »Nu ljuger du; klippsk är du, men här blir du efter.» Och domaren, som känt igen Döbelns stil, yttrade sedan till denne: »Mycket har jag sett, men aldrig har jag väl sett någonting bättre iden vägen än det öfverstlöjtnanten skref åt Flygarn. Jag hade själf icke kunnat utreda saken bättre.»

— Jaså, han är så skicklig och säker äfven i det fallet, sade major Fihlén och såg bakåt efter den lille mannen på den bruna hästen, som alltjämt höll sig i kolonnens kö och med kikaren för ögat följde kosack-flockarnes rörelser.

Dessa hade nu vuxit betydligt i antal och närmat sig på en fjärdingsvägs afstånd.

— Få se om det inte smäller, innan vi hinna fram till Siikajoki? mumlade majoren.

Han erinrade sig Adlercreutz' skrifvelse till Döbeln i Brahestad, och hvars ordalydelse han hört brigadadjutanten löjtnant Bamsay omtala: »Som hans excellens vill undvika affär, efter brigaderna i alla fall böra marschera i morgon, således äger brigadchefen sist uppbryta klockan 5»...

»Undvika affär!» morrade major Fihlén. När hade hans excellens någon annan åstundan än »undvika affär?»

Men om jag ser rätt, så torde snart »affär» knappast kunna undvikas.

— Hur var det med drängen? vände han sig plötsligt till kapten Dunder, som äfvenledes iakttagit Döbeln och de efterföljande kosackhoparne.

— Jo drängen, som tack vare Döbeln vunnit mycket mera än han tänkt sig, ville på något sätt visa sin erkänsla. Men att komma stickande med några kalfvar eller grisar visste han tjänade till ingenting. Nej, öf-verstelöjtnanten måste öfverrumplas med gåfvan. Nu hade han reda på Döbelns bekymmer för den förestående skörden. Och i hemlighet vidtalade han grannarne att tidigt en morgon gå ut och afmeja de mogna åkerfälten. Bönderna voro genast villiga att göra den tjänsten åt deras hygglige öfverstelöjtnant, som koppat deras barn, läkt deras huggsår och vunnit deras processer. Och rågen blef skuren. Icke förrän nästan allt var färdigt, märkte Döbeln deras förehafvande, då han frånkontorsfönstret kom att kasta en blick ut på åkrarne. »Hva' fan är det här för spektakel! brummade han och sprang ut till drängarne. Och nu måste dessa in och låta sig trakteras. I hela orten fanns icke en så omtyckt och aktad man som Döbeln.

— Ja, det kan jag tänka mig, brummade major Fihlén.

— När han om söndagarne åkte till kyrkan till exempel, skedde det på hans eget vis med en stor flakvagn ...

— Hvaba! Åkte han till kyrkan i en flakvagn?

— Ja. Och på den hade han alla sina pigor placerade. Han körde själf och alla flickor och gummor som anträffades under vägen togos upp, till dess han fick lasset fullt. Och så svängde ekipaget uppför kyrkbacken. Men mamsellen ...

— Hvilken mamsell?

— Hans fru, förstås.

— Är han då gift? Det visste jag ej.

— Nå, så riktigt gift är han ju inte precis. »Mamsellen» kallades hans hushållerska, en klockaredotter från Skaratrakten, mamsell Stina Ullström, en godhjär-tad, glad och kvicktänkt kvinna, väl ägnad att balansera Döbelns nyckfulla och uppbrusande sinnelag. Hemmet och gården och pigorna skötte hon utmärkt. Hur ursinnig han än var mången gång, kunde han inte annat än skratta åt hennes kvicka infall och lustiga syn på tingen. Han var varmt fästad vid henne och hade med henne en son.

— Hvar är hon nu?

— Hon hor med sonen på hans öfversteboställe, Friggesby, nära Helsingfors. Döbeln ville icke lämna dem kvar i Sverige, då han själf bosatte sig i Finland. Nå, »mamsellen» hon skulle alltid åka för sig i rack eller schäs till kyrkan, medan Döbeln själf for i väg med pigorna.

— Och de voro naturligtvis förtjusta.— Allt hans husfolk älskade honom, fast han var ganska sträng. Något slarf och söl tålde han ej.

— Nej, det fingo trosskuskarne noggrant märka i

går.

... Var det någon dräng till exempel, som visade sig lat och trög ute på fältet, vet majoren, hvad Döbeln då gjorde?

— Nä.

— Han klädde drängen i fruntimmershatt och förkläde och så fick denne gå bland pigorna och räfsa. Och det dref lättjan fortare ur hans kropp än prygel skulle gjort. Själf såg jag vid flera tillfällen dylika räf-serskor.

— Ho, ho! Drängen som pigesch . .. Utmärkt! Kunde sannerligen behöfva sätta mamsellhatt på somliga af karlarne här, brummade majoren.

— En annan gång, fortsatte kapten Dunder, blef jag vittne till en löjlig scen. Jag kom en dag ridande upp till Önne gård. Det regnade. Och utanför huset får jag till min förvåning se en snickare stå och arbeta vid en hyfvelbänk, medan en dräng stod bredvid och höll ett stort paraply öfver hans hufvud. Och allt eftersom snickaren flyttade sig, flyttade sig också drängen med paraplyet, så att icke en droppe vatten skulle spillas på arbetarens ömtåliga hjässa. Det tyckte jag dock var att drifva omtanken om folket väl långt.

— Visst, visst, mumlade majoren häpen.

...»Den latmasken till snickare satt i köket och

nötte bänk, då jag kom in», berättade öfverstelöjtnanten sedan för mig. »Men jag körde ut snickaren och ställde drängen bredvid med paraplyet. Och alla pigorna gapskrattade. En annan gång tänker jag munsjör snickare arbetar så i väta som torka.»

— Jaså, han var en så duktig landtbrukare, inföll major Fihlén.

— Majorn skulle sett hans lagård ... Feta, präktiga, välskötta djur och allesammans fina namn.— Hva' för något?... Fina namn!

— När man kom med Döbeln in i lians lagård, kunde man tro sig vara på en europeisk kongress. Där fanns furst Metternich, Talleyrand, Danton, Pitt, Josephine, Pauline, madame Sans-Gene — den sista en bångstyrig kviga — alla sina oxar, kor, får och grisar hade han gett namn efter samtida personligheter. Men rastjuren, kärleksguden, hette — Öfverstelöjtnanten.

— Det var nu också en idé. Men säj mej, gick han så upp i sitt landtbruk, att han glömde det militära?

— Visst icke. Han var mycket intresserad af sitt regemente först Västgöta-Dals sedan Skaraborgs. Dessutom läste han oerhördt mest gamla och nyare författare i krigskonsten samt skref långa afhandlingar i militära ämnen, som han skickade in till Krigsmanna-sällskapet. Äfven skref han politiska och filosofiska uppsatser, ibland till och med vers.

— Vers! Fy faen!... Det hade jag inte trott om mannen, utbrast major Fihlén.

— Åh, de kunde vara trefliga nog. Jag minns sär-skildt en. Det var strax han kommit till Önne. Han gjorde upp ett inventarium öfver gården och till det fogade han ett annat öfver sig själf:

»Ett hufvud, såradt utaf skott,

en rostig sabel utan balja,

ett ordenstecken som jag fått,

en söndrig hatt och slarfvig tröja,

ett reglemente och journal,

ett bläckhorn och en elak penna,

ett lijärta utan minsta kval

har himlen täckts mig endast lämna.

Med det jag nöjd och glad vill dö, sen först jag gift en vacker mö — och måtte den tiden snart komma!»

Major Fihlén hade intresserad åhört kapten Dunders deklamation.

— Det där var verkligen en ganska trellig vers, sade han kritiskt. I synnerhet början. Den är nästan likavacker och ordentlig som en journalförteckning. Det är som jag alltid sagt: Han är en satans karl, chefen.

— Och ett bevis därpå är bland annat, att han tre år före detta krigs utbrott fullkomligt klart förutsåg det.

— Det var märkligt.

— Han skref då, 1805, en lång uppsats om Sveriges gränser och dess försvarande, i hvilken han framlade en

noggran operationsplan till Finlands försvar, arméns mobilisering och rörelser. Till och med detta långa återtåg mot norr förutspådde han. Han fann det nödvändigt för att de spridda finska truppafdelningarne vid ett hastigt fientligt infall i landet skulle obehindradt kunna samlas. Äfven om Bonapartes krig mot Österrike, orsaken till hans framgångar, hemligheten i hans strategi samt den nödvändiga följden däraf: Österrikes nederlag, skref han flere djupsinniga uppsatser.

— Men en sådan man borde väl blifvit uppmärksammad af kungen och generalerna, inföll major Fihlén.

— Uppmärksammad blef han nog; men använd och befordrad, smekt af kungagunsten — ingalunda. Hans åsikter i militära saker sårade kung Gustafs fåfänga och verkade som en kritik öfver generalerna. Därtill kom hans oböjliga karaktär och rättframma, satiriska sätt — raka motsatsen till hofofficerens mjuka rygg. Det var klart, att en sådan person som Döbeln ej skulle vara gärna sedd. Man var litet rädd för honom och fruktade hans skarpa tunga. Yet majoren, hvad kung Gustaf sa', när han fick höra talas om den svåra operation, Döbeln måst undergå för såret i pannan?

— Nej.

— »Voilå un reméde pour une tete dure» — (se där ett godt botemedel för en tjurskalle!) »Tjurskalle», det var kungens och hofvets omdöme om honom, och det var för öfrigt icke så oriktigt. Men bara »tjurskalle» — långt därifrån. Hvarken Gustaf III eller hans generaler för att nu icke tala om hans något underliga majestät, vår älskade konung, Gustaf Adolf...Han körde själf och alla flickor och gummor togos upp.. .— Tst! Tst!...

Major Fihlén såg sig omkring med rädd blick.

... anade någonsin den starka viljekraften hos denne af plågor ansatte man, hans strålande intelligens, hans själs rikedom, hans utomordentliga förmåga. Jag som lärt känna honom och i åratal haft glädjen och äran af hans umgänge, får säga, att det finnes ingen man i Sveriges land och icke i något annat heller, hvilken jag beundrar och högaktar så mycket som Georg Karl von Döbeln, vår öfverste och brigadchef.

Major Fihléns ögon, som nästan lågo gömda under de buskiga brynen, blefvo allt rundare och större. Själf hade han ingen förmåga att kläda sina tankar i ord, och dessa tankar liksom hela hans grofhuggna, ärliga naturell voro för öfrigt af tämligen enkel beskaffenhet. Det var därför med en viss förvåning han åhörde kapten Dunders entusiastiska oration.

Denne hade talat sig varm och kinderna färgades af en klar rodnad lika mycket i följd af marschen som af tanken på Döbeln, hvilken kommit hans lättrörda själ att flamma upp.

Han skulle just börja ett nytt loftal, då smattret af en gevärssalfva hördes från kolonnens kö.

Alla: majorer kaptener, löjtnanter och soldater vredo hufvudena bakåt.

Kosackflockarne hade nu blifvit så närgångna, att de kommit alldeles inpå österbottningarnes kompanier. Dessa hade af den vaksamme brigadchefen kommenderats helt om och formerats på linie. Några välriktade salfvor och en choc af dragonerna voro tillräckliga att jaga kosackerna på flykten. Tydligen var dessas afsikt ej så mycket att angripa som att oroa kolonnen och fördröja marschen.

När soldaterna i rusthållsbataljonen hörde smattret, ryckte det till i dem och de gjorde på stället marsch.

— Har ni bly i hasorna, era trögbasar? ... Marsch! Gå på!... Marsch!... Har ni aldrig hört hvisslandetaf en kula förr, efter ni stocka er samman som dumma får? Marsch!... Marsch! dundrade major Fihlén och dref på kompanierna.

Han visste, att öfverbefälhafvaren förbjudit strid. De där små salfvorna voro endast skrämskott. Brigadchefen hade ju fått bestämda order att framför allt undvika affär. »Undvika affär»... Fy tusan!...

Och ursinnig röt han åt sin bataljon:

— Ingen stockning ... Marsch!... Jämna afstånd mellan kompanierna!

Österbottningarne hade åter formerats på kolonn och brigaden tågade ostörd vidare. Men Döbeln och dragonerna höllo ett vaksamt öga på fridstörarne.

Major Fihlén återtog samtalet med kapten Dunder:

— Jaså kungen sa: »Voilå un remiéde pour une téte-å-téte», när han fick höra talas om operationen.

— Något liknande, svarade kapten Dunder leende.

— Var operationen verkligen så svår?

— Ohygglig. .. Jag besökte Döbeln några dagar efter den och fick både af honom själf samt assessor Schultzenheim, som utförde trepaneringen, en beskrif-ning af densamma. Den ägde rum i midten af april 1791. Alltsedan nyåret hade Döbeln varit sjuk. Det började med anfall af den förfärligaste hufvudvärk. Och när Döbeln fick sådana anfall, brukade han stänga in sig på sitt rum tillsammans med en dräng. Mången gång tedde han sig då, som om han varit komplett galen. Han blef alldeles vild af raseri i följd af den outhärdliga smärtan i hufvudet. Så bulnade pannan och några beskärfvor värkte ut. Några veckors lindring och snart var det samma historia: benskärfvor värkte ut. Kulan, som träffade i skansen vid Porosalmi, hade ju icke haft någon starkare fart, i annat fall skulle Döbeln otvifvelaktigt blifvit dödad. Men den krossade pannbenet och intryckte skärfvorna; däraf den långvariga och ytterst plågsamma sjukdomen.

... I midten af april beslöt assessor Schultzenheim,efter rådgörande med Döbeln, att trepanering skulle ske. Först flåddes pannan. Bara den operationen tog 17 minuter. Blodflödet stillades och Uöbeln fick opiumdroppar. Två dagar därefter skedde självfva trepaneringen. I pannbenet ofvanför högra ögat borrades hål, först med spikbori’et sedan med ki*onan. Man kan tänka sig hvilken gräslig plåga .. .

— Brrr! bnimmade majoren.

... Pannbenet uppblöts och en stor benskärfva ut-togs. I 23 minuter varade opei'ationen, och medan den utfördes höll Döbeln en fickspegel framför sitt vänsti'a öga och åskådade manövern. Det visar en sinnesstyrka och en viljekraft. ..

— Det är som jag sagt: en satans karl!

... Trots sin själfbehärskning kunde han likväl icke återhålla starka jåmmeri’op. Alla försiktighetsmått voro vidtagna. Så hade man utanför huset, där han bodde — grefve Horns i Klaratrakten — bredt ett tjockt lager af halm, för att åkningen ej skulle förorsaka minsta darrning och kanske däraf föranledd olycka.

... I början af maj uppbröts pannbenet på nytt och nya benskärfvor uttogos. Så småningom växte öppningen tillsammans, ehuru den ännu icke är fullständigt läkt. Först i början af juni, efter sex månaders sjukdom, kunde Döbeln åter gå ut. Läkarne ansågo opei'ationen för ett mirakel; men kung Gustaf sa: Voilå un reméde pour une tete dure! Och så skratta’ han.

— Det var också nå’nting att skratta åt, mumlade major Fihlén.

... Men naturligtvis, fortsatte kapten Dunder, har denna långvariga och svåra sjukdom — och den är inte slut än — haft sitt inflytande på Döbelns sätt och lynne. Häftig och obändig och rätt nyckfull lär han alltid varit och värre har han naturligtvis blifvit genom plågorna. Tålamod är hvad han mest saknar. Men det är ju klart, att lynnet blir irriteradt genom denna värk i hufvudet, som han sällan är fri från. Värst är detvid blåsig väderlek, i synnerhet vid ostliga vindar. Är vinden sådan och bindeln kanske icke lagd riktigt till rätta, då är han icke munter att råka ut för. Det finns för öfrigt ett utmärkt sätt att få reda på hur hans lynne är för dagen.

— Hvad skulle det vara?

— Fråga blott på morgonen adjutanten, hur bindeln blifvit åtdragen. Då vet man, hvad man har att rätta sig efter. Ibland lossar han på den under ridten, då såret hettar, och tar upp några ekbitar...

— Hvaba? Ekbitar?

— Han bär alltid sådana särskildt tillskurna i fickan. När såret hettar, byter han om och lägger in några torra och kalla bitar. Jag har själf sett det vid flere tillfällen. Han är för öfrigt en konstig kropp att rida tillsammans med. Bäst som trafven går, kan han tvärstanna och sitta en lång stund tyst och stirra stint framför sig, grubblande på något. Så bär det i väg lika plötsligt igen.

— Ja, en egendomlig människa är han, det kan man nästan märka på hans utseende, inföll major Fihlén.

— Icke sant? Dragen ha blifvit ännu skarpare och mera utpräglade, sedan plågorna tryckt sin stämpel på dem. Viljekraft, mod och klart förstånd, som intet kan rubba eller bedraga, lysa ur hans anlete. Se denna kraftiga näsa, denna bestämda, hopknipna mun, dessa ögon, som kunna blixtra så hemskt under det svarta sidenbandet, de djupa vecken vid näsroten, de magra, tärda kinderna. Rakt fram! Icke en linie åt sidan eller bakåt, det är hvad hans ansikte tyckes säga. En märklig man är han för visso.

— En satans karl! mumlade major Fihlén, hvilket uttryck i hans mun tycktes innebära höjden af beröm.

Klockan led mot tolf och man hade hunnit till närheten af Hirvaskaari by, en half mil söder om Siikajoki.

Alltjämt följde kosackhoparne, som nu vuxit betydligt i antal.Major Fihlén, som under samtalet gång på gång riktat blicken bakåt, var verkligen nyfiken att se, hur denna uppvaktning komme att sluta, när brigaderna nu snart skulle gå i kvarter för att få sig en bit mat.

— Jag tänker, att de smäller snart, vände han sig till kapten Dunder. Trots hans excellens befallning att undvika affär, torde det knappast låta sig göra. Få se hur länge öfversten kan håll sig. Tålamod har han ju icke mycket, och de här tjutande kosacksvärmarne kunna reta upp blodet på en torsk.

— Ja, det blir nog samma historia som vid Yppäri och Viiret, svarade kaptenen.

— Ni är ju gift, kapten Dunder?

— Ja.

— Hvar har ni familjen?

— I Vasa.

— Jag kom att tänka därpå, emedan vi denna gången, om det blir strid, som arriergarde stå i främsta linien. Är ni icke orolig för er familj?

— Åh nej, de ha det nog bra i Vasa. De ryska officerarne lära uppträda rätt civiliseradt gent emot kvinnor och barn.

— Och fruarna och flickorna mot dem, har jag hört... Jag är gunås ungkarl, men ändå förargar det mig, att flere af de finska fruntimren ska visa ett sådant tillmötesgående och artighet gent emot inkräktarne. Det är gubevars dessas granna uniformer och smilande sätt som slår an. Somliga af småstadsfruarna lära ju blif-vit halft tokiga af förtjusning vid att få dansa med en rysk officer. Vi, finska björnar, äro kantänka icke nog fina och sirliga i maneren för de hoppetossorna, brummade major Fihlén och betraktade kritiskt sina grofva becksömsstöflar.

— Ja, en och annan har ju fått sitt lilla hufvud förvridet; men hvad beträffar min Ann-Sofi och syster Klara hyser jag ingen fruktan.

— Godt det.Öfver snöfälten norrut fingo de nu, sedan de passerat Hirvaskaari by, sikte på den tillfrusna Siikajoki-älfven med de skogklädda höjderna på norra stranden.

Anblicken erinrade kapten Dunder om den djupt inskurna hafsviken vid Yasa. Han såg sitt trefna hem vid stranden, omgifvet af en liten trädgård, med det is-belagda hafvet utanför. Klockan var tolf. Hvad gjorde Ann-Sofi nu? Säkerligen satt hon och syster Klara i salen. Kanske stickade de på strumporna, som de lof-vat honom. Och på golfmattan satt lilla tusserultan^ Annikan, med sina dockor och leksaker, medan Stina i köket skramlade med kastrullerna. I backen utanför fönstret pröfvade Kalle skidorna, som han fått till jul. Och Ann-Sofi, hans kära hustru, hans vän och glädje, lät strumpan falla ned i knät och såg ut öfver viken, öfver skogarne och

snöfälten långt bort mot norr, där en storväxt kapten gick stampande i snön bredvid sitt kompani...

Det kom ett bittert uttryck öfver kapten Dunders öppna drag och blicken mörknade.

När skulle han få återse de sina? När skulle marschen gå mot söder, mot hemmet? Nu var man hunnen ända upp till Siikajoki, icke långt från Uleåborg och gränsen. Se där syntes kyrkan på höjden och älf-ven nedanför.

Kolonnen hade nu nått ut ur skogen och marschen gick öfver en öppen dalsänka, som utgjordes af Siikajoki-älfvens forna flodbädd.

Plötsligt kom en officer framsprängande mot major Fihlén. Det var brigadadjutanten, löjtnan Ramsay.

— Order från chefen: Bataljonen gör halt och intar stridsställning i skogsbrynet på andra sidan dalsänkan!

Major Fihlén vände sig mot kapten Dunder och plirade:

— Nu börjas det!Kringrända.

Terrängen vid Siikajoki utgöres af en skogklädd landtunga, genom hvilken älfven, här omkring tusen fot bred, sökt sig ned mot hafvet.

I forna tider hade älfven fallit ut något längre åt söder. Dess gamla nu uttorkade flodbädd tinnes ännu kvar såsom en sank sänka och skiljes från det nya utloppet af en bred, skogbevuxen ås.

På högsta punkten af denna ås, strax norr om landsvägen från Brahestad till Uleåborg, ligger kyrkan; på andra sidan vägen Gertula gästgifvaregård och längre ned åt söder närmare älfven prästgården. Framför denna sträcka sig boställets åkrar och fält i öppen vidd ända ned till stranden.

Norr om kyrkan, djupt inne i skogen och ungefär halfvägs mellan denna och hafvet, är klockaregården belägen. Längst ut på udden ligger ett litet torp, Mah-kises.

På andra sidan älfven är strandremsan strödd med gårdar, bakom hvilka resa sig skogklädda höjder. I en sänka mellan dessa drar landsvägen mot Uleåborg. Strax norr om vägen ligger Pietula torp. Därifrån öppnar sig älfven i en bred bukt mot hafvet.

* *

*

I skogsbrynet på sluttningen af åsen mellan landsvägen och kusten hade major Fihlén fått sin bataljonplacerad. Kompanierna utvecklades i skyttekedja. Och snart smattrade en liflig gevärseld mot skogen på andra sidan flodbädden, där de ryska jägarne sökte tränga fram.

' ° 'ooøM

=> Ö '------------------------------ “

Siikajoki.

Kapten Dunders kompani befann sig längst ut på högra flygeln närmast hafsstranden. Lugn och upp-

TJnder sönderskjutna fanor. 8märksam höll sig kaptenen bakom linien, iakttagande soldaterna. Och märkte han, att någon yngling i ifvern och spänningen brände af sina skott för hastigt och utan noggrant sikte, var han genast framme.

— Seså, min gosse, lugn i stormen. Bättre skjuta en ryss än tio tallstammar. Sikta noga!

Hans muntra lon och oberörda sätt verkade dämpande på soldaternas upphetsning. Och snart gåfvo de sig mera tid till sikte och att säkrare iakttaga fienden.

Major Fihlén, som stigit af hästen och lämnat den åt sin ordonnans, kom gående mellan träden. Det här gick ju riktigt bra. Hans björneborgspojkar sköto säkert, och ryssarne skulle nog betänka sig två gånger, innan de satte öfver den gamla flodbäddens öppna sänka.

Han visste ordern, som Adlercreutz sändt Döheln: »Uppehåll fienden, till dess trossen hunnit undan!»... Den fördömda trossen hade naturligtvis råkat i stock-ning igen. Aldrig var det annat. Dessa lata, sömniga kuskar kommo ju aldrig tids nog i ordning.

Enligt hvad löjtnant Ramsay — adjutanten — berättat honom, hade brigadens bataljoner blifvit placerade så, att lifbataljonen, major Eek, befann sig på andra sidan landsvägen, utvecklad i jägarkedja i linie med hans egen; bataljon Grönhagen i reserv nere vid prästgården, österbottningarne vid kyrkan samt bakom dessa skvadronerna.

Vid Gertula gästgifvaregård stod löjtnant Gestrin med två sexpundingar och hade redan börjat attacken mot det fientliga batteriet, som afbröstat på landsvägen i skogsbrynet vid Pytilä midt emot.

Första brigaden hade redan afmarscherat norrut. Den tredje höll stilla på andra sidan älfven.

Snart var skogen så fylld af hvälfvande rökmoln, att man icke kunde urskilja mer än de tjugu närmaste skyttarne. Men allt tycktes gå bra. Och ryssarne aktade sig nog för att sätta öfver den öppna sänkan, där älfven förr gått fram.En stund knallade skotten muntert i skogen och blixtarne lyste mellan stammarne. Det var nästan som en lek. Både finnar och ryssar voro så väl gömda, att endast få blefvo skjutna. Det var icke fråga om attack, endast att uppehålla det påträngande ryska avantgardet under några timmar.

Major Fihlén stannade kvar hos kapten Dunders kompani ytterst på högra flygeln.

Han misstänkte, att Kulneff — ty det var väl denne som efter vanligheten ledde avantgardets rörelser — från hafssidan skulle försöka tränga fram genom skogen och anfalla brigaden i flanken. Man hade nu kommit under fund med den vaksamme kosacköfverstens knep: den flotta galoppen öfver isen förbi den finska ställningen för att sedan falla denna i flanken och ryggen. Älfmynningen brydde majoren sig icke om. Det var dragonernas sak, som vaktade bakom österbottningarne nedanför kyrkan. Men för skogen mellan landsvägen och hafsstranden bar majoren ansvaret. Och här vid kapten Dunders kompani var den viktigaste punkten.

Skjutningen hade pågått en stund. Majoren började märka oro bland skyttarne på kompaniets vänstra flygel. Han begaf sig skyndsamt ditåt. På halfva vägen möttes han af kaptenens ordonnans, som kom springande och rapporterade, att kompaniet anfallits i flanken af en öfverlägsen styrka.

Major Fihlén blef så häpen, att han i första ögonblicket hade svårt att reda upp situationen. Huru! Anfallna i sidan söder ifrån. Och han som väntat de ryska sidokolonnerna från norr och hafvet. Ryssarne måtte alltså på någon punkt ha satt öfver dalsänkan, kastat undan några af kompanierna och bitit sig fast i skogs-brynet på sluttningen af åsen. Men i så fall hotades ju kompaniet att afskäras från de andra trupperna. Här gällde det att hastigt gripa in, om icke en stor olycka skulle ske och hela kompaniet blifva fånget.

Ju närmare han kom, dess häftigare blef elden.Kulorna hvisslade om tallstammarne, grenar knäcktes, barken rök. Här och där hoppade en soldat i vädret och damp. Det var som ett skydrag af eld och bly brusat fram genom skogen.

Rak, med pistolen i hand stod kapten Dunder bakom linien. Denna hade förskjutits, så att den nästan bildade rät vinkel mot högra flygeln, och fått fronten mot söder och landsvägen. Det var tydligt, att ryssarne satt öfver gamla flodbädden och hotade afskära kompaniets förbindelse med bataljonen och kasta det ut mot kusten och hafvet till byte åt kosackernas pikar.

Ännu höllo finnarne ställningen, men oron var stor, och blixtarne från den ryska jägarkedjan syntes allt tätare och hastigare.

Då ljöd ett ångestrop:

— Yi äro omringade... kringrända!

Intet ord kunde vara farligare i denna stund. Det finns ingenting som oroar soldaten så mycket som ropet: Omringade!

Panik höll på att bryta ut. En och annan af kar-larne reste sig och ville fly.

Då hördes kapten Dunders stämma. Den klang som metall:

— Den förste som springer skjuter jag ned!

Och han höjde pistolen.

Icke långt från honom stod löjtnant Elgstjerna, tunn som en sticka, men rak och styf, äfven han med höjd pistol.

Karlarne lade sig åter ned och sköto med febril häftighet.

— Finns ingen annan hjälp än att slå oss igenom med bajonetten, vände sig kapten Dunder till majoren.

Denne nickade. Det var enda sättet och det måste ske snart, innan fiendens styrka blef öfvermäktig.

Han gaf order, att den högra plutonen skulle draga sig tillbaka.Under ständig skytteeld gick återtåget en bit in i skogen. Snart var hela kompaniet samladt.

Kapten Dunders röst:

— Hurrah! Fäll bajonett!

Och under stormande hurrarop liksom för att egga upp hvarandra och inge sig mod, rusade finnarne rakt mot den ryska jägarkedjans blixtar.

Oron, medvetandet om faran, ångesten att bli kring-rända och fångna, längtan efter kamraterna satte fart i karlarnes ben och gaf kraft åt stöten.

Likt en flock mordlystna djur störtade de fram genom skogen, medan kulorna hveno om öronen. Många stupade. Ingen märkte det. Nu voro de öfver ryssarne. Karl på karl stacks ned. De öfriga vräktes undan, hoppades öfver, jägarekedjan refs upp ...

Sida vid sida sprungo Andreas och Palmqvist.

— Kommer man helskinnad från det här gatloppet, så är det bra, tänkte Andreas.

Han sneglade på skrifvaren. Denne stirrade rakt framför sig, icke på de näfmaste träden och ryssarne utan som det föreföll på något mål långt borta. Geväret höll han krampaktigt med båda händerna och i någorlunda riktig ställning, så att bajonettspetsen åtminstone pekade framåt. Var han modig eller rädd, klok eller litet fnoskig — det kunde Andreas icke af-göra. En underlig själ var han. Många goda drag hade Andreas funnit hos förre skrifvaren, men också många konstigheter och besynnerliga ryck. Gud vet hvad han tänkte på. Men framåt rusade han i jämn fart, och kulornas otäcka hvisslande, som kunde komma en att skrika af nervositet, bekom honom icke det ringaste. Troligtvis hörde han det ej.

Som uppstigna ur jorden stodo plötsligt två ryska soldater tätt framför dem. Andreas, som hade ett skott kvar i pipan, stannade och sköt. Ryssen föll, träffad i bröstet.

Palmqvist såg en blank bajonettspets och någontinggrönaktigt bakom. Just som kan skulle stöta till, snaf-vade han. Bajonettklingah blänkte för hans ögon.

— Nu dör jag, tänkte han och föll framstupa.

Men intet stygn, ingen smärta.

Försiktigt vände han på hufvudet. Där låg ryssen. En ström af blod forsade ur munnen. Han hade fått skrifvarens bajonett rakt i gapet.

Förvånad öfver denna hjältedat, reste sig Palmqvist hastigt, tog upp geväret och sprang i fatt Andreas.

* ❖

*

— Majorens häst! Hvar är majorens häst?

— Fick ett skott och slet sig.

Majoren måste springa som de andra.

Jägarkedjan hade blifvit genombruten och återtåget

eller kanske flykten gick i full fart österut i en riktning mellan kyrkan och klockaregården. Från flodbädden hördes triumferande tjut. Det var ryssarne, som satte öfver den öppna platsen.

Fienden] trängde på. Då och då kastade sig fin-narne ned och sköto. Det blef ett ögonblicks andrum. Flykten fortsattes.

Major Fihlén skumpade framåt i sina becksöms^ stöflar och sin långa syrtut. Hur han svor öfver hästkraken som slitit sig, öfver ordonnansen, som släppt taget, öfver ryssarne som lurat honom, öfver sin tjocka mage och sin korpulens, öfver den fördömda snösörjan där man sjönk ned till knäna!

Ibland sökte han hejda de flyende.

— Inte så fort, era rackare!... Ni springer ju som galningar . . . Yänta . .. Hupp!

Han tog några skutt öfver tufvorna som en ofantlig kautschuksboll. Svetten dröp från panna och kinder, ansiktet glödde, sabelbaljan dunkade honom på benen. Andtruten och flämtande skumpade han efter sina flyende soldater.— Jag blir tagen. Di andra rackarne hinna undan, men mej tar di. Hupp! Vettskrämda kärringar ä’ di och inga soldater.

Språngmarschen saktades. Man hade kommit till en öppen plats i skogen, ett träsk.

Aprilsolen hade gjort isen så porös, att foten trampade rakt igenom. En och annan af soldaterna fastnade och kunde endast med möda komma loss.

— Nu borde jag då kunna hinna i fatt dem, tänkte majoren och rusade i fullt språng öfver.

Där satt han! Ena foten rakt genom sörjan ned i gyttjan.

Han gjorde ett våldsamt ryck. Andra foten sjönk

ned.

Nu började majoren skrika:

— Hallopp! Hallopp! Hjälp!

Korpral Kask och Matts kusk befunno sig i närheten. De sågo hans vånda.

— Rädda majoren! Rädda majoren! skrek Matts kusk och skyndade till.

Han högg i på ena sidan, Kasken på den andra. Efter några kraftiga ryck fingo de upp majoren.

Ena stöfveln satt kvar i gyttjan. Låt’en sitta! Hvem hade nu tid med toaletten.

En kula kastade hatten från majorens hufvud. Ingen märkte det. Med Kasken och Matts kusk under hvardera armen skumpade major Fihlén vidare.

Men nu voro de ryska jägarne tätt inpå. Skulle man icke snart nå Österbottens bataljon? Olyckan var att man höll på att kringrännas och därför icke kunde tåga rakt på kyrkan utan måste taga en omväg.

Skogen genljöd af brak, gevärskottens smatter, soldaternas eggande rop, då de sökte uppmuntra och lugna hvarandra, de sårades skri.

Djuren flydde förfärade. Framför kompaniet lupo räfvar, harar, vesslor, möss. Rjörnen vaknade i sitt ide och röt, vargen tjöt. Ekorrar hoppade från träd tillträd. Tjädrar och orrar flögo upp med dån. Taltrastar, bofinkar, hackspettar susade mellan grenarne.

— Den som vore en harpalt. .. eller en fågel! suckade majoren.

Han var så trött, att han endast med möda förmådde ta sig fram.

Att springa tre man i bredd i skog, var ingen lätt sak. Åter blef man efter. Allt närmare hördes ryssar-nes tjut. Men lämna majoren kunde man ju icke.

Då fick den praktiske Matts kusk en lysande idé.

Hastigt slet han sig ur majorens armtag. Ett stadigt grepp i stussen och ett i den höga kragen. Och nu bar det i väg med en annan fart.

Majoren grymtade och gjorde motstånd. Men det hjälpte ej. Matts kusk hade fått säkert tag och det släppte han ej. Matts satte klackarne i snön och tog spjärn, så majoren flög framåt som en liten tätting, en mycket tjock tätting utan stöfvel och hatt.

Kasken bildade eftertruppen. Och trots faran, trots ryssarnes tjut och flyktens häftighet spred sig ett bredt leende öfver hans platta drag.

Framåt gick det för full maskin och man höll nu samma fart som de andra.

Den iakttagelsen lugnade major Fihlén och kväfde stoltheten. Hufvudsaken var, att man kom fram, hur gjorde mindre. Skjuten eller dragen eller skumpande som en vettskrämd ko kunde just göra detsamma.

Nu hördes glädtiga rop. Och fram mellan tallarne bröto sig några kompanier österbottningar i jägarkedja.

De flyende upptogos af bataljonen. Kompaniet var räddadt ehuru med svår förlust. Återtåget slut. Ändt-ligen.

Soldaterna samlades. Och nu gick marschen i lugn mot kyrkan.

Major Fihlén torkade svetten ur pannan. Det kylde om hjässan. Han sökte efter hatten. Hvad nu! HadeEtt stadigt grepp...han tappat den? Med en resignerad suck virade han sin rödblommiga snusnäsduk om hufvudet.

På höjden vid kyrkan höll Döheln tillsammans med sina adjutanter. Då han fick se kompaniet, red han det till mötes.

Förvånad och harmsen betraktade han major Fihlén, som gick där röd, svettig, ursinnig, utan stöfvel på ena foten och med den rödhlommiga näsduken kring hufvudet.

— Har ni då tappat både stöfvel och förnuft? röt Döheln till honom.

Majoren gaf sin brigadchef en ettrig blick och morrade :

— Stöfveln tappade jag, och hatten tappade jag, men hufvet tappade jag inte. Vi höllo på att bli kringrända på yttersta llygeln, men kompaniet räddades, icke utan förlust. Hvar befaller öfversten vi ska’ gripa in?

— Nå, nå ... Kompaniet kan tills vidare stå här i reserv. Majoren beger sig till de andra afdelningarne af bataljonen och ser till, alt de bilda en sluten kedja med österbottningarne fram mot klockaregården. Jag tänker, att jämvikten därigenom blir återställd. Men skaffa sig först en stöfvel och en hatt.

— Stöfvel och hatt gör fan de’samma, brummade majoren.

En officer sprängde fram till Döheln:

— Rapport från major Eek, att en fientlig kolonn gått ned på isen och hotar kringränna vänstra flygeln.

I detsamma kom en granat susande och krossade hufvudet på officeren. Blod och hjärnmassa stänkte på Döbelns gråa rock från kragen nedåt skörten.

Det fientliga batteriet hade upptäckt gruppen på kyrkliöjden och riktat kanonerna ditåt.

— Där föll Erlingen, sade Döheln sakta.

Han såg nedåt den blodbestänkta rocken:

— Blodet får sitta kvar. Det skall påminna mig om en tapper mans död.

En dragonlöjtnant stormade uppför backen:

— Fyra kosackskvadroner i älfmynningen. Anhåller om order till attack.

Från löjtnant Gestrins batteri kom en ordonnans springande:

— Öfver halfva servisen nedskjuten. Ammunition tryter.

Och Döbeln gaf sina ordei', lugnt, klart, bestämdt. Det blixtrade under det svarta sidenbandet och munnen var hårdt hopknipen.

Men major Fihlén gick upp till prästgården för att få sig en stöfvel och en hatt. Och kanske också en kryddad snaps. Han tyckte, att han hade förtjänt den.Siikajoki.

I Pietula gård satt hans excellens i godan ro. Bordet var dukadt, maten framstäld. Köttsoppan doftade skönt ur den stora blåblommiga terrinen. Och i köket lade pigan upp de nykokta forellerna.

Men ännu dröjde excellensen med att gifva general-stabsherrarne tecken, att måltiden kunde begynna. Ännu stod han där borta vid fönstret med händerna på ryggen, sakta vaggande på den digra kroppen, och såg ut öfver trakten.

Från skogen bakom Siikajoki gamla träkyrka, en fjärdingsväg söderut på andra sidan älfven, syntes hvita moln stiga upp och dånet från Gestrins kanoner hördes ända hit till Pietula gård.

Strax förut hade hans excellens afsändt order till första brigaden, som var på väg mot Karlön, att göra helt om och vända tillbaka samt till tredje brigaden, hvilken stod på stranden midt emot kyrkan och prästgården, att tills vidare stanna där den var. Hufvud-saken var, att trossen med förråden kom undan. Andra brigaden höll nog fienden tillbaka några timmar. Döbeln var en säker karl, fast bra obehaglig att ha och göra med.

Och i känslan af att allt var väl ordnadt, snurrade hans excellens med tuminarne bakom ryggen och skådade med välbehag på den vackra vintertaflan: den tillfrusna älfven, de buktande, snöhöljda stränderna, solen som satt och skrattade strax ofvan skogarne i väster,de hvita molnen bakom kyrkan, som gåfvo lif och karaktär åt det ödsliga landskapet.

— Jag är hungrig som en varg. Hva' tusan få vi inte börja för! hviskade generalmajor Aminoff till en af stabsofficerarne.

Alltjämt snurrade tummarne på ryggen. Ändtligen vände sig excellensen om och bjöd med en älskvärd gest herrarne att sitta ned.

Soppan befanns utmärkt — litet mera peppar kanske, men det var lätt afhjälpt. Forellerna voro, underbart nog, tillräckligt kokta. Som hans excellens' egen kock lagat den fransyska såsen, var denna utan anmärkning.

— Och hvad har lilla vännen till efterrätt? frågade den kakälskande fältmarskalken unga frun, som serverade.

— Munkar.

— Äpplemunkar kanske? Delikat!

Unga frun försvann och kom tillbaka med ett fat brännheta, gulgräddade munkar.

Excellensen satte servetten till rätta och sög på tungan.

— Delikat! Mon compliment, madame!

Men . . .just som hans excellens varligt lade en skönt doftande äpplemunk på tallriken, inträdde hastigt en officer:

— Fientligt rytteri i älfmynningen. Synes ämna attack mot stranden.

Alla rusade upp och till fönstren.

Borta på isen, där älfven vidgade sig mot hafvet, syntes en lång linie af ryttare. Genom kikarne kunde iakttagas,

att de utgjordes af både kosacker och husarer. Spetsen hade redan formerats till skvadroner, som galopperade mot stranden i riktning mot Pietula gård.

Alla middagsgästerna hlefvo med ett tag stopp mätta. Ingen tanke på äpplemunkar, lilla kaffekoppen efteråt och den sköna cigarren.Aminotf tog befälet. Stabsvakten och trossbetjäningen kommenderades ned till stranden. Ett par partikanoner riktades in. Och när skvadronerna kommo muntert galopperande, fingo de sig några salfvor, så de vände och spridde sig som när man kastar ut en näfve korn.

Utmed linien af kosacker och husarer syntes en ryttare på en svart häst ila fram.

— Kulneff, yttrade någon till hans excellens.

Kulneff!

Hans excellens gaf genast order om att stora släden skulle spännas för.

Då fältmarskalken med staben åkte förbi Adlercreutz, som höll på landsvägen strax ofvanför älfstranden, vände han sig till denne:

— Generaladjutanten öfvervakar truppernas rörelser. Så snart trossen är i säkerhet och återtåget obehindradt kan fortsättas, äger andra brigaden att draga sig tillbaka. De öfriga brigaderna följa.

— Skall ske, excellens.

Och så åkte hans excellens vidare norrut mot Uleå-borg.

* *

*

Klockan half sex erhöll Döbeln Adlercreutz' bud, att han icke längre behöfde hålla ställningen utan kunde fortsätta reträtten.

Det var på tiden. I fem timmar hade hans bataljoner kämpat i jägarkedja, redan förut tröttade af en marsch på tre mil.

Kapten Grönhagens bataljon, som stått i reserv vid prestgården, hade fått rycka fram i första linien för att afvärja kringrännandet af vänstra flygeln, och kapten Dunders kompani hade efter en kort hvilorast åter gått i elden.

På en ny häst med en ny hatt, en ny stöfvel och en liten kryddad sup skönt värmande magen hade ma-jor Fihlén begifvit sig till sin bataljon, argare än någonsin. Den här gången gaf han sig den lede på, att ryssarne icke skulle lura honom. Och hans bataljon behöll sin ställning.

Hur än de ryska jägarne attackerade, hans björne-horgska gossar lågo där de lågo bakom tallstammar, stubbar och stenar och Kulneffs infanteri kom ingen vart.

Men patronväskorna blefvo allt tommare. Gång på gång sändes bud till majoren än från det ena än från det andra kompaniet:

— Ammunition fattas... ammunition fattas!

Major Fihlén blef ursinnig vid dessa ideliga klagovisor.

— Jag kan väl för faen inte värpa patroner heller... Ni får spara på dem, röt han till ordonnanserna.

Ändtligen kom bud, att brigaden kunde draga sig tillbaka. Lugnt och i bästa ordning utrymde Dö-beln ställningen. Midten af infanteriet och de båda kanonerna, som måste bröstas upp med infanteriets hjälp, då nästan hela servisen hade stupat, drogo sig tillbaka förbi kyrkan. Högra flygeln gick genom den djupa skogen mellan kyrkhöjden och klockaregården, nådde älf-stranden och slog in riktningen mot Pietula gård. Vänstra flygeln hade svåraste marschen. Denna gick öfver det öppna fält, som utgjordes af prästgårdens ängar och åkrar. Men äfven dessa bataljoner nådde i god ordning stranden, dock icke utan förlust, och fastän officerarne upprepade gånger måste hålla soldaterna tillbaka.

De ryska jägarkedjorna och batteriet följde hack i häl, till dess den nya linien på motsatta älfstranden öppnade eld och hejdade dem. Andra brigaden gick igenom linien, samlåde sig och marscherade norrut.

Sedan första brigaden återkommit, hade Adlercreutz ordnat ställningen nedanför skogshöjderna på östra älfstranden. Norr om landsvägen stod första brigaden med åbolänningarne och Nylands lifbataljon, söder omvägen ända ned till Lahdinpirä torp tredje brigaden med Tavastehns regemente och en bataljon nylänningar.

Det ryska batteriet hade bröstat af på kyrkhöjden och öppnat eld mot det midt emot stående finska, medan infanteriets jägarekedjor bredde ut sig på en lång linie utefter stranden.

Nu ansåg Kulneff, som förde befälet, tiden inne att vinna spelet. Han lät ett par af högra flygelns kompanier gå ned på isen och rikta ett anfall mot tredje brigadens vänstra flygel vid Lahdinpirä torp. Men där mötte Tavastehus jägare, som besatte skogsbrynet och hejdade framryckandet.

I samma stund Döbelns bataljoner tågade tillbaka öfver älfven, störtade hela det ryska kavalleriet, kosacker och husarer, som hållit på isen bakom udden vid Mahkises torp, fram och kastade sig öfver öster-bottningarne på högra flanken. Dessa gjorde front mot älfmynningen och understödda af Nylands dragoner samt åbolänningarnes jägarekedja vid Pietula, drefvo de kavalleriet tillbaka. Kosacker och husarer vände för att kort därpå göra ny attack.

I backkrönet midt emot kyrkan höll Adlercreutz med sin stab.

Han vinkade till sig en af adjutanterna:

— Rid bort till öfverste Gripenberg och säg honom, att tredje brigaden nu kan börja återtåget!

Klockan led mot sju och solens gyllene skifva snuddade vid skogsranden i väster.

Andamålet med striden var vunnet. Trossen hade hunnit undan och återtåget kunde obehindradt fortgå.

Men ännu dröjde Adlercreutz kvar där uppe på backen. An riktade han kikaren mot norr, än mot söder. Och till sin förvåning märkte han, att ryssarne börjat breda ut sin linie ända från Mahkises udde ned till Soini torp, ett afstånd på öfver en fjärdingsväg. I midten domnade gevärselden af och batteriet på kyrkhöjden var icke såhögröstadt som i början, men flyglarne tyckes fa förstärkning.

Plötsligt sänkte Adlercreutz kikaren och vände sig hastigt till officerarne, som höllo till häst bredvid honom.

— Mina herrar, ögonblicket är kommet. Fienden har försvagat sin center och jag skall med Guds hjälp försöka spränga den.

Han gaf snabbt sina order. Stabsofficerarne sprängde bort och snart hade alla afdelningarne kännedom om nyheten. Den mottogs med dånande hurrarop.

Major von Herlzen vid Nylands jägare och löjtnant Kihlström — han som var i elden vid Viiret — fingo order att börja attacken. Med hvar silt kompani rusade de öfver älfven mot kyrkbyn.

Innan de hunnit öfver, blänkte den ryska jägar-kedjans bajonetter fram i skogshrynet vid stranden. Men trots att de voro endast två kompanier, läto de sig intet förskräcka. Icke en blick tillbaka, icke en tvekan. Rakt mot fiendens skytteeld på ömse sidor om stugan vid färjstället nedanför kyrkan gick språngmarschen. Gång på gång stupade en karl. Här en, där en. Isen prickades af en rad af fallna. Löjtnant Kihlström, som kämpat så käckt vid Ypperi och Viiret under den tung-stöflade von Essens kommando, träffades af en kula midt i pannan. Han snurrade rundt ett hvarf och föll. Andre löjtnanten tog befälet. Hurrah, hurrah! Fäll bajonett! Hugg in! Och med svingande fart gjorde finnarne bajonettanfallet.

En bataljon åbolänningar kastades fram. Andra kompanier af Tavastehus’ och Nylands regementen följde. Ett och annat hejdades och vek för ett ögonblick tillbaka, då ryssarne störtade ned för älfbranten och mötte. Isen liknade golfvet i en balsal vid figuréerna i fransäs, Och bakom på strandkrönet spelade musiken: Hesse-lius’ batteri.

Fyra blåsare hade han. Fyra dånande tuhor. De

Under sönderskjutna fanor. 9ryska spelemännen på backen midl emot blefvo generade och tystnade.

Men musiken räckte till ändå, både för kompaniernas figuré och för dragonerna, som ute i älfmynnin-gen dansade polska med kosacker och husarer.

Snart var kyrkhöjden stormad och skogen mellan kyrkan och prästgården rensad. Det gick som en klappjakt och ryssarne lupo som harar undan drefvet.

Den muntre major von Hertzen var muntrare än någonsin. Det här var en annan dans än promenad-polonäsen norrut.

Efter att ha lämnat befälet öfver kompaniet åt kaptenen, satte han sig i spetsen för ett annat.

Marschen gick mot prästgården. En rysk afdelning kom nedtågande på isen. Då fick major von Hertzen ett af sina lustiga infall.

— Halt!... Gevär på axeln! Gif akt att skratta! kommenderade han plötsligt.

Till ryssarnes häpnad stannade finnarne helt tvärt och brusto ut i skallande gapskratt. Hvad var meningen? Hade man gjort någon dumhet, någon felaktig och löjlig manöver? Hvarför skrattade finnarne så försmädligt?

Förgäfves undrade de ryska officerarne öfver anledningen till denna plötsligt påkomna munterhet. Troligtvis hade de begått någon faute. Och efter några ögonblicks tvekan vände ryssarne och lomade som skamsna hundar tillbaka upp på stranden.

Vid Hesselius’ batteri skötte Jussi -— Gammelmors sonson — viska och krutpåsar. Det var ett stiligt yrke att vara artillerist. Det var ett skjutvapen som hette duga: den tunga, svarta kanonen, som drogs på släde likt en fet excellens och var föremål för allas aktning och omvårdnad. Hur han bölade och spydde eld och rök. Hur han arbetade så han blef varm och måste svalkas med våta dukar och snö. Och hvilken respekt det var med den tunga kolossen. Blott han visade sittsvarta gap i en skogsglänta flydde jägare och kosack tjutande och rädda. Jussi älskade sin kanon. Den var för honom som ett trofast djur. Han smekte den, putsade och ryktade den och gjorde gapet rent och blankt. Och för hvarje gång han skött om den, tyckte han, att den brummade med allt vackrare röst. Det var som den velat visa sin tacksamhet. Det var som den frustat af belåtenhet.

Nu stod Jussi vid sin kanon. De voro fyra stycken, fyra svarta sexpundiga bestar, hvar och en uppvaktad af sin tjänarflock. Bredvid sitt batteri höll be-fälhafvaren, den lille svartmuskige löjtnant Hesselius, på sin hvita häst, ledande, öfvervakande striden.

I början hade Jussi liksom de andra karlarne varit nog så rädd och orolig, och för hvarje gång manskapet såg en granat komma flygande, hukade de sig instinktmässigt ned.

Jussi till och med blundade, och i det ögonblicket var han icke mera värd att tjäna vid artilleriet än en blind kattunge. Först då krevaden dånade i hans öron, tittade han upp. Granaten slog ned ett godt stycke bakom batteriet. Det lugnade honom.

Men när nästa kom, var det åter att kröka rygg.

— Tror ni, att ni hälsa på era husbönder, eftersom ni buga så artigt. Inga bugningar för fienden! Jag ser, hur de ryska officerarne där borta stå och gapskratta åt er, utbrast Hesselius, som satt där kapprak på hästen med kikaren för ögat.

Det hjälpte. Finnpojkarne skämdes och snart skötte de sin syssla utan att låta störa sig.

Nu riktade ryssarne bättre. Gång på gång slog en granat ned i batteriet och stänkte kring skärfvor som när en sten kastas i en gyttjepöl. Där föll en karl, där en. Det röda_ blodet lyste i snön. Kvidande och jämrande buros de sårade bort. Det var icke tid att tänka på smärta och död. Nya skott. Viskan i röret. Projektil och krutpåse in. Luntan till fänghålet. Pang!Och fräsande med en eldstråle efter sig flög granaten mot det fientliga batteriet.

Plötsligt fick Jussi se ett barn, en liten fem års flicka, komma utspringande ur en af stugorna vid stranden och skynda utåt isen, tvärs öfver hvilken elden från batterier och jägarekedjor möttes.

Barnet hade redan hunnit ett långt stycke från stranden utan att någon i stugan tycktes ha märkt det.

Men nu kom hastigt en kvinna utspringande. Hon såg sig omkring. Och när hon varseblef barnet ute på isen, gaf hon till ett rop och störtade efter.

Kanonerna dundrade, gevärsskotten smattrade. Röken böljade öfver älfven.

Kvinnan hörde intet, såg intet utom sitt barn, som sprang rakt mot det fientliga batteriet.

Man ropade till henne:

— Akta er! Ni blir ihjälskjuten.

Ett ögonblick vände sig kvinnan om. Då såg hon kanske eldstrålarne från kanonerna. Hon förstod, att faran var stor. Och till skydd —kastade hon förklädet öfver hufvudet och rusade vidare. Barnet... barnet!

Jussi och hans kamrater töfvade med laddningen. Ett skott var färdigt, men konstapeln tvekade att föra den brinnande luntan till fänghålet. Det kunde ju träffa barnet där ute på isen.

Då ropade Hesselius:

— Inställ elden ett ögonblick!

Batteriet tystnade.

Nu hade kvinnan hunnit ifatt barnet, bon ryckte det häftigt till sig, tog det i sina armar och sprang tillbaka till stranden.

Äfven det fientliga batteriet hade inställt sin eld. Och på ömse sidor om älfven stodo officerare och manskap och sågo intresserade efter modern, som sprang med sitt barn.

Ändtligen hade de nått stugan.Inställ elden ett ögonblick!— Klart till nästa skott!

Och åter dundrade kanonerna, eldstrålarne sprutade ur mynningarne och kulorna susade öfver älfven.

* *

• *

Skymningen kom. Det blå dunklet föll öfver skog och snöfält, men ur stranddungar och huskar utefter hela älfven från Mahkises torp i norr ned mot Soini blixtrade det alltjämt.

Kyrkhöjden var tagen, batteriet tystadt och centerns iägarkedjor undanvräkta.

Nu gingo ryssarnes flyglar fram till nya angrepp för att reparera skadan i midten.

På svenskarnes högra flygel vaktade åbolänningar, på den vänstra tavastlänningar. De förra fingo god hjälp af de två kanonerna vid Pietula gård.

Ryssarne riktade sin eld framförallt mot batteriet. Hästar och betjäningsmanskap skötos ned. Men då kanonerna skulle ändra ställning för att undgå den förödande elden, grepo infanterisoldaterna in och släpade gladeligen på de tunga bestarne.

Båda tlyglarne kastades tillbaka, den vänstra in i skogen och utåt hafsviken, den högra mot Gertula gäst-gifvaregård.

Här hade några ryska kompanier förskansat sig och gjorde ett sista förtvitladt motstånd.

Gården var som de flesta bondgårdar i Österbotten helt och hållet sluten. Åt ena sidan boningshuset, åt de andra uthusen, alla byggda in i hvarandra eller förenade med höga plank. Porten tillbommad och barri-kaderad.

Bland de kompanier, som togo sin tillflykt till gäst-gifvaregården, var äfven det, till hvilket korpral Peter

Petrowitsch, Jeroschka och Iwan hörde.

Genast då ryssarne kommit in, barrikaderade de porten. Slädar, tunnor, lårar, allt lämpligt, som de i hast kunde få tag i, staplades upp.Därpå skyndade soldaterna till fönstren. Två, tre skyttar ställde sig i hvarje. Men ändock blef det en femtio man öfver, för hvilka icke fanns plats.

Dessa störtade till uthusen, refvo upp torf- och spåntaken, höggo hål på väggarne, så att skottgluggar bildades. Inom få minuter hade de händiga ryssarne af den fredliga gästgifvaregården gjort en respektabel fästning. Nu kunde finnarne komma. De skulle få ett eldigt mottagande.

Och de kommo också. Med sin major, den stor-växte grofhuggaren von Essen, stormade en bataljon tavastlänningar mot Gertula gård.

Här hade vid stridens början Döbeln haft sitt batteri, som beskjutits af det vid Pyhtilä midt emot öfver flodbädden afbröstade ryska.

I den tilltagande skymningen kunde man ännu se, hur kulorna och granaterna härjat bland tallarne. Flere träd voro knäckta som träffade af blixten, stora grenar afskjutna och här och där i snön lågo döda finnar. En häst, som fått en granatskärfva i buken och på hvilken inälfvorna runnit ut, låg ännu och sparkade i döds-ryckningarne.

Öfver lik och fällda stammar rusade tavastlännin-garne fram.

Men knappt hade de lämnat skogen och kommit ut på åkern framför gästgifvaregården, förrän de mot-togos af ohygglig gevärseld. Ur hvartenda fönster, ur tak och väggar blixtrade det och en skur af kulor östes öfver de stormande.

Hade skogen gått ända fram till byggnaderna, skulle företaget varit lättare, nu var det förenadt med stor fara.

Major von Essen, som denna gången var lättare på foten än i snön vid Viiret, hejdade sig i språnget och såg sig om. Gud sig forbarme, en sådan manspillan! Innan bataljonen hunne fram och fått porten sprängd, skulle hälften vara nedskjuten. Det dugde ej.— Marsch bakåt! Tag betäckning af skogen! Första och andra kompanierna bilda jägarkedja och beskjuta gården! kommenderade han.

Det tredje fingo order att sprida sig rundt gården och afskära fiendens återtågslinie.

Nu skickades en tropp att från närmaste håll hämta en kanon.

— Sannerligen får man inte underkasta den strunt-gården en formlig belägring, brummade von Essen.

Snart voro soldaterna tillbaka, ifrigt dragande en trepunding på en släde. Hästarna hade skjutits. Kar-larne fingo tjänstgöra som dragare.

Inom få minuter var kanonen inriktad mot gården. Några välriktade skott. Och porten var sprängd.

Nu stormade finnarne på nytt. Det var som att springa genom ett skydrag af eld. Men ingenting kunde längre hejda dem.

Snart voro de inom porten och i husen. Ryssarne gåfvo sig fångna.

Bland de tagna voro äfven korpral Peter Petro-witsch, Jeroschka och Iwan. Den sistnämnde föreföll ovanligt modfälld och ängslig.

Peter Petrowitsch hånade honom.

— Hvad du ser ledsen ut! Tror du kanske vi bli hängda med de’samma?

— Nej, men . . . men ...

— Ho, ho! Jag förstår. Du är rädd att möta den där lille fennipojken.

— Rädd! upprepade Iwan något osäkert.

— Heikki hette han visst. Vete helgonen hvar han nu är.

— Rymma lyckades den rackarn, inföll Jeroschka.

— Och nu har han väl sökt upp sitt kompani. Ja, ja. Det mötet, Iwan, blir kanske angenämt för honom, men knappast för dig, menade korpralen.

Iwan teg.

Hans grå ögon voro dunkla af ångest.Striden var slut.

På alla punkter hade de ryska afdelningarne blifvit kastade tillbaka och skingrade. I upplösta hopar flydde de, somliga genom skogen, väster om kyrkan och prästgården, andra uppåt älfven, andra utefter hafsstranden.

Kulneff svor som den hedning han var. Och långt ute på hafsisen hördes i den mörknande vinterkvällen kosackernas tjut:

— Ih!... Ih! Nu gaf oss svensken en het pipa.KAP. XI.

Niklasons ridt.

Albert Niklason, dragonlöjtnant, tjugufem år, res-, lig, välväxt, med knollrigt, uppstruket, brunt hår och ljusbruna tyvärr något i rödt stötande mustascher, stod en morgon några dagar efter striden vid Siikajoki i skva-dronens kvarter i Lumijoki kyrkoby och rakade sig.

Dagen förut hade han haft ett hallå med kärringen, en af de smutsigaste och fulasta österbottniska häxor, han ännu råkat ut för. Efter mycket besvär hade han fått sitt rum någorlunda sopat och dammat, och till kärringens förskräckelse och veklagan hade han brutit upp de igenspikade fönstren och öppnat dem på vid gafvel.

Karlarne fingo order att elda upp badstugan, och han hade tagit sitt heta ångbad, piskat sig med riset och rullat den rödskållade kroppen i snödrifvorna.

Nu stod han framför en spegelbit och rakade sig. Hans grofskurna ansikte med den tjocka näsan och de något för fylliga kinderna sken af belåtenhet. Han var nöjd med tillvaron och glad att ha kommit ifrån släng-polskan med kosackerna utan så mycket som en rispa, hvilket var ett underverk. Men i krig ske så många underverk. Så det var ingenting att grubbla öfver.

Knifven var dräglig och tvållöddret tjockt. Det enda han svor öfver, var den smutsiga kopp, hvari häxan gifvit honom det varma vattnet.

— Ja, ren, rakad och nykter ska mänskan vara. Se’n må själen vara svart som sot. Men detta är detförsta om också icke det förnämsta, tänkte han, medan det blanka knifbladet gled öfver skinnet.

Hvart han kom, på en rekognosceringsridt som i skvadronen, förde han sina rakdon med sig. Han tålde icke stubben, som så mången af de finska officerarne. Den gjorde honom arg, otreflig och hade ett högst för-därfligt inflytande på hans själ. Slät om hakan skulle han vara. Och när han högg in på kosackerna var det icke uteslutande för att döda dem som fiender utan lika mycket för nöjet att dräpa de stinkande, skäggiga be-starne.

... Ja, rakad och rentvättad skulle människan vara. I det fallet var han en hedning.

Han gjorde en volt i tankegången och kom plötsligt att erinra sig dessa välmenta läsare, dessa beskedliga seminarister, svettandes välvilja och människokärlek, odrägliga genom sitt sätt att lägga sig i andras görande. Deras själar voro så rena, så rena — men hur var det med tröjorna och strumporna? Och dessa psalmer, som de ideligen sjöngo i sina illaluktande kapell! Ännu aldrig hade han träffat på en form af kristendom, så groft materialistisk, så krass — föreställningar om ett sjudande svafvelhelvete och en himmel med gator af silfver och guld, på hvilka de fromma själarne, kärringar och gubbar — skön procession! — gingo i rad med palmer i händerna rundt, rundt, ideligen sjungande, medan Gud Fader och Sankte Per sutto sömniga på hvar sin tron — den ena något större än den andra — och nickade i takt med sången.

Deras religion föreföll honom till stor del vara klena hjärnors oförmåga att bedöma orsak och verkan, oförmågan att förstå, att såväl fysiskt som andligt lif var byggdt på lagar, att lifvets väsen var Lag.

När töcknet kom, när grundvalarne vacklade och bjälkarne sprungo, när nerverna brusto och hjärna och hjärta fylldes af ångest likt mörkrädda barn, då var deticke att ödmjukt söka reda ut orsak och verkan utan genast kasta sig ned i syndapölen och skrika.

Och dock hvilken förunderligt styrkande makt i uppriktig bön och tro! Men den borde vara en privatsak, och den skulle icke vara förenad med denna egenrättfär-dighet, denna ofördragsamhet, denna ränkfullhet, högfärd och fåfänga, som känneteckna så många bland de så kallade läsarne. Ett smutsigt släkte!

De voro halfblinda människor, för hvilka en stor del af lifvet mist sin skönhet.

De voro renlifsmänniskor, sade de. Rena? De blefve icke rena hvarken till själ eller kropp, om de så stode femti gånger på hufvet i Jordan.

För att själen skall vara ren, måste den ha sinne för skönhet — i lif, natur, konst — och det är hvad dessa människor mest af allt sakna . ..

Nu var rakningen afslutad och han sköljde bort tvållöddret i det kalla vattnet. Så tog han på uniformsrocken och ställde sig i det öppna fönstret.

Dragonlöjtnant vid andra brigaden! Ja, det var ett annat lif än att ligga i Uppsala. Det här. ..

Det knackade på dörren. En officer trädde in.

— God dag, Gyllenbögel!

— God dag! Du är kallad till generaladjutanten. Skall genast infinna dig.

— Det va'... Vet du hvad han kan vilja mig?

— Nej.

— Vänta så få vi sällskap. Jag skall endast spänna på mig sabeln.

Och strax därpå gick dragonlöjtnant Albert Nikla-son att inställa sig hos öfverste Adlercreutz, som tagit sin bostad i Lumijoki prästgård.

Då Niklason inträdde, satt Adlercreutz och skref. Öfver dennes axel kunde han se papperet, på hvilket generaladjutanten icke utan besvär formade sina stora, något otympliga bokstäfver.

Rummet var tämligen stort, två fönster med utsiktDå Niklason inträdde satt Adlercreutz och skrefåt den milsbreda hafsviken samt åt Uleåsalos kyrka och by på udden tvärs öfver. Ytterst enkelt möbleradt, en fattig kaplansbostad i nordligaste Österbotten. På en krok vid dörren hängde generaladjutantens gråa kappa samt den plymförsedda ofantliga båthatten. Några kartor lågo utbredda på bordet framför pinnsoffan. Af böcker kunde endast upptäckas Nya testamentet. På nattduksbordet låg en tidning. Niklason visste, att Adlercreutz endast hade ringa beläsenhet och icke sinne för sådant. Annat var det, när man kom in till Döbeln. Där funnos alltid böcker strödda på .bord och stolar. Det var ett be-hof för den lille grubblande öfversten, i hvars lifliga hjärna idéer och planer ständigt trängdes, att föra böcker med sig, äfven om han icke fick mycken tid öfrig att bläddra i dem. Men hände det, att en synpunkt, ett förslag föll honom in, och boken med upplysningar, fakta och siffror icke genast fanns till hands, blef han ursinnig och kunde gorma och svära som en kosack, hvars vodkaplunta man röfvat. Och hvilken blick Döbeln gaf en, när man trädde in i hans rum! En blick som ett skott. Och det skottet gick rakt igenom en. För de ögonen, som blänkte under det svarta sidenbandet, fanns ingen hemlighet. Och icke var minen vidare välvillig. Butter och tvär. Men likväl blef hjärtat varmt, när man såg de tärda dragen, där lidandet ännu dröjde kvar, och den kärft hopknipna munnen. Och hvad han sade, blef åtlydt, ögonblickligen, i glädje och med en känsla af ära. Men förtrolig var han icke.

Då var Adlercreutz lättare att komma nära.

När han nu vände sig om på stolen och betraktade den unge löjtnanten med en välvillig, litet skälmaktig min, föreföll han denne som en hygglig onkel, inför hvilken man med stor utsikt till hjälp ehuru icke utan skrapa

skulle kunna bekänt rätt lättsinniga löjtnantskulder.

— Jag har nyss fått ett bud från kaplanen Mellin i Revolaks, att ryske generalen Bulatoff ankommit dit med en styrka af omkring 2,500 man, infanteri, kaval-leri och några batterier, som förlagts i trakten. Själf har generalen med stab tagit in i prästgården. Förmodligen är det samma styrka, som rapporterats från Kuopio och som väl nu ämnar förena sig med de under Tutschkoff och Rajevski i Siikajoki förlagda trupperna.

Niklason stod i stram gifaktställning, uppmärksamt lyssnande.

... Men det är detta, vi ska försöka hindra, fortsatte Adlercreutz. I Temmes, fyra mil sydost härifrån, befinner sig öfverste Cronstedt med fjärde brigaden. Löjtnanten rider' till Temmes — ni bör kunna vara där i kväll — och tillsäger öfverste Cronstedt från mig att genast bryta upp med sin brigad och marschera till Paavola, där han torde kunna inträffa i morgon bittida. Det är den 25 april i dag, alltså den 26 på morgonen är öfverste Cronstedt i Paavola, där han erhåller vidare order. Det är meningen, att vi samtidigt, jag norr ifrån, han söder ifrån, skola angripa Bulatotf vid Revo-laks, och så ... pang!

Adlercreutz slog ihop händerna med en smäll.

... ha vi honom fångad som fisken i ett nät. Jag tänker Tutschkoff och Rajevski få vänta på förstärkningen. Har löjtnanten förstått?

— Fullkomligt, öfverste.

— Godt! Jag medskickar intet bref. Se till, att ni icke råkar ut för några kosackpatruller, som strölva omkring litet hvarstädes. Alltså: i kväll är ni hos Cronstedt i Temmes, och i morgon bittida är han i Paavola. Farväl!

Niklason gjorde stram honnör och lämnade rummet.

— En orderridt, tänkte han. En lustig traf på Juliette, fuxen, just lämplig som afbrott mot enformigheten i kvarteret. Skall bli roligt göra bekantskap med öfverste Cronstedt. Har hört talas om honom som ensynnerligen präktig karl. Och i öfvermorgon ett nappatag med kosackerna i Revolaks. Skönt!

Och hvisslande en munter gavotte gick den sorglöse löjtnanten att göra sig i ordning till ridten.

* *

*

Under blånande aprilhimmel i friskgrön skog red Niklason på sitt älskade fuxsto Juliette mot Temmes. Han hade tagit vintervägen rakt fram, landsvägen förbi Limingå var en betydlig krök.

Att en rysk afdelning, icke större än ett par tusen man, vågat ge sig in i Österbottens ödemarker tätt förbi fienden för att på vinst och förlust söka upp hufvud-styrkan, förvånade honom lika mycket som att den ostörd fått nå fram till Revolaks.

Egentligen borde den redan ha varit angripen på linien Frantsila —Vihanti af Cronstedt och Sandels med fjärde och femte brigaderna, som en tid hållit den viktiga vägknuten vid Frantsila besatt. Men inga order och intet initiativ.

Allt gick på måfå, tyckte han. Med mycket besvär, snarast i misshugg och troligtvis mot excellensens önskan hade Adlercreutz slagit ryssarne vid Siikajoki. Men sedan? Armén tågade vidare norrut, fienden besatte slagfältet, och i öfver en vecka hade brigaderna legat hopträngda i trånga kvarter i Lumijoki by.

Hvarför icke efter segern behålla slagfältet och drifva fienden söderut? Hvarför icke gifva Cronstedt och Sandels order att uppspana oeh angripa den från Kuopio och Pulkila marscherande afdelning, om hvars annalkande skidlöpare inberättat? I stället gjordes intet. Jo, det var sant: vid alla tre brigaderna hade varit stor brödbakning — brödbakningen tycktes nu vara hans excellens förnämsta intresse liksom trängen i öfrigt. Och det var ju bra. Men icke hade man gått ut i krig blott för att baka bröd. Slåss skulle man väl också,drifva fienden tillbaka. Men den saken fann fältmarskalken tydligen mindre viktig. Hufvudsaken var att armén befann sig i närheten af

förråden i Uleåborg. De fördömda förråden i Uleåborg! Likt en väldig magnet hade de verkat på armén och dragit den mot norr. Och nu, när marschen efter segern skulle gå mot söder, höllo de den hunden. Hvilken black om foten på en rörlig armé! Och hvilken black var icke denne tröge, rädde excellens! Allt gick dåligt, äfven med den hästa vilja och det frejdigaste mod. Och hvad var det, man började hviska om Sveaborg? Flyktingar hade berättat, att på sista tiden intet skott lossades hvarken från fästningens eller ryssarnes batterier, utan att i stället ryska officerare nästan dagligen gingo ut och in genom fästningens portar. Skulle Cronstedt, kommendanten, ingått stillestånd och öppnat underhandling med fienden? Hvarför? Om hvad behöfde han underhandla, när det endast gällde att hålla en ointaglig fästning besatt, tills öppet vatten blef och flottan kunde tillföra ny proviant?... Underhandla... pfty! Man ingick väl icke stillestånd och underhandlade, annat än då man var nödd och tvungen? Men härvidlag fanns ingen tvingande omständighet. Kommendanten hade icke annat att göra än hålla vakt om fästningens starka murar, och i fall ryssarne komme för nära, skjula hort dem med sina grofva kanoner. Storma fästningen kunde de ej. Och icke heller uthungra den. Men hvarför då ge sig in i underhandling, om detta nu var sant? Kanske Cronstedt, kommendanten på Sveaborg, var en lika stor kruka som hans excellens? ...

Men solen sken och himlen var blå som ljusblåaste siden, granarnes barr lyste blanka af snösmältet, som droppade nedför grenarne, luften var som pärlande vin och Juliettes rygg var en gungande bölja.

Han lämnade alla tankar på excellensens strategi och Sveaborgs tysta murar. Ja, detta var annat än att TJnder sönderskjutna fanor. 10ligga i Uppsala och mögla öfver böckerna. Fanns det en tråkigare stad än denna samling träkåkar på ömse sidor om en stinkande å på en tröstlöst platt slätt? Och dock visste han många, som älskade denna stad och sade sig ha sina vackraste minnen därifrån. I ty fall måste lifvet sedan endast bjudit dem missräkning, när de så kunde hänga fast vid ungdomsskräflets och punschbålarnes stad. Så många sinnen, så många tycken. Själf greps han genast af motvilja mot denna stad och lifvet där.

Han mindes första gången han kom dit, sjutton år, ung och snartroende. Första dagen ströfvade han omkring och såg på stan. En port var svart af studenter. Han gick dit. Inne på gården midt i klungan af hög-tidsklädda studenter stod en gammal, liten man med lång hundnos och pergamentansikte, genomkorsadt af fåror och rynkor. Ännu aldrig hade Niklason sett en så bedröflig människoruin, en sådan spillra af en kropp.

Den lille mannen talade till studenterna. Han talade väl och med en egendomlig sjungande patos, ibland på latin, ibland på engelska. Han liksom eggade upp sig till ett slags rus. Orden voro vackra och hoppfulla, men ögonen så sorgsna och trötta. Det var ett afsked han tog. »It is done!» sade han. »It is done — (det är slut.») Ja, slut var det, det syntes nog.

— Jaså, sådan blir man, sedan man förnött sitt lif i Uppsala, tänkte unge Niklason. Själen är kanske skön, men kroppen är då fasligt ful och misshandlad. Ar detta en människa, en fullt och helt utvecklad människa? Han kunde icke värja sig från den tanken, att hvad han såg, var en förkrympt varelse, en underligt förkrympt species af människa. Lärd var väl den gamle, och tankens lidelse hade han kanske älskat, men lefvat, det hade han ej och icke förstått det.

Och fylld af undran gick unge Niklason därifrån.

Så småningom lärde han känna lifvet där, mentrifdes aldrig. Hvad som gaf andra glädje och entusiasm, kunde fylla honom med afsmak och förakt.

Han erinrade sig särskildt ett tillfälle i början af sin vistelse i ungdomsstaden. Det var en slags minnes-fäst. Studenterna sjöngo kring en byst. Facklorna brunno. En ung magister talade, varmt, entusiastiskt och med , en viss traditionell schvung. Det var onekligen en viss stämning öfver det hela: de flammande facklornas ring kring bronsbysten, som mörk och svart stirrade ned på de täta leden af studenter, talarens runda kerubansikte i Rembrandtsk belysning, den klangfulla stämman, vindsuset i träden och högt ofvan det mörkblå himlahvalfvet med strålande stjärnor.

Och den unge magistern kastade sitt svartlockiga hufvud bakåt, höjde armen i en vacker, famnande gest, lämnade de historiska minnena och begynte tala om ungdomen, om lyckan och lugnet i den gamla

lärdomsstaden, innan stormarne kommo, om glädjen att lefva i böckernas och ungdomens stad.

Och rundt omkring stodo studenterna med unga, oformade piltansikten och ögonen lyste.

På Niklason gjorde talet intet intryck, endast det måleriska i scenen.

Under sång tågade studentskaran till fästen. Niklason kände ingen glädje eller entusiasm, endast ett obe-stämdt missnöje, blandadt med förakt. Han gick hem.

Hela tiden sjöngo några strofer i hans hufvud. Och när han kommit in i sitt rum, kastade han ned dem på papperet:

Inga stormar, inga stormar uti våra sinnen bo.

Hör nu, hur han står och gormar om det där, som inga tro!

Inga stormar, inga strider, när man blott är tjugu år; sådant kommer först omsider, då vi gå med gråa hår.Fraser, fraser, idel fraser, söta, falska, hvad gör det.

Gamla ruttna, slitna traser från förgången härlighet.

Det är lögn helt enkelt, vänner, allt det tal om lugn och ro.

Ofrid, tvifvel hvar man känner först och främst hos ungdom bo.

Ack, du mänskokräk, som stultar självklok fram på banad stig, har du ingenting som bultar, sjuder, rasar inom dig?

Ar där allt så lugnt och stilla, klart och ordnadt i ditt bröst?

Har du aldrig haft en villa, aldrig hört passionens röst?

Juliette gick i skridt. Han mumlade stroferna half-högt. Åhja. Litet robusta och naiva och icke vidare filade, men de dugde. När skref han dem? Aderton år, nyss kommen till universitetet. Att han kunde rasa så, där andra endast funno glädje. Hvarifrån kom detta förakt för studenter? Fanns det ett dummare släkte? En yngling på kontor, en gosse på skeppsdäck, till och med en liten kadettsnobb hade mera säkerhet i sitt uppträdande, mera hållning öfver sig, mera blick för lifvet än en nykläckt student, hvars säkerhet var högfärd och hållning öfvermod. Det var väl skolans fel i detta som i så mycket annat.

Om somrarne hade han rest och sett andra universitet. Och öfverallt tyckte han studenterna lefde under bättre förhållanden än i punschbålarnes och ung-domsskräflets stad. Tyskarne med sina duellföreningar, hvilka gåfvo mod och härdade kroppen och lärde hala tungor väga orden. Där gällde icke som ursäkt för förolämpning eller lömskt förtal: »vi va’ ju så fulla». Där fick man stå för sitt ord mot en blank värjspets. Eller de franska studenterna med sitt »tvåsystem» — en student, en flicka — något som troligtvis var både rikti-gare, hälsosammare, gladare och mera fostrande än punsch, gasktal och den musiksmaken förflackande kvartettsången, hvilka voro svenskarnes nöjen. Eller de engelska studenterna med deras präktiga sportlif och aktning för människokroppen. Alla, tyckte han, lefde under sundare och bättre förhållanden än de svenske. Nu torde det visst hlifvit något annorlunda både vid skolan och universitetet, men då var det så.

Nej, studentlifvet tyckte han aldrig om — bättre då en militärisk disciplinskola — och staden Uppsala af-skydde han. Icke underligt, när han ej tålde städer i allmänhet. Endast på landet trifdes han, och landtbru-karens lif och yrke ansåg han vara det viktigaste, nyttigaste och kanske också det mest s. k. »själsodlande». En gång hade ödet förankrat honom i en småstad. Gudomliga tid! Människorna gingo där som sniglar och böjde med noggrann sirlighet och djupt allvar känselspröten mot hvarandra. Då de icke sofvo i sina skal. Hur de kröpo för ett par pampar, som regerade staden! Ett par pampar, hvilkas hela makt befanns grunda sig på ett pösigt uppträdande och tvifvelaktiga bankkonton! En rak rygg såg han knappast till. Det dröjde icke en månad, förrän han skrubbat hela samhället emot sig. Än passade icke det, än icke det. Än svängde *han för hastigt på klacken, än sade han ett ord, som väckte skandal; det var väl detta: han kröp icke i takt med snig-larne, störde lugnet och befanns

sakna vördnadssinne för eländet.

Han tålde för öfrigt icke storstaden heller. Nu när han i lugnt traf red skogsstigen fram, buren af sin älskade Juliette, och blickarne smektes af granarnes djupgröna barr, markens hvithet och himmelens blå, medan tankarne surrade i hufvudet, erinrade han sig den epistel, han vid ett tillfälle några år förut skrifvit om hufvud-staden. Han bodde då i skärgården på en ö långt ute i hafvet. Där hade han sitt klaver, sina böcker, jakten, fisket, plogen, spaden och trifdes utmärkt.Med ett leende öfver hela sitt grofskurna ansikte genomgick Niklason i tankarne den märkliga epistel, han en gång efter ett besök i hufvudstaden författat som en tacksamhetshymn öfver dess trefnad och nöjen:

»Ajö, stenstad ...

Han går på däcket till den lilla roslagsskutan.

Kappan är uppslagen, i munnen hänger den kära pipan, en frisk, hvitblå nordost piskar ansiktet, seglen smälla i vändningarna, däcksplankorna knarra, krossade, sönderskurna vågor slå mot förstäfven, saltskummet stänker honom i panna och ögon, — skönt! ändtligen åter en nypa frisk luft i lungorna, en droppe hafspar-fym på frackuppslaget!

I helomvändningen vid akterrundeln kastar han en blick tillbaka mot staden.

Lyktsken och tornur glimma i dunklet. Ofvan husmassornas svarta silhuetter ett stycke upp på vårhimmelens mörkblå dok, blandande sig med den bleka stjärnglansen, glindrar en aning af ett dunkelhvitt ljus: återskenet från den stora stadens lyktor och fönster.

Så där pass långt bort och helst till sjös tycker han, att staden tar sig mest ut till sin fördel. Likväl vänder*han sig på klacken, en grimas rycker till vid näsroten, men slätas genast ut, då hans öga möter fjärdens blåsvarta öppning, strändernas granhöljda klippränder med de mörka skogsbanden ofvan, blänknin-garne af fyrarne, de öde vidderna, tystnaden, skönheten.

Och hans bröst fylles af en öm känsla som vid den anade doften af den älskades kropp, och han tänker: ja, förvisso, detta är trefnaden.

Och ju fastare landets och fjärdarnes skönhet åter fångar honom, dess starkare fylles hans sinne af en känsla af hat till allt hvad städer heter.

Stegen på däcket bli snabbare, vändningarne tvärare, dragen på pipsnuggan kortare, oftare. Och i hans hjärna börjar ett brus af tankar och känslor sjuda ochkoka med en häftighet, en lidelse, som öfverraskar honom:

... Jag hatar dig, stenstad! Dina hårda gator, som göra min fot illa, dina trånga stenväggar, som trycka mig, ditt hvirflande damm, som kväfver mig, ditt vagns-rassel, ditt fabrikshvissel, som pinar mitt öra.

Jag hatar dig!

Jag vämjes vid dina dumma nöjen, som tråka ut mig, dina rökiga kaféer, dina stinkande bönhus, dina sminkade mamseller, dina jobbande politici, din flärd, ditt glitter, ditt buller, din rök, din lukt.

Måtte pesten förgifta dig! Måtte eldhafvet uppsluka dig! Måtte jordskalfven krossa dig! Måtte syndafloden dränka dig!

Med glädje skall jag sedan segla öfver dina sjunkna gator och palats till någon fjärran strand, där inga städer finnas.

Sannerligen, jag hatar dig!

Hvarföre skola sådana som du finnas till?

För att lefva och lefva lycklig behöfver människan en jordbit, en gård och en kvinna. Ingenting mer. Hon behöfver icke ditt kram, din industri, dina kyrkor, dina teatrar, ditt jobb, din smuts, hela din så kallade kultur.

Jorden är stor nog att räcka till för oss alla. Skulle icke jorden räcka till? Förvisso! Men bort med städerna, orsakerna till alla laster, alla brott, allt ondt!

Jag hatar dem! Jag hatar dig stenstad! Sela...»

Hå, hå! Det var mycket det där! Hur kunde han harmas så? Nu log han däråt. Nu var han mycket lugnare. Nu hade han ett yrke, där han trifdes, en kropp som blifvit stark och frisk genom ett förnuftigt lif på hästryggen och i fält, hvarför lynnet också blifvit bättre. Nu skulle han sannerligen icke ödsla en minuts harm på studentskräfvel, småstadspampar och storstadsflärd. Han var nöjd med sitt lif och vägen låg klar, komma hvad som komm . ..Han höll in hästen och lyssnade. Han tyckte sig höra ljudet af hästtramp. Det kom där bortifrån, ifrån skogen på södra kanten af fältet.

Han befann sig på en slätt, på alla sidor begränsad af skog. Det led mot kvällningen, och skulle han innan mörkret hinna fram till öfverste Cronstedts brigad i Temmes, måste han skynda. Han hade låtit Juliette alltför länge gå i skridt och makligt traf.

Trampet af hästnofvarne hördes allt tydligare. Han manade på Juliette och sträckte ut i galopp.

Då och då såg han sig om. Och plötsligt märkte han där borta i skogsbrynet bakom de grå stugorna en liten trupp kosacker spränga fram med höjda pikar.

Rakt mot honom gick galoppen. De kunde vara en tio stycken. Fanns ingen annan möjlighet, om han ville rädda lifvet och utföra ordern, än alt ränna undan och fly.KAP. XII.

Mademoiselle Lisette.

Öfver slätten bar det i hvinande fart att nå den skyddande skogen.

Men redan under den ridten märkte han, att kosackerna vunno på honom. Deras hästar måtte varit mera uthvilade, kanske också starkare än den finlemmade, nervösa Juliette.

Då och då vände han sig om i sadeln och iakttog förföljarne. Likt en flock hungriga vargar jagade de efter honom. Nu tyckte de sig ha spårat upp ett fint villebråd. En dragonlöjtnant, troligtvis en kurir, kanske medförande viktiga papper, i alla händelser en värdefull fånge — Buss! buss!... På honom!... Tag honom!

Och med framåtlutade kroppar, sporrarne i häst-bukarne, piskorna smällande mot länderna, gnistrande ögon, tungorna hängande ur gapet likt flåsande hundar och det långa, tofviga håret blåsande ut från nackskinnet under pälsmössorna jagade kosackerna fram öfver slätten, spridande efter sig en svans af stank.

Cxång på gång såg sig Niklason om. Han sargade Juliettes sidor, hon tog språng som en hind, men det var ändå uppenbart att förföljarne vunno.

Främst galopperade en ung kosacklöjtnant. Han tyckte sig ha sett den där hållningen förut. Det där morskt tillbakakastade hufvudet och utspända bröstet. Mannen påminde honom om Kusoffski. Skulle det kunna vara denne? Gafs det någon ryss, i hvars våldhan icke ville falla, så var det Kusoffski. Men gärna skulle han korsat sin värja med den mannens. Hvar fanns mademoiselle Lisette de Joliére nu? Den svartlockiga, mörkögda fransyskan med den slanka figuren och de lystna läpparna. Hvad brydde han sig om mademoiselle Lisette längre. Det var en gammal historia, död och begrafven för öfver ett år sedan ... Eller var icke historien död? Fanns såret kvar och hade ännu icke ärrat igen? I alla händelser skulle han vilja träffa Kusoffski. Dock icke som fånge.

Han nådde skogsstigen och red in mellan stam-marne och snåren. Men bakom sig hörde han kosackernas tjut och trampet af galoppen.

Han måste komma undan. Det gällde mer än att endast rädda lifvet. Det gällde generaladjutantens order till öfverste Cronstedt; det gällde kanske en ny seger lik den vid Siikajoki.

Flykten gick öfver några åkerlappar. En stuga skymtade. Han fick en idé.

Hästen måste offras. Det hjälpte ej. Han måste skiljas från sin älskade Juliette, när hon icke hade kraft nog att

rädda honom undan kosackerna. Vore det barmark eller mörkt, kunde han gömma sig i skogen. Men nu dugde icke detta. Spåren visade vägen.

Medan ridten gick i full fart, kratsade han ut kulan ur den ena pistolen. Så höll han in Juliette, hoppade af och satte ett löst skott i hästens länd. Juliette sparkade bakut och skenade. Niklason kastade sig in bland buskarne. Några minuter senare stormade kosacktroppen förbi, följande hästspåret. Han kunde se dem från busksnåren. Officeren i spetsen var — Kusoffski.

Nu gällde det att söka räddning, innan de kommit under fund med knepet. Han tänkte dock, att de icke i första taget skulle hinna upp den skenande Juliette.

Han sprang ginaste väg till stugan, som han nyss ridit förbi. Flämtande ryckte han upp dörren. Där inne satt familjen kring grötfatet: far, mor och någraI en klipprämna satt en ung flicka,snoriga ungar. Det led mot kväll och dagens arbete var slutadt.

— En rock, en hatt, en häst och släde!

I få ord redogjorde Niklason för situationen.

Bonden gapade, hustrun gapade, till och med un-garne glömde gröten och gapade.

— Nå, förstår ni?... En rock, en hatt, häst och släde!

— Hva'... ska ... han ... me'... rocken till? stammade gubben.

Nu förlorade Niklason det grand af tålamod han möjligtvis ägde.

— Det ska' jag visa dig, trögbasse, röt han till, grep bonden i kragen, ryckte upp honom från stolen, så det lurfviga hufvudet vickade till som på en Kaspergubbe, slet af honom hans smutsiga rock och tog den på sig.

En gammal slokhatt, som han såg i närheten, satte han på hufvudet.

— Nej, men... nej, men ..., brummade gubben.

Och hustrun ämnade synbarligen börja ett längre

och lifligare föredrag, då löjtnanten hastigt dämde för strömmen.

— Se där, sade han och lade några silfvermynt på bordet. Det är för rocken och hatten. Hästen och släden kan ni hämta i Temmes by. Och nu i väg till stallet. Marsch!

Och för att sätta fart i bonden, slog han på den afskjutna pistolen, hvars kolf stack upp ur bältet.

Pengarna och Temmes by lugnade bonden. Men hustrun mumlade:

— Det är som jag alltid sagt: våra egne finske ä' värre än ryssare.

— Och kärngarna värst, tillade Niklason som lämplig afslutning.

Nu bar det i väg till stallet. En häst spändes skyndsamt för en släde. Och med rockkragen uppslagen, slokhatten neddragen i pannan, vapnen dolda och ett häst-täcke öfver stöflarne och benen åkte di-agonlöjtnanten boi-t för att söka uppnå Temmes by innan mörkret föll på.

Solskifvan snuddade vid granskogen i väster och snart skulle dagEn vara slut. Ännu hade han icke hunnit mer än något öfver halfvägs. Han måste skynda på, så att öfverste Cronstedt i tid fick Adlercreutz' order och kunde i morgon bittida inställa sig med sin brigad i Paavola by, där en officer med order för striden skulle inträffa.

Dragonlöjtnanten piskade på hästen, så denne satte fart som en pristrafvare, men för att icke på nytt råka ut för kosaktruppen, tog han af något åt öster, så att han snart borde stöta på landsvägen mellan Limingå och Temmes.

Och medan släden tyst gled fiam öfver den glatta snön, tänkte han på Kusoffski, och hur nära det varit, att han fallit i ryssens våld.

Kusoffski skulle nog ha blifvit åtskilligt föi-vånad. För ett och ett halft år sedan, hösten 1806, hade de

sammanträffat i Helsingfoi's. Under sommaren hade Niklason med sin skvadron varit förlagd där. Staden var ju rätt vacker fastän liten. Men invånarne? Damerna ledsamma i sin prydhet, sitt skvallerbegär och sin småstadstillgjordhet. Och herrarne odrägliga: kortspel, punschbålar, tal och anekdoter och anekdoter, tal, punschbålar och kortspel. Kommo tre tillsammans för att dricka ett glas, kunde de icke göra detta i enkelhet och gemyt. Det blef icke bra, föri'än en af dem ställde sig i position som en opei-asångare, och så brakade det löst. Ju gröfre lögner han koi'de i de andra, dess högtidligare och voi'dnadsfullare blefvo deras anleten. Det fanns icke den groda så fet, att ej en festtalsåhörare med god smak kunde sluka henne. Sedan sakramentet var anammadt, satte de sig ned vid spelbordet och klådde hvarandra under gräl och svordomar.

Efter att några gånger deltagit i slika nöjen, afstodNiklason från umgänget. Kusten hade en präktig skärgård, han hyrde en god håt och det blef hans glädje att, när han var fri från tjänsten, segla mellan öarne dag som natt, i laber vind, i storm, i sol, i regn, i månsken. Besynnerlig passion, menade kortmänskorna. Och han gick hos dem under rubriken »Galne seglaren».

Sommaren svann och det blef medlet af augusti.

En förmiddag med strålande sol och ljum sydvästlig vind kom Niklason länsande utifrån hafvet och höll ned mot fästningen i sundet mellan Kungsholmen och Sandhamnslandet.

Snart låg han i lä för Sveaborgs svartgrå murar, gled sakta förbi Vargskärs och Östra Svartös bastioner, bakom hvilka masterna på flottans fartyg stucko upp öfver vallarne, fick åter vind på fjärden mellan Kalf-holmen och Helsingenäset, och höll ned mot Blekhol-marne strax utanför staden.

Där såg han en snipa ligga halft uppdragen på stranden och tyckte sig skönja något hvitt mellan buskarne. Han lade till i lä på andra sidan holmen och gick i land.

Försiktigt spejande smög han öfver de ljungbeväxta klipporna och hade nästan nått andra stranden, då han plötsligt stannade likt en tjuf, öfverraskad på bar gärning.

I en klipprämna med kjolarna något uppdragna och de bara fotterna nedstuckna i vattnet, satt en ung flicka.

Hon var barhufvad. Den bredskyggiga schäferhatten låg bredvid i mossan jämte ett par långa hvita strumpor och två de nättaste skor.

Ansiktet såg han ej. Endast ett svartblått hår, som i mjuka lockar täckte ett litet hufvud, en hvit nacke och en smärt figur, som graciöst böjde sig fram öfver det klara vattnet.

Hvem kunde det vara? Kanske någon af fästningens damer.

Några ögonblick stod Niklason orörlig och betrak-tade fickan. Hon plaskade med fotterna och nynnade en visa.

Alt hon inte kunde vända på hufvudet!

— A-hum! sade Niklason diplomatiskt.

Flickan spratt till och visade ett blekt ansikte med ett par stora svarta ögon och en mun som ett litet djuprödt streck.

Hon stirrade förskräckt på främlingen.

— Monsieur!

— Pardon, mademoiselle! . ..

Han tog några steg framåt. Då gaf hon till ett gällt skrik, en klar rodnad färgade kinderna, och hon slog med händerna till tecken, att han skulle aflägsna sig.

Filosofiskt vände Niklason ryggen åt den vackra tatlan och började intresserad betrakta klippornas mosstäcke.

Efter en stund gjorde kan en försiktig helomvänd-ning. Då stod flickan där på klipphällen, smärt och slank, med det svartlockiga hufvudet nästan doldt af schäferhattens hrätten.

Hvem var monsieur, som hade den fräckheten smyga sig på ensamma damer ute på skären? frågade hon på franska.

Hon trutade med den lilla röda munnen och såg helt förtrytsam ut. Men i ögonen lyste skälmen.

Och Niklason, som kunde något franska, afgaf en diplomatisk och någorlunda sannfärdig förklaring.

Han hade visst icke smugit sig på henne. Han hade kommit seglande från hafvet och lagt till vid ön. Det var nämligen en passion hos honom att undersöka farvattnet och alla öarne.

— Bara öarne?

— Bara öarne, mademoiselle.

.. . Och så hade han plötsligt funnit sig stå framför en ung flicka, som haft det förståndet att ta sig ett litet fotbad. Det hela var en olycklig tillfällighet, mycket olycklig. Beklagar mademoiselle .. .Flickan såg honom rakt i ögonen. Menade han allvar? Men Niklasons solbrända anlete visade djupt allvar och hållningen var aktningsfull.

— Nå ... någon så stor olycka var det väl knappast.

—Inte det?

Det ryckte i mungiporna på honom och högra ögat smalnade till ett streck.

Han presenterade sig:

— Albert Niklason, löjtnant vid Nylands dragonregemente.

— Och jag är mademoiselle Lisette de Joliére, skådespelerska.

— Skådespelerska!

— Ja, vid den nyss hitkomna fransyska skådespelaretruppen.

Nu erinrade sig Niklason, att han hört, det ett franskt teatersällskap på resa från Stockholm till Petersburg skulle stanna en månad i Helsingfors. Det var alltså en liten fransysk aktris han öfverrumplat, tagande fotbad på en enslig holme i finska skären. O, öde!

— Kanske truppens primadonna? frågade han artigt.

— Nå ... inte precis. Spelar ingenuerollerna.

— Ingenue således... A-hum!

Man slog sig ned på klipphällen och såg ut öfver det blå vattnet mot staden, som låg där på udden midt emot fästningen, höljd i grönska, med sina små hus, kyrkans spetsiga tornspira, väderkvarnarne på kuliarne-

Och mademoiselle Lisette pladdrade som en liten skatunge. Det var nog icke så farligt hvarken med skrämseln eller förtrytelsen. Hvad hade hon visat? Ett par hvita små fötter. Bagatell! Kanske brukade hon uppträda i baletten? Ingenue i första pjäsen, balettdansös i den sista. Mycket lämplig kombination.

Den lilla lifliga fransyskan ville formligen veta allt om staden. Hurudan var publiken? Hurudana damerna? Hon hade sett några stycken, och hvad beträffade deras klädsel, hållning, gång... pfui! Och her-rarne... officerarne? Voro de intresserade af teater? Voro de stiliga, chevalereska?

— Mja!...

Och Niklason svarade så godt honom lysste på denna hvirfvelvind af frågor.

Väl en halftimme sntto de och pratade på klippudden, medan solen brände het och fågelkvittret sissade i tallarne. Slupar från fästningen och skärgårdsskutor seglade in mot staden. Från kyrkan på Vargö kunde de höra klockan slå två.

Mademoiselle Lisette reste sig.

— Nej, nu måste jag fara tillbaka.

— Redan?

— Tror monsieur jag tänker vara här hela dagen? Vi ha nu setat och pratat i öfver en timma.

— En timme! Icke möjligt. Tio minuter kanske.

Hur är det, Niklason? Har mademoiselles svarta

ögon kommit dig alt glömma tiden?

— Nej, nu vill jag fara tillbaka. Jag är hungrig, afgjorde mademoiselle Lisette.

Han föreslog henne att segla i sin båt. Snipan kunde de tagå på släp. Flickan fann anordningen förträfflig.

Och så begaf det sig, att löjtnanten och den unga fransyskan denna solvarma augustidag kommo seglande tillsammans och lade till vid kajen, just då stadens mammor med sina döttrar togo sin sedvanliga middagspromenad på stranden. Niklason och skådespelerskan i samma båt kommande från — de hade nog sett det — en enslig holme utanför kusten, Gud sig forbarme!...

Samma kväll och alla aftnar därefter satt Niklason nederst på parketten, och på scenen gick mademoiselle Lisette skälmsk, svartlockig, kokett och nopsig och slängde med ögonen och spelade ingenue.

Och stadens mammor förfasade sig.

Det hade varit litet klent med kafferepens samtalsämnen på sista tiden. Man kunde ju icke i evighet

Under sönderskjutna fanor.

11idissla pigorna och Blomkvistskans nya hatt och tullförvaltarens ständiga kvällsfylla och den grobianen till rytt-mästare, som svor som en turk och nu till på köpet, påstods det, hade börjat spela falskt, sedan han — som det hviskades — förskingrat skvadronens medel ochoch och ...

Men nu fingo de dubbeltungade kärringarna vatten på sin kvarn.

... Och har ni hört, och har ni hört: Niklason har hyrt ett lusthus, och där bor mademoiselle Lisette ... nej, där bor Niklason, och mamsellen hälsar på honom, och så fara de ut och segla och lägga till vid någon enslig holme och där hade de — fru Hjert såg genom kikaren, att de badade, det kan hon svära på — och så bjuder han henne på små supéer och de gå och promenera i parken ochochoch . ..

Icke på länge hade stadens äldre damer och kärringar haft det så muntert. Kafferepen togo en dittills oanad fart. Och att det icke saknades samtalsämnen, därför sörjde fru Hjert. Hvarje gång hade hon en liten treflig skandal att förmäla.

Hon var en äldre, grofväxt, svartmuskig, kroknäst kvinna, två gånger skild — ingen stod väl ut med ra-gatan — och hennes rena glädje var att snoka, förtala och lägga sin krokiga nos i blöt. Åtskilligt fann hon väl, och det broderade hon ut, lade till, förstorade, så det blef till en praktfull väf af lögner, hvars ursprungliga ränning ingen kunde urskilja. Och hvad hon icke upptäckte, ljög hon ihop, och snart surrade lögnerna i hennes mun som spyflugor kring ett varsår.

Hon satt ordförande vid kafferepen, och då kan man veta!

Åtskilligt var väl sant, hvad de babblade. Men hvad rörde det dem? Intet.

Niklason hade verkligen hyrt ett lusthus, och dit hittade mademoiselle Lisette vägen.Han hade fäst sig vid den unga fransyskan. Hon var glad, naturlig, kvick, och hon var ganska täck. Hon var som en kattunge, lekfull och lysten, men en kattunge med rätt hvassa klor under de mjuka tassarne och med något lömskt i blicken och öfver den smidiga figuren. Klok på henne hlef han aldrig, men hon var munter och fri och hon eggade honom.

Och hvarje kväll satt Niklason nederst på parketten, medan mademoiselle Lisette gick där uppe på tiljorna, nopsig och skälmsk, och spelade ingenue.

En afton såg' han några platser från sig en ung kosackofficer, nykommen till staden.

Midt i en hjärterörande monolog började mademoiselle Lisette stamma och stirrade på ryssen.

Hade hon glömt rollen? Efter några ögonblick fortsatte hon, entonigt, liksom sinnesfrånvarande. Spelet gick ovanligt dåligt den kvällen, och mademoiselle Lisette var sämst.

Efter spektaklet frågade Niklason henne om kosack-officeren.

— En bekant från Paris.

— Jaså. En bekant från Paris. Bryr du dig nu något om honom?

— Visst icke Nu är det endast du... du... du!

Och han trodde henne.

Dagen därpå infann hon sig icke på mötesplatsen.

— Hvarför kom du icke?

— Hade en sådan skräckelig migrän, mon ami. Var sjuk, sjuk ...

Och han trodde henne.

Åter mankerade hon.

— Fortfarande migrän?

— Ja, ja, mon ami.

Nu började han spionera.

Han tog reda på hvad den främmande officeren hette: Kusoffski, löjtnant vid lifkosackregementet, samt hvar han bodde.Och har ni hört! Och har ni hört:,,.En natt öfverraskade han Lisette, då hon kom ut från kosackens bostad.

— Jaså, du behöfver nattliga promenader för din migrän.

— Mon ami!...

Och det blef ett uppträde.

Följande dag ämnade han söka upp Kusoffski och under någon förevändning ställa till gräl med åtföljande duell. En af dem var öfverflödig i staden, det kände han på sig.

Men då han vid middagstiden letade efter honom på kaféerna, fann han honom ej. Och det upptäcktes, att Kusoffski lämnat staden. Och med honom made-moiselle Lisette.

En grankvist slog Niklason öfver hatten. Han såg upp Hästen gick i skridt. Framför honom låg landsvägen, mot hvilken skogsstigen mynnade ut.

— Jag tycks då aldrig komma fram till Temmes, mumlade han. Hej! Hej!

Och han gaf hästen ett rapp, så denne skuttade till och satte af i halft sken.

Solen hade gått ned och mörkret föll öfver vägen. Men snön lyste hvit och på den svartblå himlakupan började stjärnorna tändas.

Niklason frös. Han svepte bondtröjan tätare omkring sig och stampade i slädbottnen. Nu hade han icke mer än en half timmes åkning kvar. Snart skulle han ...

— Hvad är det där för ena? En finsk rytteripatrull? Sakra ... Kosackerna!

Att vända var dumt. De skulle i alla fall genast hinna upp honom. I sträckt traf höllo de ned mot släden.

Nu gällde det.

Niklason drog hästtäcket bättre öfver stöflarne och låren och sköt ned hatten i pannan.

Nu voro kosackerna inpå släden.Det hade icke behöfts mera än att en af ryttarne med pikskaftet lyft upp en bit af hästtäcket, så att stöf-larne och uniformsbyxorna blottades. Niklason var verkligen litet rädd.

— Halt! ropade en kärf stämma på finska med rysk brytning.

Det var Kusofiski. Samma patrull alltså.

Och kosackofficeren började ett ingående förhör: Hvart skulle bonden fara? Hvarifrån kom han? Hade han sett en ensam dragon på en rödbrun häst?

— Aha! Juliette bar hunnit undan. Gläder mig, tänkte Niklason.

— Um ja' ha' sett en en ensam dragonryttare?

— Ja.

— En officer?

— Ja, ja.

— På en rödbrun häst?

— Just så.

— Ja ... A-hum!... Lä' mej fundere ett tag ... Jo, nu kommer ja' ihåg. För en stunn se'n.

— För hur länge se'n?

— En halftimme... eller kanske det var en kvart.

— Nå?

— Så mötte jag en officer på en rödbrun häst.

— Hvar?

— På landsvägen en bit härifrån.

— Hvartåt red han?

— Ditåt.

Niklason pekade med piskan åt norr.

— Och det var för en kvart se'n?

— Ja så långese'n var det i alla fall inte.

Kusoffski sade något åt soldaterna. »Kanske vi kunna

hinna fatt honom», var det enda Niklason uppfattade.

Och plötsligt sprängde kosackpatrullen i väg norrut.

Men glad körde Niklason åt söder. Och när ryttarskaran försvunnit bakom vägkröken, piskade han på kraken, så att när han ändtligen nådde fram till Tem-mes by, var hästen rykande af svett och höll på att falla omkull af öfveransträngning.

Niklason slet af sig bondtröjan och framförde Ad-lercreutz order till öfverste Cronstedt.

Och redan en timme därefter var fjärde brigaden på marsch från Temmes mot Paavola by.KAP. XIII.

Nej, den här struttegin . ..!

Åter marscherade korpral Kask och Matts kusk sida vid sida efter den sköna hvilan på en hel vecka i Lu-mijoki by.

Natten var mörk och väglaget slaskigt.

— Hvad den excellensen ändå är för en utmärkt fältherre! tänkte Matts kusk. Nog gick det hett till på Siikajoki älf och strandsluttningar, en härlig seger vann man och ryssen klåddes, så det hvisslade om det; men så fick man också hvila sig efteråt, baka bröd och må väl. Han tänker på soldaterna, han, fältmarskalken! Nu skulle man åter i väg. Men detta var då en för konstig historia . . .

Matts kusk marscherade tyst med fundersam uppsyn.

— Hva' grunnar du på? frågade Kask.

— Hva' jag grunnar på ... Jag grunnar på denna häringa marschen. Det går aldrig väl.

— Ocket?

— Striden, forstårr'u. Vi få smörj.

— Smörj! Hu-ih-h!

Och korpral Olagus lät höra en sakta, försmädlig hvissling.

— Du hvisslar, du. Men sanna mina ord: vi få smörj. Hur kan du väl tro, att två fattiga kompanier och en skvadron ska kunna rå på en hel brigad på 2,500 man, ty så manstarka lära ju ryssarne vara.

— Jaså, det ä' det du går och grunnar på.— Ja.

— Hör du Malts kusk ...

Och nu for korpralshögfärden i Kasken. Med något höjd stämma, högdraget och lärorikt svarade han Matts:

... en sak ska jag säja dej: grunna aldrig på den så kallade struttegin. Det är befälets sak. Vi ha endast att lyda kommando, marschera och slåss och slåss och marschera. Struttegin ger man tusan. Tänker man på den, går det rundt i skallen.

— Ja, men ändå: Två kompanier mot en hel brigad! Det går aldrig väl.

Och Matts kusk skakade bekymrad sitt trinda liufvud.

— Töst! Tror du inte öfversten begriper den saken bättre än du? Tror du, han är så innerligt befängt dum, att han ämnar öfverrumpla 2,500 man med två kompanier och en skvadron? Förstår du inte, att han sagt till Cronstedten, som ligger ner i Paavola by med sin brigad: Kom opp till Revolaks i natt, så ska vi klå ryssen. Men sir du, det har han gjort. Och Cronstedten kommer. Och det blir ett djädrans hallå för ryssen. Lita på det. Men struttegin ska du inte bry dig om.

Matts kusk gapade.

Jaså, det var hemligheten. Öfverste Cronstedt kom söder ifrån med sin brigad. Och under tiden lurade öfverste Adlercreutz ryssarne att tro, det hufvudangrep-pet kom norr ifrån. Sicken gök att kunna lista ut det!

Och med klarnad panna och tryggare hållning satte Matts klackarne i snön och marscherade på.

Det var som korpralen sagt:

På eftermiddagen tisdagen den 26 april hade Adlercreutz sändt bud till Cronstedt i Paavola, att denne klockan 3 följande morgon skulle anfalla general Buia-toffs brigad i Revolaks, medan han själf samtidigt gjorde ett skenangrepp från norr. Fienden skulle öfverrump-las, klämmas mellan två eldar, nedgöras och fångas.

Klockan 9 ställdes afdelningen upp utanför Lumi-joki by, två kompanier björneborgare och tavastlännin-gar samt en skvadron Nylands dragoner, tillsammans 150 infanterister och 30 ryttare. Det var två mil från Lumijoki till Revolaks. Man hade god tid på sig.

Adlercreutz, som i egen person ville utföra angreppet, kom lådande, åtföljd af sina adjutanter samt sin bror, ryttmästaren.

Han kastade en mönstrande blick på skaran och marschen begynte.

Fram mot midnatt nåddes Hirvasniemi. Där hölls första rasten.

Natten var mörk med mulen himmel och ljum, fuktig luft, några grader öfver noll. Soldaterna sträckte näsorna i vädret likt nosande hundar och tyckte sig liksom känna en aning om våren.

Det var skönt att få slå sig ned i kramdrifvorna och mumsa på rågkakor, fläsksvålar, pannkaksläggar, sillstjärtar och allt godt som det goda kvarteret i Lumijoki gifvit, och sedan stoppa in den svartstarka tobaksbussen, så käften stod som en puta. Sedan kunde man gladeligen med fylld mage och godt humör gå fienden inpå lifvet, var man också endast två kompanier mot en hel brigad.

Vid half tretiden närmade man sig Revolaks by. Det var rent otäckt, hvad det var mörkt. Man kunde ju icke se tio steg framför sig. Ännu behöfde man dock icke befara att stöta på fiendens förposter.

Kompanierna marscherade på kolonn. Adlercreutz med adjutanter samt skvadronen höllo täten.

Då hördes plötsligt ett rop och strax därpå några skott. Stönanden och halfkväfd jämmer i kolonnen. Flere man hade blifvit träffade.

Soldaterna ryckte till, stannade, stockning uppstod.

— Från hvilket håll var det? Hvar ä’ di? Få vi inte skjuta?

Mummel och oro i leden.

Ingenting kunde man se. Mörkret stod som en svartvägg framför dem. Några hade märkt det blixtra till, men hvar kunde de icke säkert säga.

Då hördes Adlercreutz lugna stämma:

— Formerig till jägarkedja!

Rotarne spriddes och på utsträckt linie nalkades man byn.

Småskogen upphörde och man kom ut på en slätt, som sträckte sig ned åt älfven. Se där! Sprang icke några skuggor öfver snön? Lägg an! Pang! Där stöp han som en harpalt.

I fullt språng störtade jägarkedjan ut på slätten.

Nu blänkte det i skogen på andra sidan. En krans af blixtar flammade till och liksom omslöt jägarkedjan. Hade man stött på en hel bataljon?

— Marsh tillbaka!... Tillbaka!

Och lika hastigt som de kommit, vände soldaterna och rusade bort mot den skyddande skogen.

— Hva’ var det jag sa? Vi få smörj. Den här struttegien är aldrig riktig, mumlade Matts kusk.

— Håll käft och skjut! morrade Kasken.

Och han siktade och sköt rakt i det tjocka mörkret på andra sidan fältet. Någon fiende kunde icke ens den allseende guden upptäcka. Man fick brassa på, där blixtarne blänkte.

Adlercreutz och hans adjutanter hade stigit af hästarna och sprid t sig bland soldaterna. I hvarje ögonblick väntade de få höra hurraropen från Cronstedts brigad. Hvarför dröjde den? Budet hade han ju fått. Klockan 3 skulle han vara i Revolaks och genast börja attacken. Och nu led klockan mot 4.

Adlercreutz lyssnade.

Icke ett skott hördes från söder. Mörkt och tyst. Kanske var man för långt åt norr, nära en fjärdingsväg från kyrkan och prästgården? Men Cronstedt måste komma. Det gällde att slå sig fram närmare byn.

Han gaf order att tavastlänningarnes kompani skulle storma skogsbrynet med bajonett.

fEn pluton rusade ut på fältet. Men genast mottogs den med en så koncentrerad eld, att nära hälften stupade. De öfriga flydde tillbaka.

Förgäfves försökte officerarne förmå soldaterna att storma skogsbrynet på andra sidan fältet. De tvekade. Strödda i snön, kastade i alla möjliga ställningar, hoprullade, framstupa, på rygg, lågo deras dödade och sårade kamrater. Att rusa öfver fältet i gapet på den täta jägarkedjan var att till ingen nytta utsätta sig för säker död. Adlercreutz förstod deras tvekan och befallde icke längre ett onödigt bajonettanfall.

Men Cronstedt. Hvar var han? Hvarför hördes han icke af? Hur kunde fienden behålla en så manstark trupp här uppe norr om Revolaks, om brigaden anföll söderut?

Den annars så lugne och godmodige Adlercreutz svor och rasade. Cronstedt var en lättsinnig krabat, en stursk herre, som nonchalerade gifna order. Han hade alltför länge fått sköta sig på egen hand. Men han, generaladjutanten, skulle visa honom, hvar makten fanns och hans plats i armén. Tapper var grefven, det kunde icke förnekas, men intill öfverdåd, oförvägen, sorglös och lättsinnig. Han hade naturligtvis icke brutit upp i tid. Kom väl marscherande framåt ljusa morgonen, munter och gnolande som vanligt. Men då var det för sent. Nu skulle han vara här och ögonblickligen sätta in hela brigaden i elden. Det kunde bli ett härligt dåd. Men för hans lättsinnes skull artade det sig till ett futtigt nederlag och Bulatoff fick ostörd genomföra förbindelsen med Tutschkoff i Brahestad. Sedan blefve det icke så lätt att drifva fienden tillbaka.

Men att ligga stilla här i skogsbrynet så långt norr om byn tjänade till intet. Adlercreutz beslöt att göra en attack längre åt söder.

Han visste, att skogen på högra sidan om Siikajoki älfven sträckte sig en bit söderut och där, midtför kyrko-byn, gick ända ned till stranden.Där kunde man försöka en ny attack äfven med fara att bli afskurna från återtågslinien. I så fall fick man kasta sig i skogarne österut. Kanske skulle man där möta den långsamme Cronstedt.

Han ämnade just ge order om framryckning söderut, då en af adjutanterna kom springande.

— Generaladjutantens bror, ryttmästaren, har blifvit svårt sårad.

Det ryckte till i Adlercreutz. Men han betvang sig och frågade kärft:

— Hvar ligger han?

— Där borta i skogsbrynet.

— Visa mig vägen.

Förbi liggande skyttar, mellan tallstammar och buskar skyndade Adlercreutz och adjutanten. Underrättelsen om broderns olycka hade djupt rört honom. Det hade alltid rådt ett godt förhållande mellan bröderna, kanske mest därför att den äldre var en så godmodig och hygglig själ. Men särskildt smärtade det honom, att brodern just vid denna obetydliga träffning råkat ut för den farliga kulan, då hans närvaro egentligen var fullkomligt onödig. Då ryttmästaren fick veta, att hans bror generaladjutanten i egen person ämnade taga befälet öfver expeditionen, hade han bedt att få följa med. Han som så många andra officerare hade funnit den veckolånga overksamheten i Lumijoki efter den oväntade segern tryckande och enformig och med glädje grep han detta tillfälle till omväxling och strid. Och nu låg han där svårt sårad.

— Hvar har kulan träffat?

— I halsen tror jag.

I halsen. Då gällde det lifvet. Fattades endast, att den slitit af pulsådern. I så fall skulle brodern vara död, innan han hunne fram.

I en glänta i skogen syntes en liten grupp officerare. En låg utsträckt på marken, de andra knäböjde kring honom.Adlercreutz skyndade fram. Då brodern varseblef honom, gled ett leende öfver hans bleka drag.

— Hur känner du dig?

— Åhjo, tämligen. Men jag. .. har så svårt... att andas.

Adlercreutz vände sig till läkaren.

— Är det fara för lifvet?

— Tror det knappast. Lyckligtvis tyckes icke någon af pulsådrorna träffad.

— Hur ska vi kunna få honom till Lumijoki? Rida kan han väl icke, och här vill jag ogärna lämna honom.

— Bäst att föra honom på en hästbår.

— Kanske det.

Ett par soldater fingo tillsägelse att hugga ned några unga tallar. Dessa bundos sedan tvärs öfver två hästryggar, och med tillhjälp af kappor och sadlar gjordes en bädd. På den lades ryttmästaren och fördes i förväg tillbaka till Lumijoki.

Adlercreutz hade mist lusten att försöka en attack längre söderut. Hvad tjänade det till, när den sölkorf-ven Cronstedt ändå icke infunnit sig. Dessutom började dagen gry och innan kort skulle det vara ljust i skogen. Upptäckte då ryssarne med hur ringa styrka angreppet utförts, var man förlorad. Men Cronstedt skulle få böta för sitt ödesdigra dröjsmål.

Han visste icke, Adlercreutz, att vid midnatt en skidlöpare från Cronstedt inträffat i Lumijoki med underrättelse om, att generaladjutantens order anländt för sent, för att brigaden i rätt tid klockan 3 på morgonen skulle kunna inträffa i Revolaks.

Ursinnig och ledsen gaf Adlercreutz order om reträtt, sedan han sändt en skidlöpare — Andreas — till Cronstedt med underrättelse om utgången samt med tillåtelse att efter behag fullfölja anfallet eller ej. Och i den ljusnande gryningen marscherade kompanierna tillbaka, trötta, olustiga, snopna, arga.

Matts kusk trafvade fortfarande jämnsides med sinvän Kasken. Denne såg icke fullt så säker ut som på ditmarschen. Pannan låg i rynkor och han stirrade stint framför sig. Till tröst och vederkvickelse hade han stoppat en ofantlig tuggbuss under öfverläppen, så den platta näsan kördes opp och näsborrarne stodo ut som på en bulldogg.

Matts kusk kunde inte neka sig en liten hämnd.

— Hva va de ja sa? Yi fick smörj... Den här struttegien begriper jag inte.

— Töst! De ä' befälets sak. Men smörj fick vi af bara attan, morrade korpral Kask och körde opp tuggbussen, så han blef alldeles svullen i ansiktet.

* *

*

I Lumijoki prästgård hade hans excellens fältmarskalken slagit sig ned vid sitt rikt försedda frukostbord, då en officer inträdde.

— Ännu ingen underrättelse om generaladjutanten och striden?

— Nej, er excellens.

— Godt! Vänta här utanför och så snart rapport inträffar, säg mig till.

Och Klingspor jämkade på peruken och stångpiskan, stack in servetten i halslinningen och satte sig till rätta vid bordet.

— Sannerligen jag tror den mannen gör annat än äter, mumlade officeren, då han stängt dörren. Hvarenda gång jag träffar honom, sitter han vid matbordet. Fet är han förut och värre blir han med hvarje dag. Skön chef

d’armée!

Den lilla runda prästfrun, som stod i dörröppningen till det inre rummet och med ett välvilligt leende betraktade den matfriske excellensen, hade gjort sitt bästa. Allt hvad huset hade af godsaker, hade hon radat upp på bordet: olika sorters korf, skinka, ost, salt fisk, kokt fisk, stekt fisk, inkokt fisk och fiskfärs, aladåber, frika-séer, puddingar, fågel af olika slag, former och format, efterrätter af två sorter, en med grädde, en med sylt — sannerligen man skulle ha en excellensmage för att kunna sätta i sig all denna massa mat till frukost och smälta den.

Men excellensen tog sin lilla kryddade snaps, högg in på fiskfärsen och lät sig väl bekomma.

Bakom prästmor stucko två trinda, linhåriga flick-hufvuden fram.

— Gå och hälsa på generalen, sade prästmor och knuffade fram sina döttrar.

Dessa stannade midt på golfvet, blyga, förlägna, trinda och stela som två uppstoppade dockor. De verkade öfvergödda.

Flickorna kunde vara omkring sjutton, aderton år, lika hvarandra som två bär.

Nu hade prosten äfven kommit in i salen, en liten välfödd, slätrakad figur, skinande af fetma! Hans excellens blef något förvånad öfver all denna frodiga välmåga så långt upp i det fattiga Finland.

Fadern hade gifvit döttrarne en vink, och de gingo nu fram och nego för Klingspor. Denne, som var en stor beundrare af det täcka könet, betraktade de båda flickorna med ett visst välbehag och klappade dem på de trinda kinderna och de små runda brösten.

Prästmor tyckte nästan, att generalens kärtecken voro väl närgångna.

— De äro hvarandra så lika, som om de voro tvillingar, sade Klingspor.

— De äro det också.

— Och hvad heta de?

— Detta — modern pekade på den ena, som kanske var ett grand längre och hvars hår hade en något blackare nyans — är Adolfina — i hvardagslag kalla vi henne endast Fina. Hon är uppkallad efter hans majestät.

Klingspor nickade gillande.— Det är rätt. Det visar ett fosterländskt sinnelag.

Prosten bugade sig tacksamt.

— Och delta är Laurentzia — i hvardagslag Lalla.

— Jaså, Laurentzia, upprepade Klingspor, undrande öfver det ovanliga och högtidliga namnet. — Hvem är hon uppkallad efter?

— Efter honom, som ... blef kokt.

— Kokt!

Hans excellens stirrade på prostinnan. Hvad menade hon?

— Ja, eller kanske var det... stekt, tillade hon.

— Stekt!

Nej, nu begrep hans excellens ännu mindre.

Prosten närmade sig artigt, gnuggande de feta händerna öfver magen.

— Egentligen var det... halstrad, sade han med en sirlig bugning.

Hvad behagas! Hade man den fräckheten att drifva med hans excellens fältmarskalken, generallissimus öfver trupperna i Finland, hans majestäts högt betrodde man och ställföreträdare?... Ah!... En ljusglimt lyste upp

mörkret i hans excellens hjärna. Kanske menade det goda folket det där katolska helgonet, som led tortyrdöden på ett halster. Besynnerlig idé att uppkalla flickan efter den gamle hedersmannen.

Han förhörde sig härom. Och misstanken befanns vara grundad. Flickan hette Laurentzia efter släktens stammoder, som åter blifvit kallad så efter det katolska helgonet.

Allt eftersom hans excellens åt och drack, steg färgen på hans fylliga anlete. Gång på gång kallades flickorna fram, och han skämtade med dem och klappade dem, så tvillingarne blefvo pionröda af förlägenhet, och prosten och prostinnan i smyg utbytte förvånade och bekymrade blickar.

Generalens älskvärdhet blef oroande kärvänlig. I fall han icke varit en så gammal och högt uppsatt man,

Under sönderskjutna fanor. 12och delta hus en fridens och gudaklighetens boning, skulle man nästan kunna tänka sig att. . . Men nej, det var ju orimligt.

Föräldrarnes bekymrade funderingar afbrötos, af att en af Adlercreutz adjutanter inträdde och meddelade fältmarskalken den snöpliga utgången på morgonens strid, Cronstedts uteblifvande och generaladjutantens missnöje med fjärde brigadens chef. Öfversten skulle själf infinna sig om en stund ...

Prästmor skyndade sig att föra sina flickor in i ett annat rum och stängde dörren.

Med en grimas och en suck af obehag öfvergick hans excellens till det strategiska.

Kort därefter anlände Adlercreutz, men nu icke den vanligen så lugne och godmodige generaladjutanten.

Adlercreutz var mycket uppretad. Blicken blängde lömsk under de täta ögonbrynen, och det hade kommit ett kärft och hårdt drag kring munnen.

Han ref i polisongerna, medan han i häftiga och skarpa ordalag för sin chef skildrade morgonens misslyckade försök till öfverrumpling, de många stupade samt broderns olycka. Alltsammans var Cronstedts fel, den försumlige och sorglöse chefen för fjärde brigaden, som icke i rättan tid infunnit sig, och hvars skuld det var, att Bulatoff nu kunde verkställa sin förening med Ba-jevski och Tutschkoff.

Och Klingspor gaf sin generaladjutant rätt och svor en pers öfver Cronstedt.

Men då Adlercreutz’ häftighet och ursinne ingaf honom en känsla af otrefnad och obehag, bjöd han honom sitta ned vid bordet, hällde själf upp en snaps och uppmanade honom lugna sina upprörda känslor med en stadigare frukost. Ännu fanns det gudilof tillräckligt med mat kvar.

Adlercreutz, som endast ätit några smörgåsar, då han kom hem från striden, och var hungrig som en svulten varg, sade icke nej. Och snart var han i fullfart med det som blifvit öfver efter excellensens anfall på korfvarna, skinkorna, fiskfärsen och aladåben. Och Klingspor, som förstod att uppskatta en präktig aptit, kände sig helt nöjd med sin generaladjutant.

Mellan de båda herrarne utspann sig ett lärorikt och lifligt samtal angående olika maträtter, djurens fodring och gödning — på det området var Adlercreutz som gammal landtbrukare hemmastadd — köttets beredning, rätternas tillagning och smak — där excellerade excellensen med en sådan sakkunskap och lyrisk fantasi, att prästmor, som stod och gluttade med ögat till nyckelhålet, gapade af förvåning och intresse.

Måltiden var slut, kaffet framsatt, piporna tända och i lugn och ro diskuterade man truppernas och fiendens ställning samt de närmaste dagarnes rörelser.

Då knackade det på dörren och en ung dragonofficer — Niklason — inträdde.

Vid åsynen af denne, som skickats med bud till Cronstedt, och som naturligtvis försummat sig och var medskyldig till nederlaget, bröt Adlercreutz ut:

— Hör nu, herrn, hur har ni...

— Grefve Cronstedt har befallt mig... började Niklason.

— Hvar befinner sig den herrn för närvarande? af bröt fältmarskalken vresigt.

— I Revolaks. Han har befallt mig rapportera en fullständig seger öfver fienden.

— Hvad ... seger!...

Fältmarskalken såg på sin generaladjutant och denne på excellensen. Seger. Var det möjligt! Skulle alltså Cronstedt med sin brigad, trots att han icke hunnit fram i tid och ljusa morgonen inträdt, lyckats öfverrumpla och slå Bulatoff vid Revolaks. Det föreföll nästan osannolikt.

— Vill ni inbilla mig? . . . utbrast Klingspor häpen.

— Det vågar jag visst icke, svarade löjtnanten aktningsfullt, men grefven har ännu ej hunnit uppsättaskriftlig rapport, därför har han sändt mig i förväg. Den djupa snön och det svåra väglaget hindrade trupperna att i rätt tid nå fram. Emellertid är nu Revo-laks i svenska händer. Fanor, kanoner, tross, ammunition, fältkansli och ekipage eröfrade, flera hnndra fångar tagna, däribland befälhafvaren själf, generalmajor Bulatoff, samt hans fem adjutanter och några andra officerare. Generalen är svårt sårad ...

Både Klingspor oeh Adlercreutz stirrade förbluffade på den unge dragonlöjtnanten, som stod där framför dem, het om kinderna af den häftiga ridten och ifvern att berätta den glada nyheten.

Så tittade Klingspor på sin generaladjutant.

— Grefve Cronstedt är ju en förträfflig militär...

— En förträfflig militär, instämde Adlercreutz.

Och fältmarskalken knäppte händerna om den tjocka

magen:

— Det var ju ett präktigt arbete vi utfört på morgonkvisten. Hans majestät skall blifva nöjd .. .KAP. XIV.

Revolaks.

När Andreas fått Adlercreutz' befallning att på skidor framföra budet till den annalkande Cronstedt, satte han i väg genom skogen i sydostlig riktning. Han tog en krok för att undvika trakten kring kyrkan och de vaktposter, som där möjligtvis blifvit utsatta. En bit längre söderut ämnade han taga af åt väster för att nå landsvägen från Paavola, på hvilken han förmodade Cronstedts marsch gick fram.

Snart kom han ut på den stora slätten öster om kyrkan och älfven. I den tilltagande gryningen kunde han skönja klockstapelns mörka silhuett på kyrkhöjden och där bakom på andra sidan älfven prästgårdens klunga af hus.

Andreas kröp ihop, gungade på skidorna och i hvinande fart bar det af åt sydost öfver den vida slätten.

Det gladde honom, att han fått Adlercreutz' bud sig anförtrodt och kunde begagna sig af skidorna, hans ungdoms lek och glädje. Så ofta han fick tillfälle därtill, blef han lätt om hjärtat och vid ett strålande humör. Hvilket präktigt sätt att färdas. Hur det satte blodet i omlopp och kom blicken att lysa. Hvilken svikt och och kraft det gaf åt kroppen, hvilken stålblå energi åt själen.

Hnisch! susade skidorna öfver snön, och pulsarne brände och hjärtat sjöng i Andreas' bröst.

Han erinrade sig det senaste tillfället, då han åkt skidor. Det var på den nattliga patrulleringen i sko-gen, då de hört skriken och räddat flickorna undan de ryska lymlarne och Heikki försvunnit. Ja, Heikki, den

I________________________________I

O iOQO

lille svarlmuskige fmnpojken, hvar fanns han nu?... Hade han verkligen blifvit dödad? Eller kanske endast tillfångatagen? Skulle han få återse sin kamrat ochroteman någon gång mera under kriget ? Det var väl knappast troligt.

Och med en vemodig tanke på vännen, ilade Andreas snabbt fram på skidorna i den bleka gryningen.

Nu kunde ögonblicket vara lämpligt att bryta af åt väster och söka nå landsvägen från Paavola.

Han passerade några småsjöar, och plötsligt, i närheten af Hentilä gård, fick han syn på några led grå-klädda soldater.

Det måste vara spetsen af Cronstedts brigad. Redan! Tänk om den kommit blott en halftimme förut, medan striden ännu fortgick där uppe i skogsbrynet. Nu hade Adlercreutz redan marscherat tillbaka med sina två söndertrasade kompanier.

Han omtalade för en officer, att han medförde bud ifrån generaladjutanten och frågade, hvar befälhafvaren, öfversten grefve Cronstedt, befann sig.

— Troligtvis endast några kompanier längre bort.

Andreas skyndade förbi soldaternas led. Då han

icke kände öfversten, måste han fråga ännu en gång.

— Där rider han, svarade en löjtnant.

Andreas såg en smärt, mager officer till häst. Ansiktet var smalt med rak näsa och korta, ljusbruna mustascher. Han frapperades af mannens »grekiska profil». Näsan och pannan gingo i samma linie.

Cronstedt läste hastigt de få rader, Adlercreutz skrif-vit. Han vände sig lifligt till ett par officerare, som redo bredvid honom:

— Det var, hvad jag tänkte. Skotten, som vi hörde för en stund sedan, härrörde från generaladjutantens afdelning. Han har nyss varit i strid, men tyvärr måst draga sig tillbaka. Och nu ger han mig fritt val om jag vill utföra anfallet eller vända om.

— Och hvad beslutar grefven?

Cronstedt funderade några ögonblick. Det ryckte kring ögon och mungipor. Han såg på soldaterna och på officerarne. Så sade han kort:— Ja, ha vi nu marscherat och sträfvat hela natten i denna fördömda snösörja, borde vi väl också ha lön för vår möda. Jag vill försöka anfallet. Kanske ska vi lyckas öfverrumpla och slå ryssarne, fastän det snart är ljusan dag.

— Bravo! Nå'n valuta ska man ha för sitt arbete, menade officerarne.

Bidten fortsattes. Och bredvid de marscherande leden gled Andreas sakta fram på sina skidor.

Han betraktade soldaterna. Hvad många af dem sågo trötta ut, svettiga och andfådda! Men så hade de också, efter hvad han nu fick veta, i sex timmar pulsat fram i snö och gyttja öfver sanka myrar, där de sjunkit ned ända till knäna. Det fanns ju icke banade vägar i detta usla land. Åtminstone icke skogsvägen mellan Paavola och Bevolaks, den enda man kunnat välja. Och kanonerna hade soldaterna själfva måst draga, då hästarna sjunkit ned för djupt och icke kommit någon vart.

— Drag på en sexpunding i sex timmar i mörker, gyttja och snö får du känna på, hur godt det är, ropade en soldat till Andreas.

Denne log.

— Hvad är detta för ett regemente? frågade han.

— Savolaks infanteriregemente.

Hvilken bataljon?

— Den tredje.

— Hvem är chef?

— Gubben.

— Gubben!

Andreas fann svaret föga upplysande.

— Ja, det vill säga, chef är den gamle öfverstlöjt-nant Lode.

— Han som beder.

— Just precis. Han som beder. Men som slåssär1,4,1 "r'i M d I - m fm H M 1 il 1 * *Ja a ! /'la ..lik ÆL k» '

Ett stycke från sig såg han en äldre, rätt korpulent officer

till häst.som en liten jäfvel. Där rider han för resten, svarade soldaten.

Andreas vände på hufvudet. Ett stycke från sig så’g han en äldre, rätt korpulent officer till häst. Han föreföll vara omkring femtiofem år. Ansiktet var slät-rakadt. Nedan hatten föll en krans af hvita lockar. På kinderna lyste en klar rodnad, och det blida anletet hade ett uttryck af barnslig fridfullhet.

— Kan han vara farlig i striden? hviskade Andreas till soldaten.

— Gubben!... Du skulle si’n. Han går rakt fra m och väjer inte för något. Hvärken kulor eller pikslygn biter på gubben. Han är visst »hård» ... eller kanske särskildt skyddad, tillade soldaten hviskande.

Andreas hade beslutat deltaga i den kommande striden. Han skulle just anhålla om tillåtelse därtill hos kaptenen, då han ett tiotal rotar framför sig fick syn på en liten soldat, som marscherade med en egendomlig knyckig gång.

— Skulle det kunna vara?...

Hastigt tog han några glid framåt.

— Heikki!

Den lille soldaten vände på hufvudet. Det var Heikki, som gick där i ledet, ännu magrare och liksom mindre än förut. Det hade kommit ett mörkt och hårdt uttryck öfver hans svartmuskiga ansikte.

Nu lyste det upp.

— Andreas!... Du här!

Andreas spände af sig skidorna, tog dem på axeln och gick bredvid kamraten.

— Hvar har du varit, Heikki, och hur har du kommit hit?

— Varit... Jag blef fången och skjuten i benet. Låg på en rysk trosskärra och pinades, till dess jag blef bra och lyckades fly. Kunde så gärna dött med detsamma.

— Hvarför det? frågade Andreas förvånad.— Det vet du väl. Meri. .. sade Heikki sakta.

— Meri! Henne och den andra flickan förde vi ju undan strax efter sedan du försvunnit.

Heikki grep häftigt Andreas i armen.

— Lyckades ni rädda henne?

— Ja, vi togo flickorna med oss, sedan vi hegraft gubben i snön.

— Och den där Iwan fick icke fatt i henne?

— Visst icke. Återvände han till stugan i skogen, fann han endast sina döda kamrater, som lågo och grinade mot honom.

— Gud vare lof, mumlade Heikki.

Han gick tyst några ögonblick. Så frågade han:

— Vet du hvar hon nu är?

— Nej. Förmodligen i trakten, där vi lämnade henne.

— Kanske hon ändå råkat ut för Iwan?

— Iwan. Han är fången.

— Hvad säger du!

Det blixtrade till i Heikkis bruna ögon och han betraktade vännen skarpt.

... Fången?

— Ja, han blef tagen i striden vid Siikajoki.

— Godt!

Andreas kastade en förstulen blick på Heikki. Nu hade det mörka och hårda uttrycket återkommit och han såg stelt framför sig.

— Här blir bestämdt ett mord snart, tänkte Andreas. Hur lyckades du rymma? frågade han.

— Vi hade lägrat i skogen en kväll. Jag var då nästan bra i benet. Ryssarne, som kommit öfver ett parti brännvin, voro halffulla. Ofta hade jag tänkt försöka rymma, men icke kunnat. Men nu....

Andreas och Heikkis uppmärksamhet väcktes af några kommandoord. Bataljonerna, som hittills marscherat på en kolonn, delades nu på tre: till vänster, följande älfven i riktning mot Penttilä gåxd l:a och 2:abataljonerna af Savolaks infanteriregemente samt l:a Savolaks jägare, i midten 3:e och 4:e Savolaks infanteri samt l:a Karelska jägare, och till höger 2:a Karelska jägare samt 3:e Savolaks jägare.

Midtkolonnen, till hvilken öfverstlöjtnant Lodes bataljon hörde, slog in riktningen rakt mot kyrkan, högerkolonnens marsch gick genom skogen något förbi.

Nu kunde de se den klumpiga klockstapeln på kyrk-höjden och prästgården midt emot på västra sidan om älfven.

Terrängen vid Revolaks är en grund dalgång i skog, genom hvilken Siikajokiälfven flyter fram. På västra älfstranden drar landsvägen från Paavola till Siikajoki, som vid prästgården korsas af vägen till Brahestad. Söder om prästgården ligga utefter älfven några gårdar: Väkälä, Penttilä och längst ned Hentilä.

Cronstedt kände föga till trakten. Men under uppehållet i Paavola by, medan han väntade på Adlercreutz’ bud, hade klockaren, hos hvilken han tagit kvarter, med krita ritat upp på träbordet en karta öfver terrängen kring Revolaks. Öfversten visste således ungefärligen hvar kyrkan och prästgården voro belägna. På kyrkhöjden förmodade han, att Bulatoff tagit ställning, hvarför marschen riktades ditåt. Sidokolonnerna skulle angripa fiendens flanker, medan midtkolonnen anföll rakt i fronten.

Klockan var nu sju och det hade redan länge varit full dager.

Så marscherade fjärde brigaden på tre kolonner i den tidiga morgonen mot fiendens ställning.

Brigadchefen, öfverstelöjtnanterna och majorerna hade stigit af hästarna och gingo till fots i spetsen för sina afdelningar.

Soldaterna sträckte på sig, stegen blefvo fastare, hastigare, ögonen lyste, det kom något käckt, beslutsamt och djärft öfver hvarenda karl, all trötthet från den besvärliga nattmarschen var försvunnen.Redan vid Penttili gård stötte vänstra kolonnen på de första ryssarne, fyra kompanier, som blifvit framskjutna dit.

Bataljonerna utvecklades i skyttekedja och efter en kort stunds skjutning gick anfallet i språngmarsch mot gården. De ryska kompanierna vräktes undan och togo ställning en kilometer längre upp vid Väkälä gård.

Samma historia. De måste draga sig undan till prästgården?

Under tiden hade midtkolonnen nått fram mot kyrkhöjden. Från muren omkring kyrkan blixtrade det till.

Ett ögonblick tog gamle öfverstlöjtnant Lode af sig hatten, höll den för ansiktet och saktade stegen, medan han hörbart mumlade en bön.

Soldaterna väntade. En och annan föll, träffad af en kula, men likväl ökade icke karlarne takten. Först skulle gubben få bedja i frid, sedan kom angreppet.

Nu satte öfverstelöjtnanten på sig hatten igen. Han vände sig om. Ögonen lyste. Han höjde sabeln.

— Framåt!

Och som en brusande storm gick jägarkedjans språngmarsch mot kyrkmuren.

När savolaksarne hunno fram, fanns inte en karl. Men nere på isen flydde ett ryskt kompani mot prästgården.

Där hade Bulatoff således sin hufvudställning.

Lik de flesta österbottniska gårdar var prästgården helt och hållet kringbyggd och sluten. I den ena porten, som vette åt älfven och kyrkan, hade Bulatoff placerat två kanoner, i den andra, åt Brahestadsvägen, en. Framför på älfstranden syntes de ryska jägarkedjorm breda ut sig och från alla fönster och skotthål i prästgårdsbyggnadernas väggar blixtrade det.

Cronstedt lät sina kolonner göra halt och ordnade dem längs den höga stranden, där de ännu voro i någorlunda skydd för fiendens skott. Kanonerna släpadesupp på kyrkbacken, där de uppställdes under betäckning af kapten Ladaus halfva bataljon savolaksare.

Nu gafs order till anfall. Och främst framför linien gick chefen, grefve Cronstedt själf, smärt och rak, muntert svängande sabeln omkring i handremmen och hviss-lande en uppsluppen gavottemelodi. Det var för ett briljant humör på den grefven.

I språngmarsch störtade bataljonerna utför strandsluttningen och ned på isen. Snön låg djup.- De lättaste pojkarne hoppade på skaren, men för de flesta bar det ner, och mer än en tumlade i häftigheten och ifvern omkull.

Nu voro finnarne på endast ett bösshålls afstånd från prästgårdsbyggnaderna. Då flammade två eldslågor till i portöppningen. Kanonskotten brakade, och ur fönster och skottgluggar lyste blixtarne från geväören.

Cronstedt såg sig om. Han bleknade. Gud sig forbarme en sådan manspillan! Halfva bataljonerna stupade.

Den muntra gavotten tystnade på hans läppar och sabeln stannade.

Men ... hu-ih! De döda reste åter på sig. Det var blott de klumpiga fmnpojkarne, som vid den sista häftiga ansatsen tumlat på hufvudet i snön.

— Framåt!... Framåt!

Och på nytt stormade kompanierna mot prästgården.

Det gällde framför allt att taga kanonerna. De ryska artilleristerna och skyttarne i fönstren förstodo faran. De fördubblade skotthastigheten, och en storm af kulor slog finnarne i ansiktet.

I främsta ledet sprungo Andreas och Heikki, flämtande, svettiga, med händerna krampaktigt gripande om geväören med de fällda bajonetterna. Och framför ledet trafvade den korpulente gubben Lode så raskt och vigt, som om han varit en pojke.

Andreas gaf akt på honom. Då och då vände sigöfverstelöjtnanten om och iakttog sina gossar. Och i hans skägglösa anlete med de lysande ögonen och de runda kinderna låg något så segervisst, så lugnt, en så fullkomlig brist på rädsla, ängslan eller tvekan, att han styrkte alla och drog dem med sig.

— Gubben har bedt sin bön och är lugn. Nu rädes han hvarken fan eller kulorna, tänkte Andreas.

Och den gamle öfverstelöjtnantens hela hållning och min gaf verkligen intryck af något trosvisst, af en medryckande entusiasm, som intet kunde rubba.

Andreas hade haft tillfälle att iakttaga flere officerare, när de fört sina trupper i elden. Och fastän de stormat än så käckt framåt och visat ett fullkomligt dödsförakt, låg det likväl öfver deras hållning och sätt att anföra truppen något nervöst och spändt. Ögonbrynen voro sammandragna, munnen hopknipen, blicken hård, deras min och uppträdande gaf intrycket af okuflig viljekraft. Men också, att det endast var denna viljekraft, som dref dem framåt mot blanka bajonettspetsar och eldsprutande kanongap och hvilken kom dem att icke släppa taget öfver karlarne, fastän det ryckte kring mungipor och ögon och de kunde vara nog så rädda. När striden var slut och spänningen öfver, sjönko många samman som en trasa, bleka och dödströtta.

Men gubben Lode? Visserligen lyste en stålblå vilja ur hans ögon, men ännu mera trosvissheten om uppfyllelsen af den bön, han nyss bedt för sina gossar och sig, för Finlands väl och truppernas seger. Han blinkade icke för kulorna och behöfde icke nervöst bita hop läpparne.

Fastän han sprang där rakt mot de vrålande ka-nonmynningarne och skydraget af kulor, var det som han icke det ringaste tänkt därpå, icke ens märkt det. Han gjorde det nog ej heller. Och Andreas förstod nu, hvarför soldaterna trodde honom vara »hård» eller sär-skildt skyddad af en högre makt, så att ingen kula söktegubbens hvita hjässa. Och denna tanke gaf en särskild kraft och tillförsikt åt hans gossars anfall.

Trots manfallet, som under de sista minuterna var ohyggligt, nådde de finska kompanierna fram till porten, artilleristerna nedhöggos, kanonerna togos och inne på gården, i uthusen och boningsrummen, som ryssarne plundrat, och hvars redskap och möbler de slagit sönder, uppstod en ursinnig bajonettstrid.

Ryske befälhafvaren, general Bulatoff, sårades och flydde med de af sina återstående män, som ännu voro vid lif och fria, genom bakporten ut till skogsbrynet på andra sidan prästgården. Där hade han förlagt sin reserv. Denna höll ännu stånd mot den första kolonnens bataljoner, som ej kunnat deltaga i stormangreppet mot främre porten, utan kringgått prästgården.

Här i skogsbrynet ordnade den sårade Bulatoff sina skaror på nytt till fortsatt motstånd.

Men det gagnade icke länge. De finska bataljonerna omringade hans trupper, han själf träffades af en kula i bröstet och föll, soldaterna flydde eller blefvo tagna.

Under tiden hade den ryska afdelning, som kämpat mot Adlercreutz en fjärdingsväg norr om prästgården, satt sig i marsch mot denna. Men kapten Ladau, som skyddade kanonerna på kyrkbacken, märkte den i tid och skyndade med sin halfva bataljon mot fienden, slog och fördref den.

Striden var slut. En mängd fångar, bland dem den sårade general Bulatoff, blefvo tagna, kanoner, gevär och fanor eröfrade, den ryska brigaden sprängd, en betydelsefull seger vunnen.

Grefve Cronstedt var nöjd med sin morgon. Han tänkte, att Adlercreutz icke skulle misstycka, att han ej kunnat infinna sig på öfverenskommen tid.

Strax efter stridens slut skickade han dragonlöjtnant Niklason till hans excellens för att aflägga rapport.Medan kampen ännu pågick i skogsbrynet, letade finnarne inne på gården, i uthus och källare efter ryska soldater, som gömt sig undan.

Heikki och Andreas deltogo ifrigt i sökandet efter fångar. Så snart de funno någon, och denne gaf sig, vandrade hans penningpung, tobakspåse och pipa samt andra ägodelar öfver i de två kamraternas fickor. Det var deras rättmätiga krigsbyte. Ofta behöfde de icke ens genom gester klargöra för fången, hvad de menade. Han sträckte självmant fram sina få saker af värde, och ropade något som väl betydde en bön om nåd.

Då de två vännerna vid ett tillfälle gingo förbi en källarlucka, märkte Andreas, att den stod litet på glänt och hörde hviskande röster inifrån.

— Se här ett nytt kap! ropade han.

Heikki ställde sig färdig med bajonetten, medan Andreas häftigt ryckte upp luckan.

I detsamma Heikki skulle göra ett skenangrepp, blef han stående blek och tappade geväret.

Ett flickhufvud med ljusblå ögon och blondt hår hade stuckit upp hufvudet.

— Meri... Meri! stammade Heikki.

— God dag, käraste, mumlade Meri, log och klef röd och förlägen upp ur potatiskällaren.

Då vaknade Heikki till lif. Hastigt böjde han sig fram, lyfte upp flickan och slöt henne i sina armar.

Bakom Meri syntes några andra flickor. Andreas hjälpte dem upp.

Men Heikki såg endast Meri. Trots de kringstående finnarnes och ryssarne flin och hennes egen förlägenhet kysste han henne gång på gång, medan han hviskade:

— Jag trodde, jag aldrig mera skulle få återse dig, Meri. Jag fann dig en natt i en hydda i skogen, medvetslös. Jag sprang ifrån dig för att förfölja en usling. Och nu ... hittar jag dig i en potatiskällare i Revolaks. Hur har du kommit hit?

— Det är en lång historia, sade Meri.

Under sönderskjutna fanor.

13KAP. XV.

Lotta Svärd.

I utkanten af Lumijoki by, strax nedanför kyrkan, där landsvägen från Siikajoki till Limingå drar förbi, stod tältståndet uppslaget. Fyra stolpar, öfver hvilka var draget ett brunt skynke. , Där inne syntes några kistor, på hvilka funnos uppradade en mängd muggar och tallrikar, och utanför, där snön var bortgräfd, flammade elden under ett par järngrytor, upphängda på stänger samt under några väldiga kaffepannor på trefot.

I närheten höllo de frånspända trosslädarne, och rundt omkring tältståndet på stubbar, stenar, kistor, pallar — en och annan kallblodig figur hade till och med plattat sig en sittplats i den våta drifvan — sutto soldater och trosskuskar, läppjande på det sköna kaffet eller det ej mindre sköna brännvinet.

Och midt bland karlarne gick madammen, som höll marketenteriet vid andra brigadens björneborgska regemente, Lotta Svärd, stöddig, rund och säker med den rykande kaffepannan i ena handen och en korg muggar i den andra.

Och den som var hungrig och törstig och hade några styfver, vinkade på Lotta och hon kom, gaf honom en mugg, hällde upp det ljufligt luktande kaffet, som smakade så godt till stamphrödet, sade en lustighet, svängde på sina tjocka ron och gick och fägnade en annan. Och hon log och brummade, brummade och log, ett leende med hopknipna läppar, och hvart hon kom lyste soldatpojkarnes och trossgubbarnes an-sikten upp, och ibland sade hon en dråplighet, som kom dem att ställa de breda munnarne på fyrkant och gapskratta, så det ekade öfver drifvorna. Men ve pigorna i tältet, om de slarfvade med muggarne och grejorna! Då var Lotta öfver dem med sin grofva näfve, och när hon tog ett tag i den mjuka jäntarmen, så kändes det — och syntes efteråt.

Hon var omkring femtio år, brunbai'kad i synen, med bruna ögon och svartgrått hår. På vänstra sidan af den kraftiga hakan hade hon en stor vårta med fem långa svarta strån och på öfverläppen en mörk skuggning.

Att Lotta varit vacker i sin ungdom, anade nog mången, när han såg den varma glansen i de bruna ögonen, den raka, ehuru något grofva näsan, samt håret, som nu gråsprängdt, lofvigt och dammigt, i hennes tjuguårsålder måtte varit ovanligt rikt och tjockt och — som hon själf sade — så biåsvart som själen hos en kosack. Men att Lotta också en gång varit smärt som en ung gran och lätt på vristen som ett dansande löf, det kunde ingen af de dumma finnpojkarne tänka. Ty nu var hon bred om lifvet som en rågsäck och tung i gången som en tjur.

Och solen sjönk på Revolaks dag och violetta skuggor lades öfver snön och i Lumijokis stugfönster lyste talgljus och rofoljelampor. Då lade soldaterna hop ett väldigt bål utanför Lottas stånd, och snart flammade lågorna lusteliga i den stilla luften mot en mörknande himmel.

På en kista sutto sida vid sida de två såta krigar-bröderna korpral Olagus Kask och Matts kusk. Båda drucko

kaffe med brännvin i och mådde som små änglar.

När korpral Olagus fått sig en riktig slurk och tändt den slocknade pipan, vände han sig till kamraten och sade med något af korpralvisdomen i min och blick:— Sir du, Mattsen, att den däringa struttegien ändå ej var så galen.

— Ja, men vi fick smörj.

— Ja, men di andra klådde dom.

— Kanske — Matts ref sig i hakskägget och såg tveksam ut — kanske var det meningen, att vi först skulle få smörj?

— Ja, ho vet. Struttegi är en konstig sak, mumlade korpral Olagus och vände ut och in på ögonen af pur fundersamhet.

— Men strunt i att grunna. Då går det rundt i skallen på en, svarade Matts. Slutet godt och allting godt. Och si på dom där!... Där tycks också slutet vara godt.

Han hade fått syn på Heikki och Meri, som sutto på en trossläde i närheten. Han hade lagt armen om hennes axel, hon lutade hufvudet mot hans rockkrage och de smuttade kärliga ur samma kaffemugg.

Andreas och förre skrifvaren Palmqvist, som höllo kaffekask på hvar sin stubbe bredvid Matts kusk, hörde också dennes yttrande och sågo åt släden till. Men Heikki och Meri märkte intet. För dem fanns endast vännens hand och kind, stjärnorna som tändes ofvan granskogen och kanske också det alldeles onaturligt lj ufligt smakande kaffet.

— Ja, sådan är kärleken, sade Andreas och slog Palmqvist på hans började mage.

Palmqvist svarade med en grymtning och tömde filosofiskt sin »Uleåborgare.»

Den förre skrifvaren hade börjat lägga på hullet. Fältlifvet bekom honom väl i jämförelse med det stillasittande skrifgörat och särskildt hade den sköna rast-veckan i Lumijoki åstadkommit underverk. Han hade en oerhörd aptit, så till och med kamraterna, som just icke ratade bitarne, förvånades. Det var som om hans förut svultna kropp fordrat en massa mat för att återgå till normala proportioner. Och mat fanns det i Lumi-Men Heikki och Meri märkte intet...joki by efter segern vid Siikajoki. Palmqvist fetmade så det syntes för hvarje dag.

En morgon hade Matts kusk träffat på honom vid en stuguknut, där han stod och töjde på byxlinningen.

— Hur ä' de', Palmqvist, biter di ojämnt eller håller du på att tappa böxera?

— Jag begriper't inte, svarade Palmqvist.

— Hva ä de, som du inte begriper?

— Böxera.

— Hva ä de me dom då?

— Di räcker inte till.

— Räcker di inte till? Jag töcker di ä långa nog, menade Matts och kastade en kritisk blick på kamratens uniform.

— Ja, men om magen.

— Hvaba.. . Om magen!

Och det befanns, att skrifvaren Palmqvist redan flyttat ut byxspännet och icke kunde flytta ut det mera.

Matts kusk, som alltid var rådig och praktisk, skaffade sin vän Palmqvist ett par nya byxor. Och ett par dagar därefter en ny rock. Karlen ökade ju ett skålpund om dagen.

Men obekymrade om Palm q vists och Andreas och Matts kusks och korpral Olagus blickar sutto Heikki och

Meri på trossläden i den skymmande aprilkvällen.

Först nu hade de riktigt fått träffas och prata. Strax efter striden hade ej varit tillfälle därtill, ej heller under marschen. Men nu var rast och förtroenden och kärlek.

. . . Och som jag redan berättat dig, fortsatte Meri, förde korpralen och den långe soldaten Anna och mig till Kalajoki by. Där fingo vi ligga öfver natten och dagen därpå träffade vi...

Om det varit ljust, skulle Heikki märkt att hans flicka rodnade.

— Hvem träffade ni?

... Åh, det var just ingenting. En kosackofficerkom plötsligt in i stugan, då vi sutto där, och det var ... Kan du gissa hvem det var?

— Hur skall jag det kunna.

— Kulneff.

— Ku-ul-neff! — Heikki drog förvånad på ordet. — Den tappre kosacköfversten?

— Just han.

— Hur dan var han?

— Åh . . . mycket vänlig... mycket vänlig, mumlade Meri. I synnerhet mot barnen.

— Ja, han lär ju tycka om barnungar, yttrade den omisstänksamme Heikki.

— Och följande dag foro vi till kaplanen Mellin i Revolaks.

— Och där voro ni till dess jag träffade er?

— Ja... 1 början var ju allting lugnt. Flere vec-

kor förgingo utan att någon ryss hördes af. Så kom plötsligt den där general Bulatotf med sin brigad. Jag hade då knappast trott, att de ryska officerarne voro så hyggliga. Generalen och hans adjutanter togo in hos kaplanen och hvarken mot honom eller oss visade de den xingaste ovilja och fiendskap. Alla voro de artiga och snälla.

— Det föreföll knappast så, då vi träffade på kaplanen bunden och misshandlad, menade Heikki.

— Vänta ska du få höra.

Och Meri fortsatte:

. . . Det var först i dag på morgonen som jag märkte ryssarnes rätta sinnelag. Först hade de, som sagdt, varit riktigt smilande artiga. Men nu. Så fort underrättelse kom, att de blifvit anfallna norr ifrån, började flere soldater, sedan generalen och hans officerare skyndat ut, plundra och roffa. Och ännu mera, sedan man fått veta, att från söder nalkades en större truppstyrka. Rys-sarne blefvo som vildar. Hvad de kunde komma öfver af värde i kaplanens bostad, togo de. Lådor, som voro stängda, brötos upp och möblerna sönderslogos. Någraofficerare buro hand på kaplanen, som de beskyllde för alt i hemlighet ha skickat efter finnarne. Om generalen varit närvarande, hade väl plundringen icke skett, men han var ute för att ordna trupperna. Det var en förvirring och en brådska, som jag aldrig sett maken till. Och oss, flickor, lämnade de ej i fred.

— Nej, det kan jag tänka mig, mumlade Heikki.

. .. Genast vi hörde bullret och bråket, stego vi, Anna och jag och två af gårdens flickor, upp och klädde oss. Knappt voro vi klädda, förrän vämjeliga soldater kommo inrusande i vårt rum. Då blef jag rädd.

Jag hviskade till flickorna, att vi skulle försöka gömma oss i potatiskällaren. Yi lyckades slita oss från soldaterna och skyndade ut. Det var ännu skumt. Ingen lade just märke till oss ute på gården. Och ostörda lyckades vi komma ned i källaren och drogo till luckan.

Hela tiden sutto vi med bäfvande hjärtan och väntade, att någon skulle lyfta upp luckan, som vi naturligtvis ej

kunde stänga inifrån.

Bullret och bråket tilltogo. Från källaren kunde vi höra den gamle kaplanens rop på hjälp, då soldaterna misshandlade honom. Jag blef som utom mig och ville springa upp och till honom. Men Anna och de andra återhöllo mig. Hvad kunde för öfrigt jag gjort. Ingenting. I stället hade förmodligen äfven jag blifvit misshandlad.

— Troligtvis, mumlade Heikki.

. . . Då hörde vi plötsligt en förskräcklig knall. Marken skälfde och huset skakade. Vi trodde, att hela källaren oeh magasinet skulle ramla ned öfver oss.

Det var det första kanonskottet som dånade.

Och nu började ett dunder och brak, så vi knappast visste till oss af fasa. Darrande kröpo vi samman i en vrå och höllo hvarandra omslingrade. Gevärs-skotten smattrade, kanonerna dundrade, officerarnes kommandorop ljödo skarpa och bestämda, de sårades kvidanden och jämmerrop skuro i våra öron. Det varohyggligt. Och hela tiden sutto vi där och fruktade att några ryssar skulle kasta upp källarluckan och spetsa oss på sina bajonetter.

Då hörde vi plötsligt hurrarop, finska röster. Larmet och ropen blefvo ännu häftigare och vildare. Men till slut förstodo vi, alt de finske segrat, och sakta lyfte jag på luckan.

»Se här ännu ett kap!» hörde jag någon säga.

Luckan kastades upp — och du stod där.

—- Och åtskilligt förvånad blef jag allt, när jag hittade dig i potatiskällaren, sade Heikki.

— Det såg jag på dig. Blek var du och dum såg du ut, men jag tycker om dig ändå, hviskade Meri.

Och Heikki kunde icke annat än sluta sin flicka i sin famn och trycka henne till sitt hjärta.

Det var någon som bråkade vid tältståndet.

Heikki såg dit. Och nu märkte han att Lotta Svärd var i tagen och läxade upp någon, hvem det kunde vara.

Han gick dit.

Framför kommissarien Pampen stod Lotta med båda händerna i sidorna och orden frustade ur hennes mun.

... Och du, din myndige herre, kommer hit och befaller! sade hon. Här befaller jag och ingen annan, och jag skänker ut mina varor åt hvem jag behagar. Det är inte värdt, att du försöker pocka dig till något. För resten lär du vara så feg, att jag inte gitter se dig här och ...

Kommissarien, som känt kaffelukten och velat ha en mugg, men framställt sin begäran i en synnerligen öfvermodig och fordrande ton, fick icke fram ett ord.

Till slut vände han henne ryggen och gick.

Och Lotta stod kvar bredbent, säker, med båda armarna i sidorna och näsan i vädret.— Hur lyckades du fly? frågade Meri, då Heikki kommit tillbaka.

— Det är en tämligen omständlig historia, svarade Heikki. Jag försökte flera gånger, innan jag verkligen kom undan. Men till slut så lyckades det.

. . . Som du minns, så fann jag dig i stugan i skogen medvetslös, och märkte, att Iwan var en af dem, som gjort intrång hos er. Jag satte efter honom på skidorna och blef fången. Samma natt försökte jag rymma, men blef upptäckt och skjuten.

— Stackars du! mumlade Meri och smekte hans hand.

— Ja, stackare, jag. Medan jag låg där — jag tror till och med att jag grät — tänkte jag blott på dig, och att Iwan var hos dig. Han sade själf, att han skulle gå och hälsa på dig. Och jag, som velat vara vid din sida för att skydda

dig, jag låg där bunden, sårad.

— Blef ditt sår skött? frågade Meri.

— Skött! Korpral Petrowitsch, som för resten var en ganska hygglig själ, band en trasa om det. Men hvad hjälpte det. Det kom visst smuts i såret. Benet svullnade, och jag hade svåra plågor. Och så låg jag där på trosskärran, ledsen och eländig och tänkte på dig.

Svullnaden blef allt värre, värken tilltog. En dag, när jag svårt våndades, kom en rysk fältskär och skar upp såret med en lancett.

Nu blef det bättre, och så småningom tillfrisknade jag. Ryssarne voro i allmänhet rätt hyggliga och behandlade mig liksom de andra fångarne ganska bx-a, men så fort de märkte det ringaste försök till flykt, blefvo de grymma och brutala, och mer än en af syn-darne piskades, så blodet rann.

Jag tänkte nog också rymma och gjorde mina förberedelser därtill, men då jag fann, att jag var observerad, aktade jag mig för att sätta planen i verket och afvaktade ett gynnsammare tillfälle.En kväll hade ryssarne plundrat en by och kommit öfver en massa brännvin.

Det blef stor fest. Så långt brännvinskaggarne räckte, drack man. Och som vanligt när de fingo något starkt i sig, blefvo de allt vänligare och gemytligare.

— Bjud oss också på litet, yttrade en af fångarne till dem.

Och verkligen kommo icke ett par ryska soldater stickande med sina vodkapluntor och bjödo oss dricka.

Och vi drucko. Några af fångarne blefvo tämligen snart berusade och rullade omkull i snödrifvorna, och bland dem också jag.

— Hvad, min vän, var också du berusad? frågade Mer i.

— Jag låddes, svarade Heikki. Jag tumlade omkull i snön som de andra och där blef jag liggande.

— Det var en stackare till att tåla litet, hörde jag en af ryssarne skrattande utbrista. Ett par kommo fram till mig och försökte hjälpa upp mig. På benen fingo de mig, men stå det kunde jag ej. Hur mycket de än skakade på mig och ryckte i min arma lekamen, vinglade jag som en dödskjuten fågel.

— Dödfull!.. . Låt en ligga! mumlade de och slängde mig ifrån sig.

Jag föll i snön handlöst som en trasa. De två, som försökte väcka lif i mig, vände tillbaka till dryckeslaget. Och där stodo de och de andra och skrattade och pekade finger åt mig.

Kvällen var långt framskriden, men det oaktadt fortsattes drickandet. Ryssarne blefvo allt mera berusade och samtidigt allt vänligare.

Somliga sjöngo vemodsfulla, släpiga folkvisor, mycket vackra för öfrigt. Många omfamnade och kysste hvarandra i sin innerliga känslosamhet. En och annan satt och grät samtidigt med att han då och då tog sig en klunk ur brännvinsmuggen.

Besynnerliga uttryck, som ruset tar sig hos ryssarne,tänkte jag, där jag låg i snön och med halföppna ögon iakttog dem.

— Låg du alltjämt kvar i den våta snön? Hur lätt hade du ej kunnat förkyla dig, inföll Meri.

Heikki log och kysste henne i smyg. Åtminstone trodde han att det var i smyg. Men Matts kusk och korpral Olagus, som broderligt sutto sida vid sida på kistan och nu kommit till sin sjätte kaffekask, sågo dem och flinade.

— Hvem fick bry sig om, i fall man förkylde sig, svarade Heikki. Sannerligen jag ens tänkta därpå. I stället funderade jag öfver ryssarnes sätt att dricka. Ju mera ruset steg, dess vänligare blefvo de. Inga hårda ord, inga svordomar, intet slagsmål, inga knifvar, endast lallande visor, kyssar, omfaningar och tårar. Jag skulle vilja sett våra finnpojkar i en dylik situation. Det hade alldeles säkert icke slutat, utan alt knytnäfvarne knutits, knifvarne

kommit fram och bråk och slagsmål uppstått.

Blir finnen riktigt full, vill han se blod, men ryssen kysses. Det där beror visst på folklynnet...

— Men du glömmer ju alldeles att tala om, hur det gick med flykten, inföll Meri, som tämligen ointresserad åhört Heikkis sista resonemang.

— Hur jag kunde smyga mig undan. Jo, det gick helt enkelt så till, alt ryssarne slutligen tumlade in i sina tält. En och annan ramlade för resten, där han stod. Korpralen och sergeanten voro lika berusade som menige man och någon ordning fanns icke.

Mig hade de glömt. Och för öfrigt var natten så mörk, att de knappast sågo mig.

Slutligen fanns ingen kvar. Men i närheten visste jag att posterna gingo.

Då reste jag på mig och smög mig sakta bort, uppmärksamt spejande efter posterna.

Slutligen fick jag syn på en sådan. Jag vek af åt annat håll. Fick åter syn på en post. Vek af. Ochgenom att försiktigt smyga mig framåt, kom jag slutligen utanför fältpostkedjan.

Nu skyndade jag framåt genom snödrifvorna, så hastigt jag förmådde. Snart träffade jag på en väg och då gick det lättare.

— Hvad hette stället, där ryssarne voro lägrade och som du flydde ifrån? frågade Meri.

— Vihanti. Och jag skyndade rakt österut. Jag hade nämligen hört ryssarne omtala, att en finsk brigad skulle ligga vid Frantsila, tre mil därifrån, och det var min mening att söka uppnå den.

Men hvad jag saknade mina skidor. Jag tänkte blott på dem — skidorna, skidorna! — medan jag half-sprang på skogsstigen.

Slutligen skymtade jag en stuga. »Här måtte väl finnas ett par skidor», tänkte jag och snokade rundt huset. Men inga skidor fann jag.

Då beslöt jag att väcka bonden. Det var midt i natten och jag insåg svårigheten att få dem att öppna.

Jag knackade på rutan.

Ingen svarade.

Naturligtvis trodde de, att det var fienden, som hälsade på.

Där kunde jag fått stå och bulta hela natten utan att någon vågat öppna.

Då tog jag beslutsamt mössan om handen och stack den rakt genom rutan.

Ett skrik där inne.

— Finsk soldat... har varit fången, men flytt... ber om hjälp, ropade jag hastigt.

Bonden, som väl märkte det äkta finska tonfallet, kom försiktigt fram till den krossade rutan.

— Var inte rädd. Det är blott en fattig finsk soldat, som ber att få låna ett par skidor, sade jag.

Bonden strök eld och såg mig i ansiktet.

I få ord omtalade jag min flykt och bad ännu en gång att få låna skidorna.— Kan jag hjälpa dig med det, må det väl ske, svarade den hygglige mannen.

Kort därpå öppnades dörren, han letade rätt på ett par skidor och gaf mig dem.

Jag var helt förlägen.

— Jag har inga pengar, så jag kan icke betala dig, sade jag. Ryssarne ha tagit det lilla jag ägde. Ett tack ska du ha för din vänlighet.

— Tack. Ett par skidor snidar jag mig snart, så det gör ingenting, svarade bonden.

Jag räckte honom handen. Därpå band jag skidorna på mig och ilade bort.

Hvilken glädje att åter känna de glatta träbitarne under fotterna! Hur lätt gick det icke att komma fram! Jag åkte det fortaste jag kunde, och innan morgonen var jag i Frantsila by.

Där träffade jag på Cronstedts brigad. Jag kallades till öfversten, fick berätta om min flykt, om den ryska afdelningens styrka, marsch och läge för tillfället, fick mat och litet pengar och stacks in i öfverstlöjtnant Lo-des bataljon.

Och så kom det sig, käraste vännen min, att jag var med vid Revolaks och hittade dig i potatiskällaren ...

Heikki slutade.

Bortifrån Lotta Svärds stånd och kistorna och stub-barne där omkring hördes bråk och svordomar.

— Så där ja, tänkte Heikki. Kaffekaskarne tycks ha gjort sin verkan. Det blir inga kyssar och omfamningar här som hos ryssarne; det blir skällsord och slagsmål.

Han och Meri sågo dit.

Det var tydligt, att flere af soldaterna blifvit berusade och bråkiga.

-— Usch, så di dricker! sade Meri.

Hon kände kvinnans instinktiva afsky för ruset.Kvinnan, som står naturen närmare än mannen och hvars driftlif är starkare, hvars känslolif kanske enklare än mannens, förstår icke alkoholen. Hennes drifts och hennes känslors rus är henne nog.

— Usch, så di dricker, upprepade Meri.

— Ja, Kasken och Matts kusk tycks ha blitt lite fulla, svarade Heikki likgiltigt.

Heikki och Meri hade lämnat trossläden och gingo mot tältståndet.

— Si på Lotta! sade Heikki leende. Nu är hon inte god att ta’s med.

Matts kusk och korpral Olagus, som. förut suttit så broderligt tillsammans på kistan och druckit kaffehalfva på kaffehalfva och klappat om hvarandra och berättat de befängdaste historier, af hvilka ingen trodde ett ord af den andres vara sant, hade plötsligt blifvit ovänner. De hötte med näfvarne under hvarandras något snusiga näsor och stormskällde, så tobakssaliven rök om mun-narne.

... Och du, din uschling, som bara ä’ en dränga-kusk ...

... . Och du, din morksking, som visst tror dej vara äkschelens, men som bara ä’ kurperal, fast du inte har mera vett i skallen än e’ löppa ...

Nu kom Lotta.

— Hva står ni här och domderar! Skäms ni inte! Ska ni supa er fulla, för att jag ger er en tår brännevin, då ni ä’ trötta och frusna.

Matts kusk och korpral Olagus hörde icke Lotta. De stodo midt emot hvai'andra skrikande, svärjande, höttande med de grofva näfvarne.

... Sir du den!. .

... Och känn på den, du! ...

— Tyst, karlar! sa Lotta.

Och med hopknipen mun och gnistrande ögon grep hon de båda hjältarne, en i hvar arm, och förde bort dem.Dinglande, häpna men tysta följde Matts kusk och korpral Olagus med.

Trion nådde ett par präktiga snödrifvor.

— Karlslokar! sa Lotta och slängde dem i hvar sin drifva.

— Rätt åt dem! mumlade Meri förtrytsamt.

Heikki log.KAP. XVI.

Mat och dryck.

Två dagar efter striden vid Revolaks hölls Te deum vid alla fyra brigaderna på Lumijoki och Limingå ängar.

På fältet nedanför Lumijoki kyrka stod andra brigaden uppställd. Bataljonerna ordnade i fyrkant, i midten prästen framför en predikstol af några trummor. Bakom honom höll Döbeln till häst med sina adjutanter.

I manande, kraftfulla ord, med en stämma som hördes öfver hela fyrkanten, höll fältprästen sin predikan, medan soldaterna tysta och allvarsamma stumt betraktade honom.

Han tackade den Högste för att han icke öfvergifvit Finlands folk utan fört fram hären till seger, och för hvad han låtit officerare och soldater göra för sitt fosterland, sin ära och plikt...

Då prästen slutat, steg psalmen mot den vårblå himmelen.

»Vår Gud är oss en väldig borg» ...

Mäktig och allvarstung tonade den lutherska sången. Det var samma psalm, som så många gånger förut i hårda tider ljudit på slagfälten, buren mot höjden af sträfva krigarröster. Den har sjungits före slagets början med bistert allvar. Den har sjungits efter striden och dess mäktiga rytmer ha brusat af trosviss hänförelse och tacksamhet för segern.

Under sönderskjutna fanor.Och nu sjöngs den också vid andra brigadens bataljoner efter de två segrar, som gjort slut på återtåget och skänkt armén nytt hopp.

... »Platt intet oss förfärar»...

Bortåt Limingå hördes salfvor. Det var tredje brigaden som afslutat sin gudstjänst.

Sedan psalmen slutats, afsköto soldaterna två salfvor, hvarpå bataljonerna kompanivis marscherade bort.

* *

*

I en af de största gårdarne i Lumijoki by var sam-kväm anordnadt på söndagskvällen samma dag brigaderna hållit gudstjänst ute på fälten.

I salen var stora matbordet dukadt med massor af assietter, karotter och fat. Vid ena längan stodo tre stora, fyrkantiga brännvinsflaskor med Gustaf III:s namnchiffer inbrändt på glaset, omgifna af spetsglas på höga fötter. På ömse sidor om dörren postade två väldiga kaggar, den ena med svagdricka, den andra med en-bärsöl, mustiga, bruna, hembryggda, ärliga och goda drycker.

Och majorer, kaptener och löjtnanter togo sin snaps och höggo in på strömmingen och köttbullarne, på den läckra, kokta laxen, älgköttet, orrsteken och syltpann-kakan, som utgjorde efterrätten.

Och sedan fat och karotter i det närmaste voro tomma, kaggarna med svagdrickat och enbärsölet tömda och alla mätta och nöjda, dukades bordet af och man slog sig ned vid detsamma vid kaffekoppar, punschbålar och pipor. Och röken bolmade och sorlet steg, man kände sig belåten och glad, och alla krigets vedervärdigheter, strapatser och bekymmer voro glömda.

Öfverst vid ena kortändan satt den lille Döbeln. Munnen, annars hopknipen och hård, var böjd till ett fint, litet satiriskt leende, ögat log, och han pratade med sina grannar och sade lustigheter och spetsigheter ochMatts kusk och korpral Olagus hötte med näfvarne mot hvarandra,vitsar, så de grofva majorerna skrattade så magarne

gungade.

De lärde nu känna, hvad de kanske inte vetat förut, att deras barske chef, när han så ville och var lagd på det humöret, kunde vara den mest angenäma, kvicka och underhållande sällskapsmänniska.

Icke långt från chefen satt hans adjutant, den unge dragonlöjtnanten Karl Gustaf Ramsay, tjugufem är gammal, ett skarpskuret, fint ansikte med något af hök i dragen. Han pratade med löjtnant Elgstjerna.

Elgstjerna, smal och nätt, smuttade på sitt punschglas, viftade bort den värsta tobaksröken med den välvårdade handen och lyssnade artigt till hvad kamraten förtalde. Här hland alla dessa grofvuxna krutgubbar gjorde han mer än annars intryck af den »löjtnant Spin-kelin», hvartill soldaterna döpt honom.

Kapten Dunder samtalade med den lille svartmuskige, liflige artillerilöjtnant Hesselius. Men det var endast med ett halft öra den blonde, blåögde jätten lyssnade till Hesselius’ lustigheter.

Kapten Dunder såg icke riktigt glad ut. Eller rättare, det hade kommit ett stänk af vemod öfver hans annai's så öppna och käcka anlete. Han längtade. Nu, när marschen söderut var beslutad, längtade han, så att hvarje dag blef honom en plåga, hvarje timme syntes honom lång. Under marscherna och striderna hade han icke haft tid därtill. Men under dessa fredliga veckor hade plågan kommit öfver honom. Hvarför satt man här mätta, glada och lugna. Hvarför icke genast bryta upp och drifva fienden undan. Om man ändå kunde få lif och fart i denne tröge excellens, som ett halftokigt majestät utsett till öfverbefälhafvare. Han skulle vilja springa upp från sin stol, låta trummorna gå ... Framåt!... Bataljonerna formeras på kolonn .. . Marsch! Marsch!... mot söder . . . mot hemmet . . . Ty han längtade.

För några dagar sedan hade han fått ett bref frånsin hustru, ett bref, som på många omvägar och långa irrfärder ändtligen hunnit fram till Lumijoki. Och han hade icke behöft kasta mer än en blick på sin kära hustrus handstil, förrän längtan steg i hans bröst som safven i en björk om våren.

Nu ville han till henne, ville se in i hennes ögon, trycka hennes fina hufvud till sitt hjärta, kyssa sina barn, känna doften af sitt hem — men när? Hur många dagar, veckor, kanske månader, hur mycken tröghet att öfvervinna, hur mycket mod att elda, hur många marscher och strider, hur många sårade att hjälpa, hur många lik att lämna, innan armén nått fram till Wasa och han kunde sluta sin hustru i sin famn!

Det var därför som kapten Dunder med ett likgiltigt ehuru artigt leende åhörde Hesselius’ lifliga skildring af major von Herzens infall i striden vid Siikajoki, då han lät sina soldater gapskratta i stället för att slåss och därmed dref fienden på flykten.

... Mycket lustigt... verkligen ett mycket lyckadt infall, mumlade han.

Och i ett plötsligt begär att rycka upp sig, tog han glaset och höjde det.

— Skål, Herzen! Du lär ju funnit på en ny strategi, som jag hört, ropade han tvärs öfver bordet till den glade majoren, som satt vid sidan af den storvuxne öfverste von Essen.

Midt emot Döbeln vid andra kortändan hade gamle öfverstelöjtnant Lode tagit plats. Den långskaftade pipan i munnen och händerna fromt knäppta öfver magen.

Bredvid honom på ömse sidor om bordet satt trion majorerna Fihlén, von Fieandt och kapten von Konow.

I närheten af dessa hade Niklason tagit plats. Icke för att det tillkom honom att blanda sig i deras samtal, men det intresserade honom att iakttaga gubbarne.

Niklason var litet het om kinderna af maten och punschen och icke fullt vid så käckt humör som på hästryggen. Spriten hade icke det lyftande och munt-rande inflytande på honom, som på mången annan. Tvärtom blef han mörk till sinnes, tung till lynnet, och ju mer han drack, dess tystare blef han. Riktigt glad och lätt om hjärtat, blodet i svang, kände han sig endast i fält, på skidor och hästrygg, eller seglande i en båt öfver blåa vatten. Men det intresserade honom mycket att studera människor — deras typer, sätt, fasoner, mer än deras ord, ty ord finner man i böckerna, och sällan säger en bildad människa ett uppriktigt menadt ord, men gesten, minen röjer henne —

och därför hade han sökt sig en plats bredvid de tre präktiga typerna, majorerna Fihlén, von Fieandt och kapten von Konow.

Och med kloka ögon satt han nu och iakttog dem, medan röken steg ur pipan och han då och då tog sig en klunk ur punschglaset.

Fihlén och von Fieandt voro inbegripna i ett lifligt samtal. De berättade jakt- och krigshistorier, lustigheter upplefda i fält och hemma på gården. Och major Fihlén, som var vid ett synnerligen godt lynne och för tillfället glömt alla pikar han måst mottaga för sin märkvärdiga reträtt i början af Siikajokistriden, försökte sig på en vits, så bakvändt dum, så platt, så hemskt misslyckad, att till och med Lode skrattade.

Fieandt upprepade vitsen. Han och Konow gapskrattade major Fihlén rakt i ansiktet.

Vitsen gick vidare, Döbeln hörde den och det blänkte skälmaktigt till i hans ögon, den gick rundt bordet och allesammans, majorer, kaptener och löjtnanter, skrattade så det dånade i taket.

Major Fihlén blef ursinnig och började svära de hemskaste eder. Fieandt sökte lugna honom, och sin vana trogen svor han i hvart femte ord.

Öfverstelöjtnant Lode skrufvade på sig.

— Mina kära vänner!... mina kära vänner! Inte ska ni svära så förskräckligt. Det är synd att svära.

— Synd ... Hva faen ..., utbrast major Fihlén.Men han lugnade sig, drog några betänksamma bloss och tog en djup klunk ur punschglaset.

Det glimmade muntert i Niklasons ögon.

— Majorn har rätt, tänkte han. Att svära kan verkligen icke inordnas under rubriken »synd», som de korttänkta läsarne mena. Snarare under rubriken »kraftord». Det är en ful ovana, ett klumpigt sätt att uttrycka sig. Men »synd»? Bah!...

Efter två glas punsch hade major Fihlén återfått jämvikten så pass mycket, att han kunde fortsätta med samtalet, och Fieandt och han trumfade i hvarandra jakt- och krigshistorier, den ena befängdare än den andra. Men vitsa försökte icke majoren längre.

Plötsligt fick han en illistig idé.

— Har du aldrig försökt att röka, Konow? vände han sig till denne med inställsam min.

— Nej, brummade Konow och såg sig omkring.

Där sutto de alla med sina pipor, till och med

chefen rökte. Den ende, som han fann icke göra det, var Elgstjerna. Men denne var nu också så sirlig och nätt som en mamsell.

— Du skulle probera't. Det är verkligen en angenäm sysselsättning. Det lugnar nerverna och blidkar sinnet. Och är för resten så förbaskadt godt. Försök den här!

Och major Fihlén räckte honom öfver bordet en cigarr.

Niklason kastade en blick på varan. Den såg tämligen stark ut.

— Ja, kanske. Jag kan ju smaka, mumlade Konow, tog mot cigarren, bet af spetsen och tände den.

Och där satt han rökande likt alla de andra.

— Inte så illa. Sannerligen känns det icke rätt behagligt, brummade Konow och sög med välbehag på cigarren.

— Skål på dig, Konow! sade major Fihlén med en gillande nick.

Och de båda herrarne drucko hvarandra till.Samtalet surrade lika högljudt kring bordet.

Niklason lyssnade. Här och där uppfattade han en fras, ett ord.

... Sveaborg ... stillestånd ... stormning ... fästningen absolut ointaglig.

Det var öfverste von Essen som pratade med major von Herzen.

Äfven denne hade fått ett bref och däri berättades att fästningen Svartholm vid inloppet till Lovisa strax innanför riksgränsen kapitulerat samt att vid Sveaborg stillestånd ingåtts mellan Cronstedt och ryssarne.

— Jag har också hört någonting om att Svartholm skulle kapitulerat, yttrade von Essen. Nå, det är ju tänkbart, ty fästningen skall ha varit i mycket dåligt skick. Men icke har man behöft kapitulera för det, då ryssarne icke lära förfogat öfver något gröfre artilleri. Det torde vara skäl att afvakta närmare underrättelser.

— Så tänker äfven jag, inföll Herzen.

— Men livad beträffar Sveaborg ... stillestånd ... dumheter... hvartill skulle det tjäna? Med den fästningen kommer ryssen ingen vart. Den är ointaglig, absolut ointaglig, och . . .

— Hur smakar cigarren, Konow?

— Åhjo!...

Han drog litet på ordet.

Det lyste i ögonen på major Fihlén, medan han bolmade så röken stod som en sky omkring.

— Ja, det är en välsignad sak med denna tobaken. Ar man arg, så blir man lugn, är man ledsen, blir man glad, är man hungrig, blir man tamme-fan mätt, blott man för pipskaftet i mun.

— Så-å?

Konow tycktes icke riktigt dela majorens entusiasm för den ädla tobaksplantan.

Några af herrarne hade rest på sig och gingo fram och tillbaka på golfvet och pratade eller slogo sig ned på andra platser vid bordet.Hesselius kom och satte sig hos Niklason. Kapten Dunder hade han denna afton funnit ovanligt tråkig, icke alls sig lik. Hvad han än berättade, svarade kaptenen endast med några korta, likgitiga ord. Omöjligt att väcka lif i mannen. Vete fåglarne, hvarför den blonde jätten var så melankolisk vid denna angenäma fest.

Hesselius lät sina små, svartmuskiga ögon glida öf-ver bordet och så upptäckte han vid andra längan den trefliga trion Fihlén, Fieandt och Konow.

Konow rökande! Underverk! Kanske kunde man höra en ny, mästerlig vits af major Fihlén?

Han gick och satte sig bredvid Niklason.

Man kom att tala om böndernas lif här uppe i nordliga Österbotten, fattigdomen, snusket, vidskepelsen, okunnigheten. Och så kom man äfven in på läseriet, som pyrde här liksom i Västerbotten och Norrland.

— Det är i mycket en klimat- och en bildnings-fråga, sade Niklason.

— Tror du? yttrade Hesselius.

— Säkert. Men det torde också vara ett slags utslag af dunkelt skönhetsbegär, af denna åtrå efter dröm, fantasi, skönhet. Läseriet är deras skönhetsvärd här i mörka Österbotten, grekerna på sin soliga kust ägde en något annorlunda.

— Men det må vara. En annan sak är det andliga förtryck, som sekteristerna öfva på hvarandra. Och så att pietismen förvänder deras hedersbegrepp.

— Hvad säger du? Förvänder den hedersbegreppen?

— Säkert.

— Hur menar du?

— Det finns många exempel härpå. För några år sedan uppträdde i Stockholm en läsarpredikant. Han var en ung man, såg bra ut, ett käckt, energiskt uppträdande och rätt god talegåfva. Hans specialitet var att förföra unga kvinnor.

— Huru!

— Som jag säger. Detta visste hans anhängare,kvinnorna, allesamman, men icke afhöll det dem från att besöka hans möten, tvärtom. Skimret af Don Juan kring hans panna drog kvinnopubliken till hans kapell som råttfångarens flöjt drager råttorna — du känner ju kvinnorna — och alltid satt där tjockt med unga kvinnor, som med en slags erotisk tjusning lyssnade till mannens söta, hycklande fraser.

Ty han var naturligtvis en stor syndare. Som han visste att publiken kände till hans nöjen, var det ingen idé för honom att söka dölja dem. Tvärtom. Hvar-enda dag stod han i sitt kapell och slog sig för sitt bröst och ångrade sig, utgöt sin förtviflan öfver sin svåra synd och bad om församlingens förlåtelse — och hvar-enda natt syndade han som en turk i sitt harem. Ty köttet var ju så svagt.

Men nästa morgon var anden åter stark, och då stod han där på sin predikstol och grät och ångrade sig.

Om det nu varit någon stil på mannen, hade han trotsat, öppet vidgått sina förhållanden, icke hycklat ånger öfver sin s. k. synd — ty ånger tviflar jag på att han kände — och stått för sina handlingar. Då kunde han kanske varit värd en gnista aktning. Men — då hade han mist sin makt öfver själarne och sin »lifsuppgift». Däraf hyckleriet, tårarne, ångern, de söta orden.

Tror du, att någon af läsarne begrep det lumpna, föraktfulla i mannens handlingssätt? Åhnej! För dem var han lika hederlig, lika helig. Han syndade visserligen — o, broder, köttet är ju så svagt! — men han ångrade sig — hvarje morgon. Hvilken glädje i Guds himmel, när ...

Är icke detta förvända hedersbegrepp?

Niklason drog några bloss på pipan och fortsatte:

— Det var en rik man, han var medlem af borgarståndet, stor leverantör och läsarpamp. För att tjäna vinst — ty snikenhet är en af läsarnes dygder, som de försvara med många bibelspråk — sökte han, ehuru enaf landets betrodde män muta en af statens ämbetsmän till orättmätig handling. Det upptäcktes, mannen blef bränd af opinionen, hans kamrater i ståndet vände honom ryggen, hans namn spikades på skampålen, ty han hade illa handlat och dumt.

Jag säger ingenting om självfva saken, ty många affärsmän göra så. Men tror du hans läsarvänner be-grepo det tarfliga i mannens handlingssätt? Ingalunda. De utlyste ett möte och satte upp en skrifvelse, hvari de betygade den store leverantören sin djupa aktning, förklarade alla angrepp på hans heder orättvisa och han själf ren som en Guds ängel.

Förvända hedersbegrepp.

Hesselius satt tyst. Han trummade sakta i hordet. Så sade han:

— Ja, det ligger nog åtskilligt i hvad du sagt.

— Ah! Det finnes många exempel till. Men hvar-för tala om lort. . .

Deras uppmärksamhet fästes vid Konow. Den mar-tialiske kaptenen hade blifvit något blek. Pannan var fuktig af svett och blicken hade ett besynnerligt irrande uttryck.

— Hvad är det åt honom? hviskade Hesselius.

— Cigarren, svarade Niklason.

— Aha!

Kapten von Konow blef allt blekare. Han tuggade på mustascherna och ögonen blängde som på en sjuk tjur.

— Hur är det, Konow? Smakar inte punschen dig? yttrade major Fihlén med ett ovanligt mjukt tonfall.

Konow brummade någonting om värmen. Han bet ihop tänderna och rynkade ögonbrynen. Han såg fruktansvärd ut, ungefär som om han stått i begrepp att storma en skans. Det var tydligt, att han på allt sätt sökte behärska sitt illamående.

Men blekheten tilltog. Han var krithvit i ansiktet och pannan täcktes af kallsvett. Det hvälfde i buken på honom och han pustade som i svår vånda.Utan ett ord fyllde han sitt punschglas till brädden och tömde det.

Så lutade han sig matt tillbaka på stolen. Ögonen voro slutna, bröstet arbetade. Han tuggade.

Någon ropade:

— Kaptenen svimmar!

Det blef en uppståndelse. Många reste sig från bordet.

— Hvad!... Hvad är det?... Svimmar någon?

Man kunde icke förstå livad som var på färde.

— Kapten von Konow håller på att svimma... som en mamsell!...

Konow reste sig, blek, med gnistrande ögon.

— Din fördömda cigarr, hväste han åt major Fih-lén och slängde den nästan utrökta cigarren i golfvet.

Så vacklade han ut ur salen.

Döbeln kom fram. Minen var bister.

— Hvad har händt?

— Ingenting annat än att kapten von Konow försökt sig på att röka, men det tålde han visst inte vid, svarade major Fihlén.

— Hvarför skulle ni narra honom, brummade Döbeln leende.

Från förstubron hördes några egendomligt bullrande ljud. Kapten von Konow hade fått nog af tobaken.

I detsamma öppnades dörren och en ung löjtnant kom in. Han vände sig till Döbeln:

— Några af de ryska fångarne ba lyckats fly.

— Huru!

Åter syntes blänket i Döbelns ögon.

— Är det så polisbevakningen skötes?

— Några af fångarne ha flytt, upprepade löjtnanten.

Döbeln skyndade ut och med honom följde liere

officerare.

Men alla kunde ju icke ge sig ut att springa fatt några förlupna krigsfångar. Att taga dem var polis-bevakningens sak. De flesta officerarne sutto kvar vid bordet.

I dörren syntes Konow blek, tyst.

Major Fihlén hälsade den återvändande:

— Nu har du rum med mera punsch i din lilla mage, Konow. Ska det vara en cigarr?Skuggan.

Nere vid Lottas stånd var också gästabud. Lotta hade provianterat. Där fanns allt som kunde fresta en svulten

mage: strömmingar och korfvar, ostar, paltar, läggakakor. Och i klungor trängdes soldaterna utanför ståndet och tillhandlade sig af hennes godsaker.

På en trossläde, i närheten sutto korpral Olagus och Matts kusk, nu återförsonade, och drucko kaffehalfva, dock under strängt öfvervakande af Lotta, när hon då och då gjorde sin rund med kaffepannan i handen. Och på en kista i skygd bakom ståndet satt Meri i Heikkis knä, och de fröjdade sig åt det ljufliga kaffet, som de drucko ur samma mugg, och åt glädjen att vara hos hvarandra och åt stjärnorna, som började tändas på den vårblå himmelen.

Då hördes ett anskri:

— Ryssarne ha flytt!

Och korfvar, paltar, strömmingar och läggakakor stoppades i fickorna. Soldaterna störtade upp.

— När? ... Hvar? ... Hur många? ...

— De stucko ned en post och gnodde i väg.

— H vilka?

— Fångarne från Gertula gård, den där korpral Petrowitsch, Jeroschka och Iwan och några till.

Iwan!

Heikki hörde namnet.

Med en duns satte han ned Meri på kistlocket.— Vänta här, vännen min! Jag är snart tillbaka.

Så rusade han efter de andra.

* *

*

Redan länge hade korpral Petrowitsch, Jeroschka och Iwan spanat efter ett tillfälle till flykt, i synnerhet den sistnämnde. Alltsedan tillfångatagandet på Gertula gård hade han hvarje dag väntat få se Heikki uppenbara sig. Han visste om, att denne lyckats fly och naturligtvis hade finnpojken sökt upp sitt gamla regemente.

Men dagarne gingo. Ingen Heikki syntes till. Iwan började lugna sig.

Så en kväll — det var dagen efter striden vid Re-volaks — fick han bland de finska soldater, som nyfiket betraktade de inom polisbevakningen hållna ryssarne, syn på en liten svartmuskig figur.

Det gaf till ett ryck i Iwan och han bleknade.

Icke långt därifrån på andra sidan postkedjan såg han Heikki stå och betrakta sig.

Den natten sof Iwan dåligt och dagen därpå öfver-enskom han med kamraterna att på kvällen försöka fly.

På aftonen var festen, men därför voro fångarne lika strängt bevakade som vanligt.

Iwan smög omkring inom bevakningsområdet lik en hyena i sin bur. Han sökte det ställe, hvarifrån flykten lättast skulle kunna ske.

Ändtligen bestämde han sig för en plats. Där lågo några uthuslängor, mynnande ut mot vägen, tvärs öfver hvilken en soldat brukade gå och posta.

Då mörkret föll på, borde skuggan här vara djup och svart. Sannolikt kunde en man dölja sig här, invänta posten, smyga sig på honom bakifrån och ...

Från en trossläde hade Iwan i ett obevakadt ögonblick lyckats stjäla en lång skarpslipad knif. Den kunde nu komma väl till pass.Vid åttatiden på kvällen var öfverenskommet, att Iwan skulle göra första försöket.

Korpral Peter Petrowitsch, Jeroschka med smala näsan och två till sutto och hängde på en trossläde.

Iwan gick likgiltigt framåt uthuslängan. Men ännu var det för mycket folk i rörelse. Man fick bida tiden.

En halftimme gick. Iwan gjorde ännu ett försök. Försiktigt smög han sig bortåt uthuslängan. Ingen såg honom. Posten passerade förbi. Iwan tryckte sig tätt intill väggen. Soldaten märkte honom ej.

Nu ställde sig Iwan i det djupa mörkret vid uthusknuten.

Posten kom på återgång. Som en katt lurande på en råtta hukade sig Iwan ned.

Nu gick posten förbi. Några hastiga, tysta steg. En stöt i ryggen där uppe på vänster sida. Utan ett rop föll mannen till marken.

För säkerhets skull lade Iwan handen öfver hans mun. Några korta rosslingar och han var död.

Iwan lät höra ett egendomligt hvisslande ljud, ungefär som en steppfågels rop.

Strax därpå var trosslädan tom och korpral Petrowitsch, Jeroschka och de två andra ryssarne smögo sig * utefter uthuslängan.

Strax därpå voro de i fullt språng utåt fältet.

En vakt upptäckte dem. Sköt. Bom!

Nu blef larm.

— Ryssarne fly! Ryssarne fly!

Och som hundar efter räfven rusade en korpral och några soldater efter de flyende.

Iwan hade beräknat att kunna fly vid åttatiden, långt innan månen gick upp. Men då vågade han ej försöket.

Och nu sprang han och hans kamrater där öfver snöfälten rakt i det hvita månflödet.

Flykten var ju dåraktig, men Iwans fruktan för Heikki gaf honom icke ro att afvakta ett lämpligareHan stack honom i ryggen. Under sönderskjutna fanor.tillfälle. Han visste, att fmnpojken kunde begära hans död — för mordet på gubben i skogshyddan.

Månen sken blank och röd öfver liafsviken. De sprungo ned mot skogen, som kantade stranden.

Mellan byn och skogen drog en liten älf. Annu låg den isbelagd, men i själfva mynningen gick den öppen.

Folk hade uppbådats. Ryttare förföljde.

På andra sidan älfven fingo några bönder syn på de flyende. Iwan sprang främst. De försökte genskjuta honom.

Öfver älfven gick språnget i vild fart. Då kände Iwan plötsligt, hur det brast under fotterna. Han hade kommit rakt på en vak, täckt af en tunn ishinna.

Nu hade bönderna, väpnade med störar och påkar, hunnit fram till vaken. De andra ryssarne läto de löpa. Dem tar nog ryttarne, tänkte de.

Iwan hängde med armarne ofvan iskanten. Bönderna voro vilda af mordlust. Ändtligen hade de fått en ryss i sitt våld. En ryss, som plundrat deras fattiga hem, som skjutit deras söner, som kanske skändat deras hustrur och döttrar.

— Klubba honom! skreko de till hvarandra.

Och påkarne höjdes. Slagen dunkade på Iwans armar och hufvud.

— Klubba honom! Klubba honom!

Iwan skrek. Han bad om förbarmande, om nåd.

— Hjälp, hjälp! tjöt han på sitt ryska tungomål.

Finnarne. skrattade.

— Jag tror du sjunger, lille vän. Hej!... Hej!

Och påkslagen hveno.

Iwan förlorade medvetandet, armarne släppte taget och sakta sjönk hans hufvud under vattenytan.

En af bönderna körde till kroppen med påken. Vaken låg tom.

Ett stycke nedanför gick älfven öppen, strid och mörk.Nu hann främsta flocken af förföljarne, bland hvilka Heikki befann sig, fram till vaken.

De stirrade ned i det svarta djupet.

— Så bar jag då icke dödat, men är ändå fri från honom, tänkte Heikki och kände en viss lättnad.

Nedanför brusade älfven strid och mörk.

Korpral Petrowitsch, Jeroschka och de två andra ryssarne fångades snart af de utskickade ryttarne.

Bäfvande för sitt öde: arkebusering, följde de soldaterna tillhaka till byn.

* *

*

— Gubbarne dansa. Klang, mitt klaver!

Niklason satt vid pianot.

Stämningen var hög. De unga löjtnanterna, alla utom den musikkunnige Niklason, hade aflägsnat sig för alt ostördt prata i ett angränsande rum. Endast kaptener, majorer och en och annan öfverste voro kvar. Döbeln hade ej återvändt.

Niklason spelade på ett gammalt, skrälligt klaver. På golfvet figurerade majorerna Fihlén och von Fieandt mot hvarandra. Och kaptener, majorer och öfverstar skrattade så magarne gungade och ögonen gräto.

Det var också en syn att skåda: den lille major Fihlén, trind och satt, vaggande på kroppen som en klumpig björn, lyftande på de korta benen och viftande med armarne. Och Fieandt, längre och något mager, plirade med ögonen som en räf, den långskaftade pipan i hand, struttande på sina stela ben, så de långa poli-songerna vajade.

Niklason ökade tempot. Och gubbarne snurrade och svängde och sprätte och figurerade, medan svetten lackade från deras röda pannor och brösten flämtade.

Och kaptener, majorer och öfverstar vrålade af skratt.

Endast Konow satt mulen och blängde i ett hörn.Han hade ännu icke glömt major Fihléns utmärkta cigarr.

Dörren hade öppnats och en man trädt in. Uniformen var trasig, Häckad af blod, såg ut att icke ha borstats på flere veckor. Mannen syntes trött som efter en lång ridt, mager, insjunken. Men ögonen lyste med en egendomlig, dyster glans.

Han stod en stund och iakttog munterheten och larmet, innan någon märkte honom. Och uttrycket i blicken blef allt mörkare.

Då fick öfverste von Essen se honom.

— Hvem är det där? frågade han kapten Dunder.

Denne skakade på hufvudet.

Nu hade alla lagt märke till den främmande officeren. Den löjliga leken upphörde, stojet lade sig, det var som om en kall pust dragit genom rummet.

— Mina herrar, yttrade mannen, jag kommer söder ifrån, har ridit genom dag och natt. Sveaborg. ..

— Ha ryssarne stormat? af bröt von Essen.

— Sveaborg har ... fallit.

— Huru?

Ingen kunde riktigt fatta mannens ord.

— Har... fästningen ... tagits?

— Kommendanten, amiral Cronstedt, har gifvit sig. Fästningen har kapitulerat.

— Utan strid?

Mannen böjde hufvudet djupt.

— Utan strid.

Ett mummel hördes i salen. Hettan hade vikit från ansiktena. Många voro bleka. Det var som om en skugga, svart slagskugga lagt sitt dok öfver de närvarande. Och ur skuggan bröto ord:

... Kapitulerat. .. utan strid ... Sveaborg ...

Med sänkta hufvuden gingo de bort.Ett nachspiel och ett efterspel.

— Nej, Sveaborg kan icke tagas!

— Men Svartholm togs.

— Svartholm! En sådan struntfästning. Men Sveaborg ... aldrig.

I ett af de inre rummen på stadskällaren i Helsingfors sutto några personer rökande och drickande. I solfan framför ett bord, på hvilken stod en tillbringare varmt vatten, en butelj konjak, sockerskål och glas, hade två äldre män tagit plats. Den ene — han med det fylliga ansiktet, den höga färgen, de små gråsprängda polisongerna — var öfverste Gutoffski, kommendant i Helsingfors och chef för Jägerhornska bataljonen, en sextio års man, talträngd och liflig. Den andre var åtskilligt yngre, omkring fyrtio år, en kraftigt byggd gestalt med energiskt utseende, skarpa blå ögon och något i hög grad själfsäkert och bestämdt öfver sitt tal och uppträdande. Det var kaptenen Carl Gustaf von Schoultz, förutvarande kommendant på fästningen Svartholm utanför Lovisa, men hvilken befälspost just blifvit honom fråntagen och af hans majestät öfverlämnad till major Gripenberg i samma ögonblick ryssarne började belägringen.

Kaptenen var nyss anländ till Helsingfors för att morgonen därpå inställa sig hos amiral Cronstedt på Sveaborg.

Borta vid ett annat hord sutto tre unga löjtnanter, af hvilka en var öfverste Gutoffskis adjutant. En afdessa, en bleklagd ung man med fint, något vekt utseende och små svarta, söta mustascher, någonting sötaktigt öfver hela figuren, pratade med uppasserskan.

Hade öfversten icke varit så inbegripen i sitt samtal med kaptenen, skulle han kanske uppsnappat, hvad adjutanten hviskade med flickan.

— Och mamsell Lisette har ännu icke kommit ned?

Uppasserskan skakade på hufvudet.

— Säg mig till, när hon kommer. Bed henne vänta.

Hon log och nickade.

Så försvann hon, och adjutanten smuttade trånsjukt på sitt punschglas.

Från soffan hördes kommendantens bullrande röst:

— Nej, tro mig, kapten, för Sveaborg är det ingen

fara.

— Det beror mycket på befälet. För Svartholm var det heller ingen egentlig fara, ehuru fästningen var i rätt dåligt skick, dock icke sämre, än att den med framgång skulle kunnat försvara sig mot ryssarnes små usla kanoner. Men likväl gaf den sig, ty kommendanten blef skrämd.

— Ja, ni är förargad, kapten, för det ni ej fick behålla kommandot, kan jag förstå. Men för Sveaborg kan ni vara lugn. Amiral Gronstedt är icke den som låter skrämma sig.

— Hurudan man är det egentligen?

— Amiralen!... En ärans man, en tapper soldat, en käck och skicklig sjöman. Som kapten vet, var det han, som i slaget vid Svensksund var salig kungens flaggkapten, det vill säga hans närmaste man, och som sådan kan det sägas, att det var han, amiral Cronstedt, som ledde svenska flottan till den största sjöseger, vår flagga någonsin vunnit. För öfrigt är han en redlig och trogen statens ämbetsman, alla akta och hålla af honom och man har full tillit till hans stora förmåga,mod och goda vilja. Under hans befäl är det ingen fara för fästningen .. .

— Godt det, mumlade kapten von Schoultz.

— Och tänk hvilken fästning! fortsatte öfverste Gu-toffski, sedan han styrkt sig ett tag med den ångande toddyn. Dess make finns icke i norden, kanske ej i hela världen.

Von Schoultz nickade.

— Tjugufyra millioner har den kostat. Det är mycket pengar, men så har den också blifvit något fullkomligt enastående. Ehrensvärd visste hvad han gjorde, då han byggde sin fästning på dessa kala granitholmar. Inom dess vallar och bastioner, i dess bostäder och förrådshus, finnas rum för en hel armé med förråd och allt. I den rymliga krigshamnen kan en hel flotta ligga rustad. Hvad hjälper det, om också hela Finland er-öfras, så länge denna starka fästning står och den blågula flaggan vajar från dess torn. Här finns alltid en fast punkt, hvarpå en undsättningsarmé kan landstiga och hvarifrån den har en säker operationsbasis.

Kapten von Schoultz nöjde sig med att nickande instämma i den entusiastiske stadskommendantens ord.

— Fästningens försvarsförmåga, fortsatte öfversten, torde vara lika stor både under vintern som under sommaren. Åtminstone torde'den ej under den stränga årstiden vara väsentligt förminskad, liksom förhållandet är med det öfriga landet.

— Hur så?

— Betänk hvilka ypperliga försvarspunkter Finland äger i sina många sjöar och sund. Nu äro dessa tillfrusna. Vägen är öppen. Fienden kan icke hejdas, där annars till exempel genom förhuggningar i smala pass mellan två sjöar lätteligen skulle kunna beredas skarpt motstånd.

Men med afseende på fästningen spelar icke isen samma roll. En stormning öfver det omgifvande till-frusna hafvet är lika orimlig som en regelbunden belägring.

Afven om ryssarne komma med groft artilleri och skjuta brescher i murarne, måste de stormande under fästningskanonernas eld öfvergå det breda isbältet och sedan isvakarne, som äro uppbråkade rundt omkring vallarne för att till sist resa stormstegarne mot murarne och öfverklättra dessa. Och hur stor armé tror kapten skulle kräfvas för ett sådant företag?

— Jag vet ej.

— Minst tjugu tusen man. Och ändå skulle framgången vara högst dubiös. Men antag att det lyckats. Att fienden tagit alla närmast land liggande verk, så återstår likväl själfva hufvudfästet på Yargön. Och där tänker jag han slår pannan i väggen.

— Kanske, mumlade kapten von Schoultz.

— Nej, att en stormning eller ens en regelbunden belägring skall kunna lyckas, är icke tänkbart. På isfälten kunna inga löpgrafvar gräfvas. På de omgifvande kala backarne finns ingen jord för att anlägga batterier. Det

enda medlet för ryssarne att försöka taga Sveaborg är att innesluta fästningen och uthungra besättningen.

Men äfven detta medel är tämligen dubiöst, fortsatte öfversten, sedan han åter smakat på sin toddy. Det är icke den lättaste sak för en armé att vintertiden innesluta en fästning och totalt förhindra all tillförsel på isen. Dessutom förutsätter denna åtgärd, att fästningens förråd är ringa och icke skall kunna räcka till öppet vatten. Ty då väntas flottan, den förenade svenskengelska flottan, anlända med nya förråd. Och till dess tinnes det alldeles säkert tillräckligt både med proviant och krut.

— Ar öfversten viss härpå?

— Fullkomligt. Amiral Cronstedt har haft en månad på sig för att sätta fästningen i försvarstillstånd och han har icke försummat tiden. Den 1 februari anlände Stedingks kurir från Petersburg till Sveaborg med un-derrättelse om det hotande krigsutbrottet. Och genast påbörjades armeringsarbetena, ökandet af krut- och proviantförrådet, hvarjämte besättningen flitigt öfvades. En mängd olika anstalter vidtogos. Några af trähusen ref-vos, andra fingo stå kvar för att tjäna till bostäder. Brandväsendet ordnades.

Slutligen var allt färdigt. Och nu har man fullt upp med proviant, krutförrådet utgör minst 2,500 centner, 734 kanoner klara på sina lavetter och bäddar,

8.000 färdiga skott finnas att tillgå, hvilket är omkring 10 skott per kanon och kanonkulor har man i tillräcklig mängd. Må ryssarne komma!

Öfversten höjde sitt glas och skålade med kaptenen.

— Ja, må ryssarne komma, utropade han ännu en gång, fylld af mod och tillförsikt. Allt är färdigt och besättningsstyrkan fullt tillfredsställande. Om det intresserar er, kan jag tala om af hvilka bataljoner och regementen Sveaborgs besättning utgöres.

— Det skulle intressera mig mycket, svarade kapten von Schoultz, som efter Svartholms kapitulation nyss anländt till Helsingfors och icke närmare kände till förhållandena på fästningen.

— Den stridande styrkan på Sveaborg, fortsatte öf-verste Gutoffski, uppgår i närvarande stund till 6,750 man, däraf 190 officerare, och utgöres af Änkedrottningens lifregemente, två bataljoner, ett kompani ur Svea artilleriregemente samt Sveaborgseskaderns manskap, som räknar 1,500 nummer. Dessutom tillkommer Ad-lercreutzska regementet, tre bataljoner — den fjärde har jag under mitt befäl här i Helsingfors — en vargerings-bataljon från hvardera af Åboläns, Nylands, Björneborgs och Tavastehus' regementen, Nylands dragoners varge-ring samt nära en skvadron af Nylands dragoner, tillsammans, som jag nyss nämnde, 6,750 man.

Detta den stridande styrkan. Så komma omkring

1.000 man handtverkare och icke stridande, samt kvinnor och barn till ett antal af 1,800. Detta blir sam-manlagdt icke mindre än 9,550 personer, som befinna sig inom Sveaborgs murar och hvilka dagligen skola förplägas. Det behöfs ett stort förråd af proviant härför. Men förrådet finnes.

Kapten von Schoultz lyssnade intresserad. Han hade knappast trott att hesättningsstyrkan var så stark. I synnerhet förvånade honom mängden af kvinnor och barn, af s. k. onyttiga munnar.

— Hvad beträffar fördelningen af denna styrka, fortsatte öfversten, så har den skett på följande sätt: Yargeringsbataljonerna, som naturligtvis behöfva öfvas, då de till största delen bestå af nyutskrifvet, oöfvadt manskap, äro förlagda på de största och centralaste öarne, Vargö och Stora Öster Svartö. På de andra, mindre öarne har placerats manskap från Adlercreutz-ska regementet samt från Sveaborgseskadern i styrka allt efter öarnes storlek och betydelse. 75 till 100 man af det bäst öfvade manskapet på hvarje ö användes till infanteri, återstoden får sköta kanonerna.

Till reserv har utvalts de bästa trupperna, nämligen Änkedrottningens lifregemente och Jägerhornska bataljonen, som förlagts på Vargö.

Sådan är ställningen, herr kapten, och jag tänker vi med lugn kunna se framtiden an. Skål!

Kapten von Schoultz lyfte tankfull sitt glas. Ja, detta var ju allt godt och väl. Men hurudan var stämningen bland officerare och manskap, hurudana voro officerarne i själ och hjärta? Bestodo de af samma skrot som de på Svartholm, kunde framtiden blifva ödesdiger nog. Och hurudan var egentligen denne amiral Cronstedt? En käck sjöman, en älskvärd människa, en redbar ämbetsman. Men viljan, karaktären, modet, uthålligheten, den oförbränneliga energin? Därom visste han föga.

Han ville dock icke närmare utfråga öfverste Gu-toffski härom. Stadskommendanten var honom nästan osympatisk. Denna talträngdhet, detta öfvermod, dettaskryt... vid bägaren! Nå, han skulle ju snart själf inställa sig på fästningen och fick då själf skärskåda förhållandena och personerna.

— Hur har man tänkt sig angående staden, när ryssarne nu snart hörja belägra? vände han sig till öf-versten.

— Om Helsingfors? frågade denne något öfver-raskad.

— Ja. Skall staden hrännas eller ej?

— Brännas!

Öfverste Gutoffski stirrade förvånad på kaptenen.

— Den planen vore väl icke så märkvärdig. Kan ske det bästa, riktigt radikala medlet att göra ryssarne afbräck och försvåra belägringen för dem.

— Därpå har jag icke alls tänkt. Och, som jag tror, icke heller amiral Cronstedt.

— Inte. Men detta är ju en helt naturlig sak. Om staden förstöres, kunna ryssarne icke på tre eller fyra mils afstånd finna några bostäder. Och därigenom kunna de ej heller hålla fästningen strängt tillspärrad.

Detta resonemang är nog alldeles riktigt, svarade öfverste Gutoffski. Men äfven om staden icke förstöres, torde ryssarne knappast våga taga kvarter här.

— Hur så?

— Från batterierna Ulrikasborg och Skatudden på uddarne framför Helsingfors behärska de där förlagda kanonerna fullkomligt staden.

— Men när dessa batterier äro tagna?

— Ja, då kan det ju bli tal om saken.

— Och då ha ryssarne ett lugnt och präktigt kvarter i Helsingfors' många hus.

Öfversten teg.

— Bäst därför att bränna, menade kapten von Schoultz.

— Men betänk alla husvilla kvinnor och barn.

— Ja, därpå borde man tänkt för längesedan ochDet var mademoiselle Lisette de Joliére.i tid fört dem undan. De ryska förtrupperna kunna vara här hvilken dag som helst.

— Åh, ännu dröjer det nog, sade öfverste Gutoffski och drack ur sitt glas.

Dörren öppnades på glänt och ett näpet ansikte visade sig.

Det var mademoiselle Lisette de Joliére.

Hon var litet magrare och blekare nu än för ett och ett halft år sedan, då Niklason gjorde hennes bekantskap. Det hade kommit en mörkare skuggning under ögonen, blicken hade fått en egendomlig skärpa och i pannan och kring ögonvinklarne syntes några nålfina rynkor. Men munnen log lika lystet och hela hennes smärta uppenbarelse hade samma eggande charme öfver sig.

Från skådespelerska hade hon degraderat eller stigit till chanteuse, och hon lefde på — qui sait? solsken och

leenden kanske. Men hennes toaletter voro alltid stilfulla och juvelerna på hennes smala fingrar ingen simili.

— Yisst får man stiga på, sade öfverste Gutoffski

Och alla herrarnes ansikten, utom kaptenens, lyste

upp som på en solskensmorgon vid anblicken af ma demoiselle Lisettes nopsiga drag.

Mademoiselle gaf den söttjusige adjutanten en öm blick, hvarpå hon gick fram till den gamle sextioårige syndaren öfverste Gutoffski.

Det blänkte till i öfverstens något rödsprängda ögon och den sinnliga munnen kröktes till ett faunleende, då han såg mademoiselle Lisettes unga och smärta gestalt vid sitt bord.

Kapten von Schoultz, som märkte att konversationen hotade slira åt det ömma hållet, gick fram och ställde sig vid fönstret.

Öfver fästningens nersnöade vallar och bastioner, en fjärdingsväg där ute på det blåhvita isfältet, hängde fullmånen röd och stor.Icke en människa syntes till. Ett öde isfält och några snötäckta holmar, hvarur stucko upp en klunga hus och torn.

Och nedanför hans fönster låg torget, omgifvit af sofvande hus. En brandvakt gick gatan långsamt fram, och från kyrktornets glugg hördes vaktens långdraget sjungande rop: klockan är e-elfva sla-a-gen!

Från eld och brand och fiendens hand bevare Gud båd’ stad och land ...

Öfverste Gutoffski hade med sin något fuktiga hand gripit om mademoiselle Lisettes smala fingrar.

— Hvarför skall ni vara så stygg mot mig? hvi-skade han.

— Stygg!

Mademoiselle höjde sina svarta, rätt vackert rund-bågade ögonbryn.

— Ah, ni förstår nog!

Men mademoiselle Lisette förstod platt intet... in-genue.

Och öfverste Gutoffski lutade sitt hvita, af kärlek, toddar och gubb-blod upphettade syndarhufvud mot hennes hvita arm och hviskade:

— Ni skall tänka som den där fransyskan Ninon de 1’Eclos: Ca nous coiite si rien, et ga leur fait tout de plaisir.

Mademoiselle Lisette log och blicken under hennes svarta ögonhår glimmade.

. .. tout de plaisir, suckade öfversten.

Den söttjusige adjutanten bet sig i läppen och kastade lömska blickar på paret vid bordet.

— Hvad är det där för ryttare ute på isen? hördes kaptenens röst från fönstret.

— Ryttare?Öfverste GutofTski såg upp. Han hade icke gifvit order om någon patrullering. Ryttare? Han måste se.

Han gick fram till kaptenen. Mademoiselle Lisette gled bort mot löjtnanternas bord.

Adjutanten reste sig.

— Lisette ... om en timme ... i korridoren ... så följas vi åt.

Mademoiselle Lisette nickade.

Han kastade en förstulen blick på öfverstens och kaptenens ryggar borta vid fönstret. Så böjde han sig hastigt ned och kysste hennes hand. Och mademoiselle lät ett ögonblick sin fina hand glida öfver löjtnantens lockar. Hon nickade ännu en gång och lämnade rummet.

Men den natten skulle adjutanten få bli utan sällskap.

— Ser ni dem icke? Där borta ... bredvid udden, sade kapten von Schoultz och pekade utåt viken.

Öfverste GutofTski ansträngde sina ögon. Jo, nu såg han. En rytteripatrull... på omkring tjugu man. Hans eget folk var det ej. Kanske några från fästningen?

Långt ute på isen sprängde en grupp ryttare in mot den sofvande staden. Deras skuggor syntes skarpt i månskenet mot den hvita snön. Nu glimmade vapnen ... pikar!

Öfverste GutofTski blef hlek och nästan nykter. Han vände sig mot kaptenen. Båda stirrade på hvarandra.

— Kosacker! stammade GutofTski.

Kapten von Schoultz nickade kärft.

— Kosacker!

De tre löjtnanterna skyndade till fönstret.

I detsamma hördes trampet af galopperande hästar bort ifrån gatan och strax därpå sprängde en förtrupp på tio kosacker fram på torget.

Öfverste GutofTski bleT likblek. Han stirrade ömsom på kapten von Schoultz, ömsom på sin adjutant.Så tog han sig med båda händerna om hufvudet.

— Ryssarne komma! Ryssarne ...

Kapten von Schoultz betraktade förvånad stads-kommendanfen. Denne tycktes helt och hållet ha förlorat lugn och självbehärskning. Han bara stirrade på de andra och stammade.

— Ryssarne! Ryssarne!

— Öfverste, sade kapten von Schoultz kärft, det tillhör icke mig att påminna er om er plikt.

— Hvad är... att göra?

— Att göra!

— Ja.

— Låt larmtrummorna gå!

— Då vaknade öfversten. Han vinkade till sig adjutanten.

— Löjtnant Föök!

— Öfverste!

— Regif er genast till vakten och tillsäg den slå allarm.

Adjutanten skyndade ut. I korridoren fann han mademoiselle Lisette.

— Redan! hviskade denna med ett mjukt leende.

— Mon ami! Icke i natt — och kanske aldrig mera. Kosackerna ha kommit. En förfärlig olycka ...

— Ryssarne!... Hu-ih!

Och det var som en ton af jubel i mademoiselles hvissling.

Larmtrummorna dånade, vakten gick i gevär. Soldaterna störtade halfklädda ut ur sina kvarter.

Kapten von Schoultz skyndade med löjtnanterna till vakten. Öfversten rusade så snabbt korpulensen tillät hem till sin bostad. Där väckte han kusken, lät spänna för och körde i vild fart ut från staden till fästningen.

— Kommendanten!... Hvar är kommendanten?

Majoren, kaptenerna och löjtnanterna frågade ifrigt

hvarandra.

— Kommendanten?... Kommendanten?Kapten von Schoultz, som sett släden köra förbi, pekade på en mörk punkt långt ute på isen.

— Där är kommendanten!

* *

*

I alla stadens hus vaknade man vid trummornas larm, gardinerna rullades upp, ljus tändes, förskräckta ansikten med nattmössorna långt ned i pannorna stirrade ut i stjärnljuset.

Skott knallade, kommandorop ljödo, hästhofvar dånade genom gatorna. Alltjämt gingo trummorna, och i stadens kyrkor började klockorna klämta.

Nu sprängde den andra kosacktroppen in i staden.

Bataljonschefen följde kommendantens exempel och flydde. Flere af officerarne och flockar af soldater rusade efter ut på isen.

Vaktmanskapet ämnade göra likaledes.

— Halt! ropade kapten von Schoultz.

Han ställde sig i vägen med dragen värja.

Efter några minuter hade han lyckats ordna manskapet i sluten trupp.

Marschen gick i snabb takt ned på isen. På alla sidor svärmade kosackerna. Då och då lät kaptenen truppen göra halt och helt om. Några gevärssalfvor höllo förföljarne på afstånd. Men ryssarne svarade med säkra skott. Flera af finnarne sårades. De som ännu kunde gå, stöddes af kamrater och togos med. De öf-riga fingo ligga och blefvo fångne.

Ändtligen efter en timmes ansträngande marsch under ständig skottväxling och strid lyckas kaptenen föra sin trupp i säkerhet under fästningens kanoner.

Med harm erinrade han sig kommendantens fega flykt från stad och befäl.

— Han varder hängd. Enligt krigslagens tydliga bestämmelse skall han varda hängd, mumlade han och stötte värjan hårdt i isen.

Under sönderskjxitna fanor.

16KAP. XIX.

Gud sig förbarme, en sådan fästning!

Några dagar därefter, en solig marsdag med kall luft och klar sikt, stod kapten von Schoultz på yttersta norra bastionen af Vargö och såg bort mot Helsingfors.

Från den punkt, där han befann sig, var det ungefär en fjärdingsväg till staden, och han kunde godt urskilja kyrkorna, väderkvarnarne, husen och till och med ryska llaggan, som vajade från rådhustornet.

Rakt framför sig hade han Väster Svartö och Långörn med dess bastioner och vallar, på höger hand Lilla Öster Svartö och Stora Öster Svartö med Stora och Lilla Varfvet. Mellan Vargö och Stora Öster Svartö var eskaderhamnen med de infrusna krigsskeppen.

Ett stycke ut i fjärden låg den lilla obefästade ön Lonnan med fyra boningshus och ett magasin.

Och gjorde han helt om, hade han från sin plats utsikt öfver hela Vargön med galärdockan, paradplatsen och

granitblocket på Ehrensvärds graf.

Söder om Vargö, midt emot skanslandet, låg Vargskär med bastionen Gustafssvärd och Kungsporten.

Men hvad som framför allt fängslade kaptenens blickar var ryska flaggan på rådhustornet, som han tydligt kunde skönja genom kikaren.

— Så är nu staden tagen och icke bränd, tänkte

han.

Han hörde steg bakom sig, och i det han vände sig om, fick han se två personer komma promenerande utmed galärdockan. Den ene, den längste, en fyrtiofemårs man med hårda, stränga drag och myndig gång, talade ifrigt och poängterade sina ord med korta, bestämda gester. Han bar öfversteuniform. Den andre, som syntes något äldre och bar amiralskappa, vände då och då sitt bleka ansikte med de fina, något veka dragen mot talaren och skakade sakta på hufvudet. Han föreföll missnöjd, butter och öfver hela hans uppträdande låg något högdraget stelt.

— Öfverste Jägerhorn och kommendanten, amiral Cronstedt, mumlade kapten von Sclioultz.

De båda männen passerade tätt förbi kaptenen. Han gjorde stram honnör och såg en stund efter dem.

Då märkte han en tredje person, en ung löjtnant, komma gående från galärdockan. Han tyckte sig känna igen den hållningen. Det var någonting guppande, svingande öfver gången.

— Bestämdt är det Fabian Vreit, tänkte han.

Löjtnanten närmade sig. Det var en trettio års man,

mörk med rak hållning och något dyster blick.

— God dag, Fabian! ropade kaptenen.

Löjtnanten såg upp och ett leende af förvåning drog

öfver hans ansikte.

— Von Sclioultz, du här!

— Ja, nyss hitkommen från Svartholm, som kapitulerat.

— Jag hörde det. Roligt att träffa dig.

De slogo sig ned på en lavett och kaptenen började utfråga kamraten om fästningen och dess officerare.

Men hvad som intresserade Vreit, var att höra något om Svartholm och dess kapitulation.

— Hurudan plats var det egentligen? Man påstår, att vallarne och bestyckningen skall ha befunnit sig i rätt bristfälligt skick.

— Ah, Gud sig forbarme en sådan fästning, svarade kapten von Sclioultz med bitter uppriktighet.

— Var den verkligen så dålig?— Bedröflig. Jag var, som du kanske vet, kommendant på Svartholm.

— Det är därför jag blef så förvånad, då jag fick se dig hår.

— Men befälet blef mig fråntaget och en ny kommendant, major Gripenberg, utnåmd.

— Hvarför?

Kapten von Schoultz ryckte på axlarne.

— Ett infall af hans majestät... Nå, innan den nye kommendanten anlände, hade jag likväl hunnit uträtta åtskilligt. Det gällde att sätta vallarne i någorlunda försvarbart stånd, att tillföra proviant, att anskaffa virke till nya lavetter och underlag för kanonerna i stället för de gamla, som voro uppruttna. Men litet folk hade jag och

inga pengar. Först i midten af februari fick jag två tusen riksdaler banko från Stockholm för fästningens iståndsättande.

Så småningom ökades besättningen med en del artillerister och några hundra man oöfvadt vargeringsman-skap. Men dessa karlar hade hvarken proviant eller kappor med sig.

Du kan knappast göra dig en föreställning om, huru-dant tillståndet inom fästningen var vid krigsutbrottet. Utom det att inga tillräckliga förråd af gevär, ammunition och proviant funnos, saknades äfven läkemedel och sängkläder. Det var sannerligen synd om manskapet. Om dagarne måste de arbeta strängt, och om nätterna fingo de ligga på bara bräderna i fuktiga hvalf. Icke ens en finnpojke står ut med sådan diet. Naturligtvis sjuknade en mängd. Det var för hedröfligt att se stora, starka karlar ligga där och våndas i feber och giktplågor utan att man kunde göra något för dem.

Och hvilket artilleri! En dag lät jag på prof aflossa en tolfpundig kanon. Hvad tror du? Skottet gick och kanonen — rasade ned för den dåligt uppförda vallgången. Jo, det var artilleri att försvåra en fästning med!En annan dag gjorde jag den upptäckten att — skottgluggarne voro så smala, att kanonerna icke kunde sidoriktas utan endast skjuta rakt fram. Då blef jag verkligt rädd. Nå, det var ingenting annat att göra, än att hugga upp gluggarne ocli bättra på vallgångar och vallar.

Så anlände till min ytterliga öfverraskning och sorg den nye kommendanten, major Gripenberg, och jag, som verkligen gjort, så godt jag kunnat, med de små medel, hvilka stodo mig till buds, och var varmt intresserad af min post, måste afgå från befälet och blef nedflyttad. Jag skall säga dig, min vän, att den, som icke varit utsatt för en dylik situation, knappast kan förstå den känsla af missräkning, bitterhet och harm, som då griper en. Jag visste med mig, att jag hade vilja och duglighet för min post. Och så blifva nedflyttad ... på grund af ett infall af hans snillrika majestät ...

— Hysch! Hysch! hviskade Vreit och såg sig om.

— Ja, du har rätt. Det är bäst att icke tala för högt. Här finnas många öron inom fästningens murar. Men apropos missnöjd, så påstås det, att amiral Cron-stedt icke lär vara vidare belåten hvarken med sin post som kommendant här på Sveaborg eller med hans majestät.

— Nej, detta befäl är ju en slags förvisning för honom, svarade Vreit.

— Förvisning! Från Karlskrona, ja. Han ville nog hellre vara öfverbefälhafvare där, som han förut var. Men så råkade han ju i onåd. Vet du hvarför?

— Hans majestät påstås ha funnit honom konstig och benägen att skada andra. Men det var väl andra skäl, politiska, som spelade in.

— Jaså. Hans majestät fann honom »konstig» . .. Hm!... Jag vet andra, som också äro tämligen »kon stiga.»

Vreit höjde varnande ett finger.Kapten von Schoultz log.

— Som du vet, är jag en uppriktig själ. Bäst dock att vara försiktig. Men för att återgå till konstigheten, så tycks den här öfverste Gutoffski, förre kommendanten i Helsingfors, vara en ovanligt konstig persedel. När skall han hängas?

— Hängas!

— Naturligtvis. Enligt krigslagarne skall en kommendant, som i farans stund öfverger sin post, varda hängd. Och därför . . .

— Jag såg öfverste Gutoffski i går, intöll Yreit.

— Nå?

— Han stod och pratade helt förtroligt och fullkomligt ogeneradt med öfverste Jägerhorn.

— Med Jägerhorn?... Hm!

— Fanns det inga andra officerare i närheten?

— Flere stycken.

— Hvilken hållning intogo de?

— De skrattade åt öfverste Gutoffskis »malheur», som de kallade det.

— Malheur!

Kapten von Schoultz lyfte på ögonbrynen och såg sig omkring.

— Malheur!. . . En kommendant och öfverste öfverger på fegaste sätt vid fiendens anryckande post och befäl, lämnar officerare och soldater att reda sig bäst de kunna och flyr hals öfver hufvud till ett skyddadt ställe. Och detta kallas blott en »malheur». Det enda straff han får, är några »pikar» för sin löjliga rädsla. Står det så till med krigstukten och disciplinen inom denna starka fästning, då hjälper hvarken murar eller kanoner, tänkte kapten von Schoultz och riktade en mörk blick efter amiral Cronstedt och öfverste Jägerhorn, som syntes promenerande bortåt Ehrensvärds graf.

— Dålig var till att börja med äfven andan och krigstukten inom Svartholms fästning, fortsatte kaptenen.Det gick lili och med så långt, att en underofficer uppmanade soldaterna till förräderi. Jag lät häkta och skjuta karlen och ryckte upp gossarne.

Så kom den nye kommendanten, major Gripenberg.

— Ja, hur gick egentligen kapitulationen till? Hvar-på berodde den? inföll löjtnant Vreit.

— Berodde!... Om en människa blir rädd och mister omdöme och lugn, kan hon ju nästan drifvas till livad som helst. Och Gripenberg blef skrämd, det var hela saken.

I början tycktes nog allt gå bra. Fienden visade sig i slutet af februari och var nog fräck att genast, innan han hunnit samla någon större truppstyrka, framskicka en parlamentär med uppmaning åt Gripenberg att öfverlämna fästningen. Hvad tycks? De äro just inte blyga af sig, ryssarne.

— Ånej.

— Nå, parlamentären afvisades naturligtvis och Gripenberg sammankallade officerarne och för dem höll han ett tal, litet för högtrafvande och frasrikt i mitt tycke — ty en karl, som vet hvad han vill och har makten, behöfver icke säga många ord, icke sant?

Yreit nickade.

— Talet gjorde emellertid intryck, och på kommendantens uppmaning lofvade vi hvarandra med helig ed att slåss till sista man. Hvad fan behöfde vi lofva det för? Det var ju klart ändå.

Emellertid kunde man nu vänta beskjutning hvilket ögonblick som helst. Försiktighetsmått vidtogos inom fästningen. Brädtaken nedrefvos och sprutorna prof-vades. Men dessa voro omöjliga att använda i följd af den starka kölden. Bundt omkring fästningen ströfvade nu kosacker, ensamma eller i grupp, men det afhöll icke de djärfva skärgårdsborna att väpnade med sina säkra sälbössor smyga sig fram till fästningen med lifs-medel och under vägen skjuta en och annan kosack.— Försökte ryssarne icke något större angrepp1? frågade Vreit.

— Nej. Och hvarför? Troligtvis hade de icke tillräckligt med folk därtill. Men parlamentärer hade de. En vecka efter sedan den förste blifvit afvisad, uppenbarade sig en ny.

-— Som naturligtvis också blef kärft afvisad.

— Tror du?... Pu-ih! Ryssen mottogs i Gripenbergs sängkammare och fick framföra sitt ärende. Och för att man skulle vara desto mera ostörda, hade gardinerna nedrullats.

Jag fick sedan veta, att ryssen hotat med stormning. Det skulle visserligen komma att kosta kejsaren mycket folk, men på folk var det ingen brist i Ryssland.. . Nå, parlamentären afvisades. Åter sammankallades fästningens

officerare. Nya tal, nya eder. Att slåss till sista man. Som om icke den saken var klar förut.

Nu började ryssarne beskjutningen — med fyra små fältkanoner. Fyra små kanoner mot tjocka gråslens-vallar — det är ju helt enkelt oförskämdt.

— Hvad! Hade de icke mera?

— Till att börja med. Resultatet blef, att några skorstenar rasade. Dagen därpå öppnades eld från ett batteri på tolf kanoner.

— Och effekten?

— Icke den ringaste verkan mot murarne. Effekten visade sig på annat sätt.

— Hur då?

— På manskapets sinnesstämning. Trots att rys-sarnes batteri snart tystades, blefvo karlarne ängsliga. Den första brandbomb, som fienden kastade in, skulle antända allt brännbart, menade de. Och då var man förstås förlorad, ty sprutorna voro ju oanvändbara.

Nej, det var inte stål i karlarne, bara skrot. Än klagade de öfver ett, än öfver något ännat. Vattnet var odrickbart, kasernrummen omöjliga att elda, många lågo sjuka — ojojoj!../Åter sammankallade Gripenberg officerarne och — de, som förut svurit två heliga eder att slåss till sista man, gingo nu utan opposition in på hans förslag att underhandla med fienden om sex veckors stillestånd. Hittills hade hela skadan utgjort några ramlade skorstenar, några sprungna fönsterrutor och en, säger en, man sårad. Också ett sätt att sköta en kommendantspost!

Naturligtvis blefvo ryssarne förtjusta öfver detta fega och dumma förslag. Hela fiendens styrka utgjorde knappast två tusen man. Hvarken ett bombardemang eller en stormning hade någon utsikt att lyckas. Ej heller kunde en regelbunden belägring på isen vara farlig för fästningen. Och ändå framställde Gripenberg själfmant förslag om vapenhvila. Han var rädd. Hvad säges! Är det icke eländigt?

Vreit instämde med en nick.

— Men den ryske generalen, som var en klok och djärf man, fortsatte kaptenen, vägrade helt enkelt att lyssna till förslaget utan började i stället en intensiv beskjutning med sina små kanoner.

Dagen därpå var kommendanten nog feg att än en gång framställa förslaget om vapenhvila, denna gång på fyra veckor, »i anseende till årstidens stränghet», som han uttryckte sig. Han gick till och med själf ut på isen för att söka öfvertala den ryske generalen. Hvilken bedröflig hrist på stolthet och själfkänsla! Jag var så ytterligt upprörd och ond öfver detta eländiga skådespel, att jag icke kunde behärska mig. Flere gånger hade jag talat med Gripenberg och försökt ingifva honom mod och tillförsikt. Men på alla mina föreställningar och böner kom endast svaret, att nöden inom fästningen, enligt kommendantens åsikt, var så stor, att något motstånd knappast var möjligt. Så långt kan rädsla och dumhet drffva en människa och officer!

Vid sammankomsten ute på isen beviljade ryske generalen — tre dagars vapenhvila. Tre dagar! Prakt-fullt! då fästningen, visserligen med umbäranden och svårigheter, kunnat hålla sig i månadstal.

Är det underligt, att vid tanken därpå gallan stigelen i blodet? Tänk på hvilka kommendanter vi haft i forna dagar! Tänk på försvaret af Älfsborgs fästning, af alla de fasta platser under trettioåriga kriget. Mu-rarne söndersprängda, tornen rasade, flere kanoner splittrade, knappast bröd och vatten — men lika frejdigt mod, lika seg motståndskraft, lika okutligt trots, lika knytnäfshård vilja att icke gifva sig, att slåss till sista man, till sista blodsdroppe för Sveriges fana, för kung och fosterland!

Ett annat släkte, ett annat släkte!

Kapten von Schoultz tystnade. Han hade talat sig varm. Kinderna voro heta och ögat brann i dyster glans.

— Hur gick det? frågade Vreit.

— Åt helvete, förstås!... Så snart det blifvit bekant, att man fått endast tre dagars frist, upplöstes ordningen inom

fästningen. Folket flydde hoptals hvarje natt, och efter de tre dagarne kapitulerade Gripenberg på nåd och onåd. Så gick det med den fästningen ...

Åter tystnade kapten von Schoultz. Han hade lättat sitt hjärta och talat om eländet för sin vän, löjtnant Fabian Vreit.

Och stilla, försjunkna i tankar, stodo de två männen i den klarkalla marsdagen och sågo bort mot den ryska flaggan, som blänkte öfver rådhustornet i Helsingfors.

* *

*

Samma kväll befann sig öfverste Fredrik Adolf Jä-gerhorn i sin bostad på norra sidan af Stora Öster Svartö.

Försjunken i tankar, rökande, på en lång pipa med doftande weichselskaft, gick han sakta fram och tillbaka i rummet.Han var nöjd med förmiddagens rond tillsammans med amiralen. Han hade med säker blick påpekat alla svaga punkter i försvarsverken. Och amiral Cronstedt, hvilken han visste aldrig hyst någon hög tanke om Sveaborg och om Finlands försvar gent emot Rysslands öf-vermakt, hade synbarligen blifvit tvehågsen och skrämd.

—- Kommendanten betraktar tydligen fästningen som ett infruset fartyg, mumlade Jägerhorn, där han, sugande på pipan, gick fram och tillbaka på golfvet. Han kan aldrig glömma sjömanskapets synpunkter. Det var sjöofficerens duglighet, som bar honom mot höjden och gaf honom kung Gustafs gunst, och allt fortfarande är Cronstedt mera amiral än kommendant. När han går här omkring på vallarne och ser ut öfver det infrusna hafvet, tror han alltjämt att han trampar däcksplankorna. Och troligtvis gripes han af en slags åtrå att hissa segel och låta det väldiga krigsskepp, hvaröfver han kommenderar, ila bort mot öppet vatten.

Men fartyget ligger stilla, infruset, i hvarje ögonblick utsatt för äntring. Och nu väntar han kanske hvarje dag att få se kosackerna rida upp för vallarne och taga honom själf och besättningen till fånga.

Om fästningens verkliga styrka och motståndskraft tycks han icke alls ha något begrepp. Hur mången gång har han icke före krigets utbrott sagt till mig, att om ryssarne anfalla vintertid, är Sveaborg förloradt. Hvarför? Emedan han anser det vara som ett infruset fartyg lätt att äntra.

Jägerhorn drog några häftiga bloss, medan vecken i pannan blefvo allt djupare.

— Ja, Sveaborg skall gå förloradt för Sverige... och Finland med! fortsatte han sin tankegång. Finland skall loss från Sverige, det blir det bästa för landet. Hvarför skulle vi, finnar, hålla oss till ett litet pauvert, mediokert rike, som icke blott mist sin stormaktsställ-ning, utan nästan all makt och inflytande, hvars tillgångar i det närmaste äro uttömda, hvars kung är ga-len, hvars riksdag består af en en enda samling intrigerande mutkolfvar och hvars folk är ett trögt, tråkigt och högfärdigt släkte. För öfrigt är det snart slut med Sverige. Fransk-danska armén, som är på väg för att rycka in i landet söder ifrån, tar en del, Ryssland den andra. Hvarför då hålla fast vid detta folk, som alltid behandlat Finland med öfvermod och likgiltighet? Nej, hellre då Ryssland, när vi icke torde kunna bilda egen republik. Ryssland är storheten, makten, rikedomen, framtiden. Och dess kejsare en man af helt annat slag än hans tokiga majestät Gustaf IV Adolf.

Ja, Finland skall bli ryskt och Sveaborg skall öfverlämnas åt ryssarne. Det skall bli min gärning, så fosterländsk, så verkligt fosterländsk som trots någon sak. Men för att nå detta mål. .. försiktighet... sköta korten väl. Flere af officerarne här vet jag äro för ryssarne, många tvehågsne, likgiltiga eller rädda. Och kommendanten har jag i min hand. Hans själ är som ett vax under mina fingrars nyp. Det gäller att så småningom skrämma honom, stärka honom i den tanken, att allt försvar är gagnlöst, att det bästa för att rädda besättning från död och fångenskap och för att stämma den blifvande härskaren, ryske kejsaren, till mildhet, är att öfverlämna fästningen. Det gäller att inbilla kommendanten, att han därigenom gör sig förtjänt af Finland och alla finnars uppriktiga tacksamhet...

— Det torde icke bli så svårt att bibringa honom en sådan uppfattning, fortsatte Jägerhorn och log. Han är visst

på god väg att självmant begripa det. Han känner sig osäker på sin post, han vet sin okunnighet i allt hvad som rör en fästningskommendants åligganden. Ansvaret trycker honom. Han tycks vara uppriktigt glad öfver att ha mig, sin frände, vid sin sida, den ende här, som begriper något i militära ting. Han känner det som en lättnad. Och jag skall nog »lätta» bördan för dig, lille kommendant...

Jägerhorn satte sig framför sin sekretär och drogut en låda. Så tryckte han på en dold knapp och ett lönfack öppnades. Några papper lågo där. Han tog upp ett, ett bref, och ögnade igenom raderna.

— Klick skrifver, att han anländer till Helsingfors i början af mars, strax efter det ryska förtrupperna intagit staden, och att han då medför “bref från Sprengt-porten... Det är den fjärde i dag. Kanske majoren redan kommit till Helsingfors. Jag måste ha Sprengt-portens bref så fort som möjligt. Däraf beror mycket, huru jag skall uppträda i förhållande till de ryska generalerna. Förmodligen komma väl dessa snart att hit-skicka en parlamentär och försöka locka kommendanten in på underhandlingarnes sluttande plan.

Han tog ett papper och började skrifva. Då och då höll han upp och funderade. Slutligen var brefvet färdigt. Han tillslöt lönfacket och ringde med en liten silfverklocka, som stod på sekretären.

Dörren öppnades och betjänten trädde in.

— Stålman! sade Jägerhorn kort.

— Öfverste.

—- Du skall gå med detta bref till staden och söka upp den där guvernanten, fröken Vendela Uhr. Du vet ju hvar hon bor?

Stålman svarade med ett flin.

— Godt! Du lämnar henne brefvet, som hon sedan skall befordra till adressaten, major Klick, då han anländer till Helsingfors.

Stålman tog några steg framåt.

— Vänta. Jag skall kanske tillägga några rader. Stanna här så länge.

Betjänten ställde sig vid dörren. Jägerhorn återtog skrifningen.

Rolf Jonas Stålman, för detta landthandlarebiträde och cirkusclown, var en fyrtio års karl med tjocka gourmandkinder, ständigt smutsade af en gråsprängd skäggstubb och en, för att tillhöra en betjänt, ganska aktningsvärd mage.Han hade försökt sig på litet af hvarje i sin dag. Hans öden voro lika skiftande som det dolska uttrycket i blicken. Han hade börjat som landthandlarebiträde, gått med lagersäcken på ryggen, pratat i kull kärringar, flicktöser och drängpojkar och prackat på dem psalmböcker, hufvuddukar och tobakspåsar, blifvit sin egen, stupat på affären, tagit tjänst som cirkusclown, i hvilken egenskap han förvånat ett tacksamt publikum med sina kullerbyttor och sin outtömliga svada, skaffat sig sex sälhundar, blifvit sin egen och drifvit en slags vattencirkus, stupat igen, tagit värfning som soldat, hvar-till han dock snart befanns oduglig, och till sist hamnat som betjänt hos öfverste Jägerhorn.

Hvad som karaktäriserade mannen var hans olust för ordentligt arbete, i synnerhet kroppsarbete — han kunde helt enkelt icke göra någonting ordentligt; litet knep och skoj skulle det vara med, annars tyckte han det icke lönade mödan — samt hans mirakulösa svada. Men han var ett klippskt och förslaget hufvud, i lycklig saknad af allt hvad samvete och skrupler hette och därför synnerligen lämplig som betjänt hos öfversten.

Jägerhorn var nöjd med sin välmående betjänt och visste, att denne kunde reda sig äfven i ganska kinkiga kasus. Och de tider, som nu stundade, kommo troligtvis att blifva rätt kinkiga.

— Se här, nu är brefvet färdigt, vände sig Jägerhorn om.

Stålman rullade fram och mottog det bugande ur öfverstens hand.

— Du begifver dig, som jag nyss nämnde, till staden och söker upp fröken Vendela Uhr, gifver henne brefvet

och tillsäger henne från mig att lämna det till major Klick, då denne anländer. Kanske han redan kommit.

— Som öfversten befaller, men . . .

— Hvad är det?— Kanske det blir svårt för mig att komma ut ur fästningen, sedan fienden börjat belägringen.

— Var lugn, jag följer med dig. Min kappa!

— Stålman tog öfverstens kappa och hjälpte honom på med den. Så gingo de båda ut ur huset mot fästningsporten.

En soldat stod på vakt. - Han skyldrade, då han fick se öfversten.

Jägerhorn tillkallade vaktbefälhafvaren.

— Min betjänt skall gå med bref till en finsk familj i staden. Släpp honom ut! sade han kort.

Löjtnanten, som hade vakten, gjorde honnör och öppnade porten.

Jägerhorn gick tillbaka till sin bostad. Men ute på isen skyndade betjänten mot ljusen, som glimmade i Helsingfors.

Klockan var nio på kvällen. Det var bitande kallt. Kölden nöp Stålman i näsan och de fylliga kinderna. Han frös om sin runda mage, och hur obenägen han än i allmänhet var för starkare rörelse började han likväl småspringa.

En fjärdingsväg hade han till staden. Nu skyndade han förbi Lilla Öster Svartö och strax därpå hade han på höger hand den lilla ön Lonnan. Så gick färden förbi Blekholmarne, utefter Helsingenäsets strand in mot staden, och efter en halftimmes marsch var Stålman framme och trummade sakta en välbekant knackning på dygdädla fröken Vendela Uhrs rum.

Gardinen drogs upp och ett blekt kvinnoansikte visade sig bakom rutan. Så öppnades fönstret sakta.KAP. XX.

Guvernanten.

Det var skumt i rummet. Dörren öppnades sakta på glänt och en kvinna kom insmygande. Med glidande steg, tyst, lätt gick hon fram mot chiffonieren.

Hon pröfvade en nyckel, som hon tog upp ur kjolfickan. Den passade. Och med ett lömskt leende öf-ver de smala läpparne öppnade hon försiktigt klaffen.

Hon drog ut en låda. Några bref och papper lågo där. Lystet grep hon dem och började läsa.

— Nej, dessa var det icke. Måste finnas någon annan stans, mumlade hon och lade tillbaka brefven.

Hon lät fingrarne glida öfver lådans innerväggar. Så fick hon rätt på en dold knapp. En fjäder sprang upp och en del af väggen öppnade sig och visade tillvaron af ett lönfack.

Där inne syntes också några bref. Hon tog dem och började läsa. Rynkorna i pannan och kring ögonbrynen slätades ut och dragen ljusnade.

— De här ä’ de rätta. Jo, jo, min käre major! Du trodde dem säkert gömda. Men jag hittade reda på dem, mumlade hon och stoppade brefven i fickan.

Hon erfor en besynnerlig förnimmelse i nackgropen. En känsla af oro grep henne.

Hon vände sig om.

I detsamma höll hon på att skrika till af öfverrask-ning och rädsla. Bort i det skumma hörnet, i en stor länstol, satt en människa, en gammal böjd man och betraktade henne.Några ögonblick stod hon alldeles stilla. Gubben i länstolen och kvinnan stirrade på hvarandra och i den gamles gnistrande blick läste hon ett uttryck af hat och hot, så obevekligt, att hon ryste.

— Spöket 1 mumlade hon.

Men snart hade hon återvunnit sin fräcka kallblo-dighet. Hastigt läste hon till chiffoniern och ögonblicket efter gick bon med beslutsamma steg fram mot gubben.

— Du tiger, hväste hon och knöt handen framför den lame. Ho, ho! Du kan icke annat än tiga, din stackare; du är ju både stum och lam.

Hon tog upp brefven och skakade dem framför gubben.

— Men här har jag bevisen på ditt förräderi och ditt brott. Jag tänker din högmodiga familj nog en gång vill återköpa dem för mycket pengar. Men tills vidare skall jag ta hand om dem, och du tiger, förstår du?

Och med ett otäckt leende af hån och triumf skakade hon ännu en gång brefven framför gubbens ansikte.

Det hördes några gurglande ljud ur den gamles strupe och det ryckte i hans armar. Det var som om han skulle velat ropa, störta upp, kasta sig öfver kvinnan och rycka brefven från henne. Men han satt hjälplös, fastnaglad vid stolen, endast blicken lefde, och den sökte breftjufvens med sådan makt, trots sin fräckhet och kallblodighet, att hon icke kunde uthärda den utan såg åt sidan.

Någon rörde vid dörrlåset. Skyndsamt stoppade kvinnan brefven i fickan. Dörren öppnades och en äldre dam med en liten svart spetshufva på det hvita håret trädde in i rummet.

— Sitter du och kurar skymning, Alfred, sade hon med mjuk löst.

Nu först blef hon varse kvinnan, som dragit sig något tillbaka.

Under sönderskjutna fanor.Du tiger! hväste hon och knöt handen framför den lame...— Jaså, mamsell Vendela är här. Det visste jag ej.

— Jag gick in ett ögonblick för att se till majoren och tända ljus, om han önskade.

— Det var snällt af mamsell. Tänd lampan. Här är så mörkt.

— Genast, hennes nåd, svarade Vendela med en stämma, hvars sträfva och hårda klang hon sökte mildra så mycket som möjligt.

Lampan tändes.

— Hur är det med dig, Alfred? Du ser så orolig ut. Det är bestämdt någonting, som icke är bra, sade den gamla frun och lutade sig ömt forskande öfver sin lame make.

— Kan jag gå? Eller önskar hennes nåd, att jag stannar? inföll mamsell Vendela.

— Mamsell kan gå. Jag ringer, då jag behöfver er. Ni skall väl läsa en stund högt för majoren litet senare som vanligt.

Mamsell Vendela neg blygt sedesamt för majoren och frun och lämnade rummet.

Då hon stängt dörren, stod hon några sekunder stilla och lyssnade till den gamla fruns röst. En glimt af oro drog öfver hennes ansikte. Men den försvann snart och efterträddes af ett lömskt leende.

Mamsell Vendela Uhr, guvernant och sällskapsdam hos pensionerade major Bergen i hans hem i Helsingfors, var dotter till förre klockskojaren och tjufgodsgömma-ren, numera välbeställde landthandlaren Johannes Svenson i Ömossa by i närheten af Kristinestad. Som minne af hans ungdomsbedrifter hade han låtit flickan antaga namnet Uhr. Hon hade fått en tämligen god uppfostran och genom ett klippskt hufvud, ett smilande sätt, så småningom stigit i graderna och nu i trettioårsåldern hamnat som guvernant hos familjen Bergen.

Sedan hon dröjt en stund utanför dörren och förstått, att den lame majoren icke kunde för sin makaklargöra orsaken till sin oro, begaf hon sig lugnad till skolrummet.

Där sutto hennes små disciplar, två flickor. Lisa och Annie, på tio och tolf år. Lisa, den yngsta, läste på sin katekesläxa, Annie räknade på en skiffertafla.

Det ryckte till i de små flickornas kroppar, då guvernanten trädde in. Minen var hård och sträng och ögonen betraktade barnen med ett forskande, ovilligt uttryck. I hela hennes sätt framstod tydligt, att hon icke hade en gnista känsla för de små flickorna. Och dessa bäfvade för sin lärarinna.

— Nå, Lisa, kan du nu femte budet, som du fick i bakläxa i går?

— Ja, mamsell, svarade flickan skyggt.

— Låt höra då!

Och den lilla flickan började läsa upp sin läxa. Men under dessa hårda blickar, inför denna stränga min kom hon nästan genast af sig. Hon stammade och stammade och kunde icke fortsätta.

Otålig hjälpte mamsellen henne på trafven. Men det ville icke gå.

-- Du har naturligtvis varit lat och lekt i stället för att läsa öfver, hväste mamsell Vendela och gaf flickan ett hårdt slag med linjalen öfver hjässan.

Lisa stönade och började gråta.

— Tig, unge! röt mamsell Vendela ursinnig.

Flickan teg. Och suckande, bäfvande började hon

att om igen i sitt lilla hufvud försöka traggla in sin läxa.

Så fortgick lektionen, afbruten af slag, luggar och bannor i omkring en timmes tid, då en ringning hördes inifrån majorskans rum.

Mamsell Vendela reste sig.

— Nu får det vara nog för i dag. Kom ihåg, Lisa, att du ordentligt läser på ditt bud: Du skall icke stjäla, annars blir det smisk.Och med säkra steg lämnade mamsell Vendela rummet för att gå till majoren.

Där inne satt den gamle fortfarande orörlig i sin länstol och i soffan vid divanbordet i skenet af lampan med skärmen af pressade blommor hade frun placerat sig.

Då mamsellen inträdde sände majoren henne en hotfull blick Majorskan märkte den icke.

— Ja, nu skulle vi återtaga vår läsning från i går. Se här är boken, sade majorskan och räckte fram en bok.

Mamsell Vendela slog sig ned i soffan bredvid frun och begynte läsa.

Och hennes sätt var stillsamt och ödmjukt, röstens skärpa hade mildrats, hon läste tydligt och flytande.

Majorskan stickade och nickade och nickade och stickade och ibland mumlade hon en uppmuntran:

— Ja, är inte den mamsell Vendela bra rar och snäll. Och så väl hon läser. Tycker du inte det också, Alfred?

Majoren satt orörlig, stum, endast blicken lefde.

* *

*

Samma kväll, då mamsell Vendela var ensam i sin kammare på nedre botten af byggnaden, knackade Stålman på hennes fönster.

Hon öppnade försiktigt.

— Kan jag komma in? frågade betjänten.

— Jo bevars, här i huset hvarken hör eller sir di, svarade guvernanten med en viss galghumor.

Hon gick ut och öppnade porten och Stålman smög sig in.

De hade en gång trätfats på en egendom, där Stålman under sin mångskiftande lifskurva fått plats som inspektor,

och där mamsellen var någon slags hjälpreda i huset. Mellan dem utvecklades en kylig så kalladkärlekshandel, båda funno behag eller rättare sagdt be-hof af hvarandra, båda voro lika intriganta, svekfulla och snikna, så att de passade utmärkt tillsammans, som en nit i ett hål. Men det vore synd att säga, att deras förhållande färgades af något vidare lyriskt svärmeri. Därtill voro de för egoistiska och kallblodiga båda två.

Stålman visade henne Jägerhorns bref, som hon skulle befordra till major Klick, när denne om några dagar anlände till staden.

— Men hvarför bär du icke själf fram det? frågade mamsell Vendela.

— Du kan väl förstå att det icke är bra, om de här i Helsingfors skulle få kännedom om att vi på Sveaborg ha förbindelse med den där Anjalamannen.

— Jaså. Ja, det kan du ha rätt i. Men apropos Anjalamän, så har jag nu funnit brefven.

— Majorens bref, som bevisar hans och sonens deltagande i sammansvärjningen.

Mamsell Vendela nickade.

— Hvar har du dem?

— Här.

Och mamsell Vendela tog ur sin kjolficka upp brefven och räckte dem till Stålman.

Denne började läsa, och ju mer han läste, dess muntrare blef han.

— Här står det ju tydligt... Dyrbara papper det här, värdepapper. De betyda multum. På dem kan tjänas mycket pengar.

— Tänker så med, mumlade mamsell Vendela och stack brefven tillbaka i fickan.

Stålman strök omkring i rummet som en fet katt, ideligen pratande i hviskande ton. Han hade runda, oljiga rörelser, rösten var hes och ännu hesare blef den, när han hviskade.

Slutligen stannade han midt framför mamsell Vendela och såg henne in i ögonen med ett lystet leende kring sina fula läppar:2(i3

— Kan jag få vara hos dig i natt?

Det glimmade till i mamsellens ögon. Så nickade hon sakta.

Mamsell Vendela var icke vacker, därtill voro dragen för skarpa, hårda, figuren för kantig. Det bästa var hennes klara hy med två ljusröda kindfläckar, beroende på en förståndig och återhållen diet. Men Stålman var ingen kostföraktare, och hvad han hade att tillgå, tog han.

Och snart var lampan släckt och fönstren i mamsellens kammare lågo mörka liksom hela huset.KAP. XXL Grunden vacklar.

Belägringen hade börjat. På uddarne ut mot fästningen anlade ryssarne batterier, som de uppförde af skanskorgar, flätverk och snö och hvari de placerade sina små fältkanoner.

Och nu öppnade de käckt elden mot fästningens grofva kanöner.

Cronstedt blef orolig. Denna häftiga beskjutning måste tyda på att en allmän stormning snart skulle företagas. Och i sin fega och dumma ängslan lät han öppna eld med hvarenda en af fästningens 900 grofva kanoner, för hvilka funnos plats på vallarne. 200 stora kanoner funnos i reserv. Hade dessa kunnat placeras, skulle väl de också fått deltaga i beskjutningen.

Besättningen fick order att skjuta så mycket den förmådde. De gjorde det. I flere dagars tid spydde fästningen ut kulor och rök öfver isen. Några ryssar sårades, det var allt. Men samtidigt gjorde Cronstedt den obehagliga upptäckten, att krutförrådet i följd af den häftiga beskjutningen minskats till hälften. Då inställdes den vanvettiga

elden.

Men det fanns ingen hejd på kommendantens ängslan. Han gick i en ständig oro att fästningen skulle stormas. Och naturligtvis vore den då genast förlorad.

Dag och natt höll han hela besättningen till att bevaka murarna och såga upp isvakar, som åter tillfröso och åter uppsågades.Manskapet blef utledset på detta jäktande. Man fick ju icke ens sofva. Och det för några små snöbatterier, som fienden bestyckat med usla fältkanoner. Redan nu började knotet och disciplinen blef allt lösare.

En dag inställde sig två parlamentärer från fienden på isen utanför fästningen. Öfverste Jägerhorn gick dem till mötes för att efterhöra, hvad de kunde ha att förmäla. Parlamentärerna framlämnade ett bref till kommendanten.

Hvad hade händt? Var det endast en förevändning för att inleda underhandlingar eller hade något inträffat?

Något hade verkligen händt. Kulor från fästningen hade fallit ned i Helsingfors, där ett par hus skadats. Invånarne klagade icke, men ryssarne. På det sättet kunde ju hela staden råka i brand och förstöras, och hur skulle det då gå med ryssarnes präktiga kvarter. En sådan fara måste afvärjas, och därför var det nu som parlamentärerna inställt sig.

De begärde att få träffa kommendanten. Omöjligt. Icke kunde väl en kommendant gå ut ur sin fästning, det strede mot allt krigsbruk. De nöjde sig då med att aflämna brefvet och för öfverste Jägerhorn redogöra för sitt ärende.

Ryssarne föreslogo, att fästningen skulle förbinda sig att icke skjuta mot staden, och de lofvade då, att i så fall de skulle flytta det batteri, som befann sig i rak linie mellan fästningen och staden. Men beviljades icke denna enkla anhållan, hotade de med att genast bränna hela Helsingfors.

Hvilket fruktansvärdt hot mot fästningen! Om staden brändes, hade ryssarne inga kvarter mera och kunde knappast fortsätta belägringen. Men så långt tänkte icke amiral Cronstedt.

Han beviljade parlamentärernas anhållan och besättningen fick order att icke skjuta mot staden.Men nu hade ryssarne fått blod på tand. Den första underhandlingen hade lyckats. Hvarför icke fortsätta? Och de fortsatte.

Några dagar därefter inställde sig ryssarne åter på isen utanför fästningen. Ehuru de förra gången fått afslag, begärde de äfven nu att få träffa kommendanten. Och verkligen! Cronstedt, den glömske mannen, gick ut till dem på isen.

Stenen hade sakta börjat rulla utför sluttningen och snart gick det med allt bättre fart. Redan samma afton insläpptes några af ryssarne med förbundna ögon inom fästningens murar. De fördes till öfverste Jäger-horns rum på Stora Öster Svartö och hade med honom ett långt samtal.

Och dagen därpå sammanträffade ryssarne med kommendanten på den lilla ön Lonnan, belägen norr om Stora Öster Svartö.

Cronstedt infann sig, åtföljd af Jägerhorn och två andra officerare. Ryssarne utgjordes af general van Such-telen med adjutanter.

Man var ytterst artig mot hvarandra, och hofman-nen Cronstedt kände sig behagligt tilltalad af ryssarnes fina och belefvade sätt.

Efter några inledningsfraser började den ryske generalen tala om det hopplösa i Sveriges ställning och han visade tidningar — enkom tryckta för detta tillfälle — hvari stodo lögnaktiga notiser om den ryska härens framgångar i norra Finland. Hela landet var ju intaget, hvartill tjänade det då, att Sveaborg försökte hålla sig och besättningen utsättas för alla en belägrings fasor till ingen nytta? Enda resaltatet blefve, att den ryske kejsarens oändligt stora välvilja mot Finland och det finska folket förändrades till stränghet och vrede. Och då komme tillståndet i landet att bli mycket sämre än man annars kunde hoppas.

Hur mycket bättre vore icke då ett vapenstillestånd! Kanske kunde fred vinnas utan onödig blodsutgjutelse.Cronstedt lyssnade tvehågsen. Äfven han var mycket benägen för ett stillestånd. Men då den ryske generalen framställde villkoren för ett sådant, svarade han undvikande och sammankomsten afslutades utan något resultat.

Då kommendanten och hans officerare voro på återvägen öfver isen till fästningen, började Jägerhorn ansätta sin chef.

Hur mycket bättre vore icke ett stillestånd än denna ständiga oro! Det var helt enkelt nödvändigt, om fästningen skulle kunna hålla sig till öppet vatten och hinna undsättas af llottan.

— Och för öfrigt — fortsatte den listige Jägerhorn, som endast tänkte på sina egna intressen och på allt sätt ville öfvertala den svage och vacklande kommendanten — för öfrigt är ju ett vapenstillestånd en briljant krigslist. Under det kanonerna tiga och allt är lugnt, kan ju besättningen bättre öfvas och krutförrådet, som redan är betydligt minskadt, sparas. Och när så striden åter begynner, stå vi fullt rustade och flottan hinner undsätta oss.

— Men villkoren? invände Cronstedt.

— Bagateller. Några holmar, som ryssarne begära. Icke kunna de vara farliga för fästningen.

— Men så fordra de ju också, att om icke de svenska krigsfartygen före den 3 maj inlupit i hamnen, skall fästningen gifva sig utan motstånd.

Jägerhorn skrattade.

— Icke den ringaste fara. Den 3 maj!... Jag har funnit en gammal journal, förd af öfverstelöjtnant Virgin under sexton års tid, och enligt denna har han hvarje år före den 3 maj kunnat sjöledes flytta ut till sitt landställe. Det har alltid varit öppet vatten den 3 maj, och vi kunna dessförinnan med säkerhet vänta flottan.

— Säger verkligen journalen, att isen här utanförHelsingfors alltid är borta före den 3 maj ? frågade Cron-stedt tvehågsen.

— Amiralen kan själf få se.

Cronstedt gick en stund grubblande. Så sade han:

— Jag skall tänka på saken och sammankalla krigsrådet.

Det blänkte till i Jägerhorns ögon. Snart hade han sin man. Han kände det på sig. Och snart skulle rys-sarne ha intågat i fästningen och han själf stiga till ära, rikedom och gunst hos kejsaren samt kunna tillfoga det hatade Sverige och den svenske kungen en bitter och stor förlust.

Dagen därpå sammankallade kommendanten krigsrådet och framställde den ryske generalens förslag till stillestånd.

Tysta åhörde officerarne sin chef. Slutligen började några tala och motsätta sig förslaget. Villkoren vore alldeles för stränga. Att öfverlämna till fienden befästningarne på de mindre holmarne vore icke lämpligt.

— Men vi kunna ju lätt ta dem tillbaka, menade kommendanten.

— Kanske och kanske icke, svarades. I alla händelser borde man försöka få vapenstilleståndet på lindriga villkor.

Officerarne begärde betänketid. Det beviljades — till dagen därpå.

Följande dag sammankallade Cronstedt åter krigsrådet.

Vid det dagen därpå hållna krigsrådet, då afgöran-det om vapenstilleståndet skulle fattas, voro meningarne mycket delade.

Öfverläggningen blef både hetsig och långvarig. Många, särskildt de yngre officerarne, voro bestämdt emot förslaget och framlade utan krus sin mening. Af-ven den gamle sjuttioårige öfverste Wärnhjelm talade mot. Till och med den manhaftige kommendanten,öfverste Gutoffski morskade till och svor på, att man skulle försvara

fästningen till sista man, till sista blodsdroppen och aldrig tänka hvarken på stillestånd eller dagtingan.

Kapten von Schoultz, som yttrat några kärfva ord mot förslaget, kunde icke annat än le, då han hörde öfverstens krigiska ord. De påminde honom osökt om ett annat samtal, som han haft med mannen. Öfver-sten var då lika morsk och tapper — i orden.

— Ja, käften får du lätt i gång — och benen också! tänkte han, då han lyssnade till förre kommendanten.

Men äfven andra, hvars ord vägde mera, talade mot. Artilleribefälhafvaren, major Hjärne, ansåg att någon brådska alldeles icke var på färde.

Öfverste Jägerhorn började frukta att förslaget om stillestånd kanske icke skulle gå igenom. Cronstedt var lätt att få att ändra mening. Men det finge ej ske. Vapenhvila skulle komma till stånd, ryssarne skulle få befästningarne på holmarne och till sist hela fästningen. Däri låg öfverste Jägerhorns största intresse.

På allt sätt, öfvertalande, ironiskt, hånande, befallande stred han för förslaget. Så fort någon motståndare uppträdde och tycktes utöfva verkan på de församlade, var Jägerhorn genast framme och snäste och hånade honom. Hans myndiga, säkra ton imponerade på många. Därtill kom, att hans militära anseende var stort och hans inflytande inom fästningen och öfver sina kamrater betydande.

— Han förstår väl bäst situationen, var det mången som tänkte.

Men ännu fanns det åtskilliga hårdnackade själar inom oppositionen, som icke ville ta reson.

Jägerhorn vände sig häftigt till dessa.

— Godt! sade han. Vi ska låta begrafva oss under gruset af fästningens ruiner. Men ni, mina herrar, blifva kunglig majestät ansvariga för följdex-na, om vi ej nuembrassera propositionen, hvarigenom dock fästningen kan behållas till öppet vatten och secours från Sverige hinner anlända.

... Dessutom, fortsatte han, ha vi icke mycket krut kvar, endast sextio skott per kanon, och med en beräkning af fyra skott om dagen per kanon räcker det knappast i fjorton dagar.

Kapten von Schoultz höjde på ögonbrynen. Hvad menade öfversten? Ansåg han, att man ideligen i fjorton dagars tid behöfde skjuta med hvarenda en af fästningens kanoner? Hvad var detta för en vanvettig beräkning! Visserligen hade man gjort så i början, och krutförrådet hade på kort tid minskats till hälften, men hvarför skulle man fortsätta på detta hufvudlösa sätt? Ett tiotal kanoner voro tillräckliga att hålla fiendens batterier stången.

Så tänkte kaptenen, men han gitte ej att framföra sin mening, då han visste, att fästningens officerare ej brydde sig mycket om hans ord och för öfrigt ej gärna sågo honom, såsom egentligen stående utanför deras krets.

Han nöjde sig med att kallt iakttaga Jägerhorn och Cronstedt. Den förre stod där med sammandragna ögonbryn och bister uppsyn. Hans vanligen hårda utseende syntes ännu hårdare och strängare. Hvad man än kunde tänka om den mannen, ett måste man medge: där fanns vilja, energi, bestämdhet, karaktär, raka motsatsen till kommendanten.

Men äfven hos denne annars så fine och sirlige, ehuru något högdragne man, syntes nu en ovanlig butterhet och otålighet.

Det var tydligt att kommendanten var ytterst missnöjd med detta motstånd mot hans förslag. Ville man då icke begripa, att det naturligtvis var det bästa som ske kunde och helt och hållet till fästningens fördel? Hvarför skulle man skjuta bort sitt krut och riskera en stormning, då man kunde spara ammunitionen och hadet lugnt och fridfullt? Och detta endast mot afstående af några befästa holmar. Icke var det väl skäl att fästa så mycket afseende vid dem. I värsta fall kunde man ju ta dem tillbaka med våld, om så behöfdes. Men framför allt borde man undvika en stormning. Och åter framträdde för amiralens inre den fruktansvärda synen af de ryska linierna, som kommo marscherande öfver isen för att äntra hans infrusna fartyg. Ty likt ett sådant betraktade Cronstedt alltjämt den honom anförtrodda fästningen. Och han såg nu ingen annan möjlighet att rädda den, än att genom ett stillestånd få striden att hvila tills öppet vatten inträdde.

En lång stund hade han tyst och som det tycktes opartiskt åhört motpartens invändningar och Jägerhorns försvar. Då han märkte, att hvarken öfvertalning eller hån eller myndigt uppträdande bet på dessa få förstockade, blef han ond.

— Mina herrar! utbrast han. Jag är hvarken feg eller lejd. Men jag ser intet annat medel att hålla fästningen kunglig majestät och riket till handa vid öppet vatten än att ingå på konventionen.

— Det har händt mig som så mången annan chef. Man följer sin plikt och sin öfvertygelse och får endast motsägelser. Hvilket är bättre, mina herrar, att se fästningen förr gå öfver eller att bjuda till att på detta sätt frälsa henne? Den af herrarne, som kan göra det bättre, må afsluta underhandlingen med den ryske generalen. Jag gör mig då sjuk.

Ingen af de närvarande hade någonsin hört amiralen tala på detta oförbehållsamma sätt. Hans ord verkade som en öfverraskning och många af motståndarne till stilleståndet vacklade i sin mening. Kommendanten var af nästan alla sina officerare afhållen och aktad och hans befallningar åtlyddes med stor beredvillighet.

Nu yrkade Jägerhorn, som märkte motståndarnes tvekan och fann ögonblicket synnerligen lämpligt, att votering skulle ske.Votering ägde rum och det befanns, att alla röster utom en biträdde kommendantens förslag till vapen-hvila.

Med några ord tackade amiralen de närvarande.

— Detta var det bästa som kunde ske för kunglig majestät, riket och fästningen, afslutade han sitt tal.

Och han trodde det också.

Dagen därpå uppsattes konventionen skriftligt och ryske generalen underrättades om saken.

Den ryske öfverbefälhafvaren, general Buxhövden, var icke den som lät ett så ypperligt tillfälle genom tidspillan och krångel gå sig ur händerna. Han smidde medan järnet ännu var varmt. Hvad han framför allt fruktade, var att Cronstedt skulle få tid till ånger. Hade han nu en gång med mycket besvär och tack vare Jä-gerhorns hjälp fått fisken i nätet, gällde det att icke låta den sprattla sig därur. Och redan dagen därpå kom general Suchtelen, åtföljd af hela sin stab, utridande på isen framför fästningen och medförde öfver-befälhafvarens ratifikation af öfverenskommelsen.

Ryssarne resonerade som så: Om kommendanten ännu i sista stund tvekar, kan han svårligen frångå sitt gifna ord inför alla stabsofficerarne.

Men all fruktan var onödig. Sveaborgs kommendant skref snällt under och han gjorde det i den öfver-tygelsen att ha handlat som en nian, som en verkligt fosterlandsälskande och ärlig man och som en omtänksam chef för den fästning, hvilken blifvit honom anförtrodd.

Den ödesdigra öfverenskommelse, som nu ingicks, innehöll, att, om icke intill den 3 maj vid middagstiden en svensk eskader af minst fem linieskepp inlupit i Sveaborgs hamn, skulle fästningen öfverlämnas. Som villkor för vapenstilleståndet medgafs, att redan nu fästet Långörn skulle få besättas af ryssarne, hvilka likväl ej där finge anlägga nya mot fästningen vända verk, att Västra Svartö och Lilla Öster Svartö skulle få besättasaf ryssarne för att efter stilleståndet återlämnas — och det trodde man! — samt att kommendanten forbunde sig att ingenting förstöra inom fästningen och att icke låta något fartyg utgå ur hamnen, i händelse öppet vatten före den 3 maj inträffade.

Och denna vanvettiga och fullkomligt onödiga öf-verenskommelse underskref Cronstedt på god tro.

Med dokumentet på fickan återvände general Such-telen och hans stab till Helsingfors. Och den aftonen var det jubel och fest i det ryska kvarteret.

* *

*

Åter gingo de två vännerna, kapten von Schoultz och löjtnant Fabian Yreit, promenerande utmed Stora Östra Svartös bastioner.

Samtalet rörde det ingångna stilleståndet och de voro mörka till sinnes.

Kapten von Schoultz, som under den tid han vistats på Sveaborg, iakttagit kommendanten och bildat sig ett omdöme om hans person, talade:

— Hvad som mest har väckt min förvåning, yttrade kaptenen, är den tvekan och osäkerhet, som tycks hvila öfver amiral Cronstedt. Har man litet blick för människor och deras uppträdande, märker man det nog, fastän han söker dölja det under ett stramt och högdraget men likväl vänligt sätt. Att han icke alls är mannen att föra befälet som kommendant på en stor fästning har jag länge misstänkt, och detta'nyss ingångna bedröfliga och vanvettiga stillestånd bevisar det ju till fullo. Kan man tänka sig något dummare än att utan ringaste strid öfverlämna åt fienden befästade holmar och utanverk, som de sedan lofvat återlämna? Jo pytt gjorde de det!

Vreit nickade.

— Denna erbarmliga fruktan för fienden, denna

underskattning af fästningens makt och kapacitet visar helt enkelt, att amiral Cronstedt är komplett oduglig till sin kommendantspost. Det är då också ett öde i detta finska krig, att vi på de viktigaste platserna fått de minst lämpliga männen. Men sådan herre, sådan dräng. Sådant majestät; sådana chefer.

— Personligen är dock amiralen en mycket älskvärd och god man, inföll Vreit.

— Hvem nekar för det! Alltför älskvärd till och med. Litet mera rättframhet, bestämdhet, för att icke säga brutalitet skulle vara lämpligare på hans post än denna sirliga älskvärdhet. Något af öfverste Jäger-horns hårda vilja och despotiska härsklystnad. Hurudan den mannen i själfva verket är, vet jag icke riktigt. Det synes mig ibland som hans uppriktighet vore tämligen dubiös, och som om han hade helt andra mål i sikte än dem han framhåller. Ibland blir jag nästan rädd för mina tankar angående öfversten.

Men att amiral Cronstedt är en hederlig och på sitt sätt fosterländsk man, därom kan icke råda något tvifvel.

— Och ändå genomdrifver han och ingår på detta dumma och onödiga vapenstillestånd och öfverlämnar befästade holmar åt ryssarne, inföll Vreit, som var rätt skeptiskt anlagd och hade svårt att se kommendantens uppförande i någon god dager.

— Säkerligen har han handlat på god tro. Olyckan är, att han icke förstår en fästningskommendants post och icke tycks ha det ringaste begrepp om Sveaborgs verkliga styrka. Det synes vara två farhågor som framför andra plåga hans själ. För det första att krutförrådet skall taga slut. Och det måste det ju göra, om be-skjutningen fortgår utan uppehåll. Det är ju fullt logiskt. Men hvarför är det nödvändigt att på en gång ideligen skjuta med fästningens alla tillgängliga kanoner? Kommendanten tror så. Och det är en fullkomligt felaktig synpunkt. Krutförrådet har visserligen betänkligt minskats genom första tidens vanvettiga skjutning, menmed en förståndig användning torde det likväl kunna räcka intill början af maj, då undsättning anländer.

— Och likväl var detta en af öfverste Jägerhorns bästa käpphästar, hvarmed han gång på gång körde fram i diskussionen: Ammunitionen är snart slut, hvarmed skall vi då försvara oss? . .. Han borde likväl som erfaren militär haft ett riktigare begrepp om saken, menade Vreit.

— Troligtvis bade han det också. Jag kan icke värja mig för den uppfattningen, att öfversten talade mot bättre vetande. Han tycks arbeta för ett annat mål än fästningens bästa.

— Och det är. .. förräderiet, mumlade Vreit.

— Hur sa du?

— Åh, det var blott en synpunkt, som föll mig in. Men ännu är det kanska för tidigt att högt yttra sig om den

saken, svarade Vreit undvikande.

— Den andra farhågan, som ansätter kommendanten, stör hans sömn om natten och icke lämnar honom någon ro om dagen, är fruktan för stormning.

— Ar det verkligen möjligt, att han till den grad kan oroa sig för den saken: en stormning mot en stark fästning, späckad med kanoner, med en fulltalig besättning, höga murar, tillräckligt med proviant? ...

— Kommendanten ser icke situationen på det sättet. Han är och förblir sjöman till hela sin uppfattning. Han betraktar alltjämt fästningen som ett infruset fartyg ; och ett infruset fartyg, om också späckadt med kanoner, hur lätt kan det inte äntras och tagas.

I mången mardröm har nog kommendanten sett den i hans tycke hemska synen: de ryska trupperna i täta linier och kolonner komma anryckande mot fästningen öfver isen. Jag föreställer mig, att hvad som mest plågar honom i ett dylikt ögonblick är hans oförmåga att kunna röra sig. Han skulle vilja ställa om seglen, lofva, falla, göra en tvär vändning och ge de angripande några glatta lag från bredsidorna. Då skullehan vara i sitt esse och vid full och munter vigör, ty rädd är han icke, och som en modig och säker sjöman har han ju visat sig vara, ehuru jag för min del...

— Hur menar du?

— Jo, jag tror, att det var lika mycket det sirliga och mjuka hofmannasättet, som hans ovederläggliga sjö-mansförtjänster, hvilka drefvo honom fram till flaggkaptens rang och vice amiralens befäl ... Om han då i striden, som sagdt, befunne sig ombord på ett skepp, skulle han känna sig lugn och säker. Men nu! Icke kan han svänga Sveaborg rundt, falla undan en gir för att sedan djärft hålla upp mot fienden. Och den känslan: oförmågan af att kunna röra sig, tror jag vållar honom en olidlig oro och osäkerhet. Och i känslan af denna osäkerhet, i medvetandet af att han icke fullt förstår sin sak, är det naturligtvis som han har anslutit sig till sin frände, öfverste Jägerhorn, och villigt lyssnar till dennes råd. Men öfverste Jägerhorns råd och af-sikter!... Jag är rädd för att de icke äro ledda af de renaste motiv.

— Jag fruktar så med, svarade Vreit. Låt oss tänka efter. Hvem var det som mottog den första ryska par-lamentären? Jägerhorn. Och den andra, som infann sig redan dagen därpå och begärde att få tala med kommendanten? Öfverste Jägerhorn. Hvem var det som, fastän fullkomligt stridande mot allt krigsbruk, öfvertalade kommendanten att gå ut ur fästningen och samtala med ryssarne? Jägerhorn; Hvem släppte in ryssarne inom fästningens murar? — visserligen med förbundna ögon, men ändå — Jägerhorn. I hvilkens rum hölls den hemliga sammankomsten? I Jägerhorns. Hvem hade förmått amiralen begifva sig dit? Jägerhorn. Hvem arrangerade sammanträffandet på den lilla aflägset belägna ön Lonnan, där man kunde vara bättre i fred? Jägerhorn. Hvem arbetade ifrigast för stille-ståndet i krigsrådet? Jägerhorn. Hvem har fortfarande de tätaste förbindelserna med ryska officerare? Allt-jämt Jägerhorn ... Ser icke detta misstänkt ut och kan man undgå den förfärliga tanken att mannen är köpt för ryskt guld och att vi alltså inom våra starka murar hysa en uppenbar?...

— Hysch, hysch! Vakten kan höra dig. Det kan kosta dig hufvudet, inföll kapten von Schoultz varnande.

Vreit hade, som alltid då han blef ifrig och häftig, höjt rösten. Nu sänkte han den åler till en hviskning.

— Jag vet att det kan kosta mig hufvudet, men det skall icke hindra mig från att hålla ögonen på mannen.

De gingo en stund tysta vidare för att komma bort från närheten af posterna.

— Det värsta är, fortsatte Vreit, att högste chefen ingenting märker, ingenting begriper, tvärtom förefaller det mig, som om han skattade sig lycklig att vid sin sida ha en så säker och skicklig officer som öfverste Jägerhorn och hvilken därtill är hans frände. Utan att sänka sig från sin höga chefspost kan han samtala med sin släkting och fråga denne till råds, hvilket han näppeligen skulle göra med en annan officer, ty därtill är han alltför stram och högdragen. Han borde dock något tänka på öfverste Jägerhorns påbrå och de vänner och det umgänge denne förut haft.

— Och det har ju mest varit bland Anjalamännen? inföll kapten von Schoultz.

— Riktigt. Just bland dessa. Öfverste Jägerhorn är bror till den illa beryktade Anjalamannen med samma namn. Dessutom är han nära förtrogen med in-trigmakaren och fosterlandsfienden Sprengtporten. Men härpå tänker tydligen kommendanten icke alls. Han litar på sin frände, öfversten, och tycks helt och hållet gå i dennes ledband. Och de äro strama nog och öfversten gör nog allt för alt få dem ännu stramare och bli helt och hållet oumbärlig för kommendanten, så att denne till sist ej kan besluta en enda sak utan Jägerhorns hörande.

— Jag har samma uppfattning, yttrade kapten vonSchoultz. Och allt detta beror i grunden på obestämdhet i karaktären, brist på själftillit, som åter kommer af att han icke äger någon verklig förståelse af sin post och är fullkomligt olämplig för den. Detta återigen är hans majestäts fel. Men vårt något underliga majestät följer i sina beslut sina egna tycken och tankar, och hans tankar tyckas gå efter en helt annan logik än vanliga förnuftiga människors. Så i politiken, i hans förhållande till Napoleon, till kejsar Alexander och andra makter. Han läser i Johannes uppenbarelse och därur hämtar han sin visdom i världsliga ting. Han har ju icke ringaste sinne för stat och människor. Att sätta den lämplige mannen på den lämpliga posten, däråt har han väl aldrig ägnat en tanke. Och därför är nu den ohågade, misströstande Klingspor, hvilken vid flere tillfällen sagt såsom sin mening, att det är omöjligt försvara Finland mot Rysslands öfvermakt — denne man är chef för armén, och den missnöjde sjömannen Cron-stedt, som icke har mera begrepp om en fästning än en matroskock om en fransysk sås, han är chef för Sveaborg. Felet är från början hans majestäts och egentligen är det synd om amiralen. Han har nog tunga dagar. Nu är han kanske litet lugnare, sedan han fått det så utmärkt ordnadt med stilleståndet.

— Ja, det är verkligen synd om honom, ty i grund och botten är han ju en mycket hygglig människa, ehuru icke alls detta underdjur och ypperliga hegåfning, hvax--om han haft rykte. I själfva verket torde han vara en ytterst hvardaglig ehuru ganska prydlig företeelse, bättre ägnad till öfverstekammarherre eller ceremonimästare vid ett hof än till något annat.

Och denne svage, vacklande man befinner sig nu här som chef för Finlands och hela nordens starkaste fästning och till stöd och rådgifvare har han en troligtvis af ryssarne köpt förrädare.

Och från Sverige, från kungen och regeringen höres ingenting. Det är som om Sveaborg icke alls existeradeför dem. Intet försök att hålla sig i samband med fäst ningen och lämna meddelanden om ställningen i hemlandet.

Yi veta ju icke ens huru det står till med armén i norra Finland. Men detta borde väl dock vara af vikt för oss på fästningen. Kan det verkligen vara sant att ryssarne, som de påstått, vunnit sådana framgångar och att finska armén är upprifven? Jag vill i det längsta betvifla det...

De hade nu på sin promenad hunnit till yttersta bastionen på Stora Öster Svartö. Och fyllda af mörka tankar blickade de två männen ut öfver isen mot de närbelägna Väster Svartö och Lilla Öster Svartö, på hvilkas murar den ryska flaggan nyss blifvit hissad.

— Man kan bli ursinnig, när man ser denna flagga, mumlade kapten von Schoultz.

Fabian Vreit ryckte på axlarne:

— Ingenting att göra med det redan skedda. Blott att hålla ögonen öppna och söka komma Jägerhorn på bar gärning. Och sedan visa kommendanten på förrädaren. Då måtte han väl begripa.

— Men det kan kosta ditt hufvud.

— Jag viker icke en linie från hvad jag anser rätt, äfven om det skulle kosta mig hufvudet, svarade Vreit.KAP. XXII.

Löjtnantens upptäckt.

Löjtnant Adam Ludvig Föök låg på sin säng i den dublett, han delade med kamraten, och rökte för-tvifladt. Armarne under hufvudet, de stöfvelklädda benen upplagda på sänggafveln, i munnen den långa porslinspipan. I rummet bredvid spelade fyra ungdomar kort och läskade sig under arbetet med en stilla grogg. Men löjtnant

Adam Ludvig bara rökte och stirrade upp i det låga taket.

— Ska du inte vara med på ett enda parti? Vi kunna ju för omväxlings skull ta en liten treflig raffel, hördes en röst inifrån andra rummet.

— Nej, kom en brumning från Adam Ludvigs hopbitna läppar.

— En grogg ska du väl åtminstone ha? Det kunde muntra upp dig.

— Nej.

Kamraten, som delade dubletten med Adam Ludvig, löjtnant Reuter, tystade på de andra.

— Låt'en vara!

— Men hvad är det då med honom? Han som förr var så lifvad och glad.

—• Med honom! Någonting rysansvärdt, om det inte vore löjligt. Han är ...

Och talaren gjorde en konstpaus och höjde glaset.

— Skål!

Men ingen besvarade.Men löjtnant Adam Ludvig bara rökte och stirrade upp i taket.... är? sade du.

— Mina herrar, hans välborenhet, löjtnant Adam Ludvig Föök, blifvande fideikommissarie — när de äldre bröderna dött — till det ståtliga och rika herresätet Föökensborg, är ... kär.

— I någon af fästningens damer? inföll hastigt en ung underlöjtnant.

— Du älskelige! Son af en åsninnas fåle och en tacka! I någon af fästningens damer, sade du, högt schtrå-lande schnille. Tror du, att vår vän då skulle ligga här, vridande sig på sin bädd, blek, kraftlös, melankolisk, likt en at magsyra och tarmvred angripen? Tror du verkligen det, du älskelige? Då känner du icke det passionerade lejonet Adam Ludvig Föök... Nej, i fall föremålet för hans ömma låga befunne sig bland damerna inom fästningens murar, skulle Adam Ludvig störta upp ... hvad säger jag! han hade redan störtat upp, parfymerat sig, rakat sig, bränt mustascherna, tagit på sig sin finaste uniform, sina blankaste stöflar och skyndat till den sköna, kastat henne för sina fötter — bevare mitt förstånd och min pladdrande tunga! — kastat sig för hennes fötter, kysst hennes klädesfåll kysst hennes purpurläppar, tryckt henne... hm! Ja, resten kan ni ju möjligtvis tänka er, mina herrar och ärade gäster. Detta skulle Adam Ludvig gjort, du älskelige... Men ska du verkligen icke ha en grogg, Adam Ludvig?

— Håll klaffen! svarades från sängen.

Löjtnan Reuter vindade bedröfvad med ögonen.

— Hör honom, mina herrar! Hvilket språk af en blifvande fideikommissarie och generalmajor!... Se honom! Nu ligger han på sitt läger likt en sårad soldat, orakad, i slitna pantalonger, svulten, törstig, ursinnig och bara röker och svär. Och han ids icke så mycket som att stiga upp och läska sig med en grogg och en ärlig raffel. Dithän kan den löpska kärleken drifva en ädling och hjälte.— Hvar finns kvinnset? frågade den lille underlöjtnanten.

— Mon frere, känner du mamsell Lisette?

— Oui.

— Då förstår du vår väns kval. Hon är det.

— Men jag tänkte... jag tänkte att allt redan var klappat och klart och att han icke hade så mycket att längta efter.

— Du tänkte... i fåvitsko, min vän. Allt var visst icke klappat och klart, men på god väg att bli det. Just den kvällen, den sataniska kvällen, då ryssarne kommo insprängande som furier och öfverste Gutoffski, min högtärade chef, visade sig i blomman af sina militära dygder, just den aftonstunden eller rättare sagdt nattkulan, hade löjtnant Adam Ludvig Föök efter åtskilliga oförblommerade tupp-preliminärer aftalat sitt första möte med

den sköna mademoiselle Lisette. Hvem var lyckligare än han! Jag såg, hur ögonen lyste, då han med blicken sög hennes smärta och verkligen rätt välformade gestalt, med hvilken darrande vällust han kysste hennes något solkiga hand, med hvilken otålighet han afvaktade det ögonblick, då öfverste Gutoffski skulle bli tillräckligt full för att gå hem och lägga sig, och han kunde få ila till sin sköna. Och allt tycktes gå bra. Endast några minuter till och öfversten skulle rullat i säng, men då... ja då, mina herrar, kommo ju dessa oförskämda kosacker och körde oss på flykten, intogo hela staden, värdshuset och troligtvis äfven mademoiselle Lisette. Är det underligt att vår vän är melankolisk, orakad och bitter. Man kan ju få magsyra för mindre... Men skall du då verkligen inte ha dig en grogg, Adam Ludvig?

Intet svar från rummet bredvid.

Löjtnant Reuter reste sig och gick fram till dörröppningen.

Så vände han sig om, lade fingret på läpparne och hviskade:— Han sofver. Vår stackars vän har somnat från sina kval.

Han satte sig åter vid bordet och raffeln begynte.

Men löjtnant Adam Ludvig sof icke. Han låg med slutna ögon och funderade. Han måste finna på något sätt att få träffa Lisett. Han måste träffa henne. Han kväfdes, han exploderade, om han icke komme ut ur fästningen och till henne.

Men huru?

Att bedja sin chef, öfverste Gutoffski, om tillåtelse tjänade till intet. Han hade för öfrigt redan försökt den utvägen. Men hvad svarade öfversten? Ett nej, ett ohyggligt, bestämdt nej.

Alltsedan sin snöpliga flykt, som utsatt honom för så mycket hån och begabberi, för att nu icke tala om risken att blifva hängd, hade den gode öfversten hlifvit den ursinnigaste rysshatare.

— Ni önskar lämna fästningen några timmar för att bege er till Helsingfors, som innehafves af detta fördömda pack, hade öfversten med blodsprängda, rullande ögon rytit på hans ödmjuka anhållan. Aldrig, min herre, aldrig ger jag en sådan tillåtelse. Det är nog med att öfverste Jägerhorn underhåller förbindelse med skurkarne. Han må svara för sig. Men jag och mina adjutanter ha icke i Helsingfors att göra, så länge ryska flaggan svajar från dess hus. Den enda förbindelse vi ha med ryssarne, min herre, är med kulor och krut, fördömdt mycket kulor och krut. Men äfven den utvägen är oss nu stängd, tillade öfversten suckande.

Alltsedan han kommit inom fästningens murar hade han blifvit alldeles otroligt modig och krigisk. Nej, att ännu en gång vända sig till öfverste Gutoffski tjänade ingenting till.

Adam Ludvig funderade. Medan de andra lättsinnigt ödde tiden med raffel och sprit, sysselsatte Adam Ludvig sin själ med ansträngande tankearbete. Han sökte lösa ett problem. Och problemet var: Hur fanenskulle han kunna komma till Helsingfors och made-moiselle Lisette.

Han utgick från de mest olika förutsättningar, sammanställde de mest häpnadsväckande kombinationer, satte upp ekvation på ekvation, men det där obekanta x’et: sättet, det fick han aldrig löst.

Från hans rum utgingo tunga suckar, mummel, stönanden, kväfda svordomar, då och då uppblandade med små, hoppfulla hvisslingar, glada utrop, när han tyckte sig skönja en utväg ur labyrinten. Men alltid slutade monologen med ett: Fan anamma’!... A-oh, Lisette!.. .

Löjtnan Reuter lyssnade. Hade hans kamrat blif-vit sjuk, låg han i dödskampen, var detta mystiska: A-oh, Lisette! hans sista suck till lifvet?

Han reste sig från spelbordet och smög sig fram till dörröppningen. Med undrande min såg han in i rummet.

Då ljöd ett vresigt rop från sängen:

— Hva tusan står du här och bligar för?

Ett glädjeskimmer spred sig öfver löjtnant Reuters unga drag. Han vände mot spelbordet:

— Han lefver.. . Vår vän lefver och tycks vara vid fullt tillfredsställande vigör.

Han vände sig åter mot sängen, försökande sitt universalbotemedel mot all krankhet:

— Lille Adam Ludvig ska du inte ha en endaste liten konjak?

— Håll klaffen!... A-oh, Lisette!

-— Vigören tycks vara god, men humöret är miserabelt, sade löjtnant Reuter, då han åter slog sig ned vid spelbordet.

Humöret var verkligen inte bra hos den gode Adam Ludvig. Hur han funderade och ansträngde sin stackars hjärna, såg han ingen utväg. Men plötsligt... hände honom något mycket märkvärdigt och ytterst sällsynt. Han fick en idé, en god idé.Han sprang upp, slängde pipan i sängen, slog händerna samman, så det sjöng i rummet och började snurra rundt, medan han samtidigt, ohyggligt falskt, hvisslade några takter af en eldig mazurka.

Spelorrarne glömde striden om »potten» och störtade upp. Hade deras vän i sin kärlekslängtan gripits af plötsligt vansinne eller hvad var det? Och hvilken underlig, skärande melodi han hvisslade. Det var ju icke en klok människas musik. Alla tre rusade till dörröppningen och starrbligade.

Midt på golfvet dansade Adam Ludvig och slog takten med händerna. Det var som om han applåderat sig själf.

— Jag har det! skrek han. Jag har det. Allt är klart... Hu-ihh!

— Hvad är det som är klart? I ditt hufvud tycks det knappast vara, frågade Reuter.

Adam Ludvig tvärstannade och sneglade på dem.

— Hit med en grogg! ropade han. Min själ kan jag inte behöfva det.

Han fick groggen, men i spelpartiet vill han ej deltaga och ytterst hemlighetsfull var han. Icke ett ord till förklaring fingo kamraterna ur honom. Endast ett mystiskt: Allt är klart... klart som hennes öga, som hennes strålande dufvoblick. Hej!

Han gick in i sitt rum, tog på kappa och hatt och begaf sig ut.

— Förstår I? mumlade löjtnant Reuter.

De andra skakade på hufvudet.

— Ta mig fan tror jag inte karln mutar vakten och går rakt öfver isen till mademoiselle.

— Tror du verkligen han vågar?

— Vågar! En kärlekskrank tok, ansatt af flere veckors innestängd passion, hvad vågar icke han! sade Reuter.

* *

*I början gick Adam Ludvig med hastiga, bestämda steg, likt en person, som går mot ett mål. Men efter en stund blefvo stegen långsammare, hållningen tve- -kande, minen osäker.

Adam Ludvig hade nog ett mål, men det var icke så lätt att uppnå det. Att gå rakt på det, dugde icke, snarare fick han söka det på omvägar, smyga sig till det. I annat fall kunde han riskera att genast vid första attacken stupa och bli liggande och aldrig nå segern, belöningen: mademoiselles röda läppar och hvita famn.

Icke olikt en lysten katt kring en kokhet gröt strök han omkring Jägerhorns bostad. Ämnade han kanske begära tillåtelse af den barske öfversten att få lämna fästningen? Men han hade ju icke den ringaste förbindelse med öfverste Jägerhorn och denne skulle sannolikt utsätta honom för ett högst otrefligt förhör. Och när han så finge veta att permissionen icke gällde politik utan kärlek, hvad månne den fruktade då skulle säga? En skopa ovett blefve det. En skopa?... Milde himlar! Han hade en gång hört öfverste Jägerhorn läxa upp några vargeringsmän. Det var icke ovett ur skopor, som då vankades. Det var ovett ur åmar, en brusande fors af ovett, ett skydrag, en

hvirfvelvind af ovett, som dränkte, kullkastade, söndersmulade offren.

Nej, öfverste Jägerhorn vågade han sig icke på. Han fick hålla sig till betjänten.

Ty det var Adam Ludvigs lysande idé, som slungat honom upp ur bädden och återgifvit honom hoppet, lifsglädjen och den omotståndliga vigören.

Stålman skulle han träffa, den fetrunde, ständigt orakade, ständigt pratande tallriksslickarebetjänten Stålman, han skulle nog icke vara okänslig för en liten muta, Stålman skulle hjälpa honom.

Men försiktigt måste han gå till väga, fint och försiktigt. Och nu strök Adam Ludvig kring magasinen och upplagen i närheten af Jägerhorns bostad likt en spekulerande inbrottstjuf.Efter en halftimmes väntan visade sig betjänten. Adam Ludvig gick emot honom.

— Hör nu Stålman ...

Stålman bockade sig med en kvick, lakejmässig rörelse.

— Stålman brukar ju gå med bref från öfverste Jägerhorn till staden?

— Ja, löjtnant.

— Jo ... hm ... si... det är så, att jag nödvändigt för vissa ... hä ... affärers skull de närmaste dagarne måste infinna mig i Helsingfors. Men. .. hm... att begära permission tjänar ingenting till. Sådan nekas. Men nu tänkte jag, att i fall Stålman får något uppdrag snart, så kunde jag... ä-hum!... i stället framföra det.

Betjänten stirrade på Adam I^udvig. Han förstod honom icke riktigt. Hvad ville löjtnanten?

Adam Ludvig märkte hans tvekan. Han måste uttrycka sig tydligare. Förbannadt obehaglig situation! Men hvad gör icke en man för en kvinna...

— Stålman förstår ... jag får hans bref och passe-ringssedel... uträttar hans uppdrag och på samma gång mitt eget... mycket viktigt... han håller sig undan en dag och . . . det skall icke bli utan dusör, en fin dusör.

Nu begrep Stålman. Hans snikna hjärta vädrade en god förtjänst. Och naturligtvis svarade han därför med en vördnadsfull bugning, fylld af oskuld, ärlighet och moral.

— Nä si det går aldrig an, löjtnanten... går aldrig an.

— Hm!

Adam Ludvig funderade. Han kände sig betydligt irriterad. Hur skulle han kunna öfvertala den hycklande lymmeln?

— Tjugufem kronor får Stålman, om han ger mig brefvet och passeringssedeln.

Stålman stod där fortfarande lika häpen, indignerad och moralisk.— Nä si.. . det törs jag inte, sade han.

Han drog på orden. Adam Ludvig märkte det och han gjorde ännu en attack.

— Femtio kronor. Tänk, femtio kronor. . . bara för en lapp.

— Hm!

Han klådde sig bakom örat.

— Si... jag törs inte för öfversten. Han ä' så arger.

— Öfversten får aldrig veta det. Jag är ju tillbaka dan därpå .. . Femtio kronor . ..

Femtio kronor var mycket pengar och dem ville betjänten icke mista. Han fann på tiden att ge med sig.

— Nåja, sade han, eftersom löjtnanten så gärna önskar det och jag kan stå till tjänst, så må det väl gå för sig då.

— Utmärkt! Säg mig alltså till, när nästa bud till staden blir. Kanske redan i kväll.

— I morgon afton tror jag.

— Uå får jag väl vänta till dess, mumlade Adam Ludvig med en saknadens suck.

Han återvände till spelorrarne. Hans panna sken, hans öga brann och under de små svarta mustascherna dröjde ett leende af trånad.

Raffeln var fortfarande i full gång.

— Hvad nu! Redan tillbaka! Vi trodde du var på väg till staden.

Adam Ludvig blef litet het om pannan.

— Hvad tänker ni på! Smita ur fästningen. Rondpermission ... Sällan.

Och nu slog han sig ned vid spelbordet och deltog i raffeln. Han ville åtminstone söka vinna Stålmans femtio kronor.

* *

*

Kvällen därpå kom Stålman stickande. Öfverste Jägerhorn hade gifvit honom i uppdrag alt gå till sta-

Under sönderskjutna fanor. 19den med ett bref, adresseradt till major Klick, och Stålman, som var en förtänksam man, hade utbedt sig till-låtelsen att få stanna där öfver natten.

— Jaså, du vill återigen hälsa på mamsell Vendela. Må göra, hade öfversten svarat.

Adam Ludvig fick brefvet och Stålman de femtio kronorna, som löjtnanten tyvärr icke vunnit vid spelbordet. Men den kostnaden pungade Adam Ludvig gladeligen ut med för ett besök hos mademoiselle Lisette.

Och vid åttatiden på aftonen smög sig löjtnant Adam Ludvig, civilklädd, fram till fästningsporten, visade passeringssedeln för vakten och blef utsläppt. Och med lätta steg och längtande hjärta skyndade han öfver isen mot Helsingfors.

Hela tiden tänkte han på mademoiselle Lisette. Hurudan skulle han återfinna henne? Var hon lika skälmsk, lika munter, lika eggande vacker? Skulle hon ta emot honom med en öm blick och en mjuk handtryckning? Eller kanske ...

En rysansvärd tanke föll Adam Ludvig in: Kanske hon glömt honom för alla dessa rika och vräkiga ryska officerare? Ty att hon, fransyskan, chanteusen, lät kurtisera sig af dessa lika väl som af finska löjtnanter, därom kunde nu icke vara tu tal. Det var ledsamt, harm-fullt, man kunde hli ursinnig, men hvad skulle man göra? Han älskade henne lika fullt ändå.

Men ju mer han tänkte på, att hon nu troligtvis hade en rysk officer till sin vän, dess mera uppeggad och ond blef han. Han rasade öfver sin feghet att trots allt vilja återse henne. Och mer än en gång stannade han på isen och stirrade mot stadens ljus. Det var icke långt ifrån att han vändt om.

Då trädde för hans blick hennes näpna, skälmska ansikte, hennes ömma blick, hennes lystet röda mun hela hennes mjuka, vackra figur — han kunde icke vända om.öch långsamt började han åter vandringen mot stranden.

Det var bitande kallt. Han frös om fingrarne och stack handen i fickan. Där kände han Jägerhorns bref.

Han kunde ju icke gå tillbaka, äfven om han velat det. Han måste uträtta sitt uppdrag, annars blefve hemligheten med hans otillåtna affärd röjd. Och hur gick det då med honom? Troligtvis hängd.

Med snabba steg fortsatte han sin marsch öfver isen. Snart hade han nått stranden. Framför honom höjde sig husen, från hvilkas fönster det lyste ut öfver snön. En och annan vandrare syntes på gatorna. Där en fet borgare med sin matrona. Och trots att det icke i stjärnljuset mot den hvita snön var svårt att finna vägen, gick likväl betjänten, bärande på en stång en klart brinnande lykta, framför det vördiga paret. »Vi ha råd att hålla betjänt och lykta ändå, äfven om Vår Herre består nattljuset», tyckte sig löjtnant Föök läsa i den fete borgarens min och

hållning, när han passerade förbi paret.

På torget mötte han en brandvakt med sin lykta och sin sax.

— Hvarthän? frågade denne myndige herre.

Kanske tyckte han att löjtnantens dräkt och hållning föreföllo litet misstänkta. I alla händelser kände han icke" igen natt vandraren. Och det tycktes brandvakten underligt i en stad som Helsingfors, där han visste hvarenda borgares, slusks och fattigkärrings icke blott utseende utan äfven sätt, vanor, förhållanden, bostad, och hur dags de brukade gå och lägga sig.

Löjtnant Adam Ludvig, som var en mycket själf-medveten och hetsig herre, tänkte först afskeda mannen Tmed ett barskt: Vet hut! Hvad rör det dig, palt? Men inseende att detta skulle reta honom och kunde ge anledning till obehagliga komplikationer, nöjde han sig med att säga:

— Hem och lägga mig, förstås.— Jaså, brummade nattvakten och sneglade misstroget på honom.

Löjtnanten fortsatte sin gång mot stadshuset.

Där lyste det ur alla fönstren. Han stannade en stund utanför och såg upp. I ett af fönstren kunde han skönja några figurer, tydligen officerare. Och bland dessa en kvinna, kanske mademoiselle Lisette.

Det gaf till en sättning i löjtnanten och han gick raskt fram mot dörren.

På nedre botten befann sig den enklare källarsalen, där underofficerare och stadens borgare fingo hålla till. En trappa upp var gästvåningen.

Löjtnanten öppnade dörren och steg in. Vid disken satt fortfarande den välfödda, gemytliga kassörskan, som han mycket väl kände från den tid han brukade vara daglig gäst på stadshuset.

Trots hans civila dräkt igenkände kassörskan genast löjtnanten. Hon gaf honom en häpen blick och ämnade tydligen säga något, då löjtnanten gjorde en varnande gest.

Hon teg och han gick fram till disken.

— Jag vill icke bli igenkänd här, som ni kan förstå. Man bör tro, att jag är en af stadens invånare, sade han sakta, i det han lutade sig fram mot henne.

Kassörskan nickade.

— Finns mademoiselle Lisette här i afton?

— Ja.

— Hvar?

— Jag tror hon är där uppe i öfre våningen.

— Tillsammans med ryska officerare?

— Ja.

— Kunde tänka mig det, mumlade Löwen och bet sig i läppen.

Han böjde sig närmare henne.

— Jag skulle gärna vilja tala vid henne.

— Hvar?

— I något af rummen.Kassörskan funderade.

Löjtnanten, som trodde henne vara tvehågsen och kanske benägen för att ge honom ett nekande svar, stack hemligen till henne en tiomarksedel.

Kassörskan satte upp en förnärmad min.

— A-bah! Låt det vara! mumlade hon förargad.

Men icke desto mindre tog hon mot sedeln.

— Jag skall gå upp och säga till henne att en bekant önskar träffa henne.

— Nämn mitt namn!

Kassörskan nickade.

— Kom med, yttrade hon.

Och åtföljd af löjtnanten begaf sig kassörskan till gästvåningen en trappa upp. De passerade en korridor och kommo in i ett mörkt rum. Genom nyckelhålet till ett närgränsande lyste en ljusstråle och innanför dörren hördes muntert sorl, blandadt med en kvinnas klingande skratt.

Föök tvärstannade. Det var Lisette. Det där ystert lifsglada skrattet kunde icke tillhöra någon annan än henne.

— Skall jag gå in och säga till henne? frågade kassörskan.

— Vänta! Jag vill lyssna litet först, svarade Löwen.

Han närmade sig dörren. Han ville höra, hurudan

Lisettes ton var gent emot officcrarne.

Inifrån rummet hörde han en af officerarnes djupa bas yttra:

... Och så vi lurade Cronstedt!... Kapitalt!.. . Den mannen måtte icke förstå sig på belägringskonst det ringaste... Vi hotade bränna staden, i fall han icke gick in på våra villkor... Bränna Helsingfors!... Det skulle han naturligtvis för fanen själf gjort, om han riktigt velat skada oss in i hjärtrötterna. Hvar skulle vi då fått kvarter? Hela belägringen hade helt enkelt varit omöjlig. ..— Skall jag gå in och säga till henne? frågade kassörskan.

— Nej, vänta. Jag måste höra mera af deras samtal. Gå ni tillbaka ned i källarsalen. Jag kommer själf och säger till, när jag vill att ni skall hämta henne, yttrade Föök, som kunde ryska och förstod hvarje ord af hvad som sades där inne.

Kassörskan försvann. Han närmade sig på tå-spetsarne ännu mera dörren och lade örat intill springan.

... Och hur fint har icke öfverste Jägerhorn skött korten, fortsatte rösten inifrån rummet. Steg för steg har han drifvit kommendanten Cronstedt från dennes position och fått honom att gå in på för fästningen absolut skadliga villkor, i tro att de voro nyttiga och nödvändiga. Ja, öfverste Jägerhorn är verkligen en präktig medhjälpare. ..

— Öfverste Jägerhorn i förbund med ryssarne! Han skulle således vara en förrädare och hans förslag, hans öfvertalningar och handlingar i rak strid mot fästningens intressen, tänkte löjtnanten häpen, där han lyssnande stod bakom dörren.

Han kände i fickan brefvet, som han åtagit sig framlämna.

— Denna skrifvelse skulle alltså innehålla stämp-lingar mot fästningen och icke underhandlingar till dess förmån!

Han ryste vid den upptäckt han gjort i följd af ryssarnes ord. Han hade alltid ansett den stränge, energiske, militäriske öfverste Jägerhorn som en synnerligen rättrådig man och god patriot. Och nu fick han höra ... Men hvad var det mera de yttrade?

... Bara hans sätt att genast lyckas öfvertala kommendanten att komma ut till oss på isen är förtjänt af beröm. Och sedan att på allt sätt bearbeta honom och uppjaga hans farhågor. Ett stillestånd är absolut nödvändigt, hade han sagt till den uppskrämde Cronstedt.En ypperlig idé af honom var att framhålla stilleståndet som en krigslist. Folket kunde bättre öfvas, ammunitionen sparas, och sedan i början på maj komme ju flottan och då vore man ju

dubbelt starkare än förut. Hvad gjorde det om man afstode några holmar för att utverka en så ypperlig sak som ett stillestånd? Dem kunde man ju alltid återtaga .. .

— De skulle försöka't, hörde Föök en annan röst yttra. — Holmarne lämna vi aldrig tillbaka. Snart skola våra utanverk omsluta fästningen som en ram eller rättare sagdt som en gripklo.

— Nej, naturligtvis återlämna vi icke holmarne. Och att flottan skulle kunna nå fram till fästningen före 3 maj är absolut otroligt. Jägerhorn hade tummat litet på öfverste Virgins journal. En liten etta bortskrapad bara, men det förändrar ju tidpunkten betydligt.

— Alltså äfven detta om öppet vatten den 3 maj ett bedrägeri! tänkte Föök förskräckt.

— Men apropos holmarne, yttrade en röst, tror ni verkligen att vi kunna behålla dem, om det skulle gälla?

— Hvarför icke?

— Det synes mig nästan omöjligt att hålla sig kvar där, i fall elden öppnas från alla de högre liggande hufvudverken. ,

— Det kan ni kanske ha rätt i, sade den andra rösten. Men för att fördrifva oss från utanverket på Långörn och utanverken på östra och västra Svartön måste stormning ske, och jag tror knappast att en sådan skall kunna lyckas med de föga krigsvana trupper, som Cronstedt har till sitt förfogande. I alla händelser torde det vara ett mycket vanskligt företag, betydligt mycket osäkrare än att — hvilket han naturligtvis från början bort göra i stället för att ingå på stillestånd — helt enkelt i lugn och ro försvara vallarne mot en stormning.

Löjtnanten ämnade just aflägsna sig för att skyndadirekt tillbaka till fästningen och för kommendanten omtala hvad han hört och underrätta honom om öfverste Jägerhorns förräderi, då dörren plötsligt öppnades, en ljusflod strömmade ut i det mörka rummet och en kvinna trädde ut.

Förskräckt tog Föök ett steg åt sidan, så att han kom att befinna sig i dunklet.

Det var mademoiselle Lisette som visade sig.

Hon sköt till dörren på glänt.

— Lisette! hviskade Föök.

-

Denna spratt till och vände sig häftigt om.

— Det är jag, Föök.

Han gick ett steg närmare henne.

I detsamma kastades dörren upp och ett par officerare syntes.

Förvånade blefvo de stående och betraktade mademoiselle Lisette och den civilklädde personen.

— Hvem är ni? röt en af officerarne.

Föök darrade. Han kunde nog vara modig i striden, men inför en sådan här fatal situation svek honom hans käckhet och han visste icke hvad han skulle göra.

För att rädda sig och samtidigt afge en förklaring, beslöt han att utge sig för Jägerhorns utskickade.

— Jag kommer från öfverste Jägerhorn med elt bref och ämnade just uppsöka herrarne, då dörren plötsligt öppnades.

— Ett bref. Gif hit!

Han räckte en af officerarne brefvet. Denne bröt det och ögnade hastigt igenom det. Ett belåtet leende krusade hans drag. Han lämnade det till en kamrat.

— Ert namn? vände han sig sedan till främlingen.

— Föök, löjtnant vid artilleriet, svarade denne kärft.

— Förtrogen till öfverste Jägerhorn?

Han nickade. Det var bäst att löpa linan ut. Sedan kunde han ju rapportera allt för kommendanten. Han var säker på att erhålla dennes tillgift för sitt otill-*Pet var mademoiselle Lisette som visade sig.låtna aflägsnande från fästningen, då han nu hade så viktiga meddelanden att göra.

— Kanske ni vill dricka ett glas med oss, löjtnant, yttrade en af ryssar ne.

Den stackars Adam Ludvig befann sig nu för sin kärleks skull i en sådan situation, att han icke kunde neka att dricka ett glas med sina fiender. Han samtyckte således.

Där inne hade ryssarne gjort det riktigt trefligt och muntert för sig. En mängd buteljer, vin, konjak och brännvin, stodo här och där på borden, omgifna af half-druckna och fulla glas, och på ett särskildt litet bord funnos en mängd karotter med delikatesser och hvad läckerheter huset kunde bestå.

Då och då gick någon af officerarne, medan drickandet som häst pågick, efter ryssarnes sed, fram till bordet, tog sig en bit och en snaps, hvarpå han återvände till de andra.

Föök fick sig ett glas konjak, som han vänligt ombads tömma i botten. Men då han artigt afböjde detta, erhöll han i stället på begäran ett glas rödvin.

Mademoiselle Lisette vände sig till honom med några ord.

— Känner herrskapet hvarandra? frågade en af ryssarne, en ovanligt ful karl med stort, rödt helskägg.

— Oui, monsieur.

— Aha!

Och han plirade på ett egendomligt, hånfullt sätt.

En af officerarne utfrågade Föök angående fästningen, bastionernas läge, antalet kanoner, men härpå ville denne omöjligt lämna något svar.

— Han tycks mig icke fullt att lita på. Förvånar mig att Jägerhorn kunnat sända denne, hviskade en officer till en annan.

— Ja, hans sätt förefaller litet egendomligt. Jag tror icke heller han är att lita på.

Hvarpå den förste närmade sig mademoiselle Li-sette, drog henne med sig bort till fönstret och sade sakta:

— Du måste nödvändigt göra denne svenske officer till din slaf, så att han lyder alla dina vinkar och icke har tanke för annat än dig. Tusen rubel erhåller du, när jag får bevis därpå.

Mademoiselle Lisette stod där och vickade på ena foten. Så sade hon:

— Tusen rubel... för litet, monsieur.

Ryssen bet sig i skägget. Den Lisette var något dyr. Men en god tjänst borde hon kunna göra honom.

— Nåja, två tusen då.

Mademoiselle Lisette såg upp och log.

— Oui, monsieur, han skall bli min slaf.

Dryckeslaget pågick. Efter en stund närmade sig

mademoiselle Lisette Föök.

— Kommer du att stanna här i natt? frågade hon honom på svenska, hvaraf hon kunde litet.

Han såg hennes blick och leende. Och till sin olycka svarade han:

— Jag vet ej riktigt.

— Gör det och du skall ej ångra dig.

Nu förlorade han behärskningen.

— Får jag träffa dig då?

— Ja. Och sedan när du vill. De här fula, brutala ryssarne tycker jag ej om.

Nu var det slut med Föök.

— Jag stannar, hviskade han tillbaka.

Och så hade löjtnant Adam Ludvig Föök blifvit en förrädare — icke för ryskt guld, men för en kvinnas blick och famn.KAP. XXIII.

Stålman dansar.

Löjtnant Föök rapporterade icke för kommendant Cronstedt sin upptäckt om öfverste Jägerhorns förräderi. Han vågade icke. Han hade själf deltagit i ryska officerares gille, hade förklädd smugit sig nattetid ut infästningen, hade öfverbringat förrädiska bud — han kunde lika väl själf och detta mycket sannolikare blifva stämplad som förrädare. Öfverste Jägerhorn, som hade kommendantens fulla förtroende, skulle naturligtvis neka och bevisen på sina stämplingar hade denne naturligtvis väl gömda, kommendanten skulle tro honom, men Adam Ludvig blefve olvifvelaktigt utpekad som förrädare och sedan arkebuserad.

Dö vid så unga år, när lifvet ännu hade så mycket att bjuda honom och mademoiselles läppar ännu voro så lystet röda! Nej, det ville han ej!

Han var ända till vanvett förälskad i den vackra fransyskan, och i sin blindhet trodde han henne, då hon sade honom att alla ryska officerare voro henne motbjudande och vämjeliga och att hon endast älskade honom. . . endast honom, lille Ludvig Adamowitsch, som den rackarungen nu kallade honom, sedan han öfvergått till ryssarne.

Och allt hvad Adam Ludvig sade sig själf om heder, tro, soldatplikt och fosterland flög bort vid tanken på mademoiselle Lisettes röda läppar. Ty Adam Ludvig hade en erbarmligt svag karaktär.Tidigt morgonen därpå inträdde han i sin bostad. Han kastade sig på sängen och försökte sofva. Omöjligt. I hans bröst stredo de mest skilda känslor: lycka, bittra självförebråelser, oro för det nödvändiga mötet och bekännelsen för öfverste Jägerhorn.

Hur han låg där och tänkte, sökte han så småningom inbilla sig, att det kanske var det bästa som kunde ske, i fall fästningen öfverginge till ryssarne. Hela Finland var ju i ryssarnes våld. Den svenska hären där uppe tillintetgjord och endast spridda, flyende afdelnin-gar af densamma återstod — det hade han ju själf sett af de tidningar, som ryssarne lämnat.

Och från södra sidan ryckte, efter hvad han hört, den förenade dansk-franska armén an mot Sverige. Kanske var detta land redan klufvet mellan Ryssland och Danmark. Hvad hade Finland då att hoppas? Intet. Men det hade allt att förlora.

Om Sveaborg självmant öfverlämnades till ryssarne, som öfverste Jägerhorn ville, kunde man hoppas på kejsarens mildhet och att landet och dess invånare skulle bli skonsamt behandlade. Men i fall af hårdnackadt motstånd, och om fästningen efter en blodig kamp och högar af lik blefve tagen, skulle ryssarne skoningslöst härja landet, invånarne misshandlas, byarne utplundras, de unga männen bli instuckna i de ryska leden, det blefve en olycka och en jämmer utan like.

Vore det då icke mera fosterländskt att ännu, medan tider var, söka rädda hvad räddas kunde? Vore det icke därför bättre att arbeta för att utan strid kunna öfverlämna fästningen åt ryssarne?

— Jo,' förvisso! mumlade Adam Ludvig, där han låg på sitt läger.

Och han trodde det nästan själf, ty han ville icke erkänna för sig, att bakom allt detta sofistiska resonemang skymtade mademoiselle Lisettes skälmska ögon.

Han steg upp och började gå fram och tillbaka pågolfvet, fram och tillbaka, fram och tillbaka, oroligt, nervöst, då och då mumlande några ord för sig själf.

Vid det han såg upp, fick han se sin kamrat, löjtnant Reuter, stå i dörren.

Denne betraktade honom forskande.

Adam Ludvig spratt till. Han stannade, men sade intet, utan såg stint på kamraten.

— Hvar har du varit i natt? frågade Reuter.

— Jag!... Hvar!... stammade Adam Ludvig.

— Ja, du har ju icke varit hemma.

— Jag var öfver till Vargö ett tag.

— Aha!

Ett muntert leende drog öfver Reuters läppar.

— Ett litet rendez-vous... en af fästningsfruarna kanske.

— Ett litet rendez-vous!

Adam Ludvig spratt åter till och denna gången rodnade han.

Men han fattade sig snabbt.

— Ja, ett rendez-vous, sade han kärft.

— Jag kan se det på dig, mumlade Reuter och betraktade honom med ett spelande uttryck i ögonen.

Han lämnade rummet och Adam Ludvig återtog sin vandring.

Denne funderade öfver hvad han skulle säga åt öf-verste Jägerhorn. Han drog sig för att omtala sin kärlek till mademoiselle Lisette. Men hur skulle han annars kunna förklara det förhållandet, att han mutat Stålman för att bege sig öfver till staden? Nej, det fanns ingen annan utväg än att bekänna allt, huru han mot sin vilja blifvit indragen i de ryska officerarnes krets och att han nu, efter att ha hört deras resonemang, kommit till den öfvertygelsen att det bästa för landet vore, om fästningen självmant öfverlämnades till ryssarne, ty ...

Och han genomgick åter i lankarne hela sitt resonemang från förut.Efter att ha fattat detta beslut och lugnat sig, drack Adam Ludvig sitt morgonkaffe, spände sabeln om lifvet och begaf sig till öfverste Jägerhorns bostad.

Under vägen tänkte han på mötet med Stålman. Det generade honom litet, men allabonnör! den mannen hade troligtvis själf forrådt så många i sitt lif, att det kanske icke var för mycket att han själf en gång blef förrådd.

Men vid Jägerhorns bostad träffade han icke Stålman. I stället råkade han vakthafvande adjutanten och bad att få bli anmäld.

Adjutanten gick in.

— Öfversten tar emot, sade han då han åter visade sig.

Med bäfvande hjärta begaf sig Adam Ludvig Föök in till den stränge öfversten.

Öfverste Jägerhorn satt vid sitt skrifbord, genomläsande några bref. En lång stund fick Adam Ludvig stå väntande vid dörren. Och ju längre han stod där, dess häftigare klappade hans hjärta, dess oroligare blef han.

— Hvad är det om? frågade Jägerhorn kärft och vände sig i stolen.

— Öfverste!...

Hösten svek Adam Ludvig.

— Nå? kom det kort från Jägerhorn.

— Öfverste, jag ...

Och Adam Ludvig lämnade en redogörelse för händelsen.

Han började med en kanske något för patetisk skildring af sin kärlek till den sköna fransyskan, mademoi-selle Lisette de Joliöre.

Jägerhorns läppar kröktes föraktfullt.

— Det rör mig ej. Till saken!

Adam Ludvig fortsatte. Gripen af sin lidelse hade han för en natt lämnat fästningen.

— Hur kom ni öfver passeringssedel?— Jag matade Stålman

— Hvaba!

Jägerhorn spratt till och fingrarne på hans klolika hand kröktes.

— Stålman... min betjänt!

— Ja, öfverste. Jag fick hans passeringssedel och framlämnade det bref, ni gifvit honom.

Jägerhorn trummade på bordet.

— Jaså, monsieur Stålman låter muta sig... monsieur Stålman är fal och släpper mina hemliga bref i händerna på hvem helst. Jag skall minnas det. Vid Gud, han skall få sota därför. Fortsätt!

Nu omtalade Adam Ludvig sitt sammanträffande med kassörskan, huru de gått upp i gästvåningen och han stannat lyssnande framför dörren samt hvilka hånfulla ord de ryska officerarne yttrat om kommendant Cronstedt och fästningen.

Jägerhorns min mörknade.

— Dumt! mumlade han. De kunde tiga. För öf-rigt ha de ingenting att skryta öfver. Det är jag, som gifvit dem alla deras uppslag, jag, som skött om den här saken, som ledt intrigerna och fortfarande har trå-darne i min hand.

— Sade de ingenting om mig?

— Jo er, öfverste, berömde de på det högsta.

Jägerhorn log föraktfullt.

— Tacka för det! De kunna sannerligen icke annat, mumlade han.

Han spände ögonen i Adam Ludvig.

— Och hvad tänkte ni, då ni fick höra detta?

— Öfverste! slammade Adam Ludvig något förvirrad. Jag fick knappast tid att tänka något. Döx-ren öppnades i detsamma, mademoiselle Lisette kom ut och strax därpå några ryska officerare.

— Nå-å?

— För att förklara min närvaro, sade jag att jag ämnat söka upp dem för att framlämna ert bref, ochmåste mottaga deras inbjudning till gillet. Jag kunde icke neka.

— Och den sköna mademoiselle Lisette fanns där?

— Ja, svarade Adam Ludvig och såg litet generad ut.

— Och under hela tiden tänkte ni blott på att komma därifrån för att snarast möjligt rapportera er upptäckt för kommendanten? yttrade Jägerhorn brutalt.

Adam Ludvig teg.

— Nå?

Jägerhorn knäppte otåligt med fingret på bords-skifvan.

— Öfverste, stammade Adam Ludvig, jag vill icke neka till att i första ögonblickets häpnad öfver den oförmodade upptäckten detta verkligen var min tanke. Men vid närmare besinning och efter åhörandet af ryssarnes resonnemang, så ...

— Hvad så?

— Så finner jag, då hela det öfriga Finland redan är förloradt, det vara riktigast och bäst för landet, att fästningen själfmant utan strid öfverlämnar sig till rys-sarne...

— Jaså. Gratulerar.

— Var öfyertygad, öfverste, att detta är min bestämda mening.

Jägerhorn trummade likgiltigt på bordsskifvan.

— Ni vill alltså öfvergå till mitt parti och ryssarne?

— Det skulle glädja mig alt kunna göra öfversten några tjänster i detta afseende.

Jägerhorn betraktade den unge löjtnanten med en egendomligt forskande blick. Så sade han långsamt:

— Det vill säga ... mademoiselle Lisette fångade er?

Adam Ludvig teg.

En lång stund satt Jägerhorn tyst, tankfull och såg ut genom fönstret, medan Adam Ludvig stod framför honom skamsen, ursinnig, förvirrad.

Slutligen vände han sig om och sade:

— Ni vill alltså hädanefter tjäna mitt parti och

ryssarne?

— Ja.

— Godt. Jag skall se till, när jag kan ha någon användning för er.

— Kanske — Adam Ludvig drog på orden — kanske ... öfversten snart har något bref att sända till staden.

Jägerhorn gaf honom en hastig blick. Det glimmade af hånfullt löje i hans ögon.

— Vi få se.

Han gjorde en gest. Adam Ludvig bugade sig och lämnade rummet.

* *

*

— Stålman!

— Jaha, öfverste.

Stålman kom inhoppande, rund, jovialisk, skinande, belåten.

— Du var ju öfver till staden i går kväll?

— Jaha, öfverste.

— Och framlämnade mitt bref?

—: Jaha, öfverste.

— Och träffade mamsell Vendela Uhr?

— Jaha, öfverste.

— Och stannade hos henne?

— Jaha, öfverste.

— Medan du samtidigt sof här hemma.

— Öf-ver-ste!

Stålmans lismande och fryntliga min förändrades till en gapande häpnad. I hans ögon började skräcken lysa. Öfverste Jägerhorn stod midt framför honom och betraktade honom med sina förfärliga ögon, hvars makt kunde komma en att sjunka ned i jorden. I själfva verket var det nära, att Stålman kastat sig ned på knä framför sin herre och bekänt allt. Men ännu uppehölls han af en gnista hopp.Då röt Jägerhorn:

— Lymmel!

Och han grep hundpiskan.

— Jaså, du lämnar mina bref till obehöriga personer ... Du låter muta dig... Du utför icke mina befallningar ... Klatsch, klatsch!

Och pisksnärten susade kring Stålmans feta ben.

Denne kastade sig ned på knä och räckte bedjande sina hopknäppta händer upp mot den stränge öfversten.

— Nåd, herre! Nåd!... Det var endast till löjtnant Föök jag lämnade brefvet... Han bad mig så ifrigt... Jag trodde icke att det skulle betyda något... Skall aldrig göra så mer... aldrig mer!

Klatsch!

Ett synnerligen välriktadt piskslag snärtade Stålmans runda lår. Med ett tjut flög han i vädret likt en kastad kautschuksboll. Piskslagen hveno omkring honom. Och Stålman dansade.

Det var ingenting den järnhårde, despotiske öfverste Jägerhorn blef så ursinnig öfver, som om hans befallningar ej till punkt och pricka utfördes och det genast. Absolut lydnad var det första, han fordrade. Härtill kom nu, att detta bref, som han öfverlämnat till sin trolöse betjänt, innehöll mycket viktiga och farliga saker. Det .var helt enkelt en del af hans fosterlands-förrädiska stämplingar. Hade det fallit i obehöriga händer, skulle han själf utsatts för den största fara och olycka. Fattades bara att Cronstedt fått tag i det. Och hur nära hade icke detta varit. Om löjtnant Föök icke blifvit öfverraskad, då han lyssnade utanför dörren och i sin förvirring och för att rädda sig ur situationen framlämnat brefvet till de ryska officerarne, hade han otvifvelaktigt visat det för kommendanten. Genast skulle ögonen öppnats på den blinda hönan. Cronstedt skulle förstått allt: att han blifvit bedragen angående fästningens verkliga ställning och styrka, att han endastvarit en lekboll i Jägerhorns och ryssarnes händer, att han mot sin vilja drefs mot förräderiet.

Och alla stolta och storslagna planer, hela det med så mycken möda, omtanke och list uppförcTa verket hade ögonblickligen ramlat. Slut med den glänsande framtid, som öfverste Jägerhorn tänkt sig i den ryske kejsarens tjänst, och i dess ställe skulle han varit en maktlös och föraktad fånge.

Maktlös! Det fanns ingen tanke, som till den grad kunde uppröra öfverste Jägernhorn som denna: maktlös. Allt hvartill hela hans sträfvan, hans intriger och hans brännande ärelystnad dref honom, var endast detta: makten. Men då makten är beroende af rikedom, ville han äfven vara rik. Icke för att njuta af lifvet, om-gifva sig med lyx och öfverflöd, ty för sådant hade han intet sinne, utan endast för att kunna behärska, krossa, och på spillorna sedan stiga allt högre och högre. Hem, soldatplikt, fosterland! Bah! Hvad betydde detta gent emot makten öfver

andra människors själar och kroppar.

Kärleken föraktade han. Så fort han tänkte på detta: att gifva något af sin själ åt en kvinna, att taga henne till förtrogen, låta henne spela en afgörande roll i sitt lif, drog ett hånfullt leende öfver hans läppar.

Och han hade sällan känt ett sådant förakt för någon människa som för löjtnant Föök, när denne berättade för honom sin okufliga och barnsliga passion för ett kvinnostycke sådant som mademoiselle Lisette.

Nej, kärleken hade ingen plats i hans hårda själ. Och icke vänskapen heller.

Nästan alla sina kamrater föraktade han och ansåg dem stå djupt under sig. Och allra djupast föraktade han den svage, godtrogne kommendanten. Det var icke fråga om, att han ej var alla de andra officerarne öfver-lägsen i militärisk skicklighet och järnhård energi. Men hvari han var dem absolut underlägsen — men därpå hade han aldrig riktat en tanke — det var uti pliktkänsla, hederlighet, offervillighet, trofasthet — dygdersom han föraktade och för hvilka ingen plats fanns i hans själ.

Nej, makten och endast makten, det var hvad han efterlängtade och satte värde på.

Och hur nära hade det icke varit, att han för denne trolöse och fale betjänt skulle blifvit beröfvad hvarje möjlighet därtill!

Tänk om brefvet på omvägar kommit i den svenska regeringens händer! Han kände hans majestät Gustaf IV Adolf. Nog var denne tokig i mycket och löjlig och lätt att bedraga. Men gällde det hans fåfänga och hans känsla af suveränitet, då var han ej att leka med. Och hvad skulle varit en hårdare stöt för hans uppfattning som suverän och maktfullkomlig härskare, än underrättelsen om att en af hans betrodde officerare inlät sig i förrädiska underhandlingar med de hatade ryssarne och deras ännu mera hatade kejsare.

Detta skulle hans majestät aldrig förmått smälta. Intet straff hade befunnits nog strängt för en sådan förrädare.

Han skulle blifvit häktad, förd till Stockholm, ställd inför krigsrätt och dömd till stegel och hjul och halshuggen.

Öfverste Jägerhorn såg sig som fånge. Hur skulle icke hans många fiender jublat! Hvilka leenden af hån och begabberi skulle icke krökt deras läppar, då han måst stå där afslöjad, maktlös, föraktad, fängslad. Och gnisslande tänderna af raseri lät han hundpiskan snärta kring betjäntens ben.

Och Stålman dansade.

Som en pajasgubbe hoppade han omkring i rummet. An lyfte han på ena benet, än på det andra, kvickt och villigt. Men öfverallt var öfverstens fruktansvärda pisksnärt efter honom likt en hväsande orm och bet än i de feta skinkorna än i låren, än hven den kring öronen, snärtade kinderna, ryckte loss hårtussar,ett slag träffade ena ögat och kom Stålman att gallskrika af smärta.

Ock hela tiden hoppade han och dansade med händerna för ögonen, tjutande som en galning.

Några pojkar hade blifvit ditlockade af skriken. De ställde sig gapande vid fönstret och sågo in.

I början voro de litet förskräckta, men ju mer de tittade, dess skratttystnare blefvo de.

Slutligen utbrast en:

— Se!... Stålman dansar.

Och med ett gapskratt stämde de andra in.

—; Stålman dansar! Stålman dansar!

Andra pojkar kommo till. Slutligen var en hel klunga åskådare samlad framför fönstret. Och alla ropade de med full hals:

— Stålman dansar! Stålman dansar!

Och Stålman dansade en smärtornas cancan, ac-kompagnerad af illtjut.

De obarmhärtiga träffsäkra pisksIagen gjorde honom nästan galen. Ingenstädes kunde han finna något skydd för dem. Han skuttade bakom stolar och hord. Piskslagen efter.

I hastigheten stötte han omkull ett bord, hvarpå stod en karaffin vatten och lågo några böcker. Karaffen i golfvet krossad, böckerna genomdränkta af vatten.

Detta mildrade icke den retade öfverstens känslor. Och än hårdare, obarmhärtigare snärtade piskslagen.

Och utanför fönstret stodo pojkarne och skrattade och skreko:

— Stålman dansar! Stålman dansar! Hej!

Till slut tröttnade öfverste Jägerhorn. Han kastade piskan i ett hörn och röt:

— Stilla!

Och stilla, foglig som ett lamm, stod Stålman med darrande ben och tårade ögon.

— Jag tror mig ha lärt dig hvad det vill säga attOch Stålman dansade .

icke åtlyda mina befallningar. Jag tänker att du aktar dig för dylika tilltag en annan gång.

— Ja, öfverste, mumlade Stålman.

— Och om du för någon människa yppar det ringaste, af hvad du vet om mina hemligheter, låter jag döda dig. Du blir icke bara hängd, du blir rådbråkad, pinad till döds. Förstår du?

— Ja, öfverste, svarade Stålman darrande

— Godt! Nu kan du gå.

Öfverste Jägerhorn vågade icke afskeda betjänten. Därtill kände denne för mycket angående hans stämp-lingar.

Och gnidande sin feta bak gick Stålman suckande ur rummet.KAP. XXIV.

Stackars Adam Ludvig!

Mademoiselle Lisette fröjdade sig. Den ena handen lekte med ett vinglas och den andra hade hon lagt om halsen på en rödbrun kosackofficer.

Vännen, som den vackra mamsellen för tillfället ägnade sin dyrkan och sina behag, var det fulaste män-niskosubjekt, man kunde skåda. Han liknade en luden, liderlig björn från Ukrajnas djupaste skogar.

Hans gestalt var grof, en klumpig jättes, hans axlar breda, bröstet höghvälfdt, armarne, där det gulröda luddet trängde ända ned på handlederna, tunga och starka, hans tjocka näsa var röd och under buskiga ögonbryn glimmade ett par små, grisgrå ögon, hela det fula, röd-brusiga ansiktet var nästan igenvuxet af eldrödt hår och skägg. Och på hans starka lår satt den finlemmade mademoiselle Lisette och gungade med foten.

Det var i mademoiselle’s privata rum på värdshuset.

Ryssen, kosackryttmästaren Gloffski, tömde sitt glas och strök med sin ludna hand öfver Lisettes fina kind.

— Du är allt en riktig liten satunge, sade han.

— Tror du? skrattade hon och nöp honom i hans ludna öra.

— Ja si det tror jag.

— Kanske! mumlade mademoiselle och blicken ur hennes stora, blå ögon tycktes skåda ut någonstädes långt bort.

Han smekte henne och återtog:— Säg mig, hur många män ha dödats eller dödat sig för din skull?

Mademoiselle Lisette spratt till och såg upp. Så började hon räkna på fingrarne.

Ryssen stirrade häpen på henne.

— Hvad! Räknar du på fingrarne?

Med den mest oskyldiga och näpna min svarade mademoiselle:

— Ja. Jag kan inte hålla reda på dem annars.

Det var icke utan att en lätt rysning skakade ryssens jättekropp.

Men obekymrad och lugn räknade mademoiselle Lisette på fingrarne:

— En..., två ..., tre ...

Med stigande häpnad stirrade ryssen på den smärta kvinnovarelse, som satt där på hans knä.

— Fyra! sade mademoiselle Lisette. Nej, det var sant, han dog visst icke.

Så vände hon sitt leende flickansikte mot-honom och nickade skälmaktigt:

— Tre är det, bara tre.

— Rara! tänkte ryttmästare Gloffski.

Han måste ta sig en styrketår, innan han fortsatte förhöret.

— Och hvilken var den förste?

Mademoiselle Lisette lade sin näpna panna i veck och funderade ...

— Ack, nu minns jag honom!

— Nå, hvem var det då?

— Den förste ... ack, en ung fransk markis, så ung, så dum, så skön, så rar. Stackars lille Charles, han älskade mig för mycket. Däraf kom sig hela olyckan.

Hon vände sig med en förnumstig min till sitt ludna vilddjur:

— Ser du, det får man icke göra. Icke för mycket, icke för allvarligt. Då blir det tråkigt... en olycka; men det begrep icke le pauvre Charles.— Du är en satunge. Skål! sade ryttmästar GlofTski.

Och mademoiselle grep sitt vinglas med de yttersta

fingerspetsarne och smuttade på det.

— Hur var det nu med Charles och hvem var han? Det måste du berätta mig, sade ryttmästaren.

— Ja väl, om det roar dig, så kan jag väl tala om historien. Jag gråter ännu, när jag tänker därpå ibland om kvällarne, då jag är ensam.

— Ar du någonsin ensam ... om kvällarne? frågade ryttmästaren kärft.

— Ibland. Och då tänker jag på min mor och på le pauvre Charles.

Och sannerligen började icke tårarne stiga i mademoiselle Lisettes vackra ögon.

— Det var en liten stad i södra Frankrike i början af min teaterbana. Jag sjöng visor då som nu, men mycket vackrare visor, mycket mildare, mycket ömmare ... ah, les petits chansons fran^ais ... nu sjunger jag dem icke mera, de passa icke bland er, klumpiga björnar ... men där, i Sydfrankrikes ljufliga luft, under dess djupblå himmel, där passade de och där sjöng jag dem . ..

Ryttmästare Gloffski gäspade. Inledningen föreföll honom något långrandig.

— Jaså, du sjöng visor, mumlade han.

Mademoiselle Lisette vände snabbt hufvudet och

betraktade honom skarpt. Ryttmästarens mun befann sig i en uppgående gäspning.

— Jaså, det är på det sättet du hör på min berättelse. Klatsch, klatsch! Och hon gaf honom två smällande örfilar.

Först blef ryttmästaren litet häpen. Så begynte han gapskratta, och han skrattade, så benet, hvarpå mademoiselle Lisette satt, skakade och hon var nära att falla af.

— Du är en liten satunge, en riktig liten satunge! Nå, hur var det med den unge, intressante markisen, le pauvre Charles?— Ja, när du inte vill höra på, hvartill tjänar då att berätta, mumlade mademoiselle buttert.

— Åhjo ... se så... jag skall böra på snällt som om jag vore i kyrkan, smilade ryttmästaren.

— Nåja, låt gå då! gaf mademoiselle Lisette med sig.

Hon fann tydligen själf ett visst behag i att berätta sin historia.

... Det var alltså en gång i början af min teaterbana i en liten stad i södra Frankrike. Hvarje afton sjöng jag mina visor från estraden och i salongen på första bänken satt en ung, blek och vacker man, en yngling, icke mer än aderton år gammal.

— Och det var le pauvre Charles, den unge markisen, inföll ryttmästaren.

— Precis. Tänk att du kunde gissa't!

— Man är väl ingen dumbom heller!

— Men inte är det långt ifrån, tänkte mademoiselle Lisette och fortsatte:

— Det var alltså i en stad i södra Frankrike...

— Det kan vi.

— Du har rätt! Nå, i början lade jag icke märke till den unge markisen. Men så fick jag de vackraste blommor, alltid åtföljda af ett smycke och ett kort, hvarpå stod ett adligt namn under en markiskrona. Jag hörde mig för och fick veta, att namnet tillhörde yngligen i salongen. Då blef jag uppmärksam, och en dag, då jag mötte honom på teatern, tackade jag för hans vackra blommor.

Gud, hvad den ynglingen blef röd och förlägen! Han stod där och bockade — det syntes på ynglingen att han fått en fin uppfostran, mycket finare än du, din grofva babian, för du har väl blifvit uppfostrad i ett stall, kan jag tro ...

Och mademoiselle Lisette satte sin tumme och sitt långa, smala pekfinger framför ryssens röda klumpnäsa och knäppte till rätt eftertryckligt.— Du är en liten satunge, men det är just därför jag tycker så mycket om dig, sade ryttmästaren och skrattade. Vidare i historien!

... Ja, ynglingen kom sig ej för att säga ett ord. Han var mera förvirrad än en höna i en skakande vagnskorg, och jag måste hjälpa honom på trafven. Då utbrast han plötsligt på en gång blygt och lidelsefullt:

— Ni är så vacker, mademoiselle ... Mon Dieu, hvad ni är vacker!

Det smickrade mig, kan du förstå. För öfrigt såg ynglingen så ung och dum och söt ut, att jag tyckte riktigt om honom.

— Om jag finge träffa er någon gång, sade han sedan.

Hvarför icke! tänkte jag. Det kunde vara rätt intressant att höra, hvad en sådan där yngling hade att säga. Jag var ju icke stort äldre, men lifvet, erfarenheterna och förståndet hade gjort mig äldre.

Och vi träffades alltså. Gud, så sött! Bredvid staden var en liten skogsdunge, genom hvilken flöt en å. Och där gingo vi i skymningen hand i hand medan det silfvergrå töcknet föll öfver nejden, och han talade om allt mellan himmel och jord, allt hvad hans svärmiska ynglingahjärta drömde om, allt gjöt han ut öfver min fattiga själ. Och månskäran, silfverhvit och smal, steg upp öfver skogens rand och stjärnorna tändes på den blekblå himmelen och det var ganska ljufligt och .. .

En förfärlig gäspning kom mademoiselle Lisette att vända blicken, som hon hittills med ett uttryck af trånande madonna riktat mot takrosettens något dammiga snirklerier.

Ryssen gäspade. Det var icke en måttlig gäspning. Han gäspade, så att käkärne höllo på att gå ur led, medan samtidigt ögonen kröpo ihop och det lade sig som en blinkhinna öfver dem. Då mademoiselle Lisette vände sig om, såg hon blott ett oerhördt, rödt gap-Nu blef hon verkligt ond. Hon hade berättat, så godt hon kunde, hon hade så att säga lagt en del af sin fjärilssjäl i orden — och ryssen, denne rödludne björn från Ukrajna, hvad gjorde han ... gäspade. Dask, dask, dask! Och mademoiselle Lisettes smala händer hvirflade kring ryttmästarens kinder och öron.

— Förlåt mig, min vän, sade denne flegmatiskt. Men jag blir alltid så förbannadt sömnig, när jag hör talas om silfvergrå töcken och stjärnor och bleka mån skäror. Fortsätt, min vän, men du måtte väl för fanen någon gång komma till hufvudsaken: öfverfallet, striden, mordet...

— Du är en luden babian, sade mademoiselle Lisette och fortsatte:

... Vi gingo alltså där vid stranden af ån och talade om kärlek.

— Skön kärlek! fnyste ryttmästaren.

— Tyst! af bröt mademoiselle Lisette och slog till honom på handen.

... Och icke blott en kväll gingo vi där, utan flera kvällar. Till slut fick hans mor, markisinnan, reda på sin gosses passion. Hon förbjöd honom att gå till teatern, jag tror till och med att hon stängde in honom. Och samtidigt utverkade hon af myndigheterna, att jag och hela sällskapet blef förflyttadt till en annan stad.

— Och sedan såg du aldrig till le pauvre Charles? Han hängde sig... af suckande sorg, sade ryttmästaren.

— Hör på och låt bli och gäspa, får du veta’t, svarade mademoiselle Lisette.

... Enfin, en vacker afton, hvem uppenbarar sig på parketten i den andra staden, om icke monsieur Charles, ännu blekare än vanligt, ännu vackrare, ännu dummare. Jag tyckte just det kunde gjort detsamma, ty jag hade vid den tiden fått en vän, en vän... ja, du skulle sett honom! Han var löjtnant vid kavalleriet, ljugufem år, smärt, reslig, med en stor kroknäsa och svart, böljande hår och ett par ögon ... ett par ögon, som kunde betagaen all makt och komma en att skrika af förtjusning. Det var annat än dina, det, din fuling!

Den grofväxte ryssen var van att att höra många uppriktiga ord från sin väninnas läppar. Han visste, att det tjänade till intet att mucka eller vara sur. Han sade icke heller ett ord, men i förargelsen tömde han konjaksglaset i botten

... Och åter började buketterna och smyckena. Charles bad mig enträget om ett möte och jag hade icke hjärta att neka honom. Dumt nog, ty jag skulle skickat gossen hem till hans mamma. Då hade ingen olycka inträffat. Men ser du, jag har alltid haft ett godt hjärta.

— Nästan för godt. Det har räckt till åt för många, mumlade ryttmästaren.

. .. Alltså träffades vi igen, Charles och jag. Yi återtogo våra promenader i den stadens omnejd. Kavallerilöjtnanten undrade nog, hvarför jag var så mycket borta, men jag fann alltid någon lämplig förklaring.

En dag hände olyckan. Vi gingo där hand i hand, Charles och jag, då vi plötsligt vid en tvärväg mötte löjtnanten.

Denne stannade förvånad, då han fick se oss två.

— Hvad är det där för en pilt du går och drifver med? utbrast han föraktfullt.

Du skulle sett Charles. Först blef han röd, så blek af raseri. Hastigt drog han af sig handsken och kastade den rakt i ansiktet på löjtnanten.

— Där skall ni få för pilt, monsieur! Jag är icke mera pilt än ni, yttrade han.

Löjtnanten stod ett ögonblick stilla. Så sade han kärft:

— Jag skall i morgon ha det nöjet att sända er mina sekundanter.

— Det skall bli mig en glädje att mottaga dem, svarade Charles stolt.

Jag sprang till den andre och bad honom lugnasig. Jag ville icke veta af någon duell. Men Charles ropade mig tillbaka. Den andre mätte mig med en kali blick.

— Gå du tillbaka till din pilt. För i dag kan du bålla till godo med honom. I morgon torde du icke längre ha någon glädje af honom.

Och därmed vände han oss ryggen.

Jag var förtviflad, men Charles bad mig vara lugn. En duell... bagatell, menade han. Han var riktigt stolt öfver sin duell, den första han varit med om.

— Och som också var hans sista? inföll ryttmäs-taren.

— Du skall få höra. Följande dag ägde duellen rum, trots att jag gjort allt för att hindra den. Åtföljda af sina sekundanter ställde de båda motståndarne upp sig midt emot hvarandra. Man hade kommit öfverens om två skott per man. Charles var visserligen blek, dock knappast mera än vanligt, och uppförde sig som en liten hjälte. En af sekundanterna komrpenderade: Ett. .., två ..., tre! Yid första skottet föll Charles, träffad af en kula i bröstet. Han var död.

Mademoiselle Lisette tystnade. Hennes ögon voro fyllda af tårar.

Ryttmästaren sneglade på henne.

— Besynnerlig flicka! tänkte han. Merendels så käck och munter, till och med fräck, och ibland så sentimental. Ja, hvem kan förstå sig på kvinnor. Jag trodde dock, att jag gjorde det en smula.

Han fyllde sitt glas och drack en klunk.

— Hör du, Lisette!

— Ja.

Hon vände på hufvudet, ännu med en bedröfvad

min.

— Du har ju fått en ny vän, den där svenske löjtnanten, Föök, eller hvad han heter?

— Asch, Fööken! Honom bryr jag mig icke alls

om.Hon skrattade till och slog armarne kring ryssens

hals.

— Nej, det är endast dig, jag tycker om. Dig... dig.. . dig!...

Och hon ryckte honom lekfullt i skägget.

— Jaså, du bryr dig således icke om svensken. Det trodde jag dock, återtog ryttmästaren.

— Nej, men jag låtsar så för att få honom hit och för att han skall tjäna ryssarnes intressen. Jag fick två tusen rubel för att locka hit honom. Han är nog förälskad i mig, men han är för tråkig. Nej, Fööken bryr jag mig icke om. Men han kommer visst snart hit igen, och då får jag väl låtsas så. Nej, nu är det endast du, din ludne björn.

— Du lilla satunge! sade ryttmästaren och grep henne om lifvet.

* *

*

Adam Ludvig låg på sin säng och tänkte på Lisette. Ännu hade han inte hört af någon order från öfverste

Jägerhorn, att han skulle begifva sig till staden med något meddelande. Men han väntade en sådan hvarje dag. Och under tiden tänkte han på Lisette.

Det knackade på dörren.

— Stig in! ropade han och satte sig upp på bädden.

Dörren öppnades och Stålman trädde in.

Men det var icke den fordom så jovialiske och gemytlige betjänten. Minen var bedröflig och hållningen osäker. Han såg ut som en strykrädd hund.

— God dag, Stålman!

Denne svarade ej, men sände löjtnanten en förebrående blick. Föök förstod. Det var för alt han nödgats underrätta öfversten om betjäntens mutbarhet. Ingen nämde dock ett ord om den saken.

— Befallning från öfversten, att löjtnanten genast skall infinna sig hos honom, sade Stålman kort.

Under sönderskjutna fanor.Adam Ludvig flög upp från sängen.

Ändtligen! Där var ordern. Nu skulle han få be-gifva sig till staden, få återse Lisette. Ali!

Han måste göra våld på sig för att icke inför betjänten snurra rundt af glädje.

— Skall genast infinna mig. Adjö! sade han endast.

Stålman gick och löjtnanten skyndade att göra sig

i ordning.

Då han inträdde hos Jägerhorn, räckte denne honom ett bref.

— Se här ett viktigt meddelande, som skall lämnas till general van Suchtelen personligen. Jag behöfver väl icke för löjtnanten påminna att till ingen nämna något om denna expedition, ej heller låta brefvet komma i någon annans händer.

— Men om general van Suchtelen tillfälligtvis är bortrest? invände Adam Ludvig.

Jägerhorn funderade några ögonblick.

— Lämna det i så fall till löjtnant van Suchtelen.

— Skall ske, öfverste! svarade Adam Ludvig och lämnade rummet.

Han visade sin passeringssedel för vakten och släpptes ut ur fästningen.

Denna gång hade han tagit sin häst och red i galopp öfver isen. Han tyckte att han icke kunde komma fort nog fram. All hans längtan stod till den unga fransyskan. Så snart han uppsökt generalen och afläm-nat brefvet, skulle han begifva sig till henne. Om en timme borde han kunna vara hos henne.

Han satte sporrarne i hästen och i susande galopp gick ridten mot staden. General van Suchtelen fann han snart och öfverräckte till honom Jägerhorns bref.

Generalen betraktade honom forskande några ögonblick.

— Jag kan icke påminna mig förut ha sett löjtnanten i öfverste Jägerhorns ärenden, sade han.

— Nej, det är första gången öfversten beordrat mig— Och ni tillhör öfverste Jägerhorns parti.

— Ja, general.

— Godt! Hälsa öfversten från mig och säg att allt går bra.

Han gjorde en gest och afskedade löjtnanten.

Adam Ludvig begaf sig ut i staden. Han visste, hvar mademoiselle Lisette bodde, i hvilket run! på hotellet.

Och han begaf sig dit.

Glad, så att blodet sjöng inom honom, och med lättaste hjärta gick han trappan uppför och in i korridoren.

Han stannade ett ögonblick framför dörren. Så ämnade han hastigt öppna den och öfverraska henne.

I detsamma tyckte han sig höra röster inifrån. Huru? Hade hon sällskap? Det var då olägligt.

Rösten var en grof bas. Blodet steg Adam Ludvig åt hufvudet.

Nu hörde han Lisettes stämma. Hvad sade hon? Var det möjligt. Hade hon sålt honom ... Spelat komedi ... Icke alls haft honom kär?

... Föök är nog förälskad i mig, men han är för

tråkig. Jag fick två tusen rubel för att locka honom

hit. Jag bryr mig icke alls om honom. Endast dig... dig... dig!

Stackars Adam Ludvig tog sig om pannan. Han trodde nästan att han drömde. En sådan skändlig falskhet hos en kvinna, och hos den kvinna han älskade och hade offrat allt för, skulle han icke kunnat tänka sig.

Men han hörde hennes egna ord:

... Jag bryr mig icke alls om Fööken. Han är för

tråkig. Jag sålde honom för två tusen rubel. Endast

dig... dig.

Adam Ludvig hade tagit fram pistolen. Ett ögonblick stod han där med bultande tinningar. Så ryckte han upp dörren.Träffad af en kula i bröstet föll ryssen tillbaka.Där satt hans älskade i famnen på en vidrig ryss, som hon smekande ryckte i skägget.

Utan ett ord höjde Adam Ludvig pistolen och siktade på ryssen. En knall — och träffad af en kula i bröstet föll ryssen tillbaka.

— Nu är det din tur, du falska kvinna, röt Adam Ludvig och siktade på Lisette.

Denna hade sprungit upp vid första skottet. Adam Ludvig sköt, men bommade. Och med en snabb rörelse lyckades mademoiselle Lisette springa förbi honom och ut i korridoren.

— Han mördar oss... mördar oss! gallskrek hon.

Från alla rum kommo officerare utspringande. Adam

Ludvig märkte dem knappast. Han såg endast Lisette. Åter sköt han.

En af officerarne sårades. Dessa voro icke sena att svara. Från flera håll blixtrade pistolmynningarne mot Adam Ludvig, och träffad af flera kulor sjönk han till golfvet.

Man störtade in i Lisettes rum. Där låg ryttmästare Gloffski, den ludne björnen från Ukrajna, i sitt blod.

— Hur är det, kamrat? lutade sig en af officerarne öfver honom.

— Jag tror jag dör, rosslade Gloffski, och han höjde sin matta blick mot kamraterna ... Det är hvad jag alltid tänkt, hviskade han. Kulor och sablar har jag undgått, stupa i striden fick jag ej. Men ... kärleken den blef min död.

Mer än en af officerarne kunde, trots situationens allvar, icke återhålla ett leende.

Och den ludne björnen från Ukrajna, kosackrytt-mästaren Gloffski, lade sitt trötta hufvud mot mademoiselle Lisettes matta och dog.

Utanför i korridoren låg Adam Ludvig död.KAP. XXV.

Anjalamannen.

I guvernantens, mamsell Vendela Uhrs rum brann lampan hela natten. Lutade öfver bordet sida vid sida sutto Stålman och hon och genomläste den packe bref och dokument, som mamsellen stulit ur major Bergens chiffonnier.

Stålman hade på förnatten smugit sig ut ur fästningen och begifvit sig in till staden. Vakterna visste, att han var öfverste Jägerhorns betjänt och af denne brukade användas i hans förbindelser med de ryska officerarne, hvarför det icke ställde sig några större svårigheter för Stålman att obehindradt slippa ut och in. För öfrigt hade han förfalskat en gammal passeringssedel, så den saken var klar.

Bevakningen på vallarne var icke längre så sträng som förut. Hvartill skulle det tjänat. Det fanns en tid, då besättningen icke fick någon ro hvarken dag eller natt, då den hela dygnet om måste uppehålla sig på vallarne, ständigt spejande, ständigt beredd till strid eller, då ryssarne öppnade eld från sina små batterier, ideligen skjutande med fästningens alla grofva kanoner på en gång.

Men nu hvilade vapnen. Nu lefde man i ett behagligt stillestånd, endast väntande på den 3 maj, då flottan skulle undsätta och kampen på nytt tagas upp. Nu hade man god tid till sömn och bevakningen på vallarne var inskränkt till det minsta möjliga.I mamsell Vendela Uhrs rum brann lampan och timmarne gingo. Allt eftersom de två genomläste dokumenten och brefven, blefvo de säkrare på sitt rof. Här funnos bevisen för att då varande kaptenen, nu major Bergen, varit en af de ifrigaste deltagarne i det förrädiska Anjalaförbundet under 1788 års ryska krig. Men som hans namn af en tillfällighet — han hade icke varit med från början, då förbundet bildades, endast i slutet — ej kommit att stå på listan öfver medlemmarne, och som han för öfrigt skött sina kort väl och gått försiktigt, ehuru djärft till väga, hade han lyckats undgå det öde af halshuggning eller fängelse, som träffat de andra förnämsta medlemmarne af förbundet.

Under sina vistelser som guvernant i olika familjer hade mamsell Vendela Uhr hört förtäckta ord om major Bergens förräderi samt att bevis därpå ännu troddes finnas i hans bostad. Majoren hade nämligen träffats af ett svårt slaganfall, innan han troligtvis hunnit tillintetgöra dem.

I mamsell Vendela Uhrs hjärna hade då den planen runnit upp: Finner jag brefven, är min och Stålmans lycka gjord. Familjen måste afstå en förmögenhet mot att få dem tillbaka. Annars hotar jag med att öfverlämna dem till regeringen, då major Bergens och hans sons, kaptenen vid Vasa regemente, namn äro för alltid vanhedrade.

Genom rekommendationer och intriger hade hon lyckats få plats som guvernant i major Bergens familj. Otaliga gånger hade hon smugit sig in i majorens rum och snokat, undersökt alla möjliga gömställen, äfven chiffonnieren, men ingenting funnit.

Och hon hade grubblat. Hvar funnos papperen? Eller kanske de icke funnos alls? Kanske majoren hunnit bränna upp dem före slaganfallet?

Och hon hade grubblat: Det måste finnas lönlådor i chiffonnieren. Åter genomsökte hon den, men fann intet.Men en vacker dag upptäckte hon verkligen lönlådan och papperen, och när hon triumferande vände sig om — salt den gamle lame, stumme majoren, An-jalamannen, där i sin länstol och stirrade på henne med sin genomträngande blick, det enda som ännu lefde kvar i hans bräckliga kropp.

Ofta under nätterna hade den blicken förföljt mamsell Vendela både i drömmen och när hon låg där och grubblade, och hon hade 17st. Men när morgonen kom och dagens göromål åter begynte, var hennes själ lika hård, hennes beslut lika orygglig. Hon skulle vinna en förmögenhet, sak samma på hvad sätt.

Det var på den tråden mamsell Vendela Uhr och Stålman spunno, när de nu sida vid sida sutto lutade öfver de stulna papperen, medan lampan brann och nattens timmar gingo.

* *

*

Det var i högkvarteret vid Hussula gård den 1 augusti 1788.

Svenska hären under konung Gustafs eget befäl stod utanför Fredrikshamn och anfallet mot staden var be-slutadt.

Men dagarna förut hade några af det högre befälet sökt vinna officerarne mot konungens planer och för att söka få honom att afstå från hela kriget och sär-skildt från anfallet mot Fredrikshamn. Det lyckades. Flere af officerarne förklarade sig mot kriget. Desse bearbetade i hemlighet manskapet och snart hade myteriet spridt sig inom flere regementen.

När reveljen i soluppgången den 1 augusti gick vid Åbo läns och Björneborgs regementen började soldaterna, i stället för att uppställa sig kompanivis. rifva ned sina tält och sade sig vara beslutna att tåga bort och icke deltaga i anfallet.

Cheferna för regementena, öfverstarne Hästesko ochvon Otter samt chefen för Nylands dragonregemente, hvilka med dold glädje märkte detta resultat af sina stämplingar, skyndade sig att begära företräde hos konungen. På allt sätt sökte de förmå denne att inställa det beslutade anfallet.

Öfverste Hästesko, som var ifrigast och af en synnerligen häftig och pockande natur, fattade konungen i armen.

— Ett enda felsteg kan kosta ers majestät kronan och riket, sade han djärft. För öfrigt kunna vi, öfver-star, icke längre svara för truppernas lydnad. Ers majestät kan själf öfvertyga sig härom.

Gustaf III sköt den myndige öfversten ifrån sig och betraktade honom med flammande blick.

— Låt regementena ställas upp och jag skall visa herrarne att soldaterna äro att lita på.

Öfverstarne måste aflägsna sig. Regementena ställdes upp.

Redan länge hade befälet sökt intala soldaterna, att kungen, »mannen med de röda klackarne», vår en svag stackare, som endast älskade teater och granna kläder och som vid första skymt af verklig fara skulle fälla modet och löpa sin väg.

Soldaterna trodde de förrädiska officerarne.

Med undran betraktade de därför nu kungen, när denne, åtföljd af sin stab, kom ridande mot dem. Han såg ju ut att vara en rätt käck herre. Kanske han icke var så rädd och mamsellaktig som man påstått.

Gustaf III höll framför fronten af de i fyrkant uppställda regementena och riktade några ord till soldaterna. Endast klangen af hans vackra, litet gälla stämma grep soldaterna. Han erinrade dem om hur modigt deras förfäder fäktat under hans företrädare och frågade dem om de ville följa honom i lif och död.

Och dessa samma soldater, som ögonblicket förut velat tåga bort och öfvergifva honom, svarade nu med ett ljudligt:— Ja! Ja!

Det blänkte till i kungens ögon och han drog sin värja.

— Soldater! l’opade han med stark röst. — Denna värja drager jag mot fienderna för fäderneslandets väl och för att hämnas de oförrätter, dessa gjort oss. Ären I trogne, så svärjen mig vid den Gud, som ser min rättfärdiga sak, att I ej öfvergifven mig, så länge jag förer detta svärd emot fienden?

Gripna af entusiasm ropade soldaterna om hvarandra :

— Vi svärja ... Vi svärja att förbli ers majestät och kronan trogna!

Kungen sände de tre öfverstarne en betydelsefull blick. Det var som om han velat säga:

— Nu sen I, att soldaten har god vilja. Gör han ej sin plikt, så är det ert fel.

Och följd af soldaternas hrusande hurrarop red Gustaf III därifrån.

Men öfverstarne Hästesko, von Otter och Mont-gommery samt flere af officerarne, däribland den då varande kapten Bergen, beto sig förargade i mustascherna. —

En vecka senare sammanträdde i lägret vid Liikala ett antal officerare på inbjudan af major Johan Anders Jägerhorn och major Carl Henrik Klick.

Jägerhorn talade. Liksom sin bror öfversten hade han lätt att uttrycka sina tankar och rycka åhörarne med sig.

— Mina herrar — sade han, sedan alla, bland dem kapten Bergen, tagit plats i rummet — vi känna alla till härens och landets olyckliga ställning i detta krig, i detta onödiga och onyttiga anfallskrig gent emot en främmande vänskaplig makt, och hvilket krig endast kommit till i följd af hans majestäts envisa och uttryckliga vilja.— Ja, ja, vi känna till det, ropade flere af de närvarande.

... Att söka påverka hans majestät tjänar till intet. Vi ha försökt det. Våra kamrater och vänner, öfver-starne Hästesko, von Otter och Montgommery, hvilka tyvärr icke kunnat infinna sig, men som till fullo känna och gilla de planer, jag nu kommer att framlägga, ha förgäfves sökt öfvertala hans majestät. De ha visat honom, hur vådlig arméns ställning är, hur föga trupperna äro att lita på. Hvad gör hans majestät? Rider fram för fronten, håller ett af sina braskande tal — vi känna alla hvilken utmärkt skådespelare hans majestät är — och de dumma soldaterna svara med dånande hurrarop och lofva honom trohet i lif och död. Huru länge? Till dess fienden är i anryckande. Då rifva de sina tält och tåga bort. Alltså: hos hans majestät är ingenting att vinna. *

— Nej, nej, ropade officerarne.

. . . Jag kar därför tänkt ut ett annat sätt att uppnå den nödvändiga freden.

— Hör!

... Vi böra omedelbart vända oss till den ryska kejsarinnan, hennes glorvördiga majestät Katarina II, och anhålla om hennes bistånd till en lyckosam fred, hvilken hennes majestät med sin anborna högsinthet ej heller torde förneka oss.

— Bravo! Vi vända oss till kejsarinnan! instämde officerarne.

Jägerhorn tog upp* ett papper ur fickan och fortsatte:

.. . Jag har därför här satt upp ett förslag till skrif-velse att framlämnas till kejsarinnan, som jag härmed skall be att få läsa upp för herrarne.

Det blef tyst i salen. Alla voro nyfikna och beredde sig att lyssna med spänd uppmärksamhet.

Jägerhorn läste:»Till hennes kejserliga majestät, härskarinnan öf-ver» .. .

... Jag hoppar öfver inledningen. Hm! Alltså: »Vi, officerare i svenska armén ha, såsom underkastade militärisk ordning, inryckt öfver ryska gränsen och intagit positioner, hvilka ryska trupper godvilligt öfver-lämnat. Men detta har skett utan riktig kännedom om hvad som därmed åsyftats, intill dess vi under murarne af Fredrikshamn hunnit eftersinna att steg tagits, som äro stridande mot vår nations rättigheter, hvilka det ej mindre är vår plikt att såsom medborgare bevaka än att uppfylla våra militära skyldigheter. Hela nationens gemensamma, uppriktiga önskan är därför, att en evig fred och grannsämja mellan bägge rikena måtte bibehållas. Och vi, officerare i svenska armén, våga därför hemställa till ers majestät, om icke den säkraste borgen för en stadigvarande och för båda rikena så nyttig fred är, att Sverige återfår den gräns, det haft för ett halft århundrade sedan. »»Den illasinnade»» ...

Jägerhorn af bröt sitt uppläsande och blickade ut öfver de församlade.

— Herrarne förstå, hvem jag menar?

— Ja, ja, vi förstå, mumlade officerarne leende.

... Godt! Alltså: »»Den illasinnade»» har då ingen

anledning att störa två rikens ro och ers majestät skall resa sig den mest hedrande ärestod i tacksamma grannars och nitiska bundsförvanters hjärtan.»

Jägerhorn slutade.

— Hvad synes eder, mina herrar, om detta förslag till hennes majestät kejsarinnan?

— Bravo . .. Utmärkt!... Den Jägerhorn!... hördes officerarne ropa om hvarandra.

— Ni gilla alltså förslaget och den form, hvari det framställts?

— Ja, ja! Fred vilja vi ha. Slut på kriget. Yi vilja hem till riksdagen och bevaka våra intressen gent emot hans majestäts planer.— Jag tror att kejsarinnan skall gå in på vårt förslag och att freden därigenom kan uppnås, yttrade Jagerhorn bestämdt.

— Det tro vi med, svarade officerarne.

Två dagar därefter afreste major Jägerhorn till Petersburg med denna skrifvelse, undertecknad af flere af det högre befälet samt af en mängd officerare.

En tid därefter frågade Gustaf III, hvart major Jägerhorn tagit vägen.

— Ers majestät! Major Jägerhorn hade för några dagar sedan den olyckan att under en expedition råka i rysk fångenskap, svarades kungen.

* *

*

Augustikvällen var ljum och stjärnorna började tändas.

Efter sammankomstens slut skyndade officerarne till sina kvarter. Kapten Bergen gick och pratade med major Klick.

— Låt oss ta en promenad, major, i denna vackra kväll. Det är ännu för tidigt att gå och lägga sig, föreslog kapten Bergen.

— Gärna det, svarade Klick och stannade för att tända sin pipa.

De båda herrarne gingo skogsstigen fram.

— Hör nu, major, yttrade kapten Bergen, sedan de en stund gått tysta, försänkta i tankar. — Det förefaller mig, som om major Jägerhorn, både nu och vid mötet och då jag enskildt samtalat med honom, icke alls framlagt alla sina planer. Han hyser bestämdt månget hemligt mål dessutom.

— Han gör så också.

— Och det är?

Major Klick stannade och såg stint på kaptenen.

— Och det är? upprepade denne.

— Att skilja Finland från Sverige, svarade Klick.Kapten Bergen ryckte till. Skilja Finland från Sverige! Hvilken förmäten tanke!

— Och lägga det under Ryssland? frågade han.

— Hvarför det? Nej, för att göra det till ett fritt land, en fri republik, liksom Nordamerika.

— Och det är till detta stora mål major Jägerhorn innerst sträfvar?

— Ja, han och öfverste Sprengtporten. Ännu känna officerarne icke planen i hela dess vidd. Men de skola snart, då tiden är inne, få kännedom därom, och de skola gilla den.

Finland fritt! Finland fritt! En fri republik. Intet beroende och underskattadt land längre, ingen konung att lyda!

Kapten Bergen kände sitt finska hjärta klappa af hänförelse vid tanken härpå.

— Men hur skall detta kunna förverkligas? återtog

han.

— Freden är törsta villkoret härför. Och så alt tvinga kungen. I värsta fall...

Major Klick tystnade plötsligt.

— I värsta fall? upprepade kapten Bergen.

— Skjuter man honom helt enkelt, svarade Klick kallt.

Kapten Bergen ryste. Planen att nå det stora målet tycktes honom alltför hemsk och äfventyrlig.

— Det har varit ett långt förberedande arbete härför, återtog han. Ni, kapten Bergen, som nyss kommit hem efter er vistelse i utlandet, känner kanske icke till allt hvad som i hemlighet gjorts här hemma, men om det lyster er, kan jag berätta något härom.

Kapten Bergen svarade ej. Men hans hjärta brann af längtan att få höra något om den stora planen.

— Det är nu — återtog major Klick — åtskilliga år sedan öfverste Georg Magnus Sprengtporten först greps af tanken på att skilja Finland från Sverige och göra landet till en fri republik. Det var först när hanå hans majestäts vägnar besökte Fx-ankrike och där gjorde bekantskap med den ryktbare amerikanen Franklin. Med honom var han mycket tillsammans, och troligtvis var det under samtal med denne man, som den tanken uppstod hos honom att bli en Franklins och Washingtons efterträdare, att liksom dessa göra sitt land fritt och själfständigt, hvarvid han tänkte sig Rysslands hjälp liksom amerikanarne haft Frankrikes.

Allt ifrån början hade hans majestät omfattat öf-verste Sprengtporten med mycken välvilja. Han insåg, hvilken stor förmåga som fanns hos denne man, ehuru hans lynne var synnerligen oroligt och han var omöjlig till att samarbeta med andra.

Innan Sprengtporten var i Frankrike, hade han af kungen blifvit sänd till Petersburg för alt studera det ryska krigsväsendet. Där knöt han de förbindelser, som nu kommit honom till nytta.

När han sedan återkom till Stockholm, besökte han ryske ministern, och då uppgjordes mellan dem planen att skilja Finland från Sverige.

— Men visste hans majestät ingenting härom? inföll kapten Bergen.

— Något anade han väl, men allt visste han ej. Då Sprengtporten för två år sedan begärde hans majestäts tillåtelse att gå i rysk tjänst, beviljades detta och han löstes från sin edsplikt mot Sverige.

Allt sedan dess ha han och major Jägerhorn af alla krafter arbetat på att lösrycka Finland från Sverige och jag hoppas att de till slut skola lyckas häri. Eller önskar icke ni detsamma, kapten?

Kapten Bergen nickade.

— Hvilka medel har man användt? frågade han. Något känner jag, men icke allt.

— Som kapten kanske hört talas om, har major Jägerhorn bildat ett sällskap, »Valhalla-orden». Jag och många med mig äro medlemmar däraf. Kapten bör också ingå i sällskapet.— Hvilket är dess mål? frågade kapten Bergen.

— Utåt sedt synes orden endast vara ett sällskap till gemensam förströelse, men den har djupa, dolda politiska syften. Medlemmarne äro omkring ett hundra, allesamman finska adelsmän. Yi ha uppdelat landet i så kallade »kommanderier», som till »styrande och befallande drotten», det vill säga Jägerhorn, skola inbe-rätta den inom de olika områdena härskande sinnesstämningen, allehanda rykten och dylikt. Yi ha en särskild chiffer för vår hemliga brefväxling. Jag omtalar nu detta för kapten, emedan jag känner ert trofasta finska hjärta och tar för gifvet att ni snarast ämnar ingå i orden.

— Det vill jag också göra. Dess syfte tilltalar mig mycket, svarade kapten Bergen.

— Det är också ett ädelt syfte och för dess skull får man icke se så noga till medlen. Framför allt söka vi bearbeta allmogen. Nu gå här i Finland en mängd rykten: att kungen vill afstå Finland mot Norge; att han pantsatt landet för att få pengar till sin italienska resa; att han ämnar på allt sätt utarma landet för att sedan utlämna det till Ryssland, hvars kejsarinna då till gengäld skulle befordra hans tankar på enväldet.

Många planer angående landets framtid äro å bane. Några ha föreslagit att finska kronan borde erbjudas åt kungens yngste bror, hertig Fredrik Adolf, som då vid sin sida skulle ha ett råd af finska adelsmän. Högsta befälet öfver det nya rikets armé skulle öfverste Sprengtporten ha.

Så finnes det några, de så kallade »ryssvännerna», som anse att Finland ej kan hålla sig uppe som själf-ständig stat, utan önska dess anslutning till Ryssland.

Så åter andra, »republikanerna», och bland dem Sprengtporten och Jägerhorn, hvilkas mål är en fri republik. Till dem hör också jag.

— Fri republik!... Ett fritt land! mumlade kapten Bergen.Tanken tog honom och han kände sitt hjärta svälla af hänförelse.

. . . Midt under detta vårt arbete för landets själf-ständighet kom detta fördömda krig. Man kan tänka sig hur olägligt. Det var också vår mening att hindra det i dess början.

— Men på hvad sätt? frågade kapten Bergen.

— Genom att bemäktiga oss hans majestäts person, svarade Klick kärft.

— Hvad? Tänkte ni ta kungen till fånga?

— Ja. En plan var uppgjord, att så snart kungen efter öfverfarten från Sverige landstigit i Sveaborg, skulle portarne stängas, hvarefter garnisonen och flottan borde afgifva en förklaring mot kriget. Samtidigt skulle kungens omgifning aflägsnas från hans person.

— Nå?

— Saken misslyckades. Hans majestät var oss för snabb. Det tinnes mera mod och beslutsamhet hos den där teaterhjälten än de flesta tro, yttrade Klick.

— Och hvad har sedan gjorts?

— Som kapten vet, försökte vi hejda kriget utanför Fredrikshamn och få trupperna att vägra gå, men kungens tal omintetgjorde försöket och han själf var obeveklig. Nå, armén måste ju draga sig tillbaka och af anfallet mot Fredrikshamn blef intet. Men att förmå honom sluta fred är omöjligt. Det är därför Jägerhorn nu afrest med denna skrifvelse till kejsarinnan. Få se hvad svaret kommer att bli.

— Men om äfven detta försök misslyckas?

— Ja ... då ... det får framtiden utvisa, svarade Klick.

Han gjorde med armen en snabb rörelse, som då man sticker en dolk i en människa.

Kapten Bergen märkte gesten och förstod. Han kunde dock ännu icke förlika sig med tanken att landets frihet skulle kräfva ett så stort offer.

* *

*

Under sönderskjutna fanor.

22Anjalaförbundet var bildadt af samma officerare, som haft mötet i lägret vid Liikala, och en deklaration öfver förbundets fordringar och mål uppsatt och inlämnad till kungen.

Dessutom hade förbundet skickat omkring en mängd cirkulär till arméns officerare samt dess medlemmar

undertecknat en föreningsakt, hvari de svuro hvarandra ömsesidig obrottslig trohet.

Det tjänade icke längre någonting till att söka hålla saken hemlig. Kungen hade redan förut fått kännedom därom och detta var anledningen till att forbundsdeklarationen blifvit inlämnad till hans majestät.

Gustaf III visade det säregna dokumentet för gunstlingen Armfelt.

— Låt ofördröjligen häkta dem, ers majestät! svarade denne.

Men Gustaf III vågade ej. Han trodde icke, att någon häktning skulle vara möjlig. Hvem skulle han beordra? Alla komme alt vägra.

Han hade nu slagit upp sitt hufvudkvarter vid Kym-mene gård. Här befann han sig ställd mellan å ena sidan sin upproriska här, å den andra fienden.

Med hvarje dag blef hans belägenhet allt farligare och bekymmersammare. Hans få förtrogna uppmanade honom att åtminstone draga sig tillbaka inom svenska gränsen. Öfverste Stedingk i Nyslott begärde att få af-resa till Petersburg för att börja fredsunderhandlingar.

Omöjligt. Gustaf III svarade, att Stedingk skulle stanna på sin post liksom han själf stannade i Kym-mene gård i trots af hela världen.

— Jag drager mig icke tillbaka. Hellre låter jag mig föras som fånge till Petersburg, svarade Gustaf III bestämdt på alla uppmaningar.

Och han tillade:

— Det största fel är att förtvifla om fäderneslandet. Ni skall få se, att det goda en dag uppväxer ur olyckornas sköte. I alla fall fordrar vår heder, att vi blifvaståndaktiga till det yttersta, och då skall jag säga med Frans I: Allt är förloradt utom äran.

Till de upproriske officerarnes harm och förbittring visade sig teaterhjälten Gustaf III som en verklig man. Ej en linie kunde de drifva honom från det mål, han själf föresatt sig.

Dagligen höllo de sammankomster. Hvad skulle man göra?

Efter fjorton dagar återkom Jägerhorn från Petersburg, »frigifven ur rysk fångenskap».

Nu ha vi freden! tänkte officerarne.

Men de blefvo bedragna. Jägerhorn rapporterade: Kejsarinnan hade visat sig mycket bevågen. Hon hade alltid, som hon yttrade, fullkomligt vetat åtskilja regentens böjelser från hans undersåtars. Men hon önskade, att det steg armén tagit, måtte blifva genom ett större antal medborgares förening tydligare ådagalagdt såsom ett allmänt beslut, hvarför hon uppmanade officerarne och adeln att bilda en riksförsamling för att afhandla om landets sanna fördelar. Öfverbefälhafvaren för ryska armén i Finland hade för den skull blifvit bemyndigad att höra de finska deputerade samt gå dem tillhanda med nödigt bistånd för att leda detta patriarkaliska deltagande till ett godt slut. 1 stället för att lända till in-vånarnes förtryck och förorättande skulle de ryska truppernas vistande i Finland tvärtom bidraga till att upprätta och stadga ett politiskt och borgerligt själfbestånd.

... Detta, mina herrar, afslutade Jägerhorn sin rapport, är hvad kejsarinnan sade mig och som hon framställt i den svarsskrifvelse, jag medför. Vi ha alltså tills vidare ingenting annat att göra än fortfara med att uppegga folket och för den skull tvinga hans majestät att snarast möjligt afsluta fred.

— .Ja, fred, fred vilja vi ha! ropade alla officerarne.

Men huru uppnå en sådan? Kungen var oböjlig, ehuru hans belägenhet nu blifvit så förtviflad, att han icke längre om nätterna vågade vistas i land utan sofhvarje natt ombord på sin jakt Amphion. Landgången drogs in och bevakningen skärptes. Tydligen fruktade kungen ett försåt.

Åter rådde hans förtrogna honom att begifva sig tillbaka till Sverige.

— Jag kan på flere sätt omkomma, svarade Gustaf III, men aldrig skall man säga, att jag vanhedrat mig. Att rymma undan dessa förrädare vore fegt och skulle endast öka deras mod. Jag måste stanna på min post, hvad än må hända.

Detta beslutsamma yttrande kom till Jägerhorns och Klicks öron.

— Det finnes endast ett sätt, sade Klick: kungen måste dö.

Jägerhorn nickade instämmande.

— Ja, kungen måste dö, för att landet skall kunna bli fritt, yttrade kapten Bergen, som befann sig närvarande.

Klick gaf honom en skarp blick.

— Kungen måste dö, upprepade kapten Bergen.

Några dagar därefter sammanträdde några af de

ifrigaste konspiratörerna till öfverläggning. Där voro Jägerhorn, Klick, kapten Bergen jämte ett tiotal andra officerare, de hänsynslösaste och ifrigaste.

Kungens död var beslutad. Återstod endast, hvem som skulle utföra dådet.

— Jag vill åtaga mig det och därvid våga mitt lif, sade kapten Bergen beslutsamt.

Han hade så småningom tänkt sig in i planen och till slut omfattat den med all den styrka hans svärmiska och otåliga själ var mäktig.

— Nej, jag vill åtaga mig det. Jag ... jag . . . ropade flere andra officerare.

Jägerhorn betraktade dem några ögonblick forskande. Slutligen sade han:

— Det gläder mig ätt finna så många offervilliga för den goda sakens skull och som vilja sätta in sinalif i kampen för fäderneslandets frihet. För att ingen mannamån skall begås, torde det därvid vara rättvist att vi skrida till lottning.

— Ja, lotten må afgöra, ropade officerarne.

Man rullade ihop små lappar. På alla utom en ritades ett streck. En var blank. Den som slumpen gaf den, var utvald.

Lapparne lades i Jägerhorns hatt och omskakades. Yngste officeren höll hatten. Jägerhorn tog först.

Sedan gingo officerarne fram i tur och ordning och togo sin lott. Ingen rullade upp lappen, förrän alla tagit.

Till slut hade äfven den yngste dragit.

— Nu, mina herrar!

Jägerhorns röst ljöd kall och hård. Ögonblicket var spännande och ödesdigert.

På en gång öppnade alla officerarne sina lappar. Öfver kapten Bergens drag spred sig som ett glädjeskimmer och med nästan jublande röst ropade han:

— Jag har den blanka ...

Kapten Bergen var utsedd att utföra dådet.

* * *

i

Bedan länge hade kapten Bergen gjort sig förtrogen med tanken på att döda kungen för att göra ett slut på kriget och skaffa landet frihet och själfständighet.

Ju mer han grubblat på saken, dess tydligare framstod detta för honom såsom den säkraste, den enda utvägen,

och så småningom hade han omfattat planen med all den entusiasm, hans själ var mäktig. Det lockade honom att bli sitt folks räddare, att kanske bli ett offer och en martyr för en helig sak. Fastän han i början nog varit så orolig och fruktat för följderna för sin personliga del: straffet, döden, hade han sedan tillkämpat sig lugn och säkerhet.

När han nu vid lottdragningen fann sig inneha denblanka sedeln och alltså vara den utsedde, föreföll det honom som om en börda blifvit lyft från hans själ och han kände sig betydligt lättare till mods, glad öfver att få utföra dådet.

Det gällde att skaffa sig en förevändning för att kunna närma sig kungen. En sådan var lätt funnen. Öfverste Hästesko skref ett bref angående någon likgiltig sak till hans majestät och kapten Bergen skulle framlämna det. Och då ... omständigheterna fick sedan af-göra, när lämpligaste tillfället kom.

Före sin afresa laddade kapten Bergen med omsorg tvenne pistoler, en för kungen och en för honom själf, i fall han ej på annat sätt skulle kunna komma undan. Ty att bli dömd som kungamördare, schavotte-rad, piskad och rådbråkad, ansåg han onödigt. Hellre då själfmord. Några religiösa skrupler gent emot ett sådant steg hyste han ej.

Han tog afsked af sina kamrater, besteg sin häst och begaf sig i väg den korta färden till Kymmene gård, där kungen fortfarande uppehöll sig.

På gården och i byarne omkring, där högkvarteret befann sig, vimlade det af officerare och kammartjänare. Kapten Bergens plan var att begära företräde hos kungen och, då de blefvo ensamma, helt enkelt skjuta ned honom. Om han ginge majestätet ända in på lifvet och satte pistolmynningen mot bröstuppslaget, kanske skottet icke skulle höras och han kunna fly. I alla händelser ämnade han i villervallan, som uppstod, försöka komma undan. Misslyckades detta, var det att rikta pistolen mot hufvudet och dö för sitt land.

Framkommen till högkvarteret steg han af hästen och frågade en kamrat efter hans majestät.

— Kungen har nyss gått ombord på sin jakt, svarade denne.

— Kanske hans majestät stannar där hela eftermiddagen? frågade Bergen.

[_ Officeren ryckte på axlarna.— Yet icke. Kanske och kanske icke. Hans majestät är för närvarande så ytterligt nyckfull och nervös, att man icke vet från den ena minuten till den andra hvad han ämnar företaga sig. Troligtvis vet han det ej heller själf. Endast en sak har han fullkomligt klart för sig: att trots allt stanna kvar, där han är, och till det yttersta fortsätta kriget.

— Jag trodde hans majestät endast om nätterna befann sig ombord på sin jakt, inföll kapten Bergen.

— Ibland, som nu i dag, intager han också sina måltider där. Dock brukar han återvända ett tag på eftermiddagen och jag tänker alt så äfven blir förhållandet i dag.

Det var alltså intet annat att göra än att vänta.

Med brefvet och sina båda pistoler i fickorna ströf-vade kapten Bergen omkring i lägret. Han kunde omöjligt hålla sig stilla. Han var icke orolig och ängslig och • ej heller egentligen nervös, men han var ytterligt otålig och ville ha slut på saken, utföra dådet och få bördan lyft från sin själ så snart som möjligt. Först därefter, hur det än gick med honom själf, kunde han känna sig lugn och nöjd.

Fram på eftermiddagen gick Gustaf III åter i land.

— Nu! tänkte kapten Bergen och gick att begära audiens.

Vakthafvande adjutanten anmälde kaptenen och återkom genast med svar.

— Omöjligt i afton. I morgon förmiddag kanske, men icke nu. Hans majestät är sysselsatt med att genomgå de rapporter, som nyss anländt från Sverige.

Kapten Bergen bet sig i läppen. Hvad var att göra? Ingenting annat än att lugna sig och vänta till morgondagen.

Det var honom, som om brefvet och pistolerna bränt i hans fickor. Att söka en bostad och vänta där, kunde han icke. Troligtvis skulle han icke ens kunna stanna där under natten. Hans hjärna arbetade för häftigt,hans själ var för mycket upptagen af hvad som förestod honom, för att han skulle få ro till sömn.

Han kunde icke ens förmå sig att lämna det hus, som kungen hebodde. Af och an strök han omkring där likt en kalt kring en het gröt, då och då stannande för att tala med en bekant officer och följa denne ett stycke på väg. Men alltid återvände han till huset, där kungen fanns.

Ingen af officerarne eller kammarherrarne förvånade sig öfver hans närvaro. I sitt sätt och sitt tal visade kaptenen icke det ringaste af den otålighet, som brann inom honom. Mången visste, att kaptenen sökte audiens, och de funno det därför helt naturligt, att han höll sig i närheten af kungens bostad. Kanske hans majestät i ett anfall af sin vanliga nyckfullhet plötsligt kunde lägga rapporterna åt sidan och bevilja audiensen.

Kungens arbetsrum låg på nedre botten. Fönstren stodo öppna och från gårdsplanen utanför kunde man se hans majestät vid skrifbordet. Bredvid honom stod gunstlingen Armfelt. Då och då vände sig kungen om och riktade några ord till denne.

Kapten Bergen gick närmare. Han kunde nu urskilja ett och annat af samtalet.

Det rörde sig om Danmarks hotande hållning. Man fruktade en krigsförklaring och Armfelt begagnade sig af tillfället för att åter uppmana kungen att resa hem.

— Nej, jag reser icke, hörde kapten Bergen kungen svara. — I fall det verkligen blir krig med Danmark, så kanske. Men tills vidare stannar jag här. Jag vill visa de förrädiska officerarne, att jag icke fruktar dem. Men äfven om jag måste resa, må de därför ej tro att de sluppit undan. En gång skall jag nog få makt att straffa dem, och det straffet kommer att bli eftertryckligt. Lifstids fängelse för några, halshuggning för andra. Särskildt Hästesko och Jägerhorn, skola få sona förräderiet mot sin konung.

Kungen såg ut genom fönstret i den stilla augusti-Men på stranden stod kapten Bergen och stirrade efter fartyget...kvällen. Hans stora, blå ögon fingo ett inåtvändt men på samma gång hårdt uttryck.

Han lade handen tungt på bordet.

— Makten måste jag ha, mumlade han, hela makten, det absoluta envåldet. Det är nödvändigt för riket och för min egen själ. Envåldet måste jag ha — eller må jag dö.

Armfelt ville säga något, men kungen tystade honom med en gest och började åter läsa rapporterna.

Ingen människa syntes till på denna sidan om huset. Vaktposten befann sig strax om knuten.

Kapten Bergen blef het om pannan.

— Nu! tänkte han. Det bör kunna lyckas.

Genom fönstret kunde han få ett ypperligt sikte på

kungen. Han kände sig alldeles lugn, säker, fattad.

Sakta drog han fram pistolen och höjde den.

I detsamma gjorde kungen en rörelse och vände på hufvudet. Han steg upp från stolen, och gripen af en instiktiv känsla, som han sedan icke kunde förklara för sig och som djupt liarmade honom i flera år efteråt, gömde kapten Bergen hastigt pistolen i fickan.

Kungen gick fram till fönstret. Först då fick han syn på kaptenen, hvilken han obetydligt kände.

.— God afton, kapten! Ni önskade audiens i dag, hörde jag, yttrade Gustaf III med sin ljusa, klangfulla stämma.

— Ja, ers majestät, stammade kapten Bergen.

— Går omöjligt för sig i afton, men kanske i morgon förmiddag. Jag skall låta sända efter er.

Och därmed nickade han helt vänligt åt kaptenen.

Men hade han vetat, att audiensen gällde ett bref från den hatade öfverste Hästesko, för att icke nämna det viktigaste, skulle nog hälsningen icke blifvit så vänlig och nedlåtande.

Strax därpå lämnade kungen sin bostad för att tillsammans med Armfelt begifva sig ombord på jakten.Klockan led mot åtta. Det var tydligt, att hans majestät denna dag icke mera skulle komma i land.

— Får väl vänta till i morgon då. Men dådet skall utföras. Det måste ske, äfven om jag själf strax därpå blir fängslad, tänkte kapten Bergen, medan han harmset såg efter kungens slup, som snabbt roddes ut mot den i viken förankrade jakten.

Vid elfvatiden på kvällen sökte kapten Bergen upp sin bostad. Påklädd kastade han sig på sängen och försökte sofva. Men omöjligt. Väl ett par timmar låg han där och vred sig på sitt läger. Så gick han ut i den ljumma augustinatten och ströfvade omkring i trakten till dess morgonen grydde.

Då uppsökte han åter sin bostad och fick några timmars sömn.

Först vid tiotiden vaknade han. Förvirrad rusade han upp.

— Har hans majestät låtit fråga efter mig? vände han sig till värden.

— Nej, svarade denne.

Han pekade utåt fjärden.

... För öfrigt ämnar visst kungen nu resa, tillade han. Se, de hissa seglen på jakten.

Kapten Bergen sprang fram till fönstret. Verkligen! Seglen höllo på att hissas.

Han rusade ut.

— Hvad har händt? Skall hans majestät resa? frågade han närmaste officer.

— Ja. En kurir anlände i natt med underrättelse

om att Danmark förklarat krig. Till sin omgifnings ytterliga förvåning lär hans majestät då utropat: »Jag

är räddad!» och beslöt strax därpå att oförtöfvadt återvända till Sverige.

Kapten Bergen svor till.

— Hur var det, kamrat?

— Ingenting, svarade kaptenen och skyndade ned till stranden.Där ute på fjärden låg kungajakten. Flaggan i lopp, nästan alla seglen hissade och ankaret höll på att hif-vas upp.

Strax därpå gled det vackra fartyget med kungen ombord under dånande kanonskott sakta ut mot hafvet.

Men på stranden stod kapten Bergen med hopbitna läppar och stirrade efter det offer, som undgått hans kula.KAP. XXVI.

Ett underverk.

Alltjämt brann lampan i fröken Vendela Uhrs rum och de två förtrogne sutto lutade öfver papperen.

— Dessa bref och anteckningar äro värda trettio tusen riksdaler bröder emellan, sade Stålman, då han slutat läsningen.

Mamsell Vendela nickade. Hennes ögon krympte ihop till en smal springa och det kom ett sniket och listigt uttryck öfver hennes tärda anlete.

Men hastigt försvann detta drag och efterträddes af en min, som tydde på missräkning och harm.

— Så mycket har di inte, sade hon föraktfullt.

— Har di inte tretti tusen!

Stålmans röst lät om möjligt ännu mera föraktfull.

— Nej, sade mamsell Vendela med blid stämma, så mycket har di säkert inte. Jag har försökt att genom försiktiga samtal med majorskan få reda på deras ställning, men hon har alltid svarat undvikande. Men en tjugu, tjugufem tusen mark torde de ha.

— Nå, så tar vi dem, menade Stålman.

— Framför allt måste vi se till, att vi säkert kunna uppnå vårt mål och omsätta dessa papper i pengar, invände den försiktigare mamsell Vendela. Fordra vi allt hvad de ha, torde majorskan göra de största ansträngningar för att slippa betala. Hela förmögenheten släpper hon inte, men hälften, en tio tusen, torde hon vara villig lemna, om vi lyckas öfverraska och riktigt imponera på henne.— Tror du att hon känner till detta? yttrade Stålman och lade handen på brefpacken.

— Sannolikt. De biefvo gifta 1790, kort efter An-jalamyteriet och kriget, och då visste man nog i de finska familjerna, hvilka officerare som tillhört förbundet och stämplat mot kungen. För öfrigt torde hon ha gillat majorens synpunkter och likt många andra finskor äfven drömt om ett fritt Finland. Men allt kanske hon icke vet... så mycket bättre. Det kommer i så fall att bli en öfverraskning för henne och bidraga till att göra henne mjuk och eftergifven.

— Förvånar mig, att hon icke bränt upp dessa farliga bref och anteckningar, inföll Stålman.

— Förmodligen har hon trott dem redan vara förstörda. Ibland, när jag talat med henne om gångna tider och särskildt då jag berört 88 års krig, har hon ett ögonblick sett orolig ut, men strax därpå lugnat sig, och det har kommit liksom ett drag af belåtenhet och list i hennes rynkiga ansikte. Det var som om hon tänkt: därom finnas många hemligheter, men de äro säkert gömda... och glömda. Och därvid har hon alltid kastat en egendomlig, nästan beundrande blick på sin man. Men om hon visste!...

Och mamsell Vendela bläddrade med smeksam hand i papperen, som lågo utbredda på bordet.

Dessa papper bestodo af bref och anteckningar, mottagna och förda under 1788 års krig. Ett litet häfte utgjordes af en dagbok, hvari dåvarande kapten Bergen upptecknat händelserna vid försöket att döda kungen samt sin sinnesstämning under dessa dagar. Brefven voro dels från öfverste Hästesko, majorerna Klick och Jägerhorn samt från andra officerare. På det mest komprometterande sätt belyste dessa kapten Bergens ifriga deltagande i Anjalaförbundets stämplingar samt hans fanatiska hat till kungen, eller rättare, hans starka kärlek till sitt land och dess frihet.

I fall dessa papper komme till hans majestäts ochregeringens kännedom, skulle otvifvelaktigt Bergenska namnet, både faders och sons, vara vanäradt och troligtvis äfven hela deras förmögenhet indragen till kronan.

Men hvarför hade icke majoren i tid bränt upp dessa farliga bref och anteckningar?

Liksom en mördare oemotståndligt kretsar kring platsen för sitt dåd, hade majorens tankar rört sig kring dessa papper. Strax i början at processen mot Anjala-männen hade han varit skarpt betänkt på att föi'störa dem. Men tiden gick. Ingen anklagelse af hördes gent emot honom och han började lugna sig.

Sedan hade han mången gång i tysta nätter setat lutad framför chiffonnieren och åter och åter genomgått dessa bref och anteckningar. Från bläckets blekta Skrift stego syner upp för hans själ och han såg sig själf som fyrtiårig kapten i blomman af sin ålder med sinnet fylldt af entusiasm för Finlands fria framtid. Det tycktes honom, som om de månader under kriget, då han deltagit i de sammansvurnes stämplingar och gjort försöket att befria landet från tyrannen, voro de skönaste i hans lif, och den tid, då han lefvat fullast och rikast. Dessa papper utgjorde minnena därifrån. Det var därför, han hade så svårt att skiljas från dem. Ehuru hans förstånd sade honom, att det säkraste vore att oförtöfvadt bränna upp dem, talade hans känsla mot ett sådant steg. Hur ofta hade han icke hållit dem öf-ver den kolnande glöden för att låta dem falla däri! Men alltid hade han i sista minuten dragit handen

tillbaka. Sakta gick han tillbaka till chiffonnieren och gömde dem åter i lönlådan. Där lågo de ju i säkert förvar. Ingen anade deras existens. Kung Gustaf hade fallit för en annan kula. Anjalaförbundet var glömdt. Hvarför kunde han icke då behålla dessa för honom själf så dyrbara dokument från hans mandoms skönaste dagar.

Så kom slaganfallet. På en gång blef han både lamoch stum. Hörde gjorde han ännu, ehuru dåligt. Endast blicken lefde med fullt lif.

Nu pinades han dag och natt vid tanken på dessa papper. Nu, när han icke längre förmådde det, skulle han genast velat bränna upp dem.

Hur ofta hade han icke först riktat blicken på sin hustru och därpå mot chiffonnieren. Hon förstod, att någonting oroade honom och hon letade i lådorna, men lönlådan fann hon aldrig. Om makens deltagande i sammansvärjningen och att han varit utsedd att döda kungen visste hon, men icke om hans papper. Och där lågo de farliga brefven och anteckningarne, medan åren gingo och han blef allt sjukare och maktlösare, till dess en dag den smilande guvernanten, mamsell Vendela Uhr, fann dem inför hans egna ögon.

Sedan den stunden hade pinan åter gripit hans själ. Nu väntade han hvarje dag få se regeringens utskickade inträda och släpa honom, den lame och halfdöde, till schavotten.

Hvad gjorde det för hans egen skull. Men hans gamla hustru skulle sörja och sonen, löjtnanten, hans framtid skulle för alltid vara förstörd.

Som så mången gång förut låg den gamle majoren äfven denna natt sömnlös på sin bädd, medan mamsell Vendela och Stålman inne i hennes kammare rådgjorde om, hur de bäst skulle kunna utnyttja de värdefulla papperen.

I öster började himmelen ljusna. Om en timme skulle det vara full dager.

Stålman reste sig.

— Nu måste jag gå, sade han. I annat fall kan öfversten få kännedom om att jag varit borta från fästningen i natt. Men i öfvermorgon kväll kommer jag tillbaka. Då har jag det nödvändigaste med mig och då rymmer jag från tjänsten och fästningen. Tidigt följande morgon göra vi kuppen och sedan begifva vi oss härifrån, innan öfversten hinner häkta mig, ty det äm-nar han troligtvis försöka. Yi draga inåt landet, till dess kriget är öfver — det torde icke dröja mer än en månad — och sedan, min vän, äro vi rika och kunna bygga oss en vacker framtid.

Mamsell Vendela nickade.

— I öfvermorgon kväll alltså. Och dagen därpå göra vi kuppen. Det skall lyckas, därom är jag öfver-tygad.

— Jag med, svarade Stålman.

Mamsell Vendela öppnade farstudörren och Stålman smög sig bort öfver isen tillbaka till fästningen.

* *

*

Två dagar därefter gick mamsell Vendela vid niotiden på morgonen, medan Stålman väntade i rummet utanför, in till majoren.

Hon visste, att majorskan vid denna tid alltid brukade vara hos sin make.

Mamsell Vendela hälsade, och som vanligt mottog majorskan henne med en vänlig nick. Men det var något i guvernantens min, som väckte hennes uppmärksamhet. Denna såg icke fullt så smilande och ödmjuk ut som annars alltid brukade vara fallet.

— Jag skulle gärna önska tala vid majorskan några ögonblick och helst i majorens närvaro, började mamsell Vendela.

Majorskan såg förvånad upp. Guvernantens ton föreföll henne litet främmande och hela hennes sätt egendomligt,

liksom åtstramadt.

I handen höll mamsell Vendela ett paket. Var det kanske detta samtalet gällde?

Då majoren fick syn på paketet, anade han genast af detsammas form, att det innehöll brefven, och det kom en oro och en skärpa i hans blick, som icke undgick mamsell Vendela.

Under sönderskjutna fanor. ' 23Hon vände sig mot den lame och ett fult hånleende drog ett ögonblick öfver hennes smala läppar.

— Hvad är det ni önskar tala med mig om? frågade majorskan.

— Fru majorska, yttrade mamsell Vendela, jag har af en tillfällighet fått kännedom om en stor och farlig hemlighet, som berör ert hus.

Majorskan betraktade henne forskande. Hon förstod ännu icke.

— En hemlighet, fortsatte guvernanten, som sär-skildt gäller major Bergen och hans... deltagande i kriget 1788.

Majorskan spratt till och det kom ett uttryck af oro i hennes ögon. Skulle denna ödmjuka, stillsamma guvernant verkligen uppsnappat något om hennes makes förtid? Men huru? Det var ju tjugu år sedan kriget och dess händelser. I en och annan finsk familj visste man väl härom, men icke förrådde dessa något. Allt hade varit tyst och lugnt i femton år. Skulle det förgångna åler stiga upp ur grafven? En stor och .. . farlig hemlighet, hade guvernanten sagt. Hvad kunde det vara?

Medan tankarne surrade i den lilla majorskans huf-vud, fortsatte mamsell Vendela lugnt, säkert, kallt:

— Jag märker att jag måste uttrycka mig tydligare.

— Om ni vill vara så god, mumlade majorskan.

— Saken rör sig, som jag nyss sade, om 1788 års krig och majorens deltagande däri...

— Det var endast helt obetydligt, inföll majorskan.

— Kanske hvad själfva striderna beträffar, men icke så hans förhållande till... Anjalaförbundet.

Ett lialfkväfdt rop undföll majorskan och hon stirrade förskräckt på guvernanten, som alltjämt stod framför henne med paketet i sin hand.

— Anjalaförbundet! utbrast hon.

— Ja, yttrade mamsell Vendela, efter hvad jag fåttveta, lär majoren, dåvarande kapten Bergen, varit en af de ifrigaste medlemmarne af detta förbund.

— Men det är ju så länge sedan dess, stammade majorskan. Allt som rörde detta förbund är glömdt och förlåtet. De skyldiga ha, som mamsell vet, fått sitt straff, för andra blef det efterskänkt. Hvad tjänar det till att nu draga fram de gamla sakerna.

— Kanske ändå icke alla fått sitt straff, inföll mamsell Vendela och kastade därvid en menande blick på den gamle majoren.

Denne märkte det och oron i hans ögon tilltog. Äfven majorskan såg blicken, men låtsade ej förstå. Hon anade dock nu, att det var hennes make, som guvernanten åsyftade.

— Hur menar ni? yttrade hon så lugnt hon förmådde.

— Som jag redan nämndt, fortsatte mamsell Vendela allvarligt, gäller den hemlighet jag kommit på spåren majoren, hans deltagande i Anjalaförbundets stämp-lingar och hans försök att döda ... kungen.

— Ah!

Majorskan gaf till ett rop och föll ned på en stol. Med vidöppna, förskräckta ögon stirrade hon ömsom på guvernanten, ömsom på sin make.

Under tiden stod Stålman lyssnande bakom dörren. Han hörde hvarje ord som sades där inne. Enligt öf-verenskommelse skulle han i det lämpliga ögonblicket gripa in. Men ännu var det för tidigt. Mamsell Vendela skötte saken förträffligt.

— Att... döda ... kungen! Hvad är det för dumheter man inbillat er, stammade majorskan:

Mamsell Vendela ryckte på axlarne.

— Kanske var det dumheter, det är möjligt, men någon inbillning är det ej. Jag vet...

Hennes af naturen sträfva röst tilltog i styrka och skärpa.

... Jag vet att majoren, det vill säga kapten Ber-gen, blef den utsedde att mörda Gustaf III. Fördenskull afreste han till Kymmene gård, där kungen vid det tillfället uppehöll sig, sökte audiens för att därvid få tillfälle att skjuta hans majestät, och då denna icke genast beviljades, ställde han sig utanför fönstret till kungens arbetsrum. Det var endast en slump att Gustaf III då undgick den dödande kulan. Följande morgon skulle audiensen, det vill säga mordet, äga rum, men under natten hade kurirer anländt med underrättelser, som vållade att kungen genast seglade tillbaka till Sverige. För andra gången hade han undgått majorens, dåvarande kapten Bergens attentat.

Under guvernantens säkra framställning af dessa händelser hade majorskan alltjämt setat tyst och stilla som lamslagen i länstolen. Hon var så ytterligt häpen och förvirrad, att hon icke förmått komma fram med ett enda ord till gensvar. Hur hade guvernanten fått kännedom om alla dessa förfärliga hemligheter? Hon kunde icke förstå det. Hvem hade sagt henne detta och förrådt hennes man. Inga andra än de i förbundets stämplingar mest invigde officerarne hade ju vetat något härom, och af dessa voro många döda, andra borta i fjärran land. Hur kunde hon fått veta det?

Mamsell Vendela märkte hennes häpnad. Hon log.

— Ni är tydligen förvånad öfver att jag erhållit kännedom om allt detta, sade hon lugnt. Men i dessa papper...

Ett hest, rosslande ljud afbröt henne. Både hon och majorskan ryckte till. Ljudet kom från den lame majoren, som under flere års tid varit tyst som en sten.

Det hemska ljudet gjorde ett så starkt intryck på mamsell Vendela, att hon var nära att förlora sin säkerhet.

Förgäfves sökte hon möta majorens af hat och oro gnistrande blick. Hon förmådde icke. Hon måste se åt sidan, och några ögonblick stod hon där tyst och tvekande.Hon var nästan benägen att ropa på Stålman, då hon återfick sin energi och behärskning.

— Ni undrar, hur jag fått kännedom om er makes förräderi, utbrast hon häftigt och vände sig till majorskan. I dessa papper, min fru, i dessa papper, som utgöras af majorens bref, anteckningar och dagböcker från kriget och som jag lyckats finna i en lönlåda i denna chiffonnier, står allt beskrifvet. Jag anade, att brefven funnos. Jag letade länge förgäfves, tills jagen dag fann dem. Afven ni, min fru, har som jag vet sökt i chiffonnieren, men ni var icke lika förslagen som jag. Ni fann intet. Men jag fann, och här äro brefven, an-teckningarne och dagboken.

Därmed slog mamsell Vendela med knogarne mot paketet, som hon höll i handen.

Från guvernanten såg majorskan på sin make och af det ytterligt oroliga uttrycket i hans blick, som han höll fästad på det ödesdigra paketet, förstod hon, att det var sant hvad mamsell Vendela sade.

— Se här, ni kan själf läsa, yttrade denna käckt och gick fram till henne.

Hon höll ett litet brunt häfte uppslaget under hennes ögon.

— Se här! Detta är dagboken. Här finnas antecknade stämplingarne mot kungen och tilldragelserna, då majoren sökte skjuta hans majestät. Läs själf!

Majorskan sträckte fram handen efter häftet.

— Ånej, ni får inte ta i boken. Jag lämnar den inte ifrån mig, men läsa och öfvertyga er om riktigheten af mina

ord kan ni få.

Och majorskan läste. Från den bleknade skriften trädde henne minnena från krigsåret till mötes. Det var som guvernanten sagt. Dagboken innehöll hemligheten om hennes makes stämplingar och förräderi.

— Och se här!... och se här! ... Detta är ett bref från den halshuggne öfverste Hästesko ... detta ett frånförrädaren Jägerhorn, som sedan gått i rysk tjänst. .. detta ...

Och mamsell Vendela bläddrade i papperen.

— Hvad vill ni nu med allt detta? frågade majorskan.

Hon förstod icke riktigt, hvarthän mamsell Vendela

ville komma. Ämnade denna som lön för den godhet, hon alltid rönt i familjen, förråda hennes make? Eller hvad var meningen?

— Det skall jag genast säga, svarade guvernanten raskt. För mig själf ha naturligtvis dessa papper ingen betydelse, men så mycket mera för er make och... svenska regeringen.

— Regeringen! upprepade majorskan.

— Ja, i fall ni, min fru, icke nu genast underskrif-ver en förbindelse — som jag sedan kan lämna upp i banken, där jag vet ni har era pengar placerade — att till mig utbetala en summa af tio tusen mark, komma dessa papper att ofördröjligen tillsändas svenska regeringen. Följderna kan ni sedan tänka er.

— Tio tusen mark! stammade majorskan. Men så mycket ha vi knappast.

Mamsell Vendela log.

— Jag vet att ni äga en förmögenhet af trettio tusen mark, åtminstone öfver tjugufem tusen. Nå, vill ni skrifva under?

Hon tog upp ett papper med några skrifna rader och lade det på bordet. Det innehöll en förbindelse, att major och fru Bergen till mamsell Vendela Uhr på grund af hennes många tjänster och som en tacksam-hetsgärd utbetalade ...

Majorskan tvekade. Tio tusen mark! Det var ju halfva deras förmögenhet... sonens arf.

— Ni vill icke! Nåväl, då sänder jag papperen till regeringen. Hur tror ni att er sons, löjtnantens, framtid och karriär sedan gestaltar sig? Hur tror ni det går med er förmögenhet? Pengarna tar nog regeringen på samma gång den skickar er make till schavotten.Mamsell Vendela gick till dörren och knackade lätt. Stålman, rund, orakad och bister inträdde.

— Hvem.._. är... detta? stammade majorskan.

— En bekant. Han skall hjälpa mig ... Se så, försök icke! Tjänstflickan och barnen äro bortskickade för flera timmar. Nå, vill ni skrifva under?

Majorskan hade gått mot dörren för att kalla på hjälp, men guvernanten och Stålman ställde sig hindrande i hennes väg.

— Nå, vill ni skrifva under och återfå papperen?

Majorskan stirrade ömsom på brefven och ömsom

på sin lame make. Hennes motståndskraft var bruten. Hon såg sin gamle sjuke make släpad i fängelse, hon såg sin son vanärad och förtviflad, sig själf på ett fattighus. Den illistiga guvernanten hade nog rätt. Regeringen komme att konfiskera deras egendom, liksom den gjort med flere af de andras.

— Ja, jag måste väl... skrifva under då, stönade

hon.

Hon sjönk ned på en stol vid skrifbordet. Redan hade hon satt pennan på papperet, öfver hennes axlar stodo mamsell Vendela och Stålman lutade i spänd uppmärksamhet, då alla tre plötsligt ryckte till vid ljudet af ett doft rop, som hördes bakom dem.

Mamsell Vendela såg sig om och gaf till ett anskri af fasa.

— Spöket lefver... Majoren lefver upp igen! skrek hon till och tappade brefpaketet.

Alla tre stirrade på majoren. Med stapplande steg, dragen förvridna och ögonen brinnande som i vanvett, kom den förre lame långsamt mot dem.

— Icke ... skrifva ... under! Icke ... skrifva under. Jag går... i fängelse, hväste han.

Det var icke en mänsklig röst. Det lät som en korps kraxande.

Mamsell Vendela och Stålman blefvo utom sig af skräck. Den gamle såg så hemsk ut, med de långa,klolika fingrarna famlade han framför sig, som om han velat strypa dem, åsynen af honom gående på golfvet var så oväntad, att både guvernanten och Stålman förlorade all själfbehärskning.

— Spöket lefver! ... Ett underverk! ropade de och störtade på dörren.

Från majoren hördes ett hväsande ljud: Paketet!

Majorskan såg ned. På golfvet låg brefpaketet. Skyndsamt grep hon det och kastade det i elden, som brann i kakelugnen.

Skälfvande i alla lemmar stod den gamle majoren midt på golfvet, stödd af sin maka, och såg hur de farliga papperen, hans mandoms minnen, förtärdes af lågorna. Då allt var förkolnadt, gaf han till en suck och sjönk medvetslös ned på mattan.

Den ytterliga spänningen i nerverna, som för ett ögonblick återgifvit honom rörelse- och talförmåga — hvilket alldeles icke var något underverk utan en helt naturlig, ehuru tämligen sällsynt sak — hade åter lagt sig. Reaktionen inträdde och han blef sjukare och maktlösare än förut.

Dörren öppnades på glänt och mamsell Vendela tittade in.

Majorskan pekade på kolhögen i brasan:

— Där ligga nu papperen.

Det gick en ryckning öfver mamsell Vendelas drag, likt en hyenas grin. Hon skyndade ut.

I hennes rum packade Stålman och hon i flygande fart ihop hennes tillhörigheter för att hinna bort innan Jägerhorns order om betjäntens arrestering skulle inträffa.

Bland mamsell Vendelas saker fann Stålman några rätt dyrbara smycken och nipper, som han icke förut sett.

— Hvar har du fått dessa? frågade han.

— Fått!...

Det drog ett lömskt leende öfver mamsell Vendelas drag.— Det är minnen härifrån, sade hon.

Stålman nickade god mening och skrattade. Hans väninna visste då alltid att vara om sig.

Några minuter senare voro mamsell Vendela och Stålman på väg för att gömma sig någonstädes inåt landet — utan pengar.

iKAP. XXVII.

Sorgens dag.

Likt ett fångadt, inburadt dj ur, pinadt af oro och misstämning, gick kapten von Schoultz omkring inom Sveaborgs vallar.

Hvarje afton gjorde han ronden kring fästningsverken och hvarje morgon gick han upp i den lilla kyrkans torn och spejade utåt det mörka bandet af haf-vet, som bröt långt borta i söder. Inga segel ännu, inga segel, och det var redan de sista dagarne i april, endast en vecka till den ödesdigra 3 maj.

Annu låg isen kvar rundt öarne, men hvarje dag gjorde vårsolen den allt mera porös och kanske skulle de svenska linjeskeppens bogar kunnat forcera den, om de blott kommit.

Men hur han och många andra af officerarne än spejade och längtade — inga segel stucko upp ofvan den mörkblå hafsytan.

Aldrig hade dagarne runnit undan så hastigt som dessa sista veckor. Ju närmare den förfärliga dagen kom, dess hastigare gick tiden. Det var en gammal iakttagelse, som kapten von Schoultz ofta gjort. Hade han mycket att göra, hvarje ögonblick upptaget som t. ex. i fält, blef han förvånad hur långsamt tiden gick, hur mycket som kunde medhinnas. Har allt detta skett på endast en vecka, kunde han då tänka. Och det syntes honom som om en hel månad gått.

Men nu. Ju sysslolösare man var, ju mera man längtade och tärdes af oro, dess hastigare skenade da-game i väg. Nu hade man hunnit till slutet af april. Endast en vecka till — och ryssarne skulle, enligt öf-verenskommelsen, ta den starka och viktiga fästningen i besittning.

Han stod som vanligt i sitt hörn på den längst norrut belägna bastionen på Vargö. Hvart han än blickade, såg han ryssarnes nyuppförda batterier. På alla tillgängliga öar rundt omkring fästningen hade de anlagt sådana: åt söder på det stora Skanslandet fem batterier samt på Kungsholmen och Sandhamnslandet. I öster på Kalfholmen, i norr på uddarne framför Helsingfors, och på småöarne där utanför. Som med en gördel af eld hade de omslutit Sveaborg. Visserligen kunde deras kanoner ej mäta sig med fästningens, men de voro tillräckliga att skrämma kommendanten och förlama hvarje tanke på skarpt motstånd.

Hur onödigt, hur dåraktigt var det ej att en gång ha tillåtit ryssarne besätta holmarne! Hur onödigt stille-ståndet! Hela den tankegång, som gjorde att detta kommit till stånd, var ytterligt främmande för en man af kapten von Schoultz läggning och karaktär.

Han skulle sannerligen icke inlåtit sig i den minsta underhandling med ryssarne, ännu mindre gått dem till mötes ute på isen eller sammanträffat med dem inom fästningen. Stäng portarne och håll vakt vid kanonerna! skulle varit hans lösen. Må sedan ha kommit hvad som helst. Om flottan svikit och ingen undsättning inträffat, skulle han — och för öfrigt långt dessförinnan — ha skickat bort ur fästningen alla kvinnor, alla onyttiga munnar, och sedan skulle han ha hållit fästningen till sista man, till sista brödbit, till sista blodsdroppe. Kapitulation — aldrig! Hvad betydde det att rädda några människolif, hvad betydde månaders plågor och svält mot att hålla Sveaborg, Finlands enda värn och sista hopp? Om också hela landet låg i fiendens händer — så länge den blågula flaggan svajade från Sveaborgs murar var ännu icke allt hopp förloradt. Hur många olikaskiftningar, hur många öfverraskningar och oförutsedda händelser kunde icke inträffa under ett krig och inträffade merendels. Ännu aldrig hade ett krig aflupit så, som det från början beräknats. Tänk på Fredrik af Preussens sjuåriga krig. Hvilka kastningar, hvilka omslag! Hur förtviflad, till och med feg hade icke den store fältherren varit i dess början! Men han bemannade sig, bet ihop tänderna, kämpade och hoppades. Och det gick. Så skulle man göra: aldrig förtvifla, bita ihop tänderna, arbeta, kämpa och hoppas på Gud; och lönen skulle komma. Omotståndligt.

Men hur hade denne Cronstedt gjort? Redan från början räckte han djäfvulen ett enda litet finger, och så tog denne så småningom hela handen. Allt hade gått så fint och nätt. Å ena sidan sluga ryssar, å den andra en samvetslös, målmedveten förrädare som Jä-gerhorn och mellan dessa en svag, okunnig, rädd kommendant. Jägerhorn bar skulden, Jägerhorn, förrädaren. Utan hans ödesdigra inflytande skulle det icke gått så hastigt, skulle kanske aldrig något stillestånd, någon öfverenskommelse ägt rum. Jägerhorn var den onde anden, var makten, som frätte sönder det stolta skeppet.

Hur hade icke kapten von Schoultz i hemlighet arbetat för att sätta litet stål i fästningens officerare, för att väcka deras krigaranda och motståndskraft. Han hade sökt förmå dem att sammansluta sig, döda Jägerhorn och resa sig

mot kommendanten. Men ingenstädes fann han någon kraft, någon vilja. Allt slöare och slöare hade öfverstar, majorer och kaptener blifvit. Endast bland de yngre, bland några af löjtnanterna, lefde ännu något trots, någon tro. Men de andra hade redan gifvit allt förloradt. Finland var ju taget, hvad tjänade det då till att längre söka hålla fästningen? För öfrigt finge man det nog bättre i rysk än svensk tjänst. Så resonerade de och sökte döfva sina samveten ...

Kapten von Schoultz bet ihop tänderna i vanmäktigharm, medan han stod där på den yttersta bastionen och ömsom såg bort mot staden, ömsom ut mot det öppna hafvet.

Dagarne gingo. 1 maj kom. Det blef kväll och åter morgon. På aftonen den 2 gjorde kapten von Schoultz som vanligt sin rond. Vid Ehrensvärds graf-monument mötte han löjtnant Fabian Vreit.

De båda männen stannade och sågo hvarandra in i ögonen.

— I morgon! mumlade kapten von Schoultz mörkt.

— I morgon! upprepade Fabian Vreit.

Ingen af dem tycktes vilja närmare ingå på de ödesdigra händelser, som morgondagen skulle medföra. Tysta och mulna gingo de vid hvarandras sida bort mot Galärdockan.

Slutligen vände sig kapten Schoultz emot Vreit med ett energiskt kast på nacken.

— Kanske är det dock ännu icke för sent. Icke ens i sista stund bör man släppa hoppet. Aldrig för-tvifla, det är min lösen. Hvem vet — kanske när solen går ned i hafvet, få vi se toppseglen af de svenska linjeskeppen sticka upp ofvan horisonten. Den sköra vårisen kunna de nog genombryta, fästningen har blifvit undsatt och ryssarne ha ingenting att säga. Tänk om

_ linjeskeppen kommo! Omöjligt är det ej.

Och med en nästan glad min skådade kapten von Schoultz längtansfullt ut mot hafvet.

Löjtnant Vreit betraktade honom med en egendomlig, medlidsam blick.

Kapten von Schoultz märkte det.

— Hvarför stirrar du på mig så där? frågade han.

— Vet du då ingenting?

— Hvilket?

— Att det är fullkomligt omöjligt, att den svenska eskadern i natt eller nästa natt eller ens någon dag i nästa vecka skall kunna visa sig utanför fästningens murar.— Men hvarför? utbrast kapten von Schoultz häpen.

— Ja, det är också en historia, och den visar, hur grundligt ryssarne äfven i detta fall lurat kommendanten.

— Hvad menar du?

— Du minns, yttrade Yreit, att när denna fega och onödiga konvention angående stilleståndet den 7 april afläts mellan kommendanten och ryske generalen, skyndade sig Cronstedt att genast sända två kurirer med underrättelse därom till hans majestät i Stockholm. Jag tror, att han till och med var så naiv, att han nämde något om till den ryske generalen.

— Jo, det kommer jag mycket väl ihåg, svarade kapten von Schoultz.

—- Nåväl...

— Nåväl?

Kapten von Schoultz misstankar hade hlifvit väckta. Han anade en ny olycka.

— Nåväl, fortfor Vreit, dessa kurirer hunno aldrig fram — åtminstone torde de ännu icke hunnit fram till Stockholm.

Kapten von Schoultz tvärstannade och stirrade på kamraten. Han hade blifvit helt blek.

— Men då är det ju omöjligt att några linjeskepp nå hit i natt, att fästningen före klockan 12 i morgon skall kunna undsättas.

Vreit nickade.

— Som jag nyss sade: det är omöjligt. Sveaborg är utan räddning förloradt.

Kapten von Schoultz drog ett djupt andedrag. Sveaborg förloradt! Den starka, stolta fästningen rent af skänkt till ryssarne — föf ingenting. Denna tanke, som han icke velat tänka, som han på allt sätt sökt skjuta från sig, bröt sig nu öfver honom med omotståndlig makt.

Han sänkte hufvudet. Det var som om sorgen lagt sig så tung öfver honom, att han icke ens förmått lyfta3G8

blicken. Kurirerna hade icke kommit fram i tid! Ja, så var ju allt hopp om undsättning försvunnet.

Men i kapten von Schoultz’ spänstiga själ började åter en gnista af hopp och mod att flämta. Han skymtade ännu en möjlighet till räddning.

Han lyfte hufvndet och såg Fabian Vreit rakt i ögonen.

— Kanske är dock ännu icke allt förloradt, mumlade han.

— Hvad menar du? utbrast Vreit förvånad.

Han trodde sig ha gett kaptenen dråpslaget, men denne lefde ännu, föreföll det. Det var en intensiv själ. Han tycktes aldrig vilja släppa hoppet.

Kapten von Schoultz teg. Den tanke, som fallit honom in, föreföll honom själf omöjlig.

— Hvar du ännu kan finna någon utväg till räddning, det förstår jag ej, yttrade Vreit.

— Hos kommendanten, svarade kapten v. Schoultz.

— Hos Cronstedt!

Nu var det löjtnant Vreits tur att häpen stirra på sin vän.

— Ja, just hos Cronstedt. Han är nu vårt sista hopp.

— Skönt hopp! Verkligen mycket att lita på.

— Du har rätt. Det är icke mycket att bygga på. Och dock... allt kunde bli bra, om blott han hade litet vilja inom sig.

— På hvad sätt?

— Genom att trotsa.

— Trotsa?

— Ja. Han har gjort en dumhet — stilleståndet — han kunde nu söka reparera den genom att bryta öf-verenskommelsen och icke uppgifva fästningen.

— Genom att icke hålla sitt gifna ord således?

— Ja, så menar jag, sade kapten von Schoultz kärft. Hellre det, än att Finland skall lida en så stor och oersättlig förlust.— Svika silt ord, mumlade Vreit. Det gör amiral Cronstedt aldrig. Då vore han ju en vanärad man.

Kapten von Schoultz ryckte på axlarne.

— Tror du, han blir mindre vanärad genom att hålla det? Det kommer i öfvermorgon icke att finnas ett namn i Finland och Sverige så förbannadt och af-skydt som amiral Cronstedts.

— Ja, ja, mumlade Yreit.

— Men om han återigen bröte öfverenskommelsen och kämpade till det yttersta, skulle visserligen ryssarne hata och fördöma och låtsas förakta honom, men finnar och svenskar skulle älska honom. Hvilket vore mest värdt? Nej, det tjänar nog ingenting till att spela finkänslig gentemot djäfvulen.

— Jag tror aldrig, att Cronstedt bryter sitt gifna ord. Därtill har han troligtvis en för sträng uppfattning af sin så kallade heder, menade Vreit.

— Ja, olyckligtvis är det kanske så. Om det blott funnes någon, som kunde öfvertyga honom om, att hans heder egentligen ligger i ett alldeles motsatt handlingssätt. Men det finns ingen. Jägerhorn, den skurken och förrädaren, håller naturligtvis dagligen på att predika moral och heder för kommendanten. Hans är felet, alt det gått som det gått. Det är Fredrik Adolf Jägerhorns namn, som för evärldliga tider skulle vara afskydt och förbannadt. Men det blir Cronstedts. Om Jägerhorns förhållande till ryssarne vet man ju intet i landet, han är en underordnad officer, men Cronstedt bär ansvaret. Och bakom honom hans tokiga majestät.

Kapten von Schoultz sänkte hufvudet.

— Jag inser, att saken är hopplös, sade han. Cronstedt kommer nog att hålla sitt ord, och då inga linjeskepp visa sig — ty det är ju nu omöjligt — öfverläm-nas alltså det härliga Sveaborg, Finlands dyrbaraste klenod och starkaste värn, i morgon till ryssarne. Sic transit gloria ...

Under sönderskjutna fanor.— Ja, så går det nog, mumlade Vreit.

De båda vännerna tystnade och gingo en lång stund bredvid hvarandras sida, försjunkna i tankar, som alla kretsade kring fästningen och dess sorgliga öde.

Kapten von Schoultz hade en känsla af, att det var något, hvarom han för en stund sedan tänkt fråga sin vän, men nu erinrade han sig det icke längre. Det var en upplysning, som han väntat, men icke fått. Men hvad rörde den sig om?

Han grubblade.

— livad tänker du på? frågade Vreit, som märkte kamratens vånda.

— Jo, det var något... Ah, nu minns jag ... Ku-rirerna ...

— Kurirerna?

— Ja, hur har du egentligen fått reda på, att dessa kvarhållits af ryssarne, till dess det blef för sent för dem att hinna fram i rättan tid?

— Jaså det... Ja, det är en särskild historia.

— Låt höra!

— Du minns den där mademoiselle Lisette, om hvilken du en gång nämde, att hon förvridit hufvudet på den tappre stadskommendanten, öfverste Gutoffski.

— Ja, men hvad har hon med...?

— Just hon var det, som gaf själfva klafven till underrättelsen om kurirerna. Du minns kanske också, att den kvällen, när kosackerna kommo instormande i Helsingfors, och du pratade med Gutoffski, han äfven hade sin adjutant, löjtnant Föök, med sig.

— Ja, hvart har den gossen tagit vägen?

— Liksom den vackra fransyskan tänd t lidelsen hos Gutoffski, så tycktes hon ännu mera ha gjort det hos adjutanten. Denne lär ha blifvit nästan sjuk af längtan efter flickan och af sorg att icke längre kunna få träffa henne. Till slut blef han förrädare för mamsellens skull.

— Hvad säger du!

— Sant. Pojken gick till Jägerhorn och försvor sigtill hans och ryssarnes parti. Och Jägerhorn använde honom,

skickade honom med hemliga bref och rapporter till ryssarne i Helsingfors. Löjtnanten fick träffa sin sköna och hade förmodligen mycket angenämt, till dess han en dag .. .

— Men kurirerna?

— Vänta!... Till dess han en dag öfverraskade den söta mademoiselle Lisette, i knät på en grofvuxen kosackofficer. Resten kan du tänka dig.

— Nej, icke säkert. Den dumme löjtnanten ryckte väl på axlarne åt sin lättrogenhet, svor en pers öfver falska jäntor och tog sig en duktig grogg, svarade den kallblodige kapten von Schoultz.

— Tror du?

— Ja, hvad vet jag.

— Ingalunda. Då känner du icke en förälskad toks väg till och från ena pigo. Unge löjtnant Adam Ludvig Föök lär ha blifvit alldeles ifrån sig, troligtvis spritt galen i ett ögonblick.

— Hvad gjorde han då?

— Han sköt ned kosacken genast, utan resonne-mang, medan flickan ännu satt i knät hos honom, och sedan sökte han skjuta henne. Den beskedlige Fööken var komplett rasande.

— Nå, lyckades det? frågade kapten von Schoultz likgiltigt.

— Nej, Fööken bommade och fransyskan kom undan ut i korridoren. Emellertid hade skotten tillkallat flere ryska officerare, som bodde på samma ställe. Ännu ett skott lär den unge löjtnanten afskjutit mot flickan. Det träffade i stället en ryss. Officerarne voro icke sena att besvara elden. Fööken fick ett halftjog kulor i bröstet och stupade. Och i fransyskans rum låg kosacken döende. Så slutade den tragedien.

— Och allt detta för en liten lättsinnig jäntas skull, sade kapten von Schoultz och ryckte föraktfullt på axlarne.— .7a, det är verkligen rätt starkt.

— Men kurirerna? inföll kapten von Sclioultz. Det var ju om kurirerna, du skulle tala, och hur du fått veta, att de blifvit kvarhållna öfver tiden.

— Ja, det var så sant. Jo, sedan mademoiselle lugnat sig, kände hon ånger öfver att ha varit den tämligen skyldiga anledningen till den unge svenske löjtnantens död. Hon lär visst för öfrigt ha sålt honom till ryssarne för två tusen rubel.

— Utmärkt!

. . . Afven detta ångrade hon troligtvis. Och för att i någon mån godtgöra sin skuld, omtalade hon för en svensk officer — unge Reuter, den stackars Adam Ludvigs kamrat, när han var öfver för att hämta vännens lik — för honom berättade hon utförligt historien om kurirerna. Jag har sedan haft den från hans mun. Den är drastisk nog och icke utan en viss humor midt i eländet. Om det roar dig, kan jag nämna något härom.

— Det intresserar mig verkligen att få veta allt, om hur ryssarne lurat kommendanten. Det kan för öfrigt hjälpa till att skingra våra hopplösa tankar på fästningen, svarade kapten von Sclioultz.

Och medan solen sjönk där ute i hafvet, gjorde de två vännerna ännu en rond kring Vargös vallar, och Fabian Vreit berättade några episoder från de två ku-rirernas tragikomiska drama.

Kapten von Schoultz blickade icke längre längtans-fullt ut mot hafvet. Han hoppades ingenting. Han visste, att allt var slut. Cronstedt skulle nog hålla sitt ord till de ljugande ryssarne. I morgon kväll var Sveaborg icke längre svenskt. Det var troligtvis sista aftonen, han gjorde en rond kring vallarne Men hvad tjänade det att sörja öfver det, som var oåterkalleligen slut. I stället sökte han intressera sig för hvad kamraten berättade om kurirerna.

— Bång hette den ene, Lans den andre, två sergeanter vid artilleriet, som kommendanten genast efterstilleståndets ingående afsände med rapporter till Stockholm.

Glada öfver att få afbryta fästningstjänstens enformighet med en långridt, trafvade de en morgon öfver isen in till Helsingfors och där — fastnade de.

Ryske generalen visste om deras afsändande och han hade vidtagit anstalter för deras värdiga mottagande.

Det var sergeanternas afsikt att göra några uppköp i staden, ekipera sig och proviantera för den långa färden, och generalen hade beordrat några underofficerare att vara dem till hjälp — så att säga utgöra deras heders-adjutanter — samt hemligen uppmanat männen att festa om duktigt med dem och framför allt icke släppa dem i väg. Helst ge dem ett dundrande rus, som kunde räcka några dagar.

Hade de ryska underhuggarne någonsin beordrats till en så angenäm tjänstgöring som denna? Med ett bredt llin öfver sina skäggiga läppar mottogo de generalens order och sade sig skola göra sitt bästa. Generalen lär denna gång verkligen varit öfvertygad därom.

Sergeanterna kommo. Ögonblickligen slöto sig en grupp underofficerare till dem och mottogo dem som sina käraste bröder. De visade dem de bästa butikerna, lånade dem persedlar ur eget förråd, omhuldade dem på alla sätt och blötte naturligtvis vänskapstjänsterna i åtskilliga våtvaror.

På eftermiddagen ville kurirerna afresa, men rys-sarne ansatte dem med inbjudning till en trefligare afskedsmåltid. Och sergeanterna gingo i fällan.

Det blef ett dundrande kalas. Nu var det icke värdt att knussla hvarken på mat eller dryck, då höga befälet bekostade och icke såg något bättre, än att de allesamman, särskildt de svenska gästerna, blefvo så fulla som möjligt.

Och fulla vardt man. Troligtvis blandade ryssarne något sattyg i svenskarnes glas, ty innan festens slut voro de starka karlarne alldeles redlösa.Det var att bära in dem i ett rum, låsa till dörren och låta dem sofva.

Dagen därpå voro de så sjuka, att de omöjligt kunde bege sig af. Men törst väcker törst. Och de våldsamma kopparslagare, sergeanterne erhållit, väckte hos deras torra gommar längtan efter öl. Och öl fingo de, och konjak och brännvin med . . .

— Det var ett förfärligt drickande, mumlade kapten von Schoullz.

... Så var meningen också. En hel vecka fortfor ruset och både svenskarne och deras »liedersadjutanler» gingo omkring på Helsingfors gator som ett spektakel för Gud och människor — till stor afund för de andra ryska underhuggarne, som icke haft turen att bli utsedda till »adjutanter».

Men slutligen under några timmars mellanslag mellan suparne, nyktrade de båda sergeanterna så pass till, att de fingo samvetsförebråelser och beslölo sig för att genast resa.

De delgåfvo sina värdar delta beslut, tackade för välfägnaden och gjorde sig i ordning.

Ryssarne protesterade. Icke skulle de kära bröderna redan resa. Så brådt var det väl ej?... Jo men var det så ... Åh, stanna en enda dag till, bara en endaste dag!... Nej, nu skulle de resa, på ögonblicket.

De ryska underofficerarne försökte hindra med våld. Men då hlefvo sergeanterna ursinniga, drogo värjorna och sade sig skola sticka ned enhvar, som gjorde ett försök att kvarhålla dem.

Nu måste tydligen kraftigare medel tillgripas, ty minst ännu en vecka måste svenskarne stanna i Helsingfors, om de skulle förhindras alt nå fram till Stockholm i tid.

Generalen underrättades om, att nu var det slut med underofficerarnes tjusningsförmåga. Ilan måste hitta på något annat medel.

Och han hittade på.För det första lät han kalla de två sergeanterna till sig, och när de inställde sig, meddelade han dem, att han önskade medsända några bref till svenske kungen. Men brefven voro ännu icke skrifna. De måste därför vänta till morgonen därpå.

Sergeanterna blefvo naturligtvis ytterligt smickrade öfver detta storartade förtroendeuppdrag och glömde sitt

beslut att oförtöfvadt bege sig af.

På kvällen arrangerades en liten tillställning af officerarne — svenskarne hade tydligen nu stigit i graderna — åter blef det mat och mycket dryckjom, och hur ryssarne manipulerade, fingo de de båda svenskarne redlösa innan festens slut.

Dagen därpå hade de dock återfått så mycket förnuft, att de inställde sig, betydligt dufna och illamående, hos generalen och anhöllo att få de omnämnda brefven, emedan de nu nödvändigt måste bege sig af.

— Brefven! utbrast generalen, som om han aldrig hört talas om några sådana.

— Ja, de som ers excellens ämnade tillsända svenske kungen.

— Jaså dem!... Ack, jag har ju ännu icke hunnit skrifva dem. Men tills i morgon ska de vara färdiga ...

På detta sätt uppehöllos sergeanterna dag från dag. Men till slut beslöto de att resa utan generalens bref. Troligtvis hade de ingen riktig föreställning om, hur lång tid det måste ta för dem att färdas till Stockholm, annars skulle de väl trots alla öfvertalningar försökt smyga sig undan.

Men nu var åter deras beslut fattadt. Ryssarne märkte, att det denna gången var det bleka allvaret.

Alla inbjudningar till dryckeslag afslogo de bestämdt, och började i stället att ifrigt syssla med sin utrustning.

Men de fingo ännu icke resa. De måste än några dagar hållas kvar, sak samma på hvad sätt.

En officer hviskade något i örat på en af »heders-adjutanterna».Denne nickade god mening.

Allt var färdigt, sergeanterna utrustade, hästarna framledda.

Då närmade sig »hedersadjutanten» dem.

— Ett enda glas innan ni nu ge er i väg. Jag vet ett trefligt ställe alldeles i närheten, där vi kunna tömma en afskedsbägare.

De båda svenskarne tyckte sig af artighet icke kunna afslå. »Adjutanten» och ett par andra af ryssarne gick före, sergeanterna följde efter.

— Här är det, sade han och pekade på en öppen dörr. Gästerna först. Var så god och stig på.

Och med en inbjudande gest pekade han på ingången.

Sergeanterna klefvo på. Ögonblicket efter slogs dörren igen och låstes. De hade hamnat i finkan.

Bakom de gallerförsedda fönstren syntes deras ursinniga anleten. Men utanför stodo de ryska underofficerarne och gapskrattade.

Och där fingo Cronstedts kurirer stanna ännu en vecka. Visserligen ledo de ingen nöd utan välplägades på alla sätt, men ut och bort kommo de icke, förrän det var för sent att i tid hinna fram till Stockholm.

Och under tiden gingo vi här på fästningen och räknade dagarne, då de båda kurirerna borde ha an-ländt till Sverige. Och redan räknade vi tiden, när flottan skulle kunna hinna hit till undsättning.

Troligtvis ha kurirerna ännu icke i denna dag nått fram till Stockholm. Så den saken är klar.

Vreit tystnade.

— Likt ryssarne! mumlade kapten von Schoultz. Ljugit och bedragit ha de gjort i all sin dag. Sannerligen att Cronstedt skulle behöfva hålla sitt en gång gifna ord till slika. Men förmodligen gör han det.

Vreit nickade.

— Troligtvis. Lika mycket af missriktad hederskänsla som af feghet och dumhet.Bakom de gallerförsedda fönstren syntes deras ursinniga anleten.De hade på sin rond kommit till öns sydligaste bastion. Här stannade de och stodo en stund tysta och sågo ut öfver det mörknande hafvet. Nattbrisen kom. In mot land skrek en fågel.

Högt uppe på det djupblå himlahvalfvet strålade Jupiter. Rundt omkring dem lågo fästningsverken mörka, tysta, liksom sofvande.

— I morgon klockan 12 alltså, yttrade Vreit med en suck.

— I morgon klockan 12, upprepade kapten von Schoultz.

De gåfvo hvarandra ett varmt handslag och gingo sedan hvar och en hem till sig.

När kapten von Schoultz passerade Paradplatsen, där Cronstedt bodde, såg han, att det lyste i dennes arbetsrum. Han tyckte sig skymta en skugga bakom fönstret, en skugga, som strök fram och tillbaka på golfvet.

— Hvad tänker den mannen på? Sannerligen jag för allt guld i världen skulle vilja vara i hans kläder i morgon klockan 12, då han öfverlämnar fästningen till fienden, mumlade kapten von Schoultz, medan han långsamt gick hem till sin bostad.

* *

*

Regementet stod uppställdt på Paradplatsen. Kompanierna på led, officerarne framför fronten. Främst chefen, öfversten, till häst.

Några officerare kommo gående fram mot leden. Det var kommendanten, amiral Cronstedt, följd af Jä-gerhorn, samt adjutanterna.

I den lilla fästningskyrkan slog klockan tolf slag. Regementet skulle aftackas för alt sedan marschera till Helsingfors och gifva sig fånget. Det var sista gången dess soldater och officerare befunno sig inom Sveaborgs murar. Sista gången de sågo den blågula flaggan svaja från dess vallar.Det var icke någon käck och dådlysten trupp kommendanten hade framför sig. Soldaterna stodo mulna, buttra, officerarne med en viss högdragen kärfhet öfver sina anleten.

Många af de senare blickade kommendanten med ohöljdt förakt och trots rakt i ansiktet. Pjäsen var ju slut, livad tjänade det då till att längre förställa sig. Efter denna så att säga afskedsseance voro de icke längre under amiral Cronstedls befäl, utan under ryskt kommando. De kunde därför utan risk våga med blick, min och hållning visa hvilken uppfattning, de hade om sin chef.

Men långt ifrån alla officerarne hyste sådana tankar och känslor. Många särskildt bland de äldre stodo där slöa, likgiltiga, trötta af det enformiga fästningslifvet. Hos andra visade sig tydligt, att de voro nöjda med hvad som händt, och belåtna att få Ijäna under rys-sarne. Hela landet var ju redan i dessas våld, hvad fanen tjänade det då till alt tjurhålla på Sveaborg!

Men af de officerare, hvilkas hjärtan voro fyllda af grämelse och förakt, var det högst få, som riktade delta mot den verkligt skyldige: Jägerhorn. Om dennes förhållande till amiral Cronstedt och till ryssarne, om den ödesdigra roll han spelat, var det endast några få som hade säker kännedom.

Nej, Cronstedt hade ansvaret och makten. Han bar också skulden till den nesan, alt en stor fästnings-besättning nu utan strid måste gifva sig fången.

Borta på högra flygeln stod kapten von Schoultz vid det kompani, som blifvit honom tilldeladt, och i närheten af honom löjtnant Fabian Vreit.

Då kommendanten med sin stab nalkades, utbytte de båda vännerna en betydelsefull blick. Vreit rynkade pannan och såg ursinnig ut, kapten von Schoultz nöjde sig med att föraktfullt höja ögonbrynen. Han hade varit med om för mycket, sett för mycket af feghet och okun-nighet för att någonting längre skulle göra intryck på honom.

Det var med en viss nyfikenhet, han iakttog kommendanten.

Denne kom tydligen för att aftacka regementet. Hvad ämnade han säga? Skulle han i ett längre anförande inför soldaterna klargöra de omständigheter, som ledt honom till detta steg och söka rättfärdiga sig? Eller skulle han

endast med några ord högdraget aftacka soldater och officerare?

Några sekunder stod amiral Cronstedt tyst och såg ut öfver regementet. Blicken var dyster, minen förnäm. Men trots att han under en mask af stelhet sökte dölja den sorg och de samvetskval, han i denna stund kände, kunde han det ej. Inför hela regementet stod han där som en skuldmedveten bi'ottsling.

Helt annorlunda förhöll sig öfverste Jägerhorn. Med stolt hållning, blicken skarp, säker och myndig min iakttog han soldater och officerare. Men icke heller han kunde trots sin självbehärskning dölja, hvad som rörde sig inom honom. I ögonens glans, i minspelet kring munnen lyste fram en glimt af glädje och triumf. Han hade nålt det mål, som han i åratal och särskildt under de senaste månaderna ifrigt arbetat för: Finlands frigörelse från Sverige och dess anslutning till Ryssland. Sveaborgs öfverlämnande ansåg han som det sista dånande hammarslaget i den ställning han rest.

— Kamrater! Officerare och soldater! började kommendanten.

... Förvisso kännen I de omständigheter, hvilka för några veckor sedan framtvingade vapenstilleståndet samt de villkor, som voro fästa därvid.

Jag hade hoppats, att dessa villkor icke skulle be-höft uppfyllas. Jag hade hoppats, att före den 3 maj isarne skulle vara borta, farvattnet öppet och den svenska undsättningseskadern inlupen i vår hamn.

Men ödet har varit oss ogunstigt. Ännu täcker isenfjärdarne och hafvet rundt omkring oss, fåfängt ha vi spejat bort mot den öppna randen i söder — inga segel ha synts, ingen flotta har kommit.

Det återstår mig endast då som man och som be-fälhafvare på denna post att hålla mitt gifna ord och nu till fienden öfverlämna fästningen.

Jag är öfvertygad om, att detta under de omständigheter, som nu förefinnas, är det bästa som ske kan, det bästa både för landet, för dess invånare och för eder självfva.

Bland leden började ett sakta mummel höras. Det var som om manskapet ville opponera sig mot kommendantens ord, som om de icke satte tro till, hvad han sade.

Det blänkte till i Jägerhorns hårda ögon och han vände häftigt på hufvudet. Blicken sköt som en eldstråle utmed leden för att tysta de fräcka.

Afven många bland officerarne hade vändt sig om och hväste några maningsord till sina troppar.

Men kapten von Schoultz stod orörlig. Trots att han bakom sig hörde soldaternas mummel, rörde han sig ej. Och öfver hans läppar drog ett stilla leende.

Ett ögonblick syntes Cronstedt något generad. Så blef minen ännu mera högdragen och stel. Han fortsatte :

... Efter hvad som kommit till min kännedom befinner sig hela landet i fiendens våld. Ett fortsatt försvar af fästningen skulle därför vara gagnlöst, äfven om det vore möjligt, hvilket det dock icke är, vi...

Åter hördes mumlet bland soldaterna.

Nu kunde Jägerhorn icke längre behärska sig.

— Tyst, när kommendanten talar! röt han till soldaterna.

Och de flesta af kaptenerna och löjtnanterna upprepade som ett eko:

— Tyst!... Tyst!

... Ett försvar af fästningen är icke längre möjligt,fortsatte Cronstedt, därtill sakna vi tillräckligt både ammunition och proviant. Hade regeringen visat oss någon omtanke och afsändt flottan i tid till undsättning, skulle förhållandena gestaltat sig annorlunda. Men som det nu är återstår mig ingenting annat än att öfverlämna fästningen till fienden.

Tro mig, kamrater, när jag säger eder, att detta är det bästa som kan ske. Ett fortsatt, hårdnackadt försvar till sista

man, till sista brödbit, skulle för visso ej kunna rädda fästningen, men säkert onödigtvis uppreta och förbittra kejsaren, som nu tycks vara besjälad af de bästa känslor gent emot Finlands olyckliga folk.

Nu kommer han troligtvis att behandla landet väl och invånarne skonsamt, men i motsatt fall, om Sveaborg fortsatt sitt fåfänga motstånd, torde hans vrede gått ut öfver hela landet. Hans trupper skola härja sock-narne, männen dödas, kvinnorna misshandlas, hungersnöd och jämmer råda — allt detta kunna vi nu undvika genom en enkel sak, som i alla fall en gång måste ske. Tro mig, kamrater, det är det bästa som sker, när jag i dag öfverlämnar fästningen till kejsaren och ryssarne. ..

Han gjorde ett kort uppehåll.

— Det var mig en hund till att ljuga! tänkte kapten von Schoultz, där han stod framför sitt kompani och af harm och otålighet tuggade på mustascherna. — Det var alldeles betydligt hvad han ljuger! Knappast en enda synpunkt är riktig och sann. Men det förstår han icke. Han tror tydligen fullt och fast på hvad han säger. Förmodligen är han en ärlig man, som menar väl och handlar på god tro. Men inskränkt är han och inte precis så öfverdådigt modig, det är säkert. Jäger-horn däremot är hvarken inskränkt eller feg. Energisk. djärf, klart hufvud, fint omdöme . . . Men en skurk är han, en ärans skurk .. .

... Innan vi nu skiljas, kamrater — fortsatte kom-meneanten — och se hvarandra troligtvis för sista gån-gen, vill jag tacka er för den tid vi kämpat här tillsammans och ni stått under mitt befäl. Jag vill tacka eder alla för den villighet, hvarmed ni utfört era åligganden, och den aktning och det förtroende ni hyst till mig.

Tack, kamrater, och farväl!

Han gjorde en gest till afsked.

Regementsöfversten ropade:

— Lefve kommendanten, amiral Cronstedt!

Några matta hurrarop följde.

Cronstedt vinkade åt Jägerhorn, gjorde helt om och aflägsnade sig.

Från bataljonerna hördes kommandorop:

— Gif akt! Höger om . .. marsch!

Och med raska steg satte sig regementet i gång, marscherade ut genom porten och ned på isen.

På Vargskär vid Gustafssvärd stod ett annat regemente uppställt. Cronstedt begaf sig ditåt för att äfven där aftacka truppen.

Men då han närmade sig porten, stannade han tvekande. Han gjoxde en grimas som af obehag.

Så vände han sig otåligt till Jägerhorn:

— Öfversten får aftacka de öfriga trupperna.

— Som kommendanten befaller, svarade Jägerhorn.

Cronstedt nickade. Trött vände han om och gick

mörk och dyster tillbaka till sin bostad.

* *

*

Vid fästningsporten stodo två soldater på post och skyldrade gevär, då regementet marscherade förbi.

Allvarsamma, buttra, med finsk envishet och tröghet tecknade i sina väderbitna ansikten stodo de där. Men det ryckte kring mungiporna och under buskiga ögonbryn lurade blicken vek och sorgsen på kamraterna, som nu för alltid tågade ut ur fästningen.

Isen var pipig och porös men ännu tämligen tjock. Dock var det icke utan en viss ängslan som officerarneiakttogo den. På ömse sidor om den upptrampade och därför fastare gångvägen syntes hål vid hål. Och när nu soldaterna med tämligen långa afstånd mellan ro-tarne marscherade öfver isfältet skvätte vattnet upp ur hålen vid hvarje steg. En och annan mera tungfotad finnpojke råkade ibland till och med köra hela foten genom den lösa isen.

Nedanför stranden framför Helsingfors syntes en trupplinje, infanteri och kavalleri. Det var ryssarne, till hvilka man skulle öfverlämna sig som krigsfångar.

Unge löjtnant Reuter, som aldrig kunde ta något riktigt på allvar och för hvilken det heligaste, han visste — efter hvad han själf sade — var ett glas gammal Bourgogne och en ung kvinnokyss, vände sig till kamraten och hviskade, i det han pekade ut öfver isfältet: Tåget öfver Bält!

Kapten von Schoultz ryckte till och sände unge Reuter en ursinnig blick, hvilken likväl icke gjorde mer effekt än en skopa vatten på en gås.

Tåget öfver Bält!.. . Hur kunde man komma på en sådan tanke i detta ögonblick?

Men kaptenen måste likväl erkänna, att det låg något i den unge löjtnantens dumma uttryck. Situationen påminde verkligen om tåget öfver Bält: Det vida isfältet, delvis täckt af vatten, de i spridd ordning marscherande kompanierna, fienden, som till häst och fot väntade nedanför stranden. Detta allt sammanstämde med tåget öfver Bält. .. Och dock hur olika!

Och medan kapten von Schoultz, stram och kärf, marscherade bredvid sin trupp med det målet för ögonen att inom några minuter gifva sig fången, drogs hans tankar ett hundra femtio år tillbaka i tiden till Karl X Gustafs segertåg och hans djärfva marscher öfver isarne mot den danska hufvudstaden. Hur var det möjligt, att svenska och finska krigare,- att hela släktet på så kort tid kunnat till den grad förändras?Hvilken annan tid och hvilka andra män! En kung, som visste hvad han ville, och ville djärft, alltför djärft till och med, ett klart hufvud, ett hett temperament, ett geni... Kring honom generaler och rådsherrar, dådkraftiga, modiga, säkra, stolta män, och under dem officerare och soldater med stål i viljan och näfvarne, mod i hlickarne, trots och käckhet in i döden ...

Och nu, anno 1808, dessa chefer: en Cronstedt, en Klingspor, dessa förrädare: Jägerhorn, Sprengtporten, Klick ... officerare, som major Gripenberg, förre kommendanten på Svartholm, och Gutolfski, förre kommendanten i Helsingfors, och många andra af samma jämmerliga skrot... Och dessa soldater, håglösa, liknöjda, lata... Hur kunde Sveriges och Finlands folk till den grad förändra sig på hundrafemtio år!... Och som en lämplig kulmen på eländet kungen, detta högfärds-galna, inbilska, dumma, trekvartstokiga majestät... Tåget öfver Bält!... Ja, hade en man af Karl Gustafs snille och mod varit kung i Sverige nu och Sveaborg haft till kommendant en man som Erik Dahlberg... icke hade då fästningen blifvit öfverlämnad, icke kriget skötts så illa, icke landet tillspillogifvits. Ej heller hade man då måst lida den nesan att beskedligt, med svan-sarne mellan benen och slokande hufvuden, marschera fram mot fienden för att.. . sänka fanor och vapen och gifva sig fångna ...

Men nu var det skedt. Ingenting att göra däråt, endast böja sig under ödet och förbanna dem, som genom sitt förräderi och sin feghet fört sakerna dithän.

Och med mörk blick och bittert trots öfver sitt skarpskurna anlete förde kapten von Schoultz sitt kompani fram mot den väntande fienden.

Nu kunde han tydligt urskilja hvarje man af rys-sarne, som voro uppställda i parad: infanteriets långa kappor, de snedt öfver brösten spända lifremmarne, de höga tschakåerna med sina ståndare. På högra flygeln Under sönderskjutna fanor. 25höll en skvadron kosacker. Deras långa pikar afteck-nade sig som fina nålar mot den klarblå luften.

Med förvåning iakttogo de finska officerarne att den ryska linien endast utgjordes af en sju, kanske åtta hundra man. Själfva voro de något öfver tusen man starka. De skulle alltså sträcka vapen och gifva sig fångna åt en i styrka underlägsen trupp. Äfven den skymfen måste de alltså lida. De visste icke, att det var särskildt af-taladt mellan ryske generalen och Cronstedt, att hela Sveaborgs besättning icke skulle på en gång få uttåga ur

fästningen utan endast i smärre afdelningar. Rys-sarne, hvilka krigsbruket föreskref, alt de skulle vara klädda i parad, hade nämligen icke persedlar mera än till 800 man, och de vågade icke låta hela fästningens besättning, 7,000 man, samtidigt nedlägga vapen inför 800 ryssar. Hvem vet hvad som då kunde inträffa. Det behöfdes sannolikt icke mer än en gnista i den kolande glöd af förbittring, grämelse och förtviflan, som rasade i finnarnes hjärtan, för att en häftig eld skulle flamma upp och med sin låga svepa om och förgöra den lilla ryska styrkan.

Det kunde då komma till strid, ryssarne bli slagna och drifna på flykten, de finska regementena kanske tågade, väckta till hopp och mod, tillhaka till fästningen, stängde portarne, tände luntorna och beredde sig att till det yttersta försvara den.

Och att ryssarne icke med stormoing kunde taga Sveaborg, det hade den ryske generalen alldeles klart för sig.

Efter ett par veckor kanske den svenska eskadern hunnit anlända till undsättning. Fästningens eröfrande hade blifvit en omöjlighet, det dyrbara smycke, hvarmed generalen tänkt pryda sin kejsares krona, skulle gått honom ur händerna.

Hvad skulle kejsaren säga därom? Hurudan skulle sedan generalens karriär blifva? Nej, bäst att vara försiktig. Därför var det som ett finskt regemente på öfver1,000 man marscherade fram mot 800 ryssar för att nedlägga vapen och gifva sig fångna.

När finnarne kommit på en hundra stegs afstånd från ryssarne, kommenderades halt och formering på linie.

De båda afdelningarne stodo midt emot hvarandra tysta. Långsamt och motvilligt kopplade de finska soldaterna sina gevär och hängde remtygen på dem.

Nu sänktes fanan ... fanan, som svajat framför regementet i så många strider... som fört det till seger på seger i Gustaf Adolfs, Karl X:s och Karl XII:s krig. Märken efter kulor syntes i dess duk, ena fliken var trasig, tläckad af blod och krutrök, men hur varmt och innerligt hade icke många generationers soldater fästat sina blickar vid dess nötta duk, hur mycken käckhet, hur mycket mod och hopp hade icke likt en sky strömmat ut från dess slitna fransar.

Nu sänktes fanan inför den ryska linien, inför dennas egen duk, som hölls stolt upprätt.

Öfversten, som stod framför sitt regementes front, tog några steg mot den ryske generalen. Hastigt skyndade denne med framsträckt hand honom till mötes. På den ryska sidan dånade trummorna och musiken spelade.

Då var det som om ett vågsvall af förtviflan brusat genom de finska leden.

I mångas ögon syntes tårar och snyftningar hördes. Flere af officerarne, bland dem kapten von Schoultz och löjtnant Fabian Vreit, satte värjklingan mot knät och bröto sönder vapnen hellre än att öfverlämna dem åt fienden.

Under tiden hade den ryske generalen hunnit fram till regementsöfversten. Han tryckte varmt hans hand — tacka för det! Han hade anledning nog därtill.

Under smattrande musik ryckte den ryska linien närmare. De finska officerarne presenterades för generalen och hela regementet gaf sig, som aftaladt var, fånget.Sedan marscherade båda regementena, först de vapenlösa finnarne, buttra och tysta, så ryssarne, in mot Helsingfors.

Musiken spelade och majsolen lyste blid från en högblå himmel. Och från rådhusets torn vajade muntert den ryska flaggan.

* *

*

Strax efter det finnarne marscherat ut genom fästningsporten på Vargö, inryckte under flygande fanor och full musik ett ryskt regemente från Skanslandet.

På delta sätt fortgick det under de två närmaste dagarne, den 4 och 5 maj. Finska regementen marscherade ut och

gåfvo sig fångna, ryska tågade in.

Under tiden uppstod storm, isen bröt upp och den sista truppen, Änkedrottningens lifregemente, måste i båtar öfverföras till Helsingfors. Trots sina instruktioner underlät kommendanten att uppbränna den eskader, som befanns innesluten af fästningen.

Sist af alla — siste man ombord på skeppet — lämnade amiral Cronstedt med sin familj fästningen.

Slupen roddes mot stranden oqh där mottogs den förre kommendanten af generallöjtnant Kamenski framför fronten af ett ryskt regemente, klädt i parad. Offi-cerarne hälsade med höjda värjor, soldaterna skyld-rade och tre hvirflar dånade på trummorna. Det var en hedersbevisning och ett mottagande, som annars endast brukade visas en furste eller en segrande fältherre.

Men från torgen och gatorna, där de svenska officerarne, beröfvade sina värjor, ströfvade omkring, åsågo dessa med harmfulla ögon denna sista glänsande scen ur den mörka Sveaborgstragedien.

— Trummorna dåna doft som vid en begrafning, sade löjtnant Vreit till kapten von Schoultz.

— Det är också en begrafning, svarade denne. Liket, som begrafves, är amiral Cronstedts goda namn som krigare och människa. Det lefver icke mera.— Du har rätt. Mannen är död och dömd.

Öfver stranden och det blå vattnet, där hvita isflak

summo, sågo de bort mot fästningen, där nu ett hundra ett kanonskott började dundra.

— Se, sade Vreit.

Kapten von Schoultz ryckte till. Öfver Sveaborgs gråa murar steg ryska flaggan mot en vårblå himmel.

Han vände sig långsamt om. Med böjdt hufvud gick han bort.KAP. XXVIII.

Kungens kurir.

... Den främmande ryttare, som ridit genom hela Finland dag och natt för att fortast möjligt bringa underrättelse om Sveaborgs fall, stod ännu kvar vid dörren då officerarne, som deltagit i festen, lämnade den för att bege sig till sina rum i Lumijoki by.

Öfverstar, majorer och kaptener passerade förbi, alla mulna, tysta, med sänkta hufvuden och mörka blickar.

Där kom den storvuxne öfverste von Essen, huf-vudet högre än de flesta. Det var som om den bittra nyheten fallit likt ett klubbslag öfver hans hjässa. Han gick lutad och tycktes med ett tag blifvit ett tiotal år äldre.

Där kom major von Törne med något af präst öfver sin släta haka och sin runda korpus. Till och med han tycktes nu ha förlorat hoppet att någonsin helt kunna återvinna Finland.

Där kom major Fihlén, liten, fyrkantig, arg och butter. Han hade icke längre någon lust att svänga sina korta ben i en fantastisk solodans. Efter honom gick hans gode vän och trätobroder, major von Fieandt. Pipan hade slocknat och underläppen hängde ned, pus-sig och tung. Så kom kapten von Konow, mörk som ett åskmoln en augustikväll, och efter honom hela skocken af kaptener.

Sist gingo kapten Dunder och Niklason.Då kapten Dunder passerade den främmande ryttaren, inbjöd han honom till sitt rum på en grogg och en pipa.

Främlingen nickade och följde. Unge löjtnant Ni-klason togs också med. Efter några minuter befann man sig sittande i kapten Dunders sotfa.

Medan nattens timmar gingo och rummet fylldes af rök från de bolmande piporna, förtalte främlingen om Sveaborg, om Cronstedt, Jägerhorn, öfverste Gutotf-ski, kapten von Schoultz, dem stackars Adam Ludvig Föök, mademoiselle Lisette, kosackofficeren Gloffski och om många andra. För de två åhörarne, som hade svårt att förstå, hur något sådant som Sveaborgs öfverläm-nande till fienden kunnat ske, gjorde han klart de omständigheter, hvilka ledt till fästningens fall: fegheten, okunnigheten, slöheten, förräderiet.

Redan hade himmelen ljusnat bortom Limingås ängar, då man ändtligen skildes för att söka hvila och sömn.

Men ännu en lång stund, sedan han lagt sig, låg kapten Dunder klarvaken och stirrade i taket.

En tanke, en plan hade kommit för honom. Den släppte honom icke. Han grubblade öfver, huru det skulle bli möjligt att kunna genomföra den.

Sannolikt komme fältmarskalken att en af de närmaste dagarne afsända en kurir till hans majestät med rapport om den förändrade ställning, hvari armén råkat genom Sveaborgs kapitulation, då nu undsättningsexpe-ditionerna, särskildt i följd af kommendant Cronstedts försummelse att uppbränna fästningseskadern, blifvit betydligt försvårade.

Alldeles säkert skulle en officer med en dylik rapport afsändas, och då troligtvis öfver Vasa eller Kristine-stad taga fartygslägenhet till Stockholm.

Vasa! Hur ofta hade icke kapten Dunder i tan-karne varit i denna stad, där hans kära bodde? Hvarje natt, då ljuset blifvit släckt, ilade hans själ dit. Hanság sin hustru, sin späda, fina, modiga hustru, barnen, syster Clara, den robusta, praktiska Clara, sitt hem med de ljusa björkmöblerna och de färgrandiga mattorna. Allt mera hade längtan kommit öfver honom nom, en längtan så stark, att han, särskildt under sådana dådlösa, långsamma veckor, som dessa senaste i Lumijoki by, knappast tyckte sig kunna härda ut.

Nu yppade sig en möjlighet att få återse dem för en dag, för några timmar, och kanske äfven en gång på återvägen.

Hvarför kunde icke lika gärna han som någon annan utses till kurir? Han visste, att både fältmarskalken och kungen vid sådana tillfällen satte värde på att få en ståtlig officer, och var det inte fråga- om annat, så i det fallet skulle han nog stå bi.

Han måste tala med Döbeln i morgon. Den lille öfversten, hvilken han visste satte mycket värde på sin blonde kapten-jätte, skulle hjälpa honom.

Och i glad förvissning härom somnade kapten Magnus Dunder och drömde om sitt hem, sin hustru och sina barn.

* *

*

Morgonen därpå spred sig i lägret ett rykte att under natten ännu en kurir anländt och denne med depescher från hans majestät.

Det var den första underrättelse från kungen som armén hittills erhållit under kriget.

— Nu gäller det fältmarskalken, tänkte flere af officerarne. Hans majestät är naturligtvis missnöjd med det långa och, som det visat sig, fullkomligt onödiga återtåget. Han har erhållit kännedom om att de senaste striderna och segrarne berott icke på hans excellens utan på männen under honom och j trots af excellensens önskan. Vid Ypperi och Viiret var det Döbeln, som uppehöll fienden och räddade armén, vid Siikajoki var det Adlercreutz, som i ett lyckligt infall band se-gern vid våra fanor, vid Revolaks var det grefve Cron-stedt, som genom sin envishet och sitt mod slog fienden och tillfångatog befälhafvaren och hans stab ... Hvad hade hans excellens gjort? Hållit arméen tillbaka och på allt sätt varit ett hinder. Icke minst nu senast. Sedan flera veckor låg man här i Lumijoki och Limingå byar, och ännu hade ingenting hörts af om framryck ning, trots att man slagit fienden och lätt skulle kunna drifva den undan. Det är klart att hans majestät är missnöjd. Det gäller fältmarskalken. Kanske får han sitt afsked som öfverbefälhafvare och Adlexxreutz i hans ställe blir utsedd till högste chef. Bravo!...

Så gingo de nudrande spörsmålen bland officerarne i lägret, medan de ifrigt och nyfiket väntade på att få veta, hvad depescherna från hans majestät kunde innehålla.

Frampå förmiddagen träffade major Fihlén öfverste von Essen, som kom från Döbeln.

— Nå-å? brummade major Fihlén och blängde förhoppningsfullt på den grofvuxne öfversten.

— Nå-å! upprepade von Essen.

Han förstod inte riktigt hvaråt majoren syftade.

— Depeschen? sade denne.

— Jaså, kuriren från hans majestät.

— Jahh!

— P-hm!

Och öfverste von Essen gjorde en grimas som om han råkat svälja det bittraste piller.

Så började han försmädligt småskratta.

— Var depeschens innehåll så kostligt? frågade major Fihlén förvånad.

— Ja, det var det verkligen.

— Hvarom handlade det då?

Öfverste von Essen lutade sig fram och såg major Fihlén rakt i ansiktet.

— Det var en generalorder från hans majestät — den första vi haft äran mottaga under kriget — ochden innehöll.. . föreskrifter om, huru artilleriofficerarne böra vara klädda... när de gå ... på bal.

— Hvaba!

Major Fihlén stirrade på öfverste von Essen. Han tycktes icke ha fullt förstått.

... huru artilleriofficerarne skola vara klädda, när de gå på bal... artilleriofficerarne ... på bal!.. . Hva fanken rör det oss?

— Ja, säj de', skrattade von Essen.

Major Fihlén kunde icke komma från sin förvåning.

— Ar det verkligen möjligt? mumlade han.

— Allt tycks vara möjligt, när det gäller hans nådigaste majestät Gustaf Adolf, utbrast von Essen med hetta. Här tågar armén i skarpaste köld och djup snö så långt norrut den kan komma. Finland tyckes för-loradt. Ryska trupper inneha hela området. Så förändras situationen genom ett par snabba segrar i ett tag. Fienden kastas tillbaka, vägen åt söder är fri... åter förändras ställningen genom det hårdaste olycks-slag: Sveaborg faller. Hvad är att göra? Hans majestät sänder sin trogna armé en generalorder. Med otålighet afvaktar man innehållet. Det kommer som ett slag för örat: huru artilleriofficerarne ska vara klädda, då de gå på bal. . . Här förekommer ingen annan dans än med kosacker och r5rska jägare. På bal, kantänka! ... Det ä' ju så man kan spy trasor!

Major Fihlén nickade. Det var just hans tanke om saken. Öfverste von Essen talade väl, kärft och uppriktigt, utan fraser.

— Skönt majestät, mumlade han.

— Ja, i sanning: skönt majestät!... Kungen är tokig, spritt galen. Stackars Finland ... och Sverige! ... och stackars Sveaborg!

... Majoren kan ju föra den intressanta nyheten vidare. Farväl! tillade von Essen och aflägsnade sig.

— Pfty . . . pfty! . ..

Major Fihlén stod en lång stund och spottade. Såtog han upp sin stora silfverdosa och stoppade näsan full med snus för att åtminstone något lugna sig och mildra vreden.

Han styrde stegen till det hus i byn, där officerarne brukade samlas vid måltiderna. Som han väntat, fann han åtskiiliga i rummet, och han delgaf dem den intressanta nyheten.

Unge Niklason, som hade föga respekt för någonting, brast i gapskratt.

— Ja, men detta är ju utmärkt! ropade han.

Major Fihlén, hvars tankegång just icke var den

vigaste, vände sig ursinnig mot honom.

— Hvaba? .. . Utmärkt?

— Ja, praktfullt... auserordentlich! skrattade Niklason. Ser majorn — återtog han med mera allvar — denna generalorder är ytterst intressant... detta grepp af hans majestät är just ett sådant där som med ens ger klafven till en människas karaktär. Annars är naturligtvis ordern både dum och löjlig. Men eftersom hans majestät — fältmarskalken måtte väl inte finnas här i närheten? — är till ytterlighet inbilsk, högfärds-galen och dum, kan naturligtvis hans handlingar icke vara annorlunda.

Major Fihlén nickade instämmande. Afven unge Niklason talade bra, tyckte han.

Stel, förnäm och med den mest stupida högtidlighet lägrad öfver sina regelbundna drag, vände sig löjtnant Elgstjerna mot Niklason.

— Jag anser ordern vara hvarken dum eller löjlig, sade han indignerad. Det är ju klart att sådana instruktioner, som huru officerare böra vara klädda på bal, äfven måste finnas. Men jag medger ...

— Du medger?

... att ordern afsändes i en något olämplig stund.

— Jaså, du medger det.

Niklason ställde sig bredbent framför honom ochsåg honom rakt i ögonen. Elgstjernas min blef ännu stelare och högtidligare.

— Ser du, lille bror, det är just därför som ordern är alldeles praktfullt dum och löjlig. Om du kan tänka så långt...

Och därmed vände han löjtnant Spinkelin ryggen.

Kapten Dunder hade också hört talas om den sällsamma generalordern. Den gjorde honom orolig. Kanske fältmarskalken efter mottagandet af en dylik depesch icke brydde sig om att skicka någon kurir till hans majestät?

Han måste höra sig för och beslöt att genast gå och tala med sin chef, öfverste von Döbeln.

Denne åhörde i början med tämligen butter min kapten Dunders önskan att komma i fråga vid valet af kurir till hans majestät, i synnerhet då kaptenen omnämnde sin innersta bevekelsegrund: längtan att återse hustrun, barnen, hemmet.

— Ja, hem längta vi väl litet hvar, särskildt under dessa fördömda, sysslolösa veckor, sade von Döbeln. Jag skulle själf ingenting ha emot att få komma ned till Helsingfors ett tag och återse mitt öfversteboställe Friggesby, min mamsell och pojken. Men det lär nog, gunås, inte gå för sig...

— Om öfversten misstycker, så.. . inföll kapten Dunder.

Han började känna sig generad öfver sin framställning. Här gingo troligtvis en mängd officerare och längtade liksom han. Hvarför skulle han visa sig mera egoistisk än de andra?

— Ånej, icke misstycker jag. Och kommer frågan på tal, kan kapten påräkna mitt förord, sade von Döbeln raskt. Men därmed är icke saken afgjord. Det är hans excellens som bestämmer. Och hvad jag har att säga, lär han

gunås så visst fråga föga efter. Men vi få se. Måhända yppar det sig någon möjlighet.

Med lättadt hjärta gick kapten Dunder därifrån.Kanske skulle han snart befinna sig på ridt hemåt, mot Vasa? Hej, hvad det då skulle gå undan!

Några dagar gingo. Kapten Dunder väntade och längtade. Om aftnarne brukade han sitta på förstugu-kvisten och se på soldaterna, som åto eller roade sig med allehanda lekar och upptåg.

Det var som på en exercisplats i djupaste fred. Den ljumma luften, de hlida, vackra majaftnarne bidrogo också till att ge det hela en fridfull stämning.

Andtligen hade våren hunnit hit upp till nordligaste Österbotten. Ännu låg snön kvar i skogarne, men på fälten hade den smält och åar och bäckar brusade lusteliga och strida ned mot hafvet.

Hvarje dag satte soldaterna midt under exercisen näsorna i vädret och kikade efter sträckande ilyttfågel: svan, vildgäss, tranor, lom och hela härskaran af vattenfåglar, som längtade att doppa sig i Lapplands svala sjöar.

Och sergeanter och löjtnanter skreko sig hesa:

— Gif... äkkt! Hva står I och gapar etter, era plattnosade grötmagar! Har I aldrig sitt en fågel förr? Nästa gång I kommer inför fienden, ställer I er väl att starrbliga i stället för att skjuta. Gif... äkkt!... Se till högger, era jäklar, och inte opp i himla.. .

Men nu var exercisen slut för dagen, och soldaterna och de nyutskrifna, oöfvade vargeringsmännen, som svettats och blifvit nerskällda hela dagen ute på fälten, sutto nu belåtna vid sina grötbunkar.

Sedan man ätit, började man slå käglor. På en träda mellan ett par åkerlappar hade man gjort i ordning några kägelbanor genom att ett tjugutal man åt gången ideligen gått fram och tillbaka och trampat till marken. Klot och käglor hade man snart svarfvat till i närmaste verktygsbod.

Spelet var synnerligen spännande. Som ingen deltagare trots det noggrannaste sikte och finurligaste kast på grund af markens ojämnheter och knagglor ens till-närmelsevis kunde beräkna, hvar klotet skulle gå in, blef hvarje kast föremål för den mest undrande nyfikenhet.

Slogs en »bataljon», skedde det oftast i rent misshugg.

Nu var det Matts kusks tur.

Med säker balans, lätt som om det tunga klotet varit en gummiboll, vägde han det i sin ofantliga hand. Så lade han hufvudet på sned, kikade och siktade. En gungande rörelse på öfverkroppen, några snabba steg framåt och klotet flög i väg öfver den hårdt tillstam-pade marken.

Matts kusk hade siktat väl och icke vinglat på handleden. Rakt mot »tysken» och »kungen» rullade klotet med stark fart. I andra ändan af banan stod Matts bredbent, säker, styf, och ju närmare klotet kom målet, dess högre sköt tobaksbussen upp under öfverläppen. Det var som om näsan rest på sig af pur triumf och Mattses anlete liknade en glad bulldoggs.

Men just som projektilen var endast några alnar från målet, låg där en knaggla i vägen. Det stora klotet tog ett litet kokett hopp åt sidan, slog in på en annan riktning, snuddade vid yttersta käglan, »änkan», och passerade förbi.

Bom!

— En så’n sabla.otur! skrek Matts kusk och val-kade ursinnig bussen.

— Du skulle inte va’tt så säker, ropade korpral OlagUs, som därefter skulle försöka sig.

— Håll klaffen! brummade Matts och gick åt sidan.

Nu trädde korpral Olagus fram på arenan.

Med en något skrytsam blick mätte han afståndet till käglorna, lyfte klotet, gjorde en kraftig spurt och slungade

projektilen.

Men han måtte ha tagit i litet för hårdt och icke varit säker på hand, ty klotet fick en betänklig snedrullning och tycktes vilja vika af från den raka kursen.Rakt mot »tysken» rullade klotet...Framåtlutad, stödjande händerna på knäna, med gapande mun och vidöppna ögon stirrade korpral Ola-gus på klotet. Tungan sköt ut ur munnen på honom, och ju mera klotet drog sig åt vänster, dess mera vred korpralen under en våldsam grimas tungan åt höger liksom för att draga klotet rätt. Samtidigt lutade han hufvudet på sned och kikade, så att ögonen kröpo ut ur hufvudet.

Men det stora, tunga klotet gick alltjämt på sned

Då vindade korpralen med ögonen, samtidigt med att tungspetsen vreds ännu mera åt höger.

Bakom honom stod Matts kusk med ett hånfullt leende öfver sina tobaksdränkta läppar. På förstukvisten satt kapten Dunder och iakttog med verkligt intresse spelet. Hela klungan af soldater stirrade på det rullande klotet.

Då tornade det mot en upphöjning i marken och genast fick det en annan riktning.

— A-h-h!...

Rakt mot »tysken» rullade klotet. Korpral Olagus tungspets pekade rätt ut, och han gapade som om han ämnat svälja både klot och käglor.

Pang!

Midt i högen träffade det. »Tysken» och »kungen» föllo, käglorna omkring honom raglade som fulla sjömän, hela spelet föll... Hurrah!... Bataljon!

Från soldaternas hop stego dånande hurrarop mot den vårblå himmelen.

— Hurrah! Hurrah!... Bataljon!

I känslan af sin glädje och triumf tedde sig korpral Olagus som om han plötsligt blifvit från vettet. Han slog sig på knäna och skrattade och hoppade rundt som en kråka.

De andra soldaterna skrattade, så att munnarne lyste röda från den ena örsnibben till den andra. På förstukvisten satt kapten Dunder och log. Han hadeglömt sin längtan och sin förhoppning vid åsynen af manskapets barnsliga glädje.

Den lille spinkige löjtnant Elgstjerna kom fram mot honom med snabba steg.

Chefen önskar tala med kapten.

Kapten Dunder ryckte till.

— Nu genast?

— Ja.

Kapten Dunder reste sig. Hans sinne fylldes af en glad känsla. Kanske gällde det rapporterna till hans majestät? Kanske hade han blifvit utsedd?

— Är öfversten hemma i sin bostad? frågade han.

— Ja.

Han lade från sig pipan, knäppte till uniformsrocken och skyndade bort.

Bakom sig hörde han soldaternas skrattsalfvor. Bort i skogsdungen guckade en orre.

— Tänk om det blir resa af i morgon bittida, mumlade kaptenen, medan han med hastiga steg närmade sig det hus, där Döbeln tagit in.

— Jag har en glad nyhet att meddela kapten, yttrade denne raskt, då kapten Dunder trädde in i det låga rummet.

— Ah!

En lättnadens suck undföll kaptenen. Det gällde alltså kurirridten. Saken hade lyckats.

— Kapten är utsedd att begifva sig till Stockholm med bref från fältmarskalken till hans majestät. Ni får taga sjöledes från Vasa eller någon annan stad. Tidigt i morgon skall ni vara i väg. Brefven och orderna skola afhämtas hos hans excellens i kväll.

— Tack, öfverste! var det enda kaptenen förmådde säga.

— Åh, tacka icke mig. Jag har föga del i utgången, svarade von Döbeln kärft. Det är öfverste Adler-creutz, som styrt om det. Som jag nämde för kapten,

TJnder sönderskjutna fanor. 26ansåg jag det ingenting tjäna till, att jag själf vände mig till fältmarskalken. Jag är, gunås, ingen vidare goute-rad person hos hans excellens. Han ser nog helst, att han så litet som möjligt kommer i direkt beröring med mig. Jag tror till och med att han är liksom litet rädd för mig.

Döbeln log och det kom en satirisk blink i hans gråblå ögon.

... Det är nog mitt kärfva sätt och bestämda vidhållande, af hvad jag anser riktigt, som hans excellens finner obehagligt och stör hans goda matsmältning... Jag vände mig därför till öfverste Adlercreutz och nämde några ord om er. Tack vare honom har ni blifvit utsedd och nu har ni att genast begifva er till hans excellens.

— Jag får ännu en gång tacka öfversten för vänligheten att tänka på mig. Jag tror, att jag skall uträtta uppdraget på bästa vis, svarade kapten Dunder och lämnade rummet för att inställa sig hos fältmarskalken.

Af denne mottog han bref och depescher samt många förmaningar att akta sig för att falla i fiendens händer.

— Bäst är, sade fältmarskalken, att kapten till att börja med beger sig rakt söderut och undviker kustlinjen, som ryssarne hålla besatt. Men trakterna kring Frantsila och Pulkila torde nu vara rensade från fiender och ännu har knappast några förstärkningar hunnit anlända till ryssarne. Sedan styr ni kursen nedåt Dunkars och Perrho och därifrån till Vasa.

— Jag har äfven tänkt mig den vägen, svarade kapten Dunder. För öfrigt komma jag och min betjänt att förkläda oss till kosacker och jag tror nog att vi skola undgå ryssarne.

— En förklädnad torde vara nödvändig... Och Gud vare med er!

Hans extellens vinkade med sin fethvita hand och kapten Dunder aflägsnade sig.Hemkommen stack han ut hufvudet genom fönstret och började ropa, så det ekade kring stugknutarne:

Jonas!... Jonas!

Ändtligen kom hans kalfaktor, en senig, mager soldatpojke på några och tjugu år, tystlåten och lugn, fram-luffande bakom Lotta Svärds tält, där han haft enljuflig kaffestund med flickorna, medan Lotta själf var borta.

— Jonas!

— Ja, kapten.

— Skynda dig!

— Jag kommer ju allt hvad jag hinner, brummade Jonas och lyfte litet hastigare på benen.

— I morgon resa vi hem till Sverige.

— Hä!

Jonas stannade i loppet och gapade af förvåning.

— Till Sverige!...

— Ja, som du hör. Nu ska du genast hjälpa mig att packa.

Och därmed började den lycklige kapten Dunder ifrigt röra i sina kistor och kappsäckar för att rusta sig till den långa färden.KAP. XXIX.

Den morske underlöjtnanten.

På de mojiga, vårblöta vägarne bortom Frantsila söderut red en kosackofficer, åtföljd af sin betjänt.

Det var kapten Dunder och Jonas.

Alltsedan striden vid Siikajoki hade soldaten vid Björneborgs regementes tredje bataljon, Jonas Trygg, varit anställd i kapten Dunders personliga tjänst. Den förre kalfaktorn hade kaptenen måst afskeda, icke därför att han drack, ljög eller var oärlig, utan emedan han var till ytterlighet slarfvig och lat. Icke en sak blef ordentligt gjord, icke ett uppdrag uträttades snabbt och säkert. Dessutom var mannen osnygg. Intet sinne för renlighet, för ordning och precision, och därtill en komplett okunnighet i den enklaste matlagning.

I början hade denne kalfaktor intresserat kaptenen. Det var rent af ett studium att iakttaga det ytterligt hafsiga och tanklösa sätt, hvarpå denne grofväxte, starke bondpojke skötte sin tjänst. Det föreföll som om det för honom varit absolut omöjligt att någonsin göra en sak med ordning och noggrannhet. Gällde det göra i ordning en bädd, elda i en spis, borsta ett par stöflar, att koka upp litet mjölk, kunde kaptenen vara säker på att saken skulle misslyckas. Bädden blef tillknölad, spjället glömdes stängdt, på stöflarne satt vägsmutsen kvar, mjölkpannan gjordes ej ren. Och lika dålig betjänt, lika dålig soldat var mannen.

Först svor kaptenen och rappade karlen, så log han ett medömkans leende öfver eländet.— Min käre Anders, brukade kaptenen säga, du är född till piga, en slarfvig, hafsig, tanklös piga. Som sådan skulle du varit typisk. Men till soldat och betjänt duger du ej ett jota.

Och så fick Anders sitt afsked.

Några veckor var kapten Dunder utan betjänt. Otrefligt och besvärligt för honom, som i sitt hem, om-gifven af hustru, syster och tjänarinnor, var van att finna allt, som rörde hans personliga behof, väl ord-nadt.

Men han drog sig för att antaga någon ny kalfaktor. De äro väl lika dana allesammans, lika osnygga och omöjliga i hvad som gäller personlig trefnad och ordning, tänkte han och sneglade på de ruggiga, godmodiga soldatpojkarne. I fält, i strid, voro de med sin sega envishet och lugna trots utmärkta, men i rum kunde man ju icke ha dem.

Så gingo återtågets veckor, tills striden stod en kväll kring Siikajokis stränder.

Det var under den brydsamma reträtten genom skogen i början af slaget, då kompaniet höll på att bli af-skuret från regementet och major Fihlén fastnade i ett kärr.

I skogsbrynet mot den forna, nu uttorkade flodbädden längst ut på högra flygeln lågo några skyttar. Redan hade soldaterna börjat draga sig tillbaka.

En stannade ännu kvar.

— Kom! Skynda dig! ropade kamraterna till honom.

— Se! svarade denne och pekade på en liten, sårad soldatpojke, som låg i gläntöppningen.

Rundt omkring honom slogo kulorna ned i snön.

— Kom! skreko soldaterna.

— Strax, svarade den andre.

Och hastigt rusade han ur skogsbrynet ut på den öppna platsen, och midt i kulhvinet böjde han sig, lade upp den sårade på ryggen och sprang tillbaka. Bärandedenne, skyndade han efter de andra. Snart fick han hjälp, och den lille sårade soldatpojken blef räddad.

Kapten Dunder hade iakttagit manövern och han blef varm om hjärtat.

När kompaniet kommit i säkerhet vid kyrkan, vände han sig till soldaten :

— Var det en bror, en släkting eller kanske endast en god vän som du räddade i skogsbrynet?

— Nej. Kände honom knappast, svarade soldaten buttert.

Hvad! Kände du honom icke ens? Men hvar-för gjorde du det då?

— Kunde icke se pojken ligga där. Har hört, att ryssarne ska vara grymma mot sårade fångar.

— Men du utsatte dig själf för att bli skjuten.

— Kunde icke se pojken ligga.

Från den stunden faste sig kapten Dunder vid soldaten Jonas Trygg och dagen därpå hade han antagit honom till kalfaktor. Och snart voro båda nöjda med hvarandra.

Men utan slitningar och brumningar hade det icke gått. Liksom alla andra finnpojkar, vana vid hemmastugornas snusk och smuts, hade äfven Jonas svårt att begripa snygghetens evangelium. Han tyckte kaptenen var rysligt kinkig, värre än den finaste mamsell. Hvad gjorde det, om kaffepannan icke var så noga rengjord, uniformsrocken och stöflarne ej så väl borstade, matpåsar och linne ej så ordentligt packade? Och så denna fart och bestämdhet, hvarmed allt skulle ske. Puh! Obegripligt, rent af onaturligt noga var kaptenen. Men en snäll och hygglig karl, det var då säkert, och bättre husbonde kunde man icke önska sig. Så man fick väl försöka rätta sig efter hans konstiga idéer.

Och Jonas rättade sig så godt han kunde. Det kom mera fart, ordning och snygghet öfver finnpojken, och husbonden och tjänaren blefvo snart mycket nöjda med hvarandra och goda vänner.Nu trafvade de på uppblötta, smutsiga vägar söder ut för att nå Vasa, medan majsolen log från en molnfri himmel och skog och äng doftade vår.

Jonas stack näsan rakt upp i vädret och kikade mot den blå rymden.

Han hade hört några locktoner där uppifrån, några lyckliga drillar, som knackade på hans själ, och kom-mo honom att glömma krig och faror.

— Lärkan! mumlade han — lärkan!

Med ens gick han på ängen utanför torpet vid den lilla insjön i Roslagen, ned mot den vasskantade stranden för att se till sina fiskegrejor: ryssjorna, näten, stångkrokarne nu under bästa vårfisket, då gäddor och braxar voro så feta och goda, och alltid en fiskstjärt stack upp ur grytan i mors stuga.

Alltid när Jonas första gången på vårarne efter den långa och mörka vintern hörde lärkdrillarne från blånande sky, kände han en våg af lifskraft, af hälsa och lycka stiga i bröstet. Det var hans gladaste tid, och som yngste pojken fick han syssla med fisket. Fanns det något härligare än att en tidig, solstrålande vårmorgon under klingande lärkdrillar skynda öfver fälten ned till stranden, stiga i båten, ro ut öfver det klara vattnet och undersöka näten, ryssjorna, stångkrokarne. Nere i det dunkelgröna djupet blänkte fisken: aborre, gädda, sarf, id, brax. Med en känsla af jublande glädje tog han upp den sprattlande fångsten och tömde den i båten. Och så hem till mor i stugan, som tog emo honom med ett belåtet leende öfver all den goda fångsten.

Fylld af lyckliga minnen kikade Jonas alltjämt upp mot den blå rymden, därifrån lärkdrillarne klingade och en liten mörk punkt syntes hänga högt uppe i luften, då han väcktes i sina drömmar af att ett skott small och en kula pep förbi hans öra.

Han ryckte till och märkte att kaptenen vändt sinhäst och såg bort mot skogsbrynet, ur hvilket några nyländska dragoner kommo framsprängande.

— Man tar oss för ryssar... Nå, det är då föga underligt, tänkte Jonas.

Åter smattrade ett par skott.

— Nej, det här duger ej, hörde han kaptenen säga.

I detsamma såg han denne draga värjan och fästa

sin hvita näsduk på spetsen.

Dragonerna hade stannat, tydligen mycket förvånade öfver dessa kosacker, som hvarken sökte fly eller göra motstånd, utan i stället vid första smällen gåfvo sig fångna.

Nu kommo de i galopp framsprängande: främst en liten underlöjtnant, morsk, säker, öfvermodig öfver den präktiga fångst han tyckte sig ha gjort — en kosackofficer och hans betjänt, troligtvis ute på orderridt, kanske medförande viktiga rapporter.

Den lille underlöjtnanten såg sig väl redan i andanom utnämd till löjtnant, berömd af öfversten och om-nämd i depeschen till hans majestät.

Med karsk hållning och den barskaste min öfver sitt finhyllta piltansikte, där kinderna voro runda som nygräddade hvetebullar och mustascherna endast utgjordes af några mörka fjun, red han rakt på kapten Dunder.

Denne fann åsynen af den unge krigaren så komisk, att han brast i gapskratt.

Den lille underlöjtnantens min blef ännu bistrare. Hvad tusan menade ryssen? Fann han det så öfver-måttan lustigt att han måste ge sig fången? Eller var det kanske något felaktigt i underlöjtnantens sätt och uppträdande?

Minen blef mindre säker, och det kom något hjälplöst och frågande öfver den käcke krigaren.

Men snart hade han återvunnit sin säkerhet.

— Ni ger er alltså fången. Lämna mig därför genast er värja och era pistoler! röt han till kap-ten Dunder med en röst, som han förgäfves sökte göra grof.

— Sällan! sade kapten Dunder och såg med ett försmädligt leende ynglingen rakt i ögonen.

Denne ryckte till. Det var då en för konstig kosackofficer!

Vid första skottet svänger han sin hvita näsduk på värjspetsen och ger sig. Men när man sedan affordrar honom hans vapen, svarar han på bruten svenska: Sällan! Och hånler till på köpet.

För öfrigt hade han ett märkvärdigt blondt utseende för att vara kosack. Håret var ju ljusbrunt och ögonen blå. Han såg rent af ut som en svensk.

Den lille underlöjtnanten visste icke riktigt, hur han skulle fatta situationen. Detta gjorde naturligtvis, att han antog en ännu barskare och stramare hållning, och detta återigen, att han tedde sig än löjligare.

— Nå, vill ni lämna ifrån er era vapen? upprepade underlöjtnanten.

Den märkvärdige kosackofficeren teg, men leendet kring hans läppar hlef ännu mera muntert och uppsluppet. Löjtnanten tyckte det var fräckt. Det var den oförskämdaste ryss han träffat på. Dref denne med honom eller förstod han icke den fara, för hvilken han utsatte sig genom sitt dumma beteende?

En vredenes rodnad färgade den lille underlöjtnantens finhyllta kinder och som en liten taxvalp bjäbbar mot en ulmerdogg röt han till kapten Dunder:

— Ja, i så fall låter jag skjuta er och det på stund.

Då upplät kosackofficeren sin mun och sade — fortfarande på mycket rådbråkad svenska — sätligt och likgiltigt:

— Det låter ni hli!

— Huru!...

Den lille underlöjtnanten hoppade till i sadeln. Hvad var det han hörde? »Det låter ni bli!» Helt lugnt, föraktfullt framsagdt. På detta nonchalanta sätt vågademan behandla en kunglig svensk underlöjtnant. Men han skulle lära mannen veta hut! Han skulle lära honom! Han hade ju fem man med sig. Dessutom måtte kosacken snarare vara

ovanligt dum än tapper, då han redan från början gjort min af att vilja gifva sig.

Från den lille underlöjtnantens purpurröda anlete rusade en ström af ord.

— Jaså, ni vågar trotsa. Ni vågar till och med kommendera mig och gifva mig order. Det är nästan som om jag vore er fånge, i stället för ni min. Men jag skall visa er hvad sådant trots kostar. Jag hade tänkt skona er och endast ta er till fånga. Men det tycks ni inte sätta något värde på. Men jag skall låta skjuta er ... augenblicklich ...

I sin vrede och upphetsning började den lille löjtnanten tala tyska liksom om ryssen därigenom bättre skulle förstått honom.

Hela tiden hade Jonas med ett bredt leende öfver sin drängfysionomi iakttagit sin kapten och underlöjtnanten.

Denne märkte nu att äfven soldaten vågade skratta åt honom.

— Jaså, du flinar också, din skabbige lort. Nå, du ska få dela din herres öde. Inom några ögonblick ligger du där död .. . Förstår du . . . död!

Han lutade sig fram i sadeln och skrek ut det fruktansvärda ordet: Död! mot den alltjämt flinande Jonas.

Kapten Dunder började gapskratta. Jonas likaledes. Om han någonsin sett en figur likna en uppretad tuppkyckling, så var det den lille underlöjtnanten.

Denne höll på att krevera af ilska. Hastigt vände han sig till sina män och kommenderade:

— Gif akt!... Färdigt gevär!...

Men innan han kom vidare med dödsdomen, red kapten Dunder ett par steg emot honom och sade på renaste svenska:

— Här är det jag som kommenderar och icke ni.Löjtnanten torde göra vederbörlig honnör. Mitt namn är kapten Dunder, chef för tredje kompaniet på Björ-borgs regementes tredje bataljon. Denne är min betjänt.

Den som blef förvånad och tappade de så kallade koncepterna, var den lille underlöjtnanten. Kullerbyttan från den höga plats, han intagit i sin inbillning, från sin position som en öfver en krigsfånges lif och död allbestämmande segrare till ställningen af en inför sin öfverordnade och i manskapets närvaro näpst underlöjtnant, var för snabb.

Han fick icke fram ett ord, gjorde icke en rörelse, satt endast och stirrade med gapande mun på den underlige kosackofficeren, som plötsligt afslöjat sig i skepnad at en svensk kapten.

Karlarne, som hållit gevären färdiga att skjuta, sänkte dessa och flinade.

— Kapten... vid Björneborgs regemente!... stam. made underlöjtnanten slutligen.

— Just så.

— Men ... detta kunde jag ju omöjligen veta på förhand.

— Åhja, det medges.

— Och därför kunde jag ju icke handla annorlunda än jag gjort.

—• Något annorlunda likväl, svarade kapten Dunder.

— På hvad sätt? Ni menar väl icke, att jag.. . skulle gjort honnör för en kosackofficer?

— Visst icke. Men ...

— Men?

— Om jag varit i era kläder och i samma situation, skulle jag gjort processen kort och icke hållit fullt så långa tal eller ställt så många frågor till en fiende, yttrade kapten Dunder.

Den lille underlöjtnanten teg och rodnaden syntes åter på hans anlete, men denna gång icke vredens utan

förargelsens. Det var då en för bedröflig malheur, han råkat ut för! I stället för att afväpna en fientlig officeroch återvända från rekognosceringen med honom som fånge, råkar han ut för en förklädd björneborgsk kapten och får snubbor. Sannerligen man kunde taga någonting för gifvet i krig, där de mest öfverraskande händelser aflöste hvarandra.

— När ni återvänder till lägret, kamrat, så hälsa officerarne från kapten Dunder och säg, att allt tycks gå bra. Farväl!

Afskedsorden liksom lade en balsam öfver den lille underlöjtnantens känsliga själ.

— Det skall jag göra. Jag hoppas, att vi nästa gång måtte mötas under andra och angenämare omständigheter.

— Det hoppas jag med. Farväl!

Kapten Dunder manade på hästen och sprängde därifrån, tätt följd af sin trogne Jonas.

Det led mot kvällen. Redan snuddade solskifvan vid den västra horisonten. Om ett par timmar skulle det vara mörkt. Det gällde att innan dess kunna finna ett passabelt och passande härberge.

Detta med kvarteret var det svåraste under ridten. Visserligen hade de hittills alltid fått tag i ett bra sådant, men först efter många svårigheter och icke utan faror. Antingen hade bönderna med kvinnor och barn sprungit till skogs och stängt stugan, i fall de på afstånd upptäckt de två kosackerna komma trafvande mot deras gård; eller också hände det, att någon ilsken finngubbe lagt sig i försåt med sin laddade bössa. Mer än en gång hade ett skott varit mottagningshälsningen, då de sökt härberge, och en kula pipit obehagligt nära deras hufvuden. När de blott en gång kommit in i stugan eller lyckats tala vid bönderna, hade allt ordnat sig och de fått både mat och sofplats. Men ögonblicken innan detta voro alltid synnerligen riskabla.

Hittills hade dock allt gått bra och det skulle väl göra så i kväll äfven.

Kapten Dunder undrade just, hur nattkvarteret måndete sig, då han, sedan de en kort stund tysta ridit vägen framåt, hörde en fråga af Jonas bakom sig.

— Märkte kapten den där kosackpatrullen?

Kapten Dunder vände sig häftigt om i sadeln.

— Hvilken kosackpatrull?

— Den där, som visade sig ett tag i skogsbrynet, medan vi samtalade med de andra.

— Nej, den märkte jag ej. Hvar fanns den?

— Där borta.

Jonas pekade mot skogen i öster.

— Och den såg oss tillsammans med löjtnanten och hans folk.

— Jag tror så.

— Hm!

Kapten Dunder tog sig en funderare. Det var icke riktigt bra, att några kosacker iakttagit hans möte med svenskarne. Tydligen måste det väcka deras förvåning och misstanke, att ingen strid uppstått, utan man i stället lugnt samtalat och till slut skilts med handslag. Hade de något så när fiffiga hjärnor, borde de kunna ana rätta sammanhanget: att de två fredliga kosackerna endast voro förklädda.

— Jaså, det var där borta i skogsbrynet, du ...

Han hann icke afsluta meningen.

Ur skogen kom i detsamma ett tiotal kosacker framsprängande. Förmodligen hade dessa hållit sig gömda och väntat, till dess löjtnanten och hans folk hunnit undan.

Nu sträckte de ut i fullt galopp rakt mot kapten Dunder och Jonas.

Det fanns intet skäl att stanna och invänta dem. Misstänkte de något — hvilket de sannolikt gjorde — skulle de snart uppdaga rätta sammanhanget. Så mycket ryska, för att nu icke tala om Ukrajnedialekt, talade icke kapten Dunder, att han kunde reda sig i ett skarpare förhör. Därför föredrog han flykten framför ett sammanträffande.Sida vid sida galopperade nu kapten Dunder och Jonas på den mojiga, vårblöta vägen för att söka komma undan sina förföljare.

Smutsen stänkte högt kring dem. Snart voro både herre och dräng ända upp på hattarne prickade af våta lerfläckar. Men hvad betydde detta, blott man hastigt kunde fly undan, hvilket likväl kapten Dunder till sin oro började inse blefve svårt nog. Han märkte på hästarna att de icke länge till kunde härda ut med denna fart. De hade ju fått trafva ända sedan tidigt på morgonen utan någon hvila annat än vid mötet med den lille underlöjtnanten. Antingen måste man snart finna en säker tillflyktsort, kanske gömställe, eller också finge man bereda sig på strid. Kapten Dunder föredrog likvisst det förra. Striden kunde blifva oviss nog, och han ville icke bli sårad eller stupa, nu när han var på väg till hemmet, till hustrun och barnen.

Han märkte, att Jonas sneglade bakåt.

— Låt bli! Vänd dig icke om i sadeln. Låtsa icke att vi upptäckt dem. Men håll hästen i så god fart som möjligt, yttrade kapten Dunder till honom.

Men likväl kunde han icke, plågad af sin oro, själf afhålla sig från att snegla bakåt. Då märkte han tydligt, att ryssarne vunnit på dem.

Nu måste han snart finna ett gömställe eller en tillflyktsort, annars voro både han och drängen förlorade. Två man kunde med utsikt till framgång upptaga kampen med ett tiotal fiender.

Han funderade på att rida till närmaste bondgård; söka i hast ordna männen och på det sättet bjuda ryssarne spetsen.

Men hvem svarade för att han och Jonas, innan de hunnit fram till gården och lyckats förklara saken för bönderna, icke redan blifvit nedskjutna? Här kom en grupp ryska ryttare galopperande mot en finsk gård. Först två, ett stycke framför de andra, så hufvud-styrkan. Hvad var naturligare att tänka, än att allahörde till samma afdelning, stadda mot samma mål. Ämnade bönderna göra motstånd, skulle de nog först skjuta ned de två främsta och sedan de öfriga.

Men något annat val än att utsätta sig för denna risk fanns knappast.

Alltjämt gick ridten framåt i landsvägssmutsen med rasande fart. Både kapten Dunders och Jonas' häst flämtade af trötthet och det var tydligt, att de icke kunde hålla ut mer än en kort stund till.

Kapten Dunder spejade efter en stuga. Några eländiga torp såg han, kanske bebodda af ett åldrigt par, men någon lämplig gård kunde han ej upptäcka.

Ett kort stycke framför dem tätnade dungarne till en skog. Nu störtade de in bland stammarne. För tillfället voro de undanskymda förföljarne.

Vägen sänkte sig. Ett hrus hördes och mellan stammarne skymtade ett klarblått vatten. Det var en älf, som drog fram genom skogssänkan. Stränderna voro branta och öfver vattnet ledde en ovanligt bred bro.

Kapten Dunder fick en idé. Kanske man här kunde finna räddningen.

Han höll in sin häst. Jonas likaledes.

— Jag tänker vi kunna få rum med hästarna under bron och gömma oss där. Rid en bit in i skogen och sedan rakt ned i vattnet till bron, sade han till Jonas.

Han ville därigenom undvika att hästarnas spår skulle utvisa den väg, flyktingarne tagit.

På hvar sin sida om vägen redo kapten Dunder och Jonas ett litet stycke in i skogen och därpå ned i vattnet.

Utrymmet under bron befanns vara tillräckligt stort för att hästar och karlar stående i vattnet skulle kunna dölja sig.

Knappt hade de kommit under, förrän trampet af ryssarnes galoppad hördes i skogen.

Bullret kom närmare och närmare. Nu voro de första ryttarne på bron. Dånet af hästhofvarne smälldei plankorna. Kaplen Dunders och Jonas' häst visade tecken till oro. Men som båda höllo sina djur hårdt om näsborrarne, hindrades dessa från att gnägga.

Ryttarne voro öfver och försvunno i skogen på andra sidan älfven.

Skyndsamt ledde kapten Dunder och Jonas upp hästarna, kastade sig i sadeln och sprängde bort samma väg de kommit.

— Hoppas vi icke mera skola råka ut för ett dylikt äfventyr, sade kaptenen, sedan de ridit en stund. Det var då sannerligen en otur, att ryssarne skulle få syn på oss, just då vi samtalade med den där morske underlöjtnanten. Det är redan sent och vi ha icke tid att söka härberge i någon bondgård. Få tillbringa natten under bar himmel, hvilket jag nog tänker skall gå bra. Eller hur, du Jonas?

— Det blir utmärkt. Efter återtågets förfärliga vinternätter, kommer detta att bli som en sömn på ejder-dun, svarade denne.

De togo af på en biväg och redo rakt in i tjocka skogen. Snart hade kapten Dunder utsett en lämplig plats. Med den medförda yxan fällde Jonas några unga granar, hvilkas kvistar ordnades till en bädd i skydd af en klipphäll. Och sedan de ätit litet ur matsäcken, svepte de in sig i sina kappor och somnade tungt, herre och dräng sida vid sida.

Men på vägarne söderut jagade ryssarne och letade förgäfves efter de två besynnerliga kosackerna.

* *

*

Detta var det första och enda äfventyr, som kapten Dunder och Jonas voro utsatta för under ridten till Vasa.

Efter att under några dagar hållit kursen söderut i riktning mot Perrho, togo de sedan af åt sydväst och redo rakt på Vasa. iFiendens hufvudkrafter hade dragits upp mot trakten af Brahestad, där ryssar och finnar, endast skilda af några få mil, lågo och blängde på hvarandra, de förra för att invänta de från sydost på Kuopio- och Kajana-vägarne anryckande förstärkningarne, finnarne för att — invänta vackert väder och torra vägar samt för att få slut på hans excellens' evinnerliga brödbakning. I öfver en månad hade de segrande finska trupperna fått ligga där overksamma på grund af högste befälhafva-rens förunderliga strategi, som mest tycktes byggd på obegriplig fruktan för en slagen fiende, loj bekvämhet och oemotståndlig afsky för allt, hvad gällde beslutsamhet och kraft.

Då hufvuddelen af ryssarnes styrka dragits mot norr, hade endast smärre afdelningar kvarlämnats i kuststäderna. Kapten Dunder hoppades därför att tämligen obemärkt och oantastad kunna nå Vasa och dröja där några dagar, till dess lägenhet yppades att segla till Stockholm. Han kände sedan gammalt alla stadens invånare, magistratspersonerna, borgarne och skepparne. Nu hade de väl som alla andra med jesuitiskt förbehåll, svurit eden till kejsaren, men han trodde att det likväl icke skulle ställa sig någon svårighet för honom att få hjälp öfver till Sverige.

Hvad betydde en ed, framtvingad under dödshot, tänkte kapten Dunder, medan han under tystnad red vägen framåt. En sådan vore omöjligt af samma värde och betydelse som en frivilligt aflagd. Det kunde till och med vara ens moraliska skyldighet att vid första lägliga tillfälle bryta den till sitt fosterlands gagn. Eder och löften! Hvad betydde de i krig!... Och hvad betydde de i fred, när själfva samhällslifvet framtvingade och odlade lögnen. Hur skulle en affärsman kunna reda sig utan lögnen och bedrägeriet. Aldrig blefve han rik, men sannolikt ruinerad. Icke dugde det för honom att ärligen säga köparen, hvad hans vara var värd, hvad den kostat honom. Då blefve nog vinsten täm-TJnder sönderskjutna fanor. 27ligen klen. Nej, ljuga måste han. Nästan all handel

grundade därpå sin framgång ...

Och medan dessa tankar drogo genom kaptenens hufvud, lät han de personers lif, hvilka genom sin handel blifvit rika, passera förbi.

Det slog icke fel. I hvarenda ens lif fanns en mörk punkt. Och den mörka punkten var just själfva uppslaget till rikedomen. Under åratal hade de — kanske mest af nödtvång — sträfvat hederligt och arbetsamt och alltjämt förblifvit i samma fattiga och obemärkta ställning. Men så kom tillfället . .. skurkstrecket... knuffen, som satte spelet i gång. Det kallades att spekulera, vara smart, förstå sig på affärer. Än var det en bokhållare, som bedrog sin principal och genom några manipulationer tillskansade sig hela hans förmögenhet, än något fiffigt hufvud, som på ett lätt och någorlunda lagenligt sätt genom falska uppgifter bestal en mängd bönder på deras genom hårdt arbete och många försakelser förvärfvade egendom; än kom rikedomen genom orättmätig vinst, genom förfalskade varor. Men lögnerna verkade, bedrägeriet lyckades, rikedomen vanns, och med den vanns människornas aktning och fåraktiga underdånighet. Och när tjufvarne omsider kände döden nalkas, svuro de en dyr ed att alltid i handel och vandel ha betett sig som goda och hederliga människor... Ja, hvad betydde eder! Bubblor, som skimra och — brista. Föga att lita på, allraminst de framtvingade...

Nej, trots all trohetsed till kejsaren och underdånighet för segrarne var kapten Dunder öfvertygad om, att han lätt skulle få en skeppare att hjälpa sig öfver till Sverige.

Men för att icke väcka uppseende i den lilla staden och lättare kunna nå målet, beslöt kapten Dunder att han och Jonas skulle förkläda sig till bönder.

Under ridten hade deras utseende af kosacker på ett ypperligt sätt kommit dem till pass. Att en kosackofficer, åtföljd af en soldat, färdades söderut väckte ickenågon uppmärksamhet. Flere gånger hade de på afstånd sett mindre ryska afdelningar. Men då de icke gjort någon min af att närma sig, hade dessa icke brytt sig om de två ryttarne.

Att återigen uppträda som kosack i Vasa, skulle däremot säkert vålla olägenheter. Visserligen kanske de kunde hålla sig undan den första dagen. Men snart nog skulle de kvarlämnade ryska officerarne söka upp dem, och äfven om kapten Dunder kunde hjälpligt reda sig med ryskan, var han öfvertygad om att talet skulle röja honom. Hvad skulle han för öfrigt svara på alla deras frågor? Han hade inga behöriga vare sig verkliga eller förfalskade papper att uppvisa. Hans uppträdande borde ovillkorligen väcka misstankar. Han blefve fängslad och arkebuserad som spion, kanske inför sin hustrus och sina barns ögon. Nej, intill det ögonblick han väl var ute på det fria haf måste han uppträda med den yttersta försiktighet.

Nu hade de endast några mil kvar till Vasa. Det var på tiden att rollförändringen vidtogs.’

I närheten af Härmä kyrka, fem mil nordost om Vasa, upptäckte kapten Dunder en bondgård, som syntes honom lämplig.

Först red han upp på en höjd för att se om några ryssar funnos i närheten. Inga sådana syntes till. I stället upptäckte han ett par bönder, som höllo på med vårplöjning på en åker.

Han red rakt på dem. Så snart gubbarne fingo syn på kosacken, ställde de sig kappraka, tydligen bäfvande för hvad som komma skulle.

— Hör I, gode män! sade kapten Dunder på finska.

Bönderna stirrade på kosacken. Han talade finska!

Sicken jäkel till kosack! Nu hade di lärt sej finska också ... Och där kom en till!.. . Gud vare deras arma själar och ryggar nådig!...

— Hör I, gode män ...Bönderna bugade sig. Märkvärdig kosack till att förefalla hygglig. Och så bra finska han talade.

... Jag är ingen ryss. Jag är en svensk kapten, som förklädt mig för att kunna färdas oantastad.

— Hå, hå!. .. En svensk kaftin ... sicken jäkel te vara listig!

Nu blef det lif och humör i bondgubbarne. De skyndade fram till kapten Dunder, lade sina grofva näf-var i hans hand, klappade hästen, klappade Jonas, logo och myste och visade alla tecken till stor glädje.

— Kommer kaftin norr ifrå... från hären?

— Ja. Och jag kan tala om för er, att vi slagit ryssarne tvenne gånger och snart skola drifva dem tillbaka och ut ur landet.

— Och Gu' vare lof och tack!... Gu' vare lof! suckade gubbarne och knäppte fromt ihop händerna.

— Men nu ska ni hjälpa mig med en sak...

— Hva kunna väl vi, fattiga människor, hjälpa herr kaftin med?

— Jo, jag måste skaffa mig ett par arbetsdräkter, förstår'1, för att inte ryssarne skola misstänka något. Kanske era söner ha några, som kunna undvaras.

— Våra pojkar ä' ute i kriget. Kanske ha de redan stupat och då behöfva de inte sina kläder längre. I alla fall dröjer det väl, innan vi se dem åter. Vill kaftin hålla till godo med hvad som finns, så var så god. Kanske få vi en slant åt pojkarne för kläderna.

— Naturligtvis. I skolen blifva rikligt vedergällda. Men visa mig nu, hvar I bor.

— Där borta, sade en af gubbarne och pekade på ett par små torp, som lågo i skogsbrynet nedanför kyrkan.

— Nå, då gå vi dit medesamma.

Kapten Dunder och Jonas satte hästarna i skridt och gubbarne gingo bredvid.

— Hör nu, säg mig, finns det många ryssar i Vasa? vände sig kaptenen till dem.Det lär vara några stycken, men inte så många, efter hvad jag hört. För resten säjer di, att di ska vara obegripligt hyggliga.

— An så länge, ja. Men det blir nog en annan visa, när de snart komma tillbaka efter att ha fått smörj.

— Kanske de'! Kanske de'. Ja, si man kan allri veta.

— Nä. .. nä. Man kan allri veta, upprepade som ett eko den andre bondgubben.

Man var nu framme vid torpen.

Kapten Dunder steg af hästen och trädde in. Samma tafla som i nästan alla torp, han besökt. Vid spi-seln en gumma, sysslande med den puttrande rofgrytan. På en stol vid bordet ungmor med yngsta barnet vid bröstet. På golfvet några lekande eller grälande barnungar. Det luktade fattigdom på lång väg. Instängdt, smutsigt, snuskigt, ohälsosamt. Aldrig en nypa frisk luft. Att man omöjligt kunde lära de välsignade bond-käringarna att öppna ett fönster!

— God dag, godt folk! hälsade kapten Dunder vänligt, då han steg inom dörren.

Kärringen stirrade förskräckt på honom. Ungmor böjde bäfvande sitt lingula hufvud och tryckte barnet tätare till sitt bröst. Ungarne på golfvet satte i med att gallskrika. Kapten Dunder hade totalt förgätit sin skepnad af kosack.

— Hva lipar I för? ... Töst!... Töst! ropade den gamle bonden, husbonden, härskaren öfver detta lilla rike.

Nu blef häpnaden ännu större. Hvad kom åt farfar, som tog sig en så morsk ton i närvaro af en förfärlig kosack? Farfar, som annars var så rädd och beskedlig och icke vågade mucka ett knyst mot gammelmor, då hon hötte med näfvarne och skällde på honom.

— De ä ingen rysk, de ä en svensk kaftin och han har kommit hit för att få pojkens kläder, yttrade gubben med storslagen säkerhet.— Ä de en svensk?... Men hvafTör sir han ut som en ryss? invände gumman.

— De ä för att han ej ska bli tajen. Men de düra förstår'1 inte, mor. Ta nu fram kläderna, så får han si på dem.

— Ä du alldeles förbanneter! Ska han ha pojkens kläder? vojade gumman.

— Som ja säjer. Marsch, kvinna! brummade gubben, som icke sedan fästmanstiden vågat säga något sådant till sin äkta hälft.

Ungmor såg upp.

— Men far, icke kan han få Pikkus kläder.

— Jag måste kläda om mig för att icke falla i rys-sarnes händer och jag ska betala er bra. Nya kläder kan nog er man skaffa sig sedan, inföll kapten Dunder och lade upp några silfverslantar på bordet.

Emellertid hade gubben klifvit upp på stegen till vinden och letat reda på kläderna.

Under tiden ansatte ungmor, som lugnat sig vid åsynen af pengarne, kaptenen med frågor om kriget. Om kaftinen kände någon soldat, som hette Pikku Laihi och tjänade vid Björneborgarne?

— Är det så er man heter?

— Ja.

Kapten Dunder erinrade sig verkligen en soldat vid namn Laihi på första bataljonen. Han kom ihåg, att han sett det namnet upptaget bland de stupade vid Siikajoki.

Ett ögonblick stod han tyst och allvarlig och betraktade den unga kvinna med det halfårsgamla barnet vid bröstet. Aldrig skulle hon mera återse den länge, blåögde, starkt byggde soldaten. Han låg nedbäddad i sanden på Siikajokiälfvens strand, han som så många andra af de finska gossarne.

— Nej, jag känner ingen soldat med det namnet, svarade han.Na kom farfar med kläderna. De tycktes passa hvad längden beträffade.

Kapten Dunder klädde raskt om sig i stugan under intresseradt beskådande af gumman, gubben, ungmor och barnen. Åja, kläderna gingo an, men bra trånga voro de och stramade i sömmarne.

Han lade åter några riksdalrar på bordet och gaf dessutom hvar sin af barnen en. De stackarne hade ju mist sin far. Och gammelmor och ungmor visste icke, hur de skulle tillräckligt tacka den hygglige kaf-tinen.

Från torpet bredvid kom Jonas gångande. Han hade af grannen fått en dräkt.

Hästarna öfverlämnades tills vidare i böndernas vård.

Med matsäckspåsarna på ryggen och pistolerna gömda i blusarne marscherade två bondpojkar med långa steg vägen framåt mot Vasa stad.KAP. XXX.

Stora famnen.

Öfver stadens hus låg fjärden blå. Där ute glimmade vattnet i solnedgången och hvita måsar singlade i den klara luften.

Längre inåt land lyste stränderna ljusgröna af nyutslagen björk och al. Fjärden smalnade till en djup vik, som famnades af den lilla staden.

I tallskogen högst uppe på brinken låg kapten Dunder och såg ut öfver Vasa stad. Där nere, strax ofvan stranden, halft doldt af träd och buskar, såg han sitt hem. Han kunde tydligt här uppifrån höjden urskilja det lilla hvita huset med de ljusröda tegelpannorna och de ovanligt höga skorstenarne bland alla andra små hus och kåkar. Hvad staden föreföll honom vacker och treflig! Han blef förvånad öfver, hur kär han tycktes ha fått denna lilla undangömda vrå vid en vik af Bottenhafvet. Det var som om kärleken till hustrun, hemmet och barnen också meddelat sig till alla stadens invånare i gemen, till husen, gatorna, klockstapeln på kullen, magasinen vid hamnen, och han tänkte icke längre på, hur småsinnade, skvalleraktiga, afundsamma och fega många af de goda borgarne och deras kvinnor voro.

Se där gick en karl öfver torget. Det var bestämdt Matti brandvakt. Han tyckte sig se det på den lunkande gången

och på hatten.

Ett par ryttare kommo framsprängande på en gata ... ryssar.I tallskogen låg kapten Dunder och såg ut öfver Vasa stad.Dragen hårdnade och kaptenen vände blicken mot sitt hem, liksom för att söka lugn och tröst.

Från köksdörren syntes en liten kvinna komma ut och långsamt gå nedåt trädgården. Och i samma ögonblick fylldes kaptenens bröst af en bäfvande känsla af lycka och han andades djupt.

Det var intet misstag. Han behöfde blott se en flik af den lilla kvinnans kappa, en svepning af hennes kjol, en rörelse af hennes hand, ett kast på hennes nacke, och han skulle genast i tätaste folkvimmel känt igen Ann-Sofi, sin hustru. Där gick hon, liten, späd och rak, med en lätt ryckning på höfterna och en något knyckig gång — ty den lilla kvinnan hade ovanan att sätta klacken först i marken i stället för tån, hvilket senare ger mera mjukhet åt gången.

Kapten Dunder log, då han återsåg detta välbekanta drag hos sin hustru.

— Vi få tydligen återuppta våra lektioner i den finare plastiken, mumlade han, i det hans ömma blick följde den lilla kvinnogestaltens gång mellan trädgårdens träd.

Ännu var det för tidigt att våga sig in i staden. Han ville afvakta skymningen.

Och han satte sig på en sten att tänka på sin hustru, som nu vändt tillbaka och försvunnit in i huset.

Ett stycke från honom, dold af några buskar, låg Jonas och sof med vidöppen mun och svettig panna. Liksom de flesta bondpojkar visste han tydligen intet ljufligare än att »söfva». Så fort det gafs något tillfälle därtill, lutade han ryggen mot ett träd eller lade sig på marken och somnade ögonblickligen. Hvilket icke hindrade, att han hvarje natt sof sina modiga åtta timmar, och ändå måste väckas med en spark. Bondslöheten i hjärnan, tänkte kapten Dunder och sneglade på sin snarkande dräng.

Solen sjönk i det blå vattnet. Himlens silfverton gick öfver i guld och rutorna i hans hem begynte glimma.I skogsbrynet där uppe på höjden låg alltjämt kapten Dunder och såg ut öfver fjärden, de klippkarga stränderna, den lilla, täcka staden och sitt hvita hus med de hvita, nylöfvade björkarne. Och medan vårkvällens skymning föll som en ljusgrå, genomskinlig slöja öfver haf och land, tänkte han på sitt hem och sin hustru.

Hur många mödor och sorger, hur många svårigheter af alla slag hade icke detta hem kostat honom, hade icke ställt sig hindrande i vägen, innan han kunnat få sitt bo redt och se henne som sin maka. Men det var nog mycket därför, hans hem nu var honom så kärt. En annan kvinna skulle långt förut gifvit tappt, blifvit modlös af svårigheterna och böjt sig för de hinder, hennes släkt ställde i vägen. Ty släkten ville ej giftermålet. Hvad den kunde göra för att skilja dem åt, det gjorde den. Och ju fastare de två slöto sig till hvarandra, desto envisare blef de goda anförvanternas motstånd. Det fanns ej den uselhet, de icke hviskat i flickans öra om hennes käraste. Fru Ärtstedt, den lösmynta sladderkärringen, sprang med skvallret. Och hon blef trodd, med glädje och utan kritik, äfven när hennes lögner voro som mest bastanta. Och genast sprungo de goda anförvanterna med de intressanta nyheterna till Ann-Sofi! Hur kan du tycka om en sådan karl! Han gör så och så... Och det påstås... Och man berättar... Och det säges ... Och fru Ärtstedt vet ... hviskade de i den stackars flickans öra. Och ibland visste hon icke hvad hon skulle tänka och tro. Ty kapten Magnus Dunder hade under sin kadett- och löjt-nantstid varit en svår rustibus och härjat mer än mången.

Men alla förgiftade pilar brötos af mot den blanka sköld af renhet och lit, hvarmed den unga flickan täckt sitt hjärta. Hon ville icke släppa sin kärlek och sitt hopp. Ty hon trodde på sin vän — trots allt, trots förtal, skvaller och alla sorger, som han i sin obetänksamhet och lättsinne vållade henne. Men många tårar vätte hennes hvita kudde och mången ovisshetens nattlåg hon sömnlös i sin bädd och våndades under tyngden af den smärta, som hennes kärlek gaf henne.

Det var icke sol och vindsmek och lätt lycka denna deras längtans tid; men mulen himmel, karga dagar, storm och byar, som kunde göra hjärtat sjukt och sinnet tungt. Endast en och annan gång, några fattiga dagar på hela år, drefvos molnen bort och solen strålade. Och alla längtans strömmar, som under den långa ensamheten dämts upp,

löstes i ett nu och flödade. Och mer än någonsin kände de två att de tillhörde hvarandra och att intet förmådde skilja dem.

Åter kommo mulna dagar med slagregn och storm. Och åter hviskade förtalet och lockelsen i hennes öra.

Men likväl höll hon fast och sviktade ej. Trots sorger, bekymmer och svårigheter af många slag, hvar-till han själf icke var utan skuld, trots ensamhet, sjukdom och brist höll hon fast, arbetade, längtade och hoppades.

Hon hade icke behöft mer än sträcka ut ett lillfinger för att nå den feta kälkborgerlighetens sömniga lycka i rikedom och lugn. Och alla släktingar skulle nickat bifall. Men hon ville ej. Ty hon kunde ej — likt så mången väluppfostrad familjeflicka — sälja sin själ och kropp för att bli rådande fru i ett välbergadt hem, där mannen var ett tråkigt, ehuru tyvärr nödvändigt påhäng, men toaletten och nöjena allt. Hon ville ej. Ty hennes hjärta var helt, hennes sinne rent och hennes själ var rik, utan lyte och fläck, och icke bortbytt mot en kolorerad modeplansch.

Ofta när kapten Dunder tänkt tillbaka till tiden före deras giftermål, kunde han icke annat än beundra det modiga, trofasta hjärta, den starka vilja, som fanns inom denna lilla bräckliga kvinnokropp. Hos henne var lugnet, fastheten, tålamodet, och därför hade det gått bra.

Själf var han troligtvis icke af så segt och hållbart virke, trots sin fysiska styrka, sin flödande kraft, sitt bullrande skratt, »bravuren» i allt hvad han tänkte ochföretog sig. Därtill var hans sinne för lätt och sorglöst, hans själ för liflig, hans lynne för nyckfullt och otåligt, hans fantasi för het och skimrande. Hvilket allt visserligen ingen kunde misstänka, då han såg den stor-växte, godmodige kapten Dunder gå sin viga gång vid sidan af sitt kompani. Först den som sett honom häftig eller retad, fick en riktig blick på mannen. För öfrigt funnos få människor, som kunde vara så olika i sätt och lynne från ena dagen till den andra som kapten Magnus Dunder. Somliga dagar den gladaste, hjärtligaste själ, kunde han andra vara högdragen, otillgänglig, tråkig, tvär. Då han icke rent af var folkilsken och farlig att komma för nära. I sådana ögonblick be-höfdes icke mycket för en blick som stack och ett ord som förargade. Han kunde till och med visa en grimas och morra mot sin kära Ann-Sofi. Men hon be-höfde icke mer än le och lyfta ett smalt lillfinger, förrän han genast blef god igen. Mot henne. Ty detta var en af hans lefnadsregler: Om också än så stram och kärf mot världen — alltid rar och god mot henne, som var hans glädje och hans ögontröst.

Mellan dem förekom icke gräl, bitterhet, småstygn, afundsjuka, jalousi. De voro hvarken dumma eller små-sinnade, för goda hufvuden och för ärliga för att icke kunna analysera upp och bedöma en så enkel sak som anledningen till ett gräl. Väl kunde missnöje och otålighet visas någon gång, men då teg man eller redde ut saken med några enkla ord. Hon var ingen ytlig, fåfäng hoppetossa och han hade pröfvat tillräckligt af lif-vet för att icke kunna skilja det väsentliga från det oväsentliga.

Och det väsentliga var för dem deras kärlek, som piskats af månget skydrag och härdats i mången sorge-låga, till dess den fått en klar ädelstens glans och styrka. Tack vare svårigheterna, bekymren och sorgerna som föregått deras äktenskap kände de hvarandra i grund, och intet förtal och ingen lockelse kunna rubba deraslit och tro, ingen tillfällig misstämning fördunkla deras känsla. Sedetta: tilliten, förtroendet och värderingen af hvarandra var grunden, hvarpå deras samlif var byggdt. Och därför hestod det.

Fjärden mörknade, stjärnorna tändes och ur husens fönster började det lysa.

Tiden var inne att lämna höjden och smyga sig in i staden. Från sin plats där uppe i tallskogen kunde kapten Dunder se, att taklampan i hans hem var tänd. Nu satt väl Ann-Sofi, syster Klara och barnen, Kalle och lilla Annikan, kring bordet och åto kväll, gröt och mjölk eller hvad de kunde ha. Strax därpå skulle de gå och lägga sig. Han måste skynda, om han skulle hinna till dem i tid och icke förorsaka för mycken oro och uppståndelse.

Han vände sig om och iakttog Jonas. Denne låg fortfarande och snarkade under busken. Kapten Dunder gick fram och väckte honom med en välment spark.

Jonas slog upp ögonen.

— Ä de möra nu, kapten?

— Opp med dig, din softratt, nu ska vi gå in i staden.

Jonas reste sig och sträckte på de grofva lemmarne likt en trög hund. Så tog han matsäckspåsarne och följde efter kaptenen, som redan begynt gå ned för höjden.

Snart hade man nått de yttersta små gråa stugorna, som kantade Vasa stad.

Några gummor och flickor stodo och pratade vid knutarne, men de fäste intet afseende vid de två männen, som de togo för ett par strykare.

Nu gick kapten Dunder in genom grinden till sin trädgård. Med öfverfylldt hjärta såg han sig omkring. Se! Rabatterna voro nygräfda, gångarna putsade, ljor-årslöfvet bortkrattadt, knopparne svällde på björk och rönn och gräset började spira upp. Hvad det doftade godt! Vår ... hem ... lycka. ..Han smög sig fram och såg in genom fönstret. Det var som han trott: Rundt matbordet satt hela hans lilla familj. Kalle var redan brun af solen, lillan hade växt och blifvit ännu rundare, men Ann-Sofi, hans kära hustru, så blek, så mager ... Och på syster Klaras panna hade fårorna gräfts djupare.

Ett ögonblick stod han och såg in genom rutan. Men han ville icke knacka. Det skulle göra dem förskräckta.

I stället begaf han sig till verandan och kände på dörren.

Den var öppen. Han gick in. Jonas fick vänta i tamburen.

Dörren till matsalen stod på glänt. Genom springan kunde han se sina kära.

— Ann-Sofi! Det är jag, Magnus, sade han sakta.

Och i detsamma märkte han, att hans hustru blef

likblek och såg sig omkring med stirrande ögon. Hon förstod tydligen ej hvarifrån ljudet kom. Kanske trodde hon, att det var en hviskning från andra sidan grafven.

Nu öppnade han dörren och steg in.

Barnen gåfvo till ett skrik, då de sågo en främmande bonde komma inspetande.

— Se så, icke vara rädda. Det är jag, pappa, lugnade kapten Dunder.

Uttrycket i Ann-Sofis bleka ansikte förändrades snabbt. Nu igenkände hon mannen. Och med ett utrop af glädje flög hon upp från stolen och kastade sig i hans famn. Där började tårarna rinna. Han böjde sig ned och kysste henne varmt.

Äfven Kalle och lilla Annikan hade igenkänt fadern. Med ett gällt skri som från anstormande indianer rusade de fram och grepo tag i faderns rock.

— Mej med!... Pappa kyssa mej med! ropade båda och ryckte otåligt i skörten.

Och kapten Dunder lyfte upp sina små och slöt dem i sin famn.Han skakade hand med syster Klara och hela familjen återtog sina platser kring matbordet.

Kaptenen såg sig omkring. Allt var sig likt som då han lämnat det för ett halft år sedan. Det föreföll honom nästan som om han aldrig varit borta.

Genom fönstren kunde han se träden i sin trädgård och en flik af fjärden.

— Vi måste rulla ned gardinerna. Någon kunde se in. De ryssar som finnas kvar i staden kunde få veta att jag är här och det vore ej bra.

Syster Klara reste sig och dx-og ned gardinerna. Och nu kände man sig lugnare och mera ostörda.

Fiån köket hördes buller och rop och strax därpå kom tjocka Stina, köksan, inrusande i salen.

— Det står en främmande kaid i tamburen, yttrade hon häftigt — en otäck karl ... han är visst inte fullt klok ... på allt hvad jag säger, svarar han endast med ett dumt flin och inte vill han gå sin väg och ... Nej, du min skapare...

kaftin!

Stina hade fått syn på husbonden och genast känt igen honom.

— Jo, det är din husbonde, som kommit hem på några dagar. Men — hör nu på hvad jag säger, Stina — du må icke för någon människa nämna ett ord härom. Ty få ryssarne veta, att jag finns här, blir jag häktad och skjuten. Och det vill du väl icke skall hända din husbonde.

— Nä, Gu’ bevare mig! mumlade köksan.

— Alltså: Tiga som muren! Icke ett ord, icke den ringaste antydan till de andra pigorna eller någon af drängarne.

— Jag skall vara tyst, bedyrade Stina.

— Godt! Du vet hvad det gäller.

Stina stod där grofväxt, bredaxlad, köksröd i ansiktet och stiri-ade på kaptenen, som nu i hennes ögon fått ett alldeles särskildt skimmer af intresse på grundaf den omständigheten, alt han när som hälst kunde bli häktad och nedskjuten.

Men plötsligt slog hon ihop händerna och utbrast:

— Jösses! Jag har ju alldeles glömt bort den otäcka karlen i tamburen. Nu kanske han har stulit både kläder och mat och gett sig af. Jag tyckte nästan, jag, att han såg ut som en gemen tjuf.

— Ge tjufven en tallrik mat i köket, sade kapten Dunder.

— Hä?

Stina gapade.

... Och sköt om honom på bästa vis.

Stinas små grisgrå ögon stodo stilla af undran.

— Kanske... kapten... känner honom?

— Det är min kalfaktor och mycket hygglig pojke ... Men akta dig för att bli kär i honom; då vidbränner du maten.

— Kär!... Ppfui! fnyste Stina, svängde på den breda gumpen och svepte ut ur rummet med en själf-medveten, härsklysten köksas hela mastiga värdighet.

Och strax därpå hördes skratt och muntert glam från köket. Det var Jonas, som pröfvade sina läger-kvickheter på Stina.

Måltiden var slut och man reste sig från bordet. Förnöjd och innerligt belåten gick kapten Dunder omkring i sitt gamla hem. Här var lugnet och trefnaden. Här stämde allt hans sinne i ljus dur. Här hade han sitt rotfäste och den mylla, ur hvilken hans själ hämtade sin styrka.

Och i känslan af glädje och välbefinnande böjde sig kaptenen ned, tog Annikas armar och började dansa rundt med henne.

Men Annikan var mycket liten och kaptenen mycket stor. Han fick kröka ryggen djupt för att dansa med lillan.

Då hördes ett ljud som af bristande tyg och i det-

Under sönderskjutna fanor. 28samma gaf Kalle till ett illtjut af skralt. Från Ann-Sofi och syster Klara kom ett stilla fnitter.

Kapten Dunder släppte Annikan och vände sig om.

— Hvad är det, I han så roligt åt?

— Böxera! skrattade Kalle.

— Hva för någe?

— Böxera .. . sprack på pappa! skrek Kalle öfver-förtjust.

Kapten Dunder kände efter. Perkelä! Den trånga bonddräkten, som han lånat, tålde icke vid för djupa bugningar. Om plagget tillhört en hofdräkt, hade missödet nog aldrig inträffat.

— Hysch! Hysch!... Inte skrika så. Folk kan undra hvad vi ha för oss, varnade kaptenen sin uppsluppne son.

Och Kalle satte båda händerna för munnen för att kväfva skrattet, hvilket endast delvis lyckades honom-Bröstet arbetade och den lilla magen guppade och han måste kasta sig framstupa i soffhörnet och borra näsan djupt ned i kudden för att kväfva explosionen.

Men hans pappa kastade af rock och väst.

— Jag vill icke ha de här trånga bondkläderna längre, sade han och gick in i sängkammaren för att taga på sig sin gamla nattrock.

Salsklockans visare hade lupit långt förbi den timme, då man brukade gå tiH sängs. Och i mammans knä satt Annikan och nickade. Barnen lades, syster Klara gick in i sitt rum och snart därpå släcktes ljuset i kapten Dunders sängkammare.

Men i sin fållbänk låg den mulliga Stina och vred sig och tänkte på soldaten Jonas Trygg, som till sin stora förlägenhet blifvit förlagd till ett af gästrummen. Och hon suckade och mumlade:

— Det var då en för obegripeligl lustig karl. Och så vacker se’n. Och sickna hårda näfvar han hade!KAP. XXXI.

Farväl!

Morgonen därpå gick syster Klara tidigt ut i staden och tycktes ha många ärenden. Än besökte hon en familj, än en annan. Och öfverallt mottogs hon med öppna armar och fyllda kaffekoppar. Och med tindrande blickar lyssnade de finska familjerna till de märkliga nyheter, hon hade att förmäla: om segrar där uppe i höga norden, om tillfångatagna ryska generaler, eröfrade kanoner, splittrade regementen, tillbakakastade fiendtliga trupper, om marschen mot söder.

Och från kvalda finska bröst höjdes tacksamma böner öfver att den svåra tiden nu tycktes vara till ända och hoppet åter skymtade.

Alla frågade de efter sina kära: en make, en son, en far, en bror. Men hvad visste syster Klara. Endast om några få, hvilkas namn hon hört brodern nämna, kunde hon lämna tillfredsställande underrättelser. Om de öfriga visste hon intet. De hade väl som alla andra frusit, svultit, kämpat och blödt, och höllo nu på att förbereda nya tag, de som icke redan stupat och lågo bleka i mullen. Men hvilka hade stupat och hvilka hade särskildt utmärkt sig? Det visste inte syster Klara.

På hemvägen gick hon förbi några ryska vaktposter. I smyg gjorde hon en hämndens grimas åt dem, ungefär som då en skolpojke räcker lång näsa bakom magisterns rygg.— Om du kunde gissa hvad jag nu tänker på, din raggige fuling! Då skulle du genast följa efter mig, mumlade hon och sneglade på soldaten.

Och hon återvände hem, lycklig öfver att ha en stor och farlig hemlighet att bevara och aflämnade rapportera inför sin bror kaptenen.

Hela förmiddagen var det besök i det lilla hvita huset i trädgården nere vid viken. Men försiktigt. Man kom en och en, liksom tillfälligtvis, gjorde några slag utefter stranden, tittade på vågorna, på måsarne, på himmelens skyar, sneglade upp mot huset och bort till de ryska vaktposterna, som stodo sömniga och morgontöckniga vid bryggan.

Och sedan fältet befunnits klart, smög man sig in i trädgården och upp i huset.

Och genast blef det stora famnen. Hvarenda gäst, man som kvinna, ung som gammal, omfamnade den storväxte kapten Dunder och tryckte honom till sitt ärliga bröst.

Och sedan började frågorna och förhoppningarne och kaffekannorna att flöda.

Alla kunde kapten Dunder icke gifva tillfredsställande svar, men han lugnade dem. Allt gick bra och snart skulle nog armén vara här och då fick man själf möta de efterlängtade.

Men frågade någon efter en anförvant, en vän, som kaptenen visste ha stupat, dröjde han med svaret. Hvar-för oroa makan, brodern, systern nu i krigets början? Tids nog fingo de veta om olyckan och sorgen. Ännu kunde de några veckor få lefva i hoppet att deras make eller bror var frisk och käck och snart skulle komma tillbaka med segerglädje i sin själ.

Kapten Dunder hade icke hjärta att rycka hoppets mjuka bindel från deras ögon och låta dem se verkligheten. Kanske skulle de tro det vara förfärligare än det i själfva verket varit. Hvilka plågsamma inbillningarskulle icke tära en sörjande makas hjärta. I vakande nätter, i dagar under gråt och förtviflan, skulle hon se sin älskade ligga lemlästad på snöfältet, vridande sig i plågor, hviskande hennes namn, väntande på att döden skulle befria honom från hans kval. Och hon hade icke fått vara vid hans sida i dödsögonblicket! Icke kunnat lindra hans plågor, trösta hans hjärta, kyssa honom till ett sista farväl — hur bittert skulle icke dessa syner och tankar under långa dagar tära på hennes själ.

Nej, kapten Dunder hade icke mod att åt en och annan säga sanningen.

Den ene besökanden aflöste den andre under förmiddagens lopp. Alla gjorde de först några slag nedåt stranden, så in genom trädgårdsgrinden, ett förstulet spejande bort till de dumma ryska vaktposterna, som stodo halffulla och slöa midt i solskenet och knappast skulle märkt om en svensk general i parad spatserat förbi dem — och så snabbt in i huset.

En bland de första som kommo var den gamle prosten Chydenius, åtföljd af sin dotter, den karska fröken Märta.

Chydenius var en några och sextio års man, reslig, mager och starkt byggd, med en kraftig, böjd näsa och ovanligt stora ögonbryn, hvilka likt två hvita piggar sköto upp i pannan.

I allmänhet tystlåten och butter var hans tal kort och rakt på sak. Men ur de små, gråblå ögonen sköt en vaken blick, som tycktes se allt. Endast en ryckning vid näsroten eller en blink i ögonen men icke ett ljud tydde på att den gamle gjort en intressant iakttagelse.

De ryska officerarne hade haft ett betydligt besvär med den styfnackade prosten och likväl till sist måst ge vika. De kommo ingen vart med denne gubbe, vresig och hård som en gammal finsk masurbjörk.

Då de vid inryckningen i Vasa stad sökte skrämma honom till underkastelse och trohetsed mot kejsarenliksom de lätt gjort med så många andra präster, fingo de svar på tal.

Först hade prosten blifvit antastad af några berusade ryska soldater. Litet ryska kunde han, vred var han och i stället för att ödmjukt be herrar soldater om förbarmande, tog sig den gamle tinnen för att ge dessa representanter af herrar segrare en så grundlig upp-sträckning, en så ordentlig nedskällning, att de omtöcknade soldaterna stodo där stumma, förlägna och lomade af, mumlande en slags ursäkt för sin framfusighet.

Ett par ryska officerare åsågo händelsen och det var icke utan att gubbens kärfsäkra uppträdande imponerade på dem.

När sedan den gamle prosten framfördes för att aflägga trohetseden till kejsaren, rätade han på sin långa, magra lekamen, höjde det mäktiga hufvudet och såg ryske generalen rakt i ögonen.

— Gammal är jag och har lefvat nog, sade han med fast stämma. En gång har jag svurit trohetsed till hans majestät konung Gustaf Adolf och ingen annan än konungen eller döden kan lösa denna eds kraft. Jag ämnar icke svära någon mera ...

Det blänkte till i generalens ögon. Han vinkade på ett par soldater.

— Grip mannen och gif honom tjugu knut!

Det gick en skälfning öfver den gamle mannens kropp. Så trädde han några steg närmare generalen.

— Välan! sade han. Gör med mig hvad I viljen. Jag är en gammal man, färdig att nedstiga i grafven, och min kropp kan väl ej härda ut mycket till. Jag dör gärna för mitt land och min kung, min ed och mina plikter trogen. Men svära eder kejsare trohet. .. det gör jag ej.

Och den gamle prosten stod där så fast, så lugn, så bjudande vördnad och ro, att den ryske generalen skämdes och lät befallningen återgå.— Hvad bryr oss en dåraktig gubbes ed, mumlade han och lät Chydenius vända tillbaka till sin bostad.

— Far, om de slagit dig, hade jag tagit dolken ur närmaste kosacks bälte och stött den i hjärtat på ryske generalen, sade jungfru Märta, då de oantastade gingo hemåt.

Prosten tryckte sin dotters arm, som han höll under sin.

— Jag tror dig, min flicka. Det var dock väl att intet inträffade. Hvem vet, hvad som sedan händt dig.

Märta förstod.

— Jag hade strax därpå vändt vapnet mot mitt eget bröst. Lefvande vill jag ej falla i de skurkarnes händer.

Prosten nickade. Han gillade sin flicka, och han visste att hon, i fall det kräfdes, också skulle ha mod att utföra hvad hon sade.

Nu satt den gamle mannen med sin dotter i familjen Dunders vackraste rum — det soliga hörnrummet åt söder, med utsikt öfver stranden och viken — och lyssnade till hvad kaptenen hade att förtälja. När kapten Dunder kom till striderna, till segrarne, då blänkte det till i den gamle prostens ögon och han nickade lugnt. Hur många tysta nätter hade han icke bedt härom. Gud hade hört hans och många andras brinnande böner och icke tagit sin hand från Finlands folk utan endast velat pröfva det för dess lättjas, dess liknöjdhets, dess inbördes tvedräkts skull.

Och så gammal och så kyrkans tjänare prosten Chydenius än var, mumlade han med uppriktig saknad:

— Jag skulle velat vara med, då striden stod het på Siikajokis stränder. Sannerligen, jag skulle velat vara med ... geväret i hand . .. språnget mot fiendelinjen . . . döda och dö för sitt land.

Och på glansen i jungfru Märtas blå ögon och på hennes kinders rodnad märktes granneligen att äfven hon icke skulle haft något emot att kämpa och kläda skott för sitt fosterlands sak.Hon frågade efter sin kusin, artillerilöjtnanten.

— Jaså, han!

Kapten Dunder erinrade sig att den mannen stupat vid Siikajoki. Han hade sett honom få skottet och dö. En härlig död.

Kaptenen hade just befunnit sig i närheten af den unge löjtnanten, då denne träffades af den dödande kulan.

I början hade den sårade tydligen ej riktigt förstått hvad som händt honom. Han sprang några steg, så stupade han.

Kapten Dunder skyndade fram. Och där låg tjugu-åringen i snön och stirrade med en egendomligt hjälplös och förvånad blick.

— Hvad är det med mig? Det är som om jag icke kunde röra mig, hade han sagt.

— Ni är sårad, min vän.

I detsamma fick han syn på hlodet, som färgat snön vackert röd.

— Ah!...

Och strax därpå började smärtorna. Han vred sig sakta stönande, medan lifskraften rann ur hans kropp.

Gång på gång hörde kapten Dunder honom hviska ett namn, som han till sist uppfattade som: Märta.

Nu förstod han hvem »Märta» var: den gamle prostens dotter, som i detta ögonblick satt framför honom i hans hem och som längtade att få höra något om sin käcke gosse.

Kaptenen skulle önskat berätta för henne om hur vackert och stilla hennes vän hade dött på slagfältet.

Men då han såg detta unga flickansikte, i hvars blickar längtan och hoppet om en lycklig framtid lyste, tvekade han. Han hade icke mod att förvandla lycko-skimret öfver hennes panna till en slöja af sorg.

—* Nej, jag har endast hört om er vän, att han skött sig som en käck och god soldat, svarade kapten Dunder på hennes enträgna frågor.... där låg tjuguåringen i snön ...Samtidigt mötte han prostens forskande blick. Och det tycktes honom som om denne läst i hans öga, hvad han dolde för jungfru Märta. Ty den gamle mannens blick blef dystrare och det kom något gråaktigt, tärdt öfver hans ansikte som vid en bitter missräkning.

Men han sade intet. Och just hans tystnad tydde kapten Dunder som om han förstått det som förtegats.

Efter dessa två kom en ung mor, fru Sternberg, med sina två små barn, en gosse och en flicka, på besök. Och till henne kunde kaptenen framföra det glada budskapet, att hennes make lefde och att hon troligtvis snart skulle återse honom, då han med trupperna kom på marsch ned mot Vasa. Och det var kaptenen en glädje att se den lycka, som vid dessa ord utstrålade från den unga makans ögon.

Sist på kvällen kom en gammal skeppare, Pikku Laikinen, som kaptenen efterskickat för att efterhöra, om det kunde gifvas någon lägenhet öfver till Sverige.

Pikku Laikinen kom, liten, satt, väderbrynt, säker och fåordig. Han kände kaptenen sedan dennes barndom hade täljt hans första båtar och lärt honom segla.

— Om man kunde ge sig af snart? mumlade skepparen och ref sig i hakskägget. Ja, om ett par dagar kanske.

— Nej, det duger ej, svarade kapten Dunder. Jag måste i väg redan i morgon kväll. Längre vågar jag ej dröja här i staden. Då kunde ryssarne få underrättelse om min härvaro och fängsla mig för att sedan nedskjuta mig som spion.

— Skjuta löjtnanten! utbrast skeppar Laikinen, för hvilken kaptenen ännu alltjämt var den unge löjtnanten. Nej, si det får då aldrig ske.

— Ja, i så fall måste jag bort i morgon natt.

Skepparen funderade, ref sitt skägg och funderade

på nytt.

Slutligen sade han:— Ja, nog torde det bli rätt svårt, men jag ska likväl försöka att få skutan klar tills i morgon kväll.

— Godt. Då segla vi. Din hand på det!

Och dröjande räckte Pikku Laikinen fram sin valkiga hand.

Äfven följande dag tillbragte kapten Dunder i lugn i sin familj utan att ryssarne anade hans vistande i staden.

Men kvällen kom och man måste ta farväl af hvarandra, för huru länge visste ingen.

Fru Ann-Sofi grät i sin makes famn, kaptenen kysste henne och barnen, tryckte systerns hand, och fram på natten smögo sig två sjömansklädda figurer ned genom trädgården till stranden, där fartyget väntade.

Seglen hissades, ankaret lyftes och snart styrde fartyget ut på fjärden.

Men i det hvita husets öfversta rum stod Ann-Sofi med barnen och stirrade ut i det dunkelblå töcknet så länge de kunde se en skymt af skeppet.

Därpå förde hon barnen till sängs och gick själf och lade sig.

Några timmar senare väcktes hela huset af dundrande knackningar på dörren.

Ann-Sofi störtade upp och såg ut genom fönstret.

Nedanför märkte hon till sin förskräckelse några ryska soldater samt en officer stå.

Hon anade hvad besöket gällde.

— Öppna! Annars spränga vi dörren, ropade officeren där nere på bruten finska.

Ann-Sofi skyndade in till barnen, som vaknat och undrande sutto i sina bäddar.

— Några ryssar komma nu på besök, sade hon till dem, och troligtvis skola de fråga efter pappa. Men då måste ni låtsa, som om ni icke visste att han varit här. Ni få icke tala om att pappa nyss varit här. Ty då vilja de göra pappa illa. Förstår du, Kalle?— Ja, svarade Kalle och såg modern käckt i ögonen. Jag skall låtsas som om pappa aldrig varit här.

— Och du, Annika? vände sig modern till sin lilla flicka.

— 'Ka säja till de 'tygga bubbarne att pappa visst inte varit här, svarade flickan.

— Nej, du skall icke säga någonting alls. Bäst att du icke låtsar förstå hvad de mena, yttrade modern, änglig öfver att lillan möjligtvis skulle röja hemligheten.

Bultningarna på porten tilltogo i styrka.

— Öppna, öppna!

Det lät som om man redan höll på att spränga dörren.

Ann-Sofi klädde skyndsamt på sig och öppnade dörren.

Där ute i det bleka nattdunklet stod en barsk rysk officer.

Vid åsynen af den unga kvinnan antog han en någorlunda artig min.

— Beklagar, min fru, att jag måste störa er natt-hvila, sade han på bruten finska. Men jag har nyss fått underrättelse om att en finsk officer skulle finnas gömd i detta hus.

— Här finnes ingen finsk officer, svarade Ann-Sofi torrt.

— Skulle gärna önska tro er på ert ord, yttrade officeren, men ordern lyder, att huset skall undersökas från källaren till vinden.

— Yar så god!

Officeren vände sig till soldaterna:

— Två af er hålla vakt här vid dörren. De öfriga »följa med mig.

Och med dessa ord steg han in i huset, åtföljd af soldaterna.

Nu begynte ett letande från golf till tak. Icke en skrubb, en vrå, en bädd, en kista lämnades oundersökt. Men ingenstädes funno de någon finsk officer eller ensnågot som tydde på att en sådan nyligen befunnit sig i huset.

— Jag har dock haft säkra underrättelser om alt i förgår och i går ert hus erhållit hesök af liere personer, som infunnit sig, förmodligen för att träffa honom, vände sig officeren till fru Dunder. *

Denna hade nog själfbehärskning att le.

— Jaså, vi skulle mottagit flere besök, sade hon med en lätt och naturlig ton. Ja, det var verkligen fallet och har en enkel förklaring. Det var nämligen min svägerskas födelsedag i förgår och då kommo några vänner till oss för att gratulera.

Och härvid betraktade Ann-Sofi syster Klara med en leende glimt i ögat.

Officeren syntes litet förlägen. Han visste ej riktigt hvad han skulle tro.

Emellertid fortsattes undersökningen och man kom till barnens rum.

Framför dörren hejdade fru Ann-Sofi officeren.

Öfver hans annars artiga drag flög ett bistert uttryck.

— I detta rum ligger mina barn. Icke är det nödvändigt att äfven störa de små, yttrade Ann-Sofi.

Den ryske officeren misstänkte, att han här kanske skulle finna, hvad han förut förgäfves sökt.

— Rummet måste undersökas, sade han barskt.

Och därmed ryckte han häftigt upp dörren och

steg in.

I sina bäddar sutto Kalle och lilla Annikan och stirrade förskräckta på de inträdande. Det var icke långt från gråten. Först då de bakom ryssarne fingo se moderns ansikte, lugnade de sig.

— Se så, små barn, nu ska ni tala om för mig, hvad den där officern hette, som varit här några dagar, vände sig ryssen på bruten finska till Kalle och Annika.

Dessa sutto tysta, endast stirrande på modern.Ryssen upprepade sin fråga.

Då nickade fru Ann-Sofi till Kalle.

-— Här har ingen officer varit, sade han lågmäldt.

Och Annika instämde som ett eko:

— Ingen officer vatt här.

Men ryssen hade märkt blinkningen mellan modern och barnen. Och han misstänkte att dessa blifvit instruerade.

Han rynkade ögonbrynen och vände sig barskt till dem:

— Se så, svara nu sanningsenligt: Har ingen främmande varit här?

Det ryckte i underläppen på Annika och hon mumlade:

— Pappa inte va’tt här.

— Jaså. Det kanske var pappa, inföll ryssen hastigt och betraktade strängt den lilla flickan.

Då började Annika gråta.

Fru Ann-Sofi gick fram till henne.

— Plåga icke barnen mera. Ni ser ju hur förskräckta de äro, bad hon ryssen.

Denne fattade henne i armen och drog henne tillbaka.

— Ni tycks vara rädd, min fru, att barnen skola förråda er. Försök icke att hindra mig, sade han kärft.

Och den stackars fru Ann-Sofi såg helt förvirrad ut.

Men Kalle, som märkte moderns ängslan, sprang hastigt upp ur bädden och ställde sig framför henne.

— Inte göra mamma illa. Då slår jag dig, sade han käckt och hötte med sina små knutna händer mot ryssen.

Denne började skratta och de två soldaterna, som också voro inne i rummet, instämde.

Men hur den ryske officeren än försökte, lyckades han icke få någon upplysning af barnen.Ej heller fann han någonting i rummen, hur han än letade, och slutligen måste han med oförrättadt ärende bege sig därifrån.

Fru Ann-Sofi stod och såg efter ryssarne, då de af-lägsnade sig. Och hon tackade sin Gud att hennes make i tid hunnit undan.

* *

*

Kapten Dunder låg på däcket och stirrade ned i det blå djupet.

Skeppet gick med god fart. Brisen tilltog, och fräsande, med hvita kammar, kommo vågorna hvälfvande, den ena följande den andra ideligen, enformigt, vaggande själen till ro.

Finlands kust hade för länge sedan försvunnit. Intill han kunnat skymta den sista strimman af kusten, hade kaptenen stått vid akterstammen och skådat bort mot stranden, där hans hem och hans kära var.

Men därpå hade han lagt sig ned på däcket och betraktade vågorna, som på ett egendomligt sätt liksom lockade och tjusade hans sinne.

Då hörde han ett undexligt ljud, ett stönande stiga upp från däcksplankorna under sig.

Han lyssnade.

Först trodde han att det endast var fartygets knakande, då det arbetade i böljorna.

Men snait kom han under fund med att detta kunde det icke vara.

Ljudet kom från någon lefvande varelse. Kanske skepparen hade någon kalf eller gris ombord, som placerats nere i det mörka lastrummet. Ljudet där ner-ifiån var dock knappast som lätet från ett djur. Men han kunde icke höra så noga. Vågbruset, blåstens hvin i tacklingen och tågens gnissel gjorde, att han endast då och då kunde urskilja det egendomliga stönandet.

— Besynnerligt att skepparen är så tanklös ochobarmhärtig, att han gömmer en kalf eller en gris eller hvad det nu kan vara under däck i stället för att hålla djuret i bur här uppe, tänkte han. Hur dant tror han det köttet skall bli? Miserabelt för att icke säga odugligt. Djuret blir naturligtvis sjukt, kanske dör det, om det icke får luft. Hur han en erfaren skeppare handla så dumt!

Han ämnade just resa på sig för att tala vid skepparen, då han såg denne komma mot sig.

I femtio år, alltsedan han var en tio års pilt, hade skeppar Pikku Laikinen trampat däcksplankor. Och det hade åt hans gång förlänat en egendomligt rullande, vaggande rörelse.

Äfven när han befann sig på landbacken, rullade han på samma sätt sin väg framåt, och äfven då liksom nu stannade han i hvar tredje minut och kikade mot molnen och solen. Det var som om han trott att jorden icke riktigt väl skulle kunna rulla sin bana fram genom rymden, om han icke först undersökt sol och vind.

— Gömmer du svin under däck? ropade kapten Dunder till honom, då han närmade sig.

Den gamle skepparen, hvilken liksom allt sjöfolk var tämligen fåordig, trögtänkt — när det icke gällde tjänsten — och mycket misstänksam, vädrade en pik och en elakhet, sände en blängning åt kaptenen och brummade buttert:

— Svin kan han vara själf.

Kapten Dunder gaf honom en forskande blick och log. Han förstod att skepparen blifvit stucken, ehuru han icke kunde begripa hvarför. Han visste icke, att skepparen, sedan han en gång kommit seglande med en trälastad skuta, som legat i marvatten, och vid det tillfället sett mer än vanligt ruggig och smutsig ut, blifvit kallad »det gamla marsvinet». Sedan den tiden tyckte skepparen det vara onödigt, att man talade om slika djur ombord på hans skuta.Men delta kunde ju kapten Dunder i sin oskuld icke veta.

— Något djur är det i alla händelser, sade kaptenen.

— Djur! Hvarför djur? Har icke något djur ombord annat än några höns fram i skansen. Är det dem löjtnanten . . . jaså, kapten menar?

Kapten Dunder lyssnade. Åter kunde han mellan två vågsvall höra det egendomligt stönande ljudet under däck.

— Nej, dem kan det icke vara, sade han.

— Hvad är det då?

— Lägg sig ned och lyssna. Det är någonting här under däck, det är säkert, men hvad det kan vara, vet jag ej.

— Asch! Det är välan bara knakandet i plankorna, kan jag tro, brummade skepparen och lade sin giktstela lekamen varsamt ned på däcket.

Med örat lutadt mot plankorna lyssnade han.

Plötsligt for han upp med större hastighet och vighet än man kunnat tilltro hans gamla kropp. Kommen upp på benen började han stampa i däcket och svära alldeles ursinnig.

Kapten Dunder betraktade honom förvånad. Hvad kom åt mannen? Hvadan denna vrede? Det var som om skepparen blifvit utsatt för en svår förolämpning eller lidit en bitter missräkning.

— Tjufvar och rackare! röt skepparen. Ska slå dem i järn. Dagg ska di ha. Svälta ska di få. Rättast vore att kasta dem i hafvet med ens.

— Men hvad är det då? frågade kapten Dunder ytterst förvånad.

— Hvad det är! ... Det är naturligtvis några uslingar, som smugit sig ombord för att få fri resa öfver till Sverige. Nu har det blitt kvaft där nere i lastrummet och di snappa efter luft. Egentligen skulle man med

godt samvete låta dem ligga där och kväfvas. Vid alla ruttna tåg och plankor kunde man icke det!

Och därvid skrattade den gamle sjöbjörnen så godt och vaggade så våldsamt, att han hastigt måste taga tre snedsteg för att återvinna balansen.

— Tror ni verkligen, att det är några som gömt sig?

— Om jag tror!... Säkert. Det är inte första gången jag råkat ut för en sådan här historia. Det är tvärt om ett mycket vanligt sätt af di jävlarna att lätt och ledigt komma öfver från ett land till ett annat. Jag minns en gång på en resa mellan Pommern och Finland. Några mil utanför Danzig upptäckte vi två gynnare i lasten. Nå, det var ingenting annat att göra än låta dem stanna och arbeta för maten och resan. Inte kunna de just göra mycket skäl för sig, men man fick ju låta nåd gå för rätt.

... Den ene af gynnarne var en synnerligen snäll och treflig pojke på en 17, 18 år. Jag fattade ett sär-sldldt tycke för göken, lät honom få lindrigt arbete och bra med mat... Nå, hvad ti'or löjt. .. kapten tacken blef? Sedan jag släppt dem i land i Jakobstad, märkte jag att man bestulit mig. Det kunde knappast vara någon annan än den unge, som ibland brukade få gå in i min kajuta. Ja, sådana äro de... allesammans. Dränkas skulle de . .. hyfvas öfver bord . . . me'desam-ma! Hvaba?

Stönandet under däck tilltog. Det tycktes nu ha öfvergått till rop om hjälp.

Kapten Dunder blef ängslig. En människa befann sig i nöd, hvem det nu än vara månde, det var säkert. Hon måste hjälpas ...

— Hör! Öppna luckorna, så att stackarn får luft, vände sig kapten Dunder upprörd till skepparen.

Denne log ett fult leende.

— Åh .. . de' har la' ingen . . . brådska, sade han säfligt.

— Skeppare!Kapten Dunder hade tagit ett steg framåt och såg skeppar Pikku Laikinen rakt i ansiktet.

Då vände denne på sitt lurfviga hufvud och mumlade en befallning till besättningen att öppna luckorna till lastrummet.

Ljudet nedifrån hade nu tystnat.

— Kanske mannen dött! tänkte kapten Dunder, där han stod lutad öfver öppningen till lastrummet.

Det var omöjligt att se något där nere. Man kunde icke ens urskilja en säck eller tunna. Kol svart.

Icke ett ljud hördes nedifrån.

— Tag en lykta och kryp ned och se efter hvad det är för en gynnare. Kanske han redan kolat vipp, sade skepparen till en af besättningen.

Mannen fick en lykta och kröp ned i lastrummet.

Efter några minuter hördes hans röst nedifrån djupet:

— Det är en pojke. Han har svimmat.

— En pojke! Langa upp honom då, röt skepparen.

Och han brummade och småsvor:

— En pojke! Hva kan en sådan gök göra. Hva kan man ha för nytta af den. Duger icke till att skicka upp i masten eller stå vid rodret. Inga krafter, ingenting att lita på . .. Men äta kan di. Gu’ sig forbarme, hvad di kan äta.

— Låt oss först se på pojken, innan vi döma honom. Kanske kan han bli oss till nytta på något sätt, menade kapten Dunder.

— Br-r-r-m! hördes skepparen tviflande invända.

Några ögonblick därefter visade sig matrosen i luckan med en pojkkropp hängande öfver axlarne.

Man lade ned den afsvimmade på däcket. Alla lutade sig nyfiket öfver honom.

Pojken tycktes vara en 16, 17 års yngling, ovanligt späd till och med för sin ålder. Nu låg han där på däcket, alldeles krithvit i ansiktet, med blåa ringar kring ögonen och andades tungt.

Då skepparen fick syn på den nye passageraren fnyste han och spottade föraktfullt i däcket.— Sicken ung spoling! Hva ger ni mej för den! Hva tror ni en sån där duger till. Inte kan den där hala i ett tåg eller rulla en tunna eller bära en säck på ryggen. Dagg ska han få. Det tror jag är bästa sättet att väcka göken.

— Lefver han? frågade kapten Dunder.

Han tyckte pojken låg där som en död.

Matrosen lade sin valkiga hand på hans bröst för

att känna om hjärtat klappade.

Men han tycktes ha svårt att träffa på platsen för hjärtat. Gång på gång flyttade han handen och samtidigt spred sig ett bredt flin öfver hans stubbiga kinder.

— Hvad grinar du åt! Är pojken död eller lefvande? vände sig kapten Dunder barskt till honom.

Matrosen såg upp, fortfarande flinande som en smutsig solvarg.

— Nå?.. .

— Pojken... De ä ingen pöjk, sade han.

— Hvad för något? Är det ingen pojke? Hvad är det då?

— E’ flecka.

— En flicka!

Allmän häpnad.

Skepparegubben måste lägga sig ned på knä och undersöka fenomenet.

Afven han fingrade behändigt på den afsvimmades bröst. Men han flinade icke.

Ursinnig reste han sig upp.

— Gud sig forbarme ä de icke en tös! Så nu ha vi också kvinnfolk ombord, utbrast han.

Kapten Dunder böjde sig ned och aftog sydvästen som täckte pojk-flickans hufvud.

Ett fång af mörka lockar löstes upp. Intet tvifvel mera. Fripassageraren var en kvinna.

Nu vaknade hon från sin svimning och slog upp ögonen. En svag rodnad visade sig på hennes kinder. Förvirrad såg hon sig omkring. Hon visste tydligen ejhvar hon befann sig. Hvad var detta för ett egendomligt rum? Så mörkt, så fylldt af underliga brusande ljud. Och hvilka voro dessa groft klädda karlar, som stodo omkring henne?

Man kunde se på henne att hon kände sig besvärad af sin ovanliga klädsel. Hon såg nedåt byxorna och rocken. Och plötsligt var det som om minnet åter-vändt. Hon rodnade starkt och mumlade:

— Jag är alltså på skeppet... på hafvet.

Det var en vacker flicka på en 18, 20 år. I skenet från matrosens lykta, som denne alltjämt höll upp framför henne likt en fackla, kunde man se hennes mörka ögon glimma.

Kapten Dunder tyckte synd om tösen. Och äfven den gamle skepparens barkade hjärta tycktes veknat och han svor icke längre hvarken öfver skeppspojkar eller kvinnfolk.

Hvilket dumdristigt tilltag af en ung flicka att kläda ut sig till matros och gömma sig i ett tilltäppt lastrum, tänkte kaptenen. Hade icke han hört hennes stönanden, skulle hon säkerligen blifvit kväfd. Hvad kunde anledningen vara, att hon klädt ut sig och flytt och riskerat en sådan död.

Han närmade sig flickan, som alltjämt stod där på däcket i sin illasittande pojkdräkt midt i kretsen af sjömännen, tog lyktan från matrosen och lyste henne rakt i ansiktet.

I detsamma darrade ljuset till i hans hand och han sänkte hastigt lyktan.

— Fröken Elsa! utbrast han häpen. Hvad gör ni här?

Flickan svarade ej, men rodnaden på hennes kind blef starkare.

Skepparen hade hört kaptenens utrop.

— Känner kapten henne? frågade han.

— Jag känner flickan.

— De va betydligt! mumlade skepparen. Ja si dimilitärerna, di ha då bekanta bland kvinnfolken i alla världens vrår!

... Och det gör också ni, tillade kapten Dunder.

— Jag!

— Se närmare på rymmerskan.

I)en gamle skepparen stack sin väderbitna nos in mot flickans ansikte. Hastigt drog han den tillkaka och ögonen blefvo runda af häpnad.

— Men det är ju ... fröken Elsa Bernius.

Kapten Dunder nickade.

.. . Som blef hitskickad i höstas från Sverige af sin familj för det hon skulle glömma sin fästman. Familjen tyckte visst inte riktigt om honom och fröken Elsa var obstinat... Så kom hon till Vasa en kväll i höstas. Konstig och besynnerlig var hon och vi trodde aldxig att hon var riktigt slug. Och nu har hon smugit sig ombord förklädd till skeppspojke och låg där nere i lastrummet och kippade efter andan. Ja, hvem kan begripa sig på kvinnfolk ...

Och gamle skeppar Pikku valkade bussen förnumstigt och ref sig i det gråa hakskägget.

Hela tiden, medan skepparen brummade sin monolog, stod den stackars flickan där, förvirrad, skamsen, i kretsen af matroserna som gapstirrade på henne.

Kapten Dunder fattade hennes hand och drog henne åt sidan.

— Hur kom ni på denna befängda idé? frågade han.

— Jag kunde icke annat, svarade fröken Elsa. Och tårarne stego henne i ögonen.

Kunde icke annat?

Kapten Dunder stod några ögonblick stilla och betraktade henne forskande.

Så tog han hennes hand och förde henne med sig.

— Kom ned i min kajuta och berätta er historia.

— Ja, mumlade flickan och följde.

Men på däcket stodo matroserna och gapade efter de två som stego ned för kajutstrappan.På en af karlarnes ansikte visade sig ett fräckt flin och han hviskade något åt kamraten.

Den gamle skepparen hörde det.

— Du tänker då alltid så fult och dumt, brummade han till. Jag ska lära dig tänka vackert en gång.

Och i detsamma lyfte han handen och gaf matrosen en smällande örfil, så att han damp i däck.ANDRA DELEN.

HANS TOKIGA MAJESTÄT.

KAP. XXXII.

Genom forsar och eldar.

— Och marschen går mot söder, mot söder, mot söder.

Och ingen än ä’ döder, ä’ döder, ä’ döder.

Och fienden vi slå.

Det var korpral Olagus Kask, som diktat en visa och nu skrålade den för full hals, medan kompaniet i dammig junihetta marscherade på landsvägen ned mot Ny Karleby stad.

Takten i visan var god och gick utmärkt att gå efter, orden voro ej vidare konstiga och snart hade alla rotarne i kompaniet lärt sig den, och man klämde i, så det ekade mellan furor och bergknallar.

Hvad gjorde det, att dammet stod som en rök och hvälfde rakt in i de öppna gapen, hvad gjorde det att man blef hes och törstig, dammig, svettig, trött, intet gjorde numera någonting, ty ändtligen hade framryck-ningen begynt och man skulle återeröfra landet.

— Och marschen går mot söder och ingen än ä’ döder,

och fienden vi slå ...Framför de finska trupperna drefvos ryssarne tillbaka, från Brahestad till Jakobstad, från Jakobstad till Gamla Karleby och från Gamla Karleby nu ned mot Ny Karleby. Och den leken skulle nog inte sluta, förrän de sista grönrockarne trängts ut i hafvet eller in öfver gränsen.

Midsommarafton på förmiddagen hade man nått fram till Gamla Karleby och på kvällen ryckte trupperna på olika vägar mot Ny Karleby, där ryska arméns förtrupper under befäl af general Jankowitz tagit ställning.

Från Gamla Karleby skickar kustvägen norr ifrån en gren inåt landet öfver Perrho mot Lintulaks och Karstula.

Från Ny Karleby sändes en annan gren öfver Lappo, Salmi, Ruona, Alavo mot sydost nedåt landet.

Dessa båda vägar förbindas mellan Lintulaks och Salmi af en biväg gående från öster-till väster.

Sedan fortsätter kustvägen söderut öfver Juutas, Oravais och Lillkyro ned mot Vasa.

Då Klingspor ändtligen efter all brödbakning och väntan på torra vägar och hyggligt väder beslutit sig för frammarsch och finska trupperna trängde söderut, lämnade ryske generalen Rajevski sin ställning vid Gamla Karleby och drog sig ända ned mot Lillkyro, sedan han vid Ny Karleby kvarlämnat general Jankowitz med 1,300 man.

Men för att uppehålla sina förbindelser österut och skydda vägarne åt söder hade han vid Lappo förlagt en styrka af nära 2,000 man och i Vasa ungefär lika stor.

Då Klingspor nu framryckte mot Ny Karleby, ägde han under sitt befäl en nästan tre gånger större styrka än de där befintliga ryssarne

Dessutom hade han genom kurirer fått underrättelse om att från Sverige afsändts en expedition underbefäl af generaladjutanten Bergenstråle, hvilken vid midsommartiden skulle inträffa i trakten af Vasa.

Allt var således väl förspändt för en lycklig attack.

Men om fältmarskalken föreställt sig, att han skulle öfverraska ryssarne, misstog han sig grundligt.

Genom spioner hade general Jankowitz erhållit underrättelse om fmnarnes frammarsch. Och i god tid vidtog han förberedelser.

På södra stranden af älfven, som utmynnar vid Ny Karleby och på hvilken staden är belägen, lät han uppföra två batterier, ett ofvanför och ett nedanför staden.

Under den långa träbron som leder öfver älfven lades en mängd lättantändligt bränsle, för att vid behof i hast kunna förstöra hron.

Trupperna drogos tillhaka till södra stranden och kvarlämnades på den norra endast en afdelning på 400 man. På Lappovägen framsköts en fältvakt för att hålla känning af fienden.

Sålunda förberedd inväntade han finnarne.

Klingspor hade gifvit order att anfallet mot Ny Karleby skulle äga rum klockan 4 på midsommardagens morgon. Och kvällen förut aftågade trupperna, fördelade på fyra kolonner för att sedan vid utsatt tid mötas framför staden.

• Trakten där kolonnernas marschvägar gingo fram var synnerligen otillgänglig och svår. Och snart hade de olika afdelningarne förlorat hvarje samband sins emellan.

Ingen visste, hvar den andra befann sig, blott att man klockan 4 på morgonen skulle sammanträffa framför staden.

Fältmarskalken åtföljde Adlercreutz kolonn, som följde stora landsvägen. Strax före klockan 4 hade man nått i närheten af älfven. Tillsammans med generaladjutanten red han upp på en höjd för att i den ljusnande gryningen öfverskåda terrängen.Uppkomna till ett ställe med fri utsikt sågo de två herrarne på en fjärdingsvägs afstånd framför sig älfven och den lilla staden.

Liksom så många andra af Finlands kuststäder utgjordes Ny Karleby af en samling träkåkar liggande vid en vik af hafvet, där en älf mynnade ut. Från den plats, där de befunno sig, kunde fältmarskalken och Adler-creutz se de små husen, de trånga och krokiga gatorna, trädgårdarne och åkerfälten utomkring samt de på marken lägrade ryska trupperna.

Men batterierna märkte de ej. Dem hade ryssarne tills vidare dold under afskurna löfruskor.

Från staden och älfven riktade den blickarne till den angränsande trakten. Hvarje minut väntade de att få se Döbelns kolonn frambryta ur skogen söder om staden.

Men inga gårockar syntes. En halftimme dröjde de på höjden. Men alltjämt låg skogen lika mörk och ödslig.

Fältmarskalken började förlora tålamodet. Man hade nu väntat nära en hel timme.

— Besynnerligt att den där Döbeln, som annars brukar vara så hetsig och rapp af sig, nu är så långsam, brummade han, vänd till generaladjutanten.

— Troligtvis har öfverste Döbeln giltiga skäl, invände Adlercreutz, som ehuru han själf var mycket förvånad öfver den ringa punktlighet som chefen för Björneborgs regemente visade, dock i det längsta ville försvara krigskamraten.

— Giltiga skäl!... Pytt!... Har väl försofvit sig, kan jag tänka, menade Klingspor.

Blodet steg Adlercreutz åt hufvudet och han svarade kort.

— öfverste Döbeln försofver sig aldrig, därom kan ers excellens vara öfvertygad.

— Nå, hvarför inställer han sig då icke i tid?

— Kan bero på svår terräng och dåliga vägar.— Svår terräng! .. . Ja, alltid har man något att skylla på.

Adlercreutz bet sig i läppen. Han hade ett kärft svar på tungan just angående att »skylla på något». Men han betänkte sig i tid. Hans excellens var dock chefen som hade makten och kunde hvilket ögonblick som helst afsätta honom från posten som sin närmaste man. Och det ville han ej riskera.

Men i sitt stilla och godmodiga sinne tänkte han på en viss person, som alltid, då en rörelse försenats, haft något att skylla på. Hvad allt hade ej hans excellens vid olika tillfällen tillgripit som ursäkt och förklaring för sin långsamhet, sin obeslutsamhet, sin bekvämlighet, sin rädsla, sin motvilja för snabb handling, för djärf attack? Än hade det varit för kallt, än för hett, än för dåliga vägar, än brödbakning, förråden i Uleå-borg måste skyddas, fiendens öfvermakt — som visat sig icke existera — var för stor, man måste invänta förstärkningar från Sverige, än var det det, än det. Och så hade man i veckor stått och stampat på samma fläck och låtit en dyrbar tid och oåterkalleliga tillfällen till framgång gå förlorade — då allt i själfva verket endast berott på hans excellens' fasa för ett raskt beslut och en snabb handling.

Adlercreutz tänkte sig den nu häcklade Döbeln i samma situationen med sin trupp som fältmarskalken varit. Hur annorlunda skulle icke den lille hetsige mannen, som nu af någon oförklarlig anledning för första gången dröjde med angreppet, då betett sig.

Han hade sannerligen ej låtit sin armé, såsom hans excellens med god smak gjort, efter tvänne lysande segrar ligga för fäfot i sex veckors tid. Nej, ögonblick-tigen, natten efter slagen skulle han förföljt och ej hvi-lat, förrän han drifvit fienden långt söderut.

Och nu gaf sig denne bekväme och rädde excellens till att häckla en tapper man. Och detta måste manstillatigande åhöra. Sannerligen, man kunde bli gall-sprängd för mindre!

Men det var då för besynnerligt hvad Döbeln och björneborgarne dröjde.

Sedan Klingspor en stund tigande vridit kikaren åt alla håll, stoppade han den i fodralet och sade:

— Nu väntar jag icke längre här. Jag rider tillbaka till högkvarteret. Generaladjutanten får ta befälet och attackera fienden, då öfverste Döbeln behagar infinna sig.

— Som ers excellens befaller.

Klingspor vände om hästen och red ned för höjden, åtföljd af sina adjutanter.

Adlercreutz sköt en lång blick efter honom.

— Det var som jag tänkte, mumlade han. Excellensmagen börjar känna sig sugen. Längtar efter en kopp skönt, varmt kaffe och färska hvetebullar på morgonkröken, kanske en liten konjak också. Och sedan en ljuflig slummer i ersättning för nattens vaka ... Och den där ska ge sig till att häckla Döbeln som aldrig tänker på sig själf, aldrig unnar sig sömn, hvila, mat, dryck, bekvämlighet, ro, då striden gäller. Pfui!...

Men det var då för besynnerligt hvad Döbeln dröjer! .. .

Och han lämnade höjden för att efterhöra om någon af de patruller, han utsändt, återkommit.

* *

*

Matts kusk hade spekulerat ut en ljuflig midsommarnatt med dans, fiolspel, flickor, dunkla busksnår och torrt gräs, många muggar svagdricka och en och annan brännvinstår, då ordern kom om uppbrott. Och gruf-fig, arg och tvär inställde han sig i ledet och marschen begynte.

Det var en helvetes terräng, snårig, stenig, fylld af moras, bergknallar och djup skog.— Nu förstås kunde vi inte få dröja några timmar på midsommarnatten, men i Lumijoki låg vi sex veckor med fienden framför oss, brummade han, så korpral Olagus hörde honom.

— De ä struttegin, förstårru.

— Ja ger struttegin faen, men litet dans och muntration kunde befälet gärna bestått oss på midsommarkvällen, svarade Matts.

Korpral Olagus teg. Han tyckte detsamma, fastän han ansåg sin ställning som korpral fordra att han försvarade höga befälet.

Tysta, mulna trängde sig soldaterna fram genom skogen i sommarnattens dunkel. Det var icke tal om någon ordnad kolonn. Väg fanns knappast, endast en stig, där man blott kunde gå fram en och en. Soldaterna fingo bana sig väg, bäst de kunde. Än flög hatten af för en gren, än fastnade geväret, fältflaskan, matpåsen. Man ryckte och slet, spände klackarne i, körde med axlarne och framåt gick det.

Främst red Döbeln på sin bruna häst, med möda tagande sig fram på den smala stigen, och framför honom gick vägvisaren.

I flere timmar hade marschen fortgått, men ännu tycktes intet slut på skogen. I stället blef terrängen än värre och oländigare. Rätt som man gick och slogs med stenrösen och snåren, sjönk foten ned i ett moras. Då var det antingen att söka finna en omväg eller gå på rakt fram, plumsande till knäna i gyttjan.

Den lille fyrkantige, satte, kortbente major Fihlén hade nästan svårare än de andra att ta sig fram. Det var under hans värdighet tyckte han att väja vare sig för fiender, snår eller gyttja, och därför gick han mestadels rakt fram. Svetten stod honom i pannan, han pustade och småsvor men framåt gick det.

Tills han marscherade rakt ut i ett träsk, som aldrig tycktes vilja taga slut.

Gyttjan steg honom till smalbenen — om det nufanns någon dylik del af majorens jämntjocka påkar till ben — den steg honom till knäna. Slutligen stod han där som ett stilla träd på en öfversvämmad äng, sakta vaggande för vinden.

Han såg sig omkring. Där plumsade hans soldater i grupper förbi honom, mången vändande på hufvudet och undrande, hvarför majoren just nu tog sig en hvilo-stund.

Han försökte gå vidare. Omöjligt.

Då måste majoren ge hals.

Korpral Olagus och Mattsen märkte fenomenet.

— Nu sitter han fast igen. Vi måste hjälp’an, sade korpralen och knuffade Matts i sidan.

— Precis som under den märkeliga reträtten i Sii-kajokistriden.

— Precis. Väl att vi nu ha fienden framför oss och icke efter.

De vadade fram, fingo ett stadigt grepp under majorens armar och förde honom till ett någorlunda fram-trängligt ställe.

Och marschen gick. Ännu några timmar. I samma svåra terräng.

Klockan led mot fem. Ännu intet slut på skogen och morasen.

— Tror du vi hinna fram till älfven om en timma? vände sig Döbeln till vägvisaren, en gammal finngubbe med tämligen slött utseende.

Denne kastade en skygg blick på den barske öf-versten.

— Jag ... jag, stammade han.

— Nå? Sjung ut!

— Jag vet icke riktigt.

— Vet du icke. Du skulle ju visa oss vägen och lofvade att vi säkert skulle vara framme vid Ny Karleby i gryningen.

— Jag har visst tappat bort mig, mumlade gubben.

— Hvaba?Döbeln hoppade till i sadeln och red mannen inpå lifvet.

— Vet du alltså icke vägen?

— Jag visste den, men nu går det rundt i hufvet på mig.

— Och du vet ej längre, hvar vi äro?

— Nej.

Döbeln såg några ögonblick på gubben. Och denne, som märkte den skarpa, stränga blicken, blef så rädd, att han tyckte det liksom kylde i hela kroppen.

Han tänkte fara ut i häftiga ord och förebråelser, den lille hetsige öfversten. Men när han såg den gamle stå där framför sig ömklig, rädd, tog hans filosofiska sinnelag öfverhand och han blott ryckte på axlarne.

Det var ju egentligen hans eget fel. Hvarför anförtro sig och sin trupp åt en gubbes slöa öga. I de flesta situationer hade han redt sig själf, litat på sig själf, handlat efter sitt eget hufvud, äfven då öfverbefäl-hafvarens order varit annorlunda, och det hade gått bra.

Men nu hade han satt sin lit till en gubbe, som tycktes vara dummare än en trästubbe och därför hade det — som han brummade för sig själf — gått käpprätt åt fanders.

Klockan fattades nu endast några minuter i fyra. Klockan fyra på slaget skulle striden begynna vid Ny Karleby. All utsikt fanns för att ryssarne blefvo fullkomligt öfverrumplade, kanske tillfångatagna, och att en vacker seger lätt skulle vinnas.

Och här stod han med sina trupper midt i en djup skog, på alla sidor omgifven af moras och berg, och visste icke det ringast var han befann sig. *

Troligtvis litade Adlercreutz på björneborgarnes ingripande. Han började striden. Inga björneborgare syntes. I stället för seger blef han kanske slagen, hela expeditionen misslyckad, allt hvad man redan vunnit förloradt — och allt detta, därför att man ger sig till att lita på en slö gubbe.Döbeln red sakta framåt skogsstigen.

. .. Nej, själf är bästa dräng, tänkte han och beslöt att hädanefter icke bry säg om några vägvisare.

Han kastade en blick mot solen, som redan stod högt på himmelen. Så tog han fram'sin klocka, riktade timvisaren mot solskifvan, mätte halfva afståndet mellan visaren och tolfsiffran, och han visste, åt hvilket håll han hade söder och därmed väderstrecken.

Alltså i den riktningen är väster, där gick älfven fram. Nådde han endast den, borde han lätt kunna ta sig fram till staden.

Han gaf order att marschriktningen skulle ändras rakt västerut. Den gamle vägvisaren, som skamsen traf-vade

bredvid soldaterna, brydde han sig icke vidare om. Det var ej längre fråga om vägar, trupperna fingo taga sig fram bäst de kunde, men rakt åt väster skulle marschen gå, hur oländig och svår terrängen än var, genom träsk och moras, öfver berg, genom tätaste skog. Rakt åt väster, där var älfven, staden, vännerna, fienden,

I detsamma träffades hans öra af ett välbekant ljud. Och likt en gammal skvadronshäst, som då han hör trumpetklangen, ryckte till, lyfter hufvudet, spetsar öronen, så gick en ilning genom Döbelns kropp, det blänkte till i hans ögon och han höjde lyssnande hufvudet.

Kanonskott... gevärssmatter ... ljuflig musik.

Soldaterna hade stannat. Alla sträckte hufvudena lyssnande uppåt och i allas ögon lyste spänningen. Dragen hårdnade, munnarne betos samman, händerna knötos fastare kring gevärskolfvarne.

Döbeln vände sig om. Så långt han kunde se mellan stammarne, såg han karl vid karl med framsträckta hufvuden, orörliga, på spänn, och han var nöjd med dem.

Aldrig ännu hade han misstagit sig på sina björne-borgare. Första gången han fick befälet öfver dem och red mönstrande utefter leden, tyckte han att karlarne

Under sönderskjutna fanor. 30sågo ovanligt klumpiga, tunga, tröga, nästan slöa ut. Och ehuru han visste med sig, att han kunde göra underverk af folk, blott han en gång riktigt fått dem under sin vilja, tänkte han likväl, att det härvidlag skulle taga rätt lång tid, innan han fått verklig pli och hållning, kraft och säkerhet på detta soldatmaterial.

Men det var väl föga underligt, om dessa soldater, som i veckotal i svår köld marscherat bakåt, lämnande hembygden och hela landet i fiendens våld, till slut blifvit tröga, likgiltiga, slöa. De hoppades icke längre, lydde endast resigneradt befälets i deras tycke obegripliga, vanvettiga order.

Men det dröjde icke mer än till de första samman-stötningarne med fienden, förrän Döbeln märkte, hvilket präktigt stridsmaterial han fått att befalla öfver. I ett nu, vid dånet af de första kanonskotten, vid åsynen af den första grönrocken, blefvo dessa buttra, tröga figurer förvandlade till ifriga, djärfva, tappra sällar, som gingo till anfall med bajonetterna, oemotståndligt, utan fruktan för kulor och lidanden och död, endast gripna allesammans af en enda tanke: att så fort och så kraftigt som möjligt kasta fienden tillbaka.

Och snart hade såväl manskap som chef funnit att de i vått och torrt, i framgång och motgång fullt kunde lita på hvarandra.

Och samma mod, ifver, samma vilja, som Döbeln förut märkt hos sina män, såg han äfven nu. Hade man blott fienden tätt framför sig.

Han höjde handen och pekade åt det håll, hvar-ifrån kanonskotten hördes:

— Framåt!

Och i samma ögonblick satte soldaterna sig i gång. Icke buttert tvekande, sökande bästa vägen, utan rakt fram, i språng, öfver kärr, genom snår, genom skogen, rakt fram mot det håll, dit Döbelns värja pekat och hvarifrån artillerielden hördes.Och nu framåt och vräk dem undan!Sedan Adlercreutz hört sig för angående patrullerna och fått veta att dessa ännu ej återkommit, red han tillbaka upp på höjden.

Lika otålig som nyss fältmarskalken riktade han kikaren åt skogsbrynen i öster för att se om icke Dö-belns gråklädda skara snart skulle komma framrusande mellan stammarne.

Men minuterna gingo och skogen stod alltjämt lika mörk, ödslig och tyst i midsommardagens klara morgonljus.

Ehuru det anade Adlercreutz att Döbeln måste ha något giltigt skäl — fastän han ej var människa till att begripa hvilket — för sitt dröjsmål, kunde han likväl icke låta bli att brumma några kraftiga förebråelser mot sin långsamme krigskamrat. Nu var rätta ögonblicket inne. Nu borde stormningen mot staden ske och rys-sarne öfverrumplas. Allt skulle gå som en midsommardans på nyslagen äng. Om blott Döbeln och hans björneborgare

kommo.

Men ännu dröjde de. Det gynnsamma ögonblicket förlorades. Ryssarne skulle vakna, hinna förskansa sig. Segern, som trots allt måste vinnas, komme att bli dubbelt svår.

Och detta för att den lille hetsige öfversten, som annars var så snabb, alltid den kvickaste i anfallet, den förste i elden, nu af någon obegriplig anledning försummade sig.

Hvad kunde ha händt honom? Hade han kanske plötsligt blifvit galen, och irrade nu med sin trupp i öde skogen?... Ja, alldeles omöjligt var det nog icke. Ofta hade Adlercreutz, då han sett Döbeln i hans mest ursinniga lynneskriser, under de plågsamma sjukdoms-anfallen, då han varsnat den mörka och brinnande glansen i hans ögon, tänkt något ditåt. Denna måttlösa häftighet kunde man frukta skola sluta med galenskap. Hade icke Döbeln själf, då hufvudvärken ansatthonom som häftigast, under eder och förbannelser svurit på att den till slut skulle göra honom galen?

Kanske anfallet nu kommit. Eller hvad kunde anledningen vara till detta underliga dröjsmål i ett så viktigt ögonblick?

Från höjden, där Adlercreutz befann sig, kunde han se ryssarnes förpost vid brofästet på norra stranden. Han tyckte sig förmärka rörelse och oro bland manskapet. Kanske hade de redan upptäckt finnarne, ehuru han gifvit trupperna order att hålla sig väl dolda i skogen.

Nu gitte han icke dröja längre. Döbeln fick komma, när han behagade. Men nu måste anfallet ske, om det öfver hufvud taget skulle äga rum denna morgon.

Och han skyndade ned från höjden för att ordna attacken.

Tavastlänningarne under öfverstlöjtnant Wetterhoff tingo börja angreppet och söka fördrifva ryssarnes förpost vid bron.

Regementet ställdes tyst upp i skogsbrynet. Öfverste-löjtnanten yttrade några ord till karlarne och framhöll för dem att allt berodde på den snabbhet och kraft, hvarmed angreppet skedde. I så fall skulle de i staden förlagda trupperna ej hinna ordna sig, förrän kompanierna vid brofästet voro fördrifna och finnarne öfver dem.

... Och nu framåt, och vräk dem undan!

I vildt språng störtade tavastlänningarne ut ur skogen och ned mot bron.

Den förpost på 400 man, som general Jankowitsch placerat där, mottog dem med en välriktad eld. Den öppna platsen mellan skogsbrynet och stranden prickades af fallna, men karlarne märkte det knappast utan rusade rakt mot bron för att ta fienden på bajonettspetsen.

När tavastlänningarne voro en hundra steg från stranden, flydde ryssarne öfver bron.Finnarne efter.

Då öppnades från de på södra stranden af lummigt midsommarslöf dolda batterierna en mördande artillerield.

I de främsta grupperna på bron dödades hvarenda man. Bryggan spärrades af en hög med lik. Älfven fylldes af döda och sårade. Vattnet och plankorna färgades röda.

Det var icke möjligt att hålla ut eller oskadda hinna öfver.

De efterföljande rotarne trängde på, men alltjämt växte högen af lik och batteriernas eld mötte de an-stormande finnarne från tvänne håll likt hvinande liar.

Order gafs om reträtt, till dess att de finska kanonerna lyckats tysta de röda gapen på ryssarnes batterier.

Några minuter förgingo under en dånande artilleriduell.

Så aftog ryssarnes eld. Tavastlänningarne stormade på nytt.

Men knappt hade de åter hunnit ned på bron, då de märkte lågor slå upp från andra strandens fäste.

Elden spred sig med rasande fart. Träet var torrt som fnöske och brann praktfullt.

Förgäfves sökte finnarne rifva och släcka. Alltjämt spredo sig lågorna, som den sydliga vinden kastade rakt i ansiktet på tavastlänningarne. Och från stranden såg Adlercreutz till sin harm, hur de ryska trupperna i godan ro ordnade sig på andra sidan.

Anfallet tycktes misslyckadt. Det hade tydligen företagits för sent. Och därtill var Döbeln skuld.

Från skogsbrynet i öster hördes starka hurrarop. Adlercreutz vände sig häftigt om.

Se där! Ändtligen kommo björneborgarne. Ja, nu var det så dags! Bron i lågor. Omöjligt att komma öfver.

Och med mulen panna inväntade Adlercreutz Döbeln och hans trupp.

* *

*Ju längre de sprungo rakt västerut, dess starkare hördes kanonskotten.

Nu glesnade skogen. Och mellan stammarne stack ett eldsken karlarne i ögonen.

— Ny Karleby brinner! ropade några, som hade sina hem, hustrur, ägodelar i den lilla staden.

Och ropet upprepades, allt eftersom manskapet hann fram i skogsbrynet:

— Ny Karleby brinner! Ny Karleby brinner!

Eldskenet verkade på karlarne som rödt kläde på

en ilsken tjur. Det kom ögonen att gnistra och satte en våldsam fart i deras ben.

Nu var hela regementet ute ur skogen. Öfver gärden och åkrar, inhägnade af gärdesgårdar och där midsommarrågen lyste grön och vacker, gick språngmarschen.

Ett stycke framför sig sågo de älfven likt ett grå-blått band ringla sig ned mot hafvet, som höjde sin blåa yta i bakgrunden.

Yid stranden, där älfven mynnade ut, låg den lilla staden. De kunde endast se kyrktornet och några spridda gårdar i utkanten, resten var inhöljdt i hvitgrå rök, som vinden dref från stränderna ut mot hafvet. Men på norra stranden syntes de finska truppernas gråa massor och framför dem batterierna, från hvilka blixt på blixt blänkte till. Ena hälften af bron kunde ses och på den trängdes soldaterna. På andra stranden hvälfde lågorna röda öfver staden.

Med svettiga pannor, ögonen stirrande mot flammorna, munnarne halföppna sprungo Matts kusk och korpral Olagus sida vid sida ned mot älfven. I roten bakefter lopp Andreas, långe studenten från Åbo, samt den lille knyckige Heikki. Efter dessa trafvade Palm-qvist, för detta skrifvare vid kommissariatet, nu välfödd efter den långa hvilan vid Lumijoki och hans excellens många brödbakningar. Så kom hela raden af tredje kompaniets soldater.Det var icke precis fråga om någon finare paradordning inom kompanierna. Allt eftersom de nådde ut ur skogen formerade de sig hastigt och nödtorfteligen på kolonn.

Men de många gärdsgårdarne och dikena bröto leden. Det var att kasta sig öfver, hoppa, flöja, rusa framåt bäst man kunde.

Manfallet var betydligt. Mången klumpig och tung-fotad finnpojke stupade och kysste hjärtligt den goda modern jorden. Öfver gärdsgårdarne kom man, icke på benen utan med hufvudena först och plöjde näsorna i den fuktiga myllan likt bättre plogar.

Och midt på åkern kunde en och annan drumla i kull öfver en koka. I ifvern och hastigheten hunno ej de efterföljande väja, utan stupade öfver honom som om de dykt på hufvudet i vattnet.

Och efter de första ramlade andra. Inom få sekunder lågo ett tiotal soldater sprattlande på marken.

— Sickna lunsar! Glöm inte skankorna med er, då ni gå mot fienden! röt major Fihlén, som liten, arg och andfådd skumpade vid sidan af sin derangerade bataljon.

Men lika hastigt som de stått på hufvudet, lika snabbt voro de åter uppe och i full fart framåt.

Och ju närmare de kommo fienden, dess tätare slötos instinktmässigt leden, ordningen blef bättre, kraften samlad, och hade de nu haft fienden omedelbart framför sig, skulle bajonettangreppet skett med våldsam fart och attacken blifvit fullt genomförd.

Men... älfven var i vägen.

Ett godt stycke framför sina anstormande trupper sprängde Döbeln på sin lurfviga bruna häst.

Hans mörkblå ögon lyste af otålighet att komma fienden in på lifvet och få taga igen den försummade tiden. Läpparne voro hårdt sammanpressade, mungiporna bistert neddragna. Hela det magra ansiktet med de håliga kinderna och den kraftiga hakan sken af energi.Och när han då och då vände sig om i sadeln och sköt en eldblick öfver soldatskarorna, var det som om en stråle af hans energi kommit leden att skälfva af ifver och fördubblat farten och kraften i truppernas angrepp.

Så snart Adlercreutz från höjden upptäckt björne-borgarne, ilade han i sporrsträck dem till mötes.

Den annars så godmodige generaladjutanten var nu föga blid att åse.

Galoppen gick rakt på Döbeln, som något höll in sin häst. Då den lille öfversten varseblef sin krigskamrats ursinniga min, flög ett löje af ironi öfver hans tärda drag.

Han anade hvad som komma skulle. Och han be-höfde icke vänta länge.

— Hurr faen kan öfversten dröja på detta sätt och försumma tiden! Är klockan 4 nu? Hva?...

Då Adlercreutz blef ond eller det skulle vara sär-skildt högtidligt, tilltalade han vännen Döbeln icke längre »du» utan då var han generaladjutanten och den andre den underordnade öfversten.

Döbeln drog lugnt upp sitt ur.

— Klockan är nu en kvart öfver 5, märker jag, sade han kort.

— Ja. Och det säger ni som om det vore fråga om att komma för sent till ett gästabud, brusade Adlercreutz ut. Klockan 4 skulle ni varit här. Ni infinner er fem kvart senare, fastän ni haft hela natten att marschera på! Fienden har hunnit blifva varskodd, bron är bränd, attacken förfelad.

— Är bron bränd? frågade Döbeln häftigt.

Han hade trott att endast staden brann och att åtskilliga af de finska trupperna redan hunnit öfver.

— Ja, bron står i lågor. Omöjligt att släcka. Omöjligt att komma öfver.

— Jaså.

Döbeln lät blicken glida öfver älfstränderna, denbrinnande bron, fiendeskarorna på stranden. Så sade han kärft, lugnt, beslutsamt:

— Nå, så få vi väl simma öfver.

Och utan att invänta Adlercreutz svar, vände han sig om i sadeln, pekade med värjspetsen mot det smalaste stället af älfven och ropade med en stämma, som smattrade likt en trumpet:

— Ditåt gossar! Där taga vi oss öfver.

Så vände han sig åter till Adlercreutz:

— Jag ska visa generaladjutanten att vi kunna taga oss öfver trots den brända hron och att angreppet ej skall förfelas, sade han lugnt och sprängde bort.

Älfven var här endast ett par hundra fot bred. Förmodligen hoppades Döbeln kunna vada öfver liksom fallet var med liere af de finska älfvarne. Ty knappt hade han nått stranden, förrän han raskt hoppade af hästen, lämnande åt adjutanterna att taga vara på den, höjde värjan och ropade med sin gälla, smattrande stämma: Följ mig! Och

kastade sig i vattnet.

Ny Karleby älf hade på detta ställe trängt ihop sig till en strid fors, som snabbt brusade ned mot hafvet.

Tätt efter Döbeln följde tredje bataljonens tredje kompani och af detta främst korpral Olagus och Matts kusk.

Äfven dessa störtade utan betänkande i vattnet, hållande gevären högt lyftade.

Några tiotal fot sprang Döbeln ut i den grunda strömmen.

Rykande bränder från bron och ett och annat lik kom hvirflande förbi.

Plötsligt tycktes Döbeln förlora fotfästet. Han vacklade och fäktade med armarne liksom mot en osynlig fiende. Värjan, som han hittills hållit sträckt framför sig, doppades i vattnet.

Med ens var hela mannen försvunnen. En hvirfvel hade fattat honom.

Korpral Olagus blef hlek under solbrännan.— Chefen!... Hvart tog han vägen? skrek han till och skyndade fram.

Matts kusk följde.

Och från soldaterna steg ett förfärans rop upp mot midsommardagens ljusblå himmel:

— Öfversten drunknar!... Svarta Bandet drunknar!

Hopen af soldater som nått älfven, stannade rådvilla, somliga på stranden, andra till midjan ute i vattnet.

Nu skymtade Matts kusk något mörkt under vattenytan. Han grep tag däri. Ett rockskjört. Nu drog han. Och upp kom Döbeln barhufvad, genomvåt, ursinnig, sprutande vatten som en delfin.

— Satans fors! svor han till. Stenarne på botten ä’ så kullriga att man trattar på ändan.

Han höjde värjan, från hvars spets det droppade, lät sin gnistrande blick flyga öfver soldatgrupperna och röt:

— Framåt!

Därpå gjorde han min af att störta längre ut i vattnet.

Men då var Matts kusk åter framme. Han högg än en gång ett säkert tag i skörtet och bromsade.

Döbeln vände sig häftigt om, undrande hvad som hindrade honom. Han var hemsk att skåda: de brinnande ögonen, den sammanbitna munnen, håret som klibbade vid pannan, den våta bindeln, från hvilken svarta strilar runno ned öfver kinderna, hela ansiktet en stelnad mask af hänsynslös vilja.

Minen kunde skrämma slag på en kosack. Men Matts kusk behöll sitt tag och blinkade ej för eldstrå-larne under bindeln.

— Hvad tar du dig till, karl! Släpp mig! röt Döbeln och gaf Matts en box för bröstet.

— Mum!

Matts kusk starrbligade på sin chef, brummade något, men behöll taget.I detsamma nådde en major och ett par kaptener ut i vattnet.

— Det duger ej att öfversten försöker vada öfver. Älfven är för djup, för strid. Låt några af karlarne simma öfver och hämta båtarne.

— Hvilka båtar?

Döbeln lät blicken glida utefter den motsatta stranden.

— Där!

Majoren pekade på ett ställe en hit längre uppåt floden. Döbeln såg ditåt och upptäckte några båtar ligga uppdragna på stranden. Stället skymdes af en löfdunge från stadssidan och var knappast inom synhåll för fienden. Ännu hade denna ej börjat attackera de på stranden stående björneborgarne. Förmodligen hade deras batterier

blifvit sönderskjutna och tystade. Kanske en öfvergång försöktes längre nedåt älfven, och ryssarne hade tillräckligt bestyr med att mota där, föga manstarka som de sannolikt voro. Dessutom befunno sig björneborgarne ett godt stycke ofvan staden, och krutröken, som hvälfde öfver stränderna, dolde stundtals deras skaror för fienden.

— Hvem simmar öfver? ropade Döbeln.

— Jag!... Jag!...

Länge Andreas, Heikki och ett par till sprungo tram.

— I väg då!

Som plumsande änder kastade de sig i vattnet och började simma mot andra stranden.

Döbeln, officerarne och alla karlarne följde dem med blicken.

An en gång svor han inom sig öfver den gamle, slöe vägvisaren, som fört honom fel, öfver sin egen lätt-trogenhet, öfver Adlercreutz' missnöje och öfver de oförskämda ryssarne, som bränt bron, så att man icke kunde komma öfver.

Hur mycken tid gick icke förlorad, hur många präktiga karlar offrades icke i onödan, hur mycket ri-skerades icke, ej en seger endast, utan behärskandet af vägarne söder- och österut — allt för en vägvisares slöhet och en timmas dröjsmål öfver den utsatta tiden.

Ty detta var det som striden gällde: den för arméns vidare framryckande ytterst viktiga vägknuten vid byn Juutas, en mil söder om Ny Karleby.

Yid Juutas delade sig nämligen kustvägen från Bot-tenhafvet. En gren drog vidare utefter hafvet öfver Oravais ned mot Lillkyro och Vasa; den andra grenen gick åt sydost öfver Lappo, Salmi, Alavo ned mot Ta-vastehus.

Vunno finnarne slaget, fördrefve fienden och satte sig i besittning af vägknuten vid Juutas, låg sedan en god del af kustlandet öppet.

Det var därför som björneborgarnes dröjsmål kommit så olägligt och som Adlercreutz varit så förbittrad. Striden vid Ny Karleby och öfvergången af älfven var endast första språnget, icke slutmålet. Men detta språng skulle gjorts klockan 4, icke senare.

— Fördömda vägvisare, som jag skulle lita på! mumlade Döbeln än en gång och tänkte på hur mycket lättare framgången skulle vunnits, om han med sina björneborgare i tid infunnit sig.

Då hade attacken kunnat ske, innan ryssarne blifvit varskodda och bron bränd.

Hvad hade varit enklare! De finska trupperna i ett huj öfver älfven, ryssarne öfverraskade i sitt kvarter, nedgjorda eller drifna på flykten, striden vunnen, staden tagen, den viktiga vägknuten vid Juutas i säker besittning. •

Allt hade kunnat lyckas på mindre än en half-timma.

Och nu! öfvergången oerhördt försvårad genom brons uppbrännande, ryssarne i starka förskansningar på andra sidan älfven; fienden, som endast försvarade en god ställning bakom en strid älf, batterier och skans-grafvar, hade alla fördelarne, de angripande finnarneinga. Jo, de hade sin vilja, sitt hopp, sin längtan mot söder, sin hårda envishet. Det var tillräckligt och det skulle gå trots forsar och eldar och ett ödesdigert dröjsmål.

Men att Adlercreutz var ursinnig, kunde lätt förstås. Han hade verkligen anledning därtill.

Hela tiden hade Döbeln med blicken under stark spänning följt de simmande, hvilkas hufvuden som fem mörka punkter stucko upp ofvan vattenytan och närmade sig motsatta stranden.

Men icke gick simmandet rakt öfver. Trots allt stretande uppåt älfven fördes de sakta men säkert nedåt staden, och Döbeln fruktade för att de snart skulle upptäckas af fienden.

Ibland försvann ett hufvud. Ett mummel hördes bland soldaterna på stranden:

— Nu sjönk den!

... Hvem var det?

... Heikki, tror jag.

... Stackare! Orkade icke längre.

... Forsen tog honom.

... Se där! Han har kommit upp igen.

... Hvar?

... En bit längre ned.

... Och se där! Nu försvann Andreas.

... Han dök som en andunge.

... Kommer opp på annat ställe.

Snart visade sig också långe studentens hvitgula hufvud ofvan vattnet. En hvirfvel hade tagit honom liksom Heikki och som förut Döbeln och dragit dem under.

Hade det endast gällt en fredlig simtäflan skulle de på stranden stående roat sig med vadhållning. Situationen var synnerligen lämplig, spännande och intressant. Hvem kommer först? Heikki... Andreas? ... Nå alla stranden?... Sjunker någon?... Skall fienden upptäcka dem?... Hvem segrar, vi eller ryssarne?... Nej, det sista kunde intet vad hållas, ty den saken var självklar. Men i öfrigt inbjöd situationen till en mängd kombinationer för vadhållning... Om det nu endast gällt en enkel simtäflan. Men de unga soldaternas kamp i hvirflarne gällde vida mera. Intet mindre än björneborgarnes öfvergång och insats i striden, slagets afgörande, vägknuten vid Juutas, arméns frammarsch.

De anade det. Och därför ansträngde de sina krafter till det yttersta, spände ut brösten, stillade hjärtats slag, andades lugnt och metodiskt och arbetade sig fram genom hvirflarne med säkra, kraftiga simtag.

Nu hade tydligen långe Andreas fått landfäste.

— Hurr ...!

Det var några entusiastiska själar som ville ge uttryck åt sin glädje.

Som stucken af er! nål vände sig major Fihlén hastigt om med en fruktansvärd grimas i sitt väder-brynta anlete:

... Käft!...

Och hurraropet dog på ynglingarnes läppar.

Ännu hade ryssarne icke upptäckt de simmande.

De björneborgska kompanierna på stranden däremot hade de naturligtvis redan länge sett, men brydde sig icke om dem. Troligtvis skänkte de dem endast ett hånfullt leende. De tycktes dem likt en hungrig människa, som sprungit sig andfådd för att få ett godt mål mat och så vid framkomsten plötsligt finner tallriken med läckerbitarne undanryckas.

Kunde man icke skratta sig fördärfvad åt deras missräkning. Hvilka dråpliga miner månde de icke allesammans där på stranden göra, från chefen ned till minste trumslagarpojken! Hvilka långa näsor, hvilka snopna blickar! Springa andan ur sig en hel natt och så vid framkomsten ... finna vägen stängd och få stå där och gapa likt dumma får. Ho, ho! Man kunde bli vid godt humör för mindre än så.Och den ryske generalen Jankowitsch och hans officerare voro vid ett briljant humör.

Ett ögonblick hade det sett farligt nog ut, när ta-vastlänningarne första gången stormade öfver bron. Men batericheferna voro påpassliga och sköt lyckligtvis denna gången ej enligt vanan i början för högt. Elden från

deras kanoner slungade finnarne i älfven eller drefvo dem tillbaka. Och när de för andra gången stormade an, brann redan bron. General Jankowitsch kände sig lugn, där han höll med sina adjutanter på en kulle strax norr om staden.

Hans kock kom framskyndande med en panna täckt af linneduk i ena handen, en korg och ett par fällstolar i den andra.

— Kanske ers excellens behagar frukostera?

Generalen kände doften från pannan och han strök

sig om mustascherna. •

— Skönt! Skall verkligen smaka bra. Hvad har

du?

—r- Hare och njure.

— Utmärkt!

— Samt en liten omelette.

— På hvad?

— Persilja. Det finns ju ingen sparris i detta usla land.

— Gör de’samma. Duka bordet. Jag är hungrig som en svulten kosack.

Kocken slog upp fällstolarne och ställde pannan samt omelettkarotten på den ena. Ur korgen framtog han vidare en plunta med brännvin samt en flaska rödvin och glas.

Generalen steg af hästen, satte sig på den andra fällstolen, slog upp en sup i en liten tumlare af silfver, höjde bägaren och riktade blicken mot himlen.

Ville han kanske först tacka alla goda gåfvors gif-vare? Sällan. Det var endast ett uttryck af belåtenhet öfver den njutning som väntade.I detsamma kom en officer framsprängande:

— Fienden har öfvergått älfven ett stycke söder om staden .. . troligtvis Döbeln med björneborgarne.

— Hä?

Handen med bägaren hölls fortfarande högt lyftad liksom ämnade generalen utbringa en skål för den lille öfversten och hans käcka soldater.

Nu kom ännu en officer framgalopperande:

— Några kompanier, förmodligen Österbottens regemente, ha gått öfver älfven och attackera.

General Jankowitsch stirrade på officeren.

— Som satan! sade han och slök supen i ett drag.

* *

*

Andreas, Heikki och de andra, som summit öfver, funno tre båtar vid stranden ofvanför löfdungen.

Skyndsamt sprungo de i dem och rodde tillbaka.

Men nu ändtligen upptäckte ryssarne deras före-hafvande. Och innan de hunnit långt ut från stranden, började kulorna hvina kring båtarne.

Det var endast att spänna fotterna i botten, hugga i så mycket man orkade och öfverlämna resten åt Guds försyn.

Och de höggo i: armarne raka, ryggarne krökta, snabba årslag. Vattnet forsade framför båtarnes stäfvar och på

några minuter voro de öfver älfven. Men innan dessa hade kulorna hunnit slå flera hål i båtsidorna och ett par af soldaterna hade blifvit sårade.

Nu stötte båtarne mot strand. Ett tiotal karlar skyndade i hvarje båt och så ut igen.

På andra stranden var ett stängsel uppfördt af kullersten, och just som ryssarne nådde fram, hade fin-narne hunnit lägga sig ned bakom stenarne och mot-togo dem med en välriktad eld.

Under sönderskjutna fanor.

31Karta öfver västra Finland.Samtidigt roddes båtarne ögonblickligen tillbaka efter mera folk.

Ryssarne, som nu börjat frukta att här kunde finnas en möjlighet för finnarne att öfvergå älfven, attackerade våldsamt.

Men björneborgarne höllo tappert stånd. Icke voro de ännu många, endast ett trettiotal, men stengärds-gården hade blifvit dem en så präktig fästning och gaf dem ett så ypperligt skydd, att de lätt kunde hålla en betydligt öfverlägsen skara på afstånd.

Medan ena hälften af dem siktade och sköt, laddade de öfriga. Så kastade sig de förra ned bakom stenarne och de andra lade sig på knä med gevären vid kinden. Af de ryska skaror som kommit springande mot stengården, hade mer än hälften blifvit bortplockade af finnarnes säkra skott. De öfriga hejdade farten, sökte skydd bakom träd och buskar eller vände och flydde.

Alt rusa mot den eldsprutande stengördeln, tycktes dem säker död. Förgäfves befallde, bad, hotade, svuro, bannade de ryska officerarne. Omöjligt att få fram kar-larne mot den fördömda stenhög, där finnarne bitit sig fast.

Till slut började befälet gå löst på manskapet med sablarne. Karlarne endast sprungo undan men attackera gjorde de ej vidare.

Och dock måste den lilla finska förtroppen nedgöras, om öfvergången skulle kunna förhindras.

General Jankowitsch kom framsprängande. Ej ens hans närvaro och hans rytande kommandon förmådde sätta fart i soldaterna, i synnerhet som männen bakom stenarne understöddes af ett batteri, som afbröstat midt emot på andra sidan älfven.

General Jankowitsch rasade.

— Sannerligen måste man inte skicka efter ett par kanoner för att drifva bort denna lilla envisa hop, när man har så'na kräk till soldater, svor han.En adjutant sprängde bort för att hämta några sex-pundingar. Under tiden närmade sig en ny uppsättning björneborgare i båtarne.

De beskötos från stranden af ryssarne, en mängd sårades, i båtsidorna blefvo hål på hål, vattnet forsade in, men i sista minuten, innan farkosterna sjönko, nåddes stranden.

Alle man skyndade till stengärdsgården, där de trängde ihop sig och, skyddade af denna, sände ryssarne huden full af hvinande kulor.

Under tiden hade de män, som Döbeln sändt ut för att söka efter ett vadställe något längre uppåt älfven, verkligen lyckats finna ett. Och midt i fiendens åsyn gingo bataljonerna öfver älfven.

Nu hlef det hett nog för ryssarne, och general Jan-kowitschs goda frukost kallnade betydligt.

Det var ingen tid längre till att äta. Man fick försöka rädda trupperna från att helt och hållet kring-skäras af de finska bataljonerna.

Från ena sidan af staden anryckte österbottningarne under öfverstlöjtnant von Otter; från den andra sidan Döbeln med björneborgarne. Och från motsatta älf-stranden sköto major Charpentiers batterier skott på skott i ryssarnes hopträngda skaror.

General Jankowitsch fick lämna frukosten alldeles i sticket och försöka sig på en skyndsam reträtt.

I början gick det tämligen ordnadt. Men ett stycke utom staden upphunnos de tillbakavikande ryssarne af några skvadroner nyländska dragoner samt ett par björ-neborgska bataljoner.

Och nu började en vild flykt i midsommardagens klara solsken.

De nyländska dragoner höggo blindt in på de flyende ryssarne och läto icke hejda sig af de salfvor, som eftertruppens kompanier afsköto mot dem.

Och hack i häl efter dragonerna kommo björne-

\borgarne springande, flämtande, andfådda som flåsande jakthundar efter räfven.

De hade marscherat hela natten genom den svåraste terräng, hade vadat genom iskallt vatten, kämpat oaf-brutet i flere timmars tid och sysselsatte sig nu med en hetsande kapplöpning.

Icke underligt att de började känna sig uttröttade, att andedräkten tröt, henen sviktade.

Gång på gång stupade en karl med näsan mot marken.

I början trodde Döbeln, som genomvåt och skakande af köld red midt bland sina män, att de trätfats af kulor. Men snart fann han, att de stupade af ren trötthet.

Då insåg han det vara på tiden att inställa förföl-jandet för att icke riskera få se alla sina män ligga i långa rader utefter vägarne, fallna i sömn.

Kompanierna samlades och marscherade tillbaka till Ny Karleby. Där kunde Döbeln ändtligen unna sig litet hvila och tänka på sig själf. Han kände sig riktigt illamående efter det kalla badet i Ny Karleby älf. Och skakande af feberrysningar gick han in i sitt tält för att byta om.

Det var ungefär vid samma tid som den otålige fältmarskalken vaknade i sin bädd efter morgonslummern på frukosten.KAP. XXXIII.

Hans majestät.

Ändtligen slog vinden om.

I öfver en veckas tid hade blåst en ursinnig ostan, så fartygen höllo på att slita sina ankartåg och tegelpannorna rykte af taken i Ume stad. Men på tionde dygnet mojnade det, regnet kom och följdes af en frisk sydväst. Då stack den lilla flottiljen med de trupper, som öfverste Bergenstråhle hopsamlat, ut till sjös och styrde kurs på Vasa.

Ändtligen hade man kommit i väg, seglade öfver hafvet på färd mot Finland för att bringa förstärkningar åt den mot Vasa framryckande finska hären.

Men huru många svårigheter af alla slag, hur mycken lättja, likgiltighet, slöhet, hur många dumma formaliteter hade icke måst öfvervinnas, innan expeditionen kommit i väg.

I början af maj hade chefen för Västerbottens regemente, öfverste- Bergenstråhle, erhållit hans majestäts order att med en bataljon af Jämtlands regemente, en bataljon af Västerbottens regemente samt en bataljon landtvärn och fyra kanoner begifva sig öfver till Finland, landstiga på kusten i närheten af Vasa och där stöta till armén.

Efter åtskilligt dröjsmål anlände trupperna samt landtvärnet till bestämmelseorten, det sistnämnda i ett bedröjligt skick, afmagradt, dåligt med kläder, skorna redan utslitna, utan hållning, disciplin och kurage.Detta var resultatet af sex veckors öfningar på de svenska landsvägarne.

I stället för att efter endast någon tids excersis skicka landlvärnet öfver till Finland, lät hans majestät i sin outgrundliga visdom det marschera på landsvägarne från Karlskrona till Örebro, från Venersborg till Gäfle fram och tillbaka.

Ingenting sparades härigenom, ty trupperna befunno sig likafullt på fältfot.

Men hans konstiga majestät hade sin egen åsikt om hur kriget skulle föras. Och därvid blef det.

Emellertid hade trupperna, uppgående till något öfver ett tusen man, så småningom anländt och affär-den skulle ske.

En präktig nordan hlåste. På några dagar skulle öfverfarten kunna ägt rum. Men ... innan dess måste en mängd formaliteter uppfyllas. Tiden rann bort under oändliga deputationer. Dessutom skulle ordentligt sjöfolk anskaffas och detta var icke det lättaste, fartygen besiktigas och värderas. Man skulle öfverenskomma om frakterna.

Under hela tiden rådde den ypperligaste vind. Öf-verste Bergenstråhle dref på så mycket han förmådde, men öfverallt mötte honom likgiltigheten, slöheten, formalismen. Han rasadé af otålighet.

Ändtligen var allt färdigt och trupperna inskeppade. Under dånande salut, hurrarop och viftningar seglade de små fartygen ut på fjärden. Man nådde Bredskär i hafsbandet. Då blef stiltje. Och på natten slog vinden om, en ursinnig ostan och hela flottiljen måste söka lä under skären och gå till ankar.

Och där hade man nu legat för motvind i öfver en vecka, till dess en morgon sydvästen kom och färden kunde fortsättas.

* *

*Ungefär samtidigt med att öfverste Bergenstråhles expedition afseglade från Umeå, begaf sig kapten Dunder, efter att ha inställt sig hos hans majestät, tillbaka till Vasa.

Men han återvände icke ensam. Hans majestät hade fått idén att, i stället för en enda stor expedition, såsom general af Tibell föreslagit, flere smärre landstigningar borde företagas utefter finska kusten, hufvud-sakligen för att uppegga befolkningen till väpnadt motstånd.

Och så hände det att kapten Dunder en morgon befann sig ute på sjön som chef för en liten expedition på fem fartyg.

Seglatsen ifrån Stockholm hade varit utmärkt. För en god sydlig vind stucko de små fartygen ut från Skeppsholmsstranden, ströko öfver tjärdar och genom smala sund, passerade Vaxholms fästning och höllo kursen åt nordost utmed Roslagslandet.

För den som likt kapten Dunder left halfva året å fältfot under de svåraste förhållanden kändes denna härliga seglats under strålande junisol mer än vanligt som en uppfriskande lusttur. Och de unga landtvärns-män, roslagspojkar, stockholmsbusar, studenter och handtverksgesäller, som sutto gapande och koxande på däcken, funno åtminstone denna del af fälttåget utmärkt och föga ansträngande.

Men andra tider skulle komma för gossarne.

På akterdäcket af det största fartyget — som dock var tämligen litet och obetydligt, en vanlig skonare med två storsegel — satt kapten Dunder tillsammans med sin adjutant, en ung löjtnant Valter Alm, en högrest, käck gestalt, lika lång som kaptenen men betydligt smärtare, samt en kapten Konrad Gyllenbåga, öfver hvilken kapten Dunder nu hade kommandot.

Vinden var god, en laber sydväst i midten af juni, fartygen länsade undan och öar, kobbar, sund och fjärdar strökos förbi.Kapten Dunder höll på att berätta för de två åhö-rarne om sin audiens hos kungen.

— Hur dant var det? inföll kapten Gyllenbåga.

— Hvilket? frågade Dunder.

— Majestätet.

— Jaså det... Jo, det var konstigt nog, det är det minsta man kan säga.

— Tokigt?

— Något ditåt. Att vår älskade kung icke är fullt klar i sin högvälborna knopp, torde vara säkert. Jag trodde

knappast, att kungen verkligen var så underlig som han tedde sig. Och att få den mannen att ta reson och begripa ett klart skäl är omöjligt.

— Jag har hört något liknande, mumlade kapten Gyllenbåga och tog sig en duktig pris snus.

— Hur gick det till vid audiensen? frågade adjutanten, som tydfigen var mycket intresserad af denna episod.

— Hur det gick till, upprepade kapten Dunder och sköt en blick mot norr, där just Furusundsgattet öppnade sin smala port. — Jo, maken till audiens hos ett majestät har jag då aldrig kunnat tänka mig.

Han tände pipan och satt tyst en stund, småleende vid erinringen af sitt möte med hans majestät.

— Det var icke svårt att erhålla audiens hos hans majestät, började kapten Dunder. Så fort det anmälts, att en officer anländt med depescher från fältmarskalken, blef jag genast insläppt i kungens arbetsrum. Men att det var hans majestät, jag såg framför mig, kunde jag i första ögonblicket ej få klart för mig. Snarare trodde jag det var en slags vålnad.

— En vålnad! utbrast kapten Gyllenbåga och adjutanten.

— Ja, hans saliga majestät Karl XII:s vålnad, ty så tedde sig synen.

Kapten Gyllenbåga och adjutanten stirrade på berättaren.Kapten Dunder fortsatte:

— Jag blef införd i rummet, strax sedan ett par högre officerare, jag tror general Toll och grefve Piper, haft audiens. Framför mig stod hans majestät iförd en enradig, blå rock med blanka knappar, tillknäppt ända upp till hakan, som nästan doldes af en styf, svart läderhalsduk. På fotterna hade han ett par ofantliga stöllar. Ena handen, klädd med en stor, gul kraghandske, stödde han martialiskt på höften, den andra hvilade på fästet till en oerhördt lång och tung hugg-värja. Det var helt enkelt hjältekonungens egna burna uniform, som hans majestät låtit hämta upp från museet och iklädt sig.

Kapten Gyllenbåga och adjutanten stirrade på sin

chef.

— Är kungen galen? utbrast Gyllanbäga.

— Tja! Betänkligt ser det ut, svarade kapten Dunder. Nå, iförd denna krigiska skrud mottog mig alltså kungen. Han stod där framför skrifbordet stel och butter, som han merendels lär vara, med den tjocka underläppen skjutande ut som på en trumpen pilt och stirrande på mig med sina stora, blå, fullkomligt uttryckslösa ögon. Förmodligen trodde han sig se högst martialisk och vördnadsbjudande ut. Men sanningen att säga föreföll han mig enbart fåraktig och löjlig.

Jag hälsade så ceremoniellt som man är skyldig monarken och framlämnade depescherna. Mekaniskt tog han emot dem.

Icke ett ord. Stel och frånstötande stod han alltjämt framför mig i den berömda karolinska dräkten. Jag fick ett ord på tungan: stupid. Det var det intryck han framför allt gjorde: stupid.

Och så stodo vi där, majestätet och undersåten, kungen som har ansvaret för landets väl och officeren, som kommit med underrättelser från kriget, stirrande på hvarandra likt två dumma tuppar.m

Jag trodde mig se Karl XII:s vålnad.Men hans majestät såg mig icke i ansiktet. Hans blick föll nedåt på något i min uniform.

Det stupida uttrycket i de stora, kupiga ögonen mörknade, pannan rynkades och underläppen sköts än mera ut.

— Så där ja! Nu har hans majestät blifvit ond, tänkte jag. Öfver hvad? Jag kunde icke utfundera det.

Han sträckte fram handen och fingrade på min rock.

— Uniformen är icke reglementsenlig. Kapten har glömt att knäppa en knapp, sade han i kärf, missnöjd ton.

Jag tror jag gapade af förvåning.

Här kommer en officer från ett fälttåg, hvars strider gå ut på att rädda en tredjedel af landet, den förnämsta fästningen, en af de starkaste i världen, har genom feghet och förräderi gått förlorad, armén har under vintern och våren utstått de svåraste strapatser, slagit fienden i tvänne bataljer, dessemellan tack vare högste befälhafvarens strategiska snille företagit något egendomliga manövrer, en mängd svenska män ha stupat eller lemlästats för kung och fosterland, och när så hans majestät träffar en af dem, som deltagit i detta krig och har att lämna underrättelser därifrån, är hans första tanke: Min herre, ni har glömt att knäppa en knapp. ... Man kan bli ledsen för mindre.

Kapten Gyllenbåga, en gammal, något bekväm och likgiltig officer, hade med stigande intresse åhört kaptenens skildring af audiensen. Adjutanten satt stel af häpnad.

— Det är som jag tänkt: majestätet är tokigt, mumlade Gyllenbåga.

Dunder nickade.

— Kungens anmärkning verkade så mycket mera abrupt i följd af den dräkt, han bar. Osökt kom den tanken för mig, hur den man, hvars' uniform han tagit på sig, i ett slikt fall skulle mottagit en officer. Karl XII var sannerligen icke den som i främsta rummetoch uteslutande hade tankarne riktade på soldatens reg-lementsenliga dräkt.

Hur intresserad skulle icke krigarkungen frågat efter episoder från striderna, marscherna, manövrerna, efter särskilda regementens, troppars uppförande, efter bekanta officerare, soldater. Kartorna skulle kommit fram, attacker och försvar hade blifvit nämda, en plan af de närmaste krigsrörelserna kanske blifvit utvecklad.

Men hos hans majestät Gustaf Adolf fanns af allt detta intet. Endast en högdragen anmärkning: kaptenens uniform är icke reglementsenlig. Ni har glömt knäppa en knapp.

... Nå, jag knäppte till knappen, fortsatte kapten Dunder, och tänkte att frågorna nu skulle begynna.

Jo, vackert!

Sedan hans majestät ännu en gång inspekterat min uniform och nu förmodligen funnit den i behörig ordning, lade han portföljen med depescherna på bordet.

— Hvad? Läste han dem icke genast? utbrast kapten Gyllcnbåga.

— Visst icke. Därmed fick anstå. Troligtvis hade hans majestät viktigare saker i tankarne. Ty plötsligt började han med stora steg gå fram och tillbaka i rummet, rak, stel, butter, ungefär som en missnöjd soldat på post.

De stora stöflarne klampade i golftiljorna, den ofantliga huggvärjan spretade rakt bakut och stötte i vänd-ningarne mot möbler och väggar, läderhalsduken stramade, så kungen tydligen hade svårt att andas och blodet stockades i hufvudet, de stora kraghandskarne höllo på att halka af händerna — icke ett ord yttrade hans majestät, endast klampade på, fram och tillbaka, fram och tillbaka, stel, högtidlig, uppblåst af inbilskhet, högfärd och dumhet, likt en burrig tupp.

Slutligen började jag finna denna envisa tystnad och egendomliga uppvisning i paradmarsch alltför besvärande. — Ers majestät! sade jag, passande på, då kungen i en vändning hade ansiktet emot mig, värdigas genomse depescherna. Kanske ers majestät med anledning af deras innehåll har några befallningar att framföra till hans excellens fältmarskalken.

Ögonblickligen stannade kungen på fläck och stirrade på mig. Blicken i hans stora ögon var så tom och uttrycket så underligt, som om han ej förstått, hvad jag sagt. Jag fick för öfrigt det intrycket, att kungen under sin promenad icke tänkt på någonting, att hjärnans maskineri helt enkelt varit afstannat. Tanketom, det var hvad han föreföll.

— Jaså, depescherna! mumlade kungen, gick hastigt fram till skrifbordet och började med egendomliga, nervösa,

tvära rörelser öppna portföljen och veckla upp papper.

Han läste förströdt, likgiltigt, med ett uttryck af högdragen butterhet liksom om detta arbete egentligen vore under hans värdighet.

Ett efter ett kastades papperen på bordet. Slutligen föll det sista. Jag väntade mig kritik af innehållet, frågor, order. Ingenting af detta.

— Det är bra, var allt hvad hans majestät värdi-gades säga.

Därpå återtog han sin paradmarsch, pannan rynkad, underläppen utskjuten, stel och högtidlig som en kochinkinatupp.

Det blef mig väl starkt, att han skulle affärda, låt vara en Klingspors, så dock arméchefens rapporter på detta nonchalanta och likgiltiga sätt. Några timmar innan jag erhöll audiens hos hans majestät, hade jag haft företräde hos generalmajor af Tibeil, som visat sig mycket intresserad och som gjort upp en plan för de kommande krigsrörelserna, hvilken han för öfrigt framlagt för hans majestät.

— Generalmajor af Tibeil lär ju vara en synnerlig skicklig och framstående officer, inföll kapten Gyllenbåga.— Han är så.

— Hvarpå gick hans plan ut?

— Det var fråga om landstigningsexpeditionerna på Finlands kust. Generalens förslag är att nu — sedan fälttåget med Norge ändtligen blifvit uppgifvet af hans envisa majestät, och den engelska flottans ankomst till Kattegat förhindrat den förenade dansk-franska härens öfverförande till Skåne — med alla tillgängliga trupper effektivt förstärka armén i Finland, slå ett stort slag, och fördrifva ryssarne. Genom att skyddet af de västra och södra gränserna af Sverige nu kunde öfver-lämnas åt de engelska trupperna i förening med landt-värnet med ett mindre antal trupper, blefve de förut därstädes befintliga afdelningarne fria och kunde öfver-sändas till Finland.

Generalmajor af Tibell har därför föreslagit alt 30 bataljoner indelt infanteri och vargering — omkring 15,000 man — skulle utbrytas ur de södra och västra arméerna samt norra fördelningen för att på lämpliga ställen inskeppas och afgå till någon närmast bakom finska hären belägen säker hamn, där de kunde landsättas och ställas under Klingspors befäl.

— Huru! Under Klingspors befäl... Föreslog generalmajoren verkligen det? inföll kapten Gyllenbåga.

— Ja.

— Egendomligt att han, efter hvad som redan tilldragit sig på krigsskådeplatsen, kan hysa ett sådant förtroende till hans excellens fältherretalang.

— Jag tyckte så med och undrade om icke det vore mera välbetänkt att af de utbrytna bataljonerna bilda en särskild här, som under särskildt befäl kunde operera i ryssarnes rygg och innestänga dessa och afskära deras förbindelser med hemlandet.

—^Justjså. Den planen förefaller mig mycket bättre, instämde kapten Gyllenbåga.

— Det kan så tyckas. Men sådan situationen i Fin-land nu gestaltat sig, torde detta likväl ej vara förhållandet, svarade kapten Dunder.

— Hur så?

— Jo. Efter hvad generalen framhöll skulle en sådan särsldldt opererande här varit synnerligen lämplig, i fall icke. .. Sveaborg redan gått förloradt. Nu ägde ryssarne fästningen, hade där en utmärkt bas för sin flotta och kunde därigenom lätt mota en svensk landstigning i södra och mellersta Finland. Man kunde häraf se, yttrade generalen, af hvilket stort värde Sveaborg, som så snöpligt öfverlämnats till ryssarne, och som hans majestät och regeringen icke brytt sig det ringaste om, skulle varit för de svenska krigsrörelserna.

Äfven om en sådan särskild armé lyckligen blifvit landsatt i ryssarnes rygg, skulle den endast med svårighet

kunnat operera i samverkan med Iilingspors här, och ryssarne, som befunnits mellan dem båda, hade haft frihet att vända sina krafter först mot den ena sedan mot den andra, hvarigenom de svenskes och finskes öfvermakt ej skulle kunna göra sig gällande.

— Den sidan af saken tänkte jag knappast på, men generalens synpunkt torde nog vara den riktigaste, inföll kapten Gyllenbåga.

— Så tänker äfven jag. Öfvermakten å de svenskes sida skulle icke blifvit tillräckligt effektiv, de ryska af-delningarnes upprifvande och fördrifvande icke nog säkert. Förenade man däremot de två arméerna till en enda på 25,000 skulle denna oemotståndligt kunna tränga fienden tillbaka och befria landet.

— Och detta general af Tibells förslag ville hans majestät ej skänka sitt gillande? frågade kapten Gyllenbåga än en gång.

— Nej. Enligt hans synpunkt led det af flere betänkliga brister. Och den förnämsta var nog ...

— Hvad?

— Att hans majestät ej själf funnit på förslaget.

—- Kanske det.— Troligtvis. Liksom i allting annat har hans majestät sina egna, något konthesynnerliga funderingar äf-ven då det gäller krigföring. Vet ni, livad han en gång i början af året svarade en general, då denne underdånigast framförde en förfrågan angående den operationsplan, som hans majestät gjort upp för det stundande fälttåget?

— Nej.

Kungen lär vid tillfället visat den största förvåning och utbrustit:

— Hvarom talar generalen?

— Om ... en ... operationsplan, stammade generalen.

— En operationsplan! upprepade hans majestät, liksom om han aldrig vetat att något sådant existerade. En sådan har jag visst icke och bryr mig ej heller om att fundera ut någon. En sådan behöfs helt enkelt icke.

— Hvad för något! Behöfs ingen uppgjord plan? kunde den häpne generalen ej afhålla sig från att säga.

— Nej. Och min herre bör veta att det var general Macks olycka just att hafva uppgjort planer...

Kapten Dunder tystnade. Äfven kapten Gyllenbåga teg, förmodligen öfverväldigad af de inblickar han fått i arten af hans majestäts fältherretalang.

Adjutanten skrufvade på sig. Det var någonting han ville fråga om. Men han var litet generad. Egentligen borde han ha reda på det förut.

Slutligen kom det, blygt:

— Hvem var general Mack?

Kapten Dunder gaf honom en förvånad blick. Huru! Visste hans adjutant icke detta? Hur följde löjtnanten egentligen med tidens händelser?

— General Mack, svarade han, var en österrikisk general i kriget mot Napoleon, mycket olycklig i sina rörelser och dispositioner, och tvangs af Napoleon för tre år sedan att kapitulera vid Ulm med hela sin här.

Under sönderskjutna fanor. 32Det var på honom hans majestät syftade. Och anledningen till österrikarens olyckor hade hans majestät på sitt eget originella sätt utfunderat, nämligen att generalen uppgjort en operationsplan.

... Nå, den som emellertid utfunderat en sådan, det var generalmajor af Tibell. Och enligt hvad jag kunde finna under mitt samtal med honom, har han troligtvis ett mycket klarare begrepp om kriget än Kling-spor. För oss,

som vistas på krigsskådeplatsen under jäktande strapatser, oro och många svårigheter, jagade eller jagande, är det icke så lätt att få en öfverblick öfver rörelserna, se hvar viktigaste platserna äro och de afgörande punkterna.

Men det är ju icke heller vår, regementsofficerar-nes, sak utan fältmarskalkens och stabens. Men hans excellens tycks vara blind på det ena ögat och betydligt sömnig på det andra. Åtminstone att döma af hans beslut och order. Han kanske ser, men orkar icke, vågar icke. När någonting afgörande händt under kriget, har han ju blifvit drifven därtill, antingen af öfver-starne eller situationen.

Generalmajor af Tibell däremot ser hvad som bör göras för att nå ett effektivt resultat och han vore också troligtvis mannen att utföra det. Men hans majestät har gunås makten och är den som bestämmer. Och därför blir det ingenting af generalens förslag att förstärka finska armén till 25,000 och med en mindre afdel-ning af densamma framrycka i fiendens rygg mot hans förbindelser, instänga honom mellan hufvudhären och denna, hvars återtåg vore fullkomligt skyddadt, och under tiden med hufvudarmén framrycka mot ryssarnes front.

— Och denna plan gillar icke hans majestät, upprepade kapten Gyllenbåga. I sanning, han har ett drygt ansvar.

Kapten Dunder nickade.

— Ni nämde nyss, fortsatte Gyllenbåga, att ett afskälen för hans majestäts ogillande var, att han icke själf funnit på planen. Hvilka skulle de andra vara?

— Hans majestät vill prompt, nu i sommar och höst, med de engelska truppernas bistånd, eröfra See-land, svarade kapten Dunder.

— Hvad för något! Har han nu slagit sig på Danmark, sedan fälttåget mot Norge misslyckades?

— Ja, han lär ha fått den snillrika idén. Och då ger han Finland, såsom han brukar säga, »tussan jävvlar».

— Nämde hans majestät något härom, då kapten var uppe hos honom?

— Äfven det. Ty audiensen slutade icke, som kanske herrarne förmodat, endast med att jag tyst bugade och aflägsnade mig.

— Hur aflöpte den då?

— Sedan kungen ögnat igenom depescherna, återtog han sin högtidliga paradmarsch och jag stod där lika dum som förut.

Blodet steg mig åt hufvudet. Jag blef ond. Icke en fråga om de strider, som utkämpats för hans skull, om de män som stupat för hans skull. Ty för hans majestäts skull var det. Troligtvis hade hela kriget kunnat undvikas eller åtminstone uppskjutas — ty kejsar Alexander lär icke från början varit vidare hågad därför — om ej vår älskade konung genom sina stupida och envisa uppträdande rent af framkallat det. Men däråt ägnade hans majestät förmodligen ej en tanke. Troligtvis ansåg han sig för högtställd för att taga något sådant som förfrusna regementen och sönderskjutna män med i räkningen.

Men jag beslöt mig för att otillspord lämna honom några bistra underrättelser om hur svårt det verkligen varit.

Och plötsligt började jag tala om våra marscher, våra strapatser, hur vi frusit, hur vi svultit mången gång, hur vi likväl icke under den långa marschen motnorr, då vi lämnade hem och land i fiendevåld, någonsin förlorat hoppet, hur vi vid första lägliga tillfälle raskt gjort helt om, bjudit ryssarne spetsen, slagit och fördrifvit dem. Och jag glömde icke att försiktigt framhålla. det framgångarne egentligen varit Adlercreutz', Döbelns och grefve Cronstedts förtjänst snarare än hans excellens.

— Och kungen sa ingenting? inföll kapten Gyllen-båga.

— Jag trodde verkligen att han skulle mota min tilltagsenhet med en kärf befallning att tiga, men så skedde ej. När jag till hans förvåning började tala, stannade han ett ögonblick och stirrade på mig med sina kalfögon. Men icke ett ord sade han. Så återtog han paradmarschen och jag fortsatte rapporten.

Slutligen kom jag in på omnämnandet af arméns framryckning söderut och de närmaste krigsrörelserna. Därvid

passade jag på att framhålla samma synpunkter som funnos i general af Tibells förslag.

Då stannade kungen åter och betraktade mig forskande. Kanske anade han, att jag varit uppe hos generalen. Emellertid frågade han ingenting därom.

— Nej, det där duger icke. På det sättet skall man icke gå till väga för att rädda Finland, sade han blott.

Och strax därpå tillade han:

— Och min herre skall veta, att jag anser det som en helig plikt att understödja armén och rädda,Finland.

När han yttrade detta, hade han ställt sig i position, högtidlig, allvarsam, med högra handen instucken i rocköppningen, den vänstra på värjfästet. Han föreföll mig rent af storartad i sin stupiditet.

— Och hvad har ers majestät täckts beluta angående Finlands räddning och härens undsättning? frågade jag.

— General af Tibell var upp hos mig för ett par dagar sedan, fortsatte kungen, och framlade för mig en plan, som verkligen icke var så oäfven. — Verkligen!tänkte jag — men som hade två stora fel, dels att icke leda till effektivt resultat med afseende på kejsar Alexanders afstående från sina fordringar och dels ...

Kungen satte sig kapprak på en stol och såg mäkta djupsinnig ut.

— Och dels? ... upprepade jag.

... att därtill behöfdes för mycket trupper.

— Men icke kan väl ers majestät rädda Finland utan trupper? invände jag.

— Jo, det är just det fina i min plan, svarade kungen.

— Huru! utbrast jag häpen, och jag må verkligen säga att jag blef förbluffad. Mycket har jag hört talas om i mitt lif, men att föra krig utan trupper, det var absolut nytt.

Kapten Gyllenbåga och unge adjutanten tycktes icke mindre häpna än kapten Dunder måtte ha varit vid den märkliga audiensen hos majestätet.

— Sade kungen verkligen detta? frågade Gyllenbåga.

— Ja.

— Men detta är ju komplett galenskap.

— Finns dock en viss metod i galenskapen, såsom kungen sedan utvecklade för mig.

— På hvad sätt?

— Enligt hans majestäts mening skulle genomförandet af general af Tibells förslag visserligen leda till Finlands återeröfrande, men kejsar Alexander skulle icke därmed kunna tvingas återtaga sin fordran för upphäf-vande af Sveriges förbund med England.

— Och då menade kanske hans majestät att föga var vunnet? inföll Gyllenbåga.

— Precis.

— Hans majestäts tankegång tycks vara särdeles klar och slående.

— Den är helt enkel praktfull... Nå, dels detta med kejsaren, dels sade sig hans majestät vara öfver-tygad om att den nuvarande något obehagliga politiskasituationen snart skulle ändra sig och att hans fiender då i stället skulle anhålla om hans värdefulla hjälp i kampen mot det korsikanska vilddjuret, den fräcke äf-ventyraren Bonaparte. Han hade slagit i bibeln och funnit det tydligt och klart profeterat. Och dessutom hade han sett många järtecken därpå i himmelen och vädren. Då var ju den saken afgjord och han visste hvad han hade att rätta sig efter. Och därför ansåg han att det icke brådskade med Finland, i synnerhet som han, efter hvad han vid tillfället delgaf, fattat det stora beslutet att eröfra Seeland. Och därtill behöfde han ju sina trupper.

— Men hvari bestod då hans majestäts märkvärdiga förslag? inföll kapten Gyllenbåga.

— Jo, enligt de rapporter som kungen erhållit och som också äro öfverensstämmande med verkliga förhållandet, ha bönderna på flera ställen utefter finska kusten rest sig och börjat på egen hand kämpa mot inkräktarne. Och troligtvis skulle de äfven resa sig på många andra ställen, om blott de erhölle vapen och finge understöd af trupper.

Nu menar kungen, att man behöfver landsätta små afdelningar här och hvar på kusten, för att hringa allmogen under vapen.

— Detta synes mig vara ganska förnuftigt tänkt, yttrade kapten Gyllenbåga.

— Åja. Men icke kan man, som hans majestät vill, låta allmogen öfvertaga Finlands försvar och lämna armén utan undsättning. Häri ligger felet, och något verkligt resultat torde icke genom kungens förslag kunna uppnås. Huru mycket säkrare och kraftigare skulle icke genomförandet af general af Tibells plan verka. Men härom vill hans majestät icke höra talas.

Jag försökte försiktigt bringa hans majestät på andra tankar, men då blef han ond, och vet ni hvad han sade? Kapten Gyllenbåga och adjutanten iakttogo en af-vaktande tystnad.

... Jo, kungen reste sig häftigt upp från stolen, blicken mulnade och underläppen sköt ut än värre:

— För öfrigt skall jag säga kapten, bröt han ut med sin skorrande stämma, att vill icke Finlands invånare försvara sig självfva, så ger jag landet tussan jävv-lar och frågar icke efter om jag det mister.

Så spetade han åter omkring i rummet som en kråmande tupp på en gödselstack.

... För resten — han vände sig om och blängde på mig — anser jag mig alldeles för god att styra sådant pack som denna svenska och denna finska nation.

Och därmed var audiensen slut.KAP. XXXIV.

Benranglet.

Furusundsgattet ströks bort af en udde och flottiljen stäfvade genom det lilla sundet vid Kapellskär norr ut på Tjocköfjärden.

Om babord hade de det fagra Rådmansölandet med djupskog och fågel, om styrbord början på Söderarms skärgård med småfjärdar och kobbar samt den vikiga Tjockö, dit tjockan från Ålands haf brukar sträcka sitt hölje. Mot nordost vidgade sig vattnen och man såg en strimma af öppna hafvet.

— Det blef alltså ingen stark undsättningsarmé i enlighet med generalmajor af Tibells förslag? fortsatte kapten Gyllenbåga, sedan han en stund låtit blicken smekas af de blå vattnen och holmarnes grönska.

— Nej, svarade kapten Dunder, i stället komma några mindre expeditioner på ett å två tusen man att afsändas. Dels öfverste Bergenstråhles från Umeå med kurs på Vasa — den bör väl redan ha afseglat och jag hoppas sammanträffa med honom på kusten — dels i da-garne general von Vegesacks, som utgår från Stockholm och landstiger i närheten af Åbo. För öfrigt kommer troligtvis snart hans majestät alt med skärgårdseskadern afsegla till södra Finland. Förmodligen anser han denna personliga inställelse på krigsskådeplatsen som en händelse af utomordentlig effektivitet och som en fullgod ersättning för Sveaborgs förlust.— Ja, ryssarne lära väl bli förskräckta, i synnerhet om hans majestät, innan operationerna börja... har omtanken dra på sig Karl XII:s stöflar.

— Troligtvis, mumlade kapten Dunder.

Flottiljen hade sneddat öfver fjärden och passerade

förbi den klippiga norra stranden af Tjockö. Tätt utanför ön, skild från den genom ett smalt sund, låg en liten hög holme med några fiskarstugor.

I förbifarten nickade adjutanten åt holmen liksom åt en gammal bekant.

— Känner löjtnanten någon på ön? frågade kapten Dunder.

— Har skjutit sjöfågel där några vårar. Det går historier om den där holmen. Den bär för öfrigt det betecknande namnet Rofholmen.

— Är den någon särskild plats för odling af rofvor?

— Nej, det är icke därifrån den fått namnet. Men af röfvare och rof.

— Röfvare?

— Ja, här liksom på andra kobbar och skär ute i hafsbandet lära i forna tider röfvare huserat. Mörka, stormiga nätter, falska fyreldar, skeppet sönderslaget mot klipporna, präktigt byte . .. Dessa klippiga stränder ut mot hafvet ha nog varit vittne till mången plundring och månget mord.

— Kan tänka det. Svensken är just inte blödig af sig, i synnerhet inte skärkarlen med sitt hårda sinne och inbundna hug.

— Ja, här långt ute i skären har nog förts ett vildt lif mången gång. Långt från länsman och långt från kyrkan. Man tar sin rätt med knytnäfven eller knifven bäst man kan. Men ett säkert släkte är det, skyr icke mödan, vågar ofta lifvet bland vågor och bränningar, men icke i onödan och det vet hur långt det vågar gå vare sig i storm eller på is. Jag har bott här åtskilligt och trifs bra med folket. Det finns en liten stuga där påRofholmen och där har jag brukat hålla till, då jag om vårarne jagat sjöfågel här ute.

En härlig plats. När man kommer dit om våren till tystnaden, solen och färgerna från stadslifvet, kvalmet och intrigerna, tycker man att man blir som en annan människa. Det kommer ett lugn öfver en, som man aldrig förnam i de sorlande klubbarne, en likgiltighet för bagatellerna, som föreföllo så stora och viktiga i staden, det är en glädje att lefva i denna rena luft med ögat smekt af det blå vattnet och himmelens strömoln. Och ibland i solnedgången, då båten tyst glider hemåt från en jaktdag i skären och himlen kastar gyllne stänk öfver vattnet, är det, som om man seglade genom ett haf af guld under en himmel af rosenskyar.

Kapten Dunder nickade instämmande. Äfven han höll mycket af landet, skären och fjärdarne. Han uppskattade den unge löjtnantens entusiasm och tyckte att han talade väl.

Kapten Gyllenbåga, som nog också fann behag i en icke alltför ansträngande jakt, men ännu mera i ett väl-försedt middagsbord med många buteljer gammalt vin, brummade ett erkännande.

— Nåväl, fortsatte adjutanten, hvars säkerhet att yttra sig växte i samma mån han fann sig äga gehör hos de andra — jag bodde där på holmen några veckor, jagade om mornar och förmiddagar, seglade hemåt på eftermiddagarne och tillbragte kvällarne med att sitta på klipporna, betrakta det skimrande färgspelet och följa sträckfåglarnes flykt.

En afton när jag sålunda satt på klipporna på norra sidan af holmen — just de där, som ni ännu kan skymta där borta — kom jag att tänka på alla de underliga historier om rof och plundring, jag hört om ön.

Heter denna holme Rofholmen och har den varit ett tillhåll för röfvare, så måste här, kanske alldeles där jag sitter, finnas gömställe, där de förvarat sitt rof, tänkte jag.Och jag greps af en lust att undersöka klipporna, söka bland snåren och stenarne efter någon håla, kanske kunde jag, om turen fanns, finna en kvarglömd skatt.

Solskifvan snuddade vid horisonten. Ännu skulle det vara ljust en timme. Jag skyndade upp till stugan, lånade under någon förevändning en hacka och en spade, tog min största och starkaste slidknif och begaf mig tillbaka ned på klippudden.

På nordvästra sidan af holmen var en liten sänka mot fjärden med några krokota alar och visset fjolårsgräs.

Ofvanför denna lilla plätt höjde sig holmens sönderhuggna klipplatå med rönn och hassel, törnrosbuskar och en.

Jag började sökandet i sänkan. Nedgången till den var brant med afsatser, där ljung och blåbärsris huggit sig fast, och granen, piskad af nordan, tryckt sig mot marken och bredt grenarne likt en matta öfver stenarne.

— Här borde väl finnas plats för ypperliga gömställen, tänkte jag och högg med hackan bland snåren.

Men öfverallt stötte jag blott på granitberget. En och annan håla fann jag väl, men den var liten och syntes aldrig använd till gömställe.

Solen hade för länge sedan gått ned. Ännu glödde det röda återskenet kring västra horisonten, men det mörknade öfver fjärden och skuggorna i snåren blefvo djupare.

Snart måste jag upphöra med sökandet.

— Finns väl inga hålor eller också äro de längre inåt ön, tänkte jag, kastade hackan och begaf mig upp i stugan.

Jag sof oroligt. Hela natten drömde jag blott om gömda skatter och morgonen därpå beslöt jag att på allvar och systematiskt återtaga sökandet.

Holmen var liten, jag bodde där ensam. Om det fanns någon röfvarhåla där, hvilket var sannolikt, bordejag väl vara i stånd att finna. Och så grep jag åter till hackan och spaden.

Hela dagen arbetade jag som en daglönare, hackade och högg, knackade på klipporna, slogs med enris och tallrötter för att finna ingången till någon röfvarehåla. Men förgäfves.

Slutligen mot kvällningen slängde jag hackan förargad ifrån mig i ett snår.

Hackan försvann och strax därpå hörde jag ett doft slag som inifrån jorden.

Det gick en ilning genom mig. Hade hackan kanske af en slump fallit ned i en håla, som undgått mitt sökande.

Jag betraktade stället, där den försvunnit. Marken föreföll slät, täckt af enris och ljung. Här hade det icke fallit mig in att leta.

Meti knappt hade jag med en käpp böjt undan snåren, förrän jag fick se en fördjupning i marken.

Nu började jag arbeta med feberaktig ifver. Jag högg undan rötterna och grenarne. Öppningen vidgade sig och snart märkte jag, att jag verkligen befann mig vid ingången till en större håla.

Nu upphörde jag att hugga undan rötter och snår för att icke öppningen alltför lätt skulle kunna upptäckas och steg försiktigt ned.

Snart nådde jag botten, där hackan fallit. Jag stod nu till midjan i gropen och trodde mig icke kunna komma längre.

— En lika liten och usel håla som de andra, tänkte jag och böjde mig ned för att taga upp hackan.

Men då märkte jag till min häpnad att hålan fortsattes i en trång gång längre inåt.

— Kanske det ändå är en sjöröfvarhåla med gömda skatter, undrade jag och skyndade upp för att i stugan hämta en lykta, med hvilken jag kunde fortsätta mina spaningar.

— Var det verkligen en grotta med plundradt gods?frågade kapten Gyllenbåga, som uppmärksamt åhört adjutantens något omständliga skildring.

— Mycket mera.

— Hvaba! Mycket mera! Det här började ju bli riktigt spännande.

Kapten Gyllenbåga var mycket intresserad af äfven-tyr och strapatser — blott han själf slapp att vara med. Han föredrog gifvet att höra dem berättas, helst vid en god punschbål efter en bättre middag eller som nu bekvämt sittande på däcket af ett sakta framglidande fartyg.

Kapten Dunder lyssnade också till adjutanten, medan hans blickar sökte hafvet, som skymtade fram i öppningen bortom Arholma.

— Nå, ni tände alltså lyktan och steg åter ned i hålan, fortsatte kapten Gyllenbåga.

— Ja, och då såg jag än tydligare gången, som sträckte sig mörk och trång in i berget. Den föreföll mig så liten, att jag tyckte det skulle vara omöjligt för en man att krypa fram där. Att gå ens på huk var icke tänkbart. Skulle man komma fram, måste man krypa.

— Och ni kröp? inföll kapten Gyllenbåga.

— Natiirlich. Nu hade jag gett mig den lede på att hålan skulle undersökas. Jag lade mig alltså ned på alla fyra, sköt lyktan varligt framför mig och kröp in.

Gången var verkligen så trång, att jag endast med stor möda förmådde taga mig fram. Jag fruktade nästan för att fastna och icke kunna krypa tillbaka och möjlighet därtill fanns nog, men ej ens detta förmådde af-skräcka mig från att fullfölja min plan.

Kapten vet — adjutanten vände sig till kapten Gyllenbåga — när en sak har bitit sig in i hufvet på’n. Man skall ha’t. Det är som om någonting drefve en fram. Och man når sitt mål också, trots alla svårigheter och omständigheter.

Kapten Gyllenbåga nickade. Hur väl kände hantill den pockande känslan — i synnerhet när han ibland längtade efter en stark och välbrygd punschbål. Hvad kunde återhålla honom då? Intet. Trots att det stundom vid sådana tillfällen kunde se konstigt nog ut att få ihop de nödvändiga vännerna och ingredienserna, intrigerade han och laborerade och släppte icke taget. Det var som om någonting drefve honom framåt. Acku-rat. Ack ja, hur väl kände han icke till den pockande känslan.

Han tömde de sista dropparne i sitt vinglas och skådade filosofiskt ned i glasets tomhet. Han försökte en snegling till kapten Dunder, men denne satt och iakttog på ett egendomligt forskande sätt några af manskapet, som sutto framme i fören, och han märkte ej kaptenens trånad.

— Ni kröp alltså, sade kapten Gyllenbåga med sin något dästa basröst.

— Som en ödla i jorden, fortsatte adjutanten.

— Utan att fastna?

— Utan att fastna. Jag hade emellertid icke krupit många fot, förrän jag märkte att gången vidgade sig, blef bredare, högre, och snart kunde jag resa på mig och gå på huk.

Jag lyste med lyktan. Ljuset var klent, skenet matt och jag såg endast ett par fot af hålan i sänder. Men så mycket märkte jag likvisst, att jag nu befann mig i gångens slutkammare. Rundt omkring mig mörk och fuktig bergvägg. Jag kunde icke komma längre.

Från taket och väggarne lät jag skenet falla på botten. Då såg jag någonting, som kom hjärtat att hoppa till af glädje.

— Skatten? inföll kapten Gyllenbåga häftigt och hans vattenblå klotögon stodo stilla af nyfiket intresse.

Äfven kapten Dunder lystrade till, drog blicken bort från manskapet i fören och betraktade sin adjutant.

— Fann löjtnanten verkligen en skatt? upprepade kapten Gyllenbåga.Adjutanten nickade.

— När jag sänkte lyktan föll skenet på ett skrin, som stod på botten af hålan, något åt ena väggen.

Jag lade mig ned på knä och ställde lyktan bredvid. Skrinet var ungefär en och en half fot i fyrkant, af mörknad ek, järnbeslaget.

Under stark rörelse och spänning försökte jag öppna skrinet. Omöjligt. Det var tillstängdt.

— Nå, jag får väl ta det med mig hem och på något sätt bryta upp det, tänkte jag och vägde skrinet i händerna.

Jag betraktade det noggrannare. Det var af snidad ek, brunsvart, med rostiga järnbeslag, fårorna fyllda af mögel, fukt och smuts.

Och där satt jag i klipphålan med skrinet i knät, belyst af det svaga skenet från lyktan, och undrade hvad den

funna skatten kunde innehålla. Kanske myntadt guld, ädla stenar, smycken. Och i inbillningen såg jag mig redan rik, fickorna fyllda af guld, juveler på värjfäste, juveler på skjortkrås och fingrar ...

— Mum!

Det kom från kapten Gyllenbåga en lystnadens suck: Fullt upp med guld... hur många utsökta middagar, hur många starktbryggda punschbålar!? ... inga officersskulder längre, inga satans björnar och förödmjukande trakasserier, hvilket bekvämt och angenämt lif! .. . Och ett skrin, tjockt med juveler!... hvilka älskarinnor skulle man icke kunna skaffa sig. .. små svartögda, midje-smala satungar, små finfina, rosenröda pomeranser. Mum!...

Och den gode kaptenen tryckte vällustigt tungan mot gommen och vände ut och in på ögonhvitan.

Under det jag satt och betraktade skrinet, återtog adjutanten, och drömde om storm vrak, plundring och guld, föreföll det mig som om skrinet egentligen icke var låst, utan snarare tillrostadt. Och jag bände med slidknifven.Där satt jag med skrinet i knäet...Det gaf sig. Jag ökade mina ansträngningar. Slutligen lyckades jag taga upp locket.

— Nu! tänkte jag och lyste girigt med lyktan för att beskåda skatten, guldet, ädelstenarne, smyckena.

— Nå?

Kapten Gyllenbågas vattenblå klotögon stodo på skaft.

— Nå!

Adjutanten stirrade honom rakt i ansiktet och gjorde en grimas:

— Tomt.

— Hvaba! Tomt?

— Dja!

Och i ett nu försvann den stackars kaptenens gyl-lenblå drömmar om guldfyllda börsar och svartögda, midjesmala älskarinnor, och han satt där fattig, pessimistisk, gubbtrött och törstig och betraktade melankolisk sitt tomma vinglas.

— Ja, och så sprack den såpbubblan, fortsatte adjutanten. Men skrinet hade jag ju, och det var ju alltid något.

Jag reste mig upp från den ställning, där jag satt med benen utsträckta mot väggarne, och i detsamma råkade min fot sparka till något som skramlade.

Jag lyste med lyktan mot väggen . ..

— En ny skatt? utbrast kapten Gyllenbåga, hos hvilken hoppet åter begynt vakna.

— Nej tyvärr.

— Hva'då?

— Ett... benrangel.

— Huru!

Kapten Gyllenbåga, hvars intelligens nyss slumrat till af missräkning, blef fullt vaken. Äfven kapten Dunder lystrade till.

— Ett benrangel! upprepade Gyllenbåga.

— Ja, ett benrangel... med en rostig knif mellan refbenen. Det låg där utsträckt utefter ena väggen.

Under sönderskjutna fanor. 33Lyktan sken så dåligt, att jag icke förut kunnat upptäcka det. Nu lyste jag på det. Dödskallen grinade emot mig och längs utmed väggen lågo benen och kotorna. Några mörknade klädestrasor kunde jag upptäcka, annars var allt förmultnadt. Knifven hade trängt in mellan refbenen och satt fast i en

ryggkota. Tydligen hade mannen blifvit mördad, kanske var det ägaren af skatten, som blifvit öfverraskad och dödad.

— Eller kanske någon tjuf, som blifvit gripen på bar gärning nere i hålan, och stucken då han sökt bortföra skatten, menade kapten Gyllenbåga.

— Kanske. Jag stod där nu vid benranglet och grubblade, fortfor adjutanten. Någon — ägaren eller tjufven — befinner sig nere i hålan. Den andre kommer krypande. Den förre hör det, ställer sig på lur vid ingången, och då mannen har fått in hufvudet och bröstet stöter han till. Hugger honom i ryggen; slaktar'n som en gris. Så drar han liket till väggen, bryter upp skrinet och tar skatten. Lådan lämnar han kvar — kanske var den farlig som bevis — nu har jag den emellertid hos mig ... som dokumentskrin.

Och så slutade det äfventyret. Jag hade spårat upp ett drama, ett drama, som förmodligen tilldragit sig liere hundra år tillbaka i tiden. Ja, det är mycket som händer här ute i skären, hvilket aldrig blir upptäckt.

Adjutanten slutade.

Den lilla flottiljen hade just passerat Lidö och Idö och strök in i sundet mellan Arholma och den stora Björkö. Och snart därpå gled den ut på Ålands haf och vägen låg klar till Vasa.

Solnedgångens purpur glödde öfver hafvet. För en svag sydlig vind stäfvade flottiljen mot nordost.

Det var tid på att koja.

Innan kapten Dunder gick och lade sig, gjorde han en rond kring sitt chefsfartyg.Öfverallt soldater på däcket, sofvande i den ljusa juninatten. Utrymmet var trångt och de fingo packa sig samman bäst de kunde.

Alla upptänkbara ställningar intogo de under sömnen; somliga lågo utsträckta på rygg, raklånga, med gapande munnar och snarkande näsor, snörflande som murmeldjur.

Andra hade rullat ihop sig likt knyten och borrat ned ansiktena, medan ändarne stucko rätt upp i vädret, inbjudande till dagg.

Andra vredo sig under grimaser som plågade af mardrömmar, medan ett oredigt mummel utgick från deras läppar.

Likt en sköterska bland sänglagda barn gjorde kapten Dunder ronden bland sina soldater.

Han kom fram till fören. Där var en liten grupp ännu vaken och småpratade.

Kaptenen lade märke till den lille soldaten, som han fått ögonen på under adjutantens berättelse. Han satt där för sig själf och såg drömmande ut öfver hafvet.

Strax före afresan från Skeppsholmen hade denne jämte en skock andra i sista minuten kommit ombord på fartyget. Kapten Dunder kände ännu icke alla sina soldater och visste ej ens, hur många han hade under sitt befäl.

Han betraktade den lille soldaten närmare. Figuren och nackens hållning föreföllo honom bekanta.

Nu vände den lille soldaten på hufvudet. Kapten Dunder höll på att ge till ett utrop och stannade, stirrande med vidöppna ögon på pojken.

Ett stilla leende drog öfver dennes läppar och löjet tilltog, när kaptenen nu närmade sig.

Kapten Dunder ställde sig tätt framför den lille soldaten. De andra af manskapet sofvo. Uppe i styrhytten stod rorgängaren och bredvid honom skepparen. Tyst gled fartyget öfver hafvet i den ljusa natten.— Är det verkligen ni? mumlade kapten Dunder Soldaten nickade.

Då kom en brumning ur kapten Dunders själ:

— Men detta är ju alldeles förbannadt!Fröken Elsas historia.

Kapten Dunder gjorde ett tecken åt soldaten att följa sig. Denne reste sig och tillsammans gingo de nu in i

kaptenens kajuta.

När dörren blifvit stängd, vände sig kapten Dunder strängt till den lille soldaten:

— Och nu, fröken Elsa Bernius, får ni förklara för mig, hvad detta nya upptåg skall betyda.

Fröken Elsa — ty den lille soldaten var hon, som ännu en gång förklädd listat sig ombord på fartyget — rodnade litet, men slog icke ned ögonen för kaptenens mulna blick. Hon mötte den lugnt och frimodigt.

— Jag kunde icke annat, sade hon enkelt.

— Kunde icke annat! . .. Hvad menar ni därmed? Vill ni kanske inbilla mig att det är en nödvändighet för er att irra omkring förklädd på fartygen mellan Finland och Sverige?

Rodnaden steg på unga frökens finhyllta anlete. Och hon svarade sakta:

— Min fästman är i Finland.

Nu blef den föga tålige kapten Dunder ond och brusade ut: ,

— Er fästman! Hvad fanen har jag att göra med er fästman. Förstår ni då inte, hvilket obehag ni, en ung kvinna, utsätter mig för genom att smyga er på samma fartyg, där jag medför en mängd soldater?

Den unga flickan betraktade kaptenen med sina stora ögon.Han såg att det icke var långt från gråten.

— Jag är ledsen, kapten Dunder, om jag vållat er obehag och ber er därför om ursäkt. Förlåt mig! Men jag måste tillbaka till Finland och hade ingen annan utväg. Jag fick veta att detta fartyg skulle afgå till Vasa och smög mig ombord tillsammans med soldaterna. Jag visste icke att ni var här.

Fröken Elsas ögon fylldes af tårar. Kaptenen märkte att en allvarlig sorg tryckte hennes unga hröst. Det var nog mycket annat än det obehag hon vållat honom. Och hans medlidsamma hjärta veknade.

— Nå, nå, vi få väl försöka att klara upp det, brummade han. Kanske kan ni hevara hemligheten om ert kön, till dess vi komma till Vasa, och då är föga skada skedd. Men det säger jag er, att om jag upptäckt er, medan vi ännu befunno oss i skärgården, hade ni blif-vit landsatt på närmaste holme. Nu kan ni skatta er lycklig att vi äro långt ute på hafvet och ni får alltså följa med till Vasa.

— Jag tackar er, kapten Dunder, af uppriktigaste hjärta. Ni vet icke, hur stor tjänst ni därmed gör mig.

— Åhjo, jag kan väl ana det, yttrade kaptenen leende. Ni vill prompt träffa er fästman, det förstår jag. Och jag skall icke vara den som skiljer er åt. Men tror ni verkligen att ni till dess skall kunna dölja ert kön? Misstänker ingen af soldaterna att ni är en flicka?

— Icke det ringaste. De tro att jag är en pojke, liksom de, och jag kan för öfrigt antaga sätt och fasoner, så att de ej skola ana något. Det värsta är med rösten, tillade hon leende, men den försöker jag göra så grof som möjligt.. Och det lyckas rätt hra.

— Säg mig, fröken Elsa — kaptenen bjöd henne sitta ned — hur kom det sig att ni i höstas blef skickad öfver till Vasa?

— Åh, det är en lång historia.

— Den skulle intressera mig att höra.

I den trånga kajutan sutto kapten Dunder och denlille soldaten midt emot hvarandra och samtalade, medan fartyget i spetsen för flottiljen styrde öfver Ålands haf hän mot Finland.

Elsa Bernius, yngsta dottern till prosten Bernius i Äppentuna socken, var tjuguett år gammal. En liten, något satt figur med långt öfverlif och kraftiga ben, hvilket senare genast märktes på hennes säkra och viga gång.

Hon hade verkligen något pojkaktigt i sitt utseende: den lilla lustiga uppnäsan, som så lätt kunde rynkas vid minsta förargelse, den tämligen stora munnen, med hvilken hon, så prästdotter, ung dam, konfirmerad och

hemligt förlofvad hon än var, ännu ej glömt att göra de mest fruktansvärda och komiska grimaser. Men de stora, gråblå ögonen, som ibland kunde se så märkvärdigt allvarliga och ärliga ut och strax därpå så spydigt skälmska, skilde hennes utseende från de andra soldat-pojkarnes. Dock icke så, att dessa märkte något. Det kunde endast stundom komma för dem en halft omedveten känsla af förvåning öfver den uppmärksamhet och hänsynsfullhet, hvarmed de lyssnade till hvad den där lille skägglöse pojken sade och ville. De visste icke att denna känsla berodde på att den lille soldatpojkens själ var mera utvecklad och mera invecklad än deras, att hennes lif varit rikare och mera växlande, hennes omdöme och människokännedom mera mogna än dens, som från gesällbänken direkt stuckits in i leden.

Soldatrocken missklädde henne ej. Och ingen anade att dessa raka skuldror, detta breda bröst och dessa kraftiga ben tillhörde en kvinna.

Det enda skulle möjligtvis varit en liten, föga märkbar insvängning vid knäna. Men det var ju många bland landtvärnsvraken som voro kobenta.

För två år sedan hade Elsa Bernius sammanträffat med Ragnar Gran, då denne som ung fänrik en sommar vistades på en liten gård i närheten, tillhörig hans farbror.

Hela sommaren voro de tillsammans, i skog, på sjön,seglande, fiskande, promenerande tillsammans eller sittande stilla i den skuggiga bersån i utkanten på trädgården, hon syende på något handarbetsknåp, han läsande högt ur någon bok eller gazetten.

Och allt mera fästa hlefvo de vid hvarandra.

I början hade icke föräldrarne — det vill säga den myndige prosten, fadern, ty modern, en spenslig, blek, lidande kvinna hade ingen talan — sagt något om deras sällskapande. Men när han började märka, att deras lek öfvergick till allvarligt tycke blef det annat af. Det var icke hans mening att yngsta dottern, den lifliga och kvicka Elsa, skulle bli en fattig fänriks maka. Äldsta dottern Hilma, det våpet, som bråddes på sin tårögda, gudsnådeliga moder, fick väl någon tät landtbrukare taga, men för Elsa hade han andra planer.

För henne hade han redan bestämdt mannen, en kapten Plommonhielm, som ägde ett herresäte i närheten, förmögen, adlig, visserligen af blekaste knapadel, men ändå med krona på kort och vagn.

För öfrigt hade kaptenen så godt som redan friat. Det var tydligt att flickan slagit an på honom. Obegripligt att tösen kunde ha en sådan instinktiv motvilja mot honom. Vacker var han visserligen ej, snarare ful med sitt grimaserande apansikte, sin glesa mustasch och sin blanka hjässa.

Men det var onekligen en viss militärisk pli och hållning på mannen — tyckte prosten. Artig och förekommande var han och framför allt lydaktig. Och icke tycktes han vara bekajad med någon oppositionslusta, som så många af de yngre i dessa världenes yttersta tider. Knappt hade man låtit höra sin mening, förrän herr kaptenen slog ihop klackarne med en smäll, böjde ryggen i tvär vinkel, som man knycker af ett bräde, vred ansiktet till en inställsam grimas och jamade bifall. Och detta satte prosten, som var en starkt despotiskt anlagd människa, stort värde på. Så var han ju af obestridlig adel. Och detta betydde för prosten, denforne tölpige bondpojken, som genom seghet, födgeni och kryperi kraflat sig fram till det feta prostgället, mer än allt annat.

Men egendomligt nog gjorde alla dessa dygder ingen som helst effekt på ung Elsa.

Prosten höll dundrande förmaningar, uppbyggelse-tal och stratfpredikningar för sin obstinata dotter. Omöjligt. Hon var värre än den suraste kyrkkärring. Ingenting bet på henne, hvarken böner, befallningar eller förståndsfrågor. Och hvilka svar hon kunde ge. Nog kunde han själf ibland vara grof i truten, men flickan var nästan värre.

— Jag vill inte ha den där stelbenta, grinande, till-gjorda apan, skrek hon. Jag vill inte ha'n, vore han så femti gånger adligare och rikare.

Att tala så om en adlig kapten och rik godsägare, det var ju hädelse.

Men ännu ursinnigare blef prosten, då flickan strax därpå med tårade ögon hviskade:

— Ragnar!... Ragnar!

Då slog prostfar sin håriga näfve på den flottiga bibelpärmen och svor på att hon aldrig mera skulle få träffa den där fattiglappen Ragnar Gran, utan hon skulle klifva i brudesäng med kapten Plommonhielm och blifva härskarinna på hans gård, och därmed basta.

Och flickan kördes ut, prosten tog sig en skänksup för att lugna sig, och ung Elsa sprang upp på sin kammare och kastade sig hufvudstupa i sängen att gråta och sucka efter sin Ragnar.

Så stod saken, då prosten på hösten före krigets utbrott lyckades utspana att hans dotter, som alltjämt var lika obstinat och omedgörlig gentemot den adlige kaptenen, fortfarande underhöll förbindelse med den fattige fänriken och att denne en tid vistats i trakten och där sammanträffat med Elsa.

Och vördig prosten svor och bannade värre än under en helvetespredikan i kyrkan.Han tålde icke den unge fänriken, ntom det att denne led af det oförlåtliga felet att vara fattig och icke genom arf, rackaraffärer eller befordran någonsin hade ringaste utsikt att blifva rik.

Den där fänriken var prosten en alldeles för själf-ständig, till och med stursk man. Sannerligen ville karlen ha sin egen mening i mångt och mycket. Han krusade icke, jamade icke med och var alldeles för mycket på sin kant. Och en sådan där katig fattiglapp skulle man ta till måg! Hur mycket angenämare och finare var icke då kaptenen, trots sitt tycke af en grimaserande apa, sin skalliga hjässa och sina stela ben. Det var ju en måg som ägde en position i samhället och som man kunde ha heder och glädje af. Hur mycken glädje äf-ven Elsa kunde få af kaptenen, gitte prosten icke att tänka på.

Och nu ställde sig åter den där fänriken i hans väg och flickan var envisare än någonsin. Hon måste glömma honom och mjukas upp. Och till det ändamålet fattade prosten ett raskt beslut, reste en oktoberdag med unga fröken till Stockholm, satte henne på en finnskuta och skickade henne öfver till Vasa, att omhändertagas af en styfsint fru, som prosten kände. Och samtidigt medsändes ett bref, däri förhållandena skildrades och flickan rekommenderas till det bästa.

— Om ett år är hon mjuk, har glömt göken och sitter som husfru på Plommonhielms gård, tänkte prosten belåten.

Strax därpå erhöll han underrättelse om att fänriken blifvit beordrad till västra armén, som skulle skydda gränsen mot norrmännen.

Och prosten sände en välgångssuck.

— Måtte baggarne ta’n!

Nu voro de två skilda af vida vatten och långa vägar. Och ung Elsa längtade.

Familjen, där hon hamnat i Vasa, var en hård ochgnidig köpmannafamilj, och prostens bref gjorde, att flickan behandlades ännu strängare än annars kanske skulle varit fallit.

Elsa satte hårdt mot hårdt. Det gick icke så lätt att böja hennes käcka sinne. I stället för att mjukna till, blef hon allt vildare och trotsigare. Och mer än en gång satte hon den lilla stadens tanter och dygdädla fruar i fara öfver sina streck och upptåg. »Ja si en mera omoralisk och dålig flicka kunde man icke träffa på... Att ge sig till att hänga fast vid en karl på detta envisa sätt, i stället för att lyda sina ömma föräldrars bud!... Flickan var ju karlgalen... Och så trotsig och vild . . . Slutar aldrig väl... aldrig väl... på spinnhuset hamnar hon, så sant som jag sitter här.. .»

Och stadens käringar och tanter förfasade sig och lade hufvudena samman som skrockande hönor, medan kaffepannan puttrade och skvallret stank ur deras dub-beltungade käftar.

Emellertid lyckades Ragnar Gran efter många försök till sist utspana hennes vistelseort. Och när så Elsa fram på förvåren erhöll ett bref från sin gosse, var hennes beslut fattadt. Med första lägenhet skulle hon rymma tillbaka

till Sverige.

Och första lägenheten blef skeppar Leikinens fartyg med kapten Dunder ombord.

Och så kom hon till Stockholm. Men där erhöll den förtviflade underrättelsen att fänrik Gran med några af västra arméns bataljoner nyligen afgått till Finland.

Och full af längtan skalfade hon sig en soldatrock, blandade sig i de nyutskrifnes skaror och gick med dem ombord.

* *

*

Detta var hvad fröken Elsa berättade för kapten Dunder, när hon nu satt midt emot honom i den trånga kajutan, medan fartyget gled öfver hafvet mot Finland.— Tänkte ni aldrig på att besöka er familj, då ni nu kom till Stockholm? yttrade kapten Dunder.

Han hade framkastat frågan, ehuru han icke väntat annat svar än ett hestämdt: Nej. Flickan hade ju rymt från det ställe, dit hon blifvit sänd, huru skulle hon då våga visa sig i hemmet.

Men till hans förvåning nickade Elsa jakande.

— Ni tänkte alltså ett ögonblick på att resa hem. Och kanske stanna där? Men er far kanske hade behållit er kvar.

— Jag ville icke träffa min far, endast min mor och min syster.

— Men kanske det likväl varit bättre om ni stannat hemma än åter begett er till Finland, menade kapten Dunder med tanke på flickans ungdom och kriget där borta.

Det blänkte till i Elsas ögon.

— Stannat hemma! upprepade hon. Där borta ... hos min vän, hos Ragnar... där är mitt hem, min glädje och mitt lif. Där vill jag vara. Något annat hem har jag icke. Så vida icke far ändrar sig. Men det gör han ej ... aldrig.

Hon satt tyst några ögonblick. Så återtog hon, eftertänksamt.

— Se, det är detta det hänger på: Jag skall höja mig. Far är egentligen icke elak, ehuru en hård människa, han är en kraftmänniska, som vet hvad han vill och som jag i mycket beundrar. Men han är ytterligt despotisk. Han tål helt enkelt icke någon annans vilja än sin egen. Det är därför han är så afvog gent emot Ragnar. Ty han inser och känner på sig, att han aldrig får denne i sin makt, att denne aldrig kommer att höja sig under honom.

... Det är icke så mycket att Ragnar är fattig — ty far har själf börjat från intet och fattig kan hli rik — men detta: att han aldrig får någon makt öfver ho-nom. Det vållar hans obetvingliga motvilja mot honom och hans förargelse öfver mig.

Nu tror han väl att jag fortfarande är i Finland och har blifvit mjuk till sinnes. Jo, vackert!... Mjuk! .. . Mot min vän är jag mjuk och mot min mor och min syster, men icke mot någon annan, sade fröken Elsa och därvid glittrade det hårdt i hennes gråblå ögon och hon höjde trotsigt sitt kortklippta hufvud, så att den lilla uppnäsan sköt i vädret.

— Hvart ska ni nu taga vägen? Kanske tillbaka till Vasa? inföll kapten Dunder.

— För att åter misshandlas af familjen, där jag bodde, och blifva utsatt för alla de sladderaktiga tanternas prat... Sällan! Ni är ju från samma stad, kapten Dunder, så ni bör känna dem.

— Jag har det nöjet, svarade denne leende.

— Den kroknästa, frånskilda fru Hjert till exempel. Hon lär ju förut bott i Helsingfors, men flyttade vid krigsutbrottet till Vasa. Hvad ger ni mig för den?! Grefvinnan von Liigen skulle man kunna kalla henne. Har ni någonsin träffat på en mera sladderaktig, otäck kärring? Undrar just, hur många människor hon bak-talat och förtalat i sitt lättjefulla lif. Det är nog inte endast jag, som råkat ut för hennes onda tunga.

Kapten Dunder nickade.

— Åhnej. Ni är nog inte den enda ... Apropos, känner ni min fru?

— En liten, blek, sorgsen kvinna . ..

— Liten till växten och blek är hon nog, men så sorgsen brukar hon icke vara. Det är väl nu för krigets skull och af oro öfver mig.

— Jag sammanträffade endast ett par gånger med henne på några bjudningar och känner henne blott litet.

— Ja, ni vet i alla fall hvem det är. Nå... denna älskliga fru Hjert brukade hedra oss med sina besök — man kunde godt säga inspektionsbesök — första tiden af sin vistelse i Vasa.... Hon tog sig alla möjliga anledningar för att komma på visit — eller komma och snoka, vore riktigare sagt. Först föredrog hon alla stadens skvallerhistorier och sedan började hon forskningarna. På ett halt, inställsamt sätt försökte hon locka ur min hustru, allt medan hon förtalade vännerna.

Så kom förhöret angående mig. Om fru Dunder kunde vara säker på sin man? — Min hustru satte upp ett förvånadt ansikte. Hon hade verkligen icke förstått. — I fält, krigarlifvet, kvarteren i städerna, lättrörda kvinnor ... Hon hade hört, fru Hjert, att så och så brukade militärerna lefva, då de voro fria, och kaptenen var kanske icke bättre än de andra ...

Nu förstod Ann-Sofi. Hon kände en sådan vämjelse för den lösmynta kvinnan, att hon icke kom sig för att svara. Men syster Klara, som är af ett robustare sinnelag, grep in och gaf fru Hjert en lexa, så att hon blef både röd och blek af vrede och nog minnes den i all sin tid. Och till slut körde hon ut den sladdrande kärringen, och från den stunden undvek fru Hjert vårt hem och hedrade oss med sitt fränaste hat och många lögnhistorier.

... Jag känner äfven något till den köpmannafamilj, fortsatte kapten Dunder, hos hvilken ni vistats förra vintern och våren. Och det förvånar mig icke att ni ej trifdes där. Och att ni ej ville stanna hemma hos er far och gifta er med den stelbente, grimaserande apan kapten Plommonhielm kan jag förstå. Så får jag väl hjälpa er med att återfinna er fästman och tills vidare slå er ned någonstädes i Finland. Troligtvis är fänrik Gran med bland de bataljoner, som under öfverste Ber-genstråhles befäl afgått från Umeå.

— Ja, i Stockholm uppgaf man, att han skulle vara med den expeditionen, inföll fröken Elsa lifligt.

— Nå, då har ni ju en viss utsikt att träffa honom. Men nu är klockan snart tolf. Vi kunna behöfva sofva båda två. Gå därför och lägg er.Fröken Elsa tryckte kapten Dunders hand och lämnade kajutan för att söka sin hvila någonstädes på däcket bland de andra soldaterna.

* *

*

En eftermiddag jämt en vecka efter passerandet af Arholma båk stod kapten Dunder på däcket och såg genom kikaren Finlands kust stiga upp ur vågorna.

Det var Vallgrunds och Björkös skär utanför Vasa. Innanför låg den djupa hafsviken med staden längst in.

En hel vecka hade färden tagit under växlande vindar. Nu blåste en frisk sydväst. Om några timmar borde man vara framme.

Då flammade plötsligt ett eldsken till öfver skärens tallar. Det gick en ilning genom kaptenens bröst. Skenet syntes höja sig från den plats, där Vasa borde ligga.

Alle man på däcket stodo tysta och stirrade mot röken och flammorna.

Nu strök fartyget förbi udden och viken låg klar. Och i detsamma höjdes ett mångstämmigt skri från däcket:

— Vasa brinner!... Vasa brinner!

Det var intet tvifvel längre. Staden brann. De finska och ryska trupperna hade alltså stött samman där i trakten.

Det ryckte kring kapten Dunders ögonlock och dragen hårdnade. Vasa brann! Kanske hans hem bland de andra husen. Kanske hans hustru och barn redan blifvit mördade af stormande ryssar. Kanske de just nu höllo på att misshandlas och jämrade sig under kosackernas knutpiskor.

Han såg dem för sig: den lilla bleka Ann-Sofi med uppräckta händer, bedjande om barmhärtighet, barnen förskräckta tryckta till hennes kjolar. Och rundt omkring hånskrattande, mordlystna ryssar. Huset i lågor, blixtarne från gevären, sablarnes blänkande, larmet, jämmerropen, tumultet på gatorna.Och här stod han maktlös på däcket och måste tålmodigt vänta till dess vinden förde honom och hans skepp till stranden. Det ryckte i hans kropp och han kramade tuben, så den blef bucklig.

Och vinden, som nu mojnade för strandens lä. Som sniglar tyckte han fartygen kröpo fram på den krusade vattenytan. Alla segel voro tillsatta och ändå gick det blott långsamt... långsamt framåt.

Ändtligen efter en timmas seglats kunde landstigningen ske ett stycke norr om den brinnande staden.

Rundt kring densamma syntes mörka truppmassor. Kapten Dunder hade fruktat att ryssarne skulle hindra honom, kanske med sin artillerield sänka hans fartyg, innan de nått stranden, och han såg nog att viljan därtill var god. Men en finsk jägarkedja, som märkt flottiljen, hade skyndat r3Tssarne i förväg och höllo dem på afstånd från stranden, så att landstigningen obehindradt kunde försiggå.

Kapten Dunder hoppade i det grunda vattnet och vadade i land.

— Till staden! Hämnd öfver mordbrännarne! ropade han och störtade i spetsen för sina kompanier mot det brinnande Vasa.KAP. XXXVI.

Svenskarne komma!

Fru Ann-Sofi hade efter middagen slagit sig ned i björkbersån i kanten af trädgården med utsikt mot viken. Solen lyste på hennes smala ansikte med den höga, smala pannan och det blonda håret, som hade glans af mognade rågax, och hon kisade med blicken, så ögonen blefvo till två smala streck och ett litet veck syntes från näsroten rundt om mungipan.

Där ute på den breda hafsviken glittrade det som smältande silfver och ofvan strändernas täta band af granskog och talldungar höjde sig tjocka, hvitulliga moln mot himmelens ljusblå som den hvita, hvälfvande röken från ett muntert salutbatteri.

Det var en välsignadt varm och vacker junieftermiddag och så stilla i luften, att ej det minsta lilla blankgröna björkblad viftade på sin stjälk. Myggen sjöng i bersån och dansade kring fru Ann-Sofis lilla näsa och ofvan björkkronorna susade pipande svalor i ring på ring.

Fru Ann-Sofi rynkade på näsan och jagade bort några envisa myggor.

— En sådan ljuflig eftermiddag, mumlade hon. Så lugnt och stilla i staden. Det är som om ryssen aldrig hade varit här.

Borta på kyrkbacken såg hon en rysk vaktpost och några soldater, som lågo rökande i gräset, annars icke ett spår af fiender.

JJnder sönderskjutna fanor.Men en stund förut, då hon satt vid middagsbordet och lade för på barnens tallrikar, hade hon genom sals-fönstret sett en rysk kolonn på tiere hundra man draga söderut på vägen åt Toby. Och hon hade gripits af en. svag förhoppning att de kanske lämnade staden för att aldrig mera återkomma.

Nu väntade hon de finska trupperna, som sades stå vid Ny Karleby, och från hafvet skulle en vacker morgon hennes man, den storväxte kaptenen, komma seglande från Stockholm. Kanske detta förfärliga krig snart var slut, fienden borta och ordning åter råda i landet.

Och fru Ann-Sofi försjönk i ljusa drömmar om lugn och lycka, medan myggen sissade i björkkronorna och blomstren doftade i Vasa tysta stad.

I sitt hem vid norra tullen satt gamle prosten Chy-denius och skref på en predikan, som han ämnade hålla nästa söndag, sina goda Vasabor till en uppbyggelse och ryssarne till en varning.

Han brukade annars icke nedskrifva sina tankar ord för ord, utan anteckna hufvudpunkterna och för öfrigt extemporera. Ämnen — utom dagens språk — tröt honom sällan. Han behöfde endast skjuta en blick bakom sina hornbrillor öfver bänkarnes rader af åhörare för att finna hvad han behöfde. Där såg han köpmannen med sitt snikna sinne, som han visste bedrog, då han så kunde, och ej gaf fattigman full valuta för hans slantar; där satt den hårdnackade skepparen med det svåra lynnet, som slog hustrun och bannade och svor; där satt den frånskilda gamla frun, hvars sista glädje det blifvit att baktala och förtala och stifta olyckor och sorger med sin giftiga tunga; där satt krydd-kramhandlarens fåfänge bodbetjänt, dum som en torsk och inbilsk som en kråmande tupp; där satt det lilla våpiga hönset, stadsgevaldigerns dotter, med nystrukenkjol och ljusblå sidenband i linhåret, blank i ansiktet som en skinande kopparkastrull efter söndagsmorgonens såpgnidning — och sannerligen gaf hon icke den dumme bodtorsken en kärvänlig blink i stället för att hålla ögon och tankar riktade på psalmboken. Där sutto de allesammans, hans goda Vasabor, som fiendens hand nu tryckte, småsinnade, egenkära, dumma, snikna, hårdhjärtade, elaka . .. Nej ämnen för utbrodering af detaljerna i predikan fattades honom sannerligen ej. Och främst i bänken midt emot predikstolen satt en rysk öfverste med sina adjutanter och officerare. Äfvea till dem ämnade han tala ett sanningens ord.

Till hufvudämne för sin predikan hade prosten tagit det gamla kraftiga bibelordet: Herren, din Gud, är en stark hämnare, mäktig att straffa fädernas missgärningar inpå barnen allt intill tredje och fjärde led, dem som honom hata; men gör barmhärtighet emot mång tusen, dem som honom älska och hålla hans hud .. .

Var icke detta ett sant ord?

Den gamle prosten stödde sitt hvita hufvud i handen, han glömde suga på den långskaftade pipan, och tankarne gingo vida som skeppens vägar i hafven.

För visso var detta: »Herren, din Gud, är en stark hämnare»... ett sant och ärligt ord.

Nu låg Herrens tuktan öfver Finlands folk för dess småsinne, dess lättja, dess inbördes afundsjuka och gräl, för dess ringa fosterlandssinne, dess lama gudsfruktan. Själarne måste renas, alla lumpenhetens och småsinnets sopor brännas, lasterna dödas, arbetshågen väckas, kärleken till hem och land bli lefvande och stark, bönerna brinnande och röda. Herrens tuktan gick öfver människorna, de hade icke satt tillräckligt värde på sin Gud och sitt land. Nu fingo de lära känna hvad de höllo på att förlora. Nu fingo de sucka och längta, bedja och jämra sig, bedja om nåd och förskoning. Elden från fiendens gevär skulle sluta dem samman i kraft, huggen från hans sablar skulle komma dem att glömmaallt inbördes småsinne och fåfäng afund och väcka mannamodets vilja i deras hjärtan. De små människorna måste lära sig frukta Herran för att icke glömma att älska honom.

... »Allt intill tredje eller fjärde led, dem som honom hata» ... Icke var det endast kungens och Kling-spors fel att kriget i början gått så illa, att trupperna måst flykta undan och lämna hela landet i fiendens våld. Nu höllo svenskarne på att förlora tredjedelen af riket och den nuvarande generationen fick sota för föregåendes dumheter och synder. Det var »Frihetstidens» brott, det osvenska sinnelaget hos den tidens män, deras split och intriger, deras falhet för utländskt guld, deras dådlöshet och feghet, deras själfviskhet och bristande omtanke för landet och dess försvar, deras glömska af sin Gud och kärlek till mammon och lumpen och strunten, som innerst var orsaken till krigets motgångar. Och därför fingo de ryska trupperna, likt fordom de filisteers härar mot Israel, härja landet.

Men icke höfves det ryssarne att därför förhäfva sig. Ty snart var tuktan nog och »Han gör barmhärtighet mot mång tusen, dem som honom älska och hålla hans bud.»

Och som afslutning af sin predikan ville den gamle prosten taga kung Davids 144 psalm:

Lofvad vare Herren, min klippa, han som har lärt mina händer att strida och mina finger att örliga.

Min kärlek och mitt fäste, min borg och min räddare, min sköld, på hvilken jag förtröstar, som lägger mitt folk

under mig!

Herre, hvad är en människa, att du låter dig vårda om henne, och en människas son, att du aktar på honom?

En människa är lik en fläkt, hennes dagar äro så som en försvinnande skugga.

Herre! Böj din himmel och stig ned, rör vid bergen, att de ryka!Låt ljungeld ljunga och förströ dem, utsänd dina pilar och förskräck dem!

Räck ut dina händer ifrån höjden, rädda och fräls mig utur stora vatten, utur främlingarnes hand,

Hvilkas mun talar svek och hvilkas högra hand är lögnens hand!

Gud! Jag vill sjunga dig en ny sång, till tiosträn-gad harpa vill jag prisa dig,

Som gifver hjälp åt konungarne, räddar David, sin tjänare, från det onda svärdet.

Rädda mig och fräls mig utur främlingarnes hand, hvilkas mun talar svek och hvilkas högra hand är lögnens hand,

Att våra söner må stå såsom plantor, högväxta i sin ungdom, våra döttrar såsom hörnpelare, huggna för palatser,

Att våra visthus må vara fulla med förråd af alla slag, våra får föröka sig tusenfalldt och tiotusenfalldt på våra utmarker,

Att våra kor må vara dräktiga, ingen föda i otid, intet foster kastas, intet klagorop höras på våra torg!

Sällt de't folk, hvilket det så går, sällt det folk, hvars Gud Herren är!

Och han slutade med bönen ur den 143:e psalmen:

Herre hör min bön, vänd ditt öra till mina böner, svara mig i din trofasthet, i din rättfärdighet,

Och gå icke till doms med din tjänare, ty inför dig är ingen lefvande rättfärdig!

Ty fienden förföljer min själ, krossar till jorden mitt lif, tvingar mig att bo i mörker, såsom de länge sedan döde,

Och min ande försmäktar i mig, och mitt hjärta är förfäradt.

För ditt namns skull behåll mig vid lif, Herre! För din rättfärdighets skull utför min själ ur nöden!

För din nåds skull utrota mina fiender och förgör alla dem som förfölja min själ. Ty jag är din tjänare!Och den gamle prosten knäppte hop sina skrynklade händer öfver skrifbordskanten och lutade pannan att bedja för sitt land och sitt folk.

Han hade setat en stund, då dörren hastigt öppnades och hans dotter Märta kom in.

— Far! Far! ropade hon ilämtande af ifver.

Den gamle såg upp.

— Hvad är det, mitt barn?

— Far! Trupperna komma!... Svenskarne!...

— Huru!

— Ja, det är sant, far. En stark kolonn svenska trupper är på marsch norr ifrån mot staden. Hela landsvägen är full med soldater.

Prosten höjde blicken:

— Så har du redan hört din tjänares bön, Herre. Jag tackar dig, min Gud!

Och han reste sig för att följa dottern ut och möta trupperna.

Ryktet om undsättningshärens ankomst hade redan sprid t sig i staden. Kort innan Märtha fått veta den stora

nyheten, hade en bonde från Qveflaks kyrkby kommit åkande till Vasa. Och han hade haft ‘förunderliga ting att mäla: En mängd fartyg med kanoner och soldater, en hel flotta, hade kommit seglande utifrån haf-vet och ankrat i viken nedanför kyrkan. Och en obegriplig mängd soldater, hästar, kanoner och vagnar hade förts i land och voro nu på väg mot Vasa. De ryska afdelningarna i Ivaskö ock Karperö byar påstods nedgjorts eller drifvits på flykten.

... Och nu skulle fanen ta ryssen, menade bonden.

Från hus till hus, från gata till gata, lopp ryktet. Och alla, som fingo kännedom därom, skyndade till norra sidan af staden.

Undsättningstruppen hade stigit i styrka. Det var icke längre fråga om futtiga tusen man, det var en hel svensk brigad på flere regementen infanteri jämte kavalleri, artilleri och tross, som landstigit norr om Vasaför att köra ryssarne ur landet. Dessa måtte redan genom sina patruller fått underrättelse därom, ty de hade ju för några timmar sedan afmarscherat söderut för att kanske'aldrig mera återkomma. Och de goda Vasaborna, och bland dem den högreste gamle prosten Chydenius och hans käcka dotter Märtha, som stodo vid norra tullen spejande utåt landsvägen, kände sina hjärtan öfver-fyllda af glädje och hopp.

Och plötsligt steg ett mångstämmigt jubelrop mot den solblå himmelen:

— Se där!... borta vid vägkröken... Nu komma de ... Hurrah!

Spetsen af kolonnen syntes borta på landsvägen, där tallskogen slutade: Öfversten till häst, några officerare och så de täta leden af soldater.

Och gripna af glädje skyndade Vasaborna dem springande till mötes.

Nu talade öfversten vid en af officerarne, förmodligen en af adjutanterna, och strax därpå syntes denne spränga af i galopp mot invånarne.

Dessa saktade stegen och började närmare ge akt på soldaterna. Så hastigt de marscherade... Så brådt de hade! ... Man kunde nästan säga att de sprun-go . .. Och allesammans, officerare som soldater, tycktes skåda förbi invånarne mot någon punkt bakom staden söderut.

Adjutanten galopperade som om det gällt första priset vid en kapplöpning.

Nu skrek han något.

Hvad var det?... Hvad säger han?

Officerns stämma hördes, öfverröstande hästhofvar-rres klapper.

— Undan, godt folk!... Skynda er ur vägen för trupperna! Spring tillbaka och göm er i era hem!... Se! Där borta komma ryssarne tillbaka. Om några minuter blir det skarp strid på gatorna i staden.Och han pekade mot landsvägen på andra sidan staden söderut åt Toby till.

Alla vände sig om. Och i detsamma gick en våg af skräck genom deras hjärtan.

Ett stycke söder om staden syntes landsvägen svart af trupper. De tycktes befinna sig ungefär lika långt från staden som de anryckande svenskarne och skyndade liksom dessa framåt i språngmarsch. Om några minuter skulle de vara tillbaka. Ve den, som då befann sig i deras väg!

Och gripna af oro störtade invånarne, gubbar, män, kvinnor och barn om hvarandra mot staden, för att söka skydd bakom bommar och lås.

Sist af alla kom gamle prosten gående sin fasta gång, hållande dottern under armen. Och tankfull, nästan som förebrående, höjde han blicken mot himmelens blå och suckade:

— Så är det då ännu icke slut med tuktan och pröfningen, Herre! En människa är lik en iläkt och hennes dagar såsom en försvinnande skugga. Men för din barmhärtighets skull, Herre, räck ut dina händer ifrån höjden och fräls oss utur främlingarnes hand!...

* *

*

Fru Hjert hade just vaknat ur sin sedvanliga eftermiddagsslummer och låg på sin rödrandiga sotfa och gäspade, så flugorna surrade rakt in i det tandlösa gumm-gapet.

Garnityret stod i ett glas vatten på bordet bredvid.

Öfver en timme hade hon sofvit. Snart borde kaffe-repsgästerna — de kaksnaskande sladderhönsen — slå i dörren. Hon hade mycket att bestyra: kaffet skulle ses till... så Fina tog lagom med cikoria. Hon måste öfvervaka dukningen. Hon måste kläda om sig. Och framför allt måste hon snygga sig i håret. Fattades baraatt apotekarens lilla koketta pillerdosa till fru — kvinnan tärde ju piller både till morgon, middag och kväll — finge se den berömda för detta skönheten, den ännu rätt ståtliga fru Hjert utan krusiduller och valkar och löslockar.

Men fru Hjert var ännu för lat att stiga upp. Herre Gud, den ljufliga slummern efter middagen var ju det bästa man hade kvar näst kaffetåren och sladderpratet.

Och nu låg hon där på soffan med det voluminösa bakpartiet hvälfvande likt en kulle upp mot ryggstödets kant och kjolarna upphasade öfver de muskulösa va-dorna, trinda som en bättre svinlägg.

Och uppiggad af middagssömnen drog fru Hjert en trånande suck. Ty visserligen var hon nära sextio år, men hon var frånskild, hade varit svarthårig och var ännu af ett rätt argsint och hett temperament.

— Ska jag sätta på kaffet nu, frun?

Det var gamla Fina, som öppnat köksdörren och gluttade in.

— Sätt på kaffet, men lägg inte på för mycket. Blanda't med cikoria, morrade fru Hjert från soffan.

Och med ett pustande reste hon sig och gick fram till den stora spegeln, som hängde mellan fönstren.

I glaset syntes hennes svartmuskiga hökfysionomi med den stora kroknäsan, de svartbruna ögonen och den fula munnen, hvars grofva öfverläpp streckades af mörka mustaschstrån.

Hon strök ett tag öfver det gråsprängda håret, som hängde i rufsiga testar nedåt nacken och på skulten var hopsnurradt till en liten eländig knut.

Så gäspade hon.

Men då måtte hon själf blifvit förskräckt öfver den fasliga synen af hennes tandlösa gap, ty hon gjorde hastigt helt om, tog tandgarnityret ur vattenglaset och satte det på sin plats.

Så började hon fästa upp håret. I detsamma nåddes hennes öra af ett egendomligt brus. Det var somom man sprang på gatan, som om en hel folkmassa skyndsamt rusade framåt. Man ropade och skrek.

Nu hördes hästhofvars klapper mot stenläggningen.

Fru Hjert måste springa ut i rummen åt gatan till och se efter.

Men hon hann inte längre än till dörren, då skott smällde, fönsterrutan klingade till och en kula hven förbi hennes öra och slog in i dörrposten.

— O Gud! stönade hon till och sjönk ned på en stol.

Men nyfikenheten och oron dref henne åter upp.

Hon skyndade fram till fönstret. Då såg hon på fälten utanför trädgården en mängd ryska soldater rusa förbi och på landsvägen från Toby var ett vimmel af kosacker och grönrockar som alla skyndade mot staden.

Nu brakade några gevärssalfvor. Rutorna skallrade och ropen och larmet på gatan tilltog i styrka.

Fru Hjert snurrade rundt i kamkofta och kipptofflor. Hon var så förskräck, att de stöddiga benen veko sig och hon åter måste sätta sig.

Nu kom gamla Fina inrusande, gapande af fasa, och sjönk ned på en stol. Och likt två stackars vett-skrämda fånar sutto de båda gummorna och stirrade på hvarandra, medan stridsbullret röt genom gatorna.

Fru Hjert var den första, som vaknade till eftertanke.

— Har du stängt ytterdörren i lås? skrek hon till och flög upp från stolen.

— Jösses, frun! Det har jag rakt glömt.

— Hur kan du vara så tanklös!

Fru Hjert samlade allt sitt mod, rusade ut i tamburen och stängde ytterdörren i lås och därpå den till köket.

Hon hade just hunnit tillbaka i salen, då en gevärs-salfva brakade lös.

— Hvad ska vi ta oss till! O Gud! Hvad ska vi ta oss till? stönade hon och snurrade rundt.

Likt hönor, skrämda af höken, sprungo de två gummorna förtviflade omkring i rummet.Till slut fick fru Hjärt en idé.

-— Madrasserna! skrek hon till.

Gamla Fina gapade på sin matmor.

— Madrasserna?

— Ja, tag genast fram två madrasser!

Utan att begripa hvad som var meningen, men i tanke att madrasserna möjligtvis skulle placeras framför fönstren till skydd mot kulorna, gick Fina och hämtade ett par.

Under tiden hade fru Hjert skynsamt låst alla lådor och skåp och stoppat nycklarna på sig.

Nu kom Fina med madrasserna.

I rummet funnos två garderober på kortväggarne midt emot hvarandra. Fru Hjert öppnade den ena och tillsade Fina att komma med en af madrasserna.

— Nu sätter jag mig här i garderoben, tar ur nyckeln, låser innanför och ställer madrassen framför mig, sade hon. Du gör på samma sätt. Om ryssarne sedan spränga dörren och komma in, kunna de icke finna oss. Och vi höra icke heller de förfärliga skotten.

Hon kröp in i garderoben och stängde dörren, sedan nyckeln på utsidan blifvit borttagen. Fina gjorde likaledes. Och därpå sutto de två gummorna inlåsta på hvar sitt håll, bidande att den förskräckliga dagen skulle taga slut och striden upphöra.KAP. XXXVII.

De två kolonnerna.

Dagen förut hade den expedition, som under öfver-ste Bergenstråhles befäl afgått från Umeå, anländt till trakten af Vasa.

Så snart man hunnit i sikte af skären, hade öfver-sten afskiljt ett af fartygen, »Kronprinsen», från den öf-riga flottiljen och gifvit löjtnant af Lundh, som förde befälet, order att med femtio jämtlänningar och två kanoner landstiga strax söder om Vasa och framrycka till Toby, besätta passet derstädes och afskära återtåget för de ryssar, som kanske skulle söka sig väg nedåt Kri-stinestad och Björneborg.

Själf seglade Bergenstråhle norr om Björköskären och landsteg i viken vid Qveflaks kyrka, två mil norr om Vasa.

Trakten kring Vasa utgöres af en bred halfö, i norr begränsad af Qveflaksviken och i söder af hafsviken, som skjuter in mot staden.

Nordväst om halfön ligga öarne Vallgrund och Björkö med omgifvande skär.

Från Qveflaks kyrka går en väg i en halfcirkel längs kusten öfver byarna Kaskö, Karparö och Smedsby fram till

Vasa.

Härifrån fortsätter vägen en mil i sydostlig riktning till passet vid Toby, där den uppdelar sig i tre grenar mot Kristinestad.Behärskades passet vid Toby, kunde man där hindra fiendens förbindelser med det sydliga kustlandet.

Under natten hade Bergenstråhle fört sina afdelnin-gar i land på stranden nedanför Qveflaks kyrka.

Genast utsändes patruller. Dessa återkommo snart och rapporterade att ryska posteringar, omkring 125 man, voro förlagda i Kaskö och Karperö byar.

Innan han morgonen därpå ryckte fram mot Vasa, beslöt öfversten därför att söka tillfångataga dessa.

Han gaf sina order: Kapten Sandman fick befallning att med ett kompani jämtlänningar framrycka mot Kaskö och Karperö och genom en kraftig attack drifva fienden därifrån i riktning mot Smedsby bro.

Samtidigt erhöll fänrik Ragnar Gran order att med en mindre styrka taga vägen genom skogen fram till Smedshy, förstöra bron och tillfångataga de mot Smedsby för Sandmans kompani flyende ryssarne.

Sedan dessa rörelser lyckligt blifvit utförda, skulle Sandman återställa bron och med hela styrkan gå till anfall mot norra sidan af Vasa.

Tidigt på morgonen afmarscherade kapten Sandman och fänrik Gran med sina afdelningar från Qvef-lax kyrka för att sedan sammanträffa vid Smedsby bro.

Efter ett par timmars marsch anlände Sandmans kompani till Kaskö. Man smög sig försiktigt fram mot byn, den omringades och den ryska posteringen tog till fånga. Bönderna, som utplundrats och misshandlats, hlefvo utom sig af förtjusning, väpnade sig med liar och lodbössor, som de letat fram, och slöto sig till jämtländin-garne.

De omtalade, att i Karperö by funnos omkring 160 ryssar under befäl af en major. Trots att Sandmans kompani nu var underlägset till antalet, beslöt han likväl att fortsätta framryckningen och angripa.

Efter en timmes marsch kom han i närheten af byn. Denna utgjordes af ett tjugutal gårdar på ömse sidor om vägen med bergknallar och talldungar emellan.Strax utanför byn stod en rysk post på utkik. Denne gaf hals, ryssarne upptäckte faran och började ordna sig på andra sidan byn.

Öfverrumplingen var alltså förfelad och det återstod intet annat än att fullfölja attacken. Det dugde ej att betänka sig ett ögonblick utan genast angripa, trots att ryssarne voro flere till antalet.

Och framåt gick det. Under hurrarop rusade lin-narne med fällda bajonetter i starkaste språng genom byn mot ryssarne.

Efter en kort kamp flydde dessa åt Smedsby till.

Men jämtlänningarne hade under flera timmar marscherat och sprungit, så att de voro alldeles uttröttade.

Kapten Sandman måste låta sitt kompani göra halt en stund för att något återhämta sig.

— Finner väl fienden igen vid Smedsby bro, där fänrik Gran motar honom, tänkte han, medan han flämtande satt på en stubbe och torkade svetten ur pannan.

Så kommenderade han åter: Gif akt! Och kompaniet satte sig i marsch.

Men när det kom fram till Smedsby bro var det för sent. Ryssarne hade redan passerat bron och af fänrik Grans afdelning syntes ej ett spår.

Nu begrep kapten Sandman den blunder han begått: En fiende som flyr får icke släppas ur sikte. Har han en gång slingrat sig undan, finnes föga hopp att kunna fånga honom.

Och nu stod kapten Sandman där vid Smedsby bro, stirrande nedåt vägen och mumlande för sig själf:

— Hvart tusan tog Gran och ryssarne vägen?

* *

*

Genom skogen sydväst om Qveflax kyrka hade under tiden fänrik Gran och hans män tågat och i god tid kommit fram till Smedsby.

Här kvarlämnade fänriken halfva sin styrka meduppdrag att rifva bron och tågade med återstoden söder ut till Klementsö by för att äfven där rifva bron. Spets-och sidopatruller voro som vanligt under marsch utsända.

Men man hade icke marscherat länge, förrän dessa återkommo och rapporterade att en fientlig styrka på omkring 150 man ryckte an på vägen från Klementsö.

Fänrik Gran tog sig en funderare och fann klokast vara att återvända till Smedsby och där invänta kapten Sandmans kompani.

Men knappt hade han kommit i närheten af bron, förrän han fick se en stor flock ryssar komma flyende i full fart på vägen från Karperö.

— Hej! Nu skall Sandmans kompani vara strax bakom och så fånga vi ryssen, tänkte fänriken.

Men ingen Sandman syntes till.

Vid åsynen af den nye fienden stannade ryssarne ett ögonblick, men kastade sig strax därpå med för-tviflans mod rakt mot fänrikens afdelning för att spränga densamma och förena sig med hufvudstyrkan.

Nu hade fänrik Gran och hans män ryssar både framför och bakom sig.

Här fanns ingen annan möjlighet än att fly undan österut.

Och det gjorde han, svärjande öfver Sandman, som mankerat.

Men ryssarne fortsatte öfver Smedsby bro, förenade sig med de andra och skyndade mot Vasa.

* *

*

Medan detta tilldrog sig vid Kaskö och Karperö byar, marscherade öfverste Bergenstråhle med hufvudstyrkan, omkring 650 man, från Qveflaks kyrka genom skogarne rakt på Vasa.

En fjärdingsväg öster om staden gjordes halt för att invänta de patruller, som sändts förut.Dessa återkommo snart och rapporterade, att hela ryska garnisonen, så när som på två kompanier, af obekant anledning marscherat ut ur staden.

— Då skall jag sätta mig fast där, innan ryssarne hunnit tillbaka, yttrade Bergenstråhle och gaf order om hastig framryckning.

Men hade öfversten haft kännedom om ryssarnes verkliga styrka och truppernas läge, hade han kanske icke varit så käck i sin frammarsch. Nu visste han likt många af de finsk-svenska befälhafvarne vid olika tillfällen intet därom, utan marscherade bara på.

Sedan den dag öfverste Bergenstråhle med sin expedition afseglade från Umeå hade mycket förändrats på krigsskådeplatsen. I Vasa hade en rysk garnison på 1,600 man under general Demidoffs befäl blifvit förlagd. För tillfället var Vasa visserligen, så när som på ett par kompanier, blottadt på trupper, men den ryska hufvud-styrkan stod vid Lillkyro, icke långt därifrån, och vid det längre österut belägna Lappo fanns en afdelning på 1,800.

Men härom visste öfversten intet utan marscherade bara gladligen på.

Och vägen mot Vasa tycktes ligga klar och staden liksom väntande att bli räddad och befriad.

Men hvar befunno sig de r)7ska trupper, som blifvit förlagda i Vasa?

Af sina förposter hade general Demidoff blifvit underrättad om löjtnant af Lundhs landstigning samt attacken

mot Koskö och Karperö byar. Genast hade han då delat sin styrka i två afdelningar, af hvilka den ena sändts söderut till Toby för att mota Lundh, den andra norrut mot Karperö och Koskö. Det var denna senare, som fänrik Bagnar Gran funnit i sin väg och hvilken tvungit honom att hastigt göra helt om.

Men i öfverste Bergenstråhles väg syntes inga fiender.

Bedan voro svenskarne alldeles inpå staden och tyckte sig så godt som herrar öfver densamma, då enofficer från avantgardet kom framsprängande till öfver-sten och rapporterade, att en stark fientlig kolonn upptäckts söder om Vasa på vägen från Toby i hastig marsch mot staden.

Och strax därpå vid en krök af vägen kunde öfver-sten själf se den anryckande fiendtliga styrkan. Den tycktes honom vara ungefär jämnstark med hans egen.

Nu gällde det hvem som först skulle hinna fram och besätta stadstullarne: svenskarne norr ifrån, rys-sarne söder ifrån.

Det blef en skarp kapplöpning i sommarvärmen.

— Gå på, marsch! ropade öfversten och störtade fram i spetsen för kompanierna.

Svenskarne voro vid starten något närmare staden och hunno därför först fram.

I språngmarsch rusade de in genom tullen. Från alla hus och gatumynningar möttes de af häftig gevärseld.

Framåt! Framåt!

Det gällde att hinna till södra tullen och spärra vägen för de anstormande ryssarne.

Men nu voro dessa redan framme och höllo på att intränga i staden.

Midt i de trånga gatorna möttes svenskar och ryssar och en ohygglig bajonettstrid vidtog. Hvarje gathörn blef en skans, hvarje hus en fästning. Och stadens gamla kullerstenar färgades röda af stupades blod.

Öfverste Bergenstråhle sårades af en kula i armen. Ännu satt han dock kvar på sin häst och ledde anfallet med obruten energi.

Ryssarne gjorde det skarpaste motstånd, men trängdes alltmer och mer tillbaka.

Slutligen lyckades ett kompani västerbottningar sätta sig fast i sydöstra delen af staden och hotade därigenom att afskära återtåget för ryssarne.

Under ständigt skjutande drogo sig dessa långsamt Under sönderskjutna fanor. 35ut på åkrarne mot Toby till, ifrigt eftersatta af jämtländska och västerbottniska kompanier.

Svenskarne hade segrat. Vasa var räddadt. Fienden fördrifven.

— Gud vare lofvad! tänkte Bergenstråhle och gaf sig nu ändtligen tid att ansa om sin sårade arm.

Knappt var såret rentvättadt och bandaget lagt till rätta, förrän en officer kom sprängande och ropade att en stark fientlig kolonn framryckte på vägen norr ifrån mot staden.

Öfverste Bergenstråhle blef så häpen, att han i första ögonblicket endast stirrade på den unge officern.

— En rysk kolonn ... norr ifrån!... Hvarför ha vi icke stött på den under marschen?...

Och han steg skyndsamt åter till häst, kommenderade några kompanier att följa sig och red åt norra sidan af staden för att taga fenomenet i betraktande.

Och gång på gång mumlade han för sig själf:

— Hvad kan detta vara för en kolonn? Kanske kapten Sandmans kompani, som är på väg.

Han visste icke, att denna afdelning var densamma som general Demidoff sändt för att undsätta Karperö och Koskö byar och som nu vände tillbaka, sedan den förenat sig med det af kapten Sandman slagna kompaniet och

efter att ha förmått fänrik Gran och hans män att skyndsamt retirera.

Knappt hade öfverste Bergenstråhle hunnit till norra delen af staden, förrän han fick sikte på den antågande kolonnen.

Detta var sannerligen icke kapten Sandmans kompani. Hvart hade det för öfrigt tagit vägen?... Och fänrik Gran med sin afdelning?... Eller löjtnant af Lundh, som skulle besätta passet vid Toby? Ingendera hördes af.

I ilmarsch rusade ryssarne, som hört gevärsskotten, fram mot staden. De tycktes vara omkring 400 man. Med dessa framför sig, de på åkrarne söder om stadenbakom sig, och med sin egen styrka reducerad till två tredjedelar, ansåg öfverste Bergenstråhle sig icke längre kunna behålla fältet utan att enda räddningen var ett allmänt återtåg genom östra tullen.

Han vände sig till sin närmaste man, öfverstelöjt-nant von Knorring.

— Allmänt återtåg! skrek denne, svettig, röd och arg, och blängde på sin chef. — Allmänt återtåg! Säg snarare allmän attack! Gif order till angrepp och vi fördrifva äfven denna nya fiende.

Ett ögonblick betraktade öfverste Bergenstråhle sin öfverstelöjtnant och de kringstående officerarne.

— Må ske då i Guds namn, sade han och gaf order till anfall.

Öfverstlöjtnant v. Knorring fick befallning att skynda in i staden, samla de afdelningar, som ännu kämpade på gatorna och i gårdarne, och föra fram dem, medan han själf började anfallet mot den anryckande fienden.

— Skall gå som en dans, sa Knorringen och kastade om hästen.

Men i detsamma träffades han af en kula i hufvu-det och slungades sanslös i marken.

Nu måste öfverste Bergenstråhle själf begifva sig in i staden för att samla de spridda skarorna.

Under tiden hade ryssarne nästan hunnit fram till stadsporten och innan öfversten hunnit samla sina män, var återtåget afskuret.KAP. XXXVIII.

Karascho!.. .

Så småningom drog stridsbullret längre bort, mot utkanten af staden. Trots sin madrasserade vägg hade fru Hjert tydligt bort skotten, kommandoropen, jämmerskrien, allt gatstridens buller och larm. Men nu var det som om tumultet brusat brusat förbi hennes dörr till en annan del af staden.

Endast ett och annat skott hördes ännu, men på afstånd.

Nyfikenheten segrade öfver räddhågan. Hon sträckte fram handen och öppnade försiktigt dörren.

I detsamma hördes ett brak och en duns. Stolar slogos omkull. Det var någon som föll i golfvet.

Hade man sprängdt dörren? Voro ryssarne redan inne i huset?

Ögonblickligen gaf hon hals:

— Hjälp! Hjälp!... Barmhärtighet!... Skona en gammal kvinna, som hvarken är ung eller vacker, som inte ens har några tänder... blott lösperuk . . .

Hon skrek som en besatt. Hon visste ej längre hvad hon gastade. Garderobsdörren höll hon krampaktigt tilldragen.

Då hördes gamla Finas torra läte:

— Jösses, frun! Det var endast min madrass, som föll i golfvet och slog kull en stol.

Fru Hjert öppnade dörren. Där stod Fina midt på golfvet och framför garderoben låg madrassen ochtvå omkullslagna stolar. Gamla Fina betraktade madrassen med en försmädlig min:

— Skrik då inte så högt om sina skavanker! Apotekarns här bredvid kunde ju höra’t.

— Bjäbb, bjäbb!... Tig hon och värm upp kaffet. Man kunde behöfva sig en styrketår, morrade den nu betydligt tillmorskade fru Hjert.

Kaffet kom och det doftade ljufliga ur pannpipen. Men just som Fina skulle hälla upp, gjorde fru Hjert en hejdande rörelse.

Stridslarmet och bullret tycktes åter draga sig åt det håll, där huset låg. Man sprang på gatan utanför. Man skrek. Hvad var det de ropade?

Hon lyssnade orolig.

Ändtligen kunde hon uppfatta orden. Och ett skimmer af glädje spred sig öfver hennes svartmuskiga rof-fågelsfysionomi.

— Svenskarne ha segrat! Svenskarne ha segrat! Hör, hur man skriker på gatorna!

Och i glädjen började hon krama Fina, så att kaffepannan rystade i dennas hand.

Men nu måste de båda gummorna ha sin styrketår att fira segern med. Och trots att kaffet genom skak-ningen blifvit tjockt som gröt hälldes det genast upp.

Sedan öppnades ytterdörren och man steg ut på gatan att deltaga i den allmänna glädjen öfver ryssar-nes bortdrifvande.

Ute på gatan omfamnade män och kvinnor hvarandra, bekanta som obekanta, i förtjusningen öfver segern. Många kvinnor gräto. Barn hurrade och kastade sina små mössor i luften. Svenskarne hade kommit. Ryssarna voro fördrifna ur staden. De lågo morrande ute på gärdena söder om Vasa och drefvos vidare bortåt Toby till.

Och ung och gammal gladde sig åt fiendens nederlag och den hastiga segern. Människorna gingo som i ett rus. Den snabba öfvergången från förtviflan ochfasa öfver alla de våldsgärningar, som en stormad stad kunde få utstå till säkerhet och seger, steg dem åt huf-vudet och de betedde sig snarare som utsläppta jublande barnungar än som lugna och sansade borgare.

Öfverste Bergenstråhle kom ridande gatan fram, åtföljd af sina adjutanter.

Folkmassan omringade räddaren. Kvinnorna kysste hans vapenrock, männen hurrade för honom.

— Lefve den tappre öfversten! Lefve Vasas räddare och frälsare ur fiendes våld!

Det var ingen ände på glädjen och jublet.

Och gamle prosten Chydenius, som med sin dotter Märta befann sig i folkmassan, äskade tystnad och höll ett vackert och ståtligt tal för den modige öfversten och hans raska jämtar och västerbottningar, allt medan stridslågan ännu glödde på åkrarne söder om staden och fienden endast steg för steg drefs undan åt Toby till.

Och i det öppna köksfönstret, som vette utåt gatan, stod fru Hjert med kaffekoppen i ena handen och en viftande näsduk i den andra. Och hon hade alldeles förgätit, att hon endast hade kamkoftan på sig och att det gråsprängda håret var alldeles tillrufsadt och hop-snodt öfver hjässan till en liten snurr. Men nu var det frid och fröjd i Vasa stad och äfven bakdantande käringar fingo vara med i det allmänna jublet.

— Gif plats! Undan, godt folk!

Det var en officer som kom framsprängande mot det ställe, där öfverste Bergenstråhle befann sig.

Han tycktes ha mycket brådtom. Gång på gång ropade han med allt häftigare och vredare stämma till folkmassan att göra plats. Han ville icke direkt rida kull någon. Men då ingen tycktes lystra till hans ord, började flatsidan af hans sabel falla öfver de närmastes hufvuden.

Folket morrade.

— Han rider ju fram som den värste ryss!

— Undan, godt folk! Undan!Ändtligén hade han nått fram till öfversten.

— En stark fientlig kolonn i anryckande norr ifrån.

Det var då som Bergenstråhle blef så förvånad. En

stark kolonn?... och norr ifrån?... Kanske var det icke fienden?... Kanske värdet kapten Sandmans af-delning, som ändtligén återvände? Kanske var det...?

Han greps af oro och red skyndsamt tillsammans med officeren bort mot norra stadstullen för att beskåda fenomenet.

Stadsborna, som skockat sig kring hans häst, hade uppfattat rapporten. Ansiktenas segerkäcka miner voro som bortstrukna, öfverallt syntes ängslan och oro. Yar det alltså icke slut med striderna och mördandet? Hade en annan rysk styrka kommit norr ifrån, i stället för den åt söder fördrifna? När skulle lugnet och säkerheten lägga sig öfver denna olyckliga stad?

En major kom framsprängande och ropade något till ett par officerare:

— Kompanierna samlas genast och taga ställning vid norra tullen . ..

Gud i himlen! Ryssarne voro således i antågande. Nya strider, nya fasor. Herre hjälp!...

Och gripna af skräck spredo sig borgarne med sina kvinnor och barn och skyndade fortast möjligt hem för att gömma sig bakom lås och bommar.

* *

*

Innan kompanierna, som dels höllos spridda i staden, dels bevakade södra sidan mot de ryska jägarked-jorna ute på åkrarne åt Toby, ännu hunnit samlas, var den nya ryska kolonnen redan invtd tullen och stormade in i staden.

Och nu började åter gatustriderna ännu vildare och grymmare än förut.

Denna gång var det ryssarne, som anföllo, svenskarne som försvarade. Men de förstnämda voro be-tydligt öfverlägsna till antalet, och dessutom måste de senare kämpa på två fronter både mot söder och norr.

Steg för steg drefvos svenskarne tillbaka från kvarter till kvarter, från hus till hus. Det var omöjligt att försvara de skyddslösa stadsborna från den segrande fiendens plundringar och grymheter.

Det påstods att öfverste Bergenstråhle blifvit svårt sårad och tillfångatagen. Ingen visste hvar befälhafva-ren eller hans närmaste man fanns. Ingen samling fanns i försvaret. Ingen ordning. Man kämpade på skilda håll en hop där, en annan där. Från alla sidor ansattes de svenska tropparne och de måste uppbjuda alla sina krafter för att icke bli tillfångatagna eller nedgjorda till sista man. De hade hvarken tid eller förmåga att skydda stadsborna från ryssarnes öfvervåld.

Så snart dessa lyckats fördrifva svenskarne från ett kvarter, började leken. Då hämnades de nederlaget nyss, då togo de ut lönen för sina mödor, ersättningen för sina kamraters lik.

Först stormade de husens ytterdörrar. Dessa höllo merendels säkert, tillbommade som de voro.

Sedan de en stund dängt gevärskolfvarne i dörrplankorna och gjort de stackars kvinnorna, gubbarne och barnen, som höllo sig gömda innanför, halft vansinniga af skräck, funno de på att skjuta ut fönstren, hvarpå de klättrade in i husen.

På ett och annat ställe stöttes de väl tillbaka och höggos ned på själfva fönsterkarmen, men icke kunde detta enstaka motstånd rädda husen och förhindra morden.

Andra ryssar, än vildare och lystnare, hoppade upp i de dödades ställe och rusade in.

Nästan medvetslösa af fasa lågo kvinnorna med sina barn gömda i skrubbar och garderober, under sängar och i

källarne.

Husen genomletades. Gubbarne stöttes ned medbajonetterna, de skrikande, bönfallande kvinnorna drogos fram.

Barnen, som gråtande hängde i deras kjolar, fingo sig några kolfslag i sina lockiga hufvuden, som tystade dem.

Förgäfves bådo mödrarne och de unga flickorna på knä de skoningslösa sällarne om misskund.

Intet hjälpte. Ju mera de gräto, ju större deras förtvillan och ångest voro, dess lystnare blefvo de ryska soldaterna.

Det hårda motståndet, blodet, krutröken, larmet och skriken hade eggat upp deras vildaste instinkter, hade förvandlat dem till löpska djur, till människodjäflar.

Och skrattande höggo de hustrur och ungmör, kastade dem i sängar, på golfven och våldförde sig. Och sedan plundrades rummen och huset stacks i brand.

Ett nytt kvarter att eröfra!... Nya hus, nya kvinnor, nya skatter ...

— Karascho!... Karascho!... Skönt!... Skönt! ropade de ryska soldaterna, då de stormade från hus till hus under plundring och våld.

Ingenting skrädde de. Under sitt härjande nådde en hop stadens apotek. Det trodde de vara en bättre specerihandel.

— Här ska ätas! tänkte de glupska bofvarne och stormade in bland burkar och lådor.

Apotekaren och hans drängar hade flytt och lämnat valplatsen fri. Och ryssarne försedde sig.

De första lådorna som drogos ut innehöllo bröstsocker och Johannisbröd.

Mum! Mum!

En annan fick tag i en burk med lakritspulver. En tredje i en kagge sirap.

Du helige Stephanus, hvad detta var godt!

— Hvad är det här?

Han höll upp en glasburk, fylld med en gul, sim-mig vätska.Ett par granskade fyndet. De öfriga hade fullt göra med att sticka näsorna i andra burkar och lådor.

— Lukta på det!

Han luktade.

— De louktar ingentingen.

— Må jag känna.

De två andra luktade också.

Lika kloka.

Slutligen utbrast en:

— Det är ett slags vin ... Ta mej jäven ä de inte vin ... så benämnandes moschel, tror ja.

— Eller kanske de ä så kalladt schimpanj, inföll en annan.

— Nej, de bubblar.

— Nå, då ä de la moschel då ...

Sade. Och hällde upp ett dricksglas. För att vara vin var det märkvärdigt tjockt och trögflytande. S^ höjde han bägaren och slök hälften. De andra stodo gapande, i ljuflig förväntan.

— Hur dant va vinet?

— Dåligt vin... Micke dåligt vin... Fy tusan! sa den som druckit och spottade ut den lilla rest af ricinolja, han hade kvar i munnen.

Men kärlen voro mångahanda och ryssarne mäkta hungriga och törstiga. Ur alla flaskor togos propparne och man afsmakade innehållet.

En rödfnasig, skäggig krabat hade nog tur att få tag i en flaska med ren sprit.

Han satte den för munnen och tog sig en duktig klunk. Ih, hvad han grinade! Starkt var det och sved gjorde det, men godt smakade det.

Närmaste kamraten kände spritlukten och ryckte flaskan från honom. En tredje fick också fatt i en flaska med en färglös vätska. Det var cyankalium. Han tog sig en ordentlig sup, och ögonblicket efter stupade han i golfvet.De närmaste betraktade honom förvånade. Hvad kom åt karlen? Blef han pin full i ett tag?

— Sicken uschling till att tåla litet! skrattade de och stötte till honom med fotterna..

Men det gafs icke mycken tid att fundera öfver det fenomenet. Nya burkar, nya flaskor, alla möjliga slags medikamenter och gifter stoppade man i sig i omättlig glupskhet.

Plötsligt började några att jämra sig. Krithvita i ansiktena höllo de sig för magarne och skreko:

— Jag dör!... Jag dör!

De hade tydligen förtärt några mindre lämpliga medikament i alltför stora doser.

Då den som njutit af det ädla »moschelvinets» något feta drufva, för att icke tala om honom, som förätit sig på lakritspulver, hörde jämmerropen och märkte kamraternas blekhet, kände de också egendomliga bäf-ningar i sitt inre och började veklaga:

— Jag arme man ... jag har blifvit förgiftad. Jag dör ... dö-ö-ör!

Och ansatta af våldsamma magknip, rusade de på dörren.

Apoteksrummet började likna valplatsen efter en strid. Här och där på golfvet och bänkarne lågo döda och stupade, många i kramparyckningar, tuggande fradga, jämrande sig öfverljudt.

Kamraterna, som varit nog lyckliga att endast träffa på ofarliga och välsmakande saker bland den egendomliga specerihandelns förråd, betraktade förskräckta de sjuka. Hvad kom åt dem? Eller? ...

En fasans tanke gick upp i deras omtöcknade hjärnor. Kanske de lömska finnarne hade förgiftat varorna? Ja, så måste det vara. Förbannelse öfver de skurkarne!

Och skrikande efter hämnd rusade de på dörren.

* *

*Från sina fönster hade prosten Chydenius och Märta sett öfverste Bergenstråhle hastigt rida förbi, åtföljd af några officerare.

Efter en stund sågo de honom komma tillbaka, denna gång ansatt af förföljande ryssar.

Han sökte fly. Men då märkte de från andra ändan af gatan en annan hop ryssar genskjuta honom och hans officerare.

Svenskarne försvunno in i en gård. Ryssarne efter. Från sina fönster kunde prosten och hans dotter höra skotten, larmet, de jäktande ropen.

Så blef det tyst. Och strax därpå sågo de öfversten komma utridande.

Han satt hakhunden på en häst. Uniformsrocken var borta, skjortan uppsliten. Blodet från den sårade armen flöt ned utefter hästens buk.

Svenskarnes befälhafvare var en misshandlad fånge.

— Gud hjälpe oss! hviskade Märta och sökte faderns blick.

Denne undvek att se på henne. Han anade det värsta.

Efter öfverstens tillfångatagande började ryssarne plundra i kvarter. Och snart kom turen till den gamle prostens hus.

Som vanligt höll porten, men soldaterna sprängde fönsterluckorna och hoppade in genom fönstren.

Likt roflystna djur började de härja i rummen.

Från skrifrummet en trappa upp kunde prosten och Märta höra dem.

— Bäst att låta dem hållas. Motstånd tjänar ingenting till, sade den gamle och sökte lugna dottern.

Men han var själf långt ifrån lugn. Hvem visste hvad dessa vilda sällar kunde företaga sig.

Nu stormade de uppför trappan. Och strax därpå rycktes dörren upp till skrifrummet.

Prosten hade rest sig. Hög och rak stod han därmidt på golfvet. Från hans hvita hufvud föll håret ned på den svarta kaftanen, som räckte nedanför knäna.

Bakom honom höll sig Märta, blek men säker.

När de främsta ryssarpe fingo se den resliga gestalten i rummet, blefvo de stående på tröskeln.

— Hvad viljen I, godt folk? yttx-ade Chydenius med klar stämma.

Ingen svarade.

Tydligen voro de generade och visste ej riktigt hvad de skulle taga sig till.

Detta var någonting annat än hvad som vanligen brukade inträffa, då de stormade in i hus. Inga jämmerrop, inga bönfallande kvinnor, inga undangömda, inga tårar, inga rop. Den gamles lugn och säkerhet tycktes afväpna dem och stilla deras hetsade lidelser.

Då ingen svarade återtog prosten:

— Ni äro de segrande, kan jag förstå. Tagen hvad I önsken af värde och dragen hädan i frid!

De ryska soldaterna stodo tysta i dörröppningen och stirrade in i rummet.

Flere hade tillkommit. Öfver de förstas hufvuden syntes deras skäggiga anleten.

Plötsligt utbrast en:

— Men det är ju den gamle prästen! Han måste visa oss hvar kyrkans dyrbarheter, kyrksilfret, guldet, ädelstenarne finnas.

För de fattiga ryska soldaterna visade sig skimrande syner. De tänkte på prakten och rikedomarne i sina kyrkor hemma i Ryssland. De många kärlen och skrinen af gediget silfver, de ädelstensprydda taflorna, alla kyrkans omätliga skatter.

Och de började ropa om hvarandra:

— Är detta prästen? Han måste veta hvar dyrbarheterna äro gömda ... Visa oss dem!... Visa oss dem!

Och plötsligt, liksom om den skyddande trollringen kring den gamle blifvit bruten, rusade de allesammans på honom.— Visa oss guldet... silfret.. . ädelstenarne!... Eller du är dödens!...

Och de höjde sina bajonetter mot den gamles bröst.

Denne blinkade ej. Han kunde litet ryska och förstod någorlunda hvad de sade.

— Jag har ingenting att visa. Vår fattiga finska kyrka äger inga rikedomar såsom den ryska.

Soldaterna hörde icke på honom eller förstodo ej hans brutna ryska.

— Guldet... briljanterna ... pärlorna .. . rubinerna!

De skriade likt judar på en juveleraraauktion.

— Jag har intet... har intet.

Och den gamle slog från sig med händerna.

Då grepo de honom i armarne och släpade honom med sig.

— Juvelerna!... guldet!

Märta sökte befria sin far. Förtviflad ryckte hon i de ryska lunsarne för att få dem att släppa taget.

Några vände sig skrattande om. Och de ropade till hvarandra:

— Hvad vill jäntan?... Ar hon så kär i oss, att hon nödvändigt vill följa med?... Tag henne, du!... Nej, tag henne, du!

En af soldaterna sneglade på henne och ämnade kanske ta henne som välförtjänt byte, då deras sergeant ropade:

— Låt flickan följa med! Hon vet nog också, hvar dyrbarheterna äro gömda.

Två soldater grepo Märta med stadiga tag om armarne. Det behöfdes knappast. Hon följde godvilligt med. Hon hade aldrig tänkt lämna sin gamle far ensam i fiendens våld.

Utför trappan gick tåget och ned på gatan. I närheten låg en kyrka. Dit ställde ryssarne färden i hopp att få tag i de gömda kyrkskatterna.

Redan hade staden börjat brinna på flere håll. Of-van kvarteren syntes flammorna från de antända husen.Inga ansträngningar gjordes för att släcka. Det fick brinna bäst det ville. Och från kvarter till kvarter spredo sig lågorna.

Utefter hela gatan lågo döende oc döda. Här hade striden stått flera gånger om. Först drefvos ryssarne undan, sedan svenskarne. Och om hvarandra lågo vänner och fiender, borgare och soldater, sårade och döde.

Gatan var rödfläckig af de stupades blod. I en portgång låg en grann häst och sparkade. En kula hade krossat hans ena framben. Ett bajonettstygn rifvit upp buken, så att tarmarne trängt ut. Men ännu lefde han, försökte gång på gång resa sig, men föll tillbaka, kastade orolig på det vackra hufvudet, sparkade omkring sig, kved och stönade.

En liten dragon, som fått lårbenet krossadt, låg en bit därifrån. Han var hvit i ansiktet och hade nyss vaknat från en svimning. Han såg på den sårade hästen och ropade sakta hans namn. Hästen vände på hufvudet, gnäggade och betraktade sin vän med en för-vånadt sorgsen blick.

Den lille dragonen suckade. Så kraflade han sig stönande närmare hästen, släpande efter sig det krossade benet.

Ändtligen hade han nått fram till djuret. Men hur mycken ansträngning och hvilka olidliga smärtor hade icke de få alnarne kostat honom?

Han smekte sakta hästens nos och djuret betraktade honom sorgset med sina stora, blanka ögon, som om det förstått att de hefunno sig i samma fördömelse båda två.

— Du skall åtminstone slippa lida, mumlade soldaten, höjde pistolen tätt intill hästens öra och tryckte af.

En knall. En ryckning genom djurets kropp. Och det var dödt.

Men med hufvudet lutadt mot hästens hals låg den lille dragonen där med sitt krossade ben, stönande af plågor.Märta hade sett scenen, då hon passerade förbi. De andra sårade, liken, eldsvådorna lämnade henne tämligen oberörd, men för den unge soldaten, som, själf sårad och pinad af kval, tänkte på sin häst, kände hon medlidande.

Hur gärna skulle hon icke velat stannat några ögonblick för att skänka honom lindring, tvättat han sår, förbundit hans ben, läskat hans torra gom med en dryck vatten.

Men hon gjorde ej ens ett försök. Soldaternas hårda grepp om hennes armar påminde henne om att allt vädjande till deras barmhärtighet var förgäfves.

Och likt två infångade djur släpades hon och hennes gamle far genom gatan fram mot kyrkan.

När de veko in på en annan gata, sågo de en hop svenska soldater kämpa med en skara ryssar.

Det blef för mycket för den myndige gamle prosten. Han hade haft svårt nog förut att hålla sig medgörlig och lugn.

Nu förlorade han tålamodet. Och med ett raskt ryck gjorde han sig fri och sprang mot svenskarne.

Han kom dock icke många steg. Soldaterna hade snart hunnit fatt honom. En kolfstöt i ryggen. Och den gamle föll framstupa i gatan.

Då Märta såg att fadern slitit sig lös, försökte hon detsamma. Men hennes vaktare voro påpassliga. Och enda resultatet var, att klädningslifvet brast och de hårda soldatnäfvarne klämdes åt kring hennes armar, så det värkte.

— Stilla, min tös! Icke hoppa öfver skacklorna, sade den ene soldaten skrattande och böjde sitt lurfviga hufvud fram, så att det smutsiga skägget kittlade hennes kind.

Märta ryste. Hon var nära att brista i gråt, men bet ihop tänderna och stirrade mörkt framför sig. Hvad skulle slutet bli på detta? O Gud, hvad skulle slutet bli!... Om de åtminstone snart träffade en rysk of-ficer. .. Kanske han ville skänka dem skydd och befria dem från dessa råa sällar.

Knappt hade hon önskat detta, förrän hon såg en rysk officer, som från ändan af gatan upptäckt processionen, hastigt komma gående mot dem.

— Ändtligen! tänkte Märta.

Officeren stannade framför den gamle prästen.

— Hvad skall ni med den där gubbstackarn? utbrast han föraktfullt.

— Han skall visa oss hvar kyrkskatterna äro förvarade, kapten, svarade sergeanten.

— Kyrkskatterna!... Tror ni det finns några skatter i de finska kyrkorna! Hvitmenade väggar, en dopfunt af trä, kandelabrar af tenn, det är hela dyrbarheten. Hvem är den gamle?

— Det lär vara prosten Chydenius, svarade sergeanten.

— Prosten Chydenius! Det var ett godt kap, utbrast officeren och betraktade honom forskande.

Den gamle mötte lugnt hans blick.

— Ja, jag är prosten Chydenius. Och ni torde tillsäga era män att släppa oss, så att jag och min dotter må begifva oss hem.

— Hm!

Den ryske officeren teg, alltjämt betraktande den gamle.

Så mumlade han för sig själf:

— Den där torde kunna ha åtskilligt att meddela guvernören.

— Hvad önskar kapten? inföll sergeanten.

Officeren pekade på prosten:

— För honom till guvernör Eminé, som befinner sig i hufvudkvarteret utanför staden.

Chydenius hade förstått.

— Låt gå! tänkte han. Jag kan så gärna föras till guvernören, som någon annan stans, blott Märta får följa med.

Under sönderskjutna fanor.

36Men sergeanten och soldaterna, som fått ordern, voro icke lika nöjda. Skulle de nödgas begifva sig bort från staden, nu då plundringen pågick som bäst. Ej nog med att man blifvit bedragen i sitt hopp om kyrkoskatten, skulle man kanske ej få någonting alls?

En kosackpatrull på tre man kom ridande.

Officeren tycktes få en annan idé. Han ropade på kosackerna.

— Tag prästen med er och för honom till guvernören. Låt det gå undan!

— Skall ske, kapten! ropade kosackerna.

Två af dem hoppade af. Och innan den gamle prosten hann göra motstånd eller ens anade deras af-sikt, hade de med en snabb rörelse vridit hans armar bakåt och snott ett rep kring handlederna. Därpå fäste de hvar sin tygel under hans armveck för att på kosack-manér låta honom löpa mellan hästarna.

Chydenius vred sig och slet i tågen. Han förebrådde ifrigt officern att låta honom, en gammal man, en andans man, behandlas på detta sätt.

Den ryske kaptenen betraktade honom hånskrattande.

När Märta såg sin far bunden, gjorde hon ett häftigt ryck för att slita sig lös och skynda till hans hjälp. Men soldatnäfvarne höllo henne fast.

— Skona min far! Skona min gamle far! skrek

hon.

— Håll truten, jänta! röt en af männen och kramade hennes värkande arm.

— I väg, marsch! ropade officern.

Kosackerna satte sporrarne i hästarna, så att dessa gjorde ett kast framåt. Chydenius rycktes med. Hästarna galopperade bort. Och snubblande, släpande, springande, åter stupande, åter springande fördes den gamle prosten i rasande fart ut ur staden.

Märta hade gjort ett förtvifladt kast och lyckats slita sig lös. Men höggs genast. Hon skrek och käm-Och släpande fördes den gamle prosten bort...pade. En af soldaterna gaf henne ett kolfslag i nacken, så att hon tystnade och sjönk till marken.

Nu låg hon där afdånad i klungan af soldater. Borta vid ändan af gatan sågs fadern släpa efter kosackhästarna.

— Hvad skall man göra med tlickan? vände sig sergeanten till officeren.

— Gör med henne hvad fan ni vill, svarade officeren och aflägsnade sig.

Sergeanten kikade några ögonblick på den medvetslösa Märta.

— Karascho! mumlade han och strök sig öfver mustascherna.

Så höjde han sig ned, lyfte upp flickan och har in henne i ett utplundradt hus.Låt gumman dansa!

Det första huset efter apoteket, som råkade ut för de vilda sällarnes plundring, innehöll till deras obegripliga tur på nedre botten en sprithandel. Det låg vägg i vägg med det som beboddes af fru Hjert och hennes gamla tjänarinna, Fina.

Från sina garderober, där de sutto väl instufvade bakom madrasser och låsta dörrar, hörde de två gummorna till sin förskräckelse, hur fönsterluckorna beskötos, dörrarne slogos in, hur hela horden af vilddjur stormade butiken,

stampningarne, vrålet, skränet, hurraropen, starka, rungande, så väggarne skakade.

— Gud ske lof! Nu dricka de sig väl så fulla, att de stupa och icke hinna till vårt hus, tänkte fru Hjert, där hon satt i garderoben, skakande af fruktan, så löständerna skallrade.

Från gamla Finas garderob utgick ett doft mummel. Hon läste utantill böner, halft vanvettig af skräck, ideligen, ideligen, utan uppehåll, utan oi'dning och sammanhang, böner, böner, aftonböner, morgonböner, mid-dagsböner, bön för de sjuka, böner i krigstider, förbön för fiskare, bönesuck före predikan, bön för kvinnor i barnsnöd, ett tjänstehjons bön, en ynglings bön, en konungs bön, äkta makars bön, en ämbetsmans bön, morgonbön till sjös. Slutligen drog hon hela litanian, inskjutande psalmvers eller bibelspråk. Hufvudsaken varatt hon läste. Det döfvade oron, det lugnade sinnet. Och vägg i vägg med henne rungade de druckna rys-sarnes skrattsalfvor och hurrarop.

Till sist blef fru Hjert uppmärksam på det egendomliga mumlet från garderoben.

Hvad var det Fina sade? Hvarför kunde hon icke hålla sig tyst? Detta var ju rent af att visa ryssarne på deras gömställe.

Försiktigt makade hon på madrassen och öppnade garderobsdörren.

. .. abba käre fader, bevara mig för onda rådgifvare och falska vänner, tillslut mitt hjärta för ärelystnadens retelser och smickrets försåt, tyriketärditt. ..

— Fina!

... ochmaktenäranhärligheteni...

— Tig med sej!

. .. evighetamen. Allenagudibim ...

— Tig! Tig! Ryssen kommer och hugger nacken af henne, om hon inte tiger. Var tyst som muren! Då upptäcka de inte vårt gömställe och . . .

Ett brak som af en explosion skakade väggen. Ryssarne måtte i rummet bredvid vräkt omkull ett skåp, fylldt med flaskor och kärl.

Fina tystnade. Hennes tunga var förlamad. Hennes tankegång också.

Men i huset bredvid, på andra sidan Finas vägg, lefde ryssarne lusteliga.

Du milde Antonius, hvilken präktig butik! Fullt upp med brännvin, konjak, vin och öl. Hela rummet, på väggarne, i skåpen, på disken, på golfvet öfverfylldt med flaskor, buteljer, kärl, kaggar. Och intet befäl, som morrade och röt. Hela dagen var deras, hela staden var deras: allt brännvin, som fanns där, alla penningar, alla skatter, alla kvinnor. Karascho! Lifvet var härligt och den ryske soldaten en väldig krabat.

Korpral Stefan Georgewitsch, en grofvuxen björn med froströd näsa och eldrödt skägg, drog tappen urett kärl, fyllde en tom porslinsburk med fradgande öl och drack så skummet flöt öfver skägg och bröst.

Ölet rann på golfvet. De andra skyndade till med hvad de kunde komma öfver: spilkummar, glascylindrar, bägare, en och annan höll sin tschakå under det forsande hålet. Man hade marscherat och sprungit och kämpat och stått i hela förmiddagen och var törstig med besked.

Efter ölet kom turen till brännvinet och konjaken. Moses och Aron, hvad det smakade skönt! Att det fanns så ljufliga saker i detta usla land och i denna eländiga stad. Och de drucko och smackade med läpparne, så det smällde likt pistolskott, medan munnarne skrä-nade:

— Dobra!... Dobra!*... Karascho! Lefve det stora Ryssland och de tappra ryska soldaterna! Lefve tsaren, vår lille far, och den heliga, goda madonnan! Lefve denne hedervärde handlande, som försett oss med så utmärkta varor!

Och man skrattade och skrek, stampade, tjöt, hurrade, allt medan ölet rann ur kaggarne och brännvinet sjönk ur

buteljerna.

Andra soldater, lockade af skränet och spritlukten, kommo dit. Snart var hela butiken läns. Hvad som icke druckits ur, var spillt på golfvet. Fanns icke en droppe kvar hvarken af brännvin eller öl.

Jo. På öfversta hyllan af ett skåp upptäckte en soldat en rad af fyllda flaskor.

Vinglande spetade han upp för hyllorna. Skåpet öfver ända. Soldaten i golfvet. Buteljerna regnade öfver de närståendes hufvuden.

Alla vrålade af skratt. Utom soldaten, som låg under skåpet med brutet lårben och stönade och tjöt.

Men det hörde ingen.

Bra, godt.— Kvinnor! skrek en.

Och från tjugu rostiga strupar höjdes ett skrän.

— Kvinnor!... unga kvinnor... fagra och rädda!

Hela skaran stormade på dörren in i närmaste hus

för att mätta sin lystnad.

Men i butiken under det tunga skåpet låg soldaten med det krossade lårbenet och skrek af smärta.

* *

*

Gamla Finas hufvud sjönk matt mot kjolarne i garderoben. Hon vågade icke andas. Hon kunde icke andas.

Ryssarne voro i rummet.

Genom den tunna väggen kunde hon höra deras stampande, deras skratt, deras dängande med möblerna, deras letande i skåp och lådor, deras svordomar, då de ingenting funno.

Hon kunde höra dem lika tydligt som om hon icke varit gömd, och hon skakades af rysningar. Hon var så rädd, att hon var alldeles maktlös och nästan medvetslös. Och utan att hon visste därom, suckade och kved hon, nu när hon skulle vara dödstyst.

Men de rusiga sällarnes larm öfverröstade alla andra

ljud.

Korpral Stefan hade stannat framför fru Hjerts toalettspegel och beskådade belåten sina plumpa drag, de rödsprängda ögonen, den skrattande munnen, det väldiga, eldröda skägget. Dylika manliga drag hade aldrig det blanka spegelglaset återkastat. Hennes egen man, som i gångna dagar betraktat sin glåmiga fysionomi i den gamla pjäsen, hade tillhört en helt annan typ: smalväxt, tunn i ansiktet, skallig, plussig, förgrämd och bitter af magkatarr och kvinnoträtor. Men så hade han icke heller varit en munter och Msk soldat utan en knarrig och stelbent revisorsstofil, som till slut blif-vit så utledsen på allt, på sin evigt trätande hustru, på sitt enformiga, glädjelösa yrke och på sin långdragna, buttra fysionomi, att han aldrig kunnat se sig i spegeln utan en hånfull grimas åt sig själf.

Men korpral Stefan Georgewitsch led hvarken af kronisk magkatarr eller allmänt lifsmissnöje, och därför grinade han så innerligt belåten åt sitt spritrodnande, skäggiga anlete, nickade och sade:

— Du är allt en satans stilig och trellig karl, du Stefan Georgewitsch, som flickorna tycker om för ditt präktiga skägg och dina muntra ögon.

Han sänkte blicken och fick syn på fru Hjerts toalettsaker: pudervippan, askarne, löshåret, borstarne och flaskorna. Han höjde ögonbrynen, böjde sig ned och började nosa på sakerna.

— Här louktar kristet blod!

Så vände han sig om och visade en kamrat på löshåret och flaskorna:

— Mamseller!

Och den andre smackade med tungan och instämde:

—- Mamseller!

Men hvar voro månne de små mamsellerna?

Alla rummen genomletades. Icke en människa. Icke ens något af värde tycktes finnas i detta hus.

— Fy fan ett så'nt knaphål! utbrast Stefan Georgewitsch, då de gjort ronden och kommit tillbaka till det första rummet.

Han ställde sig åter framför spegeln och började granska toalettsakerna. Inte var det värdt att taga något af detta.

Så fick han fatt i pudervippan och nosade på den. När han åter såg sig i spegeln, var den rödfnasiga näsan blifven hvit. Han brast i gapskratt:

Har man sett så'na skälmungar! De ä förstås så'nt här di använder, då de göra sig vackra i synen.Och gripen af plötsligt försköningsbegär började han gno sig i ansiktet med pudervippan, så att han såg ut som en nedmjölad mjölnare.

Han vände sig om likt en skådespelare efter afslu-tad maskering. Skrattet och svordomarne upphörde på de andras läppar. De betraktade med häpnad den gode Stefan Georgewitschs egendomliga förvandling.

Då hördes i tystnaden underliga ljud bortifrån den ena garderoben. Det lät som om någon suckade och kved där inne.

Stefan Georgewitsch närmade sig på tå, lade öi'at till dörrspringan och lyssnade.

Så drog ett lystet leende öfver hans tjocka läppar. Han gaf kamraterna en skälmaktig blick, pekade på garderoben och hviskade:

— Mamsellerna!

Han knackade på dörren.

— Öppna, lilla dufva! Sitt inte där ensam och gråt i mörkret. Kom ut till oss i stället. ... Öppna, för satan!

Han bände med bajonetten. Dörren gick upp och under de andras förväntansfulla tystnad stack han in armen och letade.

Han fick tag i något rundt, mjukt. Åter vände han sig om. Och med en min af triumf hviskade han:

— En mamsell!

— Den Stefan Georgewitsch, han kan leta rätt pä dem, han! mumlade kamraterna afundsjukt.

Och Stefan halade stolt fram sin sköna.

I samma ögonblick fylldes rummet af en skratt-salfva, så rungande uppsluppen, så våldsam, att fönsterrutorna skallrade och taket tycktes lyfta sig.

De rusiga soldaterna skrattade, så tårarne runno. De slogo sig på knäna, de höllo sig för magen, de hoppade, de kröpo ihop och hela tiden smattrade skrattet från deras öppna gap.Men midt på golfvet stod Stefan Georgewitsch, mjö-lig i synen, bister och storögd, och framför honom låg på knä gamla sextioåriga Fina, liten, tjock och rultig, med hängande kindpåsar och en grå hårtuss i nacken. Och tårarne rullade ned för de skrumpna kinderna, och den tandlösa munnen, där några svarta betar stucko fram, darrade.

— Gode herr soldat! Gode herr soldat!

Gamla Fina såg så förskräckt och förtviflad ut, att några af ryssarne, trots att de alltjämt ohejdadt skrattade,

kände sig rörda och gärna skulle velat lugna gumman. Men på samma gång föreföll dem scenen med den ursinnige, häpne Stefan Georgewitsch midt på golfvet och framför honom den knäböjande Fina så komisk, att de icke kunde annat än skratta.

Och skratta gjorde de. I öfver en kvart dånade skrattsalfvorna i rummet, medan gamla Fina grät och bönföll och Stefan Georgewitsch brummade någonting, som ingen i larmet kunde uppfatta.

Slutligen utbrast en:

— Ja, den där skönheten må du gärna hålla till godo med. Jag skall söka efter andra. Kanske finns det flera i garderoberna.

Och han pekade på garderoben midt emot.

De andra omfattade hans förslag med förtjusning.

Naturligtvis måste det väl finnas flere människor i huset. Den där gamla gumman kunde väl ej vara den enda varelsen. Andra funnas nog, kanske unga och vackra kvinnor.

Och de började anfalla den andra garderobsdörren.

Äfven där innanför märktes ett egendomligt ljud.

Fru Hjert, som satt där inne och hört hvartenda ord, hade nu blifvit så utom sig af förskräckelse, att äfven hon icke längre kunde hålla sig tyst utan började jämra sig.

Snart var dörren uppbänd och hon drogs fram.

Och åter började soldaterna skratta:— Ho, ho! En gumma till... En gumma till!

Och i ett anfall af uppsluppenhet togo de fru Hjert

mellan sig och började en vild svängdans i rummet.

Fru Hjert stretade mot så godt hon kunde.

Men då hon märkte att soldaterna ej ämnade göra henne något illa, lade sig hennes förskräckelse och i stället blef hon ursinnig. Att behandla en gammal människa på detta sätt!

Och hon bannade och tjöt och slet i händerna för att komma loss, men omöjligt. Soldaterna höllo säkert fast och fru Hjert fick valsa.

Hon slängde och vaggade som ett skepp i storm. Ett par gånger försökte hon kasta sig till golfvet, men karlarne drogo genast upp henne och dansen fortsattes. Ryssarne satte klackar ne i golfvet, så att det smällde i tiljorna och hurrade och skrattade och fru Hjert fick följa med.

Gamla Fina hade under tiden skyndat ut på gatan.

Men till slut tröttnade soldaterna, slängde fru Hjert i en soffa och pustade ut.

— Nu kunde litet mat och dryck smaka bra, menade en.

Allmänt instämmande. Och de ropade:

— Mat! Mat!

— Jag har ingenting hemma, skrek fru Hjert, som nu förstod att hon skulle bli utplundrad.

— Mat!

En höjde bajonetten för hennes ansikte.

Fru Hjert började gråta, men ingenting hjälpte. Hon måste taga fram sina nycklar, som hon hade förvarade i kjolfickan, och själf visa röfvarne hvart de gingo.

Och snart hade soldaterna radat upp några vinbuteljer och karotter med mat på bordet och började äta och dricka med god aptit.

Midt under gästabudet ropade en:

— Här osar brändt.I detsamma slogo lågor förbi fönstren.

— Huset brinner! Huset brinner!

Och rafsande till sig hvad de kunde komma öfver skyndade ryssarne ut på gatan.KAP. XL.

Ändtligen kom du!...

Länge satt fru Ann-Sofi och drömde i björkbersån nere vid stranden. Solen skred på himmelen allt längre ut mot hafvet och eftermiddagens timmar gingo. På gräsplanen tumlade den lilla rultan Annika muntert omkring. Kalle låg på magen på några stenar vid stranden och manövrerade med tillhjälp af ett långt spö sin segelbåt, som gång på gång hotade sticka rakt ut till hafs. De bara fotterna dinglade i vattnet, men hvad gjorde väl det, när solen sken och det var så lugnt och varmt denna fridens ljufliga eftermiddag.

Ryssarne hade ju dragit bort. Snart skulle de finska trupperna komma... snart skulle Magnus vara tillbaka från Stockholm ... kanske redan i kväll?

Och fru Ann-Sofi kikade utåt den blanka viken, om icke ett segel skulle dyka upp ur hafvet.

Nej, intet segel. Några hvita måsar kretsade i mjuka ringlar öfver viken och hafvet låg öde ända ut i den ljustöckniga randen, där himmel och vatten smälte samman.

... Om icke i dag, så kanske i morgon.

Och fru Ann-Sofi drömde. Ögonen slötos. Hon somnade i solskenet.

Plötsligt spratt hon till. Hvad var det för buller och larm på gatorna? Ah!...

Hon blef stel af skräck.

Där boxta ... på vägen från Toby .. . kommo ju ryssarne tillbaka.Så de sprungo . .. gevären i händerna .. . bajonett-spetsarne glimmade.

En blixt lyste till från en skogsdunge. Rök steg upp. Ett skott dånade.

Man sköt på staden!

Syster Klara kom nedrusande i trädgården.

Ann-Sofi! Ann-Sofi!

Den lilla frun vände sitt bleka ansikte mot henne.

— Ann-Sofi, svenskarne ha kommit. Hör!

Larmet och bullret på gatorna hade ökats. Jaså,

det var svenskarne som anländt.

Men lilla fru Ann-Sofi pekade utåt vägen, där rys-sarne kommo springande.

— Se!

— Syster Klaras läppar skötos ut och hon rynkade näsan föraktfullt.

— Di får smörj, sade hon.

En glimt af hopp lyste till i fru Ann-Sofis bleka ansikte.

— Tror du?

— Det är säkert. Di får smörj.

Barnen ropades till och man skyndade upp i huset.

* *

*

Ytterdörren låstes och bommades för. Alla fönsterluckorna på nedra botten skrufvades till. Möbler skötos för. Huset barrikaderades.

Fru Ann-Sofi med barnen hade skyndat en trappa upp. Strax därpå kommo de andra: syster Klara och Stina. Tre kvinnor och två barn. Ett lätt byte för ryssarne.

Från fönstren i öfre våningen kunde de se, hur striden rasade i utkanten af staden och på gärdena kring huset.

Långa rader af ryska jägarkedjor hade kastat sig ned bakom gärdsgårdar och stenrös, i diken, bakomlogar och uthus och sköto in mot stadskanten, där väl de svenska trupperna befunno sig.

Då och då rusade någon afdelning plötsligt upp och stormade under vilda rop med fällda bajonetter in mot staden.

Men strax därpå såg fru Ann-Sofi och Klara dem komma springande tillbaka i oordning.

Bajonettanfallet var tillbakaslaget. Och åter kastade ryssarne sig ned bakom sina gärdsgårdar och stenrös och sköto, sköto.

Fru Ann-Sofi hade tagit lillan i knät. Kalle stod lutad mot hennes axel. Hon böjde sig ned öfver sina barn och bad en brinnande bön, att svenskarne måtte segra, att staden måtte räddas, hennes hem, hennes barn förskonas från att falla i fiendevåld, hennes man, kaptenen, snart komma tillbaka.

Och när hon åter blickade ut genom fönstret, tycktes det henne som om den gode Guden redan beviljat hennes bön.

Det var tydligt, att ryssarne lågo under i striden, att de så småningom, trots sitt ursinniga skjutande, blefvo drifna allt längre ut på åkrarne mot Toby.

— Gud vare lofvad! Staden är räddad, tänkte fru Ann-Sofi.

Men plötsligt gaf hon till ett utrop af förskräckelse.

Genom trädgården utmed stranden syntes några soldater komma springande. Två ryssar, förföljda af fem svenskar.

En af svenskarne stannade ett ögonblick och sköt. Skottet small och strax därpå tumlade den ene af ryssarne omkull i en rabatt. I fallet vred han sig ett halft hvarf och föll på sidan.

Den andre, som tappat sitt gevär, fortsatte att springa. De svenska soldaterna voro tätt inpå honom. Förvirrad blickade han upp mot huset. Fru Ann-Sofi såg ett skrämdt pojkansikte. Han kunde icke vara mer än en aderton, nitton år, liten och mager. Och efter honomrusade fem storväxta svenskar. Det var som om fem hundar jagat en kanin.

Nu var den främste svensken med fälld bajonetten tätt inpå honom.

Den lille ryssen vände sig lialft om, gaf till ett rop och höjde armarne. I detsamma kom stöten. Bajonett-klingan körde in i sidan på ynglingen. Blodet sprutade öfver hans kläder och sandgången. Midt framför björk-bersån föll ryssen framstupa mot marken. Svensken strök af blodet på bajonetten mot den dödades rock. Så skyndade de fem männen förbi huset ut ur trädgården.

Fru Ann-Sofi vände sig om. Med näsorna mot rutan stodo Kalle och Annikan och stirrade ned i trädgården.

* *

*

Efter hand aftog stridsbullret, soldaterna försvunno ur trädgården och närheten däraf, men ute på fälten söder om

staden kunde Ann-Sofi från fönstren ännu se deras jägarkedjor beskjuta hvarandra.

Invånarne visade sig åter på gatorna. Det var tydligt att svenskarne segrat och att staden var räddad. Och i sitt hjärta tackade Ann-Sofi sin Gud att ha undgått faran.

Syster Klara skyndade ut på gatan. Hon brann af begär att få bekräftelse på att ryssarne verkligen blifvit bortdrifna. Ty hon hatade dem med hela sin envisa finska själ. Hon hatade dem ej blott som fiender. Hon hatade dem som människor, i synnerhet de ryska offi-cerarne. Ej för att hvarken hon eller familjen haft att beklaga sig öfver dem under den tid de behärskat staden. Tvärtom hade de varit nog så hyggliga, till och med artiga.

Men just denna deras hygglighet, deras artighet, be-lefvenhet och inställsamhet var det som syster Klara

Under sönderskjutna fanor. 37med sitt kärfva, rättframma enkla sätt mer än allt annat afskydde.

Hon kunde icke tåla dem för sina ögon. Så fort hon fick syn på en sådan där smilande rysk officers-snobb blef hon ursinnig djupt in i själen. Hon fnyste åt dem. Hur mycket präktigare människor, hur mycket säkrare, enklare, fastare karlar voro icke de finska of-ticerarne, just därför att de icke hade ryssarnes smidiga, mjuka sätt utan voro som klumpiga, brummande björnar. Men sådant folk begrep sig syster Klara på.

— Nå, ändtligen har man blifvit af med dem, tänkte hon, i det hon ställde sig på trappan och kikade utåt gatan.

Ur alla husen syntes folk nyfikna skynda ut. Där kom handelsröannen, där bagaren, skräddaren, skomakaren. Och deras kvinnor och barn listade sig också ut.

Syster Klara följde med strömmen, som drog mot norra tullen. Men innan de nått dit, mötte de en folkmassa som kom springande mot dem.

— Ryssarne äro öfver oss! Ryssarne äro öfver oss! ropade de.

— Men de äro ju redan fördrifna, invände Klara förvånad.

— Andra ha kommit i stället. Stora truppmassor rycka an mot staden norr ifrån . .. Rädda er! Skynda in i husen. De äro tätt efter oss.

Och skyndsamt rusade Klara tillbaka till det hvita huset i trädgården, där Ann-Sofi och barnen voro.

Åter kom ångesten öfver dem. Det var alltså icke slut ännu med striderna och farorna.

Dörrarne och fönstren tillbommades och barrikade-rades, och från den öfre våningen höllo de två kvinnorna utkik öfver hvad som skulle inträffa.

På fälten söder om staden åt Toby till fortgick striden, men det tycktes som om ryssarne fått förstärkning,ty till sin förskräckelse märkte Ann-Sofi snart att svenskarne i sin tur började drifvas tillbaka inåt staden.

De ryska jägarkedjcfrna tätnade och ett och annat bajonettanfall försöktes, men slogs tillbaka af svenskarnes eld.

Strax framför trädgården var en låg stengärdsgård upplagd mellan fälten.

När svenskarne drogo sig tillbaka, fattade de posto bakom denna stenmur, lade sig ned på huk och sköto. Den var som en liten skans och gaf godt skydd.

Gång på gång stormade ryssarne med fällda bajonetter fram mot densamma, men elden var för stark och välriktad, manspillan för stor, de spredo sig och kastade sig tillbaka, sökande skydd i diken, bakom kullar och stenar.

Det svenska kompaniet, som tagit ställning bakom stenmuren, kommenderades af en ung kapten, blond, smärt, liten till växten.

Han låg likasom sina män på huk bakom muren, men då ryssarne kommo anstormande till bajonettanfall reste han upp sig rak lång.

En kula snuddade vid hans kind och färgade det ljusa skägget rödt. En annan träffade hatten ocb ryckte den från

hans hufvud.

Barhufvad stod han där i kulregnet med dragen värja och kommenderade sina män, som lågo på huk likt i skyttekojor på säljakt, siktade och sköto.

Slutligen kom den ryska skaran oroväckande nära. Trots mängden af stupade fortsatte den språngmarschen.

Då vände sig den svenske kaptenen hastigt om, svingade värjan och ropade:

— Framåt! Fäll bajonett! Marsch!

Han hoppade öfver muren. Och som en man reste sig alla soldaterna blixtsnabbt upp och rusade efter med fällda bajonetter.

Ryssarne kunde icke motstå stöten. Deras skarasprängdes och vräktes undan och svenskarne skyndade tillbaka till sin forskansning.

Men ute på fältet låg deras kapten död med ett ba-jonettstygn genom hjärtat.

Från sitt fönster kunde fru Ann-Sofi se honom. Han låg på rygg med det bleka ansiktet strimmadt af blod vändt mot den blå himmelen.

Fru Ann-Sofi tyckte sig sällan ha sett en vackrare

karl.

Från den döde kaptenen gingo hennes tankar till hennes egen kapten, som väl nu seglade ute på hafvet. Hur hon längtade efter honom! Hur gärna hon nu skulle velat haft honom hos sig att skydda henne och barnen!

Och hon hviskade sakta:

— Magnus! Magnus! När kommer du?

Emellertid fingo ryssarne oupphörligt förstärkning, och när de kort därpå förnyade anfallet, nu betydligt manstarkare, måste det svenska kompaniet utrymma den provisoriska skansen och skyndsamt draga sig tillbaka.

Det var i solnedgången.

Snart vimlade hela trädgården af ryssar och redan började kolfstötarne dundra mot dörren och fönsterluckorna till det hvita huset.

* *

*

— Magnus! Magnus!...

Det var fru Ann-Sofi som i sin ångest ropade mannens namn.

I våningen under hördes ryssarnes klampande och rop. Fönsterluckorna voro sönderskjutna, dörren intryckt, de hade trängt in i huset.

— Magnus! Magnus!

Nu ryckes dörren upp och några skäggiga, vildt blickande ryska soldater kommo instörtande.Fru Ann-Sofi hade sjunkit ned i en länstol med lilla Annikan i knäet och Kalle tryckt intill sig.

Hon satt där krithvit i ansiktet och stirrade på rys-sarne.

Barnen började gråta.

— Nycklarne! ropade en af soldaterna på bruten finska.

Fru Ann-Sofi förstod ej.

— Nycklarne till skåpen, till lådorna, till penningskrinet!

Med darrande fingrar löste fru Ann-Sofi nyckelknippan, som hon bar i skärpet, och räckte fram den.

Men nu upprördes syster Klaras själ på det djupaste. Skulle de fräcka soldaterna få utplundra huset! Skulle de taga alltsammans, roffa i hennes och Ann-Sofis lådor, stjäla deras silfver, deras smycken, deras kläder.

Hon störtade fram.

— Vet skäms! utbrast hon och ryckte till sig nyckelknippan, innan ryssen hann taga den.

Denne tittade ett ögonblick på henne. Så brummade han något och gaf henne med gevärskolfven en stöt öfver armen, så hon tappade nyckelknippan.

Han tog upp den. Och så fort han fått den i handen, såg han på henne med gnistrande blick och ska kade den blanka bajonettklingan för hennes ögon.

Syster Klara blef så rädd, att benen veko sig under henne och hon sjönk ned på en stol.

— Penningskrinet! hväste ryssen, som väl trodde att familjens alla pengar förvarades i ett skrin i huset.

— Penningskrinet!

Syster Klara teg och stirrade på honom med skräckslagen blick. Barnen skreko. Och i länstolen satt fru Ann-Sofi, hvit i ansiktet, tryckte dem till sig och mumlade en bön.

Skottväxling och larm hördes utanför huset. Bys-sarne sprungo till fönstren.

Brådskande steg ljödo i trappan. Och ögonblicket efter visade sig en storväxt finsk kapten i dörröppningen.

Fru Ann-Sofi gaf till ett anskri:

— Magnus I

Innan ryssarne hunnit göra motstånd hade kapten Dunder med sin värja genomborrat den ene. Den andre föll för de svenska soldaternas hugg.

Utsträckta på golfvet lågo de två ryssarne, medan blodet flöt från deras kroppar utefter tiljorna.

Kapten Dunder skyndade fram och slöt sin hustru och sina barn i sin famn.

— Magnus, så kom du då till sist, hviskade fru Ann-Sofi, lutade sitt blonda hufvud mot hans bröst och svimmade.

*

*

Så snart kapten Dunder efter den långa seglatsen ändtligen nått stranden ett stycke ofvanför det brinnande Vasa och landsatt sitt folk, hade han i språngmarsch skyndat mot staden.

Han hade endast en tanke: det hvita huset i trädgården, hustrun, barnen.

Men det skulle dröja, innan han nådde fram. Vägen spärrades af ryska afdelningar, som han måste slå sig igenom.

Ett stycke framför sig såg han ett svenskt kompani i strid. Han skyndade dit och genom förstärkningen drefvos ryssarne tillbaka.

Det var fänrik Ragnar Grans afdelning, som efter den misslyckade marschen till Smedsby bro på omvägar nått fram till Vasa. Strax innan kapten Dunder och hans folk nådde fram, hade fänrik Gran träffats af en kula i axeln och satt lutad mot ett träd. Han kände en brännande törst och stönade sakta.

— Vatten! Vatten!

Elsa Bernius, den lille utklädde soldaten, kämpademed de andra. Som de kastade hon sig gång på gång ned på marken, sköt och rusade framåt.

Vid det hon sprang, hörde hon en röst:

— Vatten! Vatten!

Hon stannade och det gick en rysning genom hennes lemmar. Det var något i röstens klang, som hon tyckte sig känna igen.

Hon vände sig åt sidan och fick se den sårade fänriken, som satt lutad mot trädet.

I samma ögonblick kände hon igen honom.

— Ragnar! skrek hon till och skyndade fram.

Fänrik Gran undrade storligen, hvad det var för en

liten soldat, som kom springande mot honom, kastade sig om hans hals och upprepade gånger kysste honom.

Hade stridslarmet, skotten, lågorna plötsligt gjort den lille mannen tokig.

Men så lyfte hon hufvudet och såg på honom. Och han igenkände sin flicka.

— Elsa! utbrast han häpen. Hur har du kommit hit?

— Med soldaterna ... för att söka dig.

Och i en ström af ord började hon berätta om sin vistelse i Finland under det långa, mörka året, sin rymning därifrån, sin förtviflan, då hon i Stockholm hörde, att han afgått med sitt regemente och sitt beslut att resa efter Qch söka honom.

Hon var så glad öfver återseendet, så ifrig att berätta, att hon ej i det tilltagande dunklet märkte fänrikens blekhet eller kom att tänka på hans sår.

Men plötsligt fick hon se blodet, som klibbade vid hans rockärm.

— Men du är ju sårad, min stackars vän! Och här sitter jag bara och pratar, utbrast hon och bleknade i sin tur.

Fänrik Gran gjorde en ansträngning för att behärska sig, på det hans älskade ej skulle blifva för ängslig.— Det är ingenting... ett skrubbsår i axeln endast. Men ... om du kunde skaffa mig litet vatten ...

Elsa såg sig förtviflad omkring. Hvar skulle hon få vatten i en hast? Skulle hon springa ända ned till stranden? Men där var det ju salt. Det dugde ej.

Hon fick syn på en soldat, som låg stupad i närheten. Bredvid sig hade han sin fältflaska i gehänget.

Kanske?

Hon sprang dit och tog flaskan. Hon skakade på den. Där fanns vatten. Och glad skyndade hon tillbaka till sin vän och bjöd honom en dryck, visserligen ljum och grumlig, men dock vatten.

Fänriken drack begärligt.

— Och hvad ska vi nu taga oss till? yttrade Elsa orolig. Här borde vi ej stanna. Snart kunna ryssarne vara öfver oss.

Hon funderade. Och i hennes kvicka hjärna uppsprang en idé.

— Vänta... Tror du dig vara stark nog att kunna gå långsamt, stödd på mig?

— Jag tänker nog att jag skall kunna gå. Men hvart? svarade fänrik Gran.

— Till fartygen.

— Till fartygen!... Men de ligga ju i viken vid Qveflaks kyrka, en mil norr om Vasa. Dit orkar jag nog ej gå. Och för öfrigt skulle nog ryssarne ta oss, innan vi hinna fram.

— Nej, jag menar till våra fartyg... de som vi nyss kommit med. De ligga här vid stranden ... icke så långt bort.

— Ja, det blir bäst. Jag skall försöka gå.

Fänrik Gran reste sig mödosamt. Och stödd på

sin flicka gick han med stapplande steg mot stranden.

Men såret plågade honom oerhördt. Kulan hade trängt in i axeln och gått ut på andra sidan. Trots sina ansträngningar och sin självbehärskning kunde han icke låta bli att då och då stöna af smärta.Elsa led lika mycket som han vid att märka sin väns kval. Hon tyckte sitt hjärta söndersargas. Hon försökte stödja honom så varsamt som möjligt, och gång på gång ville hon att de skulle sätta sig ned och hvila.

— Nej, det är bättre att vi fortsätta marschen med ens, sade fänriken och bet ihop tänderna för att icke låta undslippa sig några stönanden och göra sin flicka ledsen.

Och gråtande gick hon vid hans sida, medan de i sommarkvällens dunkel långsamt sökte sig väg ned till stranden och fartygen.

* *

*

Det var icke tid att länge hängifva sig åt återseendets glädje.

I nästa ögonblick kunde ryssarne återkomma i öf-vervägande antal, storma gården och afskära återtåget utefter stranden.

Fru Ann-Sofi väcktes ur sin svimning. Med syster Klaras tillhjälp hopsamlade kapten Dunder en del af familjens dyrbarheter, silfret, smyckena, dokumenten.

Kaptenen stödde sin hustru, syster Klara ledde Kalle och Annikan vid handen.

Och vid skenet af de brinnande gårdarne skyndade de, omgifna af soldaterna, tillbaka till fartygen.

Under vägen försökte några ryska hopar attackera, men drefvos tillbaka.

Och välbehållna lyckades kapten Dunder och hans familj komma ombord på fartygen, som satte segel och lade ut.

Nattbrisen kom. Och för en god vind dref flottiljen ut på viken och till hafs för att söka landning vid Ny Karleby, där hufvudhären befann sig.

Ungefär samtidigt hade spillrorna af den tillfångatagne öfverste Bergenstråhles bataljoner lyckats rädda sig genom skogarne norrut till viken nedanför Qveflakskyrka, där de stego ombord på skeppen och äfven satte kurs på Ny Karleby.

Kapten Dunder stod på däcket med armen kring sin hustrus lif och lilla Annika vid handen. Långt bakom dem lyste lågorna från den brinnande staden.

— Nu går kanske vårt hem i aska, Ann-Sofi, sade kapten Dunder.

— Så ha vi dock hvarandra, hviskade hon och tryckte sig tätt intill maken och barnen.KAP. XLI.

I en stuga i Kauhava.

I en stuga i Kauhava kyrkoby, belägen ungefär tio mil österut från Vasa och en mil norr om Lappo, sutto en kväll i början af juli några unga löjtnanter samlade, rökte sina pipor och småpratade.

Det var Niklason på dragonerna, Hesselius, artillerilöjtnanten, och den alltjämt lika fine och spinkige löjtnant Elgstjerna.

Laget hade ökats med en nykommen, en ung löjtnant Bernius på svenska gardet, en allägsen släkting till prosten Bernius, och som nyss anländt till hufvudarmén med rapporter från general von Vegesack angående den tillbakaslagna landstigningen i Åbo skärgård.

— Ja, nu sitter vi här igen, utbrast den otålige Niklason, sedan de en stund tysta rökt sina pipor och skådat ut genom den öppna dörren på soldaterna, som kokade sin gröt på de blomsterfyllda ängarne utanför stugan.

Niklason hade magrat. Sommarvärmen, marscherna och de kalla älfbaden hade slätat ut de fylliga kinderna, något som egentligen var till fördel för hans utseende.

Ingen svarade. Att man satt stilla, då man skulle gå, att man låg i läger som i djupaste fred, då man skulle attackera fienden och drifva den framför sig, var något så vanligt, att ingen gitte säga ett ord om den saken.

— Ja, nu sitta vi här igen, upprepade Niklason. Och här i dessa trakter mellan Ny Karleby, Vasa ochLappo ha vi hållit stilla i tre veckor, alltsedan öfver-gången af Ny Karleby älf, då Döbeln försummade sig och höll på att drunkna, medan hans excellens, som vakat och väntat på björneborgarnes anfall, slutligen gaf tusan alltsammans, åt en bastantare frukost och lade sig att sofva.

— Som vanligt, inföll Hesselius.

— Som vanligt. Medan Adlercreutz fick öfvertaga befälet.

— Som vanligt.

— Ja, så är det ju jämt. Fältmarskalken sitter stilla i sitt kvarter, Adlercreutz sköter trupperna. Om han blott finge göra det på eget bevåg, då skulle det nog gå raskare. Nu hålles han ständigt tillbaka af fältmarskalkens betänksamhet.

— Och rädsla, spädde Hesselius på.

— Du har rätt. Han är nog rädd. Hvarför skulle han väl annars komma med dessa ständiga svepskäl gentemot truppernas framryckning. Här äro vi nu samlade fyra brigader på omkring 10,000 man. Det påstås att Rajevski icke har mer än 8,000 man. Från Vasa ha ryssarne ändtligen blifvit fördrifna, sedan de sköflat staden och misshandlat invånarne. Det var Nerpes-böndernas resning i trakten där omkring, som gjorde slag i saken, och när von Otter kom med sina två bataljoner måste ryssarne lämna staden.

— De ha dock haft många framgångar på sista tiden, som kanske förklarar hans excellens betänksamhet, inföll Elgstjerna, som icke fullt delade de andres ovilja mot den fine och sirlige hofmannen-fältmar-skalken.

— Du menar Fieandts nederlag.

— Ja, Fieandt, som skulle hålla den viktiga väg-knuten vid Lintulaks besatt och hindra fiendens framträngande från Saarijärvi-hållet öster ifrån, blef ju för-drifven vid ryssarnes anfall, en del af hans afdelning sprängd och upprifven, och han kunde endast medstörsta ansträngning och svårighet rädda återstoden undan till Perrho.

— Ja, den Fieandt är då ibland illa ute, inföll Hes-selius leende. Jag skulle vilja sett gubben, när han fick smörj.

— Så gubbe är han dock ej. Han är ju endast 46 år gammal.

Det var Elgstjerna, som gjorde invändningen. Han var alltid noggrann med formerna.

Den lille svartmuskige Hesselius gaf honom en blick.

— Du har så rätt, så rätt så, värdaste bror, svarade han med ett ironiskt smil. Majoren är verkligen icke mer än 46 år. Men som han i sin bataljon går under smeknamnet »gubben», kallar äfven jag honom så. Om du tillåter?

Elgstjerna rörde sig ej.

— Som sagdt, fortsatte Hesselius. Jag skulle vilja sett gubben, då han fick smörj. Hur han måtte svurit och rökt. Och hankat på finnpojkarne med sin karbas. Tapper är han, envis och oförvägen ända till ytterlighet. Men något strategiskt snille torde han ej vara och ofta kommer han i klammerier och trångmål just genom sin omöjliga envishet. En del af truppen lyckades han ju dock rädda. En annan, mindre envis befälhafvare, kanske icke skulle förmått detta. Och troligtvis hade hela historien vid Lintulaks aflupit betydligt bättre, om fältmarskalken i tid gifvit Fieandt den förstärkning, denne begärt. Men hans excellens är ju i dylika fall obegriplig.

— För att icke säga omöjlig, menade Niklason.

— Han tycker att alla ska kunna reda sig med fåtaliga afdelningar, men själf vill han icke gå framåt, ehuru vi troligtvis äro Rajevskis styrka öfverlägsna. Nu lär han, efter hvad jag hört, ha alla möjliga förevändningar mot framryckning: än påstår han, att det icke finns tillräckligt med proviant, än väntar han fortfarande på förstärkningar från Sverige, och innan dessa anländt törs han icke gå längre framåt, emedan vi nu kommittill en punkt, där flere vägar förgrena sig söderut, och han är ytterligt rädd för att splittra sin styrka. Under tiden utvecklar öfverste Sandels som chef för femte brigaden en oerhörd verksamhet i Savolaks och försvarar dessa trakter med god framgång mot fiendens påträngning.

Niklason nickade instämmande.

— Ja, den Sandels, han är mannen som kan leda trupper, sade han. Rask i vändningarne, kallblodig, beslutsam, energisk är han raka motsatsen till hans excellens. Det säges i armén, att ingen af det högre befälet, ej ens Adlercreutz och Döbeln, skall ha en sådan strategisk begåfning, en sådan blick i stort för trupprörelserna, en sådan verklig fältherretalang som den långe, vackre öfversten för Savolaksbrigaden. Han har också genom sina marscher och strider i trakterna kring Kuopio visat, hvad han duger till, och huru mycket som kan uträttas med finska trupper under en genialisk ledning. Medan hans excellens ... pfui!...

Han blåste ut ett rökmoln och tystnade.

Den nykomne löjtnant Bernius, som från Åbo af general von Vegesack sändts med rapporter till Kling-spor, hade intresserad åhört kamraternas skildringar af situationen. Han ville gärna i sin mån berätta om de strider, han varit med om vid landstigningsförsöket söder om Åbo, men då ingen frågade honom därom, teg han.

Sedan Hesselius tystnat och försjunkit i tankar om Sandels strider i Savolaks, hade Niklason och Elgstjerna öfvergått att tala om öfverste Bergenstråhles expedition till Vasa, hans tillfångatagande och resterna af hans truppers ankomst till Ny Karleby, hvarifrån de sedan blifvit upptagna i hufvudhären.

— Också den landstigningen, som hans majestät ordnat, misslyckades . .. för litet folk, yttrade Niklason. Och likaledes den vid Åbo . . . Men, det är sant, ni var ju med där, vände han sig till Bernius.

— Ja, svarade denne lifligt.— Skulle vara roligt höra något därifrån.

— Om det intresserar kan jag nog berätta ett och annat om händelsen.

— Det intresserar oss mycket, inföll Elgstjerna artigt.

— Som bekant skulle enligt hans majestäts plan samtidigt med öfverste Bergenstråhles landstigning vid Vasa en annan äga rum i trakten af Åbo, började Bernius.

Trupperna afgingo från Stockholm i början af juni. Först en eskader af tjugu kanonslupar under befäl af öfverstelöjtnant Jönsson för att rensa åboländska skären från fiender. Därpå följde transportfartygen med landtrupperna.

— Hur voro de sammansatta? frågade Elgstjerna.

— Efter hvad jag kan minnas, bestodo de af 200 man ur svenska och finska gardena, fyra bataljoner Upplands landtvärn samt tolf kanoner ur Svea artilleriregemente. Tillsammans 3,000 man, fördelade i tre brigader.

— Brigadcheferna? inföll den noggranne löjtnant Elgenstjerna, som om det gällt åhörandet af en rapport.

— För gardesbrigaden major Tornérhjelm, för den ena landtvärnsbrigaden öfverstelöjtnant Beutercrona och för den andra öfverstelöjtnant Wrangel, svarade Bernius beskedligt.

— Och högste befälhafvare ?

Det var fortfarande Elgstjerna som förhörde. Bernius var ju nykommen och därtill yngre i tjänsten, hvarför Elgstjerna tyckte sig kunna behandla honom litet öfverlägset. Och den andre var alltför intresserad att berätta om de strider, i hvilka han första gången i sitt lif deltagit, för att fästa sig vid kamratens något arroganta sätt.

— Högste chef för expeditionen var general Eberhard Ernst Gotthard von Vegesack.

Nu vaknade Hesselius upp, då han hörde namnet Vegesack. Han intresserade sig mycket för den mannen.— Hur dan karl är den där Vegesack egentligen? frågade han.

— Generalen!... En präktig människa och en ypperlig krigare, svarade Bernius entusiastiskt.

— Har hört sägas så. Han lär ju förut utmärkt sig under 1789 års krig och därvid vunnit kung Gustaf III.s synnerliga bevågenhet.

— Det går många historier om generalen från den tiden. När till exempel Anjalamännen bådo honom skrifva under sin lista och deltaga i förräderiet, skall Vegesack barskt ha afböjt en slik ära: »Jag underskrif-ver ingen annan öfverenskommelse än att slå tienden, och samma öde drabbar hvar och en som försöker öf-vertala eller tvinga mig till något annat», lär han då ha rytit till förrädarne. Yttrandet kom till kung Gustafs öron och sedan den stunden var han Vegesack mycket bevågen.

Och Gustaf III fick icke anledning att ångra sig. Vegesack, som då var kapten vid Dalregementet, utmärkte sig vid tiere tillfällen under kriget.

Löjtnant Bernius, som nu kommit riktigt i farten och mycket beundrade sin general, fortsatte att berätta hvad han visste om denne:

— En gång under kriget ryckte kapten Vegesack med sina dalkarlar an mot en skans, besatt af en öf-verlägsen rysk styrka. Byssarnes eld var synnerligen häftig, soldaterna blefvo förskräckta och vände om för att fly. Men Vegesack visste medel att betaga dem den lusten. Den förste som flydde sköt han brutalt ned. Då hejdade sig karlarne, han fick åter ordning på folket, stormade skansen och tog den.

— Bravo! Det var karlatag, kom en brumning från den unge Niklason.

— Och en karlakarl var och är också general Vegesack, fortsatte Bernius. Liksom jag hört om öfverste Döbeln skräder han inte orden, men just därför får han folket med sig. »Gå raskt på, pojkar, håll ihop somsvinen, lägg järnhandskarne till och var inte buska-blyga!» brukade han då ofta säga till soldaterna, då de skulle gå fram till anfall. Och hans dalkarlar voro sannerligen icke blyga. Ibland kunde han uträtta riktiga storverk med dem, efter livad jag hört. I striden vid Savitaipal hade kanonerna tagits af ryssarne och befälhafvaren var förtvillad. »Sörj icke för kanonerna, general! Jag skall taga dem tillbaka», sade Vegesack, stormade på nytt den ryska ställningen och återtog kanonerna.

Aldrig har han gifvit sig eller förlorat modet ens under de mest förtviflade omständigheter. En gång under pommerska fälttåget mot fransmännen för tre år sedan blef han svårt sårad i halsen och var nära att tagas. Men trots sitt sår ville han icke gifva sig, något som han ansåg för en skam. De franska officerarne uppmanade honom att ge sig fången. Tala kunde han ej. Då skref han på en papperslapp: »Jag gifver mig på intet villkor fången.» Han fortsatte att slåss och lyckades verkligen komma undan. Sådana skola de vara.

— Ja, sådana skola de vara, mumlade Niklason.

Och Hesselius nickade instämmande.

— Utom skicklig och djärf officer lär ju general Vegesack äfven vara en lärd man, inföll den sistnämde.

— Han skall vara synnerligen kunnig i språk, talar franska, tyska, italienska och förstår latin, grekiska och hebreiska. Det kan man dock knappast tro . . . jag menar: att han är lärd. Ty som en förläst professor ser han då minst af allt ut, fortsatte Bernius. Tvärtom är han typen för en krigare: lång och reslig, käckt utseende, militärisk hållning, en blick, som lyser; med ett ord, vid första påseendet en verklig handlingens man. Han är nog mycket otålig och häftig, men få torde vara så djärfva och på samma gång ihärdiga som han. Inga omöjligheter finnas för honom, intet motstånd anser han för starkt att ej kunna slås ned, och den som likt

Under sönderskjutna fanor. 38mig tjänat under honom, vet hvilken sällsam makt han har öfver både soldater och officerare, och hur han förstår elda dem till största ansträngningar.

— Det hjälper dock icke ibland... som nu vid landstigningsförsöket, inföll Elgstjerna spetsigt.

Löjtnant Bernius gaf honom en snabb blick och blef litet het om kinden.

— Nej, det hjälper icke alltid. Men modet och ansträngningen kunna vara lika goda för det, svarade han kärft.

— Kanske berodde det också på de trupper, generalen hade, yttrade Hesselius. Landtvärnet duger just icke att uträtta storverk. Hurudana voro landtvärns-gossarne? Dåligt klädda, som vanligt, och föga öfvade.

— Ja. Det tycks vara fallet med allt landtvärn, hvarpå hans majestät byggt så stora förhoppningar. Hvad skall man med trupper, som sakna både öfning, uniform och vapen? Men sådant var landtvärnet. Dessutom rådde brist på pengar, proviant och läkemedel. Jag vet att generalen, trots påminnelser till Stockholm, ej erhöll hvarken mera proviant eller pengar. Det enda som kungen skickade var en — krigskommissarie, utan pengar. Hans majestät har stundom sina något underliga infall.

— Mycket väl sagdt, hördes från Niklason. Det är så sant, så sant. Hans majestät har — icke stundom, utan rätt ofta, för att icke säga nästan jämt — sina något underliga infall... Men lämnom hans majestät och hans penninglöse krigskommissarie och låt oss höra något om själfva landstigningen. För det första: hvar skedde den?

— Vid Lemo kyrkoby, ungefär två mil norr om Åbo. Utanför denna stad finnes, som bekant, en stor och vacker skärgård, full med uddar, öar och fjärdar.

En sommarkväll i midten af juni — det var den 19 — seglade eskadern in mellan öarne och skären. Främst kanonsluparne under öfverstelöjtnant Jönssonsbefäl för att skydda utskeppningen. Så transportfartygen med trupperna ombord samt en mängd båtar, fyllda med väpnade bönder, som slutit sig till eskadern från de angränsande öarne.

I den stilla junikvällen gled flottiljen in mellan öarne mot udden utanför Lemo kyrkoby.

Jag befann mig på ett af de främsta skeppen och jag må säga att det var den vackraste syn att se de många fartygen med sina hvita segel, de svarta kanon-mynningarne, de blågula flaggorna, som sakta vajade från bakstammarne på skeppen.

Snart ankrade hela klungan af fartyg framför stranden och utskeppningen begynte.

Inga fiender syntes till. Men för att icke öfverra-skas af den ryska skärgårdsflottan, som oförmodadt kunde sticka fram mellan holmarne, lät general Vege-sack två bataljoner landtvärn och två kanonslupar taga ställning vid tvänne öar strax utanför landningsstället.

På stranden mötte väpnade bönder från de angränsande socknarne och hälsade med glädje truppernas ankomst.

• Den omtänksamme generalen hade i förväg sändt budkaflar längs kusten med uppmaning till bönderna att gripa till vapen. En skrifvelse, undertecknad med Yegesacks namn, lästes upp.

»I redelige bönder! I skingrade finska krigsmän! I tappre finnar och eder konungs trogne undersåtar!» skref generalen. »Gripen till vapen, förenen eder med mig, och vi skola med Guds bistånd gemensamt fördrifva fienden. Då I sen konungens trupper under mitt befäl nalkas era stränder, då I hören dundret af deras vapen, samlens då under eder konungs fana. Hjälpen mig! Vår lösen blifve: Lefve konungen, Finlands befriare!»

Skrifvelsen gjorde verkan. Bönderna kommo i hopar, som jag nyss nämde, väpnade med sina sälbössor och mötte oss på stranden. Äfven en mängd soldater, dels flyktingar, dels för gamla att stå i ledet, infunnosig. Tillsammans utgjorde de en trupp frivilliga skarpskyttar, som ställdes under stabsadjutanten kapten von Yegesacks befäl och visade sig vara oss till stor nytta.

Så började nu utskeppningen af trupperna i den vackra junikvällen. Generalen var den förste som gick i land.

Men nu hade de ryska patrullerna upptäckt oss och en liten kosackafdelning visade sig. Ett par gardeskom-panier ordnades till förtrupp och körde i väg kosackerna.

Så gingo landtvärnsbataljonerna i land. Man väntade ryssarne när som helst och under tiden lärdes bönderna att uppkasta skansar för att skydda återtåget till fartygen, i händelse truppernas anfall mot förmodan skulle slås tillbaka. Klockan var nu omkring nio på aftonen.

— Nå, hur gick det? frågade Niklason, som började bli otålig vid den omständliga skildringen.

— 1 början artade det sig bra nog och vi mötte endast ett svagt motstånd.

— Hur så?

— Hela landstigningen kom som en fullkomlig öf-. verraskning för ryssarne. De hade nu i juni månad sina trupper i södra Finland spridda utefter den långa kusten. Då därför general Buxhövden, som för tillfället hade sitt kvarter i Åbo, erhöll rapport om att en svensk undsättningsexpedition landstigit i närheten af staden, hade han blott en bataljon och en kanon till hands för att hindra 2,500 svenskar att landstiga. Öfverste Vatkofski fick befallning att med dem gå svenskarne till mötes. Samtidigt utsändes adjutanter längs kusten för att samla de olika afdelningarne.

På stora landsvägen till Åbo mötte Vatkofski de svenska förtrupperna, gardesbataljonen, med kapten Vege-sacks frivilliga skarpskyttekompani. Efter dem följde öfverstelöjtnant Reutercronas landtvärnsbataljon.

Genast då Vatkofski genom sina patruller fick rap-port om svenskarnes anmarsch, lät han sin bataljon intaga en stark ställning på sidan om landsvägen. Där höll han stånd en stund, men måste slutligen draga sig tillbaka.

Under tiden hade två bataljoner och en skvadron skyndat till hans undsättning och nu i den tysta midnatten uppstod en skarp strid på ömse sidor om landsvägen.

Endast en bit på en fjärdingsväg skilde nu general Vegesack och hans trupper från Åbo, dit meningen var att försöka framtränga.

Men nu hade skogsmarken tagit slut och slätt vidtog. I skogsbrynet i slutet af denna hade ryssarne tagit ställning.

General Vegesack gaf order .att forcera slätten.

Men manspillan blef för stor. Ryssarnes ställning var för stark och vi måste draga oss tillbaka.

Ehuru fienden nu genom de anlända förstärknin-garne blifvit oss betydligt öfverlägsen, ville general Vegesack dock icke uppgifva försöket att komma fram.

Ny ammunition utdelades. Och så började kampen på nytt. Klockan var då två på morgonen.

Då anfallet icke lyckats öfver slätten, beslöt general Vegesack försöka en kringgående rörelse genom skogen och taga ryssarne i flanken. Och i det anfallet fick jag tillfälle att deltaga.

Jag tillhörde ett af gardeskompanierna, som hittills hållits i reserv, fortsatte löjtnant Bernius sin skildring. Nu fingo vi order att gå fram genom skogen och attackera fiendens vänstra flygel. Fastän det var midt i natten, kunde man dock tydligt skönja träden och sti-garne. Öfvex-allt hördes gevärssmattret. 1 början skedde striden med någorlunda slutna skaror, men snart blef det en enskild jägarstrid, man mot man. Vi gjorde hvad vi kunde, särskildt utmärkte sig de frivilliga skarp-skyttarne med sina långa lodbössor och plockade bortryssar lika säkert som om de varit på säljakt. Till och med landtvärnet skötte sig käckt och manhaftigt.

Morgonen kom och solen steg högt på himmelen. I öfver tolf timmar hade striden stått. Soldaterna, af hvilka många här för första gången kände krutröken, voro alldeles förbi af trötthet och vaka. Manspillan stor och en mängd officerare sårade eller döde.

Under tiden fick fienden oupphörligt förstärkningar. Fanns ingen möjlighet att längre härda ut i den ojämna kampen.

Därtill kommo andra omständigheter, som bidrogo till general Vegesacks heslut att uppgifva striden. Hittills hade vi haft en säker stödjepunkt i Lemo gård, men den hade fiendens artilleri lyckats skjuta i brand. Den ryska skärgårdsflottan, som vi visste icke vara långt borta, kunde när som helst sticka fram bakom uddarne och afskära

oss återtåget.

Nu gaf general Vegesack order om att trupperna under fortsatt eld skulle draga sig ned mot stranden.

Men det kunde icke ske utan betydlig manspillan. Ryssarne trängde på och anföllo ursinnigt. Landtvärns-kompanierna råkade i fullständig upplösning. Det var ett elände att se dem. Likt skockar af skrämda djur rusade de mot stranden. Många föllo i vattnet, åtskilliga drunknade, men de flesta upptogos af matroserna.

På det sättet, mina herrar, aflöpte landstigningen vid Åbo, afslutade löjtnant Bernius sin skildring. General Vegesack hade gjort, hvad han kunnat med de trupper, som hans majestät anförtrott honom. Men det var ju tydligt, att han fått för litet folk. Dessutom voro nog trupperna för dåligt sammansatta: gardeskompanier, landtvärn och frivilliga skarpskyttar, det är för ojämn massa. Det blir ingen enhet i truppförbanden. Men framför allt var truppstyrkan för fåtalig för att kunna vinna någon varaktig framgång, Nej, general af Tibeljs plan var nog den bästa: en enda stor undsättningskår istället för flere smärre, som hans majestät nödvändigt ville ha.

— Naturligtvis. En enda stark kår, som kan uträtta någonting... och så en bastant knutf åt fältmarskalken, så att han någon gång sätter sig i rörelse framåt, menade Niklason.

Utanför stugan hördes larm och sorl.

Hesselius sprang upp från stolen ocb ställde sig i den öppna dörren.

— Nej se, hvad kan det där vara för en gök! utbrast han.

De andra skyndade upp och sågo ut.

På planen framför stugan hade en mängd soldater skockat sig samman omkring två nykomna figurer, som de ansatte med frågor. Det var två bönder, grof-vuxna, resliga män, iklädda ett slags uniform. Öfver de gråa vadmalsrockarne buro de bandolär af granbark, i hvilka voro fästa patronväskor af näfver. I händerna buro de sina långa mörka sälbössor, kring slokhattarne hade de satt hvita band och stuckit några tran fjädrar i remmen.

— Bondesoldater, sade Niklason och gick ut till dem, följd af de andra.KAP. XLII.

Böndernas tåg.

Fem mil söder om Vasa, på halfva vägen mellan denna plats och Kristinestad, ligger Öfvermarks lilla by.:!:

En dag i slutet af juni hade några ryssar kommit dit för att hämta hästar till sin transportfora, som höll på landsvägen ett stycke därifrån.

Liksom de andra hyarne hade äfven Öfvermarks by af den segrande fienden blifvit ålagd att lämna hästar, då så påfordrades.

Folket var ute på åker och äng. Endast en sjuttio års bonde, gamle Abraham Brenn, som ägde ett hemman i byn, anträffades af ryssarne. Han hade just ställt in sina hästar i stallet och höll på att laga en ryggbru-ten skrinda, som stöd framför stalldörren.

— Det var bra vi träffa dig. Nu du ge oss dina hästar, sade den ryske korpralen på sin brutna finska till honom.

Gamle Abraham blängde på ryssen under sina hvita ögonbryn.

Han teg.

Korpralen upprepade sin begäran.

— Dina hästar, förstår du. Det är sagdt i kyrkorna I lämna dem till oss.

— Har inga hästar, brummade Abraham.

— Har du inga . . . Nå, det vi se, yttrade ryssen och gick mot stalldörren.

Men nu blef gamle Abraham vred. *

* Se kartan sid. 482.Skulle de taga hans hästar, hans starka, präktiga djur? Hur skulle han sedan kunna sköta sitt

hemman. . .

— Det låter I allt bli! röt han till och drog skrindan tätt framför stalldörren.

Ryssarne grinade åt den gamle och gingo honom inpå lifvet.

Men då ställde sig gamle Abraham mellan skrindans skaklor, grep en i hvardera handen och dängde till de närmaste karlarne med sådan kraft, att de störtade till marken.

Fåfängt försökte ryssarne taga den gamle. Han var stark och kvick som en tjugu års pojke och skacklorna dansade på männens hufvuden.

De höjde gevären för att skjuta. I detsamma smällde två skott från stugans fönster och två ryssar stupade.

Ännu ett skott och en till föll.

Då flydde de andra och gamle Abraham stannade som segrare mellan sina skrindskacklor.

Det var gubbens söner som hört larmet, skyndat in i stugan och gripit lodbössorna.

Så snart ryssarne flytt, kommo byamännen rusande från alla håll.

— Hvad har händt? Hur många äro dödade?

— De där! sade gamle Abraham stolt och pekade på de stupade ryssarne.

Han berättade om foran, till hvilken de velat taga hästarna.

— En rysk fora!... Här i närheten?

Abraham nickade.

Bönderna började rådpläga. Och slutet blef, att de beslöto sig för att gå man ur huse, döda ryssarne och taga foran.

De beväpnade sig så godt de kunde. Många hade, likt gubben och hans söner, präktiga, långskjutande lodbössor, andra togo liar, hvars klingor de fäste vid skaften, så att de blefvo till lansar, andra yxor och andra hade endast hvässade och brända tallstörar i händerna.Så drogo de ut ur byn, skyndade en omväg genom skogen, lade sig i bakhåll, och när ryssarne kommo körande med foran, öfverföllo de dem, dödade eller skingrade soldaterna, togo vagnarne och förde dessa i triumf hemåt.

Ryktet om dådet spred sig i de angränsande sock-narne.

— Gick det så bra för Öfvermarksborna, hvarför skulle det icke också lyckas för oss, tänkte de andra.

Och resningen spred sig. Alla grepo till vapen och det blef ett väldigt böndernas tåg genom Österbottens socknar för att fördrifva ryssen.

Det var härom som de två njrkomna bondesoldaterna berättade för de lyssnande skarorna framför stugan i Kauhava.

De unga löjtnanterna slöto sig till de andra och åhörde intresserade skildringen.

Plötsligt kände Niklason ett lätt slag på axeln.

Han vände sig om.

Framför honom stod en ung kapten.

— Nej se Ridderhjerta! Välkommen tillbaka från dina ströftåg genom Österbotten... De där äro väl ett par af dina män?

— H vilka?

Niklason visade på de två bondesoldaterna, som Ridderhjerta icke förut lagt märke till.

— Minsann är det icke så! utbrast han. Rröderna Isak och Renjamin Rrenn, söner till gamle Abraham Rrenn i Öfvermarks by. Jag kunde ha lust att fråga dem om ett och annat.

— Nej, låt dem hellre fortsätta sin berättelse, menade Niklason.

— Det kunna de bättre göra inne i stugan hos er, föreslog Ridderhjerta.

Han ropade de två bönderna till sig, bvarpå alle-samman, löjtnanterna, kapten Ridderhjerta och de två bröderna begåfvo sig in i stugan.

* *

' *

— Här se ni ett par af mina präktiga österbottnin-gar, sade kapten Ridderhjerta, sedan man slagit sig ned på stolar och pinnsoffor i det lilla rummet.

... Som ni kanske har er bekant följde jag med öfverste Rergenstråhles expedition till Vasa. Men innan vi kommo fram dit, fick det fartyg, »Kronprinsen», hvarpå jag befann mig, och som hade ombord 50 jämtlänningar under befäl af löjtnant af Lundh, order att landsätta oss vid Solf, ett stycke söder om staden, hvar-ifrån vi skulle framrycka mot Toby bro för att afskära återtåget för ryssarne, som Rergenstråhle ju hoppades kunna fördrifva. Jag medföljde för att uppvigla och ordna bönderna i trakten.

Nå, företaget misslyckades och det blef intet tåg af mot Toby. I stället förskansade sig Lundh med sina jämtlänningar vid Solf, två mil söder om staden, och uppförde där två mindre batterier.

Efter en tid kom ju von Otter med sin afdelning anryckande mot Vasa och ryssarne utrymde staden för att icke blifva afskurna ifall Klingspor skulle framrycka söderut på vägen till Lappo.

Före återtåget ville de emellertid taga den lilla skansen vid Solf, och som de trodde att den tillhörde en större svensk afdelning, skickade ryske befälhafvaren mot Lundh och hans 50 jämtlänningar en ansenlig styrka både infanteri och kosacker.

— Lundh och hans jämtlänningar måste naturligtvis skyndsamt draga sig tillbaka? inföll Niklason.

— Ingalunda, svarade Ridderhjerta.

— Kunde de verkligen hålla stånd mot en så stor styrka?— De icke blott höllo stånd utan drefvo dem tillbaka.

— Det var betydligt!

— Och detta medelst ett enda skott ...

— Huru!

— Som aflossades af en drucken bysmed.

Niklason och de andra löjtnanterna logo.

— Nu skämtar kapten.

— Visst icke. Ryssarne blefvo så skrämda af detta enda skott, att de skyndsamt drogo sig tillbaka.

— Jag har då aldrig hört på maken.

— Åh, i krig hända underliga ting, men detta är verkligen det kostligaste jag varit med om, svarade kapten Ridderhjerta.

— Hur gick det då till?

— Jo ...

Han tystnade ett tag och tände pipan, leende vid erinringen af detta ryssarnes märkliga nederlag.

Så återtog han:

— Utom de 50 jämtlänningarne hade löjtnant af Lundh under sitt befäl några af traktens bönder, som slutit sig till hans styrka.

Det var verkligen hans mening att genast draga sig tillbaka till fartyget, då han såg ryssarne komma an-ryckande.

Ännu befunno sig dessa på öfver en fjärdingsvägs afstånd.

Från skansen kunde löjtnanten och hans män tydligt iakttaga dem.

Men just som Lundh ämnade ge order om återtåg, afsköt en af bönderna, en bysmed, som fått några supar för mycket, en af de små nickhakarne mot ryssarne.

Soldaterne skrattade och hånade smeden, som trodde sig kunna träffa fienden på så långt håll.

Men har man sett! De ryska trupperna hejdade sin frammarsch, och strax därpå drogo de sig skynd-samt tillbaka. Då må ni tro att den druckne bysmeden skrattade i sitt rusiga öfvermod.

— Men hvarför gingo ryssarne tillbaka? frågade Hesselius.

— Ja, det är inte så godt att säga. Troligtvis blef ryske befälhafvaren ytterligt häpen öfver att man besköt honom med små kanoner på en fjärdingsvägs afstånd. Han kunde icke begripa det. Förmodligen trodde han, att skottet var en signal för något bakhåll. Faktiskt blef han så förskräckt, att han genast gaf order om återtåg.

Men den druckne bysmeden steg högt i sina kamraters beundran. »Mannen som ensam dref en bataljon ryssar på flykten» fick han sedan heta i bygderna.

— Hur gick med bonderesningen? frågade Niklason.

— Till en början bra. Jag kände något till dessa österbottningar förut och tänkte nog att de borde kunna bjuda ryssarne ett bistert motstånd. Så blef det också. Och redan innan jag begynte mina resor i bygderna, hade de på flere ställen sammangaddat sig.

— Ett präktigt folk, inföll Hesselius.

— Ett ovanligt präktigt och säkert folk. Ett styf-nackadt släkte, buttert och allvarsamt och tungt, litet långsamt i vändningarne, men ett folk att lita på, och då det klipper till, klipper det till ordentligt och så det käns. Det fingo ryssarne vid flere tillfällen nogsamt märka.

Jag tror att inga af Finlands bönder känt det så bittert hårdt att nödgas lefva under fiendens ok som dessa stolta och styfva österbottningar.

Sedan gammalt ha de varit vana att sköta sig själf-va, och kom fienden, gingo de man ur huse för att kämpa och fördrifva honom.

Till och med kvinnorna kunde deltaga i dessa strider. Hur var det icke under klubbekrigets dagar, då kvinnorna sprungo ut med sina ämbar och stänger och stötte ned Flemingens ryttare under isen.Men lika rappa som de äro att klämma, när de en gång kommit i farten, lika tröga äro de till att börja.

Redan i vintras, under härens återtåg, tänkte de resa sig, men innan de riktigt kunde besluta sig, hade ju fältmarskalken hunnit långt upp i norr.

Nu gjorde de dock slag i saken. Det började i Öfvermarks hy mellan Vasa och Kristinestad. Och var det just dessa bönder, Isak och Benjamin Brenn. samt deras gamle far, som tände första gnistan. Ryssarne kommo en kväll till deras gård för att taga hästar...

— Ja, den historien ha vi redan hört omtalas. Just när kapten kom, höll den där bondesoldaten på att berätta den för karlarne, inföll Niklason och visade åt Isak Brenn.

— Jaså, du har redan berättat det. Nå, då kan du också fortsätta och omtala hur upproret spred sig, vände sig kapten Ridderhjerta till honom.

Isak Brenn tummade förlägen sin tranfjäderprydda slokhatt. Han var just icke van att tala i längre sammanhang.

Men stoltheten öfver de bragder, som han och de andra bönderna utfört, kom honom att öfver-vinna sin blyghet.

Sedan han harklat en stund och stirrat ned i golf-vet, började han:

— Ja, si de va så, att vi togo den där foran från ryssarne. Några dagar därefter fingo vi af Pörtombön-dera veta, att en annan fora, vaktad af hundra soldater, var på väg nedåt...

— Pörtom är en liten by, som ligger ungefär midt emellan Vasa och Öfvermark, upplyste kapten Ridderhjerta.

— Ja, där ligger den, fortsatte Isak Brenn. Snart voro vi samlade, flere hundra stycken bönder, och lade oss i bakhåll i en skog på ömse sidor om vägen. Ryssarne kommo med foran. Främst red en hop kosacker, efter följde fotfolket. Men hela foran bestod endastaf två vagnar, så vi tänkte, att det måtte vara mycket dyrbara saker, som vaktades af så många soldater.

Kanske är det derases krigskassa, menade en af oss.

— Så lär det också varit, inföll Ridderhjerta.

... Så snart foran nått midt för oss, fortsatte Isak Rrenn, rusade vi fram. Men icke alla af oss hade gevär likt ryssarne. Många af oss endast yxor och liar, somliga icke annat än hvässade tallstörar.

I början gick det bra nog. Yi drefvo undan soldaterna och ryckte ned kosackarna från hästarna. Men ryssarne hade snart samlat sig och sköto på oss en förfärande mängd kulor. Det var ett elände så många af oss som stupade. Slutligen hlefvo några bönder förskräckta och flydde. Och så gaf sig hela hopen af oss i väg. Vi kunde icke taga foran, men så mycket hade vi dock uträttat med vårt anfall att ryssarne vände om.

— Det var en större penningtransport på väg till Lappfjärd, inföll kapten Ridderhjerta. Jag skulle verkligen unnat de fattiga bönderna att ha tagit penninglådorna. De skulle blifvit rika i ett tag.

— Ja, det förargade oss mycket sedan, när vi fingo veta, hvad vagnarne innehållit, fortsatte Isak. Men hvad som ännu mera väckte vårt raseri, var, när vi kommo under fund med, hur ryssarne behandlat våra sårade bröder. Alla som föllo i deras händer misshandlade dessa till döds på det grymmaste och omänskligaste sätt. Några läto de likväl med flit släpa sig undan, för att de sedan skulle berätta ogärningarne för oss andra. Ryssarne trodde kantänka, att de därigenom skulle förskräcka oss och nedslå vårt mod. Men det hade en helt annan verkan. Vi blefvo utom oss af raseri och svuro att hämnas. Och det gjorde vi också.

Snart hade vi åter samlat oss i stora hopar på ett par tusen bönder och tågade kustvägen från Vasa öfver Korsnäs och Norrnäs byar ned mot Kristinestad och Lappfjärd. Likt ett snöras i fjällen drogo vi fram, vrä-kande undan allt som kom i vår väg. Flere mindre kosackafdelningar togos till fånga och nu blef det hämnd för grymheterna och misshandeln. Ingen pardon gafs. Alla kosackerna, som vi fingo fatt på, slogos ihjäl med liar och störar. Vi sparde krutet.

Och äfven med många af finnarne hölls räfst. Flere af ortens ståndspersoner, som vi visste hade gått ed till ryssarne, hotades till lifvet och fingo erlägga stora summor till straff.

Slutligen kommo vi i närheten af Nerpes kyrka. Här var en kosackafdelning inkvarterad i stugorna.

Den öfverrumplades och togs till fånga, utom en enda, som lyckades komma undan och sprang till prästgården, där deras öfverste — Birukoff hette han visst — för tillfället befann sig.

Det var verkligen dumt, att den där kosacken kom undan och fick underrätta öfverste Birukoff, annars skulle vi fångat honom också. Nu blef vår ankomst röjd och öfversten fick tid att samla sina män.

Vi vågade därför icke gå fram längre, utan gjorde halt vid en bro, som ledde öfver Nerpesån. Här ämnade vi stanna och försvara öfvergången, om ryssarne skulle söka gå öfver. Till högste befälhafvare hade vi en gammal underofficer, som förstod sig på krigskonsten. Han visade oss, huru vi skulle bära oss åt för att förskansa oss på norra stranden, sedan vi rifvit bron. I backarne där ofvanför hade vi vårt hufvudkvarter.

Nu väntade vi på ryssen. Och väntetiden begagnade vi att låta underofficern ordna skarorna och försöka få litet

militärisk fason på dem.

Han indelade oss i kompanier och jag blef befälhafvare, så till sägandes käften, öfver 100 man.

Snart kom en hop kosacker och satte öfver ån. Vi gömde oss och togo dem nästan allesammans till fånga. Det var fina karlar med vackra röda rockar och granna munderingar. Rockarne togo vi af dem och klädde på

»oss. Och som jag var käften, tyckte jag att den röda rocken och sabeln passade mig utmärkt.

— Det var en tropp af kejsarens röda lifkosacker, som de tillfångatagit, inföll kapten Ridderhjerta. Jag såg själf bönderna iklädda kosackuniformerna. Det var en dråplig syn att se de klumpiga bönderna i de röda, grant utstyrda rockarne med tofsmössor på hufvudet, pistoler i bältet och sabeln dinglande utefter sidan, medan de halfnakna fångarne, tsarens lifkosacker, som tydligen skämdes oerhördt, fingo passa upp på sina herrar.

— Hvarför bär ni icke nu den där fina uniformen? vände sig Niklason till Isak Brenn.

— När jag begaf mig hit till lägret liksom skämdes jag för att bära den ryska rocken, svarade Isak.

— Det gjorde ni rätt i. Den grå vadmalsrocken och slokhatten är en mycket hedersammare uniform.

— Kom det icke till någon drabbning mellan rys-sarne ocli bönderna? frågade Hesselius.

— Nej, icke ännu på en tid, svarade kapten Ridderhjerta och fortsatte:

Nu stodo alltså bönderna bakom Nerpesån och väntade. Men snart tröttnade många på den trägna posttjänstgöringen vid ån och begåfvo sig hem för att försvara sina gårdar. Se det är svårigheten med bonde-resningar och hvarför de merendels misslyckas: man kan aldrig lära kämpande bönder att skilja på hufvud-sak och bisak, på hvad som är det viktigaste och mindre viktiga för det slutliga målet. Alla tänka de i främsta rummet på sina egna gårdar, på det lokala försvaret.

Emellertid drogo bönderna i mängd bort från ställningen vid Nerpesån. I stället för att under sådana förhållanden undvika hvarje strid och endast inskränka sig till försvar, beslöt den där underofficern, hvarom Brenn nyss talat — det var en gammal sergeant vid namn Vikström — att på eget bevåg gå öfver ån och intaga några byar längre söderut.

Under sönderskjutna fanor.— Men hvarför stannade han inte kvar? inföll Ni-klåson.

— Tja, säg det! Dels ville han väl föra krig på egen hand, dels hade folket från byarne söderut hedt honom komma och skydda dem för kosackerna.

Alltnog: sergeanten vidtog sina anordningar förfram-ryckning. Han började med att framföra artilleriet, fyra kanoner; den största placerade han i en mosse i närheten af byarne och de tre mindre lät han föra till en förhuggning, som byamännen gjort i skogen.

Men innan sergeanten hann fram med sitt folk, hade ryssarne stormat förhuggningen och tagit kanonerna.

Nu uppgaf sergeanten all tanke på att försvara trakten söder om Nerpesån. Men ryssarne hämnades på byamännen för deras förhuggning och deras hud om hjälp. Gårdarne brändes, folket misshandlades. Och på andra sidan ån stodo sergeanten och hans män skräckslagna, sågo lågorna och vågade icke bringa hjälp.

Hela bonderesningen höll på att kväfvas, då jag lyckligtvis kom dit och tog befäl öfver skaran.

— Det var alltså kapten som sedan ledde böndernas tåg, inföll Niklason.

—•_ Ja och det så, att det kom till en ordentlig drabbning, svarade kapten Ridderhjerta.KAR XLIII.

Striden vid ån.

— Jaså, bönderna leverera bataljer, medan vi sitta här och bida tiden. Hvar stod slaget? frågade Niklason.

— Vid Nerpesån. Jag lät ytterligare befästa den gamla ställningen, fortsatte kapten Ridderhjerta.

— Platsen var således väl vald af sergeanten, som bönderna utsett till befälhafvare?

— Utmärkt. För att göra ställningen starkare lät jag midtför bron uppföra en stor vedtrafve, i hvilken gjordes en öppning och i denna placerades en kanon. Någon lavett hade vi gunås inte utan pjäsen ställdes på underredet till en vanlig bondkärra. Andra mindre vedtrafvar upplades på stranden för att tjäna skyttarne till skydd.

Allt hade nog gått bra, om jag blott kunnat få bönderna att lyda eller åtminstone begripa, från hvilket håll faran mest hotade. Saken förhöll sig nämligen så, att ett stycke längre ned mot åns mynning fanns ett vad, som lätt kunde öfvergås af kavalleri. Förmodligen — tänkte jag — komma ryssarne snart att finna vadet och rikta största angreppet mot den punkten.

Men där nere, skilda från de öfriga, ville inga skyttar ställa sig. Uet var omöjligt att få bönderna till att begripa ställets vikt. De skulle allesammans trängas framme vid bron bakom vedtrafvarne. Jag fick nu riktigt lära känna, bur envisa och själfrådiga dessa österbottniska bönder kunna vara. Slåss ville de nog, menpå sitt eget vis. Och därför gick det också som det gick ... till en början.

Vi väntade tienden om natten. Det var en sällsynt vacker sommarnatt, vill jag minnas, och vi lågo där bakom vedtrafvarne och i skogsdungarne på stranden.

Men först i gryningen small det. När solen steg upp röd och stor visade sig de första kosackerna och jägarne på andra sidan ån.

Och nu började skotten knalla.

Medan jägarne bildat skyttelinje och underhöllo en liflig eld, försökte kosackerna forcera öfvergången öfver bron.

Men bönderna voro säkra. Hvarenda en som visade sig plockade de bort med skotten från sina långa lodbössor.

Den enda kanonen, som placerats i öppningen i vedtrafven, skötte en gammal soldat, Niklas Pihl. Och det gjorde han med besked. •

Säker och lugn stod han bakom kanonen, som låg på en vanlig bondkärra. I stället för lunta hade han i handen en rykande eldbrand, och för hvar gång han sänkte handen mot fänghålet, dånade skottet och rys-sarne fingo känna på gamle Niklas Pihls hagelsvärmar.

Bönderna blefvo allt mera uppsluppna och morska. Allt artade sig utmärkt. Ryssarne fingo näsorna brända, och nu trodde man att de snart skulle dra sig tillbaka.

Och det hade de nog också måst göra ... om icke det förut omnämnda vadet funnits längre ned mot å-mynningen.

Jag hade verkligen lyckats förmå några bönder att fatta posto vid vadet. Men de voro alltför fåtaliga.

Nu hörde jag till min förskräckelse en häftig skjutning där bortifrån. Men innan jag hunnit dit med en skara, hade kosackerna gått öfver och anföllo oss i ryggen, medan jägarne på stranden alltjämt besköto oss i fronten.

Lika käcka som bönderna visat sig, då de legat013

skyddade bakom vedtrafvarne, lika modlösa blefvo de nu.

Hela skaran råkade i den obekrifligaste förvirring. Enhvar tänkte endast på sin egen räddning. Förgäfves försökte jag bringa bönderna till ordning och motstånd. Ingen lydnad för mig. Jag hade ingen makt öfver dessa skräckskrämda bönder.

Troligtvis hade vi allesammans blifvit nedgjorda om icke gamle Niklas Pihl varit.

— Jaså, till honom lyssnade bönderna? inföll Hes-selius.

— I början icke. Men han tvang dem därtill.

Niklas var en säker gubbe. När alla de andra flydde

stod han ensam kvar vid sin kanon. Han hade varit med i fält förut, i 1789 års krig, och ville visa kamraterna att man icke skulle tappa hufvudet i första taget.

Han stod, som sagdt, kvar vid sin kanon. Han ropade åt bönderna att stanna och försvara sig.

De brydde sig ej om honom.

Då blef gamle Niklas vred, tog ett kraftigt tag i bondkärran, hvarpå kanonen låg, och vände mynningen mot de flyende.

Han svängde eldbranden öfver fänghålet och ropade:

— Halt! Halt! Den som flyr skjuter jag ned!

Bönderna hejdade sig och vände sig om. Gamle

Niklas såg fruktansvärd ut, där han stod med den rykande eldbranden, färdig att aflossa skottet. De visste, att Niklas icke var att skämta med. Han skulle nog utföra hvad han sade. Lika gärna som man lät skjuta ned sig af den där envetingen, kunde man ju själf skjuta på ryssen.

Och följden af gamle Niklas karlatag var att de flyende stannade och ordnade sig.

Nu var det gubben, som tog befälet. Och i samlad trupp, lugnt och säkert, begynte återtåget.

Sist gick Niklas bredvid sin kanon, hvars mynning var vänd mot fienden.Sist gick gubben bredvid sin kanon.Och för hvar gång kosackerna kommo för nära förde gubben sin rykande eldbrand mot fänghålet. Och genast gjorde kosackerna helt om. Niklas behöfde icke aflossa ett enda skott. Bara åsynen af den gamle, hans eldbrand och kanonen var nog att hålla förföljarne tillbaka.

I stället kastade sig ryssarne öfver byarne norr om Nerpesån. I förlitande på att bönderna skulle kunna hindra öfvergången hade alla invånarne stannat kvar.

Husen stuckos i brand, gubbarne dödades med pik-stygn, kvinnorna misshandlades.

När vi sedan kommo tillbaka — ty det gjorde vi — sågo vi sex döda bönder i rad upphängda på en gärdsgård och en gubbe hade de fullkomligt korsfäst på en stalldörr.

Men bönderna hämnades.

När vi kommit ett stycke borlom Näsby på återtåget fingo vi höra trumslag norr ifrån.

Det blänkte till i böndernas ögon, hoppet återkom och på samma gång äfven modet.

Yi skyndade fram i språngmarsch trummorna till mötes.

Snart sågo vi soldaterna. Det var Nerpes kompani af Österbottens regemente, böndernas egna pojkar, som Otter sändt ned från Vasa för att understödja resningen.

Det blef ett handskakande och ett frågande och berättande och nu satte sig hlea skaran i marsch mot fienden.

Bönderna ordnades. Hvarje soldatpojke fick tio bönder under sitt befäl. Det blef i hast ett helt regemente. Och med trummorna i teten gick marschen tillbaka mot Nerpesån.

Det var nu som vi fingo märka hur ryssarne härjat i byarne. Och bönderna, som nyss varit så fega och modlösa, beto tänderna samman, kramade gevären och svuro att hämnas.

Snart mötte vi fienden. Under dånande hurraropGIG

gjordes anfallet. De ryska kompanierna sprängdes och flydde skyndsamt tillbaka öfver ån. Vi efter. Bond-gubbarne tycktes ha återfått pojkårens vighet och snabbhet. Ej förrän långt på andra sidan ån, lyckades vi få hejd på dem och förmå dem att inställa förföljandet.

Ryssarne drogo sig tillbaka till Lappfjärd och där lära de stå ännu ...

* *

*

Då kapten Ridderhjerta slutat, föreslog Niklason en promenad. Sannerligen kunde man icke behöfva sträcka på benen efter att så länge ha setat stilla.

Alla voro med därom. Isak och Benjamin Brenn skakade hand med kapten Ridderhjerta och löjtnanterna och dessa gingo ut för att göra en rond genom lägret.

Det var endast några kompanier björneborgare, ett fältbatteri och en skvadron Nylands dragoner, som lågo förlagda här vid Kauhava kyrkoby. Hufvudstyrkan af hären stod vid Ylihärmä nch Alahärmä byar, två till tre mil därifrån.

De hade icke gått många steg, förrän de mötte en liten korthuggen, fyrkantig figur med gråsprängdt helskägg och pipa i munnen.

Det var major Fihlén.

Den gode majoren, som merendels brukade se så butter och tvär ut, tycktes nu ytterligt förnöjd och små-hvisslade för sig själf mellan pipblossen, hvilket just icke gick så synnerligen bra, då han hade pipan i mungipan.

Det lät ungefär som när en katt hväser.

— Stora nyheter, mina herrar! Stora nyheter! sade majoren, då han mötte kapten Ridderhjerta och löjtnanterna.

— Hvad för nyheter? frågade kapten Ridderhjerta.

— Vi få slåss. Det kom nyss bud ifrån generaladjutanten, att fältmarskalken öfverlåtit befälet åt honom och att Adlercreutz beslutat framryckning mot Lappo.— Nå, det låter höra sig. Andtligen blir det då slut på den här siestan, tänkte Niklason.

— Men hvad kan ha förmått hans excellens till detta utomordentliga steg? fortsatte kapten Ridderbjerta.

— Troligtvis detsamma som alltid satt hans excellens i rörelse... det enda som förmår drifva honom ur fläcken — rädslan.

— Rädsla för hvad?

— Fieandt lär återigen ha blifvit slagen — denna gång vid Kotkasaari — och nödgats vika tillbaka till Dunkars bro vid hyn Vetil, en fem mil öster om Ny Karleby. Härigenom hota ryssarne arméns återtågsväg mot Gamla Karleby. Och detta samt att fienden skall kunna hålla sig kvar på den viktiga vägen öfver Vasa —Lappo— Alajärvi är hans excellens ytterligt rädd för.

— Och därför har han lämnat ifrån sig befälet?

— Mycket riktigt! Och detta var nog en synnerligen stor tur och lycka för armén. Ty hade hans excellens bibehållit öfverbefälet, sedan underrättelsen om Fieandts missöde inträffat — de lära först ha anländt sedan öfverlåtelsen skett — så hade nog armén som förut fått tåga tillbaka mot Gamla Karleby i stället för framåt.

— Men hvarför öfverlämnade då fältmarskalken befälet, innan han visste om major Fieandts återtåg? frågade Niklason.

— Det kom sig af en helt annan anledning. General Rajevski med sin kolonn lär vara på marsch mot Lappo. Något måste göras. Framryckning borde ske. Och fick generaladjutanten befälet. Strax därpå kom rapport från Fieandt. Men om hans excellens då ännu behållit öfverbefälet, hade det, som sagdt, nog blifvit återtåg i stället för framryckning.

— Hur var det med major Fieandts nederlag? inföll kapten Ridderhjerta.

— Icke så farligt. Gubben fick litet smörj ... efter vanligheten; men han drog sig tämligen helskinnad un-G18

dan... också efter vanligheten. Några sårade, en natts skarp marsch genom skogar ne ... och en oerhörd mängd svordomar. Gud, hvad Fieandt måtte svurit!

Och vid tanken på sin gamle stridskamrat och träto-broder log major Fihlén ett innerligt löje.

... Missödet kunde för öfrigt blifvit farligt nog och vållat armén stort bryderi, fortsatte majoren. Fattades bara att vi fått general Jankowitschs kolonn i ryggen på oss.

— General Jankowitsch ... densamme som vi kämpade mot vid öfvergången af Ny Karleby älf, då öfver-ste Döbeln höll på att drunkna? frågade Hesselius.

— Densamme. Det var hans kolonn — hälften af de ryska stridskrafterna här i trakten; den andra halfvan är Rajevskis kolonn — som ryckte an mot Fieandts ställning vid KatkasaaH. Ryssarne voro betydligt öfver-lägsna. Fieandt har ju gång på gång begärt förstärkning af fältmarskalken men ingen fått, så egentligen är nederlaget hans excellens skull liksom så mycket annat under detta bedröfliga krig.

... Emellertid, gubben satte sig till motvärn. I åtta timmar rökte, svor och rappade han på soldaterna, som tillbakaslogo det ena bajonettanfallet efter det andra från Jankowitschs öfverlägsna skaror.

Men till slut måste gubben tåga tillhaka, och det gjorde han också med besked, ända till Dunkars bro vid Vetils by.

Och därifrån sände han en ursinnig rapport till fältmarskalken. Lyckligtvis var det Adlercreutz, som tog emot rapporten, då han nu hade befälet. Och han skickade genast Essen med Tavastehus jägare att bistå Fieandt.

— Och då gingo de i sin mån fram till anfall? inföll Niklason.

— Som de likväl fortfarande voro underlägsna Jankowitschs kolonn, förskansade de sig i en stark ställ-ning vid Dunkars bro och inväntade fienden. Men då inträffade något oväntadt.

— Hvad då?

— Ryssarne drogo sig plötsligt tillbaka.

— Drogo sig tillbaka ... fastän de voro öfverlägsna och börjat framryckning för att komma i arméns rygg, det var besynnerligt, menade kapten Ridderhjerta.

— Enda förklaringen är, att order troligtvis kommit från ryske öfverbefälhafvaren, general Ruxhövden, om båda kolonnernas — Rajevskis och Jankowitschs — framryckning mot Lappo och Ylihärmä för att anfalla vår hufvudstyrka. Och nu lära de vara på marsch. Det var när generaladjutanten erhöll underrättelse härom, som han å sin sida också beslöt framryckning för att så att säga »mota Olle i grinn». Och nu blir det slag i saken. Ändtligen efter flere veckors drönande. Troligtvis komma arméerna att mötas i trakten af Lappo. Och förmodligen kan jag redan i natt vänta order angående tredje bataljonens marsch.

Major Fihlén gaf dem en nick, tände sin slocknade pipa och fortsatte sin väg, medan rökmolnen hvirflade om hans skägg.Lappo.

Niklason lämnade hästarna åt Efraim, dragonen, alt vakta nedanför bergknallen i skogen. Så smög han sig mellan tallarne fram i brynet.

Nattdunklet låg ännu i skogen, men då han kom ut i kanten, där tallarne glesnade, såg han de röda strimmorna på himmelen som bådade dagen.

Nu hade han slätten framför sig.

En knapp fjärdingsväg söderut såg han älfven slingra sig från öster till väster. Här och där skymdes den af kullar, löfdungar, stugor, lador. Men så stack det grå-blå bandet åter fram, till dess det nådde kyrkan, som låg på näset på andra sidan. Där mötte älfven en annan gren, och de två flöto samman norrut mot Ny Kar-leby och hafvet.

Jämsides med älfstranden gick stora landsvägen från Kuortane, tills den, äfvenledes i närheten af kyrkan, mötte den norr ifrån kommande vägen från Ny Karleby.

Allt ifrån skogsbrynet ned mot älfven stod rågen gul och vacker och mellan de böljande fälten drog landsvägen fram. Väster om denna syntes några grå, torf-täckta stugor, på hvars låga tak gräset växte lika frodigt som på

marken. Alapää by. Något längre bort, snedt mot den hvita kyrkan men på norra sidan af stranden, låg Storbyn. Och en bit åt öster mellan Kuortanevägen och älfven ännu en samling stugor: Liuhtarla by.

På andra sidan älfven mellan dessa två byar syntesen hvit gård, omgifven af lada och uthus, skymta mellan träden. Det var prästgården.

Nu hade han terrängen klar för sig, återstod att utforska ryska truppernas ställning.

Vid Storbyn och äfven vid Liuhtarla tyckte han sig kunna skönja lägrade soldathopar. Men de gula rågfälten, som sakta böljade för morgonbrisen, skymde. Han fick icke något klart begrepp om utsträckningen af fiendens linje. — Jag tror jag ger mig in i rågen och kryper en bit framåt mot vägkröken, kanske jag kan se bättre, tänkte han och smög sig in mellan rågstånden.

Nu gick han försiktigt på huk framåt i rågfältet. Han såg endast de långa stjälkarne med de gula axen. Här och där lyste blåklint och hvita prästkragar. Uet var honom, som han vandrat i en underlig skog, ensam, långt skild från människor.

Nu kom han till ett dike. Det hoppade han öfver. Han kunde fånga en skymt af vägen, som löpte vid sidan. Ännu var det ett stycke till den.

Och som en sökande hund plöjde han genom rågfältet.

Nu såg han landsvägen. I detsamma han sträckte på sig, märkte han en rysk korpral tätt framför sig.

Både Niklason och ryssen blefvo så häpna öfver det oförmodade mötet, att de tvärstannade och stirx-ade på hvarandra.

Ingen yttrade ett ord.

Plötsligt höjde ryssen geväret. Men innan skottet gick, hade Niklason dragit pistolen och skjutit korpralen rakt i bröstet.

Nu gällde det att hinna tillbaka till den skyddande skogen. Han sprang landsvägen framåt, så fort hans långa ben förmådde löpa.

Ett ögonblick vände han sig om. Då såg han soldathopar äfven borta vid Alapää by. Och nedåt Storbyn upptäckte han några kosacker, som galopperade på landsvägen efter honom.

Ändtligen nådde han skogen. Nu gaf han hals:

— Hallå, Efraim! Hallå!

En röst svarade mellan stammarne:

— Här, löjtnant!

— Godt!

Niklason fann hästarna och soldaten.

— Opp i sadeln! Fienden är efter oss!I en blink sutto båda i sadlarne. Och så fort de kunde, redo de norrut genom skogen.

En stund därefter hade de nått förtruppen och Ni-klason aflade rapport för chefen.

* * . *

Genom skogen mellan Kauhava och Lappo tågade trupperna, fyra brigader.

Främst en bataljon karelska jägare på bred, utsträckt skyttekedja, stödda af en skvadron karelska dragoner. Så de öfriga bataljonerna kolonnvis på landsvägen.

Skogen var tät, stenig, fylld af bergknallar, moar och träsk. De karelska jägarne hade svårt att ta sig fram, och mer än en af gossarne plumsade ned i ett träsk eller stod på hufvudet öfver en sten.

Men framåt gick det i den tidiga julimorgonen. Plötsligt knallade skott. Man hade stött på fiendens förtrupper.

I följd af mötet i rågåkern hade ryssarne förstått, att finnarne närmade sig, och besatt skogen.

Lika tyst och öde som den nyss legat, lika liffull och larmande hlef den nu. Öfverallt smattrade gevärselden och krutröken hvälfde mellan tallarne.

Karelarne försökte forcera. Men omöjligt. Det var icke värdt att sticka fram näsorna för långt. Vid hvarje försök att gå framåt stupade en mängd. Ryssarne voro för starka. Karelarne kommo ingen vart. Kulorna slogo som en hagelskur mellan träden, och det var med knapp nöd jägarne kunde hålla sig kvar bakom stammar och tufvor.

Rapport sändes till Adlercreutz. Denne hlef ursinnig.

— Fram ska vi. Det är inte meningen att ligga och masa i skogen hela dan... Major Tujulin!

Han vände sig till chefen för Savolaks jägarbataljon— Ryck ni fram med era savolaksare. De skola nog vräka undan fienden.

Strax därpå fick äfven den andra Savolaks jägarebataljonen under kapten Brunows befäl order att rycka fram.

Nu var hela fjärde brigaden utveckad i skyttekedjor. Framför soldaterna gick brigadchefen, grefve Cronstedt, i full parad med armkläde och ordnar, lugn och säker, muntert gnolande på en visstump, vid ett strålande humör som han brukade, då han gick i elden med sin brigad.

Snart vora savolaksarne ryssarne inpå lifvet. Bajonetten togs till och fienden vräktes undan.

Ändtligen kunde man hämta andan och hvila sig

litet.

Det var behöfligt. På hvarenda soldat voro skorna efter de långa marscherna i trasor. Många hade icke ens skor, utan sprungo barfota. Enriset och de skarpa stenarne hade rifvit hål på fotterna och nästan alla hlödde.

Så snart karlarne därför fått ett ögonblicks andrum, hade de kastat sig ned på marken och började ansa sina sårade fötter.

Men ryssarnes sprängda skyttekedjor hade åter slutit sig samman. Anfallet måste fortsättas.

Brigadchefen, grefve Cronstedt, kom skyndande.

Nu först fick han riktigt se, hur jämmerligt uselt hans soldater hade det på fotterna. Knappt en enda karl med en hel sko. Icke godt att då rusa fram genom törnbuskar och enris.

Men det kunde icke hjälpas. Fram måste de, innan fienden fick förstärkning. Generaladjutanten hade rätt: Det var verkligen inte meningen att ligga här i skogen och masa hela dagen.

— Soldater från Savolaks! ropade Cronstedt. Era skor äro i trasor. Det kan nu icke hjälpas; men vid första tillfälle skolen I få nya. Nu måste vi fram, omockså skinnbitarne ryker om fotterna och köttet blöder. Orken I icke springa, när det gäller att drifva ryssen ur Finland?

Karlarne reste sig.

— Jo!... Jo! Vi ska storma vidare. Vi bry oss icke om såren. Fram ska vi!

Och på nytt ordnades skyttekedjorna och attacken fortsattes.

Men på landsvägen stodo de öfriga regementena med gevär för fot.

Bort i skogen hörde de gevärssmattret. Det lockade och ropade. Det var som bruset af en fors, som ville draga dem till sig.

Där slogs man. Och här fick man stå stilla på lands-vägen.

Döbeln satt på sin lurfviga, bruna häst framför bataljonerna. Munnen hårdt hopknipen, blicken mörk. Då och då

höjde han lyssnande hufvudet. Det ryckte kring näsroten, vecken mellan ögonbrynen skuros djupare. Minen blef allt mera butter och otålig.

Till slut kunde han icke hålla sig längre.

— Ramsay!

Hans unge adjutant red fram.

— Rid bort till generalen och fråga från mig, om icke hjörneborgarne kunna få träda i stället för savolak-sarne. Säg honom, att det då skall gå raskare att vräka undan fienden.

Ramsay galopperade framåt landsvägen för att söka Adlercreutz, som befanns ha ridit närmare fjärde brigadens skyttekedjor.

Slutligen fann han honom och framförde Döbelns anhållan.

Det flög ett leende öfver Adlercreutz' fryntliga drag. Han kände sin vän, den lille hetsige chefen för andra brigaden. Aldrig kunde han ge sig till tåls. Alltid ville han rusa fram först, främst, genast.

Under sönderskjutna fanor.Emellertid kunde ju björneborgarne gärna få träda i stället för savolaksarne, som kämpat länge nog och hvars fötter blödde vid hvarje steg.

Han vände sig till närmaste kompani och frågade soldaterna, om de voro trötta och önskade aflösas af björneborgarne.

Karlarne rynkade ögonbrynen.

— Hva' för någe'! Skulle vi inte orka längre?.. Skulle vi allösas?... Och det af björneborgarne!... Sällan!... Björneborgsmännens tapperhet är redan tillräckligt känd. Nu ska också savolaksarne visa, livad de duga till. Visserligen äro skorna i trasor och fotterna blöda. Men strunt i det. Än kunna vi hålla ut en stund. För öfrigt är det vår rättighet som jägare att utkämpa förtruppsstriden. Om vi vika tillbaka, kan det vara tids nog, att generalen kallar på björneborgarne ...

Adlercreutz vände sig leende till den unge adjutanten :

— Där hör ni! Än så länge få allt björneborgarne ge sig till tåls.

Och med det beskedet fick Ramsay återvända till den ursinnige Döbeln.

Men snart nästan ångrade Adlercreutz, att han icke mottagit Döbelns anbud.

Ju närmare man kom skogsbrynet, dess häftigare blef ryssarnes motstånd.

Tallarne glesnade; gläntor syntes. Hvarje sådan öppen plats kostade många stupade, innan man kom öfver den.

Det var nödvändigt att stridslinien förstärktes Två bataljoner Savolaks infanteri under befäl af majorerna Ehrnroth och von Törne fingo order att rycka upp till jägarnes understöd.

I en glänta placerades ett batteri. Striden blef allt hårdare.

Trygg, lugn, slätrakad och korpulent stod gamlemajor von Törne bredbent bredvid sina skyttar och gaf noga akt på deras skott.

När ordern till anfall kom, hade han ett ögonblick enligt sin vana mönstrat karlarne.

Så framåt, mot fienden.

Men icke för hastigt. Inga dumma, förflugna skott, som bara skalade barken af träden. Kallt och säkert skulle lians gossar skjuta. Det tog bättre. Siktade man blott kallt, behöfde man icke vara ängslig. Allt gick nog bra, utan att man blindt rusade åstad som vettskrämda kalfvar.

En och annan kapten ville storma fram med sitt kompani, men Törne höll honom tillbaka.

Mången liten löjtnantstupp svor öfver gubbens långsamhet och tröghet. Men han fick stilla sitt heta blod och vackert stanna på sin plats.

Och helt förnöjd med ett lyckligt leende öfver sin slätrakade prostfysionomi gick Törne fram och åter bakom skyttekedjan, medan de vida skörten på hans nya syrtut svängde kring de stöddiga benen.

En af Adlercreutz' adjutanter kom framridande:

— Major! Det går för långsamt...

— Hvaba!

Gamle Törne blängde på den unge officern.

... Order från generalen . ..

— Jaså!... Ja, lefve Adlercreutz, en präktig karl!

... att bataljonen skall attackera ...

— Håll käften!

— Men generalen har befallt... det går alldeles för långsamt...

— Håll käften, säger jag. Jag rycker fram när det behöfs.

— Men general...

— Marsch, herre!

Och gamle Törne vände honom ryggen och återtog sin trygga gång.Kulorna slogo mot tallstammarne så barken rök. Flisorna flögo honom i ansiktet.

Gubben puttrade:

— Det var tusan hvad ryssen skjuter skarpt! Men snart skall man väl få bukt med rackarn... Sikta kallt och säkert, gossar... midt i synen på dem.

Då pep en kula mellan gubbens tjocka ben och skörten flaxade till.

Majoren stannade.

— Har sett på fan! Nya, fina rocken genomskjuten.

Han vände sig om och synade.

— Gud sig forbarme! Tog icke den saten halfva skörtet med... bara en trasa kvar!

Nu blef gamle Törne arg.

— Framåt, gossar! ropade han till soldaterna. Framåt och vräk undan di rackarne! Stick ned dem... spetsa dem på bajonetterna! Framåt!

— Hurrah! Hurrah!

Som en stormvind rusade skyttekedjan med fällda bajonetter fram mot den ryska ställningen.

Och efter skumpade gamle Törne, ursinnig, flåsande, korpulent, med de trasiga skörten fladdrande kring benen.

De ryska linjerna vräktes undan, skogen öppnade sig, och i den klara middagssolen låg Lappos slätt med böljande rågfält och torftäckta stugor.

* *

*

I skogsbrynet till vänster om vägen höjde sig en ljungbevuxen bergknalle. Där höll Adlercreutz, omgif-ven af

sina adjutanter, medan de främsta bataljonernas skyttekedjor spredo sig öfver fälten.

Från höjden kunde Adlercreutz genom kikarn se den ryska hufvudstyrkans ställning. Mellan Storbyn och Liuhtarla by syntes mörka linjer ryskt infanteri med några batterier placerade framför fronten. Troligtvisfanns där mera artilleri, men den höga säden och löf-dungarne dolde det.

Vid Alapää by kunde däremot intet fiendtligt infanteri upptäckas.

Längs hela den utbredda fronten syntes små afdel-ningar kavalleri, kosacker och husarer.

I närheten af generaladjutanten befunno sig Döbeln samt öfverste Gripenberg och major Ehrnroth. Som Ehrnroth väl kände till terrängen vände sig Adlercreutz till honom för att få upplysningar.

Under tiden kommo de främsta bataljonerna, som hittills marscherat i troppkolonner på landsvägen, framryckande tätt efter hvarandra ur skogen och ordnade sig på plutonkolonn, hvarigenom hredden betydligt ökades.

Återstoden, tre bataljoner, kvarhöllos som reserv i skogsbrynet.

. .. Den där vägen — sade major Ehrenroth — som kommer fram ur skogen där borta till vänster och drager mot Liuhtarla by, leder från Kuortane och torde vara ryssarnes återtågsväg. Där är, enligt min tanke, den ryska ställningens svagaste punkt. Kan vägen från Kuortane besättas och återtåget afspärras, torde segern icke låta vänta på sig och hela ryska styrkan kanske upprifvas och krossas.

Adlercreutz lyssnade betänksamt.

— Jag tror också att punkten vid Liuhtarla är synnerligen viktig och bör besättas snarast möjligt.

Han vred sig halft om i sadeln och riktade kikaren mot Alapää by.

— Nej, från det hållet tycks ingenting vara att befara, mumlade han.

Så vände han sig till öfverste Gripenberg:

— Öfversten marscherar genom skogsbrynet, attackerar fiendens högra flygel vid Liuhtarla by och besätter vägen från Kuortane.

Öfverste Gripenberg saluterade med värjan och redbort, följd af major Ehrnroth, som kommenderade en af Savolaks infanteribataljoner.

Så kom ordern till Döbeln:

— Andra brigaden går landsvägen fram i riktning mot Storbyn och anfaller fiendens vänstra flygel.

Döbeln brummade något, som skulle betyda tillfredsställelse. Så red han bort och andra brigaden satte sig i marsch. Främst en skvadron Nylands dragoner, så artilleriet, fyra sexpundiga kanoner, och därpå björ-neborgarnes tre bataljoner.

Marschen gick tills vidare i troppkolonn på landsvägen och julidammet stod högt öfver det gula rågfältet.

Men knappt hade brigaden afmarscherat, förrän en officer kom framsprängande till Adlercreutz och rapporterade, att en fiendtlig kolonn syntes rycka fram vid Alapää by.

— Huru! En fiendtlig kolonn vid Alapää!

Adlercreutz blef både förvånad och orolig. I så fall

kunde björneborgarne vid attacken rakt fram mot Storbyn hotas af ett anfall i ryggen och hela brigaden äf-ventyras.

Nu fingo stabsadjutanterna veta sin tjänst.

En sändes till öfverste Gripenberg med order att göra helt om och med två bataljoner marschera mot Alapää. Major Ehrnroth skulle ensam fullfölja anfallet mot Liuhtarla.

En annan skickades i Döbelns väg med befallning till denne att göra halt och invänta vidare order. Då hade Döbeln redan fått kanonerna afbröstade på landsvägen, bataljonerna höllo pä att sprida sig i skyttekedjor och elden från ryssarnes linjer framme vid Storbyn plockade bort karl efter karl.

Döbeln starrbligade på den unge löjtnanten.

— Hva fan säjer herrn! Ska jag göra halt? Nu när rätta ögonblicket är inne att gå fram till attack.

Adjutanten visade på den bestämda ordern och yttrade något om den fiendtliga kolonnen vid Alapää.,.. Själf satt han kvar på sin hruna häst, rak och arg.,,Döbeln bet ihop tänderna och morrade. Ingenting att göra åt saken således. Det bär kallades krigföring! Gå fram med bataljonerna halfvägs mot fienden, göra halt och låta skjuta ned sig. Fy tusan!

Och han röt åt soldaterna alt kasta sig ned i dikena, så att åtminstone inte hvarenda karl skulle bli ibjälskjuten.

Men själf satt han kvar på sin bruna bäst, rak och arg och blängde mot kulorna.KAP. XLV.

Stormen mot byn.

Midt på landsvägen stod afbröstadt Hesselius’ bat-teri, två sexpundiga kanoner. Den muntre, kvickögde löjtnant Gestrin riktade den ena, Jussi, Gammelmors dotterson, klumpig, ung och dum, skötte viska och krutpåsar.

Bakom kanonerna satt Hesselius på sin hvita häst och iakttog verkan af skotten.

I närheten af batteriet hade en pluton af tredje bataljonens tredje kompani hukat sig ned i diket och hland säden. Sida vid sida sutto rotemännen Matts kusk och Palmqvist, för detta skrifvare vid kommissariatet, långe Andreas, studenten, och den lille knyckige Heikkipojken. Och bredvid Matts kusk satt hans gode vän och stridskamrat, korpral Olagus.

En glödande julisol sköt knippen af strålar öfver slätten, lnften var frän af krutrök och damm, utdunst-ningar från tusentals människor och djur, från sårades blod och uppkastningar, af brandlukten från antända stugor. Och i detta brinnande helvete under en himmel af eld, öfver en slätt af kväfvande rök blixtrade skotten ur sädesfält och dungar, från stenar, tufvor, diken, gärdesgårdar, stugor. Det var som om hela slätten stått i lågor.

Matts kusk kippade efter andan och knäppte upp några knappar på uniformsrocken.

Kaskens vana korpralsöga upptäckte sveket.Ö34

— Lätt bli! De där är inte reglementsenligt. Rocken ska vara till knäppt.

— Jag ger fan i riglimentet. Man kan ju knafft andas, brummade Matts kusk.

— Lätt då bli... men rocken ska vara knäppt.

Och korpral Olagus stegade fram och började knäppa

knapparna på Mattsens uniform.

— Sitt ner där borta! röt kapten Dunders röst.

Och korpral Olagus föll ned på sin bak i landsvägsdiket.

Ögonblicket efter kom en karte sch susande öfver hufvudena och kreverade bort i åkern.

Korpral Olagus tittade upp:

— Den där hade så när tagit hufvet med sig. Tänk att en ska sitta här och få skott utan att tordas ge igen.

— De ä den där förbannade struttegin, brummade Matts.

Andreas satt och gaf akt på officerarne. Nog såg han, att de voro missnöjda öfver att anfallet blifvit af-brutet, men någon oro eller nervositet kunde han icke upptäcka hos dem. Det var som om de blifvit kallare och stelare, ju större faran var, ju tätare kulorna slogo ned kring dem.

Endast på ett och annat smådrag kunde han märka deras otålighet, och att de i själfva verket icke på långt när voro så lugna som de föreföllo.

Midt i dammet på landsvägen, med benen i diket, satt kompanichefen, kapten Dunder. Han hade fått tag i en liten kvist och piskade oupphörligt sina neddammade damasker, allt medan han då och då lyfte huf-vudet för att lyssna till gevärselden. Efter flykten från Vasa hade han stött till armén vid Alahärmä, medan familjen, sedan ryssarne fördrifvits från staden, återin-flyttat i det lilla hvita huset vid stranden af viken.

Bredvid honom satt löjtnant Elgstjerna, stelare och högtidligare än någonsin. Han rynkade lätt den smala näsan och öfver munnen låg ett drag af smärta. Hanpinades tydligen svårliga. Icke af ängslan för kulorna, icke af det nödtvungna stillasittandet, men af detta fördömda damm, som lade sig tjockt öfver uniformen och trängde in i ögon, mun, näsa. Då och då tog han fram sin näsduk, torkade sig i ansiktet, putsade skägg och ögonbryn, stack duken tillbaka i fickan, betraktade melankolisk sina dammiga damasker, medan näsans rynkor blefvo allt djupare och munnens drag af smärta allt mera hopplöst bittert.

Andreas trodde först att löjtnanten led af magplågor. Men så förstod han att det endast var allmän vantref-nad. När ordern kom till attack, skulle löjtnant Elg-stjerna resa sig, spänstig och glad, och föra an sin pluton lika leende lugn som om det gällt en lanciére-tur i balsalen.

Ett stycke bakom batteriet promenerade major Fih-lén tram och tillbaka på landsvägen, med händerna på ryggen och pipan i munnen. För hvar gång han kom fram till kanonerna, stannade han ett ögonblick, såg mot de ryska batterierna o^h linjerna vid Storbyn och morrade. Och för hvar gång han gjorde helt om på bortvägen, sköt han en ilsken blick upp mot skogshöjden, där Adlercreutz höll med staben, och morrade.

Döbeln hade försvunnit. Andreas sökte honom med blicken. Slutligen upptäckte han honom inne i sädesfälten åt Alapää till.

Han satt stilla på hästen med kikaren för ögat. Andreas förmodade, att han såg efter den fiendtliga kolonn som rapporterats därifrån och hvilken befarats skola falla bataljonerna i ryggen.

Nu hade Andreas så småningom lärt känna namnen och utseendet på nästan alla brigadens officerare.

Där sutto de utefter landsvägen framför sina plutoner och kompanier: kaptenerna Gyllenbögel, von

Schantz, von Konow, von lvothen, de två omtyckta bröderna, löjtnanterna Jost och Henrik von Qvanten, den hurtige fänrik Blume, fänrikarne Jägersköld och Lager-mark och många flera, som han nu icke kunde urskilja för röken och sädesfälten. Men de, han iakttog, sågo alla mer eller mindre buttra och missnöjda ut. Den ende, som föreföll riktigt nöjd och glad, var den muntre löjtnant Gestrin. Men så var han också i fullt arbete vid sin kanon, medan de andra fingo sitta overksamma och bida tiden och kulorna.

Nu sågs Döbeln rida tillbaka från sin utsiktspunkt åt Alapää till.

Han syntes bistrare än någonsin under denna väntans dag. Munnen hopknipen, blicken mörk, ögonbrynen rynkade. Han stannade på landsvägen bredvid kanonerna och riktade kikaren mot de ryska infanterilinjerna borta vid Storbyn och jägarkedjorna där framför.

Alltjämt beskötos de lägrade soldaterna af dessa skyttar, som dolda i den höga säden smögo sig närmare och närmare. Och elden från de ryska batterierna framför byn tycktes icke ha aftagit. Gång på gång slogo drufhagelskott och kartescher ned i bataljonerna.

Detta var ju icke att härda ut. Karlarne blefvo ju slutligen så modlösa och enerverade, att de när som helst kunde störta upp och springa från alltsammans.

— Se! sade brigadadjutanten, löjtnant Ramsay, och pekade på några torp, som lågo bredvid landsvägen ett stycke framför Storhyn.

— Utmärkt! mumlade Döbeln mellan sammanbitna tänder.

Det var tydligt att ryssarne ämnade gå till anfall. På officerarnes rörelser med värjorna kunde han förstå att de uppmuntrade sitt folk att gå fram.

Se!

Tvärs igenom sädesfälten, nedhukade, med gevären i händerna sprungo några kompanier till torpen. Så fort de nått fram och fått skydd, öppnade de en intensiv eld, som beströk landsvägen, och bragte halfva brigaden i omedelbar fara att nedskjutas.

Nej, detta var sannerligen icke att härda ut!Ett ögonblick vände sig Döbeln om och såg mot skogshöjden, där Adlercreutz höll. Ingen adjutant syntes komma sprängande därifrån med order till anfall.

Lika godt! Adlercreutz fick säga hvad han ville.

— Major Grönhagen! ropade Döbeln.

Denne skyndade fram.

— Andra bataljonen går till anfall mot torpen där borta. Löjtnant Blume med jägardivisionen främst. Marsch!...

Major Grönhagen saluterade och red bort till sin trupp.

— Andra bataljonens kompanier!... Formering till bajonettanfall.r. .. Jägardivisionen i teten! Framåt!

— Hurrah! Hurrah!

Och likt träffade af en elektrisk slöt störtade kar-larne upp och intogo sina platser.

Bataljonen ordnade sig till attack.

— Framåt!...

Främst rusade jägardivisionen med fänrik Blume i täten. Tätt efter dem följde kaptenerna von Konows och von Kothens kompanier.

Konow tuggade mustascherna. De gråblå ögonen med den hårda blicken stodo stela under rynkade bryn, och han såg lika vred ut, som då han rökt major Fih-léns utmärkta cigarr i Lumijoki by. Hans kalfaktor, korpral Brask, som sprang i närheten bredvid sin lialf-tropp, hade ögonblicket till ära lagt in två oerhörda tuggbussar i sin breda mun och den stubbrakade underläppen putade ut, så huden stod spänd som trumskinn. Af pur ifver tittade han i kors. Dess mera fruktansvärd tedde sig Brasken.

Mot de grå torpen gick stormen. Alla skreko, alla hurrade. Ingen hörde skotten och kulornas hvisslande.

Det var som att springa mot ett skydrag af eld. För hvart tionde steg stupade en karl. Det var som ett hvinande band af kulor slagit emot de stormande.

— Lycka till, bror, och Gud bevare dig!Det var den unge muntergöken, löjtnant Gestrin vid batteriet, som i förbifarten hälsade sin vän, fänrik Blume.

Denne nickade kort och hälsade med värjan. Så rakt på stugorna.

Pang!

Där låg fänrik Blume framstupa i landsvägsdammet, död. Värjan höll han fast i handen.

Löjtnant Gestrin märkte när han föll och sprang några steg åt sidan för att se bättre.

En kartesch skar fräsande genom luften och kre-verade. Midt i bröstet fick löjtnant Gestrin skrotskottet. Han segnade ned, och blod och inälfvor runno ut.

Nu dansade han icke längre, som då ordern kom att batteriet skulle rycka fram.

Hesselius ropade åt en soldat att lägga den döde i diket och svepa en kappa öfver liket. Han ville icke att manskapet skulle se den ohyggliga synen.

Lugn och kall med blicken strålande under det svarta sidenbandet satt Döbeln på sin häst och gaf akt på anfallet. Mellan torpen märkte han en dubbel linje ryskt infanteri stå med fälld bajonett, färdig att mottaga kompaniernas attack. Och i rågfälten på ömse sidor om vägen lyste blixtarne från den ryska jägarkedjan.

— Det går icke, tänkte han. Mera folk.

— Ramsay!

— Öfverste!

•Brigadadjutanten skyndade fram.

Närmast på landsvägen stod första bataljonens jägar-kompani.

— Löjtnanten tar jägarkompaniet och rensar rågfälten kring torpen.

Ramsay med jägarne i väg.

Men alltjämt rusade ryska truppafdelningar från Storbyn fram mot torpen och fälten däromkring. Här gällde det att klämma till ordentligt med ett tag.

Hela första bataljonen, major Eek, fick order att storma och stödja andra bataljonens anfall. De främstakompanierna, som kommenderades af kapten von Schantz och löjtnant Brakel, sändes efter jägarkompaniet att rensa fälten. De öfriga störtade landsvägen fram mot torpen.

* *

*

Men i diket sutto korpral Olagus och Matts kusk och hela tredje bataljonens, rusthållsbataljonens, manskap och blefvo allt längre och längre i synen.

Och borta på landsvägen gick major Fihlén fram och tillbaka, fram och tillbaka, och rökte som en liten ångslup.

Hans tal var icke längre en och annan enstaka brumning, utan ett oafbrutet morrande och mumlande, ibland så högljudt, att Döbeln, trots situationens allvar, vände sig om och kisade mot den ilskne bataljonschefen.

— Gubben får lugna sig än en stund.

Men major Fihlén ville icke lugna sig. Hvad var detta för ett erbarmligt sätt! Hade man icke väntat tillräckligt länge? Hade man icke hela förmiddagen i skogen stått och stampat på en fläck, medan savolak-sarne gingo fram i jägarkedja? Voro tredje bataljonens tappra soldater sämre än dessa skogstjufvar och grötmasar? Nå men hvarför i blekaste hälvite fick man då icke gå fram?

Och major Fihlén spottade, så dammet rök, och bet tänderna om pipskaftet, så att det gick tvärt af.

— Så där ja! Allt går åt fanders på denna glödheta dag! hväste han ilsket och slängde biten ifrån sig.

Han fick suga på stumpen med munnen full af tobaksolja. Men det gjorde ingenting, blott man fick gå fram ...

Ändtligen kom order till attack.

— Tredje bataljon!

I ett nu voro kompanierna ordnade.— Hurrah!

Och språnget gick mot torpen.

Dessa voro redan tagna och de ryska linjerna började vika, långsamt, steg för steg, bortemot Storbyn till.

Nu kom tredje bataljonen sättande öfver åkerlappar ' och diken för att göra slag i saken.

I kompaniernas rotar hade många nya män inställts efter dem som stupat eller sjuknat under vinterns och vårens fälttåg. Den pluton, som löjtnant Elgstjerna förde och till hvilken Kasken, Mattsen, Andreas, Heikki och skrifvaresjälen Palmqvist hörde, hade fått en ny sergeant, Roth, en liten, säker, munter karl, snarfyndig, kvick i

vändningarne, förslagen och djärf, ypperlig patrullkarl och spejare. På ströftågen vill han gärna ha med sig sin gode vän, korpral Spof, och när dessa två, åtföljda af ett par soldater, skickades ut på patrullering, kunde befälet nästan alltid vara säkert på att erhålla värdefulla upplysningar.

I bataljonen funnos äfven några officerare — bland dem löjtnanterna Reuter och Fabian Vreit — samt flere soldater som tillhört Sveaborgs garnison.

Trots stupade och sjuka voro därför kompanierna fulltaliga, när de nu gingo till attack på Lappos dag.

Major Fihlén hade stigit till häst och trafvade bredvid den i fullt språng framrusande bataljonen. Kutig och kort satt han i sadeln, icke olik ett upplagdt bylte, men kvar hängde han i stigbyglarne, hvilka oförmodade kast stoet än gjorde, och blicken släppte icke soldaterna.

De två första kompanierna hade fått sprida sig i skyttekedja för att rensa sädesfälten kring torpen från de ryska jägarne, som från alla håll stucko upp ur rågen och sköto.

Tredje kompaniet — kapten Dunder — rusade nu främst på bred front i plutonskolonn.En del af karlarne sprungo på landsvägen, de andra i rågen på sidorna om. Alla skreko, ett utdraget tjut af hurrarop. På Mattsen och Heikki gingo benen som hvirflande trumpinnar och de hade svårt att följa, men långe Andreas öch Palmqvist hoppade som råbockar.

Genom rågfälten, öfver diken, öfver gärdsgårdar bar det.

Just som Andreas tog ett flygande skutt öfver ett dike, kom kulan. Han snurrade halft om och föll ned mellan åkerfälten.

Palmqvist, som hoppade efter, såg det i luften.

— Uff! stönade han till och rusade vidare.

Det var icke tid att tänka eller ängslas, bara springa rakt fram och sedan hugga in. Men han kände en obehaglig kyla i maggropen. Det kväljde. Och med ens måste han stanna ett ögonblick och kasta upp.

Så efter de andra på långa skutt.

Förbi de tagna torpen gick språnget mot fälten mellan dessa och älfven.

Hvad var det för en grön massa som stod där med blänkande knifvar framför sig?

Ryssarne.

— Hurrah! Hurrah!

Som vågbruset mot klipporna kastade sig finnarne öfver den ryska linjen. Allt blef i en enda röra: huggande armar, blänkande knifvar, gevärskolfvarnes guppande upp och ned, hattar och tschakåer, grårockar och grönrockar om hvarandra.

Men den gröna massan drefs tillbaka. Nu vände den, upplöste sig i en mängd springande soldater, som rusade mot Storbyn.

Öfver sårade och döde stormade finnarne efter.

Storbyn togs. Ryssarne flydde öfver bron mot kyrkan och på vägen åt Liuhtarla till.

* *

*

Under sönderskjutna fanor.

41C42

Men på höjden i skogsbrynet satt Adlercreutz och svor öfver Döbelns hetsighet, som förmått denne att gå till anfall innan order kommit.

Han bäfvade för utgången.

— Det var då för illa, att jag någonsin släppte den där galningen lös. Han fördärfvar alltsammans för mig.

Nu såg han, hur torpen togos, ryssarne veko.

— Hm!

Och blicken ljusnade.

En officer kom sprängande i full galopp uppför höjden.

— General! Major Ehrnroth anhåller om förstärkning.

— Huru! Kan han icke taga Liuhtarla by?

— Omöjligt. Stora afdelningar ryskt infanteri ansätter hans bataljon och han måste gå tillhaka.

— Säg åt major Ehrnroth att hålla ut än en stund. Han skall få förstärkning. Liuhtarla måste tagas.

— Officeren galopperade bort.

Strax därpå fick major Reutercrona order att med en bataljon åbolänningar skynda till Ehrnroths undsättning.

Från Storbyn drefvo björneborgarne ryssarnes vänstra flygel framför sig genom sädesfälten och på vägen åt Liuhtarla till.

För att fylla den breda luckan mellan björneborgarne och major Ehrnroths savolaksare i skogen, framskickades öfverstelöjtnant Lode med sin bataljon, och öfverste Gripenberg, som med två bataljoner gått mot Alapää, fick order att vända om och slå in marschriktning mot Liuhtarla.

Nu rasade striden öfver hela slätten mellan skogsbrynet och älfven.

Under tiden hade Rajewski dragit tillbaka sin vänstra flygel och skjutit fram den högra, så att trupperna ordnats på ny linje, i rät vinkel mot den förra och älf-ven, sträckande sig från Liuhtarla by norrut framför skogen.

Mot denna anryckte nu de finska bataljonerna från alla håll öfver slätten.KAP. XLVI.

Som ett dun faller ...

Från prästgårdens fönster på södra sidan om älfven hade prosten Stenius och hans maka kvällen förut sett de ryska truppernas anmarsch och hur de lägrat sig i byarne och dungarne på norra älfstranden.

Strax därpå kom en ung kosackofficer uppridande och tillsade i brysk ton att några rum och en bättre måltid skulle göras i ordning för hans excellens generalens räkning, som med staben skulle taga kvarter.

Nu fingo prästmor och hennes pigor brådt. Hvad skulle man göra? Måste lyda. Tuktan låg öfver landet.

En kalf slaktades, höns nackades och från sumpen vid bron togs några präktiga sikar och foreller.

Generalen kom med sina officerare och befanns vara en mycket artig och älskvärd herre. Han log och komplimenterade. Bra såg han ut med sitt knollriga hår, den skarpa näsan, den bestämda munnen och de små söta polisongrabatterna framför öronen.

Generalen och hans officerare åto en dundrande supé och drucko viner af medförda förråd.

Det blef icke mycket sömn den natten.

Gården fylldes med vagnar ocji hästar. Adjutanter kommo och gingo. Trupper marscherade förbi. Kanoner körde dånande öfver bron. Soldater postade i trädgården.

Det var ett smällande i dörrarne, ett kommenderande och ropande, så man kunde bli hjärtängslig af oro.Men på sin kammare satt prosten och bad. Och den bönen gällde icke hans gästers välgång utan de finska truppernas som väntades norr ifrån.

I gryningen red generalen och staben bort, men trossen stannade kvar. Planen framför huset och trädgården voro alltjämt lika belamrade med vagnar och kärror, små lurfviga hästar och skäggiga kuskar.

Prästmor bäfvade för sina pigor och hade låst in dem i handkammaren.

Man såg de ryska jägarkedjorna draga öfver de mognade rågfälten bort mot skogen på andia sidan slätten, där de första skotten knallade och röken steg mellan tallarne.

Hela förmiddagén sköts där borta, men vid middagstiden tjrogs striden närmare älfven.

Hur den vackra, mognade rågen trampades ned och förstördes! En skam var det, en evinnerlig skam, att människorna på det sättet skulle handtera Guds gåfvor.

Och stormen gick mot Storbyn. Med ängsliga hjärtan följde prosten och hans hustru björneborgarnes angrepp. De kunde se Döheln på hans häst, där han höll bredvid kanonerna, från hvilka blixt på blixt lyste och röken hvälfde i hvita moln öfver fälten. De sågo kompaniernas språng och de ohyggliga bajonettanfallen.

Men ryssarne veko. Och prosten tackade sin Gud.

— Mor Ainas pojke från Liuhtarla är här och vill tala med dig.

Det var prästmor, som kom in från köket.

— Låt honom stiga på.

Prästmor ropade ut åt köket och en fjorton års pojke kom inspetande.

Han tummade sin mössa och stannade försagd framför prosten.

— Hvad vill du, min gosse?

— Farmor håller på att dö. Hon har skickat mig hit för att be prosten komma till sig.— Jaså, gamla mor Aina ligger för döden, mumlade prosten.

Han mindes gumman sedan många år tillbaka. Alltid sträfsam och nöjd hade hon bott i sin stuga i närheten af Liuhtarla by, försörjande sig med korgflätning och stickning. Sonen, pojkens far, var i kriget, hustrun död. Hela vintern och våren hade gumman bott ensam i sin stuga med sonsonen. Och nu skulle hon till att dö.

Han kunde förstå, hur hon längtade alt få höra ett tröstens ord, innan hon gick hädan. Det var kanske ett och annat som ängslade henne nu i denna stund, när hon låg där i dödskampen ensam på sitt fattiga läger. Hon fick ingen ro, hon kunde icke dö, förrän hon fått prästens förlåtelse för hvad som kvalde hennes sinne. Han måste gå till henne.

Men ryssarne!... Striden som brann där borta på fälten och älfstranden.

Han gick fram till fönstret.

Vid Storbyn var det svart af folk och skotten blixtrade oupphörligt. Skogshöjden på andra sidan slätten kunde han icke längre se. Den skymdes af röken. Öf-ver hela fälten böljade krutröken hvit, tung. Utefter älfstranden stodo långa ryska infanterilinjer och officerare galopperade fram och tillhaka. Men bortemot Liuhtarla kunde han icke märka någon strid. Hufvudkam-pen stod tydligen kring Storbyn. Han beslöt sig för att fara.

— Ja, ja, du skall väl. Det är en döendes bön, suckade prästmor. Men var rädd om dig, gubben min. Akta dig för kulorna... Hu, så di skjuter!... Förfärligt !

Och hon höll händerna för öronen och såg ut genom fönstren.

Icke heller hon kunde märka någon strid vid Liuhtarla.— Jag far ju vägen på denna sidan älfven. Det är ingenting farligt, lugnade prosten.

Han gick ut på gården genom trängseln af vagnar, hästar, trosskuskar. Pojken hjälpte till att spänna grål-len för giggen. Prosten satte sig upp, tog tömmarne; pojken bredvid och så bar det i väg.

Just som de svängde genom grinden, sågo de en mängd flyende ryssar springa öfver bron mot kyrkan.

— Se! ropade pojken och stirrade på de framrusande karlarne.

— Bry dig icke om dem! Tänk på farmor i stället, brummade prosten.

Han klatschade på hästen och körde bort åt motsatt håll.

Vägen gick utefter södra älfstranden. Luften var frän af röklukt. Hästen fnyste och spetsade öronen. Vid hvarje kanonskott ryckte det till i honom och han var nära att falla i sken.

Af slagfältet syntes endast böljande rökmassor och här och där dunkla grupper af infanteri och kavalleri. Bort emot Liuhtarla tycktes det lugnt.

Nu hade man nått träbron, som ledde öfver ån till byn. På båda stränder stodo ryska soldater och postade och under själfva bron märkte prosten en mängd risknippor lagda. Han förstod. Byssarne hade vidtagit åtgärder för att hastigt kunna bränna bron i händelse af återtåg.

Vaktbefälhafvaren hejdade giggen. Hvilka voro de åkande? Hvart gällde färden?

Efter åtskilligt talande på rådbråkad ryska lyckades prosten Stenius verkligen öfvertyga ryssen, att han var präst och i tjänsteärende på väg till en döende. Föreföll kanske detta korpralen egendomligt? Folk kunde väl dö, fast man slogs.

Giggen fick passera. Men för säkerhets skull skickades en kosack med att tillse, det de åkande verkligenkörde till den uppgifna stugan och ej satte sig i förbin-med de finska trupperna.

Mor Ainas stuga låg ett stycke in i skogen. Från landsvägen tog prosten af på en stig, så smal, att vagnen knappast kunde komma fram. Giggen guppade och gungade öfver trädrötter och stenar, och grankvistar slogo de åkande i ansiktet.

Efter red kosacken med lansen fälld.

Här var tyst, här var ren luft. Och ofvan granarne lyste himmelens blå.

Striden och larmet där ute på slätten, där tusentals människor kämpade mot hvarandra, där hvarje ögonblick en lemlästad varelse sjönk kvidande och blödande till marken, där de blanka bajonettknifvarne rasslade och jorden skalf af kanonskottens dån, trängde endast som åska i fjärran doft till de åkandes öron.

Här var lugnt och stilla. Solen sken mellan gra-narne och kastade ljusa fläckar på ljungen och blåbärsriset. Små svartbruna ekorrar hoppade muntert omkring, fåglarne kvittrade, alla högsommarens blomster lyste i gläntornas gräs och luften var ljuf af kåda och blomdoft.

Steg för steg gick hästen fram på den smala skogsstigen. Giggen guppade och gungade. Prosten teg, pojken teg. Bakefter red kosacken tyst och trumpen.

Ändtligen nådde man fram till mor Ainas bostad, en liten fallfärdig grå stuga med taket täckt af torf och på hvilket gräset växte fotshögt.

Prosten band hästen vid en gran och steg in genom den låga dörren.

Där låg gamla mor Aina i sin lilla kammare. Hon sof. Kanske var hon redan död?

De magra, skrynkliga händerna höll hon knäppta öfver täcket. Det lilla hoptorkade, liksom tillknyckta hufvudet låg tillbakalutadt mot kudden. Ögonen slutna. Öfver munnen dröjde ett leende af stilla frid.

Så tärd den gamla var. Så djupa fårorna i pan-nan, så infallna kinderna, så insjunken munnen, så skrynklig, mager, sliten den gamla kvinnan var.

Prosten satte sig vid bädden och kände på hennes hand.

Den var varm.

I detsamma slog mor Aina upp ögonen, svartbruna ögon med ännu en svag glimt af uthrunnen eld. Och genast försvann det fridfulla uttrycket öfver hennes anlete och det kom något oroligt spändt.

— Hur känner mor Aina sig? frågade prosten.

Pojken stod vid sänggafveln, allvarlig, stilla och betraktade den döende.

Då glimtade ett leende öfver gummans läppar.

— Jag trodde, jag redan var i paradiset. Det var så ljufligt och skönt... Men så är jag ju icke död, suckade hon.

— Kanske mor Aina kan komma sig igen och bli frisk och duktig.

Ögonlocken rörde sig.

— Aldrig mer. .. aldrig mer. Jag är så glad att få dö. Jag är så trött och nöjd.

Och blicken sökte gossens. Så slöt hon ögonen och suckade.

Genom det öppna fönstret föll ett solknippe in på det slitna täcket och kom det att lysa som siden. En fågel sjöng utanför.

Men borta i väster mullrade det doft som af åskan.

Den döende slog upp ögonen. Hon såg solstrålen, hon hörde fågelsången, och hon log.

— Det var snällt att prosten kom. Jag behöfde så väl lätta mitt hjära ... för en Herrans tjänare . .. innan jag nu dör . . . Jag har så många synder ... att bekänna.

Mor Aina stammade mödosamt fram orden. Men ansträngningen var för stark. Hon greps af en svår hostattack, det magra bröstet arbetade, kallsvetten bröt ut på panna och kinder, hon Hämtade och suckade.

Efter en stund gaf sig hostan och hon hviskade:— Jag har så många synder alt bekänna... och få förlåtelse för... så många synder... oj, oj, oj ...

Prosten sökte lugna och trösta henne, men mor Aina fortsatte envist att hviska och bekänna.

Det var inga stora synder som kvalde hennes hjärta: några vedpinnar i skogen, litet afund mot grannarne... en gång hade hon undanhållit handelsman några skil-lingar, som denne glömt anteckna . .. hon hade icke gått tillräckligt ofta i kyrkan ... då hon var ung och frisk, hade hon icke tänkt på sin Gud och sin Frälsare utan dansat och nojsat i stället för att gå på bönemöten och ... och ... och ...

Men prosten talade visdomens och barmhärtighetens ord, tröstade och lugnade den gamla och gaf henne förlåtelsen.

Och mor Aina såg på honom och trodde och somnade in. Åter kom det stilla draget af frid och lycka öfver hennes skrumpna ansikte.

Och när solen sjunkit bakom granarne och guldstänken lyste i skogen, drog gamla mor Aina sin sista suck, så lätt som ett dun faller till marken.KAP. XLVII.

Liuhtarlas brand.

Knappt hade prosten satt sig upp i giggen och kört en bit tillbaka, förrän en rysk jägarkedja bröt fram mellan granarne. Så långt han kunde se in i skogen, vimlade det af soldater.

Det var de bakersta af Rajevskis bataljoner, som drogo sig undan på återtågsvägen mot Kuortane.

Endast steg för steg kunde hästen gå fram på den smala skogsstigen. Soldater i gröna uniformer med höga tschakåer störtade förbi, flämtande, svettiga, svarta i synen af krutrök och damm.

Här och där sprang en officer. Några ropade vred-gadt någonting till prosten. Han förstod att han var i vägen.

Alltjämt skyndade soldater förbi. Då och då kom-mo två med en fältbår, hvari låg en sårad. Andra sårade stödde

sig på kamraterna, medan de vacklande och stönande ansträngde sig för att följa med. Midt i strömmen satt prosten i giggen likt en klippa i en fors.

En officer störtade fram och högg hästen i tygeln. Han ropade någonting. Hvarje drag i hans krutstänkta ansikte var spändt, ögonen brunno, svetten lackade om panna och kinder. Den hvita mössan var skjuten på sned och ena epåletten bortrifven från axeln.

— Af med er! Af med er!

— Det är min häst och jag måste köra hem, skrek prosten, som kunde litet ryska och förstått.Ett grimaserande leende ryckte till i ryssens ansikte. Han drog upp pistolen och siktade på prosten.

. — Af med er! Yi behöfva vagnen för en sårad.

Då begrep prosten att här hjälpte intet resonerande utan steg skyndsamt ur.

Giggen svängdes om. Två soldater kommo bärande en kapten. Blodet rann utmed kläderna. Den sårade var likblek i ansiktet och nästan sanslös.

Han bars upp i giggen. En soldat satte sig bredvid, slog armen om den sårades axlar, tog tömmen. Vagnen i väg.

Det var sista gången prosten Stenius såg grålien och giggen.

Alltjämt rusade soldater förbi. Många knuffade till honom. Gevärskolfvar och fältflaskor slogo mot hans armar och ben.

Han sprang undan och ställde sig bakom en stor gran.

Ändtligen blef det ett uppehåll i strömmen. Vägen låg fri. Prosten skyndade stigen fram och nådde stora landsvägen.

Nu gällde det att komma öfver bron vid Liubtarla och hem. På andra sidan ån skulle väl icke de ryska trupperna trängas.

Han sprang vägen fram. Då dånade det i skogen och marken skalf. I vild fart kom ett batteri körande. Anspannet galopperade, förridarne höggo sporrarne i hästarna, kuskarne slogo med piskorna, hjulen rasslade .. . det var med knapp nöd prosten hann kasta sig undan in bland träden.

Andra batterier följde. Nya hopar soldater kommo störtande. Vägen var åter full med folk.

Prosten trängde sig fram genom skogen.

Ett eldsken stack till mellan granarne.

— Nu brinner Liuhtarla. Bara jag hinner öfver bron, tänkte han och skyndade vidare.

* *

*Ju närmare han kom byn, dess starkare kändes brandlukten. Eldskenet tilltog. Nu glesnade skogen. Oeh plötsligt låg hela byn framför honom, en enda flammande härd af eld och rök.

Alla stugor, ladugårdar, uthus brunno. Rundt omkring på fälten och stigarne myllrade det af soldater, som sprungo österut.

Prosten skyndade i motsatt riktning mot bron för att nå den andra stranden och hemmet.

Men det var icke lätt att komma fram. Oupphörligt stängde framrusande soldathopar vägen. Han knuffades och sparkades. Ett tag stupade han omkull i ett gyttjigt dike, reste sig, sprang vidare, knuffades och fortsatte att arbeta sig fram mot människoströmmen.

Han trängdes allt närmare byn. Till sin förvåning såg han, att ingen gjorde minsta försök att släcka. Rys-sarne voro på flykt och invånarne hade sprungit till skogs.

Med ens stannade han och stirrade på de brinnande husen. Hvad var det för skrik och tjut? Det lät som

drunknandes nödrop.

Människorna brunno ju inne. Alla stugorna voro fulla af folk, sårade, som blifvit ditförda. De som kunde gå, störtade ut. Men många, på hvilka benen voro krossade, hängde i de utslagna fönstren. Och skreko, skreko.

Många officerare och soldater sågo dit bort, medan de i hastig marsch skyndade förbi. Det var deras bröder, som höllo på att förgås. Men ordern var tydlig och bestämd: bataljonerna marschera undan så hastigt som möjligt mot Kuortane. Ingen tid att stanna och släcka. Trupperna måste framför allt räddas. Marsch! Marsch!

De finska bataljonerna, som från olika håll ryckt fram öfver slätten mot Liuhtarla by, voro tätt inpå. Kulorna och kartescherna från deras batterier slogo ned bland de sammanträngda massorna och i de brinnandehusen. Från sädesfälten på norra sidan om byn be-skjöto jägarkedjor de flyende.

Kanonskotten dundrade, tjuten från de sårade, som brunno inne, blandades med lågornas fräsande, soldaterna rusade förbi i skräckslagen ångest.

— Detta är helvetet! mumlade prosten.

Ilan hade icke längre någon tanke på att skynda öfver bron och hem. Han kände ingen fruktan, såg icke faran. Han var utom sig af harm och medömkan. Här höllo människor på att förgås i kvalfull död. Och ingen räckte ut ett finger att hjälpa. Alla tänkte endast på sig själfva, att rädda sig, fly.

— Djäflar ä di! mumlade han och stirrade på de förbirusande skarorna.

Så greps han af ursinne. Han störtade fram mot en rysk kapten, högg honom i kragen och skakade honom, så skägget rystade:

— Men säg då till ert folk att släcka elden och rädda de sårade!

Ryssen stirrade förbluffad på prästen. Hvem var denne svartklädde man, som plötsligt skjutit upp ur soldathopen, och stod och skrek honom midt i ansiktet? Hvad tjöt han för?

Prosten pekade med ena handen på de brinnande husen medan den andra höll fast i kaptenens uniformskrage.

— Rädda dem!... Rädda dem!

— Åt helvete, karl! röt ryssen till, slängde prästen ifrån sig och skyndade efter sitt kompani.

En explosion skakade luften. Det var bron, som sprängdes af de eftersta ryssarne. Stockar och risknippen började brinna.

Nu syntes de främsta finnarne storma fram bakom byn.

I någon dunkel tanke att bli bättre åtlydd som beväpnad grep prästen en sabel från en stupad och störtade mot dem.Han störtade fram mot en rysk kapten, högg honom i kragen.Det var kapten Dunders kompani, löjtnant Elg-stjernas pluton, som han stött på.

— Itädda de sårade!... De hålla på att brinna inne... Se!

Och prosten höjde sabeln och pekade mot de brinnande stugorna.

Elgstjerna stirrade högdraget på prästen. Hvad ville den där? ... En civil.. . komma och befalla!

— Det är mot order, svarade han.

Men kapten Dunder hade hört. Han yttrade några ord till major Fihlén, som red bredvid. Denne nickade.

Och en del af kompaniet sändes mot byn för att rädda de ryska sårade, som höllo på att brännas inne.

* *

*

Heikki var bland dem, som sprungo mot stugorna.

Lågorna hade gripit omkring. De torftäckta taken och bjälkväggarne brunno, gnistorna yrde och antände på flere ställen sädesfälten.

De som kunnat, hade skyndat ut, men ännu fun-nos sårade i rummen. De hängde i fönstren och skreko på hjälp.

Matts kusk och korpral Olagus störtade in och buro ut några stycken. Heikki och Palmqvist tog emot dem utanför.

Nu kommo Mattsen och korpralen bärande med en ny. Foten krossad af ett skrotskott. Ryssen hängde blek mellan de två finnarnes armar.

Heikki lutade sig fram för att taga mot honom. I detsamma ryggade han tillbaka, lika hvit i ansiktet som den sårade. Och denne gjorde en rörelse som om han velat fly undan.

Heikki stirrade på honom.

— Iwan! tänkte han förfärad. Iwan, som bönderna klubbade ned under isen på Lumijoki älf. MinG57

och Meris fiende. Har han stått upp från de döda eller är det hans vålnad?

Han lutade sig fram för att se bättre. Ryssen stirrade honom stint i ögonen. Samma lömska, skygga blick.

Det var Iwan.

*

Under sönderskjutna fanor.

42KAP. XLVIII.

Natten efter slaget.

Andreas vaknade.

Ofvan sig såg han en nattblå himmel med små färglösa stjärnor, rundt omkring stodo höga, gula sädesstånd sakta vajande, prasslande.

Hvar var han, och hur hade han kommit hit? Han låg på rygg i ett torrt dike midt i ett sädesfält. Så underligt det luktade. Luften var frän. Det osade hrändt. Hvem var det som suckade?

Han höjde sig på armbågen. Ett eldsken flammade till ofvan rågaxen. Det brann där borta, skogen brann. Nu suckade någon igen. Han hörde mummel och hviskningar på finska, ryska, svenska. Långt borta smattrade det som af jägarsalfvor. Och denna fräna, stickande lukt, krutrök och brand. Nu mindes han: striden! Man hade ju kämpat hela dagen, först i skogen — björneborgarne fingo vänta — så på sädesfälten — björneborgarne stannade vid landsvägen och sutto ned-hukade i dikena — slutligen kom order om anfall, man rusade upp och sprang genom sädesfälten mot några grå stugor, där gröna linjer syntes. Det blixtrade från geváren, röken hvälfde öfver rågen, man sprang, sprang mot de gröna linjerna. Så kände han en hård stöt. .. sedan mindes han ingenting.

Och nu vaknade han i ett dike på fältet, under en nattblå himmel.

Han kände en brännande törst, armar och hufvud värkte. Han försökte röra armarne, den ena hängdesom förlamad. Nu såg han blodet på rockärmen. Han var alltså sårad. En kula hade träffat öfverarmen och krossat benet.

Och denna värk i bakhufvudet. Förmodligen hade han fallit mot en skarp sten, då han störtat omkull i diket.

Men mest plågade honom törsten, gommen var som hoptorkad, igengrodd af damm och krutrök. Om han hade en dryck vatten ... en dryck vatten!

Först nu koin han i håg fältflaskan, som han bar i remmen. Han tog af locket och drack af det ljumma vattnet. Och det var som om blodet åter börjat rinna i hans ådror och värken lindrats.

Han reste sig upp och såg sig omkring. Den vackra, mogna säden var kullvräkt som om en hagelskur gått öfver.

Här och där syntes människor kastade bland rågstånden: sårade och döde.

I alla möjliga ställningar lågo de: framstupa med ansiktet borradt ned i myllan, vräkta på rygg med döds-stela ögon och gapande mun, hopsnurrade, förvridna.

De döda tego, men från de sårade utgick jämmer och kvidan. Rester af krutröken svepte ännu öfver fälten och nattdimman steg. Ur dunklet suckade det och kved. Det var som hela slätten varit fylld af spöken, af andar, som icke funnit ro utan gått igen med sina kval.

Andreas reste sig och gick fram mellan de stupade. På många hade dödsarbetet börjat. De starka krop-parne skakades af krampryckningar, medan lifvet flöt bort med blodet ur såren.

Några ropade efter honom. Han gick fram, hjälpte dem att dricka, tröstade dem med att sjukvårdssolda-terna snart skulle komma.

Långt borta syntes också dessas lyktor likt irrbloss röra sig öfver slätten.

I närheten hörde han en stönande jämmer, som kom från ett dike.Han gick dit.

Där låg en stackars rysk soldat. Båda benen voro krossade af ett skrotskott. Troligtvis hade han blifvit träffad redan under förmiddagens strid, då de ryska jägarkedjorna innehade denna plats. Och sedan hade han legat där hela tiden i sina plågor, medan striden brann rundt omkring. Ingen hade hört honom. Ingen haft tid att tänka på honom. Den ena jägarkedjan efter den andra hade rusat förbi, rusat öfver honom. Ingen brydde sig om honom, ingen märkte honom. Han fick ligga där i sina kval, längtande att få dö.

Andreas gick fram till honom. I dunklet såg han ett blekt, skäggigt ansikte, en mun förvriden af smärta, två barnsliga ögon.

Ryssen höjde sig på armbågen. Han pekade på sin hals, förde handen tvärs öfver och sade något.

Ehuru Andreas icke uppfattade orden, förstod han meningen. Ryssen tecknade att han ville dö, att den andre skulle skära halsen af honom. Han hade lidit nog, hela den glödheta julidagen; skulle natten blifva lika svår med outhärdliga kval? Båda underbenen och fotterna voro krossade. Ingen läkare kunde hela dem. Aldrig mera skulle han se Volgas strand, rida öfver stepperna, dansa på gästabuden, famna sin kvinna . . • det var slut, han ville dö.

Och han drog med fingret öfver sin hals och såg bedjande på Andreas.

Denne skakade på hufvudet och pekade uppåt det blå himlahvalfvet. Så gick han långsamt därifrån. Då satte ryssen händerna för ansiktet och grät som ett barn.

Andreas hade fått nog af jämmer och kval. Han vände om och gick ut på landsvägen.

Armen värkte och spände. Han satte sig ned på dikesrenen.

Strax framför sig hade han torpen, mot hvilka björ-neborgarnes första anfall gått. Det syntes hvad detkostat att taga dessa stugor. Hela vägen och fälten framför voro strödda med stupade.

Längre bort låg Storbyn, några mörka, hopgyttrade huslängor.

Mellan torpen och Storbyn var vägen full af folk och sjukvårdssoldaternas lyktor blänkte som lysmaskar i gräs.

Han steg upp, grep med högra handen om den sårade armen och gick långsamt fram mot byn.

Klockan var vid pass elfva på kvällen, men sommarnatten var ljus och han kunde godt urskilja de stupade på vägen, i dikena och fälten omkring.

Många kände han igen. Det var ju Björneborgs-regementets officerare och soldater, som här funnit sin död.

Där låg unge artillerilöjtnant Gestrin i diket. Kappan var kastad öfver honom, men lämnade ansiktet bart.

Andreas lutade sig ned och lyfte på kappan för att lägga den bättre till rätta. Då såg han det ohyggliga såret, hela sidan upprifven af ett skrotskott, blod och köttslamsor. Men hufvudet, som låg kastadt bakåt i diket med ansiktet

rakt uppåt, var oskadadt. Ögonen öppna med dödsstel glans, munnen halföppen, de hvita tänderna lyste fram. Ännu i döden hade det likbleka ansiktet något af lifvets käckhet.

Och Andreas mindes sista gången han sett den unge muntergöken, artillerilöjtnant Gestrin. Det var när bataljonen höll på landsvägen framför torpen, utsatt för den ryska jägarkedjans eld, men utan att få rycka fram och angripa.

Då fick ändtligen batteriet order att brösta af och beskjuta de ryska linjerna vid torpen.

Och i sin ungdomliga förtjusning snurrade kanon-befälhafvaren, artillerilöjtnant Gestrin, rundt midt framför fronten och gjorde en sprittande piruett som om det gällt en tur i gavotten i stället för en dans med fienden.Han fick sig en skrapa, men detta nedslog pä intet vis hans ystra humör.

Han sköt och log, de hvita tänderna lyste, blicken brann, hela ansiktet strålade af lifsfröjd och mod, han log och sköt — tills skottet kom och han låg där i sitt hlod. Nu dansade han och log så lagom.

— En härlig död... i unga år... har lefvat nog, mumlade Andreas, medan han varsamt bredde kappan öfver liket.

Ett stycke framför låg fänrik Blume framstupa midt på landsvägen, träffad i pannan af en kula just då han stormade fram i spetsen för sin jägardivision, främst i hela brigaden.

I förbifarten hade han muntert nickat åt sin vän Gestrin. Nu lågo de där båda, tysta, kalla.

Andreas fortsatte. Torpstugorna huro spår af striden, som rasat kring dem. Torftaken delvis bortslitna, knutbjälkarne splittrade, fönsterrutorna utskjutna.

Framför den ena stod ett gammal par med händerna knäppta, en knotig finngubbe med sin lilla magra gummstackare.

När ryssen kom, hade de flytt till skogs, medtagande sin enda ko. Från gömstället i bergsskrefvan hade de hört skotten, kanondundret, och mot kvällen sågo de skenet från Liuhtarlas brand ofvan granarne. Då grät gumman och gubben bet ihop tänderna. Nu brann deras stuga, deras fattiga bohag. Hvar skulle de nu få hem och skydd? Under en gran i skogen...

Natten kom och det blef tyst på slätten. Då smögo sig gubben och gumman fram mot torpen.

I dunklet sågo de soldater. De hukade sig ned i rågen och spejade. Och till sin glädje kände de igen sina finska gossar.

Finnarne hade alltså segrat, ryssarne voro bort-drifna. Men deras stuga .. .

Och de skyndade framåt.6(53

Där stod hon. Visserligen litet misshandlad, men hel, med tak och väggar.

Och det fattiga, gamla paret knäppte ihop händerna och tackade Gud för hans stora barmhärtighet.

Mellan torpen och byn hann Andreas upp sjuk-vårdskärror, på hvilka man plockade upp sårade.

Elände och jämmer. Trots sin härdning och kall-blodighet kunde Andreas icke återhålla en rysning, då han hörde all denna kvidan och suckan, då han såg dessa sönderskjutna, blödande människor, af hvilka han kände igen flere.

Där låg på en kärra den hygglige kapten Gyllen-bögel, skjuten genom båda låren, stönande, kallsvetten sipprande öfver det bleka anletet.

Andreas skalf, då han tänkte på hvilka ohyggliga kval, som väntade kaptenen: amputation af båda benen. Hvad var hans skjutna arm mot detta?

På en annan kärra låg löjtnant Ramsay, brigadadjutanten, döende. På en annan fänrik Jägersköld, sårad i axeln; på en annan adjutanten, fänrik Gripenberg, skjuten i ljumsken, svåra plågor. Och många till.

Öfverallt kvidan och jämmer, medan kärrorna med de sårade långsamt fördes mot byn, där fältlasarettet var

ordnadt.

Andreas fick sin arm spjälkad och förbunden. Han hade först tänkt stanna i byn och söka sofva några timmar. Men blodlukten och jämmerropen plågade honom. Han ville bort från eländet och kvalen, ut på fälten igen, söka upp sitt kompani och träffa sina vänner. Ännu kände han sig stark nog för att gå.

Han frågade efter björneborgarne, hvar funnos de? I trakten af Liuhtarla. Han begaf sig dit, gående landsvägen fram utefter älfven.Af Liuhtarla by återstod endast några glödande kolhögar, hvarur de svarta skorstenarne stucko upp likt grafmonument.

Det pyrde och brann under askan och röken svepte västerut öfver fälten. Rundt omkring var skogen svedd och tallarne stodo där med svarta stammar och vissnade kronor.

Men öster om byn, där luften var ren och skogen frisk, hade trupperna slagit läger, de som icke voro utsända att förfölja ryssarne på vägen åt Kuortane till.

Andreas frågade sig för. Och snart hade han funnit tredje kompaniet och sina gamla vänner.

Heikki räckte honom en skål soppa och en köttbit och gaf honom berättelsen om anfallet och branden.

... Och kan du tänka dig, hvem jag fann i den brinnande stugan, medan jag höll på att rädda de sårade?

— Nej.

— Iwan.

— Iwan?

Andreas stirrade på Heikki.

— Men han drunknade ju i Lumijoki älf, klubbades ned under isen af bönderna.

— Det sista är då säkert. Men drunknade gjorde han ej. Efter hvad han nu berättat mig, fördes han af strömmen under isen till ett stycke nedanför, där älfven gick öppen. Han drefs i land, klängde sig fast vid en buske och hlef räddad. Under natten stal han sig in i ett torp, tog en omgång kläder, några brödkakor och ett par skidor och fortsatte söderut. Snart stötte han på en rysk afdelning och blef åter inställd i ledet. Och nu ligger han här.

— Hur är det med honom?

— Dåligt. Ena foten krossad, halft förblödd, brandskador i ansikte och på händer, troligtvis lefver han icke länge.

— Skulle önska se honom.— Kom! Han ligger här i närheten.

Heikki reste sig och gick. Andreas följde efter.

Ett stycke därifrån i utkanten af skogen voro de sårade ryssarne, som räddats ur stugorna, förlagda.

Andreas förvånade sig att ryssarne tändt på byn, fastän stugorna voro fulla med sårade.

— Fanns väl ingen tid att rädda dem. Och byn måste antändas för ett skydda återtåget och hindra förföljandet.

— Men ändå. Att bränna inne sina landsmän. Det skulle aldrig svenskar eller finnar gjort.

— Troligtvis. Men ryssar fråga icke efter slik blödighet, när det gäller, menade Heikki.

Med hufvudet lutadt mot några grankvistar låg Iwan på marken. Han var vid full sans.

Rundt omkring honom suckade andra sårade. Iwan tycktes icke höra dem. Han stirrade upp mellan gra-narne mot det mörkblå hvalfvet där ofvan.

Icke förrän Heikki och Andreas voro alldeles inpå honom, märkte han dem. Åter kom det oroliga uttrycket i hans ögon, och han såg halft rädd, halft förlägen på den lille svartmuskige finnpojken.

Han kunde icke förstå att denne, hans ovän och fiende, som han gjort så mycket ondt och hvars käresta han sökt taga, velat rädda honom ur lågorna i stället för att kasta honom tillbaka däri. Hade Iwan varit i Heikkis kläder —

det kände han på sig — skulle han icke handlat så barmhärtigt utan gladt sig åt ovännens död. I stället hade finnen räddat hans lif, visat sig vänlig och god och lagt honom på en skyddad plats i skogen.

Iwan skämdes. Hans fattiga, plumpa själ kunde icke förstå ett slikt handlingssätt.

Heikki och Andreas satte sig ned bredvid den sårade.

— Hur känner ni er? frågade den förre.

Iwans blick gled från den ene till den andre. Så skakade han sakta på hufvudet:

— Icke lefva länge till. Känna... döden, hviskade han.Han talade litet finska sedan den tid, han tjänade som dräng i Jokkas by i Savolaks.

Döden tycktes också ha tryckt sin stämpel på den sårades anlete. Hvarje blodsdroppe var försvunnen ur det likbleka ansiktet, ögonen matta och insjunkna, han andades tungt.

Det var tydligt att han förlorat för mycket blod.

— Kanske kommer ni er igen, sade Heikki och fattade ryssens hand.

Han kände icke längre något hat gentemot den sårade, som låg där så maktlös framför honom. Det var som om närheten af döden strukit bort hvarje känsla af hat och hämnd.

Iwan var tydligen ytterligt förlägen öfver den andres vänlighet. Det ryckte kring hans mun och ögonen fuktades.

Han hviskade sakta:

— Förlåta ryss ... Nu dö ... Förlåta!.. .

Det rosslade i hans bröst, hufvudet föll åt sidan, han drog tungt efter andan. Så gick en ryckning genom hans kropp. Han blef tyst och stilla.

Han var död.

Heikki och Andreas reste sig och gingo tillbaka till bivacken.

— Ja, nu är han välan riktigt död och går inte igen en gång till, yttrade Andreas.

Heikki svarade ej. Från den döde ryssen gingo hans tankar till Meri, som han lämnat hos kaplanen i Revolaks. Snart skulle väl kriget vara slut och då . . . Lugnet och lyckan kunde väl åter blifva i Finlands bygd.

Och med de ljusa tankarne i sinnet somnade han på granbädden, trött efter den långa dagens marscher och strider.

* *

*Det var tyst och stilla öfver Lappos slätt. Nattvinden hade fört bort röken. Månen gick upp och belyste fälten och skogen.

Alla sofvo utom vaktposterna och läkarne.

Men på vägen mot Ny Karleby, där hans excellens fältmarskalken hade sitt kvarter, ilade en kurir med Adlercreutz’ rapport.

... Fienden har blifvit slagen efter en blodig kamp och befinner sig på flykt söderut mot Kuortane ... Att heskrifva den entusiasm och den tapperhet, hvarmed armén utmärkt sig denna dag, är för mig omöjligt. Ingen ville vara sist i sin colonn under marschen, och de som overksamme måste qvarstanna som Corps de Reserve under attaquen, ansågo sig på det högsta förfördelade. De som mest hade tillfälle att få träffa med fienden voro Savolaks Jägare, som under frammarschen under 3/4 dels mil underhöllo en jemn attaque, och Björneborgarne, hvilka under hela marschen voro otålige att få komma i handgemäng med fienden, och fingo den ärofulla men dyrköpta lott att hufvudsakligen af-göra segern. De störtade på fienden med en oförvä-genhet, som denna fiende kanske aldrig förr erfarit, som den säkert icke lätt skall glömma .. . Alla, såväl soldater som officerare ha ådagalagt det nit och den tapperhet, som i detta krig städse åtföljt den finska troup-pen och gör den fortjent af Konung och

Fädernesland ...

Och fältmarskalken, hans sömniga och tröga excellens, läste igenom Adlercreutz’ rapport och tog sig en stilla funderare.KAP. XL1X.

Stråtröfvarne.

Genom småskogen hade skaran kommit upp på bergklinten. Framför dem låg en bit af det fagra Finland i högsommargrönt.

Rakt under dem en flik af Ruovesi sjö, speglande sig i solnedgången med björkklädda holmar och uddar. I söder smalnade sjön och stängdes af en lång träbro, på hvilken landsvägen från Kuortane och Alavo ledde vidare söderut. Vid ändan af bron skymtade en hvit kyrka: Virtois kapell.* Och där bortom utbredde sig Satakuntas bygd med skogar, bergknallar, sjöar och holmar.

En stund stod skaran, ett fyrtiotal finska soldater med Rjörneborgsregementets uniformer, tyst och stilla på höjden och skådade ut öfver landskapet.

Plötsligt gjorde en af dem, en trettio års man med sergeanttecken på rocken, en rörelse och pekade bort mot vägen som ledde från träbron.

Alla sågo dit. Och en glad lystnad lyste i deras solbrynta drag.

Långt borta på vägen kommo några vagnar körande. Ett tiotal ryttare redo bakefter. Som mörka prickar mot vägen syntes de uppifrån höjden. Det var en rysk fora på färd norrut.

— Den tar vi i natt, sade sergeanten.

Och soldaterna upprepade:

Se kartan sid. 482.— Den tar vi!

Det var i slutet af juli. Fältmarskalken hade ändt-ligen flyttat sitt kvarter från Ny Karleby och förlagt det i Lappos prästgård, där prostinnan, fru Stenius, och hennes pigor omhuldade hans excellensmage på bästa vis.

Första brigaden samt en del af den fjärde, sammanslagna till »Svenska brigaden» under öfverste Cronstedts befäl, hade skjutits fram till Ruona bro i närheten af Kuortane kapell. Strax bakom, vid Salmi, låg återstoden af första brigaden. Och något längre norrut, vid Hiipakka by, den tredje brigaden.

En del af andra brigaden, på arméns högra flygel, var på marsch mot Kauhajoki, och på vänstra flygeln befann sig den oförbrännelige Fieandt åter på framryck-ning mot Lintulaks.

Sådan var ställningen, då major Fihlén en vacker morgon uppenbarade sig i Döbelns kvarter.

Då majoren trädde in i rummet, låg Döbeln på soffan och läste. Han sänkte boken och såg upp men utan att resa sig.

— U-rr-k!

Major Fihlén harskade sig.

Döbeln teg, väntande på hvad som skulle andragas.

— Ja... U-rr-k!... Nu ligger vi här igen, bör-

jade majoren.

— Hvaba?

Döbeln satte sig häftigt upp. Hvad menade majoren? Hade han den fräckheten att pika sin öfverste?

— Ja .. . nu ligger vi här igen ... i väntan på fram-ryckning... liksom förut i Lumijoki och Ny Karleby ... och ingen vet, när attack blir härnäst.

— Det har majoren så innerligt rätt i. Och det är för att delgifva mig denna säregna tanke, som ni infunnit er?

Döbeln betraktade litet ironiskt den gode major Fihlén.— Nja... U-rr-k!... Inte precis för den saken, men ... si det är så, att... emedan .. .

— Fördenskull. .. därför att... i följd af. .. För faen, herre! Stå inte där och harkla som en äggsjuk höna utan tala ut, kort, bestämdt, på sak! 11 vad vill majorn?

Det ryckte till i major Fihléns ansikte och han blef rödare i pannan. Att han alltid skulle ha så fördömt svårt att uttrycka sig! Nu kunde ju öfversten tro, att det i stället berodde på tvekan och förlägenhet. Man var väl ingen mamsell heller!

Och major Fihlén blef allt rödare och argare.

Han fortsatte omedelbart:

— Det finns en karl på min bataljon, sergeant Roth ... öfversten känner honom?

— Ja.

— Sergeant Roth har nu vändt sig till kompanichefen, kapten Dunder, med förfrågan, om icke han jämte några stycken frivilliga kunde få bilda en liten ströfkår och operera i ryssarnes rygg i trakten af Vir-tois och Ruovesi, hindra ryssarnes förbindelser med Tammerfors och Tavastehus, uppsnappa foror, bränna byar, fånga kurirer, med ett ord, göra dem allt möjligt af bräck. Det synes mig . . . Puh! . .. U-rr-k! ...

Major Fihlén måste hämta andan efter all denna vältalighet.

— Känner sergeant Roth trakten? frågade Döbeln.

— Han är född där.

— Godt! Planen synes mig god. Lika gärna som de ligga stilla i läger och masa kunna de ut och ströfva. Sergeant Roth tycks mig vara en rask och pålitlig karl. Han skulle säkert kunna göra armén nytta med sin skara. Rajevskis hufvudstyrka ligger nu i trakten af Alavo. Roth kringgår den och vaktar vägarne och passen vid Ruovesi sjö. Hur många man har majorn tänkt låta honom ta med sig?

— En tjugu, tjugufem stycken.— Det är för litet. Skall han kunna uträtta något, måste styrkan vara större. Han får ta tio frivilliga ur hvarje kompani. Och ge sig i väg i morgon dag. Efter första kuppen ska han skicka en kurir till mig.

— Som öfversten befaller.

— Var det något mera?

— Nej.

— Farväl.

Major Fihlén gick och Döbeln återtog sin läsning. Gång på gång skakades hans kropp af rysningar.

— Fördömda frossa, mumlade han. Alltsedan isbadet i Ny Karleby älf har jag knappt en dag känt mig riktigt frisk.

Han svepte rocken omkring sig och sträckte ut sig på soffan.

I tredje kompaniet blef förtjusningen stor, när major Fihlén kom med Döbelns tillåtelse till bildandet af en ströfkår.

Alla ville vara med. Hela kompaniet anmälde sig-

Men ordern var: tio man ur hvarje kompani. Endast tio man. Af hundra stycken. Där fick sergeant Roth pröfva på första svårigheten vid sin ströfkår.

Den förste han utsåg, var korpral, Spof, en liten, tunn, spinkig karl, listig, djärf, finurlig, gammal bekant med

sergeanten. Han blef så att säga hans generaladjutant, det är närmaste man.

Af de öfriga tog han framför allt dem, som voro födda i trakterna kring Ruovesi sjö och kände till passen, vägarne och stigarne. Detta var af största betydelse för expeditionens framgång. Skulle man kunna lura ryssarne, öfverrumpla dem, snabbt lista sig undan, dyka upp och försvinna, måste man känna till smygvägarna och gömställena. Och som flere af de björne-borgska soldaterna hade sina hem just i de trakterna, fanns många att välja på.

Sergeant Roth tog ut de raskaste Ruovesiborna, bland dem korpral Olagus Kask. Matts kusk, som visserligenvar från en helt annan trakt, kom också med. Sergeanten hade lärt känna Mattsen och skattade högt hans sinnesnärvaro och kallblodighet.

Palmqvist ingick bland de utvalda på Mattsens rekommendation.

— Visserligen har han varit en tokig skrifvare och är kanske inte ännu fullt klar i knoppen ibland, utlät sig Matts kusk, men han är en så'n präktig kamrat och så förbålt fiffig, när det gäller.

Och på den rekommendationen — ehuru nog sergeanten hade sina tvifvel angående fiffigheten — blef Palmqvist skrifvare en af ströfskarans män.

Från de andra kompanierna togos sedan det bestämda antalet karlar, så att regementet blef fulltaligt.

Knappast någon af männen torde ha gjort sig fullt reda för expeditionens farligheter och besvär. För de flesta var det endast fråga om en munter utfärd.

Man var fri från befälet och regementets tvång. Ströf-vade omkring som man behagade, eller rättare sagdt, som sergeanten anvisade. Men detta var ju något helt annat än att marschera på kommando. Man strök omkring i skogar och på sjöar. .. och detta i högsommarens ljufliga tid. Det kändes som om man erhållit en oerhördt lång permission och fått resa bort på slåtteröl och fest.

Hur man skulle moja sig och må! Det gällde att taga fiendens proviantforor. Där måtte väl finnas åtskilligt ätbart. Och drickbart.

Dagen därpå skedde uppbrottet. Alla voro vid bästa humör, gevären putsade, kruthorn och kulpåsar fyllda, tornistrarne fullproppade med mat. Och stolt och glad afmarscherade sergeant Roth med sin muntra skara.

Marschen ställdes i en stor båge genom skogarne västerut för att undvika de ryska trupperna vid Alavo och målet var Virtois kapell och Ruovesi sjö.

Där skulle operationerna till lands och sjös börja.

* *

*Redan under marschen ned mot Virtois hade de lyckats öfverrumpla och taga en mindre fora samt uppsnappa en kurir med bref från general Buxhövden till Rajevski.

Kuriren sköts, skarans bäste ryttare lånade en häst i en bondgård och sändes till Döbeln med den ryske öfverbefälhafvarens bref.

Marschen fortsattes. Och i solnedgången en af de sista dagarne i juli hade ströfskaran nått trakten af Virtois kapell och genom småskogen begifvit sig upp på bergklinten för att speja.

Foran där borta på landsvägen, följd af ett tiotal ryttare, närmade sig. Och sergeanten Roth upprepade förtröstansfullt:

— Den tar vi.

Afståndet mellan foran och bergklinten tycktes vara en fjärdingsväg. På halfva hållet delade sig landsvägen i två grenar, en till höger, en till vänster. Det gällde att utspana, hvilkendera riktning ryssarne skulle taga-Förr kunde man icke bestämma platsen för bakhållet.

Och nu lågo de där uppe och spejade.

Sommarkvällen var lugn och vacker. Solnedgångens guld speglade öfver sjön och dungarne. Holmar-nes björkar lyste hvita med ljus grönska, men bortom sjön stod granskogen mörk.

Nu hade foran nått vägknuten. Männen på klinten iakttogo uppmärksamt. Den vek af åt höger, på bortre vägen.

— Om vi skynda oss ned, hinna vi till skogen, där bortom torpen. Där måste vagnarne passera. Där ta vi den.

Roth hade gett sina order. Och i ett huj, springande, kasande, en och annan rullande utför, rusade männen nedför branten.

Öfver kärr och mossar, tvärs genom djupa skogen gick språngmarschen. Ändtligen nådde de fram till det 'Under sönderskjutna fanor. 43utsedda stället och kastade sig ned bakom granar och stenar på ömse sidor' om vägen.

Roth gick omkring och gaf sina förhållningsorder.

— Ingen får skjuta förrän jag hvisslar. Och det gör jag först när vagnarne och ryttarne äro midt framför oss. 1 tio där tar kuskarne — ingen får undkomma, alla måste fällas... säkert sikte, medan I vänten på hvisslingen — och I öfriga ryttarne. I där borta passen på hästarna, genast rusa fram och hugga dem i tyglarna. Ingen, hvarken kusk eller ryttare, får undkomma; alla måste stupa. Och vi äro tillräckligt många för att åstadkomma den manövern. Pass på!...

Rusningen från bergklinten hade skett så snabbt, att männen i god tid nått bakhållet. Ännu var foran ett stycke därifrån.

Vägen krökte på detta ställe. Granarne skymde, så att man endast såg en liten bit bortåt.

Roth smög sig ett stycke tillbaka för att speja. Tätt invid vägen hukade han sig ned bakom ett par enbuskar.

Där kom foran. Det var tre vagnar och tolf kosacker. Kuskarne körde långsamt och ryttarne läto sina hästar gå i skridt bakefter. Troligtvis hade de ridit hela dagen och voro trötta och sömniga.

Det hvilade ett dåsigt, sorglöst lugn öfver karlarne. Några af kuskarne sjöngo, entoniga, klagande melodier, vemodiga, så att en stråtröfvare kunde få tårar i ögonen.

Förmodligen skulle de snart slå läger. Roth funderade om det icke vore bättre att dröja till dess och anfalla under natten.

Men hvem visste, huru länge foran skulle fortsätta, innan läger slogs för natten. Det blefve för besvärligt att följa efter dem genom skogen på sidan om vägen. Och risken för upptäckt var större. Rättre då att klämma till genast. Rara karlarne höllo sig väl dolda.

Han skyndade tillbaka till sina män.

— Nu komma de.

Hvarenda karl kröp ned bakom stenen och gran-riset och grep om geväret. De visste ordern: Icke skjuta, förrän hvisslingen ljöd, förrän foran var midt för dem.

Som tysta kattor lågo de stilla, lurande.

Nu syntes första hästparet. På vagnen satt kusken, en tjugu års pojke, sömnig, sorglös, och gnolade en visa.

Icke ett ljud, en rörelse från de bakom granar och stenar dolda röfvarne.

De tre vagnarne åkte förbi, ryttarne följde.

Då skar en hvissling genom sommarkvällens tystnad. Ögonblickligen höjde kosackerna hufvudena och lyssnade. Lansarne fälldes.

Men innan de fått klart för sig, om ljudet kom från en fågel eller var en signal, smattrade skotten.

Finnarne hade siktat så väl, att hvarenda kosack träffades. De flesta föllo ned på vägen. Några sökte hålla sig

kvar på sina stegrande hästar. Vagnshästarna råkade i sken med de sårade kuskpojkarne liggande på fordonen.

Nu rusade finnarne fram. Matts kusk, korpral Ola-gus och några till kastade sig i vägen för de skenande hästarna, höggo dem i tyglarne och fingo dem att stanna. De öfriga rusade med fällda bajonetter på kosackerna.

De som ännu voro vid lif, stuckos ned.

I villervallan och larmet hade icke finnarne märkt att en kosack lyckats kasta sin häst in i skogen. Nu upptäckte de honom ett stycke framför på vägen, galopperande norrut.

Roth fick tag i en laddad lodbössa.

— Den där får inte komma undan, mumlade han och lade kolfven till kinden.

Skottet small. .. och kosacken damp. Hästen skyndade i fullt sken vidare.

En lättnadens suck undföll Roth.

— Det var väl, mumlade han. Den där göken kunde förstört alltihop.

Han vände sig om och betraktade valplatsen.

Matts kusk och korpral Olagus höllo ett säkert tagi den främsta vagnens hästar. Djuren hade kommit snedt öfver vägen och stodo där darrande och skrämda. Bakom vagnarne lågo de dödade kosackerna strödda mellan sina hästar, som fasthöllos af finnarne.

Roth gnuggade belåten sina valkiga näfvar:

— Inte en enda karl undkom .. . inte en enda! Så ska man sköta om kosacker.

Men förre skrifvaren Palmqvist, som höll en af vagnshästarna och stirrade på den lille döde kuskpojken, ångrade att han slutit sig till ströfskaran,

— Man är ju inte bättre än simpla röfvare och mördare, tänkte han. Det här var ett ruskigt göra, om det också sker till kungens och landets väl.

Och han nästan önskade sig tillbaka till sin skrif-vai'estol med den rytande kommissarie Pampén bakom.

Men det var ingen tid till betraktelser och veklagan. Hade man gett sig in i ulfvaskocken, fick man tjuta med dem.

Det första som gjordes var att kasta in de döda kosackerna och kuskpojkarne i skogen.

Så skred man till undersökning af vagnarnes innehåll.

Den första befanns vara lastad med mjölsäckar, i den andra funnos stora köttstycken och lådor med salt tisk. Den tredje var fylld med lådor och halmtäckta korgar.

Matts kusk och korpral Olagus undersökte lådorna och korgarne. I de förra upptäcktes massor af skogsfågel: tjäder, orre, morkulla samt harar. Ur korgarne stucko halmomvirade buteljer upp.

Matts kusk smackade med tungan:

Bouller-opp! Bouller-opp! Sicken skam till tur! Jag tror vi fått tag i själfvaste generalens matförråd.

Och fylld af glada förväntningar lugnade han de skrämda hästarna, tog tömmarne och satte sig upp på vagnen.

Nu skedde återtåget från valplatsen. Sergeant Rothbesteg den ståtligaste hästen, korpral Spof tog en annan. Palmqvist, som var något ridkunnig, fick en liten lurf-vig krake, nedanför hvars buk hans långa hen hängde, så att de nästan snuddade vid marken. Han liknade kung David på en åsninnas fåle, menade den bibel-sprängde Mattsen. Hvarför, kunde han ej riktigt förklara; men han liknade honom ackurat, fattades bara ett palmblad i handen i stället för geväret.

De öfriga, som kunde hålla sig kvar på en hästrygg, togo hvar sitt djur, så långt det räckte. Och så trafvade

karavanen söderut i den ljumma sommarnatten.

Vid närmaste biväg vek man af inåt skogen.

Sergeant Roth kände stigarne och gömslena i dessa trakter. Vägen blef allt smalare och svårare. Till slut kunde icke vagnarne längre komma fram. Då lastades de af.

Mjölsäckarne gömdes i skrefvor och täcktes med granris. Köttstyckena likaledes utom några stycken, som medtogs till proviant. Men lådorna med skogsfågel och korgarne med vinet bundos på hästryggarne.

Så fortsattes färden på trånga stigar, till dess man nådde en liten öppen plats djupt in i skogen.

Där gjordes halt. En eld tändes i en bergskrefva och man lägrade sig i godan ro.

— Banditer och smugglare! mumlade Palmqvist, då han betraktade de kring elden lägrade männen, de tjudrade hästarna, lådorna och korgarne, som voro kringströdda i snåren.

Fram med grytor och bajonetter! Fram med köttstycken och brödkakor! Femtio hungriga soldatmagar kurrade af lystnad.

Och hararne flåddes och fågeln plockades. Snart sutto ett tjugutal läckerbitar spetsade i lågorna på bajonetterna, och fettet dröp fräsande ned i elden.

Konung och fosterland! Hvad det luktade godt! Palmqvist började förlika sig med stråtröfveriet.

Men kring korgarne strök Matts kusk lik en älskogs-krank katthane kring en missa och lät handen smekande glida öfver buteljhalsarne.

* *

*

Haren och fågeln var stekt, soppan kokt, brödet skuret, smöret påbredt. Och i ljuflig julinatt satte sig bofvarne att äta.

Femtio skäggiga munnar smackade och hundra käkar arbetade i full gång.

— Synd om ryske generalen! menade Spof med ett försmädligt grin.

— Hva sier du? Synd om’en? utbrast korpral Olagus.

— Ja, det är väl han, som egentligen skulle haft de här godsakerna. Jag skulle så gärna unnat honom litet med ...

— Hva sier du!

Korpral Olagus’ ögon blefvo allt rundare och dummare.

. .. Om han blott vore här!

— Åhå!

Nu gick en talgdank upp för korpraln.

... Ensam, forstår’ru!

— Hu-i-i-h!

Korpralen begrep. Och han mumlade andäktigt:

— Du store, hvilken fångst!

Äfven Roth hade hört sin vän Spofs lilla hjärtesuck. Han såg tankfullt in i elden:

— I)u sade något... Du sade något!...

Ändtligen hade alla de stekta hararne, orrarne, tjäd-

rarne, morkullorna och de oerhörda smörgåsarne, stora som brödspadar, stillat den värsta hungern och man började känna sig liksom litet torr i halsen och ville ha något att dricka.

Matts kusk tog upp en butelj ur en korg och lyfte den på rak arm.Det var en märkelig butelj. Den var bukig som en dräktig torparemor och hade en hals, lång som en tranas. Öfverst på halsen glindrade en glänsande silfver-knopp.

Soldaterna hade rest sig, tuggande på snjörgåsar och fågelben och beskådade fenomenet.

Hvad månde den innehålla?

Matts kusk lossade försiktigt »silfret». Det blef ju till en liten bägare.

— Den behåller jag! tänkte han och stoppade klenoden i fickan.

Buteljhalsen var igensatt med en oerhörd korkplugg, som svälde ut öfver glaset, fastsurrad med fyra ståltrådar i kors, och hvaröfver låg ett tjockt hartslager.

Nu gällde det att få ut pluggen innan man kunde komma åt vinet.

Matts tog fram sin fällknif med korkskrufven, karf-vade boxt hartset och stack skrufven i korken.

Han borrade och vied. Så tog han ett säkert tag om buteljhalsen med den ena handen och om knifven med den andra.

Och högg i.

Täfft.

Pluggen rörde sig ej. Den satt kvar, tjock, pösig och liksom skrattade Mattsen i'akt i synen.

Matts diog och slet, medan munnen krängde sig till de mest undex'bara gi'imaser och tungan stack ut än åt höger, än vänster.

Pluggen satt fast lika föibannadt.

Matts kusk pustade och torkade svetten ur pannluggen. Han blängde ilsket på buteljen.

— Du va’ mej en attan jävel! suckade han vemodigt.

Och rundt omkring honom stodo soldaterna med stirrande ögon och gapande munnar, andäktiga, häpna, beskådande kampen.Slutligen sade en:

— Du har ju inte ta’tt dän ståltrådarne.

— Du sade’t! brummade Matts och slet bort ståltrådarne.

Så högg han i för Konung och Fosterland, så ådrorna svällde i pannan och ögonen skelade.

Och psi! Med en knall som ett skott sprang korken i luften, buteljen exploderade och Mattsen damp på ändan i pur förskräckelse.

Soldaterna flydde förfärade.

— En bomb! skrek en.

Och de andra upprepade:

— En bomb!... En bomb!

Men det var en konstig bomb. Ingen blef sårad. Och våt om näsan af champanjebruset satt Matts kusk i gräset och höll om buteljhalsen.

De tappra stråtröfvarne repade åter mod och närmade sig försiktigt.

Ur buteljen sjöd och bubblade det.

— Så han fräser... bestämdt en trolldryck, menade en.

Och de varnade Mattsen:

— Släng faenskapet!... Drick’et inte! De ä döden.

Men Matts kusk var en dödsföraktande man. Han

hällde upp en mugg ur den fräsande buteljen och drack.

Andlösa stodo finnarne rundt omkring, afvaktande resultatet.

Mattsen sväljde och sväljde.

— Hur kändes det?

Han gjorde en grimas.

— Micke dåligt vin!... Bare luft... bare luft! Fi tusan!

Och han slängde det bubblande rackartyget ifrån sig.

Men det fanns flere buteljer i korgarne. Andra togos fram och drogos upp och befunnos innehålla sött, godt, ljufligt luktande vin.

Och fmnpojkarne drucko och smackade med tungorna.Roth betraktade den litet orolig.

— Det må vara för denna gång. . . och eftersom ingen af ryssarne kom undan, mumlade han. Men annars tror jag att slik förning är mindre lämplig proviant på ströftåg.

Och han beslöt, att när soldaterna väl somnat gömma undan möjligtvis öfverblifna buteljer.

Men ännu så länge var ingen sömnig och trött.

Proviantlådorna undersöktes grundligt. Kanske man kunde hitta på andra märkliga ting.

Korpral Olagus fisk fatt i en stenkruka, täckt med ombunden papp. Han karfvade bort papperet.

Krukan var fylld med en vackert gul, halfflytande massa.

Han luktade. Den luktade starkt men godt.

Och korpral Olagus grinade belåten.

I tanke att han funnit en riktig läckerhet, stack han träskeden i den gula gröten och slök ett rågadt mått.

Mums!

Men ögonblicket efter skar ett illvrålande genom nattens tystnad. Korpral Olagus låg på marken och sprattlade. Han höll händerna om halsen, han var kopparröd i ansiktet och ögonen trängde ut. Han spottade och grät och tjöt:

— Jag dör! Jag dö-ö-ö-r!

Soldaterna blefvo stela af skräck och skockade sig kring den olycklige.

Mattsen petade på honom.

— Olagus lelle, hur är det fatt?

— Jag dö-ö-ör! tjöt korpralen.

Sergeant Roth kom rusande:

— Töst! Töst! Du kan ju väcka lif i en död kosack.

Och den stackars korpralen pustade och sprattlade

och våndades under de kringstående kamraternas innerliga medkänsla.

Men snart hade han lyckats spotta ut det mesta af den gula senapen och återvände till lifvet och vigören.— Satans smörja! sa korpral Olagus och sparkade till stenkrukan, så den gick i kras.

Men natten skred och det hlef allt dunklare i skogen. Soldatex-na hade ätit och druckit sig nöjda och lågo snarkande kring den utbrunna elden.

Då listade sig sergeant Roth försiktigt fram, letade rätt på de odruckna buteljerna och gömde dem på ett säkert ställe.KAP. L.

Bondkärringen.

General Nikolaj Nikolajewitsch Rajevski gick förgrymmad fram och tillbaka i sitt rum i Alavo prästgård.

Vid dörren stod en ung adjutant, tyst, stram, butter.

Generalen morrade:

... Ännu ingen fora! Ni säger, att de utskickade patrullerna icke påträffat någon fora på väg hitåt...

— Ja, general.

— Godt! Äfven den har alltså blifvit uppsnappad af dessa fördömda finska ströfkårer. Hvad var det an-förarne nu hette?. .. General Rutsch och amiral Sjauff. Rappt folk är det, må jag säga. Snappar boxd den ena foran efter den andra, bränner broai-, nedgör afdelnin-gar, och när man försöker få tag i dem, äro de försvunna. Ingen har sett skymten af den där general Rutsch och amiral Spuff, men finnas göra de lika fullt.

... Allt går bakut nu för tiden. Affären vid Lappo slutade med återtåg, som bi-a mycket liknade en flykt, och, nu sitta vi här, afstängda från våra förbindelsei', utan lifsmedel. Inga kurirer från Buxhövden och Jan-kowitsch — förmodligen uppsnappade och dödade; inga proviantforor — samma väg.

Och i dag som vi skulle fira hans majestät kejsarens namnsdag. Champanjen är slut, rödvinet slut. Af vildt finns endast, hvad man kunnat skjuta de sista dagarne. Några harar, några oirar. Och traktens re-surser: salt sik och pannkaka. Salt sik, gröt, pannkaka och svagdricka tycks vara det enda som finns i detta fördömda land. Men icke kan man anordna fest till hans majestäts ära med salt sik, gröt, pannkaka och svagdricka!

Generalen snurrade på klacken och stannade vredgad framför den unge adjutanten.

— Skicka ut några patruller till nedåt Virtois. Kanske foran likväl är i annalkande.

— Som generalen befaller.

Adjutanten försvann. Och strax därpå steg Rajev-ski ut på förstutrappan.

Nedanför prästgården utmed stranden af Alajärvi sjö låg byn, där några sotnier kosacker voro förlagda i kvarter. De öfriga trupperna hade slagit läger i tält på ängarne omkring sjön.

Denna annars så tysta och öde by vimlade nu af soldater: kosacker, husarer, dragoner, infanterister, artillerister. Och den stilla sommarkvällen genljöd af muntert sorl, visor och lystringsrop.

Vid sjöstranden såg han en skock soldater samlade i ring kring någon. Sorlet och skratten ljödo här hög-Ijuddare än på andra håll. Midt i klungan af karlar upptäckte han en finsk bondkärring med en korg på armen.

Och nu hörde han kvinnans gälla rop:

— Kycklingar! Feta kycklingar... feta, rara kycklingar ! Köp . . . köp!

— Andå något! tänkte Rajevski och vinkade en soldat till sig.

Han befallde denne att föra bondgumman till honom.

Soldaten skyndade bort och återkom med kvinnan.

Det var en fyrtio års bondhustru, smalväxt, mager, tanig. Hon var iklädd ett huckle, som täckte håret och halfva ansiktet. Öfver axlar och bröst hade hon trotssommarvärmen en schal lindad. Hon gick säfligt med långa steg

som böndernas kvinnor bruka.

— Hur många kycklingar har du? frågade Rajevski.

— Tio, ers nåd, svarade kvinnan med pipig, gnällande röst.

— Inte mera!

— Måtte la vara nog.

— Hvad ska du ha för dem?

— Tolf skilling stycket.

— Det var ju godt pris. Jag köper dem.

Och Rajevski räknade upp tio tolfskillingar åt gumman och tillsade soldaten att bära in kycklingarne i köket.

— Från hvilken trakt är du? frågade han vidare.

— Från Tulijoki by, ers nåd.

— Hvar ligger den?

— Halfvägs mellan Alavo och Ruovesi sjö.

Ruovesi sjö! Rajevski blef uppmärksam. Det var

ju där som dessa ströfkårer höllo till. Och han började utfråga henne om de där märkliga finska befälhafvarne, general Rutsch och amiral Spuff, och deras afdelningar.

Och korpral Spof —- ty bondkvinnan var ingen annan än denne, som klädt ut sig och begifvit sig in i ryssarnes läger för att spionera och utforska några af deras rörelser och planer — började berätta och ljuga för den ryske generalen, som tydligen satte tro till hans ord.

. . . Om hon hade hört talas om de finska ströf-kårerna? Jo då. Hade sett dem och sammanträffat med dem, sade bondgumman, och så långt var allt sanning i Spofvens tal.

... De’ vill säj ... för en vecka sedan.

— Hvad för något! Har de inte synts till sedan dess?

— Naij!

Samtalet fördes på rådbråkad finskryska. General Rajevski talade litet finska och Spof kunde ryska sedansina gesällår, då han vandrat genom det stora landet. Flere gånger under samtalet var han rädd för att Ra-jevski skulle upptäcka, att det var en karl, han hade framför sig. Men han visste icke själf, hur väl han var förklädd och hur verkligt lik en finsk bondkärring han tedde sig. Sätt byxor och manströja på en sådan, dölj håret under en slokhatt — och ingen kan tro att det är en kvinna, man har för sig. Äfven i kjolar ha de finska bondkvinnorna mycket af karl hos sig.

Och Spofven med sitt skarpskurna ansikte, sin smala näsa, sina tunna läppar var så lik en finsk bondhustru, att ingen kunde misstänka något.

Därtill kom hans pipiga, gnälliga röst, som han gjorde än gnälligare och pipigare.

Och ingen fanns väl i det ryska lägret, som kände honom.

Det gjorde att sedan den första oron vid sammanträffandet med generalen lagt sig, återfick han sin vanliga säkerhet och var fullkomligt herre öfver röst, rörelser, blickar. Och den ryske generalen misstänte icke det ringaste.

Han frågade och frågade och frågade. Och Spofven svai’ade lugnt, säkert, trovärdigt. Han omtalade, att de finska ströfkårerna — general Rutsch och amiral Spuff, som ryssen efter hörsägen kallade befälhafvarne — hade dragit

bort, förmodligen västerut, sedan de uppbränt broarne öfver Ruovesi sjö.

Om det fanns godt om lifsmedel i den trakten?

— Joo då.

— Jaså . . . Hm!

Och den ryske generalen såg fundersam ut.

Efter rådplägning med Roth hade Spof klädt ut sig och begifvit sig till ryssarnes läger vid Alavo för att söka uppsnappa några yttranden om deras närmaste planer.

Alltsedan Spof vid den nattliga måltiden i skogen efter öfverfallet på foran på skämt framställt önskan, attryske generalen skulle varit där, hade tanken på att kanske kunna tillfångataga denne icke lämnat sergeanten.

Tänk om de kunde göra en sådan fångst och komma ridande med hans excellens generalmajor Nikolaj Nikolajewitsch Rajevski till Döbeln! Det vore en bragd för tid och evighet.

Och alldeles omöjligt var det ej. Hur ofta brukade ej den ryske generalen rida ut för att rekognoscera, endast åtföljd af några få kosacker. Men; därför måste han tro att ti-akten var fri från finnarnes strof kårer, och en af bondkvinnan Spofs uppgifter var att inbilla rys-sarne detta.

Under tiden hade Roth och hans skara dragit sig till en löfbeväxt holme i Ruovesi sjö, där de föi'höllo sig stilla och afvaktande. Dessförinnan hade de försiktigtvis tagit bort alla båtar från stränderna och föxlagt dem till holmen för att icke kunna öfverraskas och anfallas.

Fullt upp med proviant förde de med sig. Och nu lefde de goda och fiädfulla dagar i ljuflig högsommartid på holmen i Ruovesi sjö.

Men för Rajevski bedyrade Spof att finnaxne hade di'agit bort västerut mot Vasa eller Kristinestad.

Och genei’alen trodde det. Han beslöt med det snaraste företaga en rekognoscering i trakten af Ruovesi sjö för att skaffa lifsmedel. Festen till hans majestät kejsarens ära fick anstå så länge. Man kunde väl inte festa på svagdricka, salt sik, gröt och pannkaka!

Slutligen hade Rajevski frågat nog. Han afskedade bondkvinnan och ropade på en öfverste, som kom gående i näiheten.

Spof stannade kvar, tittande sig omkring liksom föllägen om hvart han skulle taga vägen.

. . . Och ingenting fxån Jankowitsch? hörde han Rajevski säga till öfversten.

— Nej, svarade dexxne.— Undrar just om han fått min order att fortsätta återtåget till Saarijärvi för att där bilda föreningslänken mellan hans afdelning och Barclay de Tollys kår vid Kuopio.

Öfversten ryckte på axlarne. I dessa tider visste man ju ingenting. Kurirer afsändes — och kommo aldrig fram; kurirer skickades hit — och hördes aldrig af.

— Saarijärvi... Barclay de Tolly ... Kuopio! Det skall man komma ihåg, tänkte Spof.

Bajevski och öfversten gingo in i prästgårdsbyggnaden. Då drog sig Spof nedåt stranden för att slå sig i lag med soldater och underbefäl. Kanske man kunde få höra några godbitar af dem?

Åter skockades manskapet omkring honom för att nojsa och drifva med den dumma bondkvinnan. Och Spofven tog på sig sin enfaldigaste min och slängde sina listiga frågor för att söka krama ur soldaterna någon värdefull upplysning.

Vid det han så stod där i klungan af soldater, fick han plötsligt se en forskande blick riktad på sig.

Ögonblickligen kände han igen mannen. Det gick en rysning öfver ryggen på honom.

— Mikael! tänkte han. Mikael Petrowitsch, som jag bodde hos i Byssland. Tänk om han känner igen sin forne

gesällkamrat.

Och Spof rättade oroligt på hucklet, så att det kom längre ned i pannan och skuggade öfver ansiktet.

Den ryske soldaten släppte icke blicken ifrån honom. Han närmade sig.

Spof fick en känsla af, att han ville springa därifrån, kasta sig upp på en häst, spränga bort, rädda sig. Lugnet och säkerheten hade gått, och det var som om marken gungat under hans fötter.

Soldaten trängde sig fram mellan de andra. Nu tilltalade han honom.

Spof vågade icke se upp. Han tyckte att första blick skulle röja honom.— Har ni någon bror som är vid min ålder? frågade Mikael.

— Aha!

Där fann Spof ett halmstrå att rädda sig på.

Den ryske soldaten hade tydligen känt igen dragen, men trodde, att det var en bror till denna kvinna, med hvilken han sammanträffat under dennes gesällvandringar i Ryssland. Bäst att låta honom förblifva i den tron

— Ja, svarade Spof.

Nu vågade han se upp ocb blickade ryssen kallt i ansiktet.

... Som vandrat gesäll i Ryssland? fortsatte Mikael.

— Ja.

. — Hvar är han nu?

— Om du det visste! tänkte Spof. Men högt svarade han:

— Tjänar soldat i finska armén.

— Jaså. Då kanske man någon gång kan sammanträffa med honom.

— Möjligtvis... med korsade bajonetter, svarade Spof torrt.

De ryska soldaterna flinade.

— Finnkvinnan är bra. Hon biter ifrån sig, skrattade de.

Mikael blef röd i ansiktet.

— Eller som fånge, sade han bryskt.

— Ja, om du blir tajen, svarade Spof.

— Hupp!... Kärringen är ypperlig, storskrattade soldaterna.

Men Mikaels blick mörknade.

Nu önskade Spof komma bort från ryssarnes läger så fort och så obemärkt som möjligt. Han litade icke mer än nätt och jämt på sin förklädnad. Det kanske icke hehöfdes mer än ett tonfall, en rörelse, för att den andre skulle känna igen sin forne gesällkamrat. Då vore han förlorad. Och det var egentligen onödigt.

Mikael slod där och glodde argt på honom. Han fick en känsla af att denne började ana rätta sammanhanget. Och han kände sig allt mera orolig och osäker.

Uppe vid prästgårdsbyggnaden syntes några officerare.

Plötsligt trängde sig Mikael ut ur skocken af soldater och gick mot dem.

I detsamma for en tanke genom Spofs,>Jmfvud.

— Han talar med dem om mig. Han delger dem sina misstankar. Man kommer att undersöka mig.

Och skyndsamt begynte han, nickande och hälsande åt alla sidor, tränga sig mellan soldathoparne på stranden.

Han gick närmsta väg till skogen. Inkommen mellan snåren och stammarne, slängde han korgen, kaf-vade upp kjolarne och begynte springa.

— Saarijärvi... Jankowitschs' återtåg .. . Barclay de Tolly. .. Kuopio, det skall jag åtminstone komma ihåg, mumlade han. Tänk om Rajevski ger sig på rekognoscering till Ruovesi sjö!... Om vi kunde knipa'n!... Om vi kunde knipa'n! . .. Men först måste jag vara i säkerhet. Och det dröjer än en stund.

Han sprang alltjämt. Och skogens djur, fågel och fä, flydde förfärade för den i vild fart framrusande bond-kärngen.

Men i ryska lägret sökte man förgäfves kvinnan med korgen och kycklingarne.

— Hvar är hon? Har någon sett hvart hon log vägen... Hon var här nyss... Vi måste genast ha tag i henne.

Det blef ett sökande och ett letande genom hela lägret. Ingen bondkvinna stod att finna.

Till slut utskickades patruller på vägarne.

* *

*Gamle Huotari, fiskargubben, som slumrat till i skymningen, där han satt i stugan och band nät, spratt upp vid det att en bondkvinna kom inhoppande i rummet och slet af sig kjolen.

— Hva behagas? tänkte gubben Huotari och gnuggade sig under ögonbrynen.

Nu stod kvinnan där i mansbyxor, huckle och tröja.

Hucklet och tröjan åkte samma väg som kjolen.

Gubben gapade.

— Är kärngen tokig eller hvad vill hon? mumlade han vid den förunderliga synen.

Ändtligen fick hon ljud:

— Jag är korpral Spof vid ströfkåren ... har nyss varit förklädd i ryssarnes läger ... man förföljer mig . .. låna mig en mansrock och en slokhatt... fort!

— Ho, ho!

Gubben gnäggade.

Se där en som spelat de fördömda ryssarne ett spratt. Kunde man hjälpa den, vore sannerligen en god gärning.

Och gubben Huotani skuttade upp från stolen och letade fram en rock och slokhatt.

— Min pojkes, som ä' i kriget. Håll till godo, herr kurpral.

— Tack!... Kanske jag kunde få något att dricka också. Jag är svåra törstig.

— Går fäll dä, mumlade gubben och sökte rätt på en träskål.

Spof hade slagit sig ned på en stol vid bordet. Han var verkligen trött. Att springa kapplöpning med kjolar var ju ett rent litet helsicke. Det tog på krafterna.

Han lutade hufvudet i handen och pustade.

Hästtramp hördes utanför. Strax därpå rycktes dörren upp och ett par kosacker kommo instörtande

Det klack till i Spof. Och i gubben också.

Men gamle Huotari hade mer än en gång sett dö-den i ögat och var icke den, som i första hugget blef förbluffad och vimmelkantig.

— Sitter du här, din lata dräng... Ut på ängen och se till hästarna! röt han till Spof.

Och i ett nafs hade denne smitit mellan kosackerna och kommit ut på ängen.

Där fick han fatt i en häst. Opp på ryggen, klac-karne i sidorna, manen till töm . . . galopp .. .

Men i stugan höllo kosackerna förhör med gubben Huotari.

Om han hade sett till en bondkvinna med en korg på armen?

— Um ja har sitt te e kvenna me en korg?

— Ja.

I |

Gubben Huotari ref sig fundersamt på näsan. Han plirade mot kosackerna. Och så sade han:

—- Ja många . . . många . . .KAP. LI.

I bara skjortan.

Till en af de stora, grönklädda holmarne i Ruo-vesi sjö hade sergeant Roth förlagt sin skara.

Nästan alla håtar kring stränderna, utom några små ökstockar, hade förts till holmen, detta för att undvika öfverr-umpling af ryssarne.

I trakten lät han utsprida, att han och hans män med det snaraste ämnade begifva sig västerut, och de bönder och fiskare, som hodde kring sjön, hade han förhållit att säga detsamma till de kringströfvande ryska patrullerna.

Under tiden lågo han och hans män i godan ro på den präktiga holmen. Sannerligen man kunde önska sig ett ljufligare sommarnöje. Fullt upp med proviant hade de från de tagna fororna. Ängsplättarne på ön voro fyllda af blomster och att sofva på dem under den ljusa sommarhimmelen, var som att sofva i en doftande bädd. Alla voro nöjda och välmågan steg betydligt.

Men i byarne kring sjön hade Roth sina utliggare, hvilka i skepnad af druliga bondpojkar ströfvade omkring och höllo utkik på de ryska afdelningar, som väntades för att återställa de förstörda broarne och möta nya proviantforor.

Då och då for Roth själf, åtföljd af Spof, från holmen för att speja. Men ännu hade ingenting hörts af.

Så en kväll lågo korpral Olagus, Matts kusk och Palmqvist i buskarne vid stranden och förnöjde sig meden stilla bondtolfva medelst kort, som de fabricerat af näfverbitar. Spelet gick trögt; det var de konstigaste kortlappar, någon af dem hållit i sin hand. Det var nästan omöjligt att förhindra medspelarne beskåda, hvad man hade på hand. Näfverkorten vände och vredo på sig och det var ett oerhördt bestyr att hålla dem kvar mellan fumliga fingrar.

Rätt som Palmqvist satt med en kung — ett mans-ansikte i profil med en taggig krona på lockarne, som den allkunnige Mattsen ditritat, och beredde sig på ett bättre kap, vände det fördömda näfverkorfet ut och in på sig och visade kronan och hela härligheten för de andra. På det sättet, kunde ju icke ens en fingerfärdig falskspelare spela kort.

Det var också tämligen klent med intresset. Solnedgången speglade öfver sjön och vikarne, från dun-garne hördes trasttoner, det var så vackert och ljufligt på detta fridens ställe, att man hade svårt att tro, att landet var förhärjadt och intaget af fienden och att dessa beskedliga män, som lågo spridda i gräset, voro ena kallblodiga stråtröfvare och mordbrännare.

Mattsen gapade och presterade en oerhörd gäspning, så alt fem myggor på en gång flögo rätt in i strupen på honom.

Han harskade och spottade.

— Nej, nu ger jag fasingen i detta liära kortspelet och går och lägger mig.

Och Palmqvist, som satt där butter med sina vrickade kort, instämde.

Då hördes en svag hvissling som en fågels lockrop ifrån sjön.

Genast tystnade Matts och hlef klarvaken.

— Nu ska I si, gubbar, att nå't har liändt. Det är någon af spejarpojkarne som kommer tillbaka. Si där ha vi'n.

Han slängde kortlapparne och reste sig upp. Utepå sjön syntes en båt närma sig ön. Alla tre gingo ned till stranden.

I)et var Pietolapojken, som kom roende.

— Har du sitt nå't? ropade Matts kusk.

— Hysch! Hysch!

Pietola, en ung, linhårig soldat, för tillfället utan uniform, såg viktig och högfärdig ut.

— Skrik då inte så förbannadt! bväste lian. Rys-sarne kunna hör'at.

— A' di här då?

— I närheten.

— Hu-i-i-h!

Matts kusk lät höra en svag hvissling.

Nu skrapade båten mot strandstenarne och Pietola hoppade i land.

Korpral Olagus, Mattsen och Palmqvist stodo bland buskarne och togo emot honom.

— Hvar ä di?

— I Tulijoki by.

— Här midt emot.

— Ja ... Men nu måste jag genast ha tag i sergeant Roth. Här blir snart annat te göra än te lata sig, ska jag säga er, gubbar.

Och Pietola skyndade inåt holmen för att få tag i sergeanten.

För denne berättade han att på eftermiddagen en rysk afdelning kommit till trakten af Tulijoki by.

Där hade truppen delat på sig. En afdelning drog åt norr utefter stranden, en annat söderut. I själfva byn kvarstannade endast några högre officerare och ett tiotal kosacker.

— Godt! Godt! mumlade Roth.

— Och en af bönderna påstod, att bland de där officerarne befann sig själfve . ..

Roth stod i spänd uppmärksamhet.

.. . rvskø generalen.

— Kluck!Han smällde med tungan och stirrade på den unge soldaten.

— Är du säker på det?

— Han sa så, bonn. Han hade sett generalen, då de ryska trupperna i vintras tågade förbi norrut, och tyckte, att han kände igen honom.

— Må dä!

Pietolas underrättelse föreföll Roth icke osannolik. Och han beslöt alt redan samma natt söka öfverrumpla

kosackerna och tillfångataga officerarne.

Tänk om ryske generalen verkligen vore en bland dem! Se det vore en kupp, som hette duga!

* *

*

Skymningen kom och det blef dunkelt i vikarne och snåren.

Då lade en båt ut från holmen. Det var Spofven, Pietolapojken, Matts kusk och korpral Olagus på väg till Tulijoki by för att speja. Alla voro iklädda bond-kläder.

Med tysta årslag rodde de öfver sjön, sökande strand bland vassen långt nedanför byn.

Råten doldes och med Pietola som vägvisare smög sig patrullen genom dungarne fram mot husen.

Men efter en stund delade man sig på Spofs inrådan två och två. Spofven och Pietolapojken togo af åt vänster, Matts kusk och korpral Olagus åt höger för att från olika håll nalkas hyn, sedan de först öfverenskom-mit att träffas på ett uppgifvet ställe.

Att två bönder gingo i sällskap genom skogen kunde kanske få passera utan misstanke å någon rysk patrulls sida; men att stöta på fyra bönder i hredd, som smöge sig fram, blefve för mycket till och med för en dum kosack.

Alltså: två och två, vakna ögon, tysta steg.— Sa han verkligen, att han kände igen generalen? yttrade Spof i låg ton till Pietola.

— Ja.

Spof hänsyftade på bonden, som gifvit Pietola underrättelsen om, att general Rajevski var bland officerarne som tagit kvarter i byn.

Tänk om man skulle kunna taga honom till fånga! Och han själf, Spofven, finge nöjet att stå öga mot öga mot honom. Då skulle han nog inte kunna hålla sig från att fråga generalen, hvad denne tyckte om kyck-lingarne och om inte bondkvinnan varit billig i sitt pris.

Först skulle väl generalen icke känna igen honom, men frågan borde friska upp hans minne.

Och den ryske generalen borde få stora ögon.

Att en finne kunde vara så djärf och smyga sig rakt in i hans läger, skämta med soldaterna, hålla ett långt samtal med öfverbefälhafvaren och smäcka denne full med lögner. Det hade nog inte ryssen tilltrott de dumma och tröga finnarne.

Ett sådant möte, tyckte Spof, skulle vara ännu roligare än själfva tillfångatagandet.

Och i glädjen öfver utsikten till något sådant, började Spof småhvissla, medan han med snabba, glidande steg smög sig fram mellan buskarne.

— Korpraln!

— Hva vill du?

— Det är bestämdt inte nyttigt att hvissla, när man oförmärkt skall smyga sig inpå fienden, yttrade Pietola beskedligt.

Spof tystnade ögonblickligen.

— Det har du rätt i. Jag gick i funderingar, brummade han.

Skogen öppnade sig och i sommarnattens dunkel sågo de framför sig Tulijokis stugor.

De stannade i skogsbrynet.

Alla stugorna voro mörka utom en, genom hvarsöppna fönster skenet lyste på gräset utanför. En mans-figur

skymtade i fönstret.

Mellan stugan och den plats, där Spof och Pietola befunno sig, sträckte sig ett mindre sädesfält, genomdraget af ett dike. Åt vänster utbredde sig några dungar nästan ända fram till den upplysta stugan.

Framför denna syntes en soldat på post och längre nedåt sädesfältet kunde de skönja en annan post.

— Jag skulle gärna vilja veta, hvem den där figuren i fönstret är, hviskade Spof.

Pietola nickade.

En stund stodo de tysta, dolda i skogskuggan, och iakttogo de båda posterna, som gingo af och an.

Så hviskade Spof på nytt:

— Vänta på mig här. Jag sniger mig fram och tittar.

För hvarje gång posten var på bortväg, tog Spof några försiktiga steg närmare stugan, men då soldaten gjorde helt om, stannade han, gömd bland träden.

Ändtligen hade han utan att märkas eller höras, kommit så nära fönstret, han vågade.

Mannen hade försvunnit inåt rummet.

— Du visar dig väl snart på nytt, tänkte Spofven och hukade sig ned med blicken stadigt riktad på fönstret.

Det dröjde. Skenet från rummet lyste ut på gräset. Ingen visade sig.

Spof blef missnöjd och började småsvära, tyst, invärtes.

— Kanske den saten gått och lagt sig. Och jag, som så gärna velat se om det var generalen, mumlade han i sin otålighet.

Ögonblicket därefter slöt han läpparne och hukade sig ännu djupare ned. Posten måtte hört något. Han vände sig hastigt om och såg bort mot skogsdungen, där Spof befann sig.

Så återtog han sin gång.— Du låter bli att mumla, din dumbom, när du är ute och spionerar, tänkte Spof.

Nu visade sig figuren åter i fönstret

Först kunde han icke urskilja mannens ansikte, ty denne stod med ryggen mot ljuset inifrån och blickade rakt ut.

Men strax därpå vände han sig i profil och genast igenkände Spof.. . general Rajevski.

Han höll på att gifva till ett utrop af glädje, men hejdade sig försiktigtvis.

Orörlig stod han där, väntande på att generalen skulle aflägsna sig från fönstret, ty förr vågade han icke röra på sig af fruktan att blifva upptäckt.

Det var icke utan att han redan nu befarade att blifva sedd. Han såg generalen tydligt och det föreföll honom som om denne också icke skulle kunna undgå att upptäcka honom. Han måste riktigt lugna sig med vissheten att han stod i skuggan och därför omöjligt kunde ses.

Ändtligen gick Rajevski hort från fönstret.

Då skyndade sig Spof att på samma försiktiga sätt som förut smyga sig tillbaka till Pietola.

— Nåå? frågade denne.

— Det var generalen, hviskade Spof.

— Sade jag inte det, mumlade Pietola förnöjd.

Nu hegåfvo de sig till det ställe, som de öfverens-kommit med Matts kusk och korpral Olagus. Efter en stunds väntan infunno sig dessa.

— Har ni sett något? frågade Spof.

— Endast två poster på norra sidan om byn.

— Jaså, man vaktar där också. Troligtvis ligga soldaterna i kvarter i stugorna. Men med en rask kupp hör det likväl lyckas, mumlade Spof.

Och nu skyndade alla fyra till båten för att ro öf-ver till holmen och rapportera.

* *

*I det nyslagna höet lågo stråtröfvarne ljudeligen sofvande — alla utom Roth — då spejarne likt indianer på krigsstråten kommo smygande genom snåren.

— Di snarkar då så att det hörs öfver halfva sjön, mumlade Spof, då han kom fram och kastade en blick på de i buskarne och snåren kringströdda hjältarne.

Där låg långe Palmqvist på rygg med uppdragna knän och munnen öppen, och han snarkade och snörf-lade som om det skett för dagspenning.

De vidunderligaste ljud utgingo från hans långa näsa, än pipande, långdragna, än något gröfre, korta, slutande med en snärtaktig snörlling.

Bredvid honom hade en liten fyrkantig finnpojke rullat ihop sig, så näsan nästan stuckits mellan knäna och ryggen stod som en sprättbåge.

Han höll basen, Palmqvist diskanten. Ibland sjöngo de på en gång och blef det liksom till en slags duett, ibland åkte skrifvaren några takter före på tonerna, medan den andre kom mullrande efter.

Och rundt omkring dessa två, så att säga solosån-garne, låg stora kören och höll ackompanjemanget.

— Sannerligen snarkar di inte så att det hörs öfver halfva sjön. Skulle inte förvåna mig om de här sångprestationerna trängde fram till posternas öron i Tuli-joki by, brummade Spof.

— Äh, så farligt ä de väl ändå inte. Men duktiga gossar ... i att snarka och sofva ä di i alla fall, svarade Roth. Nu blir det väl slut med sofvandet. Har ni märkt något? Hade Pietolapojken rätt, yttrade Roth.

Spof nickade.

— Det var alltså generalen?

— Ja.

— Stor trupp?

— Yet intre.

— Vet du inte! Hvad har du då spionerat efter?

— Så här låter rapporten: I Tulijoki by har ryske generalen tagit kvarter. Jag vet i hvilken stuga hanbefinner sig. Framför denna vakta två poster. I de andra stugorna, belägna ett stycke därifrån, ligga troligtvis sotdaterna. Några poster gå utanför dessa. Jag tror att en öfverrumpling icke skulle vara omöjlig.

— Godt. Men du vet icke alls hur stor trupp generalen medför?

— Nej. Men det hör knappast hit.

— Hör det icke hit? Det var besynnerligt, menade Roth.

— Om vi ä riktigt raska i vändningen, hinna vi utföra kuppen, innan soldaterna kommit på benen. Och då angår det ju oss icke, hur många de äro.

— Tror du verkligen det?

— Ja. Allt beror på ...

— Hvad?

— Om posterna kunna dödas utan ett ljud.

— Det vore väl inte alldeles omöjligt.

— Tänker så med.

— Och i så fall...

— Så?

— Ha vi ryske generalen som i en säck. Det är bara att tillknyta den och raskt föra den till båtarna och så ro bort i mörkret.

— Utan att truppen märker något. Det är omöjligt.

— Nå, märker gör den väl. Men den behöfver därför icke hinna upp oss, om vi sköta oss väl.

— Men då få vi allt vara betydligt raska.

— Precis som när en örn hugger sitt byte och flyger bort med det.

— Och du tror att dessa snarkande grötmasar verkligen kunna få så mycket fart i benen?

— Veta de hvad det gäller och finna de ryssarne i hälarne på sig få de nog fart i benen.

— Vi få väl hoppas, sade Roth.

Karlarne väcktes och underrättades om hvad som var i görningen. Att man måste gå ytterst försiktigt till väga men på samma gång oerhördt snabbt. Det gälldeju att tillfångataga själfve ryske generalen. Först skulle man ro i båtarna ett stycke nedanför Tulijoki by, två båtar söka sig fram till stranden strax nedanför stugorna och gömma sig i vassen.

Därpå skulle två män utses alt smyga sig på de två vaktposterna och döda dessa, hvarpå hela skaran i en blink på gifven signal rusade fram.

Men för att kuppen skulle lyckas, måste största försiktighet iakttagas. Ingen fick tala, ingen göra något buller, så snart man kommit i närheten af byn.

De sömniga männen blefvo vid denna instruktion med ens klarvakna. Alla voro ytterst lifvade för vågspelet. Detta var dock något helt annat än att lägga sig i bakhåll och taga en fora.

Så lyst som möjligt inskeppade sig hela skaran, femtio man, ombord på Roths krigsflotta, som bestod af sju gamla båtar och ökstockar, hopsamlade kring stränderna af Ruovesi sjö.

Öfver den stilla sjön gick rodden med försiktiga årslag. Årtullarne voro omvirade med tyg för att icke gnidningen skulle höras och bladen doppades af vana roddare ljudlöst i vatten.

Ett godt stycke nedanför byn landade man i vassen. Under tiden hade två båtar med sergeant Roth, Spof, korpral Olagus, Matts kusk och några till, oförmärkt landat strax nedanför stugorna.

Det var i någon af dessa båtar de ämnade medföra generalen.

Sergeant Roth smög sig oförmärkt i land tillsammans med sina följeslagare och väntade i en dunge på ankomsten af hela skaran.

Efter en stund hördes svaga prassel i buskarne. Och gossarne visade sig.

Nu ryckte man försiktigt närmare stugan, där generalen" bodde.

Ännu hade de två soldaterna, som gingo där af och an, icke förmärkt något misstänkt. Den ene hade sinpost från skogsbrynel bort mot sädesfältet, den andre ett stycke längre ned utefter fältet.

Spof och Pietolapojken, som bäst kände terrängen och varit där förut, blefvo utsedda att smyga sig på de två soldaterna och döda dem.

De begåfvo sig i väg.

Först hade de en bit att gå tillsammans genom skogen. Sedan skildes deras vägar.

Spof skulle ta posten i skogsbrynet, Pietolapojken, som också var liten till växten, men betydligt smidigare och vigare, skulle smyga sig genom sädesfältet och anfalla den där nedanför.

Spof nickade åt sin unge kamrat och så begåfvo de sig i väg hvar och en åt sitt håll.

Pietola hade på sin del fått posten längre ned mot stranden. Ännu hade han en bit att smyga sig fram genom dnngarne, där han kunde gömma sig bakom buskar och stenar, men sedan vidtog sädesfältet.

Midt genom fältet gick ett djupt dike, vinkelrätt mot postens marschlinje. Det var häraf som Pietola ämnade begagna sig.

När han nådde gränsen för sista löfdungen, stannade han ett ögonblick nedhukad bakom en buske. Soldaten hade passerat diket och gick mot stranden.

Hastigt tog Pietola några steg framåt och kröp ned i diket. Han gick en bit framåt, stannade och höjde försiktigt hufvudet. Hatten hade han förut lagt från sig, Pannan befann sig i jämnhöjd med rågaxen.

Nu såg han att soldaten vändt och var på väg mot honom.

Han hukade sig ned, väntande att få se en skymt af posten, då denne passerade tvärs förbi diket.

Och där låg Pietola gömd bland säden, lurande, med blicken riktad mot den punkt, där diket slutade och öppnade sig mot vägen.

Det var så mörkt, att han snarare anade än sågsjälfva öppningen. Men soldaten, som aftecknade sig mot luften, borde han kunna se.

Unge Pietola tyckte att det var riktigt spännande. Han hade icke en tanke på det lömska i saken: att bakifrån smyga sig på en människa och döda henne. Det var ju icke fråga om någon strid — sådan borde han tvärtom framför allt söka undvika — utan endast ett lömskt öfverfall. Hade Pietola varit äldre och haft några så kallade tankar i sin blöta hjärna, varit van att reflektera, skulle han troligtvis funnit uppdraget synnerligen obehagligt.

Nu brukade han icke tänka. För honom var det hela en spännande jakt, och att föremålet utgjordes af en människa och icke ett djur var honom likgiltigt. Därför kände han inga skrupler, därför kunde han gå till väga med så mycken kallblodighet och djärfhet.

På detta sätt, genom att för hvarje gång posten var på bortväg antingen åt stranden eller skogen smyga sig fram en bit i diket, hade Pietola så småningom kommit nästan fram till öppningen mot vägen.

Nu vågade han icke längre stanna kvar nedhukad i diket, när posten passerade, utan kröp in i rågen.

Men därvid kunde han icke undgå att stjälkarne och axen prasslade litet. Och genast hörde han då, hur soldatens steg upphörde. Han anade att denne nu stod vänd mot honom spejande, lyssnande, med geväret färdigt.

Så hördes åter stegen på vägen. Posten hade tydligen lugnat sig och fortsatte sin marsch.

— Nästa gång tar jag honom, tänkte Pietola och smög sig nu, när soldaten befann sig längst bort mot stranden, ända fram till öppningen af diket, där han gömde sig i säden.

Sitt gevär hade han lämnat kvar hos kamraterna. Det skulle endast varit honom till hinders. I stället hade han fått en lång knif och en pistol, hvilken sist-nämda han dock icke förrän i yttersta nödfall fick be-gagna, om han till exempel mot förmodan skulle samtidigt blifva angripen af liera stycken. Öfverfallet på vaktposten måste ske tyst och denne dödas utan att ge ett ljud ifrån sig.

Men Pietola litade icke fullt på knifven. Det var icke så säkert att han i första hugget bakifrån träffade hjärtat. Då trodde han mera på sina hårda näfvar. Knifven fick hänga i sin slida. Näfvarne ämnade han i stället begagna.

Posten hade nu hunnit till vändningspunlden bortemot skogsbrynet. Pietola låg gömd i rågen alldeles bredvid

vägen, där diket slutade.

Nu närmade sig ryssen. Han kunde höra det på stegen. Hufvudet vågade han ej sticka upp för att speja. Han fick vänta, till dess posten kom midtför.

Allt tydligare ljödo de långsamma, säfliga stegen.

Nu såg han fliken af rocken. Soldaten passerade förbi. Han gick med geväret lagdt vågrätt öfver axeln.

Ljudlöst reste sig Pietola.

Ett språng. Och hans starka näfvar grepo om ryssens hals och drog honom baklänges till marken. Geväret höll denne kvar i handen.

Men Pietola hade i x-ycket vändt soldaten, så att denne kom att ligga framstupa mot marken. Han sprattlade och vred sig. Förgäfves sökte han bruka geväret. Pietola låg öfver hans rygg och högra arm med fingergreppet järnhårdt om den andres strupe.

Icke ett ljud hade ryssen lyckats få fram. Men skornas skrapningar mot marken, då han vred sig för att komma loss, hördes tydligt.

— Det är icke möjligt annat än att den andra posten hör bullret och kommer sättande för alt skjuta ned mig, tänkte Pietola, där han tryckte sig hårdt öfver den andres kropp.

Ett ögonblick ämnade han dra knifven och sticka

Under sönderskjutna fanor.Och hans hårda fingrar tryckte ännu fastare kring den olyckliges hals.ryssen i ryggen. Men då måste han ju släppa taget. Soldaten kunde skrika. Han vågade ej.

Och hans hårda fingrar tryckte ännu fastare kring den olyckliges hals.

— Kan du då icke dö!... Kan du då icke dö! hväste Pietola i ryssens öron.

Ändtligen slappnade rörelserna. De blefvo svagare och svagare. Slutligen stillnade soldaten.

Då löste Pietola sakta greppet kring halsen, beredd att klämma till igen vid minsta rörelse.

Men den andre låg lugn. Han hade tydligen fått

nog.

För att i alla händelser vara säker, drog Pietola knifven och slack honom i ryggen.

— Besynnerligt att den andra posten icke hörde något, tänkte han.

Men den andra posten kunde icke längre höra något. Han var död.

Äfven Spof hade lyckats bra. Han hade icke be-höft gå så sakta och försiktigt till väga som Pietola, utan rätt snart, tack vare de skyddande buskarne, kunnat krypa ända fram till den plats, där posten brukade vända.

Och där hade han inväntat honom, störtat upp och gifvit honom ett hugg i ryggen, som träffat hjärtat och gjort att ryssen utan ett ljud sjunkit till marken.

Därpå hade han afvaktat, när Pietolas man också skulle försvinna.

Men del tycktes dröja.

Fram och tillbaka på vägen utmed sädesfältet gick allt fortfarande soldaten.

Till slut började Spof bli otålig och undra om kanske unge Pietola i det afgörande ögonblicket förlorat modet.— Man skall aldrig släppa kycklingar på räfjakt, mumlade han.

Han följde posten med ögonen.

Så såg han honom plötsligt falla.

Då förstod han: Pietola hade gjort sin sak.

Han lyssnade.

Intet skri.

— Bra! tänkte han.

Han hörde ett doft buller utan att kunna uppfatta, hvad det var.

Efter en stund blef det alldeles tyst. Då vände Spof tillbaka till de andra för att där invänta Pietola.

Denne kom, nöjd, glad, och nu gafs order till allmän framryckning.

Inga poster funnos nu längre framför stugan. Hela skaran smög sig i skydd af buskarne raskt framåt.

Fönstret var öppet. Medan de andra, någorlunda dolda, omringade huset, störtade Roth, Spof, korpral Olagus och Matts kusk in genom den olåsta dörren, medan Palmqvist jämte några till höllo vakt vid fönstret.

Stugan innehöll två rum. En säng syntes och i den en man. Då bullret hördes hade han satt sig upp i bädden.

Roth och Spof kastade sig öfver honom.

I detsamma kom adjutanten från rummet bredvid. Han stacks ned.

Genom fönstret föll ett svagt stjärnljus. Spof stirrade den andre i ansiktet.

— Det är generalen, sade han.

Och i ett nu var denne ryckt ur sängen.

Han gjorde ett våldsamt motstånd, men livad förmådde han ensam gent emot så många. Starka armar bundo honom till händer och fötter, medan en näsduk stoppades i hans mun.

Så bars han ut ur rummet, trots sina vridningar och kast. Utanför togo liere vid och nu gick marschen hastigt mot stranden och båtarne.Under liden hade posterna på andra sidan byn börjat ana oråd.

Ue kommo sättande och sågo en mängd dunkla figurer försvinna bort i skogen med något hvitt mellan sig.

— Tjufstrykare! tänkte de och väckte skyndsamt soldaterna i byn.

Dessa opp, halfklädda, barfota, geväret i händerna. Ut.

En officer skyndade till generalens bostad. Till sin förvåning fann han denne borta och adjutanten liggande död med genomstunget bröst.

Hvad hade händt? Hade generalen också blifvit dödad? Kanske utanför?

Han sökte rundt kring stugan. Nej, intet spår af generalen.

Kanske lian jämte soldaterna satt efter röfvarne?

Och officeren skyndade efter de andra.

Under tiden sprungo sergeant Roth och hans män med full fart ned mot stranden och båtarne.

Spof och Matts kusk, korpral Olagus och Palmqvist buro bytet, de förra i armarne, de senare i benen.

Spof lutade sig då och då fram och såg generalen i ögonen. Och han nickade gemytligt.

Kanske general Rajevski kände igen honom? Inte det! Åhjo, visst gjorde han så. Bondkärringen i lägret i Alavo.

Och Spof beskref mötet och hur han proppat generalen full af lögner.

Nu såg han på Rajevskis ögon att denne kände igen honom. Det blixtrade och gnistrade där inne i de mörka pupillerna. Och Spof blef lifligt öfvertygad om, att i fall han en gång råkade i generalens våld, skulle han få lida ordentligt för sitt puts.

Men det komme väl lyckligtvis aldrig att ske. Nu var det i stället Rajevski, som befann sig i hans, Spof-vens, våld.Nu voro de icke långt från stranden. Men nu hade också de förföljande ryssarna kommit alldeles inpå dem.

Skott började falla hland ströfskarans män. Några stupade. De öfriga fördubblade sina ansträngningar för alt nå båtarne.

Då snubblade Palmqvists långa ben på en rot. Han stupade och drog i fallet med sig korpral Olagus. Generalen blef liggande på marken.

Innan de åter hunnit komma på benen och lyft upp honom, voro ryssarne öfver dem. Fanns intet annat att göra än att släppa det dyrbara bytet och springa för lifvet, om de ville undgå att blifva fångar. Och det ville de till hvarje pris. De visste, hvad som väntade dem efter den nesliga behandling, de utsatt ryske be-fälhafvaren för. Marter och kval, brända till döds vid långsam eld. Och den tanken gaf fart åt benen.

På några ögonblick voro finnarne i båtarne och rodde allt livad de förmådde utåt sjön.

Ryssarne hade inga farkoster. De samlade sig på stranden och heskölo de llyende. Kulorna hveno kring finnarne. Flere sårades och båtarne sprungo läck. Det var att ösa och ro, ösa och ro.

Ändtligen nådde de holmen. Sedan båtarne nöd-torfteligen blifvit tätade och de sårade förbundna, fortsatte de llykten till andra stranden. Nu visste fienden deras gömställe och de måste därför söka ett nytt.

Men i skogen hade ryssarne funnit sin general, liggande hunden i bara skjortan.

De skuro tänderna af harm öfver den nesa, som öfvergått dem och för att de icke kunnat tillfångataga en enda finne. Den skulle i så fall lått känna på.

Rajevski var icke blid att skåda då han reste sig efter alt ha blifvit befriad från sina hand.

— Värre pers har jag då aldrig varit med om. Det förefaller mig alltsammans som en dröm, mumlade han, medan han skyndsamt vände tillbaka till stugan.

Order om finnarnes förföljande utsändes genast.Kosackafdelningar skulle rida rundt sjön för att mota dem, om de tänkte sätta öfver. Och öfverallt kring stränderna letades efter båtar för alt kunna föra soldaterna öfver till holmen.

Först på andra dagens förmiddag fann en kosackpatrull några båtar i en vassvik på andra sidan om sjön.

De förstodo att finnarne satt öfver och flytt. Sko-garne genomsöktes, men ej ett spår fanns af de tlyende. De voro som uppslukade af jorden.

Till en undangömd och svårtillgänglig plats djupt inne i skogen mellan Wirtois och Pihlajavesi byar hade Roth dragit sig undan med sin skara.

Emellertid började han blifva betänksam. Det kunde ju icke gå i längden att med en liten skara på femtio man göra ett framgångsrikt motstånd mot Rajevskis ansträngningar.

Sedan skaran lägrat sig i skogen och vakter utsatts, tillkallade sergeant Roth sin vän Spof.

— Du känner ju länsman Rergström i Salmi by, strax söder om Lappo?

— Ja.

— Du skall genast begifva dig till honom, omtala våra bedrifter och vår ställning och bedja honom skynda till fältmarskalken och för vår räkning anhålla om förstärkning af 200 man. Du måste påpeka för länsman Rergström att det är alldeles nödvändigt att vi erhålla denna förstärkning om vi mera skola kunna uträtta något.

— Men hvarför kunde jag icke själf bege mig till fältmarskalken? menade Spof.

Roth mätte honom med en föraktfull blick.

— Du! sade han. Du... En korpral! Hvad tror du hans excellens fältmarskalken frågar efter en sådan•'Hvad en

korpral kan ha att säga, lyssnar han icke alls till. Nej, det måste vara bättre upp. Helst en kronofogde eller en prost, men då jag icke känner någon sådan närmare, får jag ta hvad jag har: en simpel länsman. Du begifver dig alltså i väg, tag elt matsäcksknyte och en häst och rid på.

Spof gjorde som Roth sade, sökte sig genom sko-garne fram till länsman Bergström i Salmi, träffade denne och framförde sitt ärende.

Länsmannen var genast hågad för saken. Han kände Klingspor, hade liere gånger talat med denne, och begaf sig i väg.

I Lappo prästgård träffade han fältmarskalken och framförde Roths anhållan om en förstärkning på 200 man.

Hans excellens gjorde stora ögon.

— Hvad! utbrast han. Begär sergeant Roth 200 man. Hvad skall han med dem att göra?

— Anfalla fienden, förmodade länsman Bergström blygsamt.

— Anfalla fienden! . . . Det är just hvad han icke skall, svarade Klingspor häftigt.

— Jag trodde dock...

— De femtio man, sergeant Roth erhållit att ströfva omkring med, ha visserligen varit ämnade att tillfoga fienden all möjlig skada, taga hans foror, bränna bro-arne och dylikt, men ej alt i händelse af fiendtlig attack göra ett allvarsamt motstånd mot en öfverlägsen styrka. För öfrigt kan jag icke undvara något folk.

— Men regementena ligga ju slilla i sina kvarter, vågade länsman Bergström invända.

Klingspor ryckte till och kastade en skarp blick på länsman.

— Ligga de stilla... Än sen? Hvad rör del er? Är det kanske ni, som kommenderar armén? För öfrigt tror jag icke att faran för sergeant Roth och hans skara är så stor, som ni framställt, yttrade Klingspor.Länsman Bergström leg. Hvad tjänade det till att begära något af denne envise, tröge fältmarskalk. Hans excellens trodde icke faran var så stor, hade han sagt. Det torde varit första gången, som fältmarskalken icke funnit någon fara i fiendens framträngande, tänkte länsman Bergström ironiskt och erinrade sig alla de tillfällen, då Klingspor gifvit order om återtåg... återtåg ... återtåg.

— Jag får då säga sergeant Roth att han icke kan erhålla någon förstärkning?

— Säg honom livad fan ni vill!... Något folk får han ej.

Och med det beskedet fick länsman Bergström låta sig nöja.

När Spof åter anlände till Roth med underrättelsen om afslaget, beslöt denne att draga sig undan med sin skara och gå tillhaka till regementet. Han hade gjort livad han förmått och det var märkligt nog.

Men hade han vetat, hvilket beslut general Rajevski just vid samma lid fattat, skulle han nog dröjt kvar i skogarne och fortsatt att oroa ryssarne.

* *

Efter den oförskämda öfverrumplingen i Tulijoki hy, då han varit nära att tillfångatagas, hade Rajevski dragit sig tillhaka till hufvudkvarteret i Alavo.

Af finnarne hade ingenting försports, deras afdel-ningar kunde icke upptäckas, men dagligen väntade han ett nytt anfall från dem med en öfverlägsen styrka.

Den ryske generalen hade ju icke en aning om, hur liten Roths skara i självfva verket var.

Det var icke utan att Rajevski blifvit liksom litet rädd. Därtill kom att svårigheterna med lifsnredel ständigt ökades. Snart skulle han icke längre ha någon proviant åt sina trupper. Och några kurirer från Bux-hövden eller Jankowitsch hördes icke af.Han beslöt att sammankalla sina generaler och öf-verstar till ett krigsråd och inför

dem framlägga ställningen, som nu genom dessa general »Rutschs» och amiral »Spuffs» — som han kallade dem — åtgöranden syntes honom så fruktansvärd

Sedan alla tagit plats, yttrade Rajevski:

Då jag sammankallat eder till krigsråd, bör jag före inhämtandet af eder mening utveckla orsakerna, som bevekt mig till detta steg, äfvensom våra förhållanden, så vidt de äro mig bekanta.

Den 14 i denna månad blefvo vi anfallna af en i styrka öfverlägsen fiende. Den inträffade eldsvådan i Liuhtarla by och självfva klokheten nödgade oss att åt fienden lämna platsen. Genom eder tapperhet och edra anordningar ledo vi ingen förlust. Eder äro likaledes de omständigheter bekanta, som förmådde mig att retirera till Alavo; jag är öfvertygad, det I skolen intyga, att icke fruktan för fienden utan försiktigheten nödgade mig därtill. Underrättelsen, som ingick om broarnes uppbrännande af fienden på vägen till Tavastehus, rättfärdigar detta mitt förfarande, och nu framställer jag för eder alla de punkter, rörande livilka jag fordrar edert utlåtande.

Han tog upp ett papper från bordet och började

läsa:

1) I insen, att den närmaste vägen till Tavastehus är för oss afskuren, äfven om vi kunde uppbygga de på densamma förstörda broarne, ty oss återstår icke tillräcklig proviant att därmed, i anseende till de upp-gifna hindren, kunna framtåga ända till Tavastehus.

2) Om ock transporter hade blifvit enligt General en Chefs befallning afsända sjöledes till Virtois, kan jag väl vara öfvertygad, att de fiendtliga partier, som på sjöarne kringströfva, tillåta dem framkomma till mig?

3) Den sista underrättelse som jag erhållit från General en Chef, var den 15 i denna månad. Samma dag, dagen efter striden vid Lappo, affärdade jag en kurir,med hvilken jag anhöll om föreskrift, huruvida jag borde gå till Tavastehus, emedan min styrka icke tillåter mig att i händelse af anfall emotstå fienden och ännu mindre att enligt förra planen agera anfallsvis. Redan vore tid, att svaret på min hemställan ankommit hit, men jag förmodar, att den från General en Chef afsände kuriren antingen fallit i fiendens händer eller att den, då den kommit till de förstörda broarne, återvändt till Tavastehus. I fall jag ännu inväntar densamma i Alavo, använder jag en proviant, med hvilken man knappast kan framkomma till de magasiner, som finnas i Jyväskylä.

4) Vore jag försäkrad om proviant, skulle jag genom min närvaro hindra fienden att med hela sin styrka agera mot Tammerfors; men om jag retirerar, lämnar jag honom frihet att utbreda sig i landet och föröka sin styrka.

5) I det vi kvarstanna här, beröfva vi Tavastehus och Tammerfors en kraftig undsättning och lätt kan det hända, att fienden, om han blott i Lappo kvarlämnar en mindre styrka, kan dölja sina hufvudrörelser mot Tammerfors. I insen lika så väl som jag, att, då i detta land folket är fienden tillgifvet, det icke någonsin meddelar den sanningsenliga underrättelsen om honom, och att de upplysningar, hvilka jag af därtill begagnade personer inhämtat, icke varit tillförlitliga, ehuruväl de icke bort helt och hållet föraktas. I följd liäraf anhåller jag, att I öfvervägen alla dessa framställda omständigheter och såsom fäderneslandets trogne söner öfver dem yttrar livar och en sin tanke.

Sedan. Rajevski uppläst denna skrifvelse höllo hans generaler och öfverstar en kort rådplägning. Och resultatet blef, att alla voro ense om att det enda som kunde göras för att frälsa hären, vore ett återtåg till Tavastehus.

Och nu gaf Rajevski order om återtåg för att rädda hären och undgå de fruktansvärda generalerna »Rutsch» och »Spuff».Men dessa, det vill säga sergeant Roth och korpral Spof samt de femtio stråtröfvarne, hade tyvärr redan begynt marschen norrut genom skogarne för alt söka upp sitt regemente.

Man flydde för hvarandra.KAP. LI I.

Som en skock får .. .

En afton, då de tre löjtnanterna Hesselius, Nikla-son och Elgstjerna gingo ut att spatsera kring lägertälten på stranden af Lappo-ån, där andra brigaden ännu låg förlagd, fingo de i en ängsbacke syn på en grupp nykomna

soldater, som väckte deras synnerliga uppmärksamhet.

Alla voro unga. Men af ungdomens käckhet, öfver-mod och munterhet syntes icke ett spår. Det låg i stället något ovanligt försagdt, menlöst, osäkert öfver hela deras hållning och uppträdande.

Uniformerna voro synnerligen dåliga och bristfälliga. Rockar och hyxor slitna och trasiga, där sådana ens funnos. Ty många voro iklädda vanliga bondlröjor och vad malsbyxor.

Ingen militärisk hållning, ingen pli, ingen fart fanns öfver dessa soldater. Långsamt, halfhögt talade de, långsamt rörde de sig, de fiesta lågo tysta i gräset och stirrade omkring sig med osäker min som bortkomna barn.

— Hva i Herrans namn är detta för folk? utbrast Elgstjerna förvånad och betraktade männen.

Och hans alltid högdragna min hlef ännu mera högdragen och förnäm.

— Dom där! sade Niklason och gjorde en gest med armbågen mot de i gräset hvilande karlarne. De äro tappra sjöhjältar, nyligen hitkomna som förstärkningliil armén, nu när fältmarskalken efter sin sedvanliga väntan och fundersamhet snart ämnar åter rycka framåt och låta Adlercreutz göra ett nytt Lappo.

— Hvad pratar du! Sjöhjältar... förstärkning! De där! ... De se mig sannerligen inte ut som några hjältar och till förstärkning tror jag dem vara synnerligen dubiösa.

— Så är det dock. De hafva kämpat under hans majestäts egna nådiga ögon mot ryssarne i Abo skärgård, och ha sedan blifvit skickade hit.

— Hvad ska de här att göra?

— Fråga hans majestät. Han har nog härvidlag liksom i mycket annat sin egen tanke. Men apropos fråga, så träffade jag i går en gammal bekant, en kapten Biörnclo, som medföljt dessa trupper och varit med om sjöslriderna utanför Åbo. Kanske vi skulle söka upp och utfråga honom så länge i afvaktan på det senare sammanträffandet med hans majestät.

— Utmärkt, instämde Niklason.

— Kunde verkligen vara rätt intressant att höra hur de där besynnerliga soldaterna skött sig, mumlade Elgstjerna.

Och så begaf man sig ut på spaning efter kapten Biörnclo.

De träffade honom i hans tält i närheten.

Hesselius presenterade och framställde deras ärende. Så slog man sig ned bland blomstren på åstranden och Biörnclo började berätta:

— Som ni vet — eller det kanske ni inte vet — ha de engelska trupperna i öfver en och half månad legat utanför Göteborg på sina fartyg för att bistå kungen i hans planer på Norges och Danmarks eröfrande. Ty att taga dessa länder har legat hans majestät mycket mera om hjärtat än att rädda det fattiga Finlahd.Han lär ju till och med en gång sagt rent ut, att han gaf Finland »tussan jäfflar», som han älskar uttrycka sig, och frågade icke efter om han miste det. . .

— Jag har hört så, inföll Niklason leende.

... Nåväl, hans majestät var verkligen på god väg att ge Finland och finnarne »tussan jäfflar» och tänkte endast på Danmark och Norge, då i stället den engelske amiralen en vacker dag gaf hans majestät »tussan jäfflar» och seglade hem. Han hade tröttnat på de ständiga och omöjliga underhandlingame med hans majestät och var icke människa att komma öfverens med honom eller ens hegripa hans planer. Och så seglade han.

Då heslöt hans majestät alt tänka litet på Finland och själf resa öfver dit.

— Kungen skulle då varit här, kanske är han här ännu? inföll Elgstjerna och påtog sin högtidligaste min.

— Han var här på en liten fransysk visit utanför Äbo, men gick aldrig i land. Nu lär han befinna sig på Åland.

Emellertid, han begaf sig öfver hafvet för alt med sin mäktiga närvaro krossa ryssarne och rädda landet.

I början af juli inlräffadb han vid amiral Hjelm-stjernas skärgårdseskader, som låg utanför Åbo.

Nu skulle man slåss, hans majestät var mycket krigisk till mods och befallde att en rekognoscering genast skulle göras inåt skären.

Men ryssarne voro på sin vakt och mötte de svenska kanonsluparne med så häftig eld från fartygen och öarne, att dessa måste draga sig tillhaka.

Sedan hans majestät beskådat denna strid, seglade han söderut för att mönstra den andra skärgårdsflottan, som låg vid Jungfrusund under amiral Sölfverarms befäl. Och sedan det var gjordt — seglade han till Åland. Han hade nu, enligt sin mening, injagat skräck hos ryssarne genom sin närvaro och bildat sig en klar uppfattning om kriget och rörelserna.— Det var betydligt, menade Niklason.

— Hur tedde sig hans majestät i kriget ombord på sitt fartyg? frågade Hesselius.

— Storartad, verkligen imponerande, svarade Biörn-clo leende. Hans majestät gick omkring på däcket i sin berömda Karl XII:s dräkt: enradig blå rock, till-knäppt till hakan, styf svart läderhalsduk, stora, gula kraghandskar och ofantliga stöllar. Den långa huggvärjan, som han bar i ett gult lifgehäng med guldspänne, lär verkligen varit densamma, med hvilken Karl XII så många gånger huggit in på ryssar, polackar och turkar. Den hade upphämtats från sin plats i museet och hvi-lade nu vid Gustaf IV Adolfs sida. Sic transit gloria mundi! ...

De andra nickade. De kände det som en förolämpning alt Karl XII:s värja skulle bäras al hans majestät Fattades bara alt Klingspor försett sig med Magnus Stenbocks fältmarskalkstaf eller amiral Cronstedt, Sveaborgs förrädiske kommendant, axlat Erik Dahlbergs kappa! Då hade samlingen varit komplett.

— Hans majestät var alltså imponerande, fortsatte Niklason.

— Betydligt. Och sannolikt skulle ryssarne blifvit förvånade, kanske till och med skrämda — som af en vålnad — om de fått se honom; men de fingo aldrig se honom. Ty, som sagdt, håns majestät begaf sig till Åland.

Därifrån sände han emellertid trupper under befäl af öfverste Palén till förstärkning af amiral Sölfverarms eskader och med dessa trupper var jag och dessa landt-värnssoldater, som väckt er uppmärksamhet.

Vi påträffade amiral Sölfverarms eskader utanför Sandöström, strax söder om Åbo.

Ryssarne gingo till attack. Och från Åbo hade öf-verbefälhafvaren öfver de ryska trupperna i Finland, general Buxhövden, själf infunnit sig för att egga sitt folks ansträngningar.Understödda af landbatterier och jägarkedjor på ömse sidor om sundet vid Sandöström rodde de ryska kanonsluparne mot de svenska fartygen. Två gånger kastades fienden tillbaka, men tredje gången lyckades han bryta sig igenom.

Nu blef den svenska eskadern kringgången, måste svänga sig ut på fjärden och draga sig tillbaka.

Men medan striden i sundet pågick, hade öfverste Paléns landtvärnsregemente, som jag tillhörde, gått i land för att rycka an mot fienden.

Om manskapet utgjorts af vana och öfvade soldater, skulle naturligtvis en sådan landstigning försiggått tämligen snabbt. Men icke så med dessa landtvärns-män.

Innan de blifvit färdiga till framryckning, hade de ryska kanonsluparne redan lyckats kringgå den svenska eskadern och striden var nästan slut.

Af bönder på stranden fingo vi nu höra att de svenska fartygen dragit sig tillbaka ut på fjärden.

Landstigningsförsöket var således misslyckadt och öfverste Palén gaf order om inskeppning.

Då råkade en bonde i detsamma meddela, att den ryske öfverbefälhafvaren tillsammans med några officerare höll på att fira segern med ett väldigt drickande och ätande på en gård i närheten.

Underrättelsen kom till öfverste Paléns öron och han utfrågade bonden. Hur många personer voro där?

— Ett tiotal officerare, svarade bonden.

— Hur stor var vakten?

— Omkring femtio man.

— Hm!

Öfverste Palén tog sig en funderare. Tänk om man skulle kunna öfverrumpla och taga ryske öfverbefälhafvaren, den mäktige och förnäme general Buxhövden!

Han rådgjorde med sina officerare. Men flere af dem ryckte på axlarne.

Under sönderskjutna fanor. 46— Om vi endast hade femtio vanliga, raska soldater, till exempel björneborgare, sade en, tror jag säkert det skulle kunna lyckas. Men med dessa.. .

Och han gjorde en föraktfull gest mot landtvärns-männen på stranden.

... vet jag knappast om det går.

— Men vi äro ju 900 stycken, inföll öfverste Palén.

— Ja, 900... men hurudana. Man kan ju dock försöka.

Och det blef beslutadt att man skulle försöka öfver-rumpla och tillfångataga den ryske öfverbefälhafvaren.

Gården, där denne befann sig, låg knappt en fjär-dingsväg därifrån. Alltså, vi begåfvo oss i väg, smygande oss fram genom skogen. Jag hade fått befälet öfver förtruppen och skyndade förut.

Hvilka förhoppningar lifvade oss icke under den marschen. Vi hade ju faktiskt den största utsikt att kunna taga ryske öfverbefälhafvaren och föra honom fången till hans majestät. Lyckades detta, tänkte jag, skulle säkert fiendens rörelser förlamas, den ledande viljan vore försvunnen och ställningen på krigsskådeplatsen komme att ändras. Kanske det rent af skulle blifva signalen till ryska arméns återtåg?

Och med gladaste mod skyndade jag i spetsen för mina 200 landtvärnsmän genom skogssnåren fram mot gården.

Snart hade vi, utan att upptäckas, kommit alldeles i närheten. Jag delade min skara i tre delar: 100 man sändes genom skogen åt vänster för att omringa byggnaden, 50 skickade jag åt höger och resten behöll jag för att framifrån bevaka fienden.

Anfallet skulle sedan ske samtidigt efter en öfver-enskommen signal.

Nu väntade jag med mina 50 män en stund och ryckte sedan framåt. Då upptäcktes vi af de ryska posterna inne på gården. Vakten gick i gevär och det blef, som man kan tänka sig, en faslig uppståndelse inne ihuset, där generalen och hans gäster sutto till bords. De trodde att de svenska trupperna voro på återtåg och höllo på att tira segern, då de plötsligt upptäckte dem midt framför sig. Hade jag nu haft andra soldater med mig, skulle saken snart varit klar och en härlig fångst gjord ... nu däremot . . .

— Jaså, det gick inte. Lyckades verkligen icke de 900 landtvärnsmännen taga 50 ryssar? inföll Hesselius.

— Om de lyckades!... Det var ett under att de icke självfva blefvo tagna och afväpnade alla 900 stycken, svarade Biörnclo harmset.

— Men hur kan detta vara möjligt?

— Ajo. Tänk er en skock får och ett par hundar. Inte kunna fåren taga hundarne. De tränga sig samman i klump, dumma, räddhågade, oförmögna till vare sig attack eller försvar. Så springer ett djur, och allesammans, hopträngda, förvirrade, idiotiska, efter i en klunga. På det sättet manövrerade landtvärnsmännen.

— Som en skock får alltså ...

— Som en skock får.

— Och det blef ingenting af det vackra tillfället?

— Ingenting alls. Bubblor ... luft... generalen kom undan.

— Men jag kan icke begripa det: 900 man som omringa 50!

— Ja, det låter otroligt, men är likväl fullkomligt sant. Så här aflöpte den fina attacken:

Och Biörnclo fortsatte sin skildring:

... I början gick det rätt bra. Jag och mina 50 män stormade an mot huset. Den största förvirring rådde bland ryssarne. Officerare, soldater och betjänter sprungo om hvarandra, tydligen misströstande om sin räddning.

Innan vi emellertid kommo fram', hade de hunnit in i huset och barrikaderat ingångarne.

Från alla fönster smattrade gevärselden oss till mötes. Hvad gjorde väl det! Ett raskt angrepp och por-ten hade varit sprängd. Men se, det var just det raska angreppet som klickade.

Några af landtvärnsmännen stupade för ryssarnes kulor. Naturligtvis, de kunde väl icke tro heller, alt man sköt på lek. Några offer horde väl kuppen kostat?

Men då skulle ni sett på dessa praktsoldater!

Så fort landtvärnsmännen märkte att några stupat och blefvo liggande blödande och jämrande på marken, stannade alla förbluffade, skräckslagna. Det var som om de icke kunnat tänka sig, att man kunde bli ihjäl-skjuten i krig.

— Formering till bajonettangrepp! skrek jag.

Formering till klump, det var hvad landtvärnsmännen åstadkommo, bokstafligen.

I en klunga trängde de sig tillsammans och stirrade på de sårade.

Omöjligt att få dem ur fläcken.

— Formering till bajonettanfall! Framåt!... Framåt! skrek jag så mycket jag förmådde.

Icke ett steg mot huset, från hvars fönster gevärs-skotten blixtrade. Det enda mina utomordentliga soldater gjorde, var att skjuta af sina gevär ... i luften. Ty sikta förmådde de ej.

Nu anlände de två andra afdelningarne, som kringgått gården. Men detta endast ökade villervallan och eländet.

Jag rusade bort till dem och försökte drifva dem mot ryssarnes eld.

Alla skreko: framåt! framåt! Men ingen gjorde attack.

All ordning upplöstes, all lydnad var borta.

Jag rusade omkring, bad, svor, befallde, sökte drifva dem framåt med sabeln — omöjligt. De läto skjuta ned sig, men gå fram till angrepp gjorde de ej. Jag tyckte mig se den min af häpnad och hån, hvarmed den ryske öfverbefälhafvaren och hans officerare be-traktade dessa soldater. I hela mitt lif har jag icke skämts så mycket.

Jag var alldeles förtviflad och önskade blott att en kula ville göra slut på mitt lif.

Då öppnades dörrarne till huset.

I spetsen för sina officerare, soldater och betjänter kom general Buxhövden utrusande. Med fällda bajonetter höggo de fåtaliga ryssarne in på landtvärnsmän-nen.

Och i stället för att göra ett käckt motstånd, omringa ryssarne och taga dem, skingrade de sig, dessa praktsoldater, som skrämda får.

Ryssarne med generalen bröto sig oskadda igenom och när de nådde den räddande skogen höjde de ett skallande »hurra!» och försvunno bland stammarne.

De kunde sannerligen ha anledning nog att jubla och hurra. Aldrig hade de från början tänkt sig, alt de skulle slippa undan för så godt pris.

Och på gården stodo 900 landtvärnsmän och glodde dumt efter de sista ryssarne som flydde in i skogen.

Det var så att man kunnat spricka af harm.

Men när fienden väl var borta och inga dödande blixtar längre hotade från husets fönster, då kantänka blef det lif i de tappra hjältarne. Oemotståndligt, som när verkliga soldater storma ett batteri, stormade de nu huset. Käckt och med största raskhet plundrades hela huset.

I matsalen stod öfverbefälhafvarens halfätna middag framdukad med en mängd karotter och fat och massor af buteljer.

Hvilken härlig syn för hungriga landtvärnsmän!

De först anlända slogo sig ned på stolarne kring bordet. De som kommo efter, lutade sig öfver de sittandes axlar och] liöggo buteljer och fat midt för de andras näsa.

Nu ska jag säga kokade krigarblodet öfver. Hvad icke utsikten att göra krigets största bragd och fånga

Buteljer, stolar, gafflar användes som vapen'...ryske öfverbefälhafvaren förmått, det förmådde förlusten af några hönslår och vinbuteljer.

De goda landtvärnsmännen, som nyss stått så försagda och menlösa, då det gällt att i tjugudubbelt öfver-lägset antal gå till storms mot fienden, blefvo plötsligt högst krigiska och fyllda af mod.

Med gnistrande ögon höggo de in på hvarandra. Buteljer, stolar, gafflar och tallrikar användes som vapen. Och med dessa dunkade de livarandra i skallen som om det gällt alt klämma lifvet ur kosacker.

Striden vardt synnerligen häftig och manspillan stor. Många blefvo sönderskurna af glasen, några tingo ögonen utstuckna. På en rändes en gaffel tvärs genom båda kinderna, så han tedde sig icke olikt ett rökt svin-hufvud om julen. En annan fick näsan krossad af en buteljbotten.

Jämmer och elände, champagnebrus och hönsstekar ! Luften hvirflade af buteljer, stolsben, tallrikar, gafflar, karotter, bordsduken drogs ned och hela härligheten, all den goda maten, de goda vinerna, det fina porslinet i golfvel, krossadt, nedtrampadt, förstörd t.

Om jag icke varit så ursinnig, skulle jag skrattat mig sjuk åt det löjliga uppträdet.

Nu hade jag emellertid ingen lust att skratta. Jag rusade in i rummet, skilde med sabelflatan de värsta stridstupparne åt, somliga fingo sig nog några skråmor, men därpå aktade jag ej, samt körde ut hela sällskapet.

De stridslystna hjältarne spridde sig i huset.

Jag sjönk ned i en länstol och betraktade de förödelsens spillror, som lågo kringvräkta på golfvet.

Min själ var fylld af vrede och förakt. Att vara befälhafvare öfver en slik trupp som denna! Hade jag vågat och kunnat, skulle jag låtit skjuta ned hvarenda karl. Bättre voro de icke värda — som soldater betraktade. Men egentligen var ju icke skulden deras, utan hänförde sig härvidlag, liksom i så mycket annat, till hans tokiga majestäts instruktioner och påhitt. Skickaut i kriget folk, hoprafsadt från alla möjliga gränder och kamrar, fullkomligt oöfvade soldater, därtill dåligt närda, dåligt klädda .. . det kunde ju knappast gå annat än galet! Dock tycker jag att svenskens så kallade »medfödda krigarlust», hvarom så mycket pratats och sjungits — vi lära ju vara »födda krigare» — något skulle gjort sig gällande. Men den där krigarlusten tycks ha blåst bort i »frihetstidens» intriger och diskussioner. Hos dessa gesäller och arbetare fanns den faktiskt icke. Vi måtte allt ha vanslaktats betydligt sedan Gustaf 11 Adolfs och tolfte Karls dagar.

Niklason nickade instämmande. Det var också hans mening om saken.

— Och landtvärnsmännen plundrade huset? inföll Hesselius, som tyckte alt Biörnclo afvek väl mycket från berättelsens så kallade tråd.

— Jo. De plundrade af hjärtans lust och voro mycket litliga och käcka, fortsatte Biörnclo.

... Jag satt kvar i salen bland glasskärfvorna, buteljerna och karotterna. Anfallet var misslyckadt, företaget jämmerligen förfelad t, den ryske öfverbelalhafva-ren, hvilken jag så att säga haft i min hand, hade kommit undan . . . jag var så missmodig och trött, att jag icke iddes röra mig ur fläcken.

Då näddes mitt öra åter af ett våldsamt buller.

Jag lyssnade. Slogs man igen? Ilade de åter kommit ihop sig?

Nej, de slogos icke. De skrattade.

Där jag satt i salen, kunde jag höra den ena rungande skrattsalfvan efter den andra. Det var icke måttligt hvad de skrattade. Hvad kunde det vara, som till den grad väckt deras munterhet?

Jag blef verkligen nyfiken. Reste mig från stolen och gick för att se efter.

När jag öppnade dörren till det rum, hvarifrån skratlsalfvorna dånade, mötte mig en syn, som trots min harm och vrede kom mig att dra på mun.— Hvad kunde de nu ha tagit sig för? undrade Hesselius.

— Kanske de påträffat ryssarnes vinförråd och försett sig? menade Elgstjerna.

— Visst icke. I så fall skulle det nog blifvit munterhet, men också slagsmål. Men detta lät som den rena glädjen.

— Hvad var det? frågade Niklason, som började bli otålig.

— Dscho, mina herrar! Det var verkligen en dråplig syn , ..

-— Men så för fan säj då, hvad det var! utbrast Niklason, sdm nu alldeles förlorat tålamodet.

... När jag öppnade dörren, fortsatte Biörnclo leende, lick jag syn på några figurer, som befunno sig midt på golfvet. En, en lång, skranglig, något kobent landtvärnssoldat, stod där iklädd en guldskimrande rysk generalsfrack öfver sina trasiga blåa komissbyxor. En annan hade fått tag i hatten, en stor, trekantig, plym-försedd hatt, som bjärt stack af mot hans slitna jacka. En tredje hade skrudat sig med de fina stöflarne, släp-sabeln och pistolerna. Och en fjärde åter — och den var icke minst schangtil — hade dragit på sig ett silfver-galoneradt heljäntlivré.

Och han i generalsfracken kråmade sig och kommenderade och »betjänten» bugade och sabeln släpade och slötlarne knarrade och rundt omkring stodo de andra landtvärnssoldaterna gapskrattande.

Det var omöjligt att bli ond på dem. De voro såsom barn, lättrörda, naiva, sorglösa. Nu hade de glömt skammen att ha låtit ryssarne undkomma — hvilken för öfrigt aldrig ansatt dem vidare hårdt — glömt sina sårade och dödade kamrater, glömt slagsmålet nyss, och lefde nu blott i glädjen öfver delta löjliga maskeradupptåg.

Jag lät dem hållas. När jag öppnade dörren och visade mig, tystnade de visserligen förlägna och rädda,men så snart jag försvunnit, hördes åter skrattet och gycklet.

— Men hördes icke ryssarne af vidare? inföll Hes-selius.

Han tyckte det var egendomligt att dessa icke återvände manstarka, då hufvudstyrkan ju fanns i närheten.

— Jo, de kommo tillbaka, svarade Biörnclo.

— Och då blef det ett hastigt slut på glädjen.

— Var lugn för det. Midt under den stojande munterheten kommo ett par af mina utsatta vakter springande med andan i halsen och berättade att en förfärlig mängd ryssar syntes antågande.

Jag skyndade ut. Vakterna hade sett rätt. Ryssarne gingo till anfall mot huset.

Det återstod intet annat än alt försöka slå sig igenom. Men skulle det väl lyckas med landtvärnssolda-terna? Det måste gå. Och för att ge dem litet kraft och mod, beslöt jag att duktigt skrämma dem.

Jag samlade dem och höll ett dundrande tal. I starkaste ordalag beskref jag för dem, hur farligt det var att råka i fångenskap hos ryssarne. De som föllo i fiendens händer fingo näsor och öron afskurna och skickades så till

Sibirien. Enda sättet att undvika detta fasansfulla öde vore, sade jag, alt tappert slå sig igenom med bajonetten.

Talet verkade. Af pur ångest och rädsla blefvo landtvärnsmännen modiga. Och jag fick så mycket lystring på dem, alt jag kunde ordna skarorna på en enda fast kolonn.

Så gjordes attacken i språngmarsch mot de ryska linjerna.

Det gick undan med besked. Angesten att blifva tillfångatagna gaf mina soldater både fart och kraft. Det gällde mer än lifvet, det visste de, och därför rusade de på. Och i samlad trupp bröto vi genom rys-sarnes kedjor och nådde stranden, där båtarne väntade.

Men nu var det förbi med all ordning och samman-hållning. Enhvar rusade till närmaste båt. I samtliga båtar blef det för mycket folk, i andra för litet. Några af farkosterna började taga in vatten och sjunka strax de lagt ut från stranden.

Soldaterna hoppade i det grunda vattnet och vadade öfver till närmaste båtar.

Men här ville de ombord varande ej mottaga dem, utan rodde vidare. Förtvitlade, bönfallande, skriande på hjälp så det var både skamlöst och ynkligt, rusade de fega stackarne omkring i vattnet, somliga stupande öfver ända på de kullriga bottenstenarne och plumsande mycket mera lika dödsskrämda sälar än kunglig majestäts och kronans käcka soldater.

Och under tiden hade ryssarne nått stranden och besköto oss med sin förfärliga eld. De tycktes roa sig med att skjuta till måls på »sälarne» och af dessa om-kommo hvarenda en.

I bålarne blef äfven manspillan stor och flera skötos läck.

Det var att stoppa till hålen med näsdukar och trasor och ro undan för lifvet.

Ändtligen lyckades vi komma utom skotthåll och nå krigsfartygen.

Och därmed var landtvärnsmännens tappra expedition ändad. Få se om de sköta sig bättre nu, afslutade kapten Biörnclo sin berättelse.

Åhörarne sutto tysta en stund. Elgstjerna och Nik-lason sneglade bortåt de lägrade landtvärnssoldaterna.

— Jaså, de sprungo . . . som en skock får. Ja, det komma de väl äfven framdeles att göra, fnyste Elgstjerna.

— Kanske, och kanske icke, mumlade Niklason.

— Tror du verkligen alt det någonsin kan bli dugliga soldater af de där? inföll Hesselius med en föraktlig gest mot landtyärnsmännen.

— Hvem vetl Man har dock många exempel på att trupper, som, då de första gången varit i elden, all-deles förlorat besinning och mod, kastat gevären och lupit som fegaste karar, sedermera befunnits utmärkt manhaftiga och käcka. Vanan gör mycket... tänk på hur den store fältherren Fredrik II af Preussen betedde sig, då han som ung man första gången var i strid. Sprang han icke fegt hort och gömde sig? Och hvilken krigare blef han icke sedan, då han en smula vant sig vid krutröken och kulorna.

— Må vara, inföll kapten Biörnclo leende, att där skedde en märklig förändring. Men de där landtvärns-männen äro inga Fredrikar II. Dock tror jag det åtskilliga af dem nog skola bli goda soldater, blott de få en smula vana samt ordning och disciplin.

Hesselius och Niklason nickade instämmande. Men den högdragne Elgstjerna rynkade föraktligt sin smala näsa. Aldrig skulle någon få honom att tro, att det kunde bli verkliga soldater af slikt landsvägsdrafvel.

— Hur tog hans majestät underrättelsen om flottans nederlag vid Sandöström? frågade Niklason.

— Hans majestät brydde sig fan därom, svarade Biörnclo.

Alla tre löjtnanternas min mulnade. Var det verkligen möjligt? Betydde ett nederlag eller en seger så litet för detta konstbesynnerliga majestät.

Kapten Biörnclo märkte deras missnöjda och förvånade miner.

— Ja, de vill säj' — fortsatte han — han svor och domderade och menade, att om han ej seglat bort utan stannat kvar och ledt eskaderns rörelser, skulle denna fatala händelse aldrig inträffat. Och de närvarande of-ficerarne hade naturligtvis intet annat att göra än buga och instämma. Men sedan hans majestät erhållit Eux-hövdens kraschan ...

— Hvad för något! Buxhövdens kraschan! . . . IIvarför fick hans majestät den? afbröt Niklason.

— Har jag icke berättat det? Nej, det glömde jag visst... Jo, saken var den: Då ryske öfverbefälhafva-ren, general Buxhövden, med sina 50 män brutit sig igenom mina 900 landtvärnsgossar och dessa stormade in i byggnaden för att plundra, funno de bland många andra effekter, som ryssarne lämnat kvar, äfven general Buxhövdens garderob och kappsäckar.

Jag kom just in i rummet, då en af landtvärns-männen öppnat ett etui, som innehöll generalens juvel-gnistrande kraschan.

Flere af gossarne hade skockat sig samman och stirrade med häpna ögon och gapande munnar på det strålande smycket.

Något så vackert hade de aldrig förr sett. Det blänkte mot dem som självfva solen, det gjorde ondt i ögonen att se på den vackra stjärnan.

— Den där pjäsen behåller jag, sade jag, stack fram handen öfver deras axlar och tog smycket.

Det var rent bedröfligt att se den ursprunglige finnarens vemodigt snopna min. Jag tror nästan alt han fick tårar i ögonen vid upptäckten att han icke skulle få behålla det vackra smycket.

Jag klappade honom tröstande på axeln.

— Generalens kläder och kappa må du ta. Dem behöfver du bättre. Men den här stjärnan och de andra ordnarna måste jag förvara.

Genast jag sett den utomordentligt praktfulla kraschanen, hade den tanken kommit för mig, att detta byte möjligen kunde trösta hans majestät för nederlaget och blidka hans vrede öfver mina soldaters jämmerliga uppförande.

Och så blef det också. När hans majestät erhöll general Buxhövdens kraschan och ordnar, blef han så hjärtans innerligt glad, att han glömde nederlaget och förlusten af folk, fartyg och kanoner. Eller rättare: han ansåg de senare vara af så ringa betydelse i jämförelse med den utomordentliga vikten af detta krigsbyte, som utgjordes af den ryske öfverbefälhafvarenshögsta orden. Det är på detta sätt hans majestät bedömde krigshändelser.

Niklason och Hesselius nickade instämmande.

— Kan det gå annat än galet under en sådan kung, som har afgörandet öfver arméns rörelser, yttrade den förre.

— Men likväl måtte hans majestät icke ansett krasch .en varit tillräcklig som soulagemang för nederlag, fortsatte kapten Biörnclo, ty efter hvad jag hört lär han befallt en ny och större expedition under befäl af general von Vegesack skall afgå till Finland och i ställe för alt landstiga i söder i åboländska skärgården stöta till hufvudarmén här.

— Den kommer alltså alt landstiga på någon punkt norr om armén? frågade Hesselius.

— Ingalunda.

— Hvaba! Ingalunda?

— Ja, visserligen skall den förena sig med hufvudarmén, men till landstigningsplats har kungen utsett staden Björneborg.

Husselius stirrade på kaptenen.

— Björneborg!... Som ligger femton mil söder om den ställning armén nu intager, och medan fienden innehar hela trakten mellan Lappo och Björneborg. Huru mycket bättre och säkrare vore det ej att landstiga norr om armén och genast sluta sig till denna. Men söder om ryssarnes linjer!... I sanning, tänker hans majestät någon gång klokt, som nu med expeditionen, så vrider han det till sist ändå galet.

— Ja, det är gunås så visst och sant, mumlade Biörnclo.

— Att inte ryska flottan efter segern vi Sandöström försökte taga Åland, där kungen och en del af trupperna befunno sig! inföll Hesselius, hvilken denna tanke nu fallit in.

Han fann det helt naturligt att den ryska llottan, sedan den gjort sig till herre öfver södra skärgårdenoch i Sveaborg ägde en fast basis för sina operationer, äfven skulle utsträcka sina seglingar till Åland och, hvarför icke, äfven svenska kusten.

— Den vågade icke.

— Vågade icke. Hvarför?

— Engelsmännen.

— Men de hade ju redan gifvit sig af, vill jag minnas kapten nämde i början af sin berättelse.

— De som befunno sig utanför Göteborg. Den af-delningen af engelska flottan, som skulle hjälpt kungen att eröfra Danmark och Norge, seglade af, men de fartyg, som befunno sig i Finska viken, stannade kvar. Och för dem voro ryssarne synnerligen rädda.

— Engelsmännen voro då öfverlägsna?

— I alla afseenden. Deras fartyg större, bättre bestyckade, mera snabbseglande. Nej, det var för den ryska flottan bäst alt hålla sig intill finska kusten och inte försöka sig på några vidlyftigheter vare sig med af-seende på Åland eller Sverige. Och därför fick kungen och hans därstädes sammandragna trupper vara i fred. För resten kunde hans majestät — och har kanske redan gjort det — draga hem till sitt land igen; här i Finland ställer han endast till oreda.

— Ja, inte är det värdt att han kommer till armén. Då går det galet. Nu när framryckningen skall begynna på nytt, menade Hesselius.

Kapten Biörnclo blef uppmärksam. Han kände som nykommen endast föga till ställningen och intet om de planerade rörelserna.

— Jaså, armén skall gå fram till attack? frågade han intresserad.

— Åhå! Sakta i backarne. Hans excellens är minsann icke den som förifrar sig. Än så länge är det endast vår chef, öfverste von Döbeln, som fått order att med de två återstående björneborgska bataljonerna af-marschera söderut för att stödja öfverste von Otter. Uppbrottet sker i kväll.— Hvar befinner sig då von Otter och hvarför måste han understödjas? frågade Biörnclo.

— Jaså, kapten vet icke det heller. Jo, efter slaget vid Lappo fick öfverste von Otter order att med sin af-delning framrycka till Lappfjärd men har nu drifvits tillhaka till Kurikka kyrka, halfva vägen mellan Lappo och Lappfjärd.

— Efter åtskilliga strider, förmodar jag?

— Efter skarpa strider. I början gick allt bra. Trots fiendens motstånd och fastän alla broar öfver åarne voro förstörda, ryckte von Otter framåt. Snart hade han nått Kurikka kyrka. Där upphanns han af major Eek, som med sin bataljon björneborgare skickas efter — de två andra bataljonerna skola, som sagdt, afmarschera i kväll. Från Kurikka tågade man vidare öfver Kauhajoki till Keturi, i närheten af Lappfjärd. Men här stod ryske generalen Orloff-Demidoff med sin styrka.

Genast då de våras förtrupper visade sig, anföllo ryssarne. Otter och Eek försvarade sig tappert, men blefvo efter

flera timmars strid kringrända och måste skyndsamt draga sig tillbaka.

Och det ordentligt. Halfva vägen, från Lappo räk-nadt, som de ryckt framåt, gick återtåget ända till Kurikka kyrka.

Där ha de intagit en stark ställning, och dit skola vi nu i kväll eller i natt afmarschera.

— Skulle vara roligt att få följa med. Längtar just att få deltaga i en strid, yttrade kapten Biörnclo.

— Kommer nog. Om jag icke alltför mycket misstager mig, stundar snart ett slag, kanske lika blodigt och hårdnackadt som vid Lappo, svarade Hesselius.

— Tror ni verkligen det?

— Allt tyder därpå. Så snart de ryska förstärk-ningarne anländt från Petersburg, gå de fram till attack för att drifva oss mot norr igen liksom i vintras, om icke. . .— Om icke .. .

— Om icke Adlercreutz dessförinnan lyckats förmå fältmarskalken att liksom vid Lappo öfverlämna befälet å honom och gå fram till attack. Och så tänker jag nog det blir och slutar med en skön seger. Men dessförinnan måste vi drifva ryssarne tillbaka till Lappfjärd.

De reste sig från gräsmattan, på hvilken de legat, och återvände till lägret.

— Farväl alltså! Och när vi åter träffas, sker det på valplatsen, hälsade kapten Biörnclo, då han skildes från de tre löjtnanterna.

— Hoppas det.

Under sönderskjutna fanor.

47KAP. Lill.

Förhuggningen i skogen.

På öfver en half timmas tid hade icke en enda man i kompaniet sagt elt ord.

Solen gick upp och lyste öfver den ödelagda nejden. By efter by passerades. Men inga trefna stugor, inga vackra åkrar, inga invånare. Allt härjadt, förödt. Stugorna nedbrända, endast de svärtade skorstenarne kvar. Ägodelarne röfvade, åkrarne afmejade, ängarne slagna, invånarne förjagade eller misshandlade, hängda, mördade. Brända stugor bland svedda tallar. Och öfver eländet det gyllene solljuset från den klarblå himlen.

Tysta drogo soldaterna fram. Dragen hårdnade, ögonen brunno, men alla tego. Hvarenda karl kände det som om en hand gripit om hans strupe och hotat kväfva honom.

Vid en och annan nedbränd hy kunde de se en gubbe eller gumma gråtande stå och leta i ruinerna efter deras fattiga, härjade hem.

För få dagar sedan hade där stått en trefven stuga. Kanske de själfva byggt den. Den innehöll allt hvad de ägde. Den var deras hem, deras tillflyktsort, deras glädje, och hvad den varit för dem, skulle den äfven bli för deras barn, som nu vore ute i kriget eller i tjänst. Hvad skulle pojkarne, hvad skulle flickorna säga, när de en gång återkommo och funno sitt barndomshem förödt.

Och gubben och gumman gingo där omkring, suckande, förtviflade.Man hade kommit till kyrkbacken vid Kauhajoki.

Plötsligt höjde Matts kusk, hvars skarpa, spejande ögon spelade omkring, handen och pekade på någonting som syntes vid kyrkan.

-- Se!

Hans närmaste män i rotarne, korpral Olagus, Palm-qvist och lille Heikki, hörde utropet och sågo upp.

Och från leden höjde sig ett mummel af fasa:

— Se!... Se.

Utan att tänka därpå minskade soldaterna stegen och snart trampade hela kompaniet på stället marsch.

Döbeln, som red bredvid, försänkt i sitt ständiga grubbel, märkte stockningen.

— Hvarför marscherar icke folket på? Ingen stock-ning i leden... Framåt! röt han och rynkade ögonbrynen.

Major Fihlén, som red bredvid, vände sig åt honom och pekade mot kyrkbacken.

Döbeln såg dit.

— Ah!

Han höll in hästen och förblef stilla några ögonblick. Så vände han sig mot bataljonen:

— Halt!

Marschen på stället upphörde.

— Vänster om!

Hvarenda karl stod med ansiktet och blicken riktade mot kyrkhacken.

Döbeln red några steg fram mot kullen.

Midtför kyrkdörren voro tvenne grofva pålar nedslagna i marken. Mellan dem en stång. Och på den stången var en naken bonde upphängd vid fotterna, så att benen bildade elt V, och med hufvudet nedåt.

Rakt under hufvudet låg en hög kol och aska. Håret och skägget var afsvedt, ansiktet svartbrändt, hela den nakna kroppen brunstekt. De brustna ögonen stodo vidöppna och munnen gapade som formad till ett skrik.

Trots sitt härdade bjärta och sin kallblodighet rysteDöbeln, då han såg, huru detta det grymmaste af alla dödssätt af ryssarne hlifvit användt på en finsk man.

Och i soldaternas led knötos näfvarne och tänderna betos samman, medan ögonen stirrade på den hemska synen.

Det var en finsk bonde, som skymfligt hängde där naken vid pålarne, plågad till döds af omänskliga fiender! Kanske fanns i leden en vän, en bror, en son till den döde? Hur måste icke hans hjärta sargas vid åsynen af den misshandlade! Hvilka hämdetankar rörde sig icke nu i hans hjärta?

Och hvarje soldat i björneborgarnes kompanier svor en ed att med allt, hvad på honom berodde, söka hämnas den döde.

Och intet eggande tal och inga löften om ära och belöningar skulle kunnat elda soldaterna till en sådan stridslust och oförvägenhet som åsynen af denne deras misshandlade kamrat, och medvetandet om de kval, han måste ha lidit, den ångest, han måste utstå, innan döden släckte smärtorna.

Döbeln förstod livad som rörde sig inom soldaternas bröst. Det var ju detsamma, som brann inom hans eget.

Han vände sig om mot leden och hans min var hård, hans blick mörk.

Han pekade på den döde vid pålarne och sade:

— Där sen I, hur ryssarne behandla edra bröder! Till kamp mot bödlarne! Aldrig vika, knifven på strupen, ingen pardon, aldrig vika! Lefve Finland! Hurrah!

Och soldaterna svarade med ett hurrarop som lät som vargars rytande.

— Höger om ... Marsch!

Bataljonerna satte sig i gång. Snart hoppades man påträffa fienden.Nu, i början af augusti, hade de båda arméernas ställningar något förändrats.

Det viktigaste var general Rajevskis återtåg från Alavo ned mot Tavastehus.

På ryssarnes vänstra flygel stod general Orlotf-Deni-soff i trakten af Kauhajoki mot Döbelns och von Otters afdelningar. I söder befann sig öfverbefälhafvaren, general Buxhövden, välbehållen efter den knappa räddningen undan landtvärnsmännen, men livarje dag fruktande en ny landstigning af svenska trupper, starkare än de förra. Och i öster, utgörande högra flygeln, stod Tutschkoff borta vid Kuopio mot Sandels.

Det hade icke gått så lätt, som de ryske generalerna trott i början af året, att eröfra Finland. Tvärtom måste de vid denna tid erkänna, alt de voro längre än någonsin från det åtrådda målet.

I självfva verket stod kriget nu på sin afgörande punkt. Det vägde som på en våg, hvilken som skulle få öfverhand. Svenskarne hade drifvit ryssarne tillbaka så långt de förmått; ryssarne kunde icke trycka svenskarne åter mot norden.

Men att kriget vid denna tid befann sig på en kritisk punkt, det visste hvarken de svenske eller ryske befälhafvarne. Allraminst hans excellens fältmarskalken. Men Buxhövden kanske anade det.

Båda arméerna voro ungefär jämna. Hvem som skulle vinna, berodde på hvem som först erhöll förstärkningar.

Buxhövden skref härom till sin kejsare inträngande

bref.

I Sverige gingo 30,000 man lediga, excercerande på landsvägarne. Hans majestät Gustaf IV Adolf brydde sig icke om att skicka af dem. Han gaf åter Finland »tussan jävvlar».

Men Buxhövden skref till kejsar Alexander och begärde förstärkningar. Han omtalade, hur bakvändt kriget gått för ryssarne alltsedan vinterfälttåget och fram-höll oförbehållsamt, att förhållandena nu tagit en så ofördelaktig vändning, att icke allenast Finlands eröf-ring utan äfven dess blotta bibehållande och försvar med hvarje dag blefve allt mera svårt och outförbart och kom honom att tvilla på möjligheten alt med de hjälpmedel, som stodo honom till buds, kunna segra öfver svenskarne.

Och i olikhet med Gustaf IV Adolf begrep kejsar Alexander den kritiska situationen.

Han sände genast en truppstyrka till sin armés understöd. Men samtidigt skref han till Buxhövden:

»Mer än detta antal trupper finnes, såsom Eder förmodligen är bekant, ej alt tillgå och följer däraf att Ni därefter lämpar edra rörelser.»

Men i Sverige fanns 30,000 man, som kunnat af-sändas. Hvad skulle inträffat om så skett? Ryssarne skulle aldrig kunnat taga Finland — åtminstone icke den gången.

Samtidigt med att förstärkningarne anlände, beslöt Buxhövden att företaga omändringar i det högre befälet.

General Rajevski, som först förlorat slaget vid Lappo och sedan ej kunnat få bukt på de oförskämda friskarorna under de besynnerliga generalerna »Rutsch» och »Spuff», men i stället befann sig på återtåg mot Tavaste-hus, var tydligen icke rätte mannen på den posten. Han var för trög, för omständlig, för tveksam. Här fordrades kvickare och rappare bcfälhafvare. Och en sådan trodde sig Buxhövden ha funnit i den unge grefve Kamenski, en trettiotvå-årig general, som flera gånger visat sig vara en säker och tilltagsen befälhafvare.

Kamenski fick Buxhövdens bref om sin utnämning till Rajevskis efterträdare och befälhafvare öfver dennes afdelning. Det var ingen lång instruktion: »Edert anfall bör vara häftigt samt aflägsna de skadliga följder, som i anledning af Rajevskis återtåg förestå oss. Med ett ord: utan afseende på eder styrkas fåtalighet, börenI tillintetgöra fienden. Hjälpe Eder sedan Gud till framgång!»

Genast Kamenski erhållit öfverbefälhafvarens bref begaf han sig af för att möta Rajevski på dennes återtåg och taga befälet öfver hans afdelning.

Innan dess hade Buxhövdens kurir anländt till Rajevski — den första kurir som lyckats taga sig fram sedan Roths slröfskara dragit sin färde — och han medförde en slik underrättelse.

Rajevski skar tänderna af harm. Icke rådde han egentligen för att Lapposlaget förlorats. Hvarför hade icke

öfverbefälhafvaren sänd t honom mera folk? Likväl hade han varit nära att vinna striden, om icke den hetsige von Döbeln — som han fått veta af svenska fångar — på eget bevåg utan order gjort attacken mot Storbyn. Icke heller rådde väl han, ryske generalen, för att det icke fanns någon mat åt trupperna i detta usla land, och att alla proviantforor togos af de fördömda »Rutsch» och »SpuIF», som voro lika osynliga som tilltagsna. En gång hade han verkligen sett dem på nära håll — i bara skjortan — han ville icke minnas den situationen.

Rajevski ansåg sig oskyldig. Det var otillständigt att fråntaga honom, den erfarne, bepröfvade generalen, befälet och i stället utnämna en ung, förnäm snobb.

Men hvad var att göra! Han måste foga sig i sitt öde. Och då grefve Kamenski anlände, mottog honom Rajevski, trots sitt ursinne, artigt och kallt och öfver-lämnade till honom befälet öfver trupperna.

— Ar mig ett verkligt nöje, grefve, yttrade Rajevski hånfullt till den nye befälhafvaren. Att slåss mot en öfverlägsen fiende utan tillräckligt folk, utan proviant och utan instruktioner från öfverbefälhafvaren, skall fan göra. Håll till godo!

Kamenski log. Han tänkte visa Rajevski, hur man slåss utan tillräckligt folk och proviant. Men han sade intet.Och Rajevski drog sina färde.

Under tiden hade, som förut nämndt, general Orloff-Denisoff på ryssarnes vänstra flygel drifvit von Otter till och Döbeln gick att möta honom. Strax bakom Kauhajokis kyrka gjordes halt.

Här beslöt Döbeln att invänta fienden.

Yid Kauhajoki kyrkoby förenar sig stora landsvägen från Tammerfors medelst en lång bro öfver älfven med den väg, som från Kristinestad och Lappfjärd drager norrut mot Kurikka och Ilmola. *

En mindre väg går från Kauhajoki rakt västerut mot Närpes by.

Trakten, som är synnerligen kuperad, utgöres mest af öppna åkerfält, omväxlande med björkdungar och granskog.

Älfven, som mynnar ut i hafvet strax norr om Vasa, följer vid Kauhajoki kyrka ett stycke vägen från Lappfjärd till Ilmola.

Det var här som Döbeln tog ställning med sina bataljoner för att invänta fienden.

Genast trupperna slagit läger vidtogos anstalter för att ordna och förstärka ställningen.

Den långa bron, som delvis blifvit förstörd af rys-sarne, återställdes. Utefter Lappfjärdsvägen undanröjdes ' skogen något för att lämna bättre skottfält för kanonerna, och starka förhuggningar gjordes i skogen.

Det var från delta håll som Döbeln hufvudsakligen väntade fiendens anfall.

Men äfven på vägen till Nummijärvi höll han ett skarpt öga.

På grund af de många vägarne måste en mängd fältvakter utsättas och starka dragonpatruller drogo öf-

Se kartan sid. 482.verallt fram genom skogarne för att hindra öfverrump-ling. Döbeln var till och med så försiktig att han indelade patrullerna på så sätt, alt en ej kom tillbaka, förrän en annan redan var på väg ut.

Då och då stötte dragonerna på ryska spanings-patruller. Skärmytslingar uppstodo, fångar togos.

Af dessa erhöll han underrättelse om, att general Orloff-Denisoff på grund af sjuklighet lämnat befälet och en annan kommit i hans ställe, samt att starka truppmassor med en tross på 400 lass rörde sig på Lapp-fjärdsvägen mot Kauhajoki.

Kosackpatrullerna i skogarne blefvo allt talrikare och starkare.

Nu kunde anfallet väntas när som helst. Fältvakterna förstärktes, för trosskärrorna stodo hästarna förspända och soldaterna fingo sofva i full stridsställning.

På aftonen den 9 augusti mönstrade Döbeln sina 2,300 soldater och meddelade dem, att fienden icke var långt borta.

— I natt eller i morgon anfalla ryssarne, men ska få stryk, ty vi ha ordentligt bäddat ål dem, sade han till sina officerare, samtidigt med alt han uppmanade dem till lugn och besinning.

Natten kom, men inga ryssar hördes af.

Då fick kapten von Konow, som med ett kompani österbotlningar stod längst ut på vänstra flygeln, vid tretiden på morgonen order alt rycka framåt Nurmi-järvivägen för att speja.

Knappt hade han satt sig i marsch, förrän anfallet kom. Först några kosackllockar, så jägarkedjorna.

Och samtidigt blefvo fältvakterna på vägen åt Lapp-tjärd till angripna.

Snart var striden i full gång. Solen gick upp och belyste röken, som höjde sig mellan tallarne från jägarkedjorna på ömse sidor om älfven.

Ställningen var denna:

Väster om älfven eller rättare sagdt ån drog landsvägen från Lappfjärd fram. På ömse sidor om denna var förhuggningen gjord i skogen. Midt på vägen, in-klämdt mellan de fällda träden, stod Hesselius' batteri.

I själfva förhuggningen låg ett kompani österbott-ningar och på ömse sidor om förhuggningen stodo några af Rusthållsbataljonens och Öfverstelöjtnantsbataljonens kompanier.

Längre bort vid byn och kyrkan voro några kompanier förlagda i reserv. På kyrkbacken var kapten Ugglas batteri på tre kanoner placeradt, under betäckning af en skvadron dragoner.

På andra sidan ån men i jämnbredd med förhuggningen lågo tre kompanier österboltningar samt strax bakom dessa kapten von Konows kompani.

Och slutligen stod som sista reserv borta vid Knu-tila gästgifvaregård, en half fjärdingsväg bakom byn och kyrkan Lifbataljonens kompanier under major Eek.

»Bädden» var i ordning. Fienden kunde intaga den.

Från Lappfjärdshållet hördes starkaste skotlväxlin-gen. Därifrån förmodades hufvudanfallet komma.

Döbeln kom sprängande på sin hruna häst. Han såg blek ut, hålögd, ansiktet mera tärdt än vanligt.

— Hvad är det åt öfversten? Han ser ju rent af sjuk ut, yttrade Heikki, där han jämte Andreas och de andra i tredje kompaniet stod i skogen bakom förhuggningen tätt bredvid vägen.

— Han är så också, svarade Andreas. Alltsedan det kalla badet i Ny Karleby älf, då du minns han höll på att drunkna, lär öfversten aldrig känt sig riktigt frisk.

Döbeln höll på sin häst strax bakom Hesselius' kanoner. Det tycktes vara hans favoritplats i början af en strid. Hvilket för öfrigt var helt naturligt.

Hesselius' batteri placerades merendels på en höjd i främsta linjen, hvarifrån ofta var den hästa utsikten.

Kanonerna hade redan börjat dundra. Långt borta på Lappfjärdsvägen var en rysk haubits placerad ochdenne lät höra sitt ilskna brummande mot de finska jägarkedjorna.

Med kikaren för ögat iakttog Döbeln fiendens fram-ryckning.

Gång på gång skakades hans kropp af rysningar.

— Se på honom! Han fryser... midt i sommaren! hviskade Heikki.

— Han har frossan. Den ger sig alltid tillkänna så här i råa morgonluften. När det blifvit varmare på dagen, försvinner den.

— Han fryser... midt i sommaren! upprepade Heikki, som icke kunde begripa detta fenomen.

— Men att öfversten icke är fullt kry, det är ju tydligt. Se så han magrat!

Heikki och Andreas stodo där med gevär för fot och iakttogo Döbeln bakom Hesselius’ kanoner.

Ännu var det tydligen endast de ryska förtrupperna som gått fram till attack.

Döbeln vinkade major Fihlén till sig och gaf några förhållningsorder.

Så vände han sig till Hesselius och pekade mot den ryska haubitsen.

— Försök, om möjligt, att tysta den där brummande rackarn. Jag tror han annars kommer att blifva obehaglig.

— Skall försöka, svarade Hesselius och steg af hästen för att själf inrikta kanonen.

Döbeln red bort för alt undersöka ställningen på andra sidan ån, där ryssarne gingo till anfall från Num-mijärvi-hållet.

Icke lång stund efter det Döbeln ridt bort, gick rj'ssarnes hufvudstyrka till anfall. Och det med sådan kraft och i sådana öfverlägsna massor, att de kompanier, som voro förlagda i jägarkedjor på ömse sidor om förhuggningen, hotade att blifva totalt öfvertlyglade.

Bakom sina stammar och stubbar lågo korpral Ola-gus, Matts kusk, Heikki, Andreas och feta Palmqvist— som den senare nu till sin harm kallades, sedan han högst betydligt börjat lägga på hullet —skjutande, skjutande och åter skjutande.

Och kulorna hvisslade och pepo mellan träden, barken rök från stammarne, karl på karl fick sig ett skott, midt i pannan, i axeln, i armen, i bröstet... det var som ett skydrag af eld och stål gått genom skogen.

Ingen möjlighet att härda ut, så vida icke kompanierna skulle bli nedskjutna till sista man.

Major Fihlén måste ge order om reträtt. . . långsam reträtt... förbannadt långsam reträtt — som han uttryckte sig — men likväl återtåg för att komma något så när undan den förfärliga elden.

Endast de kompanier, som lågo bakom förhuggningen, kunde ännu hålla sig kvar.

Åter kom Döbeln sprängande på sin lurfviga, bruna

häst.

Nu frös han icke längre, nu skakades icke hans kropp af rysningar, blodet brann i hans ådror och steg honom åt hufvudet.

Ursinnig red han fram till major Fihlén:

— Har ni åter i en kommenderat reträtt, herre! röt han så det sjöng mellan tallarne.

Det blänkte till i major Fihléns små, grisgrå ögon och han svarade kärft:

— Ja, för att icke hela bataljonen skulle hlifva nedskjuten till sista man. Men vill öfversten riskera det, så må vi gärna gå fram till attack. Mej gör det fan de’samma.

Döbeln teg. Från sin plats såg han, hur de ryska linjerna allt mera tilltog i omfång och djup. Det var alldeles tydligt, alt hans egna trupper på denna farliga punkt voro för fåtaliga.

Och där bortifrån landsvägen, där han själf låtit hugga undan skogen för att få bättre skottvidd för sina kanoner, röt den grofva ryska haubitsen och sände gångpå gång förödande karteschskott öfver de finska kompanierna.

— Tysta’n!... Tysta Iionom, den jäveln! ropade Döbeln till Hesselius.

Och denne riktade och sköt och riktade och sköt, men den ryska brumbasen röt lika förbannadt och spydde blixtar och skrot ur sitt svarta gap.

Här måste bli förstärkning och det genast, om icke finnarne helt och hållet skulle drifvas tillhaka.

Döbeln skickade skyndsamt sin adjutant efter de kompanier, som slodo i reserv borta vid byn, samt efter kapten Ugglas batteri, som blifvit placeradt på kyrkbacken.

Batteriet anlände i galopp och afbröstade, kompanierna kommo rusande och bredde ut sig i jägarkedjor ... attacken hegynte på nytt.

Plötsligt hördes ett jublande hurrarop från Hesselius' karlar.

Döbeln vände sig om.

— Hvad är det?

— Tjocka grisen sprack.

— Hvaba? ;

— Den ryska haubitsen har blifvit träffad och tystnat.

— Nå, det var då för innerligt väl. Den Hesselius . . . han kan, han!

Och Döbeln sände sin unge artilleriofficer en varm blick.

Men ryssarne ansatte på nytt. Och äfven med den nyss anlända förstärkningen befunnos finnarne för svaga för att kunna drifva fienden tillbaka.

En adjutant sändes i sporrsträck till major Eek, som med sin bataljon stod borta vid Kuutila gästgifvare-gård, med befallning att han skulle rycka fram till undsättning.

Major Eek kom. Och nu blef det en annan dans.Ryssarne måste vika, i början endast steg för steg, sedan hastigare. Och alljämt trängde björneborgarne på.

Snart grepo de till bajonetterna. De mindes den hemska synen, de sett på Kauhajoki kyrkbacke: den nakne bonden, som var upphängd mellan pålarne och bränd till döds. Och med vildt raseri höggo de in på ryssarne.

Ingen pardon gafs.

— Hämnd för den plågade!... Död åt bödlarne! röto de, när de körde de blanka bajonetterna i grön-rockarne.

Och ryssarne veko. Reträtten blef till en flykt på vägen tillbaka åt Lappfjärd, genom skogen, öfver träsk och bergknallar.

På andra sidan ån, där tre kompanier österbott-ningar samt von Konows kompani voro förlagda, gick det lika hett till.

Där var det den bistre, buskögde Konow, som med sitt kompani ytterst på flygeln genom ett raskt anfall gaf utslaget. Och äfven här råkade ryssarne i förvirring och flydde.

Nu var klockan elfva på förmiddagen. På alla punkter hade DÖbeln och -hans björneborgare och öster-boltningar segrat och drefvo de skingrade ryssarne framför sig.

Ända ned till Keturi by, en mil söder om Kauhajoki, förföljde de de flyende. Där ledde en lång träbro öfver ån. I sista minuten hade ryssarne lyckats sätta den i brand. Och när de framrusande finnarne kommo till stället, befanns öfvergången omöjlig.

— Låt dem löpa! Vi ha sprungit långt nog, sade den andfådde von Konw, som i spetsen för sitt kompani förföljt dem ända hit.

Och finnarne vände tillbaka.

Men hela vägen mellan Kauhajoki och Keturi var beströdd med sårade ryssar, som dignat ned under flykten. Och det fordrades officerarnes hela barskhet ochmakt för att hindra soldaterna sticka ihjäl de sårade till hämnd för den brände.

— Det är väl ingen slakt heller! röt Konow till de hämndlystna soldaterna.

— Hvad var det framför Kauliajoki kyrka? sporde dessa.

— Låt vara! Vi äro dock människor.

Och de sårade syssarne fingo ligga där kvidande, till dess deras egna vågade sig fram för att taga upp dem.

* *

*

Men från skogarne omkring Kauliajoki hade de dit flyktade byinvånarne hört skottväxlingen.

Ängsliga och rädda smögo de sig fram mellan starn-marne. Vunno deras landsmän kunde de återvända till sin brända by för alt bygga stugorna; men vunno ryssarne, var det att fly längre in i skogen.

De sågo dragoner galoppera förbi på landsvägen.

— Hur går det?

— Bra! svarade dessa och nickade tryggt.

— Ryssarne få smörj?

— Troligtvis.

Dragonerna försvunno i ett dammoln, de utarmade bönderna höjde sina knäppta händer mot himmelen och bådo om seger för de sina.

På kanondundret kunde de också höra att saken gick bra för finnarne. Allt längre söderut dånade skotten. Och det tydde på alt björneborgarne drefvo ryssarne tillhaka.

Efter ett par timmar hade kanondundret alldeles uppört.

Då smögo sig byamännen fram mot Kauliajoki. Och där möttes de af den glada underrättelsen, att ryssarne blifvit helt och hållet slagna och att de tryggt kunde återvända till sin by. Och på en gång glada och bedröfvade gingo de för att beskåda sina brända tomter.Liket, som var upphängdt på pålarna, hade blifvit neddraget, men låg ännu ofvan jord. Och det första bönderna gjorde, var att begrafva den döde tillsammans med andra lik, som de funno bland ruinerna.

Fram på middagen återvände de kompanier, som förföljt fienden ned mot Keturi, och nu fingo ändtligen soldaterna hvila och mat.

Dubbla ransoner utdelades och snart flammade kok-eldarne öfverallt i marken. Grytorna sattes på, kar-larne lägrade sig rundt omkring och insöpo fläsksoppans doftande ångor.

Döbeln hade just gått in i sitt kvarter för att äta middag, då adjutanten anmälde, att en kurir anländt från högkvarteret.

— Hva fan nu då! utbrast Döbeln och gaf befallning att kuriren skulle insläppas.

Det var en ung löjtnant och han hade ett bref att framlämna.

Döbeln bröt brefvet och läste. Och ett drag af glädje spred sig öfver hans bistra drag.

— Det var ju inte precis oförtjänt, mumlade han och stoppade skrifvelsen i fickan.

Brefvet innehöll en underrättelse om, att hans majestät, på grund af öfverste von Döbelns visade tapperhet i slaget vid Lappo, behagat i nåder utnämna denne till riddare af Svärdsordens stora kors.

Detta utgjorde en sällsynt utmärkelse och var det något vedermäle, som Döbeln satte värde på, så var det iust Svärdsordens stora kors.

Han blef verkligt glad.

— Soppan kallnar, öfverste! Kom och ät nu! hördes värdinnans röst från det angränsande rummet.

— Låt soppan kallna. Har icke tid att äta. Har annat att göra, svarade Döbeln.

— Men maten!. ..

— Stäng dörren!Döbeln hade redan slagit sig ned vid skrifbordet för att i första glädjen öfver utnämningen författa en skrifvelse till majestätet.

Med sin klara, vackra stil och sitt karska och karakteristiska sätt att uttrycka sig, skref han:

»Eders Kongl. Majestät har behagat gifva mig veder-mäle af dess höga nåd, tillkännagifven den 10 augusti, en dag, då fienden med förenade krafter från tvänne särskilda punkter af dess operationslinje anföll den brigad, jag har äran kommendera.

Underdånigaste tacksamhet för Eders Kongl. Maj:ts nåd, får jag vördnadsfullt frambära, lycklig att därtill kunna förena berättelsen, genom hans excellens fältmarskalken, om en vunnen seger öfver en djärf, tilltagsen fiende vid Kauhajoki; inneslutande mig och andra brigaden uti Eders Kongl. Maj:ts nåd, med helig försäkran, att hvarje blodsdroppe skall af oss uppoffras till Eders Kongl. Maj:ts höga tjänst — fäderneslandets frälsning — stridsvapnens ära — ty sådant är vårt Ord — Lösen — Fältrop!!!»

Han reste sig från skrifbordet.

— Ja? nu skulle jag kunna äta middag, mor Katri.

— Men nu är maten kall.

— Gör ingenting, bara hjärtat är varmt, kära mor.

Och hungrig och nöjd slog sig Döbeln ned vid sitt

middagsbord.

Under sönderskjutna fanor.

48KAP. LIV.

Alavo.

Fet, däst, godmodig, skämtsam, farbroderlig, med krås och krusiduller i bröstet och stångpiska i nacken satt sedan öfver en månad i Lappo prästgård hans excellens fältmarskalken.

Prästmor och hennes pigor omhuldade den älskvärde och förnäme gästen på hästa vis. För hvarje dag blänkte yxeggen öfver kycklingars och ankors halsar och ålarne vredo sig i köket, då röda pignäfvar flådde skinnet af dem.

Från fienden hördes icke ett knyst. Man visste att Rajevski begifvit sig på återtåg mot Tammerfors. I hela hären väntade man hvarje dag att framryckning skulle ske. Men Klingspor rörde sig ej ur fläcken.

Då kom en morgon rapporten om Döbelns seger vid Kauhajoki. Och hela armén drog en suck af lättnad. Ändtligen åter ett nappatag med fienden! Den var alltså icke helt försvunnen. Man lefde ej i djupaste fred, som här i Lappo lätteligen kunde tros. Den präktige Döbeln! Sjuk var han, men det fanns mera lif i hans lillfinger än i tio fältmarskalkars bakhjärnor.

Hans excellens fick rapporten just då han slutat sin vanliga goda frukost.

Han sköt kaffekoppen från sig och ett drag af smärta lade sig öfver hans fylliga drag.

— Det galna brushufvudet! Alltid skall han rusa åstad, mumlade fältmarskalken.Adjutanten, hvilkens hufvudsakligaste sysselsättning tycktes vara att hålla excellensen sällskap, hlickade förvånad upp.

— Men öfverste von Döbeln har ju vunnit en härlig seger, vågade han invända.

— Mycke’ bra! Mycke’ bra! Men han har gått för långt.

Det blänkte till i adjutantens ögon.

— Man kan väl för fan inte gå för långt, när det gäller att slå en fiende, tänkte han.

Men han aktade sig för att säga det.

Klingspor tog en karta från ett bord bredvid och studerade den med bekymrad min.

— På hvad sätt har öfverste von Döbeln gått för långt? frågade adjutanten.

Klingspor lade kartan framför honom.

— Se ... här!

Adjutanten stirrade på kartan utan att begripa.

— Här ha vi Lappo, sade Klingspor och satte sitt hvita pekfinger på den omnämda punkten.

Adjutanten nickade.

Den punktens belägenhet kände han nogsamt igen utan att behöfva få den påpekad.

— Och här ha vi Lintulaks, där öfverstelöjtnant von Fieandt står, fortsatte Klingspor. Och här Kuopio, i hvars trakter öfverste Sandels håller ryssarne stången. Och här, långt åt helvite i söder, ligger Kauhajoki, dit öfverste von Döbeln rusat åstad. Förstår min herre än, hvarför Döbeln gått för långt.

Adjutanten stirrade på kartan och från kartan på hans excellens och så åter på kartan, men begrep lika litet.

— Min herre tycks inte ha förstått?

Adjutanten måste erkänna sin oförmåga.

— Men se då här: Kauhajoki—Lappo—Lintulaks— Kuopio! Tycker min herre att denna linie är rak?

— Nej, det är den visserligen icke, men ..— Är den icke snarare betydligt krokig?

— Jo.

— Är detta nu en ställning för en armé. En armés olika afdelningar skola befinna sig i rak linje. Det är en af strategiens hufvudregler.

— Aha!

Det började ljusna för adjutanten.

... Och mot denna regel får man icke försynda sig

— Visst! Visst!

Adjutanten nickade instämmande, betagen af fältmarskalkens strategiska visdom.

... Ty då går det galet.

— Så sant!

. .. Och för att återställa den nödvändiga raka linjen för truppernas ställning, måste äfven jag nu rycka fram mot Alavo, tillade Klingspor med en suck.

— Hå, hå!. ..

Nu förstod adjutanten orsaken till det drag af missnöje, som lägrat sig öfver hans excellens’ frukostbelåtna ansikte vid erhållandet af Döbelns rapport.

Hans excellens nödgades afbryta sin lugna och bekväma tillvaro i Lappo prästgård och röra på sig. Var det icke alldeles förbannadt! Aldrig fick man då njuta någon ro i krig.

Och adjutanten kisade en snedblick på hans excellens, som just nu lutade sig tillbaka i soffhörnet och läppjade på

kaffekoppen med en min, som om alla jordens sorger tyngde hans feta bröst.

Så betraktade han åter kartan.

— Men linjen blir ju ändå krokig, utbrast han.

— Hvaba?

Klingspor vände kvickt på hufvudet.

— Öfverstelöjtnant von Fieandt står ju långt tillbaka vid Lintulaks.

— Ni har rätt. Men Fieandt skall rycka fram till Saarijärvi. Då blir den sköna raka linjen återställd.

Adjutanten teg och försjönk i stilla funderingar —::n Döbeln! tänkte han. Med sin käcka han icke blott sina björneborgare mot r den, utan han drar äfven den tröge not dennes egen vilja med sig och forti hela armén i framryckning. Där ser nda litet korn syra och kraft kan sätta ning. Om icke Döbeln rusat åstad, hade i Lappo och möglat ännu en tid ... I laget stod! Är det verkligen möjligt, att hel månad i stället för att genast efter dare och ej ge fienden ett ögonblicks ;å är det: man gör ett ögonklicks kraft-:h sedan slår man sig till ro för långan är skall kallas strategi? Om du dröjer! kom emellertid rapport om, att de två inningar, som under öfverste Palmfelt »st vid Alavo, blifvit angripna af fienden [samt draga sig tillbaka ända till Salmi. eslöt att påskynda den allmänna fram-ör den raka linjens skull.

* *

*

bro, strax söder om Salmi by, höll che-:h en del af fjärde brigaderna, den sam-Svenska brigaden, den nyutnämnde ge-Johan Adam Cronstedt, omgifven af sina nönstrade savolaksarne, då dessa tågade

slaget vid Lappo hade öfverstarne Cron-nberg för käckhet och välförhållande un-vit utnämda till generalmajorer — men om hvars beslutsamma anfall mot Stor-vit vunnet, dröjde det ännu. Han hade rder — till Adlercreutz’, fältmarskalkens ka. Och så var han en så obstinat ochhetsig herre; han fick nöja sig med Svärdsordens stora kors.

Nu höll den nye generalen på åstranden strax vid bron och såg rycka an de två bataljoner savolaksare, som under den gamle fryntlige major Tujulins befäl blifvit kommenderade som förpoststyrka till Alavo.

Savolaksarne tillhörde Cronstedts brigad och voro hans favorittrupper. På åbolänningarne, som förut innehaft förposten vid Alavo, men skyndsamt dragit sig tillbaka, hvarför de fått uppbära mycket hån och klander, litade han ej så tryggt på, som på sina käcka savo-laksgossar.

Augustihimlen var mulen. I öster stego mörkblå åskmoln upp och det artade sig till regn.

Då de främsta kompanierna hunnit fram till bron, lät Cronstedt dem göra halt.

Och vänd mot bataljonernas långa led af soldater höll generalen ett tal:

— I kännen alla, mina vänner — yttrade han med stark stämma — hvad som händt åbolänningarne på det ställe, dit I nu gån, så att jag ej behöfver nämna något därom. General Gripenberg och jag ha kommit öfverens att utvälja de två pålitligaste bataljonerna att skickas dit i deras ställe. Jag har ej tvekat i mitt val, och jag hoppas, att I svaren mot detta förtroende.

Soldaterna höjde höga rop:

— Ja, ja. Vi skola ej svika. Generalen kan lita på oss . ..

Major Tujulin ropade:

— Lefve general Cronstedt, vår tappre chef.

Och från bataljonernas led kom ett rungande brus:

— Hurrah!... Hurrah!

Både officerare och soldater blefvo ytterligt uppeggade af generalens korta tal, hvari han antydt, att han ansåg savolaksarne som de tappraste. Och hvarje man beslöt för sig själf att ej svika utan kämpa in i döden.I ögonblickets hänförelse lofvade offierarne hvarandra med kraftiga handslag att icke vika, utan kämpa till sista man, på det att de icke skulle blifva utsatta för samma hån och klander som åbolän-ningarne, hvilka nu ingen ville vara tillsammans med.

Ett stycke därifrån stod den gamle major Tujulin och betraktade dem med tindrande blickar.

— Gossar, gossar! ropade han. Jag hör, livad ni ha för er och jag tycker om er. Lofven I att lyda mig, så lofvar jag er också att icke befalla reträtten, förrän två tredjedelar eller åtminstone öfver hälften af oss stupat.

— Ja ... ja. Vi lofva. Aldrig vika. Stå till sista man.

— Bra... bra. Och nu: gif akt! Vänster om... marsch!

Och hälsande generalen marscherade bataljonerna öfver Ruona bro mot sin post vid Alavo.

* *

*

Några dagar därefter gaf Klingspor order att hela styrkan, omkring 5,000 man, skulle framrycka till Alavo samt öfverlämnade befälet åt Adlercreutz.

Själf stannade han i Lappo prästgård, omhuldad af moran och hennes pigor.

Samtidigt med den allmänna framryckningen erhöll äfven Fieandt, som stod vid Lintulaks, befallning att gå söderut mot Saarijärvi och därifrån söka fördrifva den ryske generalen Vlastoff, som med 3,000 man höll denna plats besatt.

Fieandt hade endast 1,700 man. Han begärde förstärkningar. Fanns inga. »Gubben» fick reda sig bäst han kunde. Och han redde sig.. . till dess han kom till Karstula. Men det blir ett annat kapitel.

Adlercreutz samlade alltså de olika brigaderna och satte sig i marsch söderut.På eftermiddagen den 16 augusti nådde man fram till Sarvikko by, en mil norr om Alavo.

Hela dagen hade regnet öst ned, och när trupperna ändtligen på eftermiddagen fingo gå i kvarter voro de blöta som om de legat i sjön.

Men nu klarnade det upp. Solen stack fram och regnet upphörde.

Nu gällde det att torka sina kläder och begagna sig af den sol som återstod innan natten.

I långa sträckor under träden hängdes de våta kläderna upp, gevären putsades, maten kokades och öfver de våtglittrande dungarne, som vimlade af muntra, half-klädda soldater, lyste en varm eftermiddagssol.

Morgonen därpå uppdelades trupperna på två kolonner, den ena på 2,800 man under general Cronstedts befäl, den andra, 1,500 man, under general Gripenberg.

Cronstedts kolonn skulle följa landsvägen fram mot Alavo, Gripenbergs skulle gå ett stycke österut omkring Alavosjön på en gammal igenlagd väg för att söka af-skära fiendens förbindelser åt Etseri.*

Vid middagstiden träffade spetsen af Cronstedts kolonn på ryssarnes förposter, som stodo vid en bro, hvilken ledde öfver en bäck.

En bataljon af ryska förpoststyrkan skyndade till och intog en stark ställning i dikena och dungarne på andra sidan bäcken.

Savolaksarne skulle öfver bron. Men hela den ryska bataljonens eld koncentrerades på denna punkt.

De främsta leden mejades ned mangrannt. De öf-riga ryggade tillbaka. Visserligen hade savolaksarne nyss svurit att kämpa och stå till sista man. Men här gällde det ju icke att slåss eller stå. Här skulle man rusa fram mot en

säker död. Och trots att officerarne ropade: Framåt, framåt! och soldaterna sökte egga hvar-andra: Framåt. Gå på! var det som om benen vägrat

* Se kartan sid. 482.sin tjänst. Man trampade och trampade, men kom icke ur fläcken.

Chefen, grefve Cronstedt, gick som alltid i strid och trots det att han var general i spetsen för kolonnen paradklädd, elegant, putsad från hatten till stöfvel-spetsarne, till synes fullkomligt sorglös och nonchalant. Han märkte sina soldaters tvekan.

I ett nu voro vräkigheten och den spelade likgiltigheten som bortblåsta.

Han grep fanan, höjde den och ropade till soldaterna:

— Framåt! Viljen I, att er general skall gå ensam öfver hron.

Så störtade han framåt, rakt mot elden.

Det hjälpte.

Under rungande hurrarop rusade soldaterna efter.

Ett karteschskott kom, trasade fanduken och träffade generalen i benet.

Cronstedt föll.

Då han såg de närmaste stanna och tveka, höjde han sig hlek, blödande på armbågen:

— Framåt! Gå på! Bry er icke om mig!

Och soldaterna rusade vidare.

Hans adjutanter störtade bekymrade fram till honom.

— För mig åt sidan om vägen, sade han blott.

Några kappor breddes ut på ängen, generalen lades

varligt på dem, och från denna plats kunde han till sin glädje se, hur strömmen af soldater sköt ned mot bron, gick öfver densamma och bredde ut sig mot ryssarnes jägarkedjor på andra sidan bäcken.

Trots sina svåra plågor bibehöll han alltjämt sitt lugn och sin förnäma värdighet.

Anfallet mot bron hade lyckats, fiendens förpoststyrka var drifven undan och vägen fri.

Cronstedt lät bära bort sig af sjukvårdssoldaterna och chefen för första brigaden, öfverste Palmfelt, fick öfvertaga befälet.Trots ryssarnes envisa motstånd gick savolaksarnes framryckning alltjämt vidare och vid fyratiden på eftermiddagen hade trupperna nått fram till Alavo gamla träkyrka och prästgården, där de lågo i en skogsbacke vid norra ändan af sjön.

Strax öster om kyrkan mynnade en å ut i sjön och öfver ån gick en bro, som förband vägen från Etseri med stora landsvägen från Lappo till Tammerfors.

På andra sidan ån utmed vägen åt Etseri låg Sal-mi lilla hemman, och strax söder om Etserivägen mellan sjön och stora landsvägen till Tammersfors voro Röiskö och Härkölä byar belägna. Vid den sistnämda hade ryska hufvudstyrkan tagit ställning.

Båda stränderna af sjön utgjordes af ängar och åkerfält i böljande ytor och från dessa böjde sig sedan marken upp mot skogsbrynen. Vid Härkölä by gick skogen ända fram till stugorna.

I början tycktes ryssarne ha velat hindra fiendens framträngande till norra ändan af sjön, där Salmi hemman låg på östra sidan, prästgården och kyrkan på västra sidan om den lilla ån.

Vid Salmi, mot hvilken general Gripenberg med sin kolonn gick fram, voro två ryska bataljoner förlagda.

Den unge artillerilöjtnant Lind med sina två kanoner öppnade elden mot dessa. Strax därpå nådde Gripenbergs

kolonn fram. Efter en kort strid drogo ryssarne sig skyndsamt tillbaka mot Härkölä.

Här, på samma plats där general Rajevski haft sitt läger, ordnades den ryska styrkan.

Lägret utgjordes af riskojor och tält, och framför dessa uppställdes ryssarnes sex bataljoner i slagordning, fyra i främsta linjen, två bakom i reserv, kosackskva-dronerna på flyglarne och batterierna allra främst.

Så väl officerare som soldater voro klädda i parad, och det var en ståtlig anblick, som mötte finnarne, närdessa nu kommo framryckande: det ryska infanteriets gröna linjer, kosackskvadronernas skog af lansar, batteriernas svarta kanoner, allt uppställdt i prydligaste ordning.

Sedan Adlercreutz genom kikaren iakttagit fiendens ställning, hade han sin plan klar.

Som förut nämdt gick skogen ända fram till Här-kölä by, mot hvars stugor ryssarnes vänstra flygel stod stödd. Att osedda kunna framtränga till denna, borde därför icke erbjuda någon svårighet. Savolaksarne, som alltjämt utgjorde förtruppen, fingo order alt göra en omväg genom skogen och angripa fiendens vänstra flygel från sidan, medan åbolänningar och karelare samt artilleriet, utom de tunga haubitsarne, ryckte an rakt mot fienden.

Haubitsbatteriet, som stod under kapten Kurténs befäl, placerades på en kulle, från hvilken de kunde nå den ryska ställningen.

Tätt efter den första kolonnen framryckte den andra, Gripenbergs.

Sedan en bataljon tavastlänningar blifvit kvarläm-nade vid kyrkan för att bevaka bron, gaf Adlercreutz order att Västerbottens bataljon skulle skynda genom skogen efter savolaksarne.

Som reserv kvarlämnades von Törne och Lode med hvar sin bataljon vid Riöskö hemman mellan kyrkan och Härkölä.

Själf höll Adlercreutz med sina adjutanter på en höjd i skogsbrynet, hvarifrån han kunde öfverskåda slagfältet.

I dungarne och dikena utmed sjön började nu den lifligaste skottväxling mellan jägarkedjorna.

Här kastade sig några af finnarnes kompanier framåt för att åter söka skydd och skjuta; här några af ryssarnes.

Ett och annat bajonettanfalt försöktes och motparten drefs tillbaka på någon punkt.Ännu hördes ingenting af från de främsta savolaks-bataljonerna, som gått omvägen genom skogen.

Nu framskickades från ryssarnes högra flygel en större afdelning mot de karelska jägarne, som blifvit placerade ytterst på vänstra flygeln närmast stranden.

Karelarne sökte hålla stånd mot öfvermakten, men måste vika.

Det artade sig till flykt.

Från höjden, där Adlercreutz höll i närheten af batteriet, märkte han karelarnes kritiska belägenhet.

ögonblickligen satte han sporrarne i hästen och sprängde bort till dem.

Han hjälpte sig med en nödlögn för att återge de vikande modet.

— Fienden är slagen!... På alla andra punkter är fienden slagen, gossar. Det återstår endast att storma lägret och taga den ryska krigskassan. Helt om! Fäll bajonett! Gå på!

Och genom sitt raska ingripande lyckades han verkligen hejda soldaterna, få dem att hålla stånd.

En adjutant sändes med bud till von Törne och Lode att med sina bataljoner skyndsamt rycka fram till karelarnes undsättning.

Von Törne stod främst.

Han hade redan kommenderat »framåt marsch!», då gamle Lode red i vägen för honom och fordrade att som han var äldst officer, skulle han gå främst med sin bataljon.

— Hvarför söla guhbarne, brummade Adlercreutz förargad och galopperade bort till dem.

Han fick veta tvisten.

Ehuru han blef ond så blodet steg honom åt huf-vudet öfver detta onödiga dröjsmål i en så kritisk situation, behärskade han sig likväl. Här var sannerligen ingen tid att träta om försteget.

För att hastigt göra slut på tvisten, gaf han helt kort gubben Lode rätt, ehuru det kunde varit tvifvelunderkastadt om icke von Törne, som stod främst, också först bort marschera mot fienden.

Von Törne brummade något och höll in sin bataljon.

Alltså fick gamle Lode gå först, som han fordrat.

Adlercreutz satt och vred sig på hästryggen, orolig öfver att karelarne icke skulle kunna hålla stånd utan drifvas till full flykt. Kom då gubben aldrig i väg!

Men gamle Lode gjorde sig icke hrådt. Först hade han enligt sin bestämda, aldrig frångångna vana åtskilliga ceremonier att utföra.

Han tog af sig hatten, höll den några ögonblick för ansiktet och bad tyst sitt »Fader vår...»

— Kommer då gubben aldrig i väg! Hela slaget går förloradt för hans envisa söl, tänkte Adlercreutz.

Men han vågade icke afbryta den gamles bön. Han visste att det icke tjänade någonting till. Då hade Lode helt enkelt börjat från början igen.

Ändtligen satte han åter hatten på hufvudet.

— Nu! tänkte Adlercreutz.

Jo, vackert.

Gubben skulle fortfarande efter sin bestämda vana hålla ett litet tal till soldaterna.

Först därefter höjde han den stora, elfenbensprydda käppen, som han alltid bar med sig på marscherna och i striden, och kommenderade framåt.

Och lugnt gick han sin trygga, raska gång i spetsen för sin trupp rakt mot den fiendtliga elden.

Gamle Lode hade alltid en utmärkt ordning och hållning på sin bataljon. Men denna gång, under anfallet mot ryssarnes högra flygel vid Alavo, tycktes den ha öfverträtfat sig själf.

Fastän kulorna slogo ned som en hagelskur och karlarne stupade öfverallt i leden, rubbades icke för ett ögonblick ordningen och rättningen.

De närmaste ryckte upp på de fallnes platser ochluckorna slötos ögonblickligen. Det var som på en pa raddag.

Och alltjämt gick marschen i snabb takt framåt utan att ett skott lossades.

Äfven de mest kallblodiga och härdade tyckte att det till slut blef väl starkt. Om man åtminstone fått stanna ett ögonblick och skjuta! Det skulle varit en verklig lättnad i denna ohyggliga spänning.

De blickade bort till öfverstelöjtnanten. Men denne gjorde ingen min af att kommendera eld.

Alltjämt marscherade han lika lugn och trygg men med raska steg rakt mot den fiendtliga ställningen.

— Tänker gubben verkligen göra bajonettanfall med detsamma, undrade de. Det var mej en attan.

Med sann tillfredsställelse åsåg Adlercreutz bataljonens mönstergilla marsch. Men äfven han blef orolig öfver det stora manfallet.

— Det kostar för mycket folk. Halfva bataljonen går ju åt, innan den hinner fram. Envis är gubben, envis och lugn. Ingenting biter på honom, sedan han väl bedt sin bön.

Nu hade bataljonen på ett pistolskotts håll hunnit nära den fiendtliga ställningen. Då ändtligen kommenderade Lode halt och eld.

Och det blef en salfva, en bataljonssalfva, som med ett tag kastade öfver femtio ryssar till marken.

Strax därpå gaf Lode tecken till bajonettanfall.

Under vilda hurrarop störtade fmnarne fram, öfverstelöjtnanten först med lyftad käpp, som om han ämnat dänga ryssarne likt en magister sina skolpojkar.

Men länge fick han ej storma fram i spetsen för sina män.

Kulan kom, splittrade käppen och träffade honom i bröstet.

Gamle Lode föll. Men förbi chefen rusade soldaterna vidare.Trots den svåra befaljonssalfvan bibehöllo ryssarne fullkomlig ordning inom kompanierna.

Vid savolaksarnes anfall hade de ändrat ställningen något, så att det yttersta kompaniet kommit att intaga en sned riktning mot fronten, hvarigenom dess eld beströk savolaksarnes led längs med sidan.

Nu hann von Törne med sin bataljon fram till valplatsen.

Major von Törne var bister att skåda. Vänta hade han fått, förbigången hade han blifvit, ehuru han först fått ordern om anfallet. Nu skulle han väl i alla fall visa, att det var han och hans bataljon, som gjorde slag i saken, så att icke allt gick åt fanders.

Och den tjocke majoren skumpade bredvid sina soldater. Rockskjörten, nu hopsydda och lappade efter sista malheuren, flaxade som hvitgrå vingar, den stora magen gungade, kinderna gungade, bröstet flämtade och svetten dröp från pannan.

Men framåt gick det i full fart.

Han lät bataljonen göra en svängrörelse, så att ryssarne togos i sidan. Deras kompanier sprängdes och kastades tillbaka i vild flykt.

Adlercreutz var nöjd med anfallet. Och när samtidigt underrättelse kom, att savolaksarne på högra flygeln, efter att ha brutit igenom skogen, huggit in på fiendens vänstra flygel och drifvit den på flykten, kunde han anse segern gifven.

Kapten Ivurtén fick order att brösta upp med sitt grofva haubitsbatteri, och strax därpå sändes dess långskjutande skott öfver de flyendes massor.

Lägret stormades och order gafs till allmänt förföljande.

De slagna ryssarne sprungo i spridda grupper som harar undan hundarne.

Gevären, renslarne, fältflaskorna hade de kastat bort. Det gällde framför allt att rädda lifvet.Och fmnarne efter, skjutande, stickande där de kommo åt.

Ända ned mot Olkonnens by, en och en half mil söder om Alavo, jagades ryssarne. Först där inställde fmnarne förföljandet. De orkade icke springa längre.

* *

*

Några dagar efter slaget sutto kapten Kurtén vid haubitsbatteriet samt artillerilöjtnant Lind och samtalade i den förres bostad.

Efter att ha omnämnt några episoder från striden, utbrast den förre:

— Och nu sitter vi här igen! Är det inte alldeles förbannadt!

Lind nickade.

— Ingenting hjälper. Ingenting kan väcka upp den tröge excellensen ur hans bekväma ro. Armén vinner ett afgörande slag utan att fältmarskalken ens behöfver stiga till häst, hundratals soldater stupa under de modigaste och våldsammaste ansträngningar; men att fullfölja segern och draga nytta af den, det gitter han icke. Eller rättare sagdt: han begriper det ej. Han har fått arméns olika afdelningar ordnade på den »raka linjen», och det är honom nog. Längre sträcker sig icke hans strategiska blick. Hvilken fältmarskalk!...

— Anser du verkligen slaget vid Alavo så viktigt och afgörande? frågade Lind.

— För visso! Kasta blott en blick på kartan här.

Kapten Kurtén tog en karta öfver mellersta Finland

och bredde ut den framför löjtnanten.

— Se här!... Genom ryssarnes nederlag vid Alavo kommo vi i besittning både af vägen söderut öfver Vir-tois samt den österut öfver Etseri till Jyväskylä. Enligt hvad som framgått af rapporterna, lär den nyut-nämde ryske generalen, grefve Kamenski, ha med sin armés hufvudstyrka framryckt till Laukkas, tre mil norr om Jyväskylä, för att jämte Vlastov gå mot öfverste-löjtnant von Fieandt, som enligt fältmarskalkens order nu är på marsch ned mot Saarijärvi... för att fullborda den sköna »raka linjen», hvilken hans strategiska excellens, som bekant, håller så mycket på.

... Nå väl! Antag nu att en större styrka sändes fram på den eröfrade vägen ned mot Jyväskylä. Hvad blefve följden? Att Kamenskis afdelning togs i ryggen. Att han och Vlastov klämdes mellan två sköldar.

Borta vid Kuopio står Sandels. Pang! Med ett enda grepp skulle hela ryska armén i dessa trakter kunna upprifvas och förstöras.

Detta vore den naturligaste sak för en driftig och vaken öfverbefälhafvare. Men hvad gör under tiden hans excellens? Sitter och dricker kaffe i Lappo prästgård ... när han inte sofver eller spelar kort. Förstår du nu, hvarför denna seger vid Alavo i viss mån kan kallas afgörande, och hvarför man blir ursinnig och gråtfärdig, när man märker hur litet framgången begagnas.

Det enda som fältmarskalken gjort, är att skicka en mindre afdelning ned mot Virtois och en annan till Etseri.

Men det är för litet, har ingen effekt, tjänar ingenting till. Två brigader mot Jyväskylä, det vore något.

Under tiden får Fieandt, mot hvilken stormen drager sig samman, ingenting. Han har begärt undsättning. Men Klingspor lär ha svarat, att han icke kan undvara något folk. Fieandt får ingenting.

-— Men hur går det då med den kaxige gubben? inföll Lind.

— Vet inte . .. Troligtvis åt fanders ... Kanske han kan hålla stånd, så att linjen, arméns ställning,

Under sönderskjutna fanor. 49fortfarande blir rak. Ty envis och hårdnackad är gub ben och ger sig icke i första taget. Så mycket är emel lertid säkert: han får reda sig själf, häst han kan.

— Och han kanske reder sig, menade Lind.

— Ja, det är det vi få veta om några dagar.KAP. LV.

När »gubben» fick smörj.

I sin blankslitna hatt, i sin nötta, hemväfda syrtut, med käppen i hand och pipan i mun stod öfverstelöjt-nanten Otto von Fieandt aftonen den 20 augusti på näset vid Karstula kyrka och röt åt soldaterna.

Käppen dansade, käften gick och pipan bolmade rök som en liten skorsten. Det gällde att skynda på. Fienden ryckte an i öfverlägset antal. Förhuggningar skulle göras, träd fällas, bron rifvas, ställningen befästas på bästa vis.

Och yxhuggen dåmade mot tallstammarne, broplankorna sletos bort och kastades i sjön, den annars så ödsliga skogen genljöd af larm och rop, och högst mullrade öfverstelöjtnantens skrofliga bas, där han röt åt soldaterna

som en rättare till lata drängar. Man skulle snarare kunna tro sig vara på ett brådskande skogs-hugge än i fält.

Midt emot näset, där finnarne nu befäste sin ställning, låg på en udde Karstula kyrka, en gammal, halft förfallen öde kyrka af trä. Mellan näset och udden gick en lång bro, hvaröfver drog landsvägen från Lintulaks till Saarijärvi. På sidorna om näset och udden sträckte sjön sina björkklädda stränder.

Till detta så tysta och ödsliga ställe djupt in i finn-skogarne hade Fieandt med sin afdelning på grund af fältmarskalkens order ryckt fram från Lintulaks.

Målet var Saarijärvi kyrkoby i linje med Alavo och Kauhajoki, men här vid Karstula erhöll han underrät-telse om att en fiendtlig afdelning på 3,000 man stod vid Saarijärvi, tre mil söderut, samt alt i Jyväskylä, tio mil söder om Karstula, en rysk armé på 5,000 man drogs tillsammans för att under general Kamenskis befäl tåga norrut.

Och mot dessa trupper kunde Fieandt ställa fattiga 1,700 man. Icke underligt att gubben var arg och röt som en jagad björn.

Han hade skickat kurir till fältmarskalken med anhållan om förstärkning. Ställningen vid Karstula — skref han — var sådan, att han icke ansåg sig kunna försvara den, om fienden anfölle med hela sin öfver-makt.

Och hvad svarade hans excellens, där han vid sitt frukostbord i Lappo prästgård mottog öfverstelöjtnan-tens kurir?

Hans excellens kunde omöjligt begripa dessa ängsliga böner om undsättning. Enligt hans åsikt var det icke arméns vänstra flygel borta vid Lintulaks och Kuo-pio som var den mest hotade punkten, utan tvärtom den högra flygeln mellan Alavo och kusten. Tänk om fienden kom på den idén att framtränga utefter kusten! Hur skulle det då gå med förstärkningarne från Sverige? Dessa blefvo ju hindrade att framkomma. Och se förstärkningarne, hvilka kungen skulle skicka — som aldrig blifvit afsända och aldrig blefvo afsända — om dessa rörde sig ständigt Klingspors tankar och de gåfvo honom en kärkommen anledning att hålla sig stilla och vänta.

Fieandt fick alltså intet.

När han mottog fältmarskalkens svar skar han till en ursinnig grimas och började smågnägga af skratt. Hans excellens var nämligen praktfull! Hela hans resonemang, hans farhågor, hans uppfattning om läget voro sannerligen komiska. Och man borde icke annat än skratta däråt, om icke saken på samma gång varit så allvarligt tragisk. Afdelningen vid Karstula skullealltså offras ... till ingen nytta. Ty att med 1,700 man kunna bjuda allvarsamt motstånd mot 8,000, var ju icke tänkbart.

I första harmen ämnade också Fieandt tåga tillbaka till Lintulaks.

Men så anlände underrättelse om segern vid Alavo. Och häraf drog han den slutsatsen att största delen af den ryska styrkan vid Jyväskylä skulle tåga västerut öfver Keuru och Etseri och att han endast skulle få e.n mindre afdelning mot sig.

Han beslöt att stanna vid Karstula och så han kunde befästa ställningen.

Och nu stod han på aftonen den 20 augusti på näset midt emot Karstula kyrka och ledde soldaternas arbete med sin svängande käpp och sin rytande käft.

* *

*

På en bädd af granris vid stranden låg öfverste-löjtnant Otto von Fieandt och sof.

Han var i full fältdräkt, sabeln vid sidan, pistolerna i bältet, stöflar på fotterna, den blankslitna hatten lagd öfver ansiktet. Och tätt bredvid honom, så att han endast behöfde sträcka ut handen för att nå dem, fanns pipan och karbasen.

Rundt omkring honom i skogen sofvo hans kompanier. På stranden syntes några poster gå af och an.

Himmelen ljusnade, gryningen tändes. Från gransnåren hördes en fågels lockrop liksom varnande. Och från björkarne på andra sidan sundet svarade en annan.

Posten på stranden stannade och spejade utefter sjön. Dimman lättade. Hvad var det som skymtade där mellan granarne på andra stranden?

Det var en ung fänrik Svanbäck, som gick och postade. Karsk och morsk såg han bort mot skogen. Han hade ett grofskuret ansikte och gula, borstiga mustascher lika en råtthunds morrhår.— Må ryssarne komma, tänkte han. Fieandt och vi reda oss nog.

Han visste att ställningen var rätt stark och han litade därpå.

Klockan var omkring fyra på morgonen.

Plötsligt märkte han några smygande figurer där borta på andra stranden.

Nu såg han: det var syssar.

Ögonblickligen sköt han af sitt skott. Ryssarne svarade.

Nu rördes trummorna, ställning slog och de finska trupperna intogo sina förut bestämda platser. I första linjen hade Fieandt ställdt åbolänningar och nylännin-gar, bakom dessa i reserv tavastlänningar och savo-laksare.

Jägarkedjor bildades i skogen och öfver det smala sundet hveno kulorna och hvälfde röken.

Det artade sig att gå bra för Fieandts lilla skara, Efter flera timmars skjutning kommo ryssarne ingen vart och det tycktes som om finnarne skulle kunna behålla sin ställning. Och detta var det enda Fieandt för tillfället önskade. Ty bakom denna ryska afdelning visste han att Kamenskis öfverlägsna styrka stod. Och att hoppas drifva den tillbaka fanns ingen möjlighet.

Gubben var i bästa humör. I sin blankslitna hatt, i sin gamla, nötta syrtut, pipan i mun och den grofva käppen i hand stod han belåten och kommendera soldaternas eld.

Hans gossar sköto bra, siktade säkert, lugnt, och ryssarne vågade sig icke fram.

Från vänstra flygeln kom rapport alt en annan rysk kolonn visat sig på östra stranden af viken nedanför kyrkan och häftigt ansatte trupperna med en skarp artillerield.

Fieandt skyndade dit.

Hans kompanier hade måst draga sig något tillbaka i skogen för att skydda sig för karteschskotten.Men ännu var det ingen anledning till oro. Öfver viken kommo icke ryssarne och deras artilleri skulle väl kunna tystas, åtminstone märkas en smula.

Han gaf order att två batterier skulle brösta af på en höjd i skogen med god utsikt öfver viken och den motsatta stranden. Och nu begynte en artilleriduell till omväxling med jägarkedjornas gevärssmatter.

I liera timmars tid fortgick nu denna strid med skottväxling på långt afslånd.

Klockan hade blifvit tre på eftermiddagen. Man hade kämpat i tio timmar. Allt gick bra och finnarne behöllo ställningen hårdnackadt.

Då kom en officer framstörtande till öfverstelöjt-nanten:

— En tredje rysk kolonn har gått omkring kyrk-viken och vänstra flygelns ställning åt öster och befinner sig på en half mils afstånd härifrån, hotande att afskära återtågslinjen.

Fieandt stirrade på den unge officern.

— Hvad för något! utbrast han. En tredje rysk kolonn! Det var nästan mycket... Men där finns ju ingen väg. Och i denna svåra terräng kunna ju trupper omöjligen taga sig fram.

— Jag trodde också att det icke fanns någon väg. Men efter hvad jag hört af några soldater, som känner till

trakten, skall det finnas en omväg genom skogen.

— Det visste jag ej, mumlade Fieandt.

Men han var dock ännu långt ifrån orolig. Visserligen betydde den tredje ryska kolonnen, som så plötsligt uppenbarat sig, en betydlig öfverlägsenhet å fiendens sida, men ännu ansåg han sin ställning stark och hoppades fortfarande kunna behålla den.

Han gaf order att reserven, som utgjordes af tavast-länningarne och savolaksarne, genast skulle skynda genom skogen till den hotade punkten för att i händelse af återtåg behålla vägen fri.

Savolaksarne och tavastlänningarne afmarscherade.Vid sundet och viken fortfor alltjämt striden utan att syssarne förmådde vinna något.

Fieandt kände sig lugn.

Då hördes efter en stund plötsligt skott bakom linjen.

Han vände sig häftigt om. Och till sin häpnad och oro märkte han hastigt frambrytande ryska jägarkedjor.

Det var den tredje ryska kolonnen, som nu besköt hans kompanier i ryggen.

Från tavastlänningarne och savolaksarne, som skickats att möta denna, hördes ingenting.

Först långt efteråt fick Fieandt veta, att dessa trupper tagit fel om vägen och förirrat sig i skogen utan att stöta på fienden.

Samtidigt kom bud från jägarkedjorna vid stranden af kyrkviken, att ryssarne funnit på ett vad och höllo på att sätta öfver för att angripa finnarne med bajonetterna.

Nu började Fieandt bli verkligt orolig.

* *

*

Det finns för soldaterna i striden knappt något ord med fruktansvärdare klang än ropet: »kringgångna!»

Och nu började detta ljuda i soldaternas hopar.

En gränslös förvirring uppstod. Från alla sidor stormade ryssarne mot finnarnes skaror. Man visste knappast från hvilket håll man först skulle bjuda an-griparne spetsen.

Öfverallt hördes ropen: »Kringgångna! Afskurna!»

Och de finska soldaterna rusade om hvarandra, sökande en utväg, där de kunde fly.

Med käppen i högsta hugg skrek och svor Fieandt åt sina män. Pipan hade han stuckit i fickan. Det var icke längre tid att stoppa på nytt och tända. Han hade annat att tänka på.

Med ett par kanoner sökte han hålla fienden stången, liil dess soldaterna fått litet andrum och blifvit ordnade på nytt.

Men kanonhästarna nedskötos och pjäserna voro nära att falla i ryssarnes händer.

Fieandt skrek åt en major att samla några kompanier ock söka uppehålla fienden, till dess nya hästar hunnit anskaffas.

Majoren lyckades verkligen ordna två kompanier och för en stund hålla ryssarne tillbaka.

Under tiden hade Fieandt fått syn på en sexpundig kanon, som stod öfvergifven, sedan både betjäningsman-skap och hästar blifvit nedskjutna.

Han samlade ihop några soldater och riktade kanonen mot de anstormande ryssarne.

Några karteschskolt kommo dem att hastigt draga sig undan.

Nu måste han ge order om allmänt återtåg. Och medan kanonskotten hejdade ryssarne, drogo sig finnar-ne skyndsamt tillbaka norrut, likväl alltjämt i jägar-kedjor och i någorlunda ordning.

Hela eftermiddagen fortgick återtåget undan de förföljande ryssarne. Vid niotiden på kvällen kom Fieandt med sitt uttröttade folk till en bro öfver ett sund, på hvars andra sida han förut vid framryckandet låtit uppföra förhuggningar.

Men det var icke möjligt att ens här tänka på motstånd. Därtill voro hans soldater alltför uttröttade och befunno sig i för stor oordning.

För öfrigt hade han icke mer än en sjettedel, 350 man, kvar utaf hela sin styrka. De öfriga hade antingen nedskjutits eller förirrat sig i skogen och blifvit skilda från hufvudstyrkan. Under detta hastiga återtåg, alltjämt ansatta af ryssarne, och då soldaterna måste strida spridda i jägarkedjor, var det icke möjligt att hålla dem tillsammans.

En stund stannade Fieandt vid bron för att invänta de efterblifna. Men då inga hördes af fortsattes återtåget.Mörkret bröt in och ryssarnes förföljande upphörde.

* *

*

Nu när den lilla finska skaran icke längre behöfde frukta fiendens omedelbara anstormande, kom en stor slapphet öfver soldaterna.

Dödströtta efter sexton timmars strid hasade de sig fram på landsvägen. Och främst red Fieandt på sin häst.

Nu bannade och svor han icke längre på sina kära gossar. Mörk och tyst, med nedböjdt hufvud, dyster, grubblande satt han på hästryggen.

Han hade fått smörj, återigen, och han kände det. Hans enda tröst var, att han gjort livad han kunnat. Olyckan berodde icke helt och hållet på honom. Om fältmarskalken skickat honom förstärkning, hvilket hvarje annan öfverbefälhafvare, som icke varit så trög och liknöjd som hans excellens, skulle ha gjort, hade detta säkerligen icke inträffat. Men hur skulle han nu med sin lilla trupp kunnat uppehålla ställningen mot fiendens öfverlägsna styrka. Det var helt enkelt omöljligt.

Sent på kvällen kom han fram till vägkorset vid Lintulaks. Han hade tänkt fortsätta ännu längre, men det var nu alldeles nermörkt i skogen.

Han steg af hästen vid en stuga, gick in och bad om en kärfve halm. Så lade han sig tvärt, påklädd som han var, på golfvet att sofva.

Soldaterna fingo söka sig kvarter bäst de kunde i uthus och lider.

Men morgonen därpå, när gryningen steg öfver sko-garne i öster, stod Fieandt på trappan utanför stugan, lika lugn och trygg som någonsin, lika morsk, lika arg, lika säker, bolmade ur pipan, svängde käppen och röt åt soldaterna:

— Opp krakar! Opp sjusofvare och harkrankar! Opp era älskeliga snabblöpare .. . eller jag ska . ..

Opp, sjusofvare! ...Och han stötte käppen i trappan och skrek åt vakten att låta trumman gå.

Trumman gick.

Yrvakna, omornade störtade soldaterna ut ur lador och lider, troende ryssarne voro öfver dem.

— Oppställning!

Kompanierna ordnades inför gubbens barska blick. Han steg ned för trappan och begynte öfverräkna sin tropp. Och ju längre han räknade, dess mera mulnade hans skäggiga anlete.

Gud sig forbarme! Detta var värre än han någonsin kunnat tänka sig. Af 1,700 man, fördelade på fyra vackra bataljoner, hade han kvar några kompanier på usla 350 man. Fyra femtedelar af hela styrkan hade gått åt fanders. Han hade möjligtvis tänkt stanna i sin gamla ställning vid Lintulaks, ett stycke längre norrut, men detta var ju stört omöjligt. Han måste tåga ännu längre norrut på vägen mot Gamla Karleby, hur långt visste han ej. Jo, detta blef verkligen en skön »rak linje», som fältmarskalken så strategiskt vältalande utvecklat i sitt bref. »Arméns olika afdelningar skola framför allt befinna sig i en rak linje mellan Kuopio—Kau-hajoki. Delta är den nödvändiga betingelsen för framgången af arméens vidare framryckning.» Ja, så hade hans excellens skrifvit och gett herr öfverstelöjtnant Otto von Fieandt order att med sin afdelning därför rycka till Saarijärvi.

Hans excellens visste så bra, hur allt borde ske... på papperet. Men att gifva en möjlighet för orderns utförande och skicka förstärkning — det begrep han ej. Och därför stod nu herr öfverstelöjtnanten med endast en sjettedel af sin ursprungliga styrka — kan man tänka sig, en sjettedel! — borta vid Lintulaks på vägen mot Gamla Karleby och kunde troligtvis icke stanna förrän han nått fram till denna stad.

— Kauhajoki—Gamla Karleby—Kuopio ... en verk-ligt skön »rak linje!» Förefaller mig snarare som den krokigaste halfcirkel, mumlade Fieandt.

Och trots sin harm kunde han inte låta bli att skratta.

— Höger om!... Marsch!

Det var intet annat att göra än ge sig undan.

Och återtåget fortsattes. Först förbi den gamla ställningen vid Lintulaks, sedan öfver Perho mot Yetils kyrkoby i jämnhöjd med Nya Karleby.

Under marschen hade flere af de i skogar ne föregående dag förirrade soldaterna tillstött, så att styrkan till slut utgjorde 600 man.

Ändtligen vid Vetils by kommenderade Fieandt halt och beslöt att stanna där. Dock först sedan Dunkars bro öfver älfven strax söder om byn blifvit förstörd — för andra gången af honom själf. Första gången var, då han på försommaren blef slagen vid Lintulaks och måste draga sig tillbaka.

— Stackars bönder! mumlade Fieandt sedan han en stund åsett förödelsen, de få ju ej göra annat än åter och åter bygga upp sin fattiga bro.

Han tog sitt kvarter i en stuga, åt sin mat och satte sig att skrifva en bister rapport till Klingspor angående nederlaget och återtåget.

* *

*

Från fältmarskalkens kvarter i Lappo prästgård kom Adlercreutz gående med häftiga steg. Hans annars så godmodiga och fryntliga uppsyn var bister och mörk. Pannan rynkad, ögonbrynen sammandragna, munnen hopknipen. Och han såg sig omkring, som om han velat uppspåra någon figur att riktigt uthäfva sin ilska på.

Han hade icke gått långt, då han mötte den stor-växte chefen för Tavastehus jägareregemente, öfverste von Essen.

Denne märkte redan på långt håll, att det var någoti vägen med generaladjutanten. Något ovanligt måtte ha händt, eftersom denne såg så ond ut.

— Hur står det till, general? hälsade Essen.

Adlercreutz stirrade ett ögonblick ursinnig på honom. Så sade han:

— Nu är fan lösl

— Hvaba?

— Hans excellens har blifvit galen.

Nu var det Essens tur att stirra på Adlercreutz. Och det gjorde han en god stund. Så sade han sakta och innerligt:

— Nå, det var då väl. Kanske vi nu slippa honom.

— Hå, hå! Tro inte det.

— Men om han är galen? invände Essen sakta.

— Åh, så farligt är det väl icke. Men nog kan man kalla en öfverbefälhafvare galen, som efter sådana segrar som vid Alavo och Kauhajoki förlorat modet och prompt vill lly undan igen, norrut, mot Gamla Karleby, mot Uleåborg, vete fan hvart!

— Och det vill hans excellens?

— Precis.

— Men hvarför?

— Fieandt har återigen fått smörj, denna gång vid Karstula.

— Jaså, gubben har fått smörj igen. Han är då alltid illa ute.

— Knappast underligt, då han har så liten styrka att sätta upp mot fiendens öfvermakt och icke får nödvändig förstärkning.

— Och för denna dumhets skull — att underlåta hjälpa Fieandt, då nederlaget kunde förbytts i seger, vill nu hans excellens tåga norrut liksom i vintras.

— Ja.

— Men jag förstår icke riktigt.

— Saken är lätt förklarad .. .

Hela tiden hade de stått stilla, endast gestikulerandemed en handrörelse eller en axelryckning. Nu fortsatte Adlercreutz promenaden och Essen följde med.

Den förre talade:

— Som sagdt, mottog hans excellen rapport från Fieandt att denne blifvit slagen vid Karstula med en förlust af en tredjedel af sin styrka — 600 man kvar af 1,700 — och måst draga sig tillbaka ända till Vetil.

Genast råkade hans excellens i den bedröfligaste oro. Det är klart, att genom Fieandts nederlag har hufvud-styrkans ställning här vid Alavo utsatts för stor fara. Om Kamenski fortsätter sitt framryckande mot Lintulaks, hotas vår återtågslinje mot Gamla Karleby. Men det är ju icke alls sagdt, knappast troligt, att Kamenski vågar sig så långt fram. För öfrigt äro vi ungefär jämnstarka, omkring 12,000 man hvar.

Emellertid var det mig stört omöjligt att lugna hans excellens. Han satte sig genast ned att skrifva ett bref till majestätet.

— Hm! Och hvad sade han däri? inföll Essen.

— Hans excellens skref helt enkelt som så: Ers majestät! Att vidare försvara Finland är numera totalt omöjligt.

— Hvaba? Är han då komplett galen! utbrast Essen.

— Tja, man skulle ju nästan kunna tro det.

— Och hvad skref han vidare? frågade Essen med bistert allvar.

— Han omnämde naturligtvis Fieandts nederlag och skildrade arméns ställning som fullkomligt hopplös.

— Skurk! mumlade Essen.

Adlercreutz låtsade icke höra ordet utan fortsatte.

— Och därför bad han majestätet i bevekande ordalag att sända fartyg till Vasa, ty dit trodde han sig likväl, trots de oerhörda svårigheterna, kunna frälsa hären.

Essen hånlog:

— Bravo!

— Sedan trupperna i Vasa blifvit inskeppade — skref hans excellens — borde de fraktas öfver till Västerbottenoch armén därigenom blifva räddad. Ty detta vore det enda som återstod. Att längre försvara landet, vore alldeles omöjligt.

— Och dessa lögner skrifver nu fältmarskalken, öfverbefälhafvaren, till hans enväldiga och något tokiga majestät... En skurk i sin rädsla! utbrast von Essen med vredesgnistrande ögon.

— Ja, en feg man är han, svarade Adlercreutz.KAP. LVI.

Höstdagen vid Ruona.

Dimmorna lättade öfver Kuortane sjö. I vassbän-karne, som kantade vikarnes stränder, hördes änderna snattra. Yildsvanor och tranor seglade ofvan träsken, då och då utstötande gälla skri. Och i det grunda strandvattnet stod gäddan på lur bakom några vassstjälkar och kikade efter aborre och mört.

Solen gick upp och de hvita slöjorna sveptes bort af morgonbrisen. Och i all sin ödsliga skönhet låg där Kuortane sjö med sitt blåa vatten, sina djupt inskurna vikar, sina gröna, vasskantade stränder, de mörka gran-skogarne rundt omkring, träsken, bergknallarne, kyrkorna, byarne.

— Fagert är du, mitt Finland, de tusen fattiga byarnes, de tusen plågornas land! Fagert i höstdimma och sommarsol och snö, fagert här uppe i ödemarken som nere i Tavastland eller i skären.

En ung fänrik vid Tavastehus jägareregemente stod i den tidiga morgonstunden den 1 september 1808 uppe på en bergknalle ofvan Ruona by och såg ut öfver trakten.

Åt söder hade han en vik af sjön, som här smalnade ihop till ett sund, hvaröfver gick en lång bro, förbindande vägen från Alavo med dess fortsättning åt Lappo.

Strax söder om vägen låg på vikens västra strand Ruona by, framför hvilken han kunde se de på udden mot sundet uppförda skansarne med deras kanoner.

Under sönderskjutna fanor. 50Trakten kring Karstula — Saarijärvi - Kuopio.På östra stranden ett stycke längre ned låg tätt bredvid vägen från Alavo Mustäpä by.

Sundet, hvaröfver bron gick och hvars stränder voro ytterst sanka och dyiga, utvidgade sig sedan till en liten sjö, Nisous träsk, hvari en å norrifrån föll ut.

På östra sidan om Nisous träsk drog landsvägen från Alavo till Lintulaks och strax till vänster om denna mellan vägen och ån låg Heroja by.

Rakt norrut fortsattes viken och träsket i en öppen, sank dalgång, ungefär tusen fot bred, och i hvars botten ån rann från.

På ömse sidor om dalen höjde sig skogen. Där skogsbrynet sköt ut som en flik på västra sidan om dalgången låg Takala by.

Denna del af trakten kunde fänriken tydligt urskilja från höjden, där han stod.

Men från de föregående dagarnes marscher och pa-trulleringar visste han att söder om Ruona by sträckte sig skogen ut i en landtunga, på hvars andra sida Ku-ortane sjö gick in i en ännu djupare vik bort mot Sal-mi by. En half fjärdingsväg framför denna möttes vä-garne från Lintulaks och Alavo och förenades till en, som tätt förbi Salmi drog mot Lappo.

Hela trakten mellan Salmiviken samt dalgången, Nisousträsket och Ruonasundet var uppfylld af skog, träsk och bergknallar.

Fänriken tände sin pipa och gick ett stycke längre för att söka urskilja de olika ställningar, som bataljonerna föregående kväll intagit.

Kring de grå stugorna i Ruona by, framför hvilken de båda skansarnes kanoner riktade sina svarta rör mot sundet österut, hvarifrån fienden väntades, kunde han se ett myller af soldater och ryttare.

Det var Tavastlands och Nylands regementen, som här voro förlagda.

Längre åt norr i skogsbrynet mellan Nisous träsk och Takala by stodo Åholäns regemente.Norr om Takala by och på ömse sidor om vägen från Lintulaks till Salmi stodo savolaksarne, bildande ställningens vänstra flygel, medan tavastlänningarne och nylänningarne nere vid Ruona utgjorde den högra.

Liksom åbolänningarne hade äfven savolaksarne uppfört starka förhuggningar i skogsbrynet mot dalgången, och midt framför hvardera ställningen voro två mindre kanoner placerade.

Från savolaksarnes vänstra flygel hade en half bataljon karelare under befäl af öfverstelöjtnant Aminoff blifvit framskjuten ett stycke på vägen åt Lintulaks till.

Efter det lilla, fänriken begrep kunde han icke finna annat än att ställningen var synnerligen stark. Och denna uppfattning delades förtröstansfullt af hvarje karl i den vid Ruona förlagda, 5,000 man starka afdelning, som nu under Adlercreutz befäl skulle mota Rajevski och hans trupper att längre framtränga på vägen mot Lappo och Vasa.

Men hur hade hälften af finska armén kommit hit till Ruona för att i en stark ställning bjuda ryssarne motstånd? Klingspor hade ju efter Fieandts nederlag skrifvit till hans majestät att enda räddningen för hären vore att trupperna drogo sig tillbaka till Vasa för att där så snart som möjligt inskeppas till Sverige.

Härpå grubblade fänriken, medan han gick där uppe på höjden.

Skulle hans excellens fältmarskalken kanske plötsligt gripits af en krigisk demon och beslutit attack för att drifva fienden ur landet.

O, forna tiders hjältar och riddersmän! Ingalunda! Ingalunda!

Efter mottagande af Fieandts rapport hade fältmarskalken till denne afsändt en kuriös befallning, att han, i fall fienden trängde hans trupper mot kusten, skulletåga söderut, men samtidigt låta en mindre afdelning fortsätta norrut för att förstöra alla broar längs vägen till Uleåborg.

Denna besynnerliga order hade gifvit anledning till den största undran hos alla, som fått kännedom om densamma. Hade hans excellens verkligen blifvit litet smått galen, som Adlercreutz vid ett ursinnigt tillfälle påstått? Eller hvad menade han?

Enda förklaringen var kanske att han hyste en virrig föreställning om att härigenom kunna fördröja rys-sarnes tåg rundt kring Bottniska viken, så att icke, när de finska trupperna landade i Västerbotten, de då funno fienden där före sig.

Var någon rädd för ryssen, så var det då sannerligen hans excellens fältmarskalken, öfverbefälhafvaren, han som har ansvaret, som skulle leda trupperna och framför andra egga dem, elda dem, drifva dem mot fienden.

Jo, det var också en »eldare», tänkte fänriken.

Under afvaktan på majestätets bref hade emellertid Klingspor skickat hälften af sin styrka i förväg ned mot Vasa och Lappfjärd.

Då kom underrättelse om att Kamenski med 9,000 man ryckte an mot Alavo.

På Adlercreutz inrådan beslöts taga ställning vid Ruona.

Men nu hade man icke till hands mer än 5,000 man — tack vare fältmarskalkens ängslan.

I annat fall hade man varit jämnställda.

Det fanns icke en officer i denna kolonn, som icke vid det tillfället — liksom han gjort så många gånger — svor öfver den räddhågade och kortsynte öfverbefälhafvaren.

Emellertid — saken var skedd och man fick taga skuren så godt man kunde.

Snart skulle man få känning af fienden. Föregående dag — den siste augusti — stod en bataljon ny-länningar på förpost vid Kuortane kyrkoby, en half mil söder om Ruona.

Den hade nyss aflöst åbolänningarne, som förut postat där, och begifvit sig på marsch tillbaka till Ruona, då plötsligt Kulneff i spetsen för sitt långa förtraf kom framsprängande på landsvägen.

Strid uppstod.

Åbolänningarne, som hörde skottväxlingen, skyndade i språngmarsch tillbaka för att bistå kamraterna.

Men Kulneffs skara växte alltmer och mer. Hela landsvägen söderut, så långt ögat kunde se, var svart af kosacker.

Nyländingarne och åbolänningarne måste under häftigt skjutande draga sig tillbaka.

Men snart fingo de undsättning. Strax norr om hyn stod öfverstelöjtnant Wetterhoff med några afdel-ningar tavastlänningar och åbolänningar med ett litet batteri.

Han skyndade de vikande till mötes med sitt folk och sina kanoner.

Förgäfves stormade Kulneff och hans ryttare gång på gång an mot fmnarne.

Drufhagelsvärmarne från kanonerna svedde skägget på kosackerna.

I fem timmar höllo sig finnarne kvar på platsen, tills de i skymningens inbrott drogo sig tillbaka till Ruona.

Detta hände föregående kväll.

Förpostfäktningen före slaget! tänkte fänriken.

Hvad månde nu ske, denna soldisiga höstdag?

* +

Vid middagstiden kom rapport från posterna framför Takala by, att en fientlig jägarkedja syntes ämna bryta fram ur skogen på andra sidan dalgången.Efter en kort skottväxling drogo sig parterna tillbaka.

Nu syntes grönrockarne myllra fram mellan de mariga tallarne i dalgången.

Det var som själfva gröna skogen alstrat dem. Ur hvarje buske, hvarje snår kröpo de fram.

Bakom sina starka förhuggningar med tallkronornas stretiga grenar vända utåt mot dalen lågo savolaksarne och spejade. Gevärskolfven till kinden, fingret på trycket.

Nu kommo de.

Dalgången mellan de båda skogsbrynen och genom hvilken den lilla ån flöt fram var synnerligen oländig, fylld af stora stenar, som lågo nedsjunkna i gyttjan.

Sakta och försiktigt smögo sig ryssarne framåt. På andra sidan dalen sågo de endast skog, tallar, granar, ormbunkar, klipphällar. Icke ens styckevärnet med kanonerna, som var doldt af kvistar, kunde de upptäcka. Längre nedåt dalen åt Ruona till kunde de skönja grå-klädda finska kompanier. Här, midt emot dem, tycktes endast vara djupa skogen.

Men de anade att här, någonstädes på Lintulaks-vägen, skulle fientliga afdelningar ligga förlagda.

Långsamt gick ryssarnes framryckning mellan dalgångens kullerstenar. Gång på gång sjönko soldaterna till knäna ned i gyttjan. En och annan ramlade omkull. Och när han åter reste sig var han nersmord som en tegelbärare.

Men framåt gick det, spejande, smygande, de bajonettpåsatta gevären hållna färdiga till eld.

Men skogen var tyst och öde.

Nu hade ryssarne kommit på omkring hundra stegs afstånd.

Då klang ett kommandorop. Och ögonblicket efter smattrade savolaksarnes salfva.

Hur ryssarne stupade! Den ene till höger, den andre till vänster, en på näsan i gyttjan, en annan på ryggen, liggande som en korsfäst med utbredda armar.En snurrade rundt och föll, en annan tog ett skutt likt en skjuten hare och damp på ändan. Plask! midt i en pöl.

De öfriga flydde huller om buller mot den skyddande skogen och gyttjan från stöflarnas kast stänkte de gröna rockarne svarta. Det var som när en räf i dödssprånget sänder en kvast af dynga efter.

Bakom förhuggningens stammar lågo de savolakska gossarne och skrattade, så magarne värkte.

Det dröjde en stund, innan ryssarne förnyade angreppet. »De tyckte tydligen soppan var litet för mycket pepprad», som en af karlarne uttryckte sig.

Men snart syntes de åter. Elden från deras kedjor i skogsbrynet ökades i styrka och strax därpå stormade två bataljoner i språngmarsch öfver dalgången.

Äfven denna gång tumlade en och annan omkull och några blefvo fastsittande i gyttjan. Men de öfriga rusade vidare för att med bajonetterna taga savolaksar-nes ställning.

Dessa läto dem komma öfver ån.

Men då small salfvan. Ryssarne öfver ända och savolaksarne fram ur förhuggningen.

Några ögonblicks kamp med bajonettknifvarne. Och ryssarne flydde för andra gången.

Savolaksarne vände åter bakom förhuggningen.

Under tiden hade de ryska batterierna, som bröstat upp på strandsluttningen framför bron midt emot Ruona by, öppnat en häftig eld mot de finska skansarne på udden och högra flygelns bataljoner, tavastlänningar och nylänningar, hvilka här lågo förlagda kring byn.

Två af de finska skansarnes kanoner skötos sönder och de skotten förorsakade svåra förluster bland kompanierna.

Men därvid stannade det. Någon stormning försöktes ej. Den finska ställningen befanns för stark och dessutom låg sundet med den upprifna bron i vägen.

Omgifven af sin stab höll Adlercreutz på en höjdstrax norr om Ruona by, icke långt från den plats, hvarifrån den unge fänriken på morgonen iakttagit terrängen och truppernas ställningar.

Från savolaksarnes vänstra flygel kom rapport att ryssarne mot denna punkt sammandrogo öfverlägsna truppmassor och att ställningen tycktes hotad.

För att draga ryssarnes uppmärksamhet från den hotade vänstra flygeln och om möjligt spränga deras - linje, skickade Adlercreutz sina adjutanter med order att en bataljon nylänningar från högra flygeln samt en bataljon åbolänningar från centern framgå norr om Nisous träsk mot Heroja by, som var besatt af en af-delning ryska trupper.

Åbolänningar och nylänningar bröto fram genom centerns förhuggningar, gingo öfver dalgången och stormade Heroja by.

Denna togs och ryssarne drefvos undan ned mot Sipola by på andra sidan träsket.

Men här gjorde de ett förbittradt motstånd. Som terrängen var alltför oländig för att framföra artilleri, buro de starkt byggda ryska soldaterna på armarne dit kanoner.

En afdelning kosacker sökte sig dit mellan stenarne och snåren. Finnarne blefvo hårdt ansatta och de voro nära att drifvas' tillhaka.

Eftermiddagen hade gått och klockan var sju på kvällen. Allt hade hittills artat sig bra utom på denna punkt.

Adlercreutz, som erhållit rapport om saken, gaf order att öfverstlöjtnant Wetterhotf — densamme som undsatte nylänningarne vid förpostfäktningen kvällen förut — med en bataljon tavastlänningar, stödd af en bataljon savolaksare, skulle framgå mot Sipola by.

— Kom med och se att vi göra vår skyldighet! ropade Wetterhotf åt adjutanten, då han erhållit Adlercreutz rapport. Ha vi fått befallning att angripa, kanni vara öfvertygad om att vi icke gå tillbaka, om vi också allesammans skola stanna på platsen.

Men adjutanten måste rida tillbaka för att afvakta nya order.

Nu i solnedgången började det regna, ett hällande regn, som inom kort gjorde hvarenda karl genomblöt.

Öfverstelöjtnant Wetterhoff marscherade med sina två bataljoner. Då han nått fram mot Sipola by, stormade finnarne på nytt med fällda bajonetter.

Men äfven ryssarne hade fått förstärkning. Steg för steg drefvos finnarne tillbaka. Mörkret kom. Man kunde knappast se mer än ett tiotal alnar framför sig.

Då kom åter adjutanten galopperande med order från Adlercreutz att striden skulle afbrytas och trupperna gå tillbaka till de gamla ställningarne bakom för-huggningarne.

Och i mörkret, regnet och smutsen marscherade de finska bataljonerna med ypperlig hållning tillbaka öfver dalgången för att intaga precis samma platser som de innehaft vid stridens början.

De voro trötta, men nöjda med sin dag. Oaktadt ryssarnes öfverlägsenhet i antal hade dessa ej vunnit en fots mark.

Anfallet var tillbakaslaget.

Hur månne ställningen skulle vara nästa kväll?

* *

*

Men i ryska hufvudkvarteret rådde åtskillig ängslan. Kamenski började tvifla på att han, oaktadt sin öfver-makt, skulle kunna drifva finnarne tillbaka och tränga fram genom passet till den viktiga och efterträdda Lappo-vägen.

Med oro tänkte han på hvad följande dag skulle kunna medföra. Från sina mindre afdelningar, som framgingo på ömse sidor om Kuortane sjö, hade icke ingått rapporter. Ej heller visste han med säkerhet,hur stor den finska styrka var, som han här hade emot sig, eller hvilka förstärkningar som kunde tillsändas den från Lappo.

I stället för vissheten om en snabb framgång, såsom han hoppats, erfor han en pinsam känsla af att morgondagen kanske blefve bister nog och att han måste tåga tillbaka i stället för framåt.

För att ingenting därvid skulle hindra truppernas rörelser gaf han order att den stora trossen nu under natten skulle rycka tillbaka på vägen mot Alavo.

Detta var första höstdagen vid Ruona.KAP. LVII.

Kulneffs upptäckt.

I Sipola fattiga by på andra sidan om viken midt emot Ruona voro ett tjugutal ryska generaler och öf-verstar

samlade till aftonmåltid efter striden.

Kulneff, den tappre och muntre och vackre kosackgeneralen, som hann med allt, svarade för anordningarne. I en handvändning hade han fått bönderna att vädra och sopa största stugan i hyn. Han hade låtit hugga ned höga, raka enbuskar, som ställts i hörnen af rummet. Öfver de hopsatta borden var bredd en stor, hvit duk, och lakejerna hade fått order att framsätta så många kandelabrar och ljusstakar de kunde komma öfver från trossförrådet.

Allt skulle vara präktigt, ståtligt, stiligt, vräkigt som den präktige, svartskäggige kosackgeneralen själf.

Duken täcktes af fint porslin och silfverbägare, knifvar och gafflar af silfver. Ur karotterna ångade den starkt kryddade maten, som kockarne i förväg hållit färdig.

Den fattiga stugan lyste som en kyrka vid julottan. Rundt bordet sutto tjugu ryska generaler och öfverstar och trots stridens oafgjordhet och dagens ansträngningar åto, drucko, glammade och skroderade de med bästa aptit och humör.

Nästan allesammans voro de unga, vackra karlar, somliga, såsom Kamenski, Rajevski och Kulneff, mörklockiga, svartskäggiga, riktiga typer af manlig skönhet; andra blonda, med gröfre drag, plumpare näsor, de väl-diga helskäggen stötande i rödt. Men i alla ögon, bruna som blå, lyste energin och de tjocka, röda läpparne logo lystet öfver bägarranden.

Endast öfverbefälhafvaren, den unge grefve Kamen-ski, satt tyst och mörk. Det grämde honom, att det första slag, han levererade efter sin utnämning, icke slutat med en snabb och afgörande seger.

Bland de andra märktes där vid bordet general Erikson, ännu lidande af det sår han erhöll vid Alavo, då han som befälhafvare för den ryska styrkan där blef slagen af Adlercreutz. På ömse sidor om honom sutto general Demidoff, som fört befälet öfver reserven, samt general Jankowitsch.

Måltiden var slut.

Kamenski steg upp från bordet och lämnade rummet. Alla de närvarande reste sig och hälsade bugande öfverbefälhafvaren.

Så slogo de sig åter ned kring bordet. Karotter och fat buros ut, piporna tändes, nytt vin hälldes i bä-garne och samtalet sorlade.

Man erinrade sig dagens rörelser och strid.

Föregående dag hade trupperna brutit upp från Alavo. Kulneff som vanligt främst med avantgardet, tre bataljoner och två skvadroner. På något afstånd följdes han af Erikson med fem bataljoner och två skvadroner.

Sent på kvällen hade Kamenski med hufvudstyrkan nått fram till östra stranden af Kuortane sjö.

Det var nermörkt. Några iakttagelser om de finska truppernas ställning kunde icke göras. Men flere af generalerne och öfverstarne kände trakten från föregående manövrer och på grundval af deras meddelanden uppgjorde Kamenski nu sin anfallsplan.

Under natten lät han på stranden vid Mustäpä by uppföra förskansningar för åtta kanoner och på en liten udde väster om byn placerade han ytterligare två ka-noner, riktade så, att de kunde från sidan beskjuta de finska batterierna vid Ruona.

Morgonen kom och enligt den uppgjorda anfallsplanen skulle hufvudstyrkan af trupperna under Ra-jevskis befäl marschera genom skogen norrut för att längs Lintulaksvägen i riktning mot Takala by anfalla fiendens vänstra flygel. Först skulle han likväl invänta ankomsten af de från Lintulaks afsända, under öfverst-löjtnant Lukoffs befäl stående bataljonerna.

Längs västra stranden af Kuortane sjö hade general Kosatschovski med en bataljon och en skvadron blifvit framsänd för att gå norr om sjön mot byn Salmi och anfalla finnarne i ryggen.

Men timmarna gingo. Dimman lättade, solen stack fram, men ingen Lukoff hördes af från Lintulakshållet.

Redan gick klockan på elfva.

Då beslöt Kamenski att börja attacken utan någon Lukoff.

Med Eriksons och Jankovitschs sju och en half bataljoner afmarscherade Rajevski norrut genom skogen öster om dalgången.

Långsamt gick framryckningen. Det var den värsta terräng, de hittills träffat på. Hela skogen ett enda bråte, fylldt af kullerstenar, snår, sumphål, kullslagna stammar. Omöjligt att medföra artilleri. Några mindre kanoner buros af de starkaste karlarne.

Under tiden utvecklade Kulneff sina bataljoner i fronten midt emot fiendens center och bakom honom ställdes Demidoff med reserven.

Kamenski lätj‘‘ batteriet vid Mustäpä by öppna eld mot de finska midt emot vid Ruona, Rajevskis bataljoner bröto fram ur skogen mot savolaksarnes förhuggningar och slaget begynte . . .

* *

*— Nej, nu kan det vara på tiden att bryta upp!

Erikson reste sig.

— Ja, i synnerhet för dig, som icke är fullt återställd från ditt sår vid Alavo. Både smörj och hlessyr ... det var mycket på en gång.

Erikson sände den frispråkige Demidoff en mörk blick. Han tyckte icke om att bli erinrad om sitt nederlag, lika litet som om blessyren.

— Akta dig, du, så att du icke får känna på båda delarne i morgon. Men det är kanske ingen fara. Du för ju reserven ...

Demidoff blef blodröd i ansiktet.

— Hvad menar generalen?

Han hade lagt handen på värjfästet och betraktade Erikson med hätska blickar.

— Se så, mina herrar, se så ...

Rajevski gick emellan dem.

— En blessyr är alltid ärofull, och smörj fick jag känna på vid Lappo. Dessa satans finnar, i synnerhet den där Döbeln och hans hjörneborgare, äro icke goda att tas med... Men nu torde vi behöfva sömn litet hvar. Ingen vet hvad morgondagen kan medföra.

Demidoff sände Rajevski en förstulen, ironisk blick. Han tyckte, att den gode generalen, alltsedan Kamenski efterträdde honom i befälet öfver norra kolonnen, blif-vit åtskilligt timid och resignerad.

Alla bröto upp, utom Kulneff. Denne satt kvar vid bordet, ena handen om bägaren, pipan i den andra.

Jankovitsch vände sig i förbigåendet mot honom.

— Ämnar du sitta kvar?

Vinet hade gifvit en mörkare nyans åt Kulneffs olivbruna hy. Det hade kommit något dunkelt inåtvändt i hans ögon och munnens linjer hade krökt sig. Underläppen sköt ut något.

— Som du ser, svarade Kulneff.

— Och dricka!...En blixt lyste till i de svarta ögonen och pannan rynkades. Han nickade tungt.

— Och dricka. Hvad rör det dig! Gå!. ..

Jankovitsch ryckte på axlarna. Han vågade icke

ännu en gång tilltala den hetblodige kosackgeneralen.

— Den där Kulneff får då aldrig nog, mumlade han, i det han följde de andra.

Kulneff satt kvar en stund vid bordet. Han fyllde bägaren med gul sherry och drack. Röken gled ur hans mun som ett blågrått band.

Så reste han sig, strök några svarta lockar och gick ut.

Lakejerna skyndade fram för att afduka bordet. . . och dricka ur resten af vinet.

Natten var mörk. Regnet strilade ned. Ett litet stycke framför sig tyckte han sig skönja något blankt svart, som han visste vara Nisousträskets vatten.

Han gäspade.

— Ja, så ska man väl gå och sofva då, mumlade han. Kan just behöfvas. I morgon blir nog en tämligen het dag.

Han gick långsamt mot den stuga, där han tagit sitt kvarter.

— I morgon! återtog han sin tanketråd. Kamenski är visst orolig. Kunde se det på honom vid bordet. Det skulle gräma det grefliga hlodet att få smörj, kantänka, liksom Tutschkoff, och jag själf för resten, vid Siikajoki, liksom Rulatoff vid Revolaks, Rajevski vid Lappo, Orloff-DenisofF vid Kauhajoki, Erikson vid Alavo ... Helgon och profeter! de ha morskat till sig något för mycket på sista tiden, de goda finnarne.

... Och nu fruktar äfven Kamenski att få smörj här vid Ruona och Salmi... Men vill han blott gå in på mitt förslag och får jag fria händer: En kringgående rörelse med mina kosacker norr om Takala och Salmi hyar. Här nere i denna steniga och snåriga terrängkunna ju mina skvadroner för resten ingenting uträtta. Men en omväg genom skogarne mot Salmi norr ifrån. Vi falla fienden i ryggen, afskära hans återtågslinje mot Lappo, stänga in honom på udden ned mot Ruona, taga hela hären till fånga . .. Jag tycker Kamenski skulle vara nöjd med ett sådant kap ...

... Ja, det blir i morgon, i mo-or-gon . ..

Åter gäspade han så oerhördt, att regnet strilade ned i gapet på honom och käken höll på att gå ur led.

— Nej, nu går jag visst och lägger mig.

Han kade hunnit fram till stugan.

Då stannade han plötsligt, vände sig om och stirrade ut i mörkret.

— Kunde dock ha lust att först inspektera posterna vid hron. Kanske de lymlarne sofva?

Och med ett raskt kast på den viga kroppen gick han mot stallet.

Han ryckte upp dörren.

— Luschka!... Luschka, din sömnige hund! Opp!

Någonting rörde sig där inne hland halmen. Snart

visade sig ett lurfvigt. sömnigt kosackhufvud.

— Sadla Kaschucka! Jag skall rida ut. Du följer.

Den långhårige, lurfvige kosacken lät höra en missnöjd brumning.

— Jag tror du morrar... Raska på!

Och Kulneff slog med xudspöt mot stöfveln.

Luschka hade tändt en lykta. Skenet kastade ett osäkert, darrande ljus öfver några spiltor.

Ett hästhufvud stack fram ur skuggorna. Det var Kaschucka, ett ljusgrålt arabslo, uppkalladt efter en dansös vid

baletten i Petersburg, en liten kvinna, som Kulneff en gång tyckt nästan lika mycket om.. . åh, visst icke! som ägt en hundradel af den ömhetskänsla och kärlek, han hyste för sin finlemmade, ljusgrå arab.

Hästen vände på hufvudet och fick se sin herre. Och en glimt af glädje lyste till i hans lifliga, svartbruna ögon.

Under sönderskjutna fanorKulneff gick fram och smekte djurets nos.

— Min lilla dufva ... min älskade vän! mumlade han på kosackisk dialekt.

Gång på gång for hans hand smekande öfver det fina hufvudet, hvars näsben var skarpare böjdt än på stepphästarna.

— Nå, din satans ragghund, blir du inte färdig snart!

Luschka, som smusslade borta i skuggorna för att

få sig en tår vodka som väckare, ryckte till och var nära att tappa flaskan.

— Stra-ax, herre!

. .. Min stolta prinsessa, ingen kvinna är så finlemmad, så eldig, så fager som du!

Och Kulneff böjde sig fram och kysste den lena huden på hästens skälfvande näsborrar.

Snart hade Luschka fått sadlarne och remtygen i ordning. Herre och dräng redo bort i mörkret.

Vägen gick en bit söderut utmed Nisous träsk ned mot den förstörda bron öfver sundet.

På andra sidan glindrade en lång rad af ljus, som sträckte sig från bron upp mot norr, så långt ögat kunde se.

Det var de finska posternas vakteldar.

Kulneff stannade. Några steg bakom höll Luschka, murrig, sömnig, ilsken öfver att ha blifvit väckt för att midt i natten stå och stirra på några vakteldar.

Alltjämt strilade regnet, ett fint, lätt regn, som knappast märktes men som trängde in öfverallt och gjorde en våt in på bara skinnet.

Lukaschkas ögon stodo stela, stint fästa på husbondens nacke. Munnen var halföppen. Han vågade knappast andas.

Ty ur tröjfickan drog han sakta... en liten plunta. Långsamt höjde han den.

Nu gjorde Kulneff en rörelse med hufvudet. Och ögonblickligen dök pluntan ned i fickan.

Lukaschka våndades. Vodka var godt... i synner-het en natt som denna ... i detta däfna regn .. . trött och sömnig, som en stackare var. . . men ridpiskan?... hvad det sved! ...

Ater lyftes flaskan, försiktigt som om den varit af sköraste glas. Den kom i jämnhöjd med Lukaschkas mun, men ögonen sågo husbondens nacke.

Lukaschka drack.

—Puh!

Pluntan ned i tickan. Det värmde skönt i magen.

Husbonden hade icke märkt något.

Alltjämt satt Kulneff orörlig på hästen och såg bort mot vakteldarnes rad.

Ibland flammade dessa till som ett bål, som en fyr på hafvet, så sjönk lågan, den flämtade svagt, knappast synlig; men plötsligt flammade den till på nytt. Detta upprepades med regelbundna mellantider.

— Besynnerligt, mumlade Kulneff.

Han lyssnade.

Då och då syntes silhuetten af en soldat framför eldarne, men af det där mumlet, som alltid, äfven på natten, höres i närheten af större truppmassor, förnams intet.

Kulneffs hörsel var fin och öfvad, van vid steppens svagaste ljud. Han ansträngde sig till det yttersta för att söka uppfånga några ljud.

Men allt var tyst, så egendomligt tyst och stilla.

Och så detta med vakteldarne, som flammade till . .. och slocknade ... och åter flammade upp. På bestämda mellantider.

Plötsligt drog ett leende som af triumf öfver Kulneffs drag och han mumlade sakta:

— Skulle det kunna vara möjligt? ...

Han satte hästen i skridt och red ned till bron. Där steg han af.

Bryggan öfver sundet hade endast delvis hunnit förstöras. Visserligen var den omöjlig att passera för trupp,men grundstommen fanns kvar, så att en karl kunde praktisera sig öfver.

— Lukaschka!

— Ge-neral!

Lukaschka, som nickat till och funderat på ännu en påhälsning af pluntan, blef spritt vaken.

— Bind hästarna vid träden här och följ med.

Storligen undrande hvad det kunde vara för ett

nytt påhitt af hans herre, utförde Lukaschka befallningen.

— Följ med!

Och åtföljd af drängen gick Kulneff ut på bryggans bjälkar.

Hur han än spejade, kunde han här i närheten icke upptäcka skymten af en finsk soldat. Vakteldarne voro nästan nedbrunna.

Allt längre kraflade och kröpo Kulneff och Lukaschka ut på den förstörda bron. Snart voro de öfver och stodo på motsatta stranden.

Inga skott... intet folk.

— De äro borta!... Vid den helige Mikael, de måste ha utrymt sina ställningar och dragit sig tillbaka! tänkte Kulneff.

Han närmade sig skansarne, som blifvit uppkastade på udden nedanför byn.

Tomt! Hvarken kanoner eller manskap.

Det var intet tvifvel mera. Finnarne hade af någon oförklarlig anledning i skydd af mörkret och regnet utrymt de ställningar, som de hela dagen försvarat med sådan framgång och tapperhet.

Och Kulneff blef så glittrande glad, att han skulle velat taga Lukaschka i famn, om denne varit en kamrat och icke en smutsig hund och hans dräng.

— Tillbaka till hästarna!

Och skyndsamt kraflade sig Kulneff och Lukaschka tillbaka öfver bron.Han hade nästan nått stranden, då han bakom sig hörde ett dämpadt rop.

Han vände sig om.

Lukaschka hade förlorat balansen och hängde under de halvåta stockarne.

Plums! Där föll han.

Hjälp!...

— Tig! Vattnet är grundt.

Och utan att bekymra sig om drängen skyndade Kulneff till stranden, kastade sig upp på hästen och sprängde bort i sporrsträck.

Gång på gång mumlade han:

.. . Och Kamenski, som tänkte på återtåg!... Och Jankovitsch, som tror att jag sitter kvar och dricker! .. . Jag ska lära dem!...

Efter skumpade Lukaschka, drypande af vatten och gyttja. Han höll in hästen ett ögonblick. Och med vällust tömde han pluntan till sista droppen.

*

— Väck generalen!

— Men . . .

— Väck general Kamenski och anmäl general Kulneff! Rappa på!

Adjutanten vågade icke göra ilera invändningar utan skyndade att utföra befallningen. Den där häftige kosackgeneralen fick taga ansvaret på sig.

Kamenski gjorde stora ögon, då han såg Kulneff, våt, nedsmutsad inträda i rummet. Där han satt i sängen i sin fina, spetsprydda batistskjorta liknade öfver-befälhafvaren en veklig elegant.

— Hvad är det, general? Något öfverrumplings-försök?

— Finnarne ha utrymt sina ställningar.

Svaret kom som ett skott. Kamenski ryckte till och stirrade på Kulneff.— Huru!

— Som jag säger: finnarne ha utrymt sina positioner och dragit sig tillbaka. Hvarför vet jag ej.

Och i korta drag berättade han hvad han utspanat.

Kamenski sprang ur sängen och klädde sig i hast. En adjutant skickades med order till trossen, som befann sig på återtåg mot Alavo, att göra halt och vända om. Starka spaningspatruller mot Takala by och trakten däromkring. Själf red Kamenski, åtföljd af Kulneff och en tropp kosacker ned till bron vid sundet.

Patruller sändes öfver för att speja.

De återkommo snart. Kulneff hade rätt. De finska trupperna voro borta.KAP. LVIII.

Tag generalen!

Samma afton och vid samma tid som de finska trupperna efter anfallet mot Heroja by gingo tillbaka till sina gamla ställningar bakom förhuggningar och skansar på andra sidan dalgången, red en ryttare i hällregnet på Lappovägen från Salmi ned mot Ruona.

Bergknallar och talldungar susade förbi. Gång på gång högg han sporrarne i den flåsande hästen. Uniformsrocken var uppsliten och fläckad med blod. Och från hatten till stöfvelspetsen dröp regnvattnet.

Nu såg han från vägkrönet Ruonas stugor och mellan dem ett vimmel af soldater och officerare.

Än en gång högg han sporrarne i djuret och kastade det framåt i en sista ansträngning.

Här var tydligen brådtom.

— Generalen? skrek han till en officer.

— Uär!

Officeren pekade på en stuga något större än de andra.

Ryttaren hoppade af hästen och skyndade dit.

* *

*

Adlercreutz satt vid ett bord och åt en skifva kallt kött, då vakthafvande officeren anmälde, att en kurir anländt från öfverste von Essen.

— För in honom!Den unge löjtnanten, blodig, drypande våt, flämtande efter den våldsamma ridten, inträdde i rummet. Med kalfstekssmörgåsen i handen betraktade Adlercreutz honom, något förvånad öfver den brådska, hvarpå ku-rirens utseende tydde.

Löjtnanten smällde ihop klackarne och gjorde honnör.

— Rapport från öfverste von Essen, att han väster om Kuortane sjö blifvit angripen af en öfverlägsen rysk styrka och måst draga sig något tillbaka mot Salmi.

Kalfstekssmörgåsen föll ned på bordet.

— Huru! Har Essen måst gå tillbaka mot Salmi; det vill säga vår återtågslinje mot Lappo är alltså hotad?

— Så är det, general.

Delta var ett olycksbudskap midt i tillfredsställelsen öfver truppernas goda hållning under dagens strid och den lillbakaslagna ryska attacken. Drefs von Essen, som med sin brigad blifvit ställd på västi'a stranden af Kuortanesjön just för att hindra en rysk styrka från det hållet framtränga norr om sjön — drefs han tillbaka mot Salmi, så var i samma ögonblick återtågs-vägen till Lappo hotad. Väl, att den halfva bataljon karelare, som blifvit framskjuten på Lintulaksvägen, höll vakt åt öster, så att ingen öfverrumpling kunde ske därifrån. I annat fall var fara att de finska trupperna blefvo kringrända och instängda på udden mellan Ruona och Takala.

— Det var en märklig underrättelse löjtnanten kom med, mumlade Adlercreutz.

Han satt tyst och funderade några ögonblick. Så ropade han på vakthafvande officeren.

— Säg till cheferna för tredje, första och fjärde brigaderna att genast infinna sig hos mig.

Adjutanten skyndade ut för att söka reda på de kallade, öfverstarne Gripenberg, Reuterskiöld och Cedergren.Knappt hade adjutanten aflägsnat sig och den hungrige Adlercreulz åter gripit sig an med kalfstekssmörgå-sen, förrän en ny kurir anlände, denna gång från de på Lintulaksvägen utställda karelarne. Han medförde underrättelsen, att den lialfva bataljon, som där blifvit posterad, anfallits och måst gå tillbaka för att förena sig med fjärde brigaden vid Takala, där ryska truppmassor i skymningen sökt framtränga norr om Lintulaksvägen mot Salrni.

— Se så för fan, alltså äfven från det hållet! utbrast Adlercreutz orolig.

Den nyss så starka ställningen var nu utsatt för att anfallas i ryggen och han fruktade att den måste utrymmas och trupperna intaga en ny vid Salmi för att hålla återtågsvägen mot Lappo klar.

Men innan han gaf order härom, ville han först höra brigadchefernas mening.

Öfverstarne anlände. Först Gripenberg, chef för tredje brigaden, som höll ställningen vid Ruona by besatt, så Reuterskiöld, hvilken förde befälet öfver första brigaden i ställningen mellan Ruona bortåt Takala, och slutligen Cedergren, öfverste vid fortifikationsstaten, chef för fjärde brigaden bakom förhuggningen norr om Takala by.

Efter en kort rådplägning beslöts att trupperna på grund af de senast ingångna rapporterna skulle i skydd af mörkret och regnet utrymma ställningarne och gå tillbaka till Salmi, där skansar och förhuggningar redan blifvit uppgjorda och allt var ordnadt för ett starkt försvar.

Det var med tungt hjärta Adlercreutz gaf denna order och lämnade valplatsen åt fienden.

Men något annat fanns knappast att göra. Faran att blifva afskurna och instängda var alltför stor.

Och de stackars soldaterna, som kämpat i tio timmar och gång på gång tillbakakastat ryssarnes våldsamma angrepp, måste nu stiga upp från risbäddarne,hvarpå de nyss insomnat efter att ha ätit en skål varm soppa, och i det strilande regnet, i mörkret och rusket intaga sina platser i leden och marschera.

Ingen klagade. Det var väl den där besynnerliga »struttegin», som man aldrig kunde begripa, menade mången med Matts kusks sätt att uttrycka sig.

För att underhålla vakteldarne längs fronten och vilseleda fienden kvarlämnades några kompanier.

Adlercreutz kände sig lugn för morgondagen.

Men Kulneff vakade.

När den molngrå himmelen följande morgon ljusnade öfver en vattendränkt skog, gick Kulneff, som endast sofvit några timmar under natten, i spetsen för fem bataljoner öfver dalgången mellan Nisousträsket och Takala.

Där vägen från Alavo och Ruona träffar den från Lintulaks ett stycke framför Salmi by stötte han på fin-narnes förpost: Tavastehus jägarbataljon med två kanoner.

Ögonblickligen angrep Kulneff för att kasta förtruppen tillbaka och attackera hufvudstyrkan i dess nya ställning.

De tavastlänska jägarne, som utsträckt sin kedja öfver båda vägarne, höllo tappert stånd, fastän fäng-krutet till följd af regnet knappast ville brinna.

Men snart måste de långsamt vika tillbaka för fiendens öfyermakt.

Då framsände Adlercreutz några kompanier åbo-länningar till deras understöd. Därpå en afdelning sa-volaksare, så karelare.

Gång på gång lät Kulneff sina skvadroner göra choc. Finnarne stodo där de stodo i den trekantiga skogsmarken mellan de båda vägarne samt på ömse sidor därom.Den nya ställning, som Adlercreutz låtit trupperna intaga, utgjordes af en skogsås, som sträckte sig från Salmi by ett stycke åt nordost. På högra flygeln vid

Salmi stodo första brigadens båda bataljoner med tre kanoner, framför hvilka bröstvärn voro uppkastade.

På vänstra flygeln stodo Nylandsbataljonen och Nylands jägare med stränga order att här hålla skarp ut-kik, så att ingen omfattningsrörelse skulle kunna företagas af fienden.

I reserv bakom midten stod Tavastehus’ regementes lif bataljon och förpost vid vägknuten var, som förut nämdt, Tavastehus jägarbataljon.

I denna tämligen starka ställning på skogsåsen hade Adlercreutz ämnat utkämpa striden, då Kulneffs häftiga anfall omintetgjorde denna plan och tvang honom att kasta fram sina kompanier framför åsen för att undsätta tavastlänningarne vid vägknuten.

Sedan striden redan pågått i flera timmar, red Adlercreutz själf fram mot vägknuten för att se, hur sakerna stodo.

Då Adlescreutz kom fram till korsningen, där vä-garne från Lintulaks och Ruona mötas, var striden allt jämt i full gång som den pågått sedan flera timmar.

Mellan de båda vägarne samt på ömse sidor därom och med ryggen mot mötespunkten sträckte sig de finska kompaniernas jägarekedjor.

Den småvuxna tallskogen genljöd af gevärsskotten och krutröken svepte mellan stammarne.

Då och då försökte ryssarne en attack, men blefvo tillbakakastade. Hade terrängen varit lämpligare, skulle väl finnarne knappast kunnat motstå angreppet från kosackerna, men i denna steniga, brutna, skogiga mark fingo dessa ingen fart och kraft i chocken.

Åtföljd af sin stab red Adlercreutz ett stycke framåt på vägen från Lintulaks. Därifrån lux-ade stöx-sta fa-i'an: om ryssarne genom att här kasta in öfverlägsna massor skulle kunna omfatta och kiånggå den vänstra flygeln.

Men ingen fiende syntes ännu till på detta håll. Tvärtom envisades Kulneff med sitt fi'ontangi'epp och tycktes icke ha tanke på någon sidorörelse.

Plötsligt höide Adlercreutz och hans adjutanter bakom sig brusande rop.Adlercreutz låg framåtlutad öfver hästhalsen. .De vände sig hastigt om. Och händerna grepo värjfästena.

— Vi äro afskurna! utbrast Adlercreutz.

Han och adjutanterna sågo sig oroliga omkring. Hvart taga vägen? Situationen hade med ett tag blifvit ytterst hotande.

Här på denna punkt i närheten af Lintulaksvägen hade ryssarne med ett raskt angrepp lyckats genombryta den finska jägarkedjan och därigenom afskurit ett kompani samt befälhafvaren och staben från hufvudstyrkan.

I en oafhruten ström störtade de ryska soldaterna fram till stället. Bajonetterna höjdes och sänktes i rasande tempo. Finnarne drefvos tillbaka.

En högväxt officer på en grå häst kom framsprängande: Kulneff.

I ett ögonkast hade han uppfattat situationen och de finska officerarnes svåra belägenhet. Han igenkände Adlercreutz. Det blänkte till i de svartbruna ögonen och ett muntert leende flög öfver hans mörka drag.

Han pekade med värjan på officerarne och skrek:

— Där är finske generalen — den där med den breda hatten — tag honom!

Och från soldaterna höjdes ett rop af förtjusning:

— Tag generalen! Tag generalen!

Och likt en flock vargar mot ett omringadt byte störtade de mot Adlercreutz och hans adjutanter.

Dessa hade sporrat hästarna och beslutat att med värjan i hand slå sig igenom fiendens massa för att nå fram till de sina.

I samlad trupp störtade den lilla skaran fram på vägen rakt mot ryssarne. Dessa hade vräkt omkull några ammunitionsvagnar. Vägen var stängd. Och från alla håll ljöd deras rop:

Tag generalen! Tag generalen!

Vid sidan af vägen var en liten öppen plats. Dit rusade Adlercreutz och adjutanterna.

Adlercreutz och adjutanterna lågo framåtlutade öfverhalsen på de i vild fart galopperande hästarna, värjorna sträckta, blickarne skarpt fästa på ryssarne.

De närmaste, som sökte spärra vägen, stöttes ned eller kastades undan. De kunde icke motstå hästarnas tyngd och värjhuggen.

En och annan skråma fingo väl de finska officerarne, men framåt gick det, huggande, stickande i vild galopp.

Nu hade ändtligen ett par finska kompanier lyckats bana sig fram. Ryssarne blefvo angripna i ryggen. De måste vika. Vägen var fri. Och under soldaternas hurrarop redo Adlercreutz och adjutanterna in bland trupperna.

Jägarkedjorna slöto sig på nytt, hålet var lagadt, ryssarne drefvos tillbaka.

Men på sitt ljusgrå arabsto satt Kulneff och svor öfver att bytet undkommit.

Alltjämt strömmade regnet ned från den mulna himmelen. Striden fortgick, ehuru mera lamt. Det blef för Kulneff allt mera tydligt, att fiendens ställning på denna punkt var tillräckligt stark för att kunna tagas med ett frontangrepp. Han beslöt att genom en sido-rörelse söka drifva dem tillbaka.

Tio kompanier fingo order att gå en omväg åt öster genom skogen och söka omfatta finnarnes vänstra flygel. Fyra kompanier skulle sysselsätta den högra och när omfattningen väl var skedd skulle återstoden ingripa i midten.

De tio kompanierna satte sig i marsch. Striden af-stannade nästan utmed de båda fronterna. Och alltjämt strömmade regnet och blötte ned soldater, mark och träd.

Vid tvåtiden på middagen hade de tio kompanierna fullbordat sin omfattningsrörelse kring finnarnes vänstra flygel och angrepo.

Samtidigt lät Kulneff midten rycka fram med artilleriet främst. Hans vänstra flygel var redan i full strid.Men finnarne stodo käckt émot. Adlercreutz hade i tid sändt fram reserver till den hotade vänstra flygeln och ryssarne fingo ingen framgång lika litet här som vid det föregående frontangreppet.

Kulneff hlef alltmer öfvertygad om att han icke skulle kunna drifva finnarne tillbaka utan kanske själf nödgas vända åter till ställningen vid Ruona.

Då erhöll han vid femtiden på eftermiddagen den oväntade underrättelsen om att de finska trupperna utefter hela linjen begynt återtåget.

Han blef ytterligt förvånad.

Hvarför drogo sig finnarne tillbaka? Han kunde icke förstå det. Deras ställning var stark, de hade hela dagen med framgång motstått ryssarnes attacker både i fronten och från sidan. Och nu drogo de sig plötsligt utan synbar anledning tillbaka och lämnade vägen fri åt fienden.

Detta var synnerligen egendomligt.

Kulneff kunde icke vara mera förvånad än Adlercreutz själf öfver att just som striden pågick som bäst nödgas anträda reträtten.

Men hvarför gjorde han det då?

En order från fältmarskalken.

* *

*

Från sitt goda kvarter i Lappo prästgård kunde hans excellens lyssna till dånet från kanonskotten vid Salmi.

Midt under konserten inträdde en kurir med rapport från öfverstelöjtnant von Otter, som med sin afdel-ning befann sig i trakten af Kauhajoki. Von Otter rapporterade, att han under sin marsch blifvit attackerad af ryssarne och hans afdelning afskuren från andra brigaden samt Kauhajoki intaget.

Nu blef Klingspor rädd. Han befarade att den ryska styrka, som stod vid Kauhajoki, skulle öfver Ilmolakunna framtränga till Lappo. Och därför — utan att afvakta utgången af striden vid Salmi och utan att ens göra sig underrättad om ställningen på slagfältet — sände han ögonblickligen en adjutant med order... att trupperna skulle draga sig tillbaka mot Lappo.

Adlercreutz tittade på orderlappen och rynkade ögonbrynen. Men hvad var att göra? Endast tiga och lyda. Hur gärna han än ville det och insåg dess riktighet, vågade han likväl icke påtaga sig ansvaret för alt handla i rak strid mot öfverbefälhafvarens befallning och negligera hans order.

Han gaf sina förvånade trupper order om reträtt. Och utfördes lugnt och i fullkomligaste ordning.

Först drogs midten tillbaka och fick afmarschera, medan dess trupper ersattes af första brigaden. Så följde vänstra flygeln och sist första brigaden som arriergarde.

Man hade, såväl finnar som ryssar, kämpat i nära tolf timmar och båda arméernas soldater voro rätt trötta och medtagna.

Ryssarne orkade knappast förfölja. Och därför kunde de finska trupperna ostörda draga sig tillbaka.

Återtåget fortsattes öfver en mil norrut, till dess trupperna i skymningen nådde Tiistenjoki.

Där fingo de dödströtta soldaterna ändtligen söka hvila. Och genomblöta i sina våta kappor lade de sig att sofva på <Je vattendränkta fälten.

* *

*

Ett par dagar efter striden vid Salmi sutto en eftermiddag några högre officerare i en stuga i Lappo by, samlade kring en bål punsch, rökande, pratande.

Man måste ju ha något att muntra upp sig med i dessa bedröfliga tider.

Den väldige öfverste von Essen, hufvudet högre och bredare öfver skuldrorna än någon af de andra, förde ordet.

Under sönderskjutna fanor.Major Fihlén, kaptenerna Dunder, von lvonow och von Kothen åhörde honom uppmärksamt.

Öfverstelöjtnant von Törne, äldst i laget, slätrakad, diger, satt enligt sin vana och snurrade med tummarne, försjunken i fundringar.

— Ja, skål, mina herrar! sade von Essen och höjde sitt glas — ännu har det väl inte gått alldeles åt fan-ders, ehuru det hart när ser så ut. Men vi skola väl hoppas, att vi än en gång få upplefva sådana vackra segrar som här vid Lappo och vid Alavo och klå ryssen, så skägget svedes på grönrockarne och de visa bakändan i hastigt gupp.

— Väl taladt, öfverste! Må ännu några segrar återstå finska armén! Fast... hans excellens tyckes icke ha några tankar åt det hållet...

— Nej, det skall den gode guden veta.

Essen drack von Törne och de öfriga till.

— Ty hvad fältmarskalken beträffar, fortsatte han, vill han endast ge sig i väg fortast möjligt, helst öfver hafvet till Västerbotten. Men detta lär, Gud ske lof, icke gå för sig, sedan han nu mottagit kungens bref.

— Det lär ju ha varit ett märkligt bref, inföll von Törne.

— Jo, något. Hans excellens blef både förskräckt och förvånad. Jag hörde hela historien af adjutanten i högkvarteret, major Björnstjerna, som fältmarskalken afsändt till kungen med den bedröfliga rapporten, och som majestätet sedan skickade tillbaka med svar.

— Och hvad skref hans majestät?

— Ja, det var ord och inga visor för excellensen. Som bekant, inträffade major Björnstjerna i förgår vid högkvarteret. Han begaf sig genast till excellensen och framlämnade kungens bref.

.. . Fältmarskalken — omtalade Björnstjerna — grep ifrigt och förväntansfullt den kungliga skrifvelsen. Han läste och läste ... och ju längre han kom i brefvet, dess mera häpet vidgade sig hans enda öga och han syntesytterligt upprörd. Det var endast med den största ansträngning han förmådde läsa igenom brefvet. Till slut lät han papperet — kan man tänka sig: det kungliga papperet! — falla till golfvet och slog förtviflad ihop händerna under utropet:

— Skall jag drifva fienden tillbaka till gränsen.

Därvid var hans min af bedröfvelse och häpnad så

ytterligt komisk, att Björnstjerna brast ut i skratt. Och till den grad förvirrad var den stackars gamle mannen, att han icke fäste något afseende vid denna svåra brist på respekt.

— Hvad stod det i brefvet? frågade von Törne.

— Björnstjerna, som fick läsa det, och för öfrigt redan förut kände till innehållet har berättat härom.

— Nå?

De närvarande glömde att suga på piporna och betraktade uppmärksamt von Essen.

— Jo, där stod... Men så skål då, mina vänner! Skål för hans utomordentliga majestät och den lika utomordentlige fältmarskalken!

Åhörarne grepo mekaniskt glasen och skålade tank-spridt.

— Men brefvet? morrade major Fihlén.

— Mycket riktigt, major. Brefvet... Först innehöll det en mängd uppstyltade fraser om majestätets egen höga person och hans omtänksamma åtgärder med afseende på kriget.

Gamle Törne spände upp ögonen.

— Hvilka åtgärder? frågade han.

— Förmodligen afser hans majestät de olika land-stigningsförsöken.

— Jo, de ha ju visat sig synnerligen effektfulla. Ej en enda har lyckats. Bättre vore om majestätet följt general af Tibells förslag: en enda stor undsättnings-expedition. Att kriget på sistone börjat gå dåligt, är hans majestäts fel nästan lika mycket som fältmarskalkens. Men vidare i texten ...— Vidare i texten? Hvad är det här för utläggningar och kommentarier! Man är väl inte på ett bönemöte heller, morrade major Fihlén.

— Ja, låt oss alltså fortsätta, yttrade von Essen leende åt den gode majorens nyfikna otålighet. — »Ni anser nu», skref hans majestät till excellensen, »Finland likasom förloradt och tänker endast uppå att frälsa armén sjöledes och lämna mina trogna finska undersåtar till ett rof för den grymmaste af alla fiender... Men min vilja och uttryckliga befallning är, att Finland skall försvaras. Sättet därtill är af mig redan föreskrifvet, och det skall vid ansvar lända till efterrättelse. Inga medel få därtill af eder uraktlåtas, inga ursäkter frambäras, då jag å min sida gör allt för att frälsa detta land och detta trogna folk» ...

Från von Törne hördes ett mummel:

— Jo, han har fantasi, kungen!

— »Om eder hälsa», fortsatte von Essen att citera, »fordrar lugn och stillhet, så är herr grefven mästare att själf skilja sig från armén. Men jag säger det ännu en gång, att om Finlands innebyggare skola bereda sig och efterkommande en lugnare framtid, måste dessa barbariska moskoviter återkastas inom de gränser, hvar-öfver de aldrig bort framtränga.»

Essen tystnade.

— Och detta skrifver alltså hans majestät till fältmarskalken som svar på dennes anhållan att få rymma fältet och segla hem till Sverige. Icke underligt att hans excellens blef litet öfverraskad, utbrast von Törne.

— Han lär ha blifvit så häpen och förskräckt, att han nästan grät, efter hvad Björnstjerna berättade för mig, yttrade von Essen. Och det var då som han slog ihop händerna och utropade: Skall jag drifva fienden tillbaka öfver gränsen! ... Liksom om en öfverbefäl-hafvare borde ha någon annan tanke och något annat mål!... Men hans excellens tänker gunås endast på sin egen bekvämlighet och räddhåga.— Nå, nu har fältmarskalken åtminstone fått svart på hvitt på, att han icke får springa i sjön med detsamma. Undrar hvad han nu har för planer angående arméns rörelser? fortsatte von Törne.

— Enligt hvad jag inhämtat af Adlercreutz, yttrade von Essen, lär hela armén de närmaste dagarne gå mot Vasa.

— Huru! ... Mot Vasa! utbrast von Törne förvånad.

Äfven de andra visade sig öfverraskade.

Essen nickade bekräftande.

— Men kungen har ju vägrat att sända några fartyg för att öfverföra trupperna till Sverige. Hvad ska vi då i Vasa att göra?

— Ja, säg det. Troligtvis är det tanken på de där-varande stora förråden, som spökar i fältmarskalkens hjärna. De måste skyddas eller förstöras. Och för öf-rigt har han nu en gång beslutat sig för Vasa.

— Men det var ju innan han fått kungens svar.

Essen teg några ögonblick och såg på sin pipa. Så

yttrade han eftertänksamt:

— Jag ska säga er en sak, mina herrar, hans excellens har aldrig kunnat och kan aldrig lära sig att räkna med faktiska förhållanden. Han gör upp en plan, en tanke biter sig fast i hans hufvud och sedan har han icke blick för någonting annat. Så var det ju under det första återtåget i vintras. Hvad var det som drog oss så långt mot norr? Förråden i Uleåborg. De voro föremål för fältmarskalkens ständiga tanke och därför kunde han aldrig besluta sig för att käckt göra helt om och angripa fienden. Armén hade väl också kommit ända dit och kanske ändå längre, om icke ryssarne så hårdt ansatt oss vid Siikajoki, och Adlercreutz, då dagen nästan var förliden, snabbt beslutat sig för attack.

... Nu är det Vasa som vinkar. Klingspor vill dit, han vill hem till Sverige, kanske hoppas han att kungen skall ändra mening och sända de nödvändiga fartygen. Och därför bryr han sig icke om något annat.Han vill till Vasa och dit går han. Han har redan vidtagit åtgärder för den saken.

— Hvilka då? inföll von Törne.

— Vegesack, som står vid Lappfjärd, har fått order att behålla ställningen för att skydda härens högra flank mot anfall söder ifrån, och Fieandt skall bevaka vägarne från norr. Hvad sedan skall ske, när trupperna väl kommit till Vasa, vet ingen. Det blir väl att skrifva till kungen ännu en gång och tvinga honom att sända fartygen. Så vida icke hela armén innan dess blir innestängd och fången. Det skulle alltså bli slutet på detta bedröfliga och från höga ledningens sida under all kritik illa skötta fälttåg.

Von Törne skakade sitt gråa hufvud.

— Ja, bedröfligt är det... öfver all måtta eländigt, sade han. Icke blott det, att vi gå tillbaka där vi icke behöfva det — som nu senast vid Salmi — och icke blott att fienden kommer i besittning af de viktigaste punkterna och vägarna ... men jag' tänker på det inflytande, detta återtåg skall hafva på truppernas mod och hopp. Så väl officerare som soldater hade vi alla, när marschen under ständiga segrar begynte söderut, gladt oss åt att drifva fienden tillbaka och skåda hemmet. Och omöjligt tycktes det icke vara ... Men nu! Midt under det en god kamp pågår med stor utsikt till framgång och seger, får man på grund af fältmarskalkens eländiga räddhåga order om återtåg. Och redan talas det om, att öfvergifva Finland och att allt försvar är gagnlöst. Hur skall icke sådant, mer än nederlag, verka nedslående och förlamande på soldaterna! Deras tro på framgången, på segern, på lyckan har härigenom blifvit svårt rubbad. Jag betviflar icke att de tappert skola kämpa äfven i strider, som jag hoppas ännu återstå oss, men deras lit till högsta ledningen och deras hopp om framgång kan icke mera vara detsamma. Och har man icke den fasta tron på en sak, så går det aldrig. Hvad ryssarne förut icke kunnat göra med sitt hot, sinagrymheter, nämligen att försänka soldaterna och folket i hopplöshet och förtviflan, det har nu fältmarskalken åstadkommit genom sin fega rädsla och sina däraf härledda order och planer.

Gamle öfverstlöjtnant von Törne tystnade. Öfver allas drag låg ett uttryck af dystert allvar. De kände på sig, att von Törne hade gifvit uttryck åt hvad som rörde sig i mångas bröst.

Och under bitter tystnad tömde de sina glas och skildes.KAP. LX.

Kungens manövrer.

I lägret vid Lillkyro, dit armén hunnit under sitt återtåg från Ruona och Salmi, sutto en regnig kväll i början på augusti några löjtnanter och kaptener samlade i en stuga.

Stämningen var ovanligt dyster. Piporna röktes under tystnad och mulna ansikten stirrade ut genom fönsterrutorna, som dunklades af de evinnerliga regndrop-parnes fall.

Niklason hade försökt ett skämt, som ingen svarat på, åt hvilket ingen mun lett.

Enda effekten hade varit att major Fihlén blängde på honom, ännu argare än förut.

Hesselius försökte muntra upp sällskapet med en

vits.

Ingen log. Men major Fihlén muttrade någonting om att man i dessa fördömda tider, då allt gick baklänges och på tok och i detta evinnerligt bedröfliga regnväder helst kunde hålla käften.

Hade då de finske officerarnes sinnen plötsligt intagits af en feg modstulenhet?

Åh nej.

Men det, enligt deras tanke fullkomligt onödiga, återtåget från Ruona och Salmi i samma ögonblick som segern syntes vinka dem, och därtill Klingspors räddhågade beslut att med ens uppgifva tanken på allt försvar, föra trupperna öfver till Sverige och lämna landetåt sitt öde, hade i deras hjärtan alstrat en dof förtviflan, som gjorde dem allesamman, från generalen ned till yngste trumslagarpojken, buttra, tysta, ilskna, sorgsna, allt efter hvar och ens humör och temperament.

Och det var därför de nu i denna regniga septemberkväll sutto i stugan i Lillkyro, surmulna, tysta, sugande på sina pipor utan att kunna förmå sig till ett leende åt en vits eller ett skämt.

Då rycktes plötsligt dörren upp och in kom en ung löjtnant, våt, smutsig, men med ett muntert leende under hattbrättet, hvarifrån regndropparne strilade ned i hans brunbrända ansikte.

— Se god dag, Lejonliielm! Hvarifrån kommer du? utbrusto samtidigt Niklason och Hesselius.

— Från Åland ... eller närmast från Lokalaks.

— Hvad har du gjort där?

— Varit med om kungens manövrer... och de, ska ni se, voro märkliga nog.

— Jaså, hans majestät har åter börjat uppträda på skådebanan.

— Ja, det vill jag lofva. Nu har hans majestät gett sig sina »tussan djäflar» på att han skall rädda Finland, sedan fältmarskalken, efter hvad jag hört, uppgett hoppet och så fort som möjligt vill ge sig hem till Sverige med regementen, kanoner och naturligtvis först och främst sin egen höga och bekväma person.

— Ja, det lär ska bli slutet på den här historien, muttrade major Fihlén. Fältmarskalken, den fega excellensen, har ju blitt rädd och modlös som en skrämd kärring och vill gå hem och lägga sig. Och det kunde han gärna gjort för länge sen. Men vi, Adlercreutz, Döbeln och alla de andra verkliga finska och envisa krigare vilja stanna kvar och slåss till sista man, till sista blodsdroppe.

— Väl taladt, major, väl taladt! hördes ett mummel från de öfriga och det lyste i de buttra ansiktena af stålblå energi.— Nå, hvad var det för manövrer, kungen hade för sig, frågade någon.

— Jo... det var åtskilliga, svarade Lejonhielm, satte sig bekvämt på en stol, tände en pipa och stirrade ut i regnet.

De andra betraktade honom förväntansfullt, i hopp om att få åhöra en intressantare skildring som omväxling i de gråa dagarnes dysterhet.

— När kungen, fortsatte Lejonhielm, fick Klingspors rapport om segern vid Lappo, blef han alldeles öfver-tygad om att den finska armén skulle kunna reda sig själf med bistånd af bönderna.

— Bönderna! utbrast major Fihlén. Trodde då kungen att dessa vore oss till sådant ovärderligt gagn?

— För visso! Han föreställde sig att otaliga skaror väpnad allmoge dagligen skyndade till armén, ordnades och

utgjorde en god förstärkning i striderna.

— Tokigt har det då alltid varit, det goda majestätet. Aldrig har kungen kunnat bedöma en sak från det faktiska förhållandet utan endast i skimret af sin högfärdiga fantasi. Eldad af Klingspors rapport om den lysande segern vid Lappo såg väl hans majestät ryssarne flyende på alla punkter och han hyste intet tvifvel om fälttågets lyckliga utgång, inföll Hesselius.

— Det hade han icke heller behöft göra, morrade major Fihlén, om vi haft en annan öfverbefälhafvare. Det är intet tvifvel om att vi då för länge sedan skulle drifvit ryssarne tillbaka.

Alla instämde:

— Väl taladt, major!

— Det enda, fortsatte Lejonhielm, som förorsakade majestätet bekymmer, var den snabba tillväxten af rys-sarnes skärgårdsflotta. Han var nämligen betänkt på ännu en landstigning, men behärskade ryssarne skärgården, kunde han ju icke landstiga hvar han ville på södra kusten. Och om deras små fartyg skall lyckas tränga ännu längre mot norr och kanske intaga helaåboländska skärgården, borde delta i hög grad underlätta ryssarnes rörelser gent emot Klingspor.

I följd häraf beslöt kungen att framför allt söka drifva den ryska skärgårdsflottan bort från Åbo. Lyckades detta, trodde han att väpnade bönder i massor skulle sluta sig till lians trupper, när de landstego.

— Ja, hans majestät har en glänsande fantasi, inföll Niklason.

Lejonhielm fortsatte:

— Nu tyckte emellertid kungen, att tiden var inne att sätta sin plan i verket, och förberedelser vidtogos att låta de på Åland samlade trupperna landstiga på finska kusten.

Just vid denna tid, fylld af äregiriga planer, anlände Klingspors bref med anhållan om att fartyg måtte sändas till Vasa för att därifrån öfverföra den finska hären till Sverige.

En blixt, som slår ned i ett krutfat, kan icke åstadkomma större effekt än fältmarskalkens bref gjorde på kungen. Han blef en lång stund stående som förstenad. Så började han utösa sig i vilda förbannelser öfver Klingspor och hären, men särskildt öfver fältmarskalken. Nu föllo fjällen från hans ögon. Nu började han begripa den eländiga roll öfverbefälhafvaren spelat under kriget och han var öfvertygad om, att denne var orsaken till att lyckan vändt sig ifrån de finska regementena.

Klingspors bref kom för kungen som den fullständigaste öfverraskning. Han hade trott den finska armén vara på marsch söderut, drifvande ryssarne framför sig för att slutligen kasta dem tillbaka öfver gränsen. Då skulle Gustaf IV Adolfs stoltaste dröm blifvit uppfylld, nämligen att grundligt förödmjuka den hatade kejsar Alexander.

Och i stället var det han, som blef förödmjukad. Hans armé, på grund af öfverbefälhafvarens feghet, fly-ende för fienden och i begrepp att uppgifva hela spelet och lämna landet!

Men nu skulle han, Gustaf IV Adolf, den enväldige härskaren, visa kejsaren, att denne fått med honom personligen att göra, och då skulle nog situationen blifva en annan.

Ungefär så föreställer jag mig hans majestäts tankar voro, då han erhöll Klingspors modlösa bref.

— Och hvilka förberedelser vidtogos? frågade ma jor Fihlén.

— Från Sverige tillkallades förstärkningar. Sex bataljoner lifgrenadierer hade hela sommaren på kungens konstiga befallning marscherat fram och tillbaka genom Sverige, från västra gränsen till Skåne, från Skåne till Norrköping för att därifrån sändas öfver till Åland, men fått kontraorder, hvarpå marschen begynte på nytt tillbaka till Skåne ... för att hålla trupperna vid öfning och vigör. Ja, det där känna ju herrarne till lika bra som jag... Men faktum är att hans majestät hittills tycks ha haft den egendomliga uppfattningen att kriget i Finland bäst förhjälpts ... genom att trupperna i Sverige marschera fram och tillbaka på landsvägarne.

— Hans majestät har sina snillrika idéer, inföll Ni-klason.

Och Hesselius nickade instämmande.

Nu fingo dessa sex bataljoner lifgrenadierer jämte sex andra bataljoner samt ett batteri order att genast afgå till Gefle för att öfverföras till finska kusten.

— Då fick ju hans majestäl en rätt ansenlig land-stigningsarmé, inföll major Fihlén.

— Jo vackert!

— Hur så? Tolf bataljoner jämte trupperna på Åland, som ju icke voro så fåtaliga.

— Hans majestät gaf sig icke tid till att invänta de tolf bataljonerna från Gefle.

— Hvaba!Major Fihlén och äfven de andra visade högst förvånade ansikten.

— Åter ett af majestätets konstbesynnerliga snilledrag. Först ger han order... sedan bryr han sig icke om det. Hans majestät är sannerligen ett strategiskt geni af första ordningen.

— Nå, hur gick det med landstigningen? frågade Hesselius.

— Jo, kungen beslöt i sin häftighet att sända trupperna på Åland i det första företag som yppade sig. Under tiden hade en liten strid stått i Grönviks sund mellan de svenska och ryska skärgårdsfartygen, hvarvid de förra segrat.

Genast beslöt kungen att begagna sig af det gynnsamma tillfället. General Lantingshausen fick order att med 2,600 man afgå från Åland till finska kusten, landstiga i Grönviks sund, framrycka till Wirmo, intaga Åbo och rensa hela kusten uppåt till Björneborg från ryska trupper. Uppdraget var sannerligen icke lätt, då rys-sarne i dessa trakter lätt kunde sammandraga en styrka på 10,000 man.

— Men då var ju hela företaget vanvettigt, inföll major Fihlén.

— Naturligtvis... det var ju en af hans majestäts planer.

— Men hur kunde han någonsin våga sig på företaget?

— Jo, en f. d. fanjunkare Ljungberg, som kommit i stor gunst hos kungen, hade sagt, att 14,000 bönder endast väntade på ankomsten af den första svenska trupp-afdelningen för att genast resa sig och gripa till vapen.

— Och det trodde kungen?

— Jaha. Ju galnare ett förslag är, dess bättre tilltro tycks hans majestät ha till det.

— Och general Lantingshausen afseglade?

— Generalen afseglade och landsteg i närheten af Lokalaks. Men några dagar förut hade en mindre af-delning under major Stjernstam landstigit på Töfsalalan-det, tre mil norr om Åbo. Med honom följde kungens särskilda förtroendeman, f. d. fanjunkar Ljungberg, som lofvat det lättrogna majestätet att 14,000 bönder skulle vara svenskarne till mötes.

Jo vackert där syntes några bönder! Inte en käft. I stället kommo ryssarne och de jagade svenskarne gladeligen tillbaka.

Emellertid hade general Lantingshausen börjat landstiga vid Lokalaks något längre norr upp. Öfverstelöjtnant Lagerbring, som förde befälet öfver förtruppen, gick först i land intog så en tämligen stark ställning.

Ryssarne anföllo, men slogos tillbaka.

Snart kom hufvudstyrkan och därmed var södra finska arméns fälttåg öppnadt. Hvarje soldat medförde 60 patroner och krigskassan utgjordes af 900 riksdaler banko.

— Hvaba?

Det var major Fihlén, som tagit pipan ur mun. Han satt där och gapade med en lustig min af oförställdaste

förvåning.

— Hva säjer löjtnanten! Hade man inte mer än 60 patroner åt hvarje karl?

— Nej, det var hela ammunitionsforrådet.

— Och därmed trodde man sig kunna börja ett fälttåg. Jag må då säga att hans majestät nästan öfver-går Klingspor som snillrik öfverbefälhafvare.

Alla nickade leende.

— De äro dock hvarandra högst olika, de två stora fältherrarne, yttrade Lejonhielm. Lika feg och rädd som Klingspor är, lika tilltagsen och djärf är hans utsökta majestät. För honom finns inga svårigheter. Han behöfver blott visa sig på krigsskådeplatsen i Karl XII:s skrud, så ändras genast situationen. Han skickar en liten skara mot tiodubbelt öfverlägsna fiender, förser dem med ett fåtal patroner och befaller dem segra. Hvarför skulle de icke göra det? Lyckades det ickeför Karl XII och hans bussar. Och dessa hade mången gång inte ens patroner, endast blanka vapen. Och ändå slogo de ryssarne gladeligen. Hvarför skulle icke det som lyckades Karl XII äfven lyckas Gustaf IV Adolf? Ar han icke i allt hjältekonungens afbild . .. enligt sin egen uppfattning. Ja, så resonerar hans majestät, och ur den föreställningen kan ingen dödlig få honom.

Major Fihlén gäspade.

— Låt oss lämna kungen och återgå till striderna, morrade han.

Och Lejonhielm fortsatte:

— Morgonen efter det svenskarne intagit sin ställning på stranden, samlade sig de ryska trupperna framför. Först gjorde de några tämligen lama anfall. De tillbakaslogos. Svenskarne började känna sig lugna. Ställningen var god och tycktes kunna behållas.

Men alltjämt ankommo nya ryska trupper. Det tycktes icke ha varit någon falsk rapport som afgifvits för kungen, att ryssarne i dessa trakter kunde draga till sig betydliga förstärkningar.

Några timmar rasade striden. Svenskarne höllo sig godt. Men snart hade karlarne bortskjutit sina 60 patroner. Hvad återstod att göra? Återtåget måste anträdas.

Ryssarne förföljde. Men likväl lyckades det befäl-hafvaren att i någorlunda god ordning återföra trupperna ombord på fartygen.

—• Nå, hvad sa nu kungen om denna ståtliga utgång af expeditionen? 60 patroner per man ... har man hört på maken! inföll major Fihlén med ett försmädligt grin.

— Det inverkade mycket litet på kungens uppfattning om förträffligheten af sin fälttågsplan för södra Finland. Han befallde helt enkelt general Lantingshau-sen att omedelbart förnya densamma.

— Huru? Och fortfarande med 60 patroner permau? Det var mig en intensiv jävul! utbrast major Fihlén.

— Hur mycket ammunition som medfördes vet jag ej, svarade Lejonhielm leende. Men landstigningsförsö-ket skulle förnyas, Enda skillnaden var att de fartyg, som afgått från Gefle med trupper, medelst kryssare skulle underrättas om hvar Lantingshausen befann sig.

— Och generalen tog Gud i hågen och gaf sig iväg?

— Ingalunda.

— Huru! Vägrade han att utföra hans majestäts befallning?

Allmän förvåning.

— Han begärde helt enkelt sitt afsked.

— Jaså. Förståndig karl... 60 patroner ... verkligen förståndig karl, gnäggade major Fihlén.

— I hans ställe, fortsatte Lejonhielm, utnämde kungen öfverstelöjnant Lagerbring till chef för afdelningen samt befallde denne att genast landstiga vid Helsinge, taga Åbo och rensa kusten från fiender.

Lagerbring svarade i bref, att detta helt enkelt var en omöjlighet med de få trupper, som stodo till hans disposition.

Då blef majestätet förbannadt. Han skref i kanten på brefvet: »Man måste lyda utan att resonnera.»

Lagerbring afsattes ögonblickligen och öfverste Boye fick öfvertaga befälet.

Så steg kungen i sin löjliga Karl XII:s-skrud själf ombord på jakten Amadis för att se till att allting utfördes efter belåtenhet.

Major Fihlén såg ett ögonblick eftertänksamt framför sig. Så sade han långsamt:

— Jaså, det skref kungen: Inte resonnera, bara marschera ! Hur feg och rädd, eller tokig och dumdristig öfverbefälhafvaren än är, »bara marschera, inte resonnera»! Men det är ju detta vi gjort hela tiden och därför* har det också gått åt fanders ... emedan orderna varit galna. Uttrycket kan nog vara sant, när det ärfråga om verkliga fältherrar, men hvad hans majestät beträffar, passar det då alldeles inte. Där borde man helt enket handla rakt emot gifna order, så ginge det bäst... om man bara vågade ...

Niklasson och Hesselius logo. De tyckte, att den godmodige rojalisten major Fihlén blifvit en riktig rabulist i dessa motgångarnes dagar.

— Emellertid hade Lagerbring, fortsatte Lejonhielm, som ännu icke mottagit brefvet om sin afsättning, redan börjat utskeppningen af trupperna vid Helsinge. Dessförinnan hade flere kryssare blifvit utsända för att visa vägen för de krigsfartyg, som afgått från Gefle.

Lagerbring hade en styrka af omkring 3,500 man.

Då de första jägarkompanierna gått i land, kommo några små afdelningar kosacker framsprängande, men vände genast.

Så småningom hade alla trupperna utan att röna något motstånd å fiendens sida blifvit landsatta och framryckningen begynt.

Flera timmar förgingo under marsch genom kustens skogstrakter. Inga ryssar. Man hade tydligen haft tur och landstigit på ett lämpligt ställe.

Först sedan man gått ett par mil, stötte man på en rysk afdelning. Genast spriddes kompanierna i jägar-kedjor och skottväxling uppstod. Men snart drefvos ryssarne undan i riktning åt Viais till.

Dagen därpå fortsattes framryckandet. Men nu stötte man på fiender i stora massor. De svenska jägar-kedjorna ryckte dock oafbrutet framåt och så småningom drefvos ryssarne tillbaka öfver en öppen slätt vid Viais. Bakom denna slätt hade ryssarnes reserver tagit ställning.

Lagerbring, som var en beslutsam och rask befäl-hafvare, hade genast sin plan klar. Utan ringaste tvekan lät han hela sin afdelning gå till attack för att därigenom inbilla ryssarne att denna endast utgjorde förtrupperna till en starkare kolonn, som följde efter.

Under sönderskjutna fanor.Antingen ryssarne nu fruktade detta eller funno sig för svaga — alltnog, de utrymde ställningen och drogo sig tillbaka till den viktiga punkten vid Himois. Här mötte nämligen vägen från Lokalaks.

Nu gällde det att försöka hålla sig fast här, till dess de krigsfartyg, som medförde trupper från Gefle, hunnit anlända.

Men detta blefve svårt nog, ty, enligt hvad man genom patruller kunde utspana, räknade ryssarne öfver 4,000 man, alltså betydligt mer än den svenska land-stigningshären.

Men Lagerbring lät sig icke förbluffa utan beslöt använda samma taktik, som förut lyckats, nämligen att kasta

fram alla sina bataljoner på en gång... såsom förtrupper till en obefintlig kolonn.

I detta ögonblick anlände öfverste Boye med kungens bref om Lagerbrings afsättning och att Boye skulle öfvertaga befälet.

— Och det gjorde han naturligtvis .. . Och så gick det åt fanders igen? inföll major Fihlén, som med stigande intresse åhört Lejonhielms skildring.

— Åh nej, åtminstone inte i hörjan, svarade den senare.

— Och hvilket lämpligt tillfälle för ombyte af chef! återtog den förre. Här har alltså en befälhafvare nyss gjort sina dispositioner för den kommande striden. Då anländer en officer, som medför hans afsättningsorder. Och hvarför? Emedan han vågat erinra kungen om det vanvettiga och omöjliga i dennes förslag att med en liten styrka, omgifven af mångdubbelt starkare fiender, intaga en stad och rensa trakten på tiotals mil. Enda följden af erinringen blef, att kungens fordringar skärptes. Är detta en högste befälhafvare, en härskare, värd att regera öfver ett folk. Ett tokigt majestät är det...

Niklason och Hesselius blickade leende på major Fihlén. Den gode majoren blef ju alltmer och mer rabulistisk. — Jaså, det gick tämligen bra i början, trots chefsombytet, inföll Hesselius.

— Därför att öfverste Boye var en förståndig karl, svarade Lejonhielm. Han följde fullständigt Lagerbrings dispositioner. Den senare, som fortfarande skulle stanna kvar vid hären, ehuru under öfverstens befäl, fick befallning att angripa fiendens ställning i dess högra flank, medan Boye samtidigt med hufvudstyrkan gjorde frontattack.

Ryssarne hade intagit en stark försvarsställning vid Himois. Men antingen nu deras öfverbefälhafvare, general Bagration, icke trodde på Lagerbrings fint att låta sin afdelning uppträda som förtrupper eller af annan anledning, alltnog, sedan striden försiggått en stund, öfvergingo ryssarne till anfall. Därför hände, att när Lagerbring ryckte fram genom skogen åt vänster för att anfalla fiendens högra flygel, så möttes han af öfver-lägsna truppmassor, som hejdade honom. 1 stället för att anfalla, fick han uppbjuda hela sin förmåga för att kunna behålla ställningen.

Strax därpå anföllo ryssarne äfven öfverste Boye med hufvudstyrkan. Ny blef det en flera timmars skarp strid utan att fienden vann någon framgång. Tre gånger gingo ryssarne till angrepp med bajonetterna, men kastades hastigt tillbaka genom ett käckt motanfall.

Så fortgick striden till framåt middagstiden. Då hade Lagerbrings halfva styrka stupat, hvarförutom all ammunition var bortskjuten.

— Jaså, det var fortfarande för klent med patronerna, inföll major Fililén.

— Fortfarande. Och det var också förnämsta anledningen till att han nu måste anträda återtåget.

Då öfverste Boye, som ju nu förde öfverbefälet, fick underrättelse härom, insåg han att ställningen var ohållbar.

Han måste gifva order till reträtt öfver hela linjen, som anträddes vid ett-tiden på middagen.Men ryssarne voro påpassliga och förföljde med största häftighet. En jägarbataljon och Lifgardet till fot blefvo afskurna från den öfriga styrkan.

Snart hade man under ständig strid nått stranden vid Helsinge, där man dagen förut landstigit.

Men icke ens här ansåg sig öfverste Boye kunna hålla stånd.

Med tungt hjärta — ty han anade nog hvad kungen skulle säga om den manövern — måste han ge order om inskeppning. I annat fall fruktade han att trupperna skulle kringrännas och han nödgas dagtinga. Och då blefve ju den sista villan värre än den första. Med ett sådant slut på kungens stolta plan att förödmjuka kejsar Alexander blefve han väl spritt galen i stället för endast lindrigt tokig som nu.

— Och icke så lindrigt heller, morrade major Fihlén.

Lejonhielm nickade leende. Det var äfven hans

mening om saken.

— Nu uppstod en faslig trängsel och oreda på stranden, medan trupperna fortast möjligt öfverfördes på fartygen.

Ryssarne ansatte häftigt, men höllos tillbaka af kompaniernas eld.

Ändtligen voro alla soldaterna ombord och man afseglade under en skur af kulor.

Då visade sig på ett annat ställe af stranden Lifgardet till fot och den jägarbataljon, som blifvit afskurna.

Huru kunna rädda dem?

Förtviflade stodo officerarne och soldaterna på stranden och sågo efter fartygen, som redan aflägsnat sig.

Många befunno sig redan en god bit ute på hafvet, andra hade nyss lagt ut.

Framför sig hade de det vida vattnet och bakom sig de ryska massorna, som nu upptäckt dem och i språngmarsch skyndade mot dem för att taga dem till fånga.Allt hopp tycktes förloradt och de hade redan börjat tänka på att resignera.

Då syntes en liten julle lägga ut från det fartyg, som befann sig närmast.

Ryssarne märkte den lilla båten, som roddes af en ensam man och riktade sin eld mot dem.

Men de måtte ha siktat dåligt, ty allt närmare och närmare stranden kom jullen.

Det var den käcke kapten Gethe, som, då han funnit eftertruppens trångmål, beslutit rädda den och trots den öfverhängande faran att blifva nedskjuten, rott i land.

Men huru kunde väl en ensam man i en liten julle rädda flere kompanier? frågade major Fihlén förvånad.

— Jo på detta sätt: kapten Gethe visste att bakom en udde strax längi'e boi't funnos flera båtar gömda i vassen. Det var detta, han nu ropade till de svenska officerarne på stranden.

Dessa skyndade att söka upp dem. Funno dem. I ett nu hade officerare och soldater sprungit i båtarne och rodde för lifvet.

Kulorna hveno som en hagelskur. Men utan alltför stor förlust lyckades de nå fram till fartyget och blefvo upptagna.

Så slutade den andra af kungens manövrer.KAP. LXI.

När kungen mötte sina tappre.

— Och hvad sa nu kungen om denna ändalykt på hans landstigningsplaner för att förödmjuka kejsar Alexander? frågade major Fihlén efter en stunds begrundande af utgången på striden.

— Hvad hans majestät sa? Jo, därom berättade mig en kamrat, som var med på kungajakten Amadis, svarade Lejonhielm:

... Stel som ett stenbeläte och stolt som en gud gick hans majestät i sin Karl XII:s-dräkt omkring på däcket. Den långa huggvärjan besvärade honom synbarligen, de tjocksulade stöflarne gåfvo åt hans gång något ytterligt klumpigt och ovigt, handskarne, som voro alldeles för stora för hans tämligen små händer, voro nära att falla af vid hvarje steg.

Men alltjämt var den stupida uppsynen lika stel, dryg, hållningen, minen kännetecknande den mest uppblåsta högfärd. Hela mannen skulle vållat den olidligaste afsmak, om han icke på samma gång varit så ytterligt löjlig och så menlöst dum, att han i mångas hjärtan väckt djupt medlidande.

Men löjet var dock öfverväganda, ehuru naturligtvis ingen i kungens åsyn vågade visa det ringaste tecken därtill, utan tvärtom alla bemödade sig om att iakttaga den största yttre vördnad och respekt.

Där gick han nu på däcket och stirrade med sina uttryckslösa blåa klotögon på vågorna, på himmelen, då och då

kastande en blick upp mot seglen.Och hans själ tycktes fylld af en omätlig stolthet och glädje.

Nyss förut hade han mottagit Lagerbrings rapport om den lyckade landstigningen vid Helsinge och att trupperna hefunno sig på marsch från kusten för att uppsöka fienden och slå.

Troligtvis ångrade han nu att han afsändt Boye för att öfvertaga befälet. Men däråt var nu ingenting att göra. Hans tappra bataljoner skulle nog segra i alla fall.

Det var för att på nära håll åse sina truppers strider och segrar, få utdela tapperhetsmedaljer och hyllas som segerhjälten — ty det var ju han själf, kungen, som planerat det hela — det var för att få njuta dessa glädjestunder och känna sin stolthet smekas af kejsarens förödmjukelse, som Gustaf IV Adolf nu seglade öfver hafvet mot skären utanför Åbo.

Ju längre tiden led, dess hastigare blef hans klumpiga gång på däcket, dess otåligare hans sinne.

Nu skönjdes de gröna holmarne borta vid horisonten, dessa gröna holmar, bakom hvilka hans trupper befunno sig.

Kungen gaf befallning att alla segel skulle sättas till. Men vinden var svag och endast långsamt gled den tunga jakten fram öfver vattnet.

I timmar stod kungen längst framme i fören med ena handen på värjfästet, den andra instucken mellan rockens knappar, stirrande mot kusten.

Det var i kvällningen. Vinden dog ut. Men strax därpå började hård motvind blåsa från land.

Nu fick man brassa om seglen och kryssa sig fram mot skären.

Med en svordom lämnade kungen sin plats i fören och begynte åter sin otåliga och löjeväckande promenad öfver däcket.

Ändtligen nådde man efter några slag fram till hol-marne. Men att komma genom sundet mellan dem var omöjligt.

Man befann sig nu på endast en mils afstånd från Helsinge by på finska kusten.

Seglen togos in, ankaret gick. Och där låg kunga-jakten i den mörknande kvällningen likt en väldig jättefågel på vattnet.

Tyst och mulen, med kikaren för ögat stod kungen och spejade genom det smala sundet in mot land.

Då syntes plötsligt rökpelare och eldflammor höja sig öfver skogarne i öster.

Kungens min ljusnade.

— Man slåss där borta. Mina tappre har tändt eld på några byar. Ryssarne fly. De mina segra, mumlade han, gripen af sin underliga inbillningskraft.

En lång stund stod han och njöt af det praktfulla skådespelet: Skymningen, som föll öfver holmar, fjäi'-

dar, land. Och långt borta i dunklet de svarta rökmassorna, som hvälfde mot himmelen, och flammorna, som kastade ett sken omkring sig likt fyrar.

Plötsligt gaf kungen till ett utrop.

Några officerare, som befunno sig i närheten, skyndade till.

— Se, sade han och pekade bort mot fjärden, som öppnade sig från sundet.

Officerarne blickade dit. Då sågo de några fartyg skjuta fram bakom udden. De efterföljdes af flere. Det ena seglet efter det andra dök fram bakom holmen. Det blef till en hel flottilj, som i spridd ordning eller rättare sagdt oordning länsade undan ned mot sundet.

— Hvad är det... Hvad betyder detta? ropade kungen i ångest.

Officerarne stodo villrådiga. De anade något, men vågade ingenting säga.

Fartygen kommo närmare, förda af samma hårda blåst som hindrat kungajakten att nå fram till kusten.Från skeppen hördes skrik och larm. Flaggorna skönjdes. Nu kunde ingen misstaga sig längre.

Det var den svenska transportflottan, som flydde, med trupperna ombord.

Kungen stod först några ögonblick som förstenad. Det var som om han ej kunnat fatta den verklighet, som nu i brusande fart störtade inpå honom. Var det dessa trupper, hvilka nu i ångest och förvirring larmade och skreko — var det dessa, som han sändt ut till att besegra ryssarne och förödmjuka deras kejsare? Han hade seglat dem till mötes för att på nära håll få åse deras käcka strider, för att skänka dem tapperhetens pris. Och nu kommo de emot honom flyende, i oordning, vrålande af ångest.

Aldrig hade han någonsin känt sig utsatt för en sådan förolämpning.

Blodet steg honom åt hufvudet, raseriet brände i hans bröst, och plötsligt började han skrika likt en besatt.

Han sprang fram till närmaste officer och högg denne i rockärmen.

— Hejda dem! Hejda dem! skrek han och pekade på fartygen, som allt mera närmade sig.

— Befaller ers majestät att fartygen skola kasta ankar och stanna här i sundet? frågade officeren.

— Ja, ja!... Kasta ankar ... Stanna här ... Ögonblickligen . . . Jag vill tala med chefen.

Och han började häftigt och tydligen i största sinnesuppror gå fram och tillbaka på däcket, medan den långa huggvärjan slängde om benen och de tjocksulade stöflarne klampade i däcksplankorna.

Från hans läppar utgingo hväsande ljud:

— Jag ska ... Jag ska . .. Hänga dem ... Uslingar ... Förrädare...

Emellertid hade officeren skyndat till befälhafvaren och framfört kungens befallning.Några signalflaggor hissades. Ett par båtar sattes ut, som rodde de flyende fartygen till mötes.

Och snart därpå syntes ett efter ett fälla seglen och kasta ankar i sundet.

Då steg kungen i en slup och for att hålla räfst med sina tappre.

Mörkret hade tilltagit och blåsten ökade. Nu kom regnet. Den ena svarta ilningen efter den andra hven öfver det mörka vattnet. De små, hoppiga böljorna dunkade mot stäfven på kungens slup, där den i mörkret arbetade sig fram mot blåsten och regnet.

Sundet genljöd af brus och larm: fartygens stampande i de korta sjöarne, ankarkättingarnes gnissel, vindens tjut i tackel och tåg, officerarnes kommandorop och svordomar.

Sundet var trångt och flera af fartygen hade ankrat för nära hvarandra. Blåsten dref dem tillsammans. Skrofven stötte ihop så det smällde och dundrade. Från däcken, där soldaterna stodo sammanpackade, höjdes förtviflade tjut. I hvarje ögonblick fruktade man att sidorna skulle slås in och fartygen gå till botten med man och allt.

Landtofficerarne, som föga kände till om skeppsbord, svuro och kommenderade och svuro. Till slnt lyckades skepparne och de få matroserna efter våldsamma ansträngningar taga in på ankarkättingen och hala fartygen något ifrån hvarandra.

Men med knakande årtag arbetade sig den tunga slupen allt närmare flottiljen.

Stel och styf, med mulen uppsyn och hängande underläpp satt kungen i aktern. Han hörde larmet, skriken, svordomarne, och allt mörkare blef hans blick.

Nu hade slupen kommit tätt intill det närmast ankrade fartyget.

— Fråga hvad skeppet heter och hvilka trupper, som äro ombord, vände sig kungen till adjutanten.Denne gick fram i fören, formade händerna framför munnen till ett rör och ropade:

— Skepp ohoj!

— Hallå! svarade en röst från däcket.

— Hvad heter fartyget?

— Skonaren Falken.

— Hvilka trupper för den ombord?

— Hvilka trupper!... Ho!...

Det lät som ett skratt ut i mörkret.

— Ja, hvilket regemente tillhöra kompanierna ombord? upprepade adjutanten.

Nu hördes tydligt att någon skrattade ombord.

— Hvilket regemente? utbrast den skämtsamma rösten. Här finnas inga regementen längre. Allt är i en enda röra. Alla kompanier sammanblandade. Här ombord finnas bitar af lifgrenadiererna, af Lifgardet till fot, af landtvärnet, och det kan icke fan veta hvart alla dessa soldater höra.

Adjutanten ryste. Detta var ju icke längre någon armé. Det var en sammanrafsad, skräckslagen hop, stadd på flykt.

Han sneglade på kungen, som satt där borta på aktertoften. Denne måste ha hört svaret. Men ej en muskel rörde sig i majestätets buttra stenfysionomi.

— Hvad är orsaken till denna gränslösa oordning? Huru har något sådant kunnat inträffa? återtog adjutanten.

— Orsaken! svarade rösten från däcket. Jo, min herre skulle varit med. Ryssarne ansatte oss i öfver-lägsna massor. Endast med största ansträngning kunde vi nå stranden. Det var icke tid och tillfälle att ordna kompanierna. Den största trängsel och oreda rådde på stranden, där vi dagen förut landstigit i den skönaste ordning. Man fick vara glad om man fick soldaterna ombord, hvilket regemente de än tillhörde. Och gick * gjorde det midt i kulregnet. Två bataljoner hade blifvit afskurna och voro nära att tillfångatagas, men räddadesi sista ögonblicket. Som ni märker, kamrat, kunna vi tacka vår lycka att vi kommo ombord, ehuru det skedde i den största oordning.

— Jag förstår, mumlade adjutanten.

— Men säg mig en sak: Hvad är det för en idiot, som gett denna dumma order att vi skola ankra här öfver natten i stället för att fortsätta seglatsen?

Adjutanten blef förskräckt. Han skulle velat ropa hysch! till den frispråkige och tysta ned honom, men vågade ej. Tänk om kungen hört yttrandet!

Han sneglade bort mot akterstammen. Det var tydligt, att majestätet hört omdömet om ankringen. Det ryckte kring kungens läppar och minen hade blifvit ännu mera högdragen.

— Fråga hvad mannen där ombord heter, yttrade kungen,

Adjutanten ropade bort mot fartyget:

— Hvem är det jag har nöjet tala med?

— Kapten Stjernspets på Lifgardet, svarade rösten frimodigt.

— Hvad hette han?

Det var kungen, 6om frågade.

— Kapten Stjernspets, ers majestät.

— På Lifgardet, upprepade kungen. Och sakta mumlade han för sig själf:

— Skall komma ihåg mannen . .. Lifgardets officerare .. . Min fars mördare ... Icke att lita på.

Adjutanten tyckte synd om den frispråkige kaptenen.

— Den vinner då aldrig befordran, tänkte han.

Åter hördes kungens röst:

— Fråga om chefen, öfverste Boye, är ombord eller på hvilket fartyg han kan anträffas.

Adjutanten ropade ut frågan till fartyget.

— Vet icke hvar öfverste Boye befinner sig. Här ' är han icke, svarade kaptenen.

— Framåt! Nästa skepp! befallde kungen.

Och i mörkret, regnet och vågbruset for kungaslu-pen omkring från fartyg till fartyg för att söka den olycklige chefen för expeditionen, öfverste Boye.

Ändtligen påträffades han på ett af de större fartygen längst bort i sundet.

— Lägg bi. Jag vill gå ombord, yttrade kungen med mörkt allvar.

Slupen lade till och kungen gick ombord.

Yid första steg på däcket kunde han nogsamt märka hur kompanierna voro sammanblandade. Här funnos soldater från olika regementen. Ingen ordning, ingen disciplin, endast ängslan och oreda.

Då officerarne och soldaterna varseblefvo majestätet, veko de skyggt åt sidan.

— Öfverste Boye? frågade kungen en officer.

— Han är nere i sin hytt. Skall genast säga till honom.

Och den unge officern försvann ned för trappan.

I sin hytt låg öfverste Boye, uttröttad efter dagens strider och återtågets strapatser. Han hade tagit en bok för att söka skingra tankarne med läsning, men låtit häftet falla ned på bröstet. Hans öga var bekymradt. Han ångrade nu att han någonsin öfvertagit befälet. Men det hade ju varit så lockande att få meddela den självfrådande och karske Lagerbring hans afsked och sedan omedelbart öfvertaga ledningen med den förre chefen under sig.

Men hvad hade han nu för glädje däraf? Hvad månde kungen skulle säga om denna snöpliga afslutning på den expedition, till hvilken han satt så mycket hopp? Han anade det. Ingen berättigad ursäkt, ingen faktisk upplysning gällde inför detta envisa, fanatiska majestät. Han, chefen, bar ansvaret; nu var han syndabocken ...

— Kunde varit Lagerbring i stället, mumlade öfverste Boye och grep åter till boken.

Det knackade på dörren.

— Stig in!Och den unge officeren inträdde.

Öfversten trodde, att det gällde någon angelägenhet på däcket eller med de andra fartygen, men han blef snart tagen ur sin villfarelse.

— Hans majestät har befallt mig tillsäga öfversten att komma upp på däck.

Öfverste Boye satte sig hastigt upp och stirrade på officeren.

— Hans majestät!... Är han då här... om bord? stammade han.

— Ja. Hans majestät anlände nyss med en slup från jakten.

— Jaså ... Hm!...

Öfverste Boye teg några ögonblick, tydligen starkt upprörd.

Så vände han sig till officeren och sade:

— Det är bra. Jag skall genast infinna mig.

Officeren försvann.

Tyst, med hopbitna läppar och mörk blick, gick öfversten några steg fram och tillbaka i den trånga hytten.

Så ryckte han på axlarne, ordnade litet på rocken, där Svärdsordens stora kors lyste på bröstet, trädde ut ur hytten och gick upp på däck med värdig och lugn hållning.

Genast upptäckte han kungen. Han gick fram till honom rak, stram.

— Ers majestät kar kallat mig...

Mera hann han icke säga, då det med ens blef lif i stenbelätet. De mörkblå klotögonen gnistrade af dum ilska och den stora underläppen darrade.

Kungen rusade rakt på öfversten, högg honom i rockuppslaget och började öfverösa honom med de gröfsta förebråelser.

Öfverste Boye såg kungen rakt in i ögonen och svarade lugnt och värdigt:

— Att expeditionen aflupit så illa, har icke berottpå truppernas uppförande och knappast på mig heller. Ers majestäts bataljoner kämpade med den största och ihärdigaste tapperhet, som är väl värd ett godt beröm. Men tiendens afdelningar voro oss betydligt öfverlägsna och dessutom erhöll den oupphörligt förstärkningar. Våra patroner voro bortskjutna — ammunitionsforrådet var för ringa — och det återstod därför intet annat än att anträda återtåget och inskeppa oss igen. Och detta skedde under den förfärligaste förföljelse och eld. Det var ett under att jag lyckades rädda trupperna ...

Kungen hörde icke på honom.

— Ni skulle tagit Åbo, herre ... Ni skulle rensat kusten från fiender ...

— Det var omöjligt med den fåtaliga styrka, ers majestät gifvit mig.

— Tig! ... Ni skulle gjort det... Ni skulle segrat ... Och i stället... hur återfinner jag trupperna och flottan! Aoh!

— Ers majestät, tillåt mig .. .

Men nu blef kungen alldeles ursinnig. Med en våldsam rörelse ryckte han Svärdsordens stora kors från öfverstens bröst.

Boye bleknade en smula, men bibehöll fattningen.

Kungen var så utom sig af ilska, att han stampade i däcket.

— Ni är ovärdig att bära en sådan utmärkelse som denna orden. Och jag förklarar er härmed högtidligen och i laga ordning afsatt från befälet.

— Jag hoppas ers majestät tillstädjer mig att få mitt handlingssätt behörigen pröfvadt och dömt, yttrade öfverste Boye lugnt.

— Nej, det behöfs inte. Ni är redan dömd, svarade kungen och vände honom ryggen.

Då ryckte öfverste Boye föraktfullt på axlarne och drog sig några steg åt sidan.

Kungen hade fått syn på en grupp officerare, tillhörande olika gardesregementen... vrede upptändes på nytt. Han gick mot dem.

— Och ni, officerare vid gardena, äro icke längre värda att tjäna vid rangregementen. De regementen, I tillhöra, skola icke längre kallas garden utan erhålla namn efter cheferna och till rangen bli de yngsta inom hela armén. Det är det rättvisa straffet för det I fegt svikit eder plikt.

Och därmed ställde sig kungen i styf position med handen på Karl XII:s långa värja. Troligtvis ansåg han sig se

högst martialisk och imponerande ut. Men trots harmen öfver den orättvisa degraderingen som lön för det de manligen kämpat, fanns det bland officerarne icke en, som ej log invärtes öfver majestätets narraktiga uppblåsthet.

Några ögonblick stod kungen och stirrade på grupperna af officerare och soldater. Så gjorde han en tvär vändning, steg ned i slupen och rodde bort.

— Var det då alldeles omöjligt för kungen att begripa, det orsaken till olyckan snarare låg hos honom själf, hvilken planlagt expeditionen, än hos öfverste Boye, som utfört den med för litet folk och för litet ammunition? inföll major Fihlén, som intresserad åhört Le-jonhielms lifliga skildring af hvad denne genom kamrater inhämtat om den olyckliga landstigningen och kungens möte med trupperna.

— Om Gustaf IV Adolf skulle kunna begripa något sådant som att anledningen till expeditionens olyckliga utgång förnämligast låg hos honom själf, upprepade Le-jonhielm.

Major Fihlén nickade.

— Aldrig, major. Icke ens skymten af en sådan tanke skulle kunna vinna insteg i hans trånga hjärna. Därtill anser han sig för storartad som människa, för ofelbar i sina omdömen och handlingar, ett enväldigt majestät af Guds nåde, för god att regera detta »svenska och finska pack», såsom han vid flere tillfällen lär ha uttryckt sig. Han synes mig vara —... Här kan man väl tala ut sitt hjärtas mening? afbröt sig Lejonhielm och kastade en forskande blick på åhörarne.

— Tala han ut! Det kan näppeligen bli värre än hvad vi självfva sagt hvarandra, genmälde major Fihlén.

— Nåväl, återtog Lejonhielm lugnad, vårt älskade och något underliga för att icke säga litet tokiga majestät synes mig förena en sällsam och utomordentlig grad af inbilskhet, parad med en lika utomordentlig dumhet eller kanske rättare sagdt fanatism...

Från major Fihlén hördes ett grymtande:

— Just så... just så. Det är att träffa hufvudet på spiken .. . ackurat.

— Och därför kan man ju lätteligen föreställa sig hans majestäts häpnad och vrede, då han i den mörka höstkvällen mötte spillrorna af de flyende trupperna. Som sagdt afsattes öfverste Boye hastigt och lustigt utan möjlighet till undersökning och självförsvar, gardena degraderades från rangregementen till de lägsta af alla. Man kan tänka sig de högadliga officerarnes harm vid denna orättvisa ...

— Han borde akta sig, hördes ett mummel från major Fihlén.

— Hur sa majorn? vände sig Lejonhielm till honom.

— Jag sa, att kungen borde akta sig för att uppväcka mera harm och vrede för att icke säga förakt inom armén och hela landet än han genom sina vanvettiga tilltag redan gjort. Hvem vet hvad framtiden kan bära i sitt sköte för denne kung, som vi fått för vår likgiltighets, vår slöhets och våra synders skull. »Svenskarne äro ett trögt släkte men fullt af hetsigheter», sa redan gamle kung Gösta, och han kände nog sina män. Och »krukan går så länge till brunnen, att den slutligen spricker», sa Gustaf II Adolf, och han var just ingen sämre karl. Undi'ar just. .. undrar just... hvad man kommer att taga sig till med vårt nuvarande majestät, ty . .. ty . . . och .. . och . . . äöh . ..

Under sönderskjutna fanor.Nu var det tydligen slut med den gode majorens talegåfva. Han började harska och stamma, allt medan han väldeligen sög på pipan, så att röken stod ur munnen på honom fortfarande »som ur en bagarskorsten».

Alla voro förvånade öfver majorens stora vältalighet och i ett sammanhang till på köpet. Annars voro de mest vana vid att major Fihlén uttryckte sina tankar i grymtningar och kraftord.

— Hur gick det sedan med flottiljen och kungen? frågade Hesselius för att leda skildringen in på ofarliga vägar.

— Morgonen därpå seglade kungen tillbaka till Åland och Stockholm. En afdelning sändes norrut till Vasa, och med den medföljde jag. Hufvuddelen af eskadern förskansade sig i de angränsande sunden, där den ankrat om natten, och där ligger den fortfarande.

Lejonhielm tystnade. Han hade talat sig trött. Han tände en pipa och lutade sig tillbaka i soffhörnet.

Där ute hade regnet upphört och en dunkelröd reflex af solnedgången glödde i väster.

Major Fihlén reste sig.

— Det kan vara tid att gå hem till sig, sade han och öppnade dörren.

Han gick ut ur stugan. De öfriga följde.

Knappt hade de gått ett stycke genom byn, då deras uppmärksamhet fästes vid en grupp soldater, som samlat sig på landsvägen. Midt i klungan syntes ett tiotal trasiga, besynnerliga figurer.

Major Fihlén och de andra närmade sig nyfiket.

Nu kunde de tydligt urskilja de nykomne. De sågo ut som strykare. En och annan hade på sig en sönder-rifven, nedsmutsad uniformsrock, andra buro sjömanströjor, hondrockar, några saknade skor och hade fotterna omlindade med filtsockor eller halm. Deras kläder voro så rifna, att flagorna hängde omkring dem. Somliga voro barhufvade, andra hade sydvästar, uniformshattar, skärgårdsmössor på de lurfviga hufvudinu.Skäggstubben stod styf kring kinder och hakor, och dragen voro trötta, tärda, ögonen urvattnade som af mycken blåst och vaka.

— Hvad i Herrans namn är detta för ett sällskap! utbrast major Fihlén och beskådade dem fundersamt.

Han tilltalade en af karlarne:

— Hvarifrån kommen I?

— Från hafvet, svarade mannen.

— Från hafvet?

— Ja, vi ledo skeppsbrott i går natt vid Björkö utanför Vasa.

— Mja-så!

Major Fihlén kom plötsligt att erinra sig, hvad Le-jonhielm berättat om fartygen från Gefle, som skingrats af stormen och hvilka de utsända kryssarne ej kunnat påträffa.

— Kanske ären I soldater? frågade han.

— Somliga af oss soldater, andra matroser.

— Hvilken afdelning tillhören I?

— Kapten Jernskölds batteri.

— Men hvarför ären I så besynnerligt klädda?

— Besynnerligt! ...

Det drog ett svagt leende öfver mannens skäggiga anlete.

— Jag ska säga öfversten ...

— Major, rättade major Fihlén.

... säga majoren, att det var nära vi kommit hit alldeles nakna. Vi fingo kämpa i vågorna, några af oss drunknade, andra, som jag och mina kamrater, lyckades klänga oss fast vid klipporna. Men kläderna, som redan förut voro usla, gingo i trasor, och då vi ändtli-gen kommo i land och voro räddade, hade vi knappast en tråd på kroppen. Barmhärtiga skärkarlar och bönder gåfvo oss hvad de kunde undvara. Därför är uniformen litet underlig.

— Hm!.. . Detta måste jag höra mera om, tänkte major Fihlén.Han betraktade några ögonblick de skeppsbrutne forskande. Så frågade han:

— Ären I hungriga?

— Ja, kom det sakta liksom blygt från mannen. Major Fihlén vände sig till Lejonhielm och de

andra officerarne.

— Kvällens berättelser tyckas ännu icke vara af-slutade, mina herrar. Nu ska vi skaffa dessa stackars skeppsbrutna soldater och matroser litet mat och sedan må de berätta för oss sina sällsamma öden.

— Väl taladt, major!

Och åtföljda af de skeppsbrutne vände major Fihlén och officerarne tillbaka till stugan.KAP. LXII.

Stormens offer.

Nu kan det vara nog. I fån mera i morgon, sade major Fihlén, sedan han en stund åselt, hur de nykomne åto.

Det syntes tydligt att de voro hart när uthungrade. De gluffade i sig maten med en häftighet och en lysten-het, som om de icke smakat föda på flere dygn, hvilket de icke heller gjort.

Af pur omtanke för alt de icke skulle blifva sjuka, måste major Fihlén sätta stopp.

Bunkarne och faten buros ut, följda af karlarnes missnöjda blickar.

Major Fihlén märkte det.

— Lugna er, go vänner, och se inte så innerligt bedröfliga ut likt en torpare, som mist sin enda ko och gumman till på köpet. I morgon fån I mera. Nu är det icke bra för era magar att stoppa i er mera mat, utan nu ska vi i stället höra berättelsen om era öden.

Från karlarne hördes ett missnöjdt brummande, ungefär som från hundvalpar, från hvilka man ryckt undan köttbenen.

— Hvad heter du? vände sig major Fihlén till den han förut talat med.

— Jakob Klinga, andre konslapel vid kapten Jern-skölds batteri.

— Nå, konstapel Klinga, berätta nu om er seglats öfver hafvet och strandning vid Björkön utanför Vasa.

Konstapeln, en trettio års man, småvuxen, grof-byggd, strök sig fundersamt öfver skäggstubben.

— Jaha . . . Ähurn ... Ge mej si...

Åter tog sig konstapeln ett tag om hakan och funderade.— Det är kanske så godt att börja från början, yttrade han raskt.

— Börja han från början, bara han nå’n gång kommer till slutet, svarade major Fihlén.

Och under de närvarandes afvaktande uppmärksamhet begynte konstapel Klinga berätta om de skepps-brutnes öden:

— Vi gingo där och exce’ra på Lagårdsgärde...

— Hva fan nu då? ... Lagårdsgärde! Det var långt ifrån Björkön och Vasa, afbröt honom major Fihlén.

Konstapeln tittade frågande på majoren, undrande, om han skulle fortsätta.

— Men det gör ingenting. Gå på han, tillade majoren.

Och konstapel Klinga fortsatte:

... Vi gingo alltså där på Lagårdsgärde i Stockholm ... Och Herre Gud så vi såg ut! Uniformerna trasiga, så vi knappt kunde skyla våra nakna lemmar. Men alla hade vi ullgarnsståndare i hattkullen. Si den saken var kungen

mycket noga med.

— Den kungen, den kungen! Alltid ypperlig i sina order, mumlade major Fihlén.

... Så fingo vi en vacker dag befallning att afgå till Gefle för att inskeppas och fara öfver hafvet till Finland. Nu erhöllo vi skor och ridbyxor, läderdamasker med sporrar, skjorta, stallrock af bolstervar och stallmössa. Men allt af uslaste tyg och läder.

Nå, efter ett par dagars marsch kommo vi till Geile. Nu tänkte vi, att vi genast skulle gå ombord på fartygen och afsegla, men det blef annat af. Dag efter dag gick. Efter hvad jag hörde af löjtnanten var det mycket som kom i vägen. Inga fartyg funnos redo, och för att erhålla sådana, måste först stadens myndigheter uppvaktas. Landhöfdingen skulle kalla magistraten, magistraten skulle kalla handelssocietén, och handels-so-ci-etén — ett förbaskadt namn att vara svårt, men jaglärde mig det, ty jag hörde så mycket talas om den — och den där societén skulle rådgöra, hvilka af dem som kunde lämna sina fartyg och öfverenskomma om frakterna. Så skulle matroser anskaffas, fartygen besiktigas och värderas samt inredas till truppernas emottagande. Ja, det var ingen ände på allt som skulle göras.

Fjorton dagar gingo och under tiden blåste den allra härligaste sydvästvind, så vi skulle kunnat segla öfver hafvet som i ett nafs. Blott fartygen varit klara och vi ombord.

Ändtligen var allt färdigt och trupperna inskeppades. På största fartyget, en galeas, inlastades kanonerna och ammunitionen. På de andra, så kallade roslags-skutor, fördes hästarna och foderförrådet. Befäl och manskap fördelades, allt eftersom fartygen kunde rymma.

Men Herre Gud tockna skepp! Somliga voro odäc-kade, andra läckte. Och det var så ondt om sjöfolk, att några fördes af gamla, orkeslösa gubbar med biträde af en skeppspojke.

Och så bar det i väg. Redan vid självfva utfarten ur Gefle hamn mötte olyckan. Ett af fartygen rände på en påle och sprang läck. Nå, det var att stoppa till hålet, ta Gud i hågen och följa efter.

Då vi seglade af, var vädret godt och vi länsade undan. Men snart kom stormen och då började villervallan och eländet.

På det fartyg, där jag befann mig, voro vi så många och så hoppackade, att tiere af soldaterna ej ens hade rum att sitta utan måste stå med gevär och packning.

Kvällen kom, det mörknade öfver hafvet och stormen ökade.

På chefsfartyget, där kapten Jernsköld befann sig, tändes lyktor för att visa flottiljen vägen.

Men det var omöjligt att hålla kursen. . Stormen skingrade skeppen, eller också styrde farkosterna i mörkret på hvarandra och sprungo läck. Två sjönko med man och allt.Det var en förskräcklig nalt. Vågorna sköljde öfver skeppen och i hvarje ögonblick trodde jag alt vi skulle gå till botten.

Vid midnatt bedarrade stormen. Det blef nästan lugnt och vi gladde oss åt att det värsta var öfver. Då blåste det Upp på nytt, men nu från andra hållet, och så fingo vi en rifvande västan, som dref oss med snabb fart mot finska kusten.

Mot morgonen stod jag i fören på fartyget, väntande gryningen.

Himlen ljusnade. Då ser jag plötsligt bränningar ett stycke för ut. Jag ropade till skepparen att vända. Han försökte, men kunde icke. Antingen voro vågorna för starka eller rodret bräckt.

Med sönderslitna segel och tåg dref vår skuta allt närmare skären. Vi kastade ut ankaret för att söka stoppa farten. Omöjligt. Det ruttna ankartåget slets, och nu dref fartyget vind för våg in mot land, där det slogs sönder.

Lyckligtvis var vattnet ej djupt, så att vi kunde vada i land, och där stodo vi den kalla, blåsiga morgonen genomvåta på ett öde skär.

I flera timmar fingo vi vänta där. Ändtligen fram på förmiddagen syntes en fiskarbåt.

Vi hissade en slags nödflagg. Fiskarbåten upptäckte oss och styrde mot skäret.

Men icke kunde han taga oss alla ombord i den lilla bålen. Han var dock så hygglig alt han genast styrde in mot land och tillkallade hjälp.

Men det drog åter flera timmar, innan någon sådan hann anlända. Sannerligen trodde jag icke vi skulle bli dödssjuka af frossa, där vi i genomvåta kläder stodo i blåsten.

Ändtligen kommo några skutor. Vi togos ombord och af fiskarne fingo vi höra alt skäret, hvarpå vi strandat, låg vid Björkö, utanför Vasa,, .c:

rafaPL' i

Med sönderslitna segel dref fartyget mot skären.Så seglade vi till ön, där vi af de hyggliga bönderna lyckades tillhandla oss några torra och varma kläder i stället för de tunna och genomvåta trasor, som vi hade på oss.

Våra vapen hade vi förlorat, men icke modet.

— Nå, ni kommo alltså i land på Björkön, våta som doppade kattungar, utan vapen och proviant men likväl med godt mod, beslutna att försvara er frihet och era lif med påkar och stänger om det gällde, yttrade major Fihlén. Just så skola svenska och finska krigare vara. Aldrig förlora modet och hoppet. Den ena dagen slår man en kullerbytta nedför branten, den andra står man lugn och säker på lyckans topp-topp. Alltid kuraget uppe och näsan i vädret, då går det bäst... Nå, hur slutade denna bedröfliga historia?

— Jo, sedan vi fått kläder och litet mat, seglade vi på en fiskarskuta till Qveflaks hy, hvarifrån vi gingo landsvägen hit till Lillkyro, där vi hörde att arméens hufvudstyrka skulle befinna sig. Troligtvis ha flere fartyg än vårt strandat på finska kusten och äfven dess besättningar. Om de räddats, komma de väl så småningom att söka sig hit.

— Det vore bra. Armén behöfver alla de förstärkningar, som den kan draga till sig, ty om jag icke dömer alltför galet, drar det visst snart i hop till ett ordentligt slag.

Hesselius lutade sig framåt. 1 skenet från pipglöden kunde man se, hur det lyste i hans ögon.

— Tror majoren verkligen det? utbrast han lifligt.

— Jo, därom är jag öfvertygad, svarade major Fihlén.

* *

*

Men nu var det långt lidet in på natten. Där ute låg mörkret svart under en mulen himmel.

Man tog afsked af hvarandra och letade sig hvar och en hem till sig.KAP. LXIII.

Se »Svarta Bandet» är med!...

Det satt en officer i en kärra, som skramlade fram på vägen från Lillkyro till Ny Karleby. Hufvudet med den stora, båtformiga Napoleonshatten hade sjunkit ned mot bröstet. Hållningen var trött, dragen tärda. På de infallna kinderna syntes en matt feberrodnad.

Skjutspojken kastade då och då en skygg blick på officeren. Till och med han kunde se att mannen var sjuk.

— Hur långt ha vi ännu kvar till Munsala by? frågade mannen efter att hela tiden ha suttit tyst.

— Två mil.

Det kom ett otåligt stönande från officeren och hufvudet sjönk åter ned mot bröstet.

Döbeln var på väg till sin brigad, febersjuk, utmattad, dödstrött af sjukdom och vaka. Från bädden, där han i veckor legat sjuk, hade han sprungit upp ... för att rädda armén, då alla de andra förtviflade. Ännu flämtade lifvet i hans tärda kropp, och hans stålsmidda vilja var lika stark och oböjlig som alltid.

Och medan kärran i höstmorgonens gråhvita gryning skramlade fram på landsvägen mot Munsala, dit hans brigad afmarscherat, genomgick Döbeln de senaste dagarnes skickelsedigra händelser.

Alltsedan det iskalla badet i Ny Karleby älf på försommaren, då han var nära att drunkna, hade han knappast en enda dag känt sig fullt frisk.I slutet af augusti, efter segern vid Kauhajoki, hade illamåendet ökats med feber och frossbrytningar och till sin harm och ledsnad måste han begära en tids permission.

Då hade han rest in till Vasa för att hvila ut och blifva frisk. Under tiden följde han genom rapporter och bref alla händelser på krigsskådeplatsen.

Och de syntes honom blifva allt mera ödesdigra för finnarne och arméns ställning allt svårare.

Efter striden vid Ruona—Salmi med dess för Ad-lercreutz så oväntade återtåg, hade han till sin förvåning fått höra, att ryssarne endast långsamt följde efter. Troligtvis, tänkte Döbeln, hade Ivamenski lyckats uppsnappa något om de rykten som voro i omlopp, nämligen alt de finska trupperna skulle inskeppas i Vasa och föras öfver till Sverige. Och han var väl glad öfver att bli af med dem och få hela landet i sitt våld utan att behöfva riskera en ny strid. Vid Ruona—Salmi hade det icke varit långt ifrån alt han fått draga sig tillbaka i stället för finnarne.

Under tiden drog sig nätet långsamt men säkert allt tätare omkring de finska trupperna.

Från Fieandt hade kommit rapport att ryssarne i stora massor framträngde mot Gamla Karleby, och från Reuterskiöld, som med en afdelning stod vid Ny Karleby, en lika oroväckande underrättelse att fienden framträngde mot denna punkt.

Återtåget norrut höll alltså på att alldeles afstängas för finska armén. Och någon annan väg fanns ej. Om inskeppning af trupperna i Vasa kunde ju ej bli tal, då inga fartyg funnos.

Till Fieandts understöd hade Gripenbergs brigad af-gålt mot Gamla Karleby och för att hjälpa Reuterskiöld hålla fienden stången voro björneborgarne på marsch mot Ny Karleby.

I Vasa, där Döbeln låg sjuk, hade underrättelserna vållat den största oro och upphetsning.Man visste, att den viktiga tvärvägen från Lintulaks till Vasa nu var nästan helt och hållet i fiendens våld, och sedan finnarne dragit sig norrut, kunde ryssarne när som helst uppenbara sig och anställa en ännu mera fruktansvärd sköfling än under sommaren.

Staden utrymdes. Alla sjuka, som kunde bortföras, sändes norrut eller med fartyg öfver till Sverige. De stora förråden undanforslades eller förstördes.

Då stod Döbeln icke längre ut att ligga stilla i sin bädd. Och fastän genomsjuk och utmattad af feber och sömnlöshet, for han med en del af trossen till högkvarteret i Lillkyro, dit han anlände sent en afton.

I fältmarskalkens bostad pågick just krigsråd angående den förtviflade situationen. I rummet funnos de gamla bepröfvade krigarne Klercker, Adlercreutz, Vege-sack, Aminoff.

Döbeln hälsade på sina gamla vänner, föll ned på en sotfa i bortersta hörnet af rummet och lyssnade till öfverläggningen.

Man resonerade hit och dit. Enda utvägen att rädda armén tycktes vara reträtt norrut öfver Ny Karleby och Gamla Karleby.

— Men vid Ny Karleby står ju en afdelning ryskt infanteri, kavalleri och artilleri under Kosatschoffski, anmärkte fältmarskalken.

De andra tego. De visste alltför väl hur sant detta tyvärr var.

— Och äfven om vi där lyckats drifva undan ryssarne, fortsatte fältmarskalken, möter oss vid Gamla Karleby Vlastoff med sin kolonn. Tron I verkligen, mina herrar, att vi skola komma fram. Och icke i stället...

Klingspor tystnade och såg med sitt enda öga ut öfver de närvarande.

— Hvad? frågade samtidigt Adlercreutz och Vegesack.

— Och att vi icke i stället...

Klingspor talade sakta'och med dämpad röst.. .. blifva slagna, omringade och tillfångatagna.

Det blef tyst i rummet. Denna tanke, som fältmarskalken framkastat, var i själfva verket icke alls omöjlig. Arméns läge var i denna stund till den grad förtviflad, att den totala undergången icke syntes långt borta.

— Enligt min uppfattning, återtog fältmarskalken, är utsikten till nederlag och fångenskap större än till seger. Och därför, mina herrar ...

Han harskade sig och det var som om orden icke riktigt ville tränga fram mellan hans läppar.

— Nå? frågade Adlercreutz otåligt.

Klingspor höjde hufvudet och såg de närvarande rakt i ansiktena.

— Därför synes mig ... en hedersam dagtingan med fienden, medan tid ännu är, bättre och riktigare.

Bortifrån Döbelns soffa hördes som ett stönande. Ingen märkte det i den upprörda sinnesstämning, hvari de befunno sig.

Den häftige Yegesack började genast larma och utfara i skarpa ord mot hvarje tanke på dagtingan.

Men han fick intet medhåll af de öfriga. Klercker, Aminoff, Adlercreutz tego. Situationen var verkligen sådan, att man borde i lugn öfverväga frågan om dagtingan och icke genast med några hårda ord kasta denna tanke åt sidan.

Och öfverläggningen begynte på nytt.

Då hördes från Döbelns soffa ånyo ett stönande. Och innan de lagt märke till det, stod han blek och tärd, med feberheta kinder midt bland dem vid bordet. Men ögonen glänste och munnens linje var fast.

— Skaffa mig en häst, vände han sig till Adlercreutz.

Alla betraktade honom förvånade.

— Hur menar öfversten? frågade Klingspor med tydligt missnöje öfver att rådplägningen blifvit störd.

— Jag menar det jag säger, excellens, vände sigDöbeln till honom. Jag vill bege mig till min brigad vid Munsala. Jag skall slå fienden och öppna väg för armén. Jag skall visa, att hvarje tanke på dagtingan är obehöflig. Jag skall rädda hären.

Och innan fältmarskalken eller de andra hunnit yttra något, hade han vacklat ut genom dörren.

Det var vid midnattstid. Öfver byn låg mörkret svart. Efter något sökande fick han en skjutspojke väckt. Kärran blef förspänd, och bort från de sofvande trupperna och de pratande generalerna och öfverstarne åkte Döbeln i mörka natten mot Munsala och sin brigad.

* *

*

Samma natt nådde de björneborgska bataljonerna fram till närheten af Juutas, sedan en mindre afdelning blifvit kvarlämnad vid Munsala.

Och som så mången gång förut under kriget red den karske och kortväxte major Fihlén, argare än vanligt, i spetsen för sin bataljon, och bredvid sitt kompani gick kapten Dunder.

Och sida vid sida marscherade, nej, traskade de goda vännerna och rotekämraterna korpral Olagus, Matts kusk, långe Andreas, Palmqvist skrifvare och den lille knyckige finnpojken Heikki.

Men hur de sågo.ut! Hållningen var icke rak och morsk som förut, blicken icke djärf och glad. Uttröttade, förtviflade, med uniformerna i trasor, hängde de hufvudena och trampade i smutsen med sina utslitna skodon,

som hade hål i stället för sulor.

Och som de sågo ut, tedde sig hvarenda karl i björneborgarnes led.

Vägen, där bataljonerna drogo fram, kantades af fallna. Då och då stupade en pojke, för klen att bära de sista dagarnas hopade strapatser, där föll en gubbe, maktlös, dödstrött, benen buro icke längre.De andra sände en medlidsam blick åt stackarne och fortsatte med hopbitna läppar.

Men när soldaterna vid midnatt nådde fram till den utsedda lägerplatsen, voro de till den grad utmattade och sömntyngda, att de utan att äta, utan att ens lossa remmar och gehäng, kastade sig ned på de fuktiga åkrarne och ögonblickligen somnade.

Tidigt morgonen därpå gingo trummorna. De utsända patrullerna hade rapporterat att fienden var i anryckande.

Det var med knapp nöd officerarne fingo lif i soldaterna och kompanierna ordnade.

Andtligen stod hären i slagordning, smutsig, trasig, hungrig, dyster.

På vänstra sidan om landsvägen i en stenig, skogig, sumpig terräng var lifbataljonen placerad, med order att hålla skarp utkik åt Munsalasidan för att hindra kringränning från det hållet. På andra sidan landsvägen stod Gyllenbögels bataljon och bakom dessa rust-hållsbataljonen i reserv. Midt på vägen höll batteriet, fyra sexpundiga kanoner.

Nu syntes spetsen af Kosatschoffskis kolonn. De ryska kompanierna utbredde sig i jägarkedjor och gingo till anfall.

Finnarne grepo sina vapen. Trötta, modstulna och dystra inväntade de resigneradt hvad som komma skulle: striden och det därpå följande återtåget.

De ryska kanonerna öppnade elden och ryssarnes infanterilinje utsträckte sig i den glesa skogen, tydligen för att söka kringgå de finska bataljonerna och tränga dessa ned mot Ny Karleby älf.

Rusthållsbataljonen fick order att rycka fram och striden var i full gång utefter hela linjen.

Men det var icke finnarne vid Siikajoki, Lappo och Alavo. De nöjde sig med att hålla stånd och slå tillbaka ryssarnes angrepp. Men till att självfva gå framåt och drifva fienden undan med bajonetterna hade deingen lust. Officerarne försökte sätta fart i de tröga massorna, men förgäfves.

Tysta och trötta lågo korpral Olagus och Matts kusk bakom några stubbar och sköto.

Maskinmässigt laddade de gevären, siktade och gåfvo eld. Men ej ens en lyckad träff, en grönrock, som sprattlande damp på näsan, kunde aflocka korpralen eller Mattsen ett leende.

Ungefär en timmes tid hade striden pågått.

Då hördes plötsligt hurrarop bortifrån landsvägen.

Korpral Olagus lyfte hufvudet.

— Hvad nu! Ha de våra gripit till bajonetterna? mumlade han.

Matts kusk reste sig.

Åter brusade hurraropen. Nej, detta lät icke likt det vilda, eggande skränet, som föregår ett bajonettanfall. Det låg något gladt, något triumferande i detta rop.

Plötsligt fick Matts kusk se landsvägsbiten full af folk. Några kompanier kommo rusande i språngmarsch. Och främst red... en liten man med svart band kring pannan.

Utom sig af förtjusning höjde Matts kusk geväret på rak arm och skrek:

— Se »Svarta bandet» är med! Hurrah! Hurrah!

Och larmet tilltog i styrka.

»Hör hvilken storm af rop! Hvad vållar fröjden, som brusar jublande från man till man?

Hurra, hurra far öfver fält och kullar, det slukar massor, vidgas, växer, rullar som en lavin af röster ned mot daln.

Ha, han har kommit, han och ingen annan, den lille mannen syns med band om pannan, den ädla, tappra, varma generaln.

Han bjuder tystnad. Hör hans röst! Han ropar till detta folk, som striden nyss förspred; han rider fram, de sluta sig, hans hopar,

Untler sönderskjutna fanor.och det blir skick på nytt från led till led.

I täta rader blixtra re’n gevären, den svartnade, i trasor klädda hären står ordnad, hotfull, fruktansvärd igen; den har ej mer blott döden att förbida, den tänker segra nu, ej endast strida, en annan ande hvilar öfver den.

Men Döbeln red långs fronten af sin skara, se’n han den åter stark och tryggad fann, hans skarpa öga tycktes öfverfara hvar trupp, hvar rote, hvarje enskild man.

Det syntes klart för alla, svensk som finne, att stora planer hvälfdes i hans sinne, och sluten var han mer än han var van; dock var han ovant mild också den dagen, och ofta ljusnade de bistra dragen mot någon välkänd, trumpen veteran.

Långs linjen hördes snart ett jubel skalla:

»Framåt, framåt till seger eller död!»

Och främst red Döbelu själf med draget svärd.» —

Nu blef det en annan fart, ett annat humör, en annan kraft på de björneborgska gossarne.

Sedan Döbeln under fiendens kulregn mönstrat sin trasiga, smutsiga, utsvultna trupp, lät han först, sin vana trogen, kanonerna koncentrera sin eld mot en viss punkt af ryssarnas massor.

Så höjde han värjan och ropade;

— Framåt!

Och i ett nu gick hela björneborgska linjen under ljudliga hurrarop framåt, käckt, gladt, oemotståndligt, vräkande allt undan likt en brusande bergsflod om våren.

Nu fanns ingen slö resignation eller dysterhet längre, ingen modlöshet, ingen misstro och förtviflan. Hvar-enda karl kände på sig, att han gick till seger. Själf-tilliten hade återväckts, hoppet tändts, vilja och modgnistrade ur gråblå ögon och hårda näfvar kramade gevärskolfvarne.

Finnarne höggo in. De ryska kompanierna ryggade, råkade i oordning, sprängdes och vände om i vild flykt.

Björneborgarne förföljde, tills de fått nog af språngmarschen Men hela eftermiddagen och natten därpå stodo de under vapen i afvaktan på ett nytt anfall, som dock uteblef.KAP. LXIY.

En dag i blod.

I hela svensk-finska armén var Döbelns namn på allas läppar. Hvilken trollkarl var han ej! I ett nu hade han, såsom flere gånger förut, ryckt till sig segern och svängt om lyckohjulet, som höll på att gå baklänges.

Ännu fanns det alltså hopp. Ännu var armén och Finland ej helt och hållet förlorade. Återtågsvägen var fri. Kanske man rent kunde våga ett nytt slag och drifva fienden tillbaka.

Det var härpå Adlercreutz funderade.

Hans excellens fältmarskalken hade, sin vana trogen, kilat i väg norrut och öfverlåtit befälet.

Å fiendens sida var ställningen denna: Kamenski, som ännu tycktes sätta tro till de finska truppernas in-skeppning i Vasa, hade sändt Rajevski med 3,000 man dit. Men då han märkte sitt misstag, ryckte han med

återstoden af sin styrka, 7,000 man, i ilmarscher fram på kustvägen mot Ny Karleby. Han hoppades hinna fatt den finska hufvudstyrkan, som strax efter Döbelns afresa tågat norrut, innan denne hunnit slå Ivosatschoff-skis och Vlastovs afdelningar.

Om striden vid Juutas och de sinas nederlag visste nämligen Kamenski ingenting.

Nu begynte en kapplöpning på kustvägen mot Ny Karleby och den 14 september i gryningen hann Kul-neff, alltid främst, upp den finska eftertruppen i närheten af Oravais.Ungefär tre mil söder om Juutas ligger, vid landsvägen mellan Lillkyro och Ny Karleby, Oravais kyrko-by. Strax söder om denna skjuter en bukt från hafvet in, som sedan fortsättes i en bred dalgång, genom hvilken flyter en liten å. På ömse sidor om dalgången, särskildt mot norr, stiger skogen brant.

ii." --- ' rooo

cm sau

Tätt utefter hafsbuktens strand förbi Oravais kyrka och ned mot ån drar landsvägen från Ny Karleby. Öfver ån leder en bro och sedan viker vägen af i rät vinkel åt väster mot en annan å, som vidgar sig åt söder till en liten sjö, Lillträsket. Afven öfver denna åeller bäck, som mynnar ut i en vik från hafvet, leder en bro, på hvilken landsvägen sedan fortsätter mot Lill-kyro och Vasa.

Här i dalgångarne på östra sidan om åarne och i skogsbrynen hade de svensk-finska trupperna tagit ställning.

Adlercreutz var besluten upptaga strid. Han ville mota fienden och hindra hans vidare framträngande, till dess vägarne och förbindelserna för arméns återtåg norrut hunnit blifva tryggade.

* *

*

Underlöjtnanten vid kungliga Svea artilleriregemente, femtonårige grefve Vilhelm von Schwerin, låg och sof i en lada vid Oravaisbuktens strand och drömde ljufliga drömmar om dansen kring den löfklädda stången sist-lidne midsommar och om en liten hvitklädd flicka med de klarblåaste ögon och det ljusgulaste hår och lättaste små hvitskodda fötter.

Då vaknade han vid att en kamrat häftigt stötte honom i sidan.

— Vakna, Vilhelm! Hör du icke trummorna? Reveljen går!

Unge grefven blinkade på ena ögat likt en sömnig höna i solskenet.

— U-r-r-k!

Han sträckte på sig. Ännu var han långt ifrån vaken.

Kamraten gaf honom åter en knuff.

— Trummorna gå! ... Striden! . . . Kanonerna!

Med ens blef unge grefven klarvaken. Nu mindes

han. Det var ju fråga om strid i dag.

Och med ett raskt kast på kroppen reste han sig upp och begynte skyndsamt spänna på sig lifremmen och knäppa till uniformen. Han hade sofvit påklädd liksom alla andra.Likt surrande bin ur en kupa, när solljuset lockar, skyndade alla, officerare och soldater, vid trummornas larm ut ur ladan.

Morgonen var grå med lätt dimma från hafvet. I öster tändes gryningen.

Från ån, som förde Lillträskets utlopp mot hafvet, hördes gevärssmatter. Alla sågo ditåt. Mörka linjer syntes vid östra stranden på ömse sidor om bron, hvar-öfver landsvägen mot Vasa gick fram.

Och se där! I skogsdungarne på andra sidan små grupper af ryttare: kosacker.

Hvar och en skyndade till sin plats, och unge grefve Vilhelm von Schwerin rusade till sitt batteri, som blif-vit placeradt på landsvägen, ett stycke bakom bron.

Det var naturligtvis KulnefF, som så fort det vid femtiden på morgonen ljusnade litet, angripit de svenska förposterna på andra sidan ån.

Men Upplands och Västmanlands jägare, som lågo där på vakt, hade ögonen med sig och svarade med säkra skott.

Gång på gång försökte ryssarne forcera och tränga sig öfver bron. Men nu hade äfven tre bataljoner Hel-singar kommit till hjälp och anfallen tillbakaslogos.

Så fortgick striden en stund med hugg och mot-hugg. I dungarne på västra stranden tycktes fiendens skaror bli allt talrikare. Det var general Demidoffs af-delning — liksom Kulneffs på 2,000 man — som nu hunnit fram. En mil längre åt söder stod den ryska hufvudstyrkan, 3,000 man, under Kamenskis befäl.

Fiendens skaror blefvo allt mera öfverlägsna, dess framträngande allt svårare att hindra, manspillan bland de svenska jägarkedjorna på motsatta stranden allt gruf-ligare.

Öfverstelöjtnant von Plåten, som förde befälet öfver de till fyra bataljoner uppgående förtrupperna, sändebud till general von Vegesack med anhållan om förstärkning.

Men Vegesack tyckte det ännu var för tidigt.

— Det gör »Smörhelsingarne» godt. De kunna gärna hålla ut en stund till, så rinner fettet af dem, svarade han Plåtens adjutant.

Men hade general von Vegesack själf varit med vid åstranden, där upplänningar, helsingar och västmanlänningar sökte hindra fiendens öfvergång öfver bron, skulle han nog inte töfvat eller talat så skämtsamt om de feta »Smörhelsingarne».

Dessa och de andra kämpade manliga, men fiendens öfvermakt var för stor. Chefen, öfverstelöjtnant von Plåten, blef svårt sårad och föll af hästen. Han fördes skyndsamt bakom linjen. Flere officerare sårades och buros bort.

Några bataljoner af ryssarnes högra flygel hade gått omkring Lillträsket och togo svenskarnes vänstra flygel i sidan.

Det fanns ingen möjlighet att längre uppehålla ställningen.

Återtåget måste anträdas.

* *

*

Ryssarne hade satt öfver bron och stormade an mot de vikande svenska linjerna.

Högra flygeln, som befann sig närmast hafsviken, i hvilken ån flöt ut, höll på att drifvas i sjön.

Nu hade äfven kosackerna hunnit öfver och kom-mo i galopp med fällda lansar och under utdragna tjut störtande mot de retirerande kompanierna.

Vid sina två kanoner stod lille femtonårige underlöjtnanten Vilhelm von Schwerin. Ögonen glänste, kinderna brunno. Barhufvad stod han där med det vå-giga, ljusbruna håret fladdrande om pannan.

Hatten var slängd i gräset. Just som striden be-gynte i gryningen, hade han fått en kula genom kullen. Det ryckte till i hakremmen, så att han i första ögonblicket trodde sig träffad. Men det var ju bara hatten. Han tog den af sig och undersökte. Och när han så fick se den tillbucklade, trasiga pjäsen, ville han icke längre bära den utan kastade den från sig.

Men dessförinnan hade han ryckt till sig ett gevär från en af karlarne och skjutit ned skytten, som han upptäckt bakom en buske på andra sidan ån.

Schwerin retirerade med de andra. Men på närmaste kulle kommenderade han halt och bröstade af på nytt.

Luntan till fänghålet. Pang!... Ett härligt skott. Midt i klungan af framrusande grönrockar träffade druf-hagelskottet.

Men nu hade ryssarne upptäckt hans två kanoner och riktade sin batterield ditåt.

För hvarje projektil, som kom susande genom luften som en hväsande fågel, hukade sig de rädda och ovana karlarne ned. Några löpte bort och gömde sig i närmaste dunge.

Ett par träffades och föllo blödande och kvidande till marken.

Då sprungo de öfriga.

Lille femtonårige underlöjtnanten Vilhelm v. Schwerin var mol ensam vid sina kanoner.

Men han förlorade icke modet eller sinnesnärvaron. Han tänkte icke på faran. Han visste blott att här skulle han stå och kämpa för sitt land.

Och han laddade sin kanon, riktade och sköt. Och midt i synen pepprade han kosacksvärmen, så hästar och karlar tumlade om hvarandra.

Hurrarop hördes bakom honom. Han vände snabbt på hufvudet. Då såg han en bataljon upplänningar störta framåt och rikta en motstöt till det fiendtliga batteriet.

De ryska artilleristerna råkade i oordning och öfver-gåfvo sina kanoner. Fiendens infanteri hejdades. Det blef ett ögonblicks andrum för Schwerin.

Nu kommo hans karlar skamsna framluffande ur dungen. Han sa dem några kärfva, förebrående ord. De böjde hufvudena och återgingo till sina poster.

Men upplänningarnes anfall hade endast varit me-nadt att hejda fiendens framryckning, så att de öfriga bataljonerna i lugn kunde hinna undan.

Nu kom åter order om fortsatt reträtt. Kanonhästarna spändes för. Det bar af i galopp — men vid närmaste kulle stannade Schwerin på nytt och bröstade af. Han liksom anade, att det var på honom det hängde. Det var hans säkra skott, som, om något, skulle kunna hejda fienden.

Kall och lugn stod han vid sina kanoner, och hans öga blinkade ej vid den hemska synen af den mord-lystna kosacksvärmen, som tjutande rusade rakt mot honom för att sänka sina lansar i hans unga bröst.

Han lät dem komma nära inpå.

Först då hördes hans klara ynglingaröst:

— Fyr!

Det blixtrade till ur kanonmynningarne och kosackerna gjorde praktfulla kullerbyttor.

Då kände Schwerin en häftig stöt i ena låret. Ögonblicket efter föll han till marken och gräset färgades rödt.

Karlarne stodo villrådiga. De visste ej hvad de skulle taga sig till utan sin unge befälhafvare.

— Två af er bära bort mig. De andra fortsätta att slåss, sade Schwerin, som såg^ deras tvekan.

Ett par af dem fattade honom under armarna och knäna.

Då ropade en annan:

— Vi äro omxingade. En fjendtlig jägarkedja stänger vägen.

Unge Schwerin ryckte till och det var icke utan att han blef litet rädd.— Omringade! tänkte han. Skall jag bli fången ... falla lefvande i de grymma kosackernas händer!

Och för hans sinne uppstod hemska erinringar om hvad han hört om ryssarnes och särskildt kosackernas sätt att

behandla sina fångar.

Nej, han ville icke lefvande falla i deras våld.

Han samlade all sin kraft och ropade till karlarne:

— Hjälp mig upp på en kanonhäst! Vi ska med Guds hjälp försöka slå oss igenom.

Med soldaters bistånd kom han upp på hästen. Det var som om hans unga, blödande kropp i ett nu åter blifvit frisk och stark.

Han drog värjan och pekade mot fienden:

— Kamrater, följen mig! Marsch! Marsch!

Och så bar det af rakt mot den ryska jägarkedjan. Kulorna pepo om unge grefvens och soldaternas huf-vuden. Några af dem stupade. De andra fortsatte i vild språngmarsch framåt... framåt...

Schwerin rände värjan i de främsta, som ställde sig i hans väg. Soldaterna höggo in med bajonetterna. Allt gick som en stormvind, och man slog sig igenom.

När han med sitt folk och kanonerna kom fram på slätten, redo Adlercreutz och Vegesack honom till mötes.

Från skogshöjden hade de sett hans käcka strid och huru han, pojken, ensam laddat och riktat sin kanon, medan gamla, grofva karlarne af rädsla lupit undan.

De omfamnade honom. Och medan glädjen purprade hans kind, fick han höra många vackra ord om sitt mod och sin käcka strid.

Och rundt omkring lyfte soldaterna hattarna i vädret och ropade:

— Lefve unge Schwerin! Lefve han, den käckaste bland oss alla! Hurrah!

Och ändå var han blott en pojke, nyss kommen ur

målbrottet. Han hade icke ens mustascher.

* *

*Men i dungarne mellan de båda åarne utbredde sig de ryska jägarkedjorna alltmer och mer och närmade sig dalbottnen, på hvars motsatta sluttning de svenskfinska bataljonerna stodo i stridsordning, ytterst på vänstra flygeln västerbottningarne, så västmanlännin-garne, så en bataljon savolaksare bort mot hafsviken.

Nere vid den östra ån lågo tre bataljoner savolaksare för att hindra fienden komma öfver.

Ett fiendtligt batteri på fem kanoner hade kört fram på vägen och öppnat eld för att underlätta öfvergången. Men förgäfves. Savolaksarnes kulor surrade kring bron som arga getingar kring sitt bo och ingen ryss vågade sig öfver.

Från sin plats i skogsbrynet märkte Adlercreutz, hur en del af den ryska styrkan gjorde en svängnings-rörelse åt höger, tydligen i afsikt att kringgå hans vänstra flygel.

Men härigenom blef fiendens midt betydligt försvagad. Det var samma fel — för stor utbredning åt sidorna — som ryssarne begått i striden vid Siikajoki, och Adlercreutz beslöt genast att upprepa samma lyckliga manöver som då kommit honom att segra.

Han sände adjutanterna med order: Upplands regementes båda bataljoner skulle rycka fram längs landsvägen och jämte savolaksarne focera bron. Österbottens och Västmanlands bataljoner skulle stödja västerbottningarne på vänstra flygeln och tillbakaslå ryssarnes kringgångsförsök.

Adjutanterna galopperade i väg ned mot bron.

Den förste stupade innan han hunnit fram.

Den andre stupade.

Den tredje stupade.

Adlercreutz min blef betänksam.

— Det går hårdt på mina adjutanter i dag, mumlade han och skickade nya män i de stupades ställe.

Anfallskolonnerna ordnades. Trummorna slogo tillangrepp. Öch under hurrarop störtade kompanierna med officerarne i spetsen ned mot bron.

Men det ryska batteriet på landsvägen passade på och sände dem svärmar af drufhagel.

Officerare och soldater föllo.

Två sexpundigar kördes fram, bröstade af och tystade snart de ryska kanonernas eld.

Adlercreutz och Vegesack satte sig i spetsen för bataljonerna. Vegesack sårades svårt, men höll sig ännu upprätt i sadeln och ledde sina män.

— Framåt! Framåt! Ingen pardon!

Och framåt gick det. Ryssarne drefvos undan mot Lillträskån och flydde öfver bron.

Soldater och officerare voro som vilda af glädje öfver segern.

I nio timmar hade striden stått. Klockan var nu fyra på eftermiddagen.

* *

*

På vägen ned mot Lillkyro och Vasa lupo skaror af flyende sårade. Då mötte de vid en vägkrök kavalleri i traf.

Det var general Kamenski med den ryska hufvud-styrkans förtrupp.

De flyende stannade och Kamenski kommenderade

halt.

Alltsedan tidigt på morgonen hade han hört dånet från kanonerna vid Oravais. Orolig lyssnade han och väntade. Kom då aldrig Kulneffs rapport? Nu har den där ifrige och hete kosackgeneralen, trots uttrycklig order, naturligtvis glömt att afsända någon.

Ännu väntade han en timme. Då gaf han befallning till marsch.

Knappt var halfva vägen tillryggalagd, då de första skarorna af sårade möttes. Så de sågo ut! Blödande,flämtande, skräckslagna, uppgifna af ansträngning och matthet.

— Slaget är förloradt!. .. Striden har varit förfärlig... Svenskarne ha kämpat som djäflar, ropade de flyende.

Kamenski ryckte till. Jaså, slaget var förloradt. Och den satans KulnefF, som icke kunnat sända rapport i tid.

Men han beslöt likväl att marschera på. Han ville åtminstone på nära håll se oty ekans vidd. Och med barsk stämma kommenderade han framåt. Marsch!... Marsch!

Kavalleriet trafvade och soldaterna sprungo. Allt närmare och starkare hördes stridsbullret.

Nu skymtade Lillträskets vatten mellan tallarne och vid åstranden såg han vikande ryska linjer.

Kamenski, som redan uppgifvit hoppet att med sin afdelning kunna åstadkomma någon ändring i strids-läget, märkte nu till sin glädje, att han kanske ändå icke kommit för sent.

Och snabbt lät han sina jägare sprida sig i täta kedjor på ömse sidor om bron.

Mot denna kommo just de segerjublande svensk-finska bataljonerna rusande för att gifva de flyende rys-sarne dödsstöten.

Redan hade de främsta leden hunnit ut på bron.

Då smattrade från dungarne på andra stranden en dånande salfva, som öste ett skydrag af kulor öfver de framstormande.

1 hopar föllo soldater och officerare om hvarandra. De svensk-finska kompanierna råkade i oordning, bataljonerna upplöstes.

Adlercreutz kom framridande så hästen låg utefter marken.

Helsingarnes fyra bataljoner, som stått i reserv sedan morgonens strid, tillkallades. Kanoner kördes fram i galopp.Efter oerhörda ansträngningar lyckades Adlercreutz och officerarne få litet ordning i villervallan och kväfva paniken.

På ena sidan om ån stodo ryssarne, på den andra svenskarne. Kanonskotten dundrade, gevärselden smattrade. Ryssarne kunde icke komma öfver och svenskarne höllo sig kvar.

Men snart hade Kamenskis öfriga bataljoner hunnit inträffa vid Lillträsket. Och de svenska soldaterna, som höllo på att skjuta bort sina sista patroner!

Det var omöjligt att hålla ut längre i den förhärjande elden från ryssarnes kanoner och gevär. Återtåget måste anträdas . .. för andra gången i dag, men nu utan hopp att kunna återtaga ställningen och drifva fienden tillbaka.

Nu rusade ryssarne öfver bron. De vikande svenska linjerna blefvo genombrutna på midten och flyglarna afskurna.

Den vänstra uppnådde efter svåra förluster hufvud-ställningen i skogsbrynet. Men den högra trängdes ned på udden mellan de båda vikarne.

Här uppstår en ursinnig strid med bajonetter och gevärskolfvar. Slutligen lyckades de instängda svenskarne samla sig till ett sista förtvifladt bajonettangrepp.

De bröto sig igenom och lyckades uppnå skogsbrynet.

Öfver fälten kom en bonde åkande mid sin dräng. Han blef så häpen och förskräckt vid åsynen af den hemska striden, att han glömde mana på hästen utan höll in den och bara satt och gapade af rädsla.

Ändtligen uppnådde de sista trasiga kompanierna skogsbrynet, där spillrorna ordnades till återtåg, medan de enda ännu välbehållna bataljonerna, Helsinge regementes, höllo fienden på afstånd.

Klockan var tio på aftonen. Natten kom. Dimman svepte öfver vikarne och träsken. Utan att knapptEn ursinnig strid med bajonetter . ,äga ett skott kvar i gevären drogo sig de svensk-finska trupperna norrut.

Ryssarne förföljde icke. De orkade ej.

* *

*

Dagen därpå låg lille underlöjtnanten Vilhelm von Schwerin i stark feber. Mot slutet af striden hade han träffats af en kula i bröstet. En adjutant, som då red förbi, såg honom, lade honom upp på hästryggen och räddade ynglingen.

När febern gaf sig för några timmar, satte sig lille underlöjtnanten upp i halmen och skref ett bref hem till far och mor:

»Mina älskade föräldrar!

Jag har ej alltsedan Grisslehamn funnit något ställe, som jag kunde skrifva ifrån, ty postkontoret följer alltid högkvarteret, som ifrån armén är vida afskildt! Sedan vi ända till augusti månads slut gått och drifvit på sjön, fingo vi ändtligen debar-quera i Christinestad. Debarqueringen gick på en dag och om natten marscherade vi 1 mil till Lappfjärd. Vi lågo och sof som bäst, då larm slogs och jag fick lämna min sköna bädd. Affären påstod 5 å

6 timmar, men där fick intet batteri vara med. Ryssarne blefvo slagna och vi förföljde dem ända till Ömossa, 2 mil från Lappfjärd. Där gjordes halt, armén marscherade tillhaka 2 mil härifrån, att öfverstelöjtnant Drufva detascherades med 500 man samt 2 kanoner under mitt befäl för att kvarblifva med order att stå till sista man. Här var en jämmerfull belägenhet! Folket sågo sig 2 mil skilda från armén, posterade mot ryssar-nes hufvudstyrka. Mitt folk ledsnade. De sågo upplänningarne lösas af hvar afton, men fingo själfva i 9 d3rgn oupphörligt ligga på fältvakt och blefvo tillika med mig många dagar och nätter genomblöta af hällregn. Intet annat än min ömma vård öfver dem kunde afhålla dem från att klaga. Jag använder alltid och gärna mina öfverflödiga pengar af mitt traktamente till deras bästa. 9:e dygnet om morgonen blefvo vi enhälligt attaquerade. Jag skulle nu själf för första gåugen i elden, jag skulle föra mitt folk för första gången dit och jag skulle med 2 kanoner försvara platsen mot fiendens många både haubitser och kanoner. Hvilken svår belägenhet! Det första var ej svårt; jag tog genast kall Under sönderskjutna fanor. 56min och förblef kall. Det andra var värre. Mitt folk var första gången i elden; de sågo efter kulorna och sprang bakom just i den afgörande stunden. Jag kunde inte springa efter, utan gjorde själf 5 mans tjänst vid kanon. Då affären hade saktat sig något, gick jag, fast nästan afdånad af trötthet, efter dem, föreställde dem deras feghet, då de alla sprungo fram som tända ljus hvar och en på sin post. Här stupade folk som gräs. Nu gällde det. Vi retirerade. Kartescherna gjorde 3 gånger chock på mina blottade kanoner, kastade sina pikar, men jag mötte dem med druf-hagel och de retirerade. På detta sätt fortsatte vi affären i 5 timmar och retirerade 1 ‘/2 mil, där halt gjordes. Här kom Druf-van med hela officerscorpsen, omfamnade mig och tackade mig att jag frälst dem.

Snart därpå fingo vi en batalj, den långvarigaste och blodigaste här varit i detta krig. Den stod vid Oravais och varade från klockan 6 om morgonen till 11 om afton. Jag underhöll ensam ända till middagen elden med mina kanoner, då jag vid denna striden blef blesserad. De skulle just släpa bort mig, då en af mina karlar berättade, att jag var kringränd. Jag repade mig, satte mig på en kanonhäst, ty min egen var skjuten, lät folket hurra, satte mig främst i spetsen, ropade: Kamrater! Följ mig! jag kommenderade: marsch, marsch! och slog mig igenom fienden, som tog emot mig med fälld bajonett. Jag fick 3 kulor uti kappan och många af mitt folk blefvo stuckna. Generalerna Adlercreutz och Vegesack tackade mig på det högsta.

Om morgonen skulle jag gå ut och rekognoscera, då jag fick en kula genom mössan, hvaraf jag föll omkull, men jag upptäckte fan bakom en sten, tog geväret af en soldat och sköt honom. Om aftonen mot skymningen fick jag en ny blessyr, de släpade mig till närmaste by, där jag låg till dess fiendens kulor kommo in genom fönstren. Jag hade blifvit qvar, om inte en ädel officer, som jag ej ännu lärt känna, kastat mig på sin rygg och vi kommo lyckligen undan. Vår förlust är säkert 2,000 man och 30 å 40 officerare. General Aminoff, den ädelmodige mannen, tog upp mig och nu mår jag tämligen väl. Farväl, älskade och dyrkade föräldrar och syskon! Lefven alltid väl, önskar eder beständigt tillgifne son, bror och vän

Vilhelm.»

* *

*

Få dagar därefter var han död.

Men armén drog vidare mot norr utan hopp.KAP. LXV.

Hemåt.

På en klippbrant vid Ålands västra uddar stod en man och spejade utåt det isbelagda, snöhöljda hafvet.

Den bleka vintersolen hade passerat middagshöjden och sjönk mot den hvita randen. Längst ut bröts denna af några mörka punkter: Signildsskärs kobbar.

Men förgäfves spanade den ensamme mannen efter någon annan svart punkt. Endast det hvita, vida, öde isfältet mötte hans ögon.

Han vände sig om och började otålig gå af och an på klipphöjden. Nu kunde man se det svarta sidenbandet, som

skymtade fram under Napoleonshatten. Döbeln tog sig åt pannan, lyfte litet på bandet och plockade ut små ekbitar ur det alltjämt öppna såret. Så tog han fram ur fickan nya och kalla bitar och stoppade in i såret för att kyla hettan och hålla det rent och torrt.

Åter satte han tuben för ögat och nu kunde han verkligen se långt, långt borta på isfältet några små, svarta prickar, som tycktes röra sig framåt.

— Jag tänkte väl kuriren skulle komma, mumlade han och steg ned från höjden.

Alltsedan slutet af föregående år hade Döbeln varit befälhafvare öfver den till Åland öfverförda södra finska armén.

Efter den förlorade striden vid Oravais hade de svensk-finska trupperna i höstrusk och tilltagande köld dragit vidare norrut öfver Uleåborg mot Kemi älf. Alltsämre blefvo vägarne, allt trasigare skodon och uniformer, allt knappare matportionerna. Fältsjuka utbröt och för hvarje mil stupade soldater vid vägkanten.

Döbeln, som nu sent omsider utnämnts till generalmajor, hade blifvit tilldelad befälet öfver trupperna på Åland och afreste dit, åtföljd af sin tredje bataljons tredje kompani, för hvilket den storväxte kapten Dunder var chef.

Anländ till Åland fick han befallning att inställa sig hos kungen i Stockholm för att undervisas i högstdensammes planer angående försvaret af Åland.

Och mången gång, liksom nu då han gick ned till stranden för att invänta kuriren, tänkte Döbeln med ett spefullt leende på sitt märkliga möte med majestätet.

Stel som en afgudabild och högtidlig som en kamel hade kungen, sedan Döbeln gifvit honom ett klart och rättframt besked om krigets olyckliga läge — hvilket majestätet dock icke alls tycktes till fullo begripa — upprepade gånger förmanat honom att till det yttersta försvara Åland. Liksom om en sådan uppmaning behöfts gent emot en man sådan som Döbeln.

Till slut hade denne känt sig kränkt, förlorat tålamodet och käxft svarat majestätet:

-— Om jag kommer öfver till Sverige med trupperna, kan ers majestät sända en skarprättare till mig, som tager mitt hufvud och min egendom, men skonar min krigarära, ty då är allt försökt, hvad mänsklig förmåga kan uträtta.

Och så hade han afrest till sin nya post som be-fälhafvare och landshöfding på Åland.

Där hade han genast med sin vanliga ifver och energi satt arbetet med försvaret i full gång. Förhuggningar fälldes, fältverk uppkastades, förråd samlades, vägar röjdes, vårdkasar och andra signaler uppsattes.

Öfverallt var han tillstädes, eggande, befallande, svärjande, uppmuntrande, foi’drande ögonblicklig lydnad och ögonblickligt utförande.När han nu tänkte därpå, kunde han icke annat än le åt de många kostliga situationer, som ibland förekommit, och de ord, han i häftigheten låtit undfalla sig.

Hur hade han icke en dag sagt till sina adjutanter, som tvekat inför en order:

— Mina herrar, här får icke' finnas någon tvekan eller något »omöjligt». Om jag ber någon af er vända upp och ner på stugan där borta, så svara mig ej att det är omöjligt, utan ni går åstad och försöker med alla krafter, och först sedan det är gjordt, inberättas omöjligheten.

Men trots allt arbete och all omtanke var tillståndet på Åland hedrötligt. Provianten var så knapp, att endast halfva matportioner kunde utdelas. I följd af de trånga kvarteren och den otilllräckliga födan ökades alltjämt antalet sjuka och kölden tilltog på nyåret 1809, 30 grader under fryspunkten.

Därtill kom, att de åländska bönderna icke längre voro så käcka och modiga som i början af kriget. Hänförelsens och offervillighetens dagar voro förbi. Ångesten för hem och härd och rädslan för ryssarnes hämnd hade kommit i stället. Och fegheten följde.

Från finska kusten ströfvade kosackhopar öfver isen och det kom ibland till skärmytslingar mellan dessa och de

åländska landstormsmännen. Nästan alltid flydde de senare vid första hot från fiendens sida.

Ungefär samtidigt hade Döbeln sändt en kurir till Stockholm med anhållan om förstärkning.

Kuriren kom tillbaka ... med ett nådigt bref från kungen, hvari denne berömde åländningarnes trohet, uthållighet och tapperhet. I brefvet stod, att det skulle läsas upp för folket.

Och eftersom det nu var majestätets nådiga vilja, så läste Döbeln upp skrifvelsen en söndag på kyrkbacken.

Bönderna lyssnade och gapade och ett tillfredsstäl-leisens breda leende spred sig öfver deras skäggiga anleten. De nickade menande åt hvarandra.

— Se, det var en kung! Han förstod att sätta värde på dem, till skillnad från vissa andra ....

Och så sneglade de på Döbeln.

När denne slutat uppläsningen, såg han barskt ut öfver böndernas hopar.

Och så tillade han som lämplig afslutning:

— Ja, så behagar vår konung säga i sin höga nåd. Men jag, som känner hvilket pack I ären, jag heter Döbeln, och jag ska ta mig tusan också »döbbla» er.. • Han I kanske hört talas om björneborgarne? Vet 1 hvad de kämpat, lidit och gjort? Dem skullen I försöka likna, men i stället ären I ena lata och fega svinpälsar. Och nu kan I gå hem. Marsch!

— Ett trögt och ovilligt släkte är det, mumlade Döbeln, där han gick ned från klippbranten, tänkande på sina nappatag med de goda åländningarne.

Hur hade icke lotsarne betett sig! I sin egenskap af landshöfding öfver Åland hade han befallt att alla lot sar under vintern skulle tjänstgöra som underofficerare.

Den lilla uppoffringen behagade dem icke i detta nödens och svårigheternas år, då alla, hvar och en med sin förmåga, borde hjälpa till att rädda landet.

Lotsarne klagade hos sjöförvaltningen, denna hos majestätet och kungen sände en kurir med ett bref, hvari Döbeln affordrades förklaring öfver sitt egendomliga tilltag.

Kuriren, en ung löjtnant, framlämnade skrifvelsen. Döbeln läste igenom den och så vände han sig till officeren :

— Har min herre hört, hur Montecuculi gjorde, när krigsrådet i Wien skref dumheter till honom? Men min herre vet kanske inte, hvem Montecuculi var? Jo, Montecuculi var en utmärkt österrikisk fältherre. När han fick den höga skrifvelsen, kysste han den vördnads-fullt och... stoppade den sedan i fickan.Och därmed låtsade Döbeln kyssa majestätets bref, skrynklade ihop det och stoppade det i fickan.

Men till kungen skref han ett kort men innehållsrikt bref:

»Stormäktigaste och allernådigaste konung!

När isen ligger, behöfvas inga lotsar.

Georg Karl von Döbeln.»

Han hade nu hunnit ned till stranden. Den mörka punkten ute på det vida isfältet hade tilltagit i storlek och han kunde nu tydligt urskilja en ryttare, som i snabbt traf närmade sig stranden, där han stod.

•Han satte sig på en sten att vänta.

Nu hördes hästhofvarnes klapper mot isen och några ögonblick senare stod ryttaren framför honom.

Det var en ung löjtnant, rödblommig af ridten, mager, med muntra ögon.

Han knäppte upp kappan och tog fram ett kuvert.

— Stora nyheter, general!

— Glada eller sorgliga? ... Men de kunna väl endast vara sorgliga i dessa tider, mumlade Döbeln.

— Ja, det beror på hur man tar det. Den stora nyhet, som jag åsyftar, är verkligen på samma gång sorglig och nöjsam. Kanske dock mest det senare, sade den unge officeren.

Och så skrattade hans muntra ögon.

— Nå, hvad är det då? brummade Döbeln kärft.

Officeren såg honom rakt i ögonen.

— General! Hans majestät Gustaf IV Adolf är af-satt och fängslad.

— Hvaba?

Döbeln stirrade häpen på den unge löjtnanten. Det var som om han icke riktigt förmått fatta det oväntade meddelandet.

Så började han, till löjtnantens stora förvåning, svära öfver »dessa krigsherrar i Stockholm, som icke vågade sig öfver hafvet för att slåss med ryssen, men väl vågade sig på ett tokigt majestät.»... Men ha de satt af honom, så ska jag ta mig tusan sätta opp honom igen! afslutade han sitt föredrag.

Löjtnanten stod häpen. Han hade i sin oskuld trott att generalen skulle mottagit underrättelsen med tillfredsställelse, men Döbeln var en i hög grad rojalistisk man. Icke hade han det ringaste gillat majestätets åtgärder och befallningar hvarken i krig eller fred. Men en kung var en kung och borde icke kunna af-sättas af några generalstabsherrar. Och Gustaf IV Adolf var, trots allt, dock Sveriges laglige konung.

Döbeln bröt brefvet och började läsa. Det var från krigsstyrelsen i Stockholm. Han underrättades däri om den skedda förändringen på tronen samt ålades att i händelse ryssarne anföllo med öfverlägsna krafter, genast anträda återtåget.

— Nå, vi få se, mumlade Döbeln och stoppade dokumentet i fickan.

* *

*

Bakom en snövall ute på isen stodo några soldater på post. Det var de gamla vännerna korpral Olagus, Matts kusk, förre skrifvaren Palmqvist och den lille knyckige finnpojken Heikki, alla, som bekant, tillhörande 3:e björneborgsbataljonens 3:e kompani, hvilket åtföljt Döbeln till Åland.

Palmqvist, som under det segrande sommarfälttåget lagt på hullet och svällt, så byxknapparne rykit under marscherna, hade nu återgått till normala proportioner och var lika smal och mager, om icke fullt så nervös, som då han förde journaler under den myndige kommissarie Pampéns blängögon.

Heikki var lika liten och smärt som förut, men de goda vännerna och trätobröderna korpral Olagus och Matts kusk hade magrat i synen och det forna godmo-diga draget hos dem hade efterträdts af något mörkt och huttert.

Alla stodo bakom snövallen och spejade utåt det frusna hafvet.

Långt borta på det hvita, solbelysta isfältet syntes en liten kosackpatrull på sex man trafva in mot land.

— De komma hitåt. Ingen sticker fram näsan, förrän jag säger till, yttrade korpral Olagus och höll utkik på kosackerna.

Dessa hade tydligen icke märkt männen bakom snövallen utan närmade, sig i rask fart.

Nu voro de blott på en 200 fots afstånd.

— Lägg an! kommenderade korpral Olagus.

Och fmnarne stucko fram liufvudena och siktade.

Nu varseblefvo kosackerna dessa och satte af i galopp rakt mot dem.

— Låt dem komma så nära som möjligt. Ingen får bomma. Då han I piken i er, varnade Olagus.

Han dröjde ännu några ögonblick.

— Nu ... Fyr!

Skotten knallade som ett enda och fyra kosacker föllo dödsskjutna från hästarna.

De två återstående flydde.

Matts kusk och Palmqvist vände sig mot land liksom för att skörda bifall för sin bragd.

Då upptäckte de två kvinnor komma gående på isen ut mot snövallen.

— Heikki! ropade Matts kusk. Se där! Är det inte?...

Heikki såg ditåt.

— Jo, det är Meri och Anna, sade han och ett uttryck af glädje flög öfver hans svartmuskiga anlete.

När tredje kompaniet fick order att gå med Döbeln till Åland, följde Meri med. Hon ville icke lämna sin Heikki, och hvad hade hon nu längre att göra i Finland, då ryssarne intagit hela landet.— Se, de bära en korg mellan sig! utbrast Matts kusk.

Och han och de andra fylldes af glada förhoppningar.

— Tänk om de ha varmt kaffe med sig, yttrade Palmqvist förhoppningsfullt.

— Du sa något, mumlade korpral Olagus och slickade sig om sin skäggiga mun.

Meri och Anna kommo, omklappades och fördes in i den lilla håla, som männen gräft i snövallen.

Det var verkligen kaffe, som de hade med sig. Hett kaffe i en panna, omlindad med ylleduk, samt nyba-kadt bröd.

Och i den trånga snöhålan hälldes kaffet upp, hvar och en af karlarne fingo sig en kopp, men i tur och ordning, ty det fanns icke mer än en kopp, och postandet utanför hålan fick icke lämnas.

— Vet du, hvad det här påminner mig om? sade Heikki till Meri, där han satt på huk vid hålans vägg och drack sin kopp.

— Nej.

— Om den där gången strax i början af kriget, då du blef öfverfallen af Iwan i stugan i skogen, och jag rusade bort för att döda honom, men blef tillfångatagen, bunden och kastad i en sådan här snöhydda. Och där låg jag och tänkte på dig, men jag trodde att Iwan var hos dig ...

— Hu!... Glöm det där! Nu är ju allt godt och väl, mumlade Meri och smög sin hand i hans.

— Och Iwan är död ... för andra gången, höll jag på att säga.

— Ja, och nu lämna vi Finland snart och gå öfver till Sverige.

— Tror du?

— Jag hörde i »morse några officerare samtala och af deras ord kunde jag förstå, att det är fråga om attTrupperna tågade öfver isen .hela Åland skall utrymmas och alla trupperna marschera öfver isen till Grisslehamn.

— Jaså... Ja, så godt är kanske det, nu sedan ryssarne tagit hela landet, mumlade Heikki och såg utåt liafvet, där några kosacker syntes som små svarta punkter långt ute på det vida isfältet.

* *

*

Allt närmare, kommo de ryska förposterna. De satte sig fast på de yttersta skären, kastade upp vallar af snö till

skydd och skenet af deras långa rader af eldar lyste upp vinternattens mörker.

Döbeln hade redan börjat vidtaga åtgärder för marschen mot Sverige och utrymmandet af den sista biten finsk jord, Åland, hvilket han fann vara oundgängligt. Han behöfde icke frukta att mötas af en skarprättare vid ankomsten till Grisslehamn, såsom han utmanande sagt åt kungen. Gustaf IV Adolf fanns icke längre som majestät utan satt fängslad på Gripsholms slott.

Alla sjuka sändes öfver till Sverige, och med dem åtskilliga officersfruar, hvilka följt sina män öfver till Åland.

Kapten Dunder tog afsked af sin kära hustru, Ann-Sofi, alltjämt lika liten och späd, sin resoluta syster Klara samt sina två barn, Kalle och Annikan, placerade dem i en släde, svepte skinnfällar och filtar kring dem och såg dem åka bort öfver hafsisen för att sedan träffa dem i Stockholm.

De finska truppernas lägerplats upplystes liksom ryssarnes af flammande eldar, som dessa senare trodde tända för värmens skull. Men så var det icke alldeles. Allt hvad som ej kunde medföras på marschen hrändes för att ej tjäna fienden till nytta. Kanoner och ammunition förstördes och återstoden af provianten fördelades bland trupperna.

Under tiden hade de ryska förtrupperna anländtöfver isen och slagit läger på de längst österut belägna öarne.

Allt var klart och tidigt en morgon när reveljen gick och medan ännu mörkret låg svart öfver Ålands hvita skär satte sig trupperna i marsch.

När solen gick upp, voro de redan långt ute på isen. Snöyran kom och vinden blåste dem rakt i ansiktet.

Timmarne gingo. Alltjämt tågade trupperna i spridda kompanier öfver det öde isfältet rakt västerut mot Sverige, mot hemmet.

Allt svårare blef marschen, allt tröttare soldaterna. Vägen där de drogo fram kantades af mörka fläckar liksom en prickad stråk. Än var det ränslar, vapen, krutkistor, som känts för tunga och kastats bort. Än soldater, som stupat af matthet och hvilkas stelnande kroppar yrsnön täckte öfver.

Här och där bland kompanierna dök plötsligt upp en liten gråklädd man på en lurfvig häst. Det var Dö-beln, som såg till de sina, uppmuntrande, eggande.

Bredvid en släda, hvari två kvinnor insvepta i filtar åkte, gingo några män.

Det var Meri och hennes väninna, och soldaterna omkring dem voro korpral Olagus, Matts kusk, Palm-qvist ock Heikki.

— Se! sade Matts kusk och pekade på några mörka punkter långt borta i väster:

— Sverige!

De andra blickade dit och upprepade:

— Sverige!

En lång stund gingo de tysta. Snöyran hade still-nat. Solen sänkte sig mot den hvita randen i väster och himmelen började glöda som färgad af blod.

— Så slutade då detta olyckliga krig. Finland är förloradt, mumlade Heikki, där han gick bredvid Meris sida.

Han såg tankfull bort mot de mörka punkterna i väster.— Men Sverige ' återstår. Där kunna vi bygga oss ett hem och finna lyckan, hviskade hon.

Heikki nickade och hoppet om bättre tider tändes i hans ögon ...

Mot aftonen i skymningen nådde de uttröttade trupperna fram till det svenska landet.

SLUT.